

ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΡΑΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΡΑ ΤΗ ΣΤΕΓΗ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 38 - ΑΘΗΝΑΙ Τ. Τ. 126

ΑΡΧΕΙΟΝ ΘΡΑΚΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ
ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΡΙΤΗ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

37

ΑΘΗΝΑΙ

1974

ΔΗΜ. ΔΙΟΝ. ΖΑΓΚΛΗ

Στρατηγεῦ ε. α.

Θ Ρ Α Κ Ι Κ Α Ι Φ Υ Λ Α Ι

ὑπὸ τῶν διαφόρων συγγραφέων ἀναφέρονται οἱ κάτωθι λαοὶ (φυλαὶ) τῆς Θράκης:

1) Ἄδαντες, 2) Ἀγάθουροι, 3) Ἀγραῖοι ἢ Ἀγριᾶνες ἢ Ἀγριεῖς ἢ Ἀγρίαι, 4) Ἀδριανεῖς, 5) Ἄλογχοι, 6) Ἄορσοι, 7) Ἀρδιαῖοι, 8) Ἄρπιοι, 9) Ἄρριανοί, 10) Ἀρτάκιοι ἢ Ἀρτάκιοι, 11) Ἀρτεμισεῖς, 12) Ἄστοι — Ἄστοι, 13) Ἀφίνθιοι, 14) Βάντιοι, 15) Βέβρυκες, 16) Βέγγοι, 17) Βέσσοι, 18) Βιθύαι, 19) Βιθυνοί, 20) Βίστονες, 21) Βισάλται, 22) Βρέγοι, 23) Βριτολόγοι, 24) Βρύγες, 25) Γάδοι ἢ Ἄδοι, 26) Γέται, 27) Γεωργοί, 28) Γραιαῖοι, 29) Δᾶαι — Δαοί, 30) Δάσαι — Δάκες, 31) Δάλειφοι, 32) Δανθηλήται, 33) Δαρσοὶ ἢ Δερσαῖοι ἢ Δερραῖοι, 34) Δασσαρήται, 35) Δατύλεπτοι, 36) Δέσιλοι, 37) Δηλόπται, 38) Δίγηροι, 39) Διμήγιοι, 40) Διδέεσσοι, 41) Διοί, 42) Διόπλοι, 43) Δολίονες, 44) Δόλοχοι, 45) Δρῶσι, 46) Ζηράνιοι, 47) Θύνοι, 48) Θρανίφαι ἢ Τρανίφαι, 49) Καινοὶ ἢ Καινικοί, 50) Κεδρήνιοι, 51) Καλλιπίδαι, 52) Καρπιάνοι, 53) Κίκονες, 54) Κίνδραι ἢ Γόνδραι, 55) Κοιλήται ἢ Κοιλαλήται, 56) Κοιλπίλοι ἢ Κορπίλοι, 57) Κόραλοι, 58) Κροβύζοι, 59) Λαιαῖοι — Λαῖνοί, 60) Μαγγάλοι, 61) Μαῖδοι — Μεδάροι, 62) Μελάνδιοι ἢ Μελανδίται, 63) Μελινοφάγοι, 64) Μοῖσοι — Μυσοί, 65) Νομαῖοι, 66) Νιψαῖοι, 67) Ἐάνθιοι, 68) Ὀβουλήγιοι, 69) Ὀδρύσαι, 70) Ὀδόμαντες, 71) Ὀσδοικητικοί, 72) Παῖτοι, 73) Παχυτοί, 74) Παρίγιοι, 75) Ποδαργοί, 76) Σάδοι, 77) Σάιοι, 78) Σάτραι ἢ Σαῦραι, 79) Σάκες ἢ Σάκαι, 80) Σαράπαροι, 81) Σίνται ἢ Σίντιες ἢ Σάπαι ἢ Σαπαῖοι, 82) Σέλλαι ἢ Σελιθῶται, 83) Σέρδοι, 84) Σίθωνες, 85) Σινδομαγαῖοι, 86) Σκαιοί, 87) Σκόμβροι, 88) Σκυρμιάδαι, 89) Σμολένιοι, 90) Τέριζοι, 91) Τίλαπταῖοι, 92) Τράλεις ἢ Τραλῆται, 93) Τραυσοί, 94) Τρήρες, 95) Τρίζοι, 96) Τριβαλλοί, 97) Τρισῶλαι, 98) Τρωγλοδῶται, 99) Ὑφάλται.

Ὁ Στράβων (1) ἀναφερόμενος εἰς τὴν Θράκην γράφει: «Ἔστι δὲ ἡ Θράκη σύμπασα ἐκ δυεῖν καὶ εἰκοσῶν ἔθνων συνεστῶσα· δύναται δὲ στέλλειν καίπερ

1) Στράβων. Ζ. 331.48.— Ἐκδόσις Λειψίας 1877.

οὔσα περισσῶς ἐκπεπονημένη μυρίους καὶ πεντακισχιλίους ἵππεας, πεζῶν δὲ καὶ εἴκοσι μυριάδας», δηλαδή «καίπερ οὔσα περισσῶς ἐκπεπονημένη» ἦτο ἀκόμη πολυάνθρωπος, διὰ τὰ δύναται τὰ ἀποδώσῃ τόσον στρατόν. Βεβαίως ὁ Στράβων παραθέτει τὰ στοιχεῖα τῆς ἐποχῆς του, δηλαδή τὴν ἐποχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἐξ ἄλλων ὁμοῦς συγγραφέων φαίνεται ὅτι αἱ Θρακικαὶ φυλαὶ ἦσαν πολὺ περισσότεραι, εἰς παλαιότερους χρόνους, καὶ ἄλλαι μὲν τούτων μετώκισαν ἐκ Θράκης, ἄλλαι δὲ ὑπαχθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Μακεδόνα ἀπετέλεσαν μέρος τῆς Μακεδονίας, ἄλλαι δὲ ἐξέλιπον κατόπιν πολέμων ἐξοντωτικῶν εἴτε μεταξὺ των, εἴτε μετ' ἄλλων μὴ Θρακικῶν, καὶ ἄλλαι συνεχωνεύθησαν σὺν τῷ χρόνῳ μὲ ἄλλας. Θὰ ἀναφέρωμεν περαιτέρω τὰς ὑπαρχούσας πληροφορίας περὶ αὐτῶν.

1) ΑΒΑΝΤΕΣ

Ἡ φυλὴ αὕτη φαίνεται ὅτι εἰς τὸ ἀπώτερον παρελθόν, πρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, μετώκισεν ἐκ Θράκης εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φωκίδος κατ' ἀρχάς, ὅπου ἔκτισε καὶ τὴν πόλιν Ἄβαν. Ἐκεῖθεν ἐξορμήσασα κατέλαβε τὴν Εὐβοίαν, ἣ ὁποία ἐξ αὐτῶν ὠνομάσθη Ἄβαντις⁽²⁾ καὶ οἱ κάτοικοι Ἄβαντες, ὡς τοιοῦτοι δὲ ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἰλιάδα, ὡς λαδόντες μέρος εἰς τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον. Κατὰ τοὺς νεωτέρους ἐρευνητὰς (Γερμανὸς Βάλκλαιερ, Γάλλος Ντεζαρντέν κλπ.) ἡ ὀνομασία Ἄβαντες ἀποκαλύπτει τὴν προϊστορικὴν καὶ ἐθνολογικὴν ἐνότητα τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων φυλῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Κατὰ τὴν μυθολογίαν προμήτωρ αὐτῶν ἦτο ἡ νύμφη Ἄβα ἔρωμένη τοῦ Ποσειδῶνος, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἐγέννησε τὸν Ἐργίσκον ἥρωα τῆς Θράκης καὶ ἰδρυτὴν τῆς πόλεως Ἐργίσκης, τῆς σημερινῆς Στράντζας. Ὁ Εὐστάθιος εἰς Διονύσιον (Οἰκουμένης περιήγησις) γράφει ὅτι οἱ Ἄβαντες Θρακίον ἔθνος ἐκλήθησαν οὕτως ἀπὸ τινος Ἀργείου υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος Ἄβαντος⁽³⁾. Οἱ Ἄβαντες ἦσαν λαὸς πολεμικὸς καὶ ἀγχέμαχος (ἐμάχοντο σῶμα πρὸς σῶμα), ἔκειρον δὲ τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς ἵνα μὴ δίδωσιν λαθὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς κατὰ τὸν ἀγχέμαχον ἀγῶνα. Οἱ Ἄβαντες δὲν ἐγκατεστάθησαν μόνον εἰς τὴν Εὐβοίαν, πληθυνθέντες ἐξηπλώθησαν καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ εἰς τὴν Μικρασιατικὴν Ἰωνίαν, ταυτισθέντες μὲ τοὺς Ἴωνας⁽⁴⁾, καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου Χίον καὶ Κρήτην. Οἱ ἐκστρατεύσαντες μετὰ τοῦ Ἐλαφγόρου Ἄβαντες εἰς Τροίαν⁽⁵⁾

2) Σ τ ρ ἄ β ω ν. I(10). 445.3. «Ὁὐ μόνον δὲ Μάχρις ἐκλήθη ἡ νῆσος, ἀλλὰ καὶ Ἄβαντις. Εὐβοίαν γοῦν εἰπὼν ὁ ποιητὴς τοὺς ἀπ' αὐτῆς Εὐβοέας οὐδέποτε εἴρηκεν ἀλλ' Ἄβαντας ἀεὶ «οἱ δ' Εὐβοίαν» ἔχον μένεα πνείοντες Ἄβαντες», «τῆ δ' ἄμα Ἄβαντες ἔποντο». Φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐξ Ἄβας τῆς Φωκικῆς Θράκης ὀρμηθέντας ἐποικίσαι τὴν νῆσον καὶ ἐπονομάσαι Ἄβαντας αὐτήν...».

3) Ὁ μ ἦ ρ ο υ Ἰ λ ι ἄ ς. Β. στ. 536. «Οἱ δ' Εὐβοίαν ἔχον μένεα πνείοντες Ἄβαντες, Χαλκίδα τ' Ἐρέτριάν τε πολυστάφυλον θ' Ἰστιαίαν, Κήρινθόν τε ἔφαλλον Δίου τ' αἰπὺ πτολίεθρον, οἳ τε Κάρυστον ἔχον ἠδ' οἳ Στύρα ναιετάσκον, τῶν αὐθ' ἡγεμόνευ' Ἐλε-

κατὰ τὴν ἐπιστροφήν, ἐπιβαίνοντες ἑκτὸ πλοίων περιεπλανήθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἠπείρου, παρὰ τὴν Θεσπρωτίαν ἔνθα ἀποδοισθέντες, ἀνεμίχθησαν μετὰ τῶν ἐντοπίων καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν Θρόνιον, ἣ δὲ περιοχὴ ὠνομάσθη Ἀθαντίς.

2) ΑΓΑΘΥΡΣΟΙ.

Οὗτοι κατώκουν πρὸς βορρᾶν τοῦ Δουναβίου, ἐπὶ δὲ τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων ἔλαβον ὡς ἐθνικὸν ὄνομα τὸ ὄνομα Δάκες. Ἐλαβον τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τοῦ Ἀγαθύρσου υἱοῦ τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἐχιδνῆς (1). Περὶ αὐτῶν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (2) ὅτι ἦσαν ἀβρότατοι καὶ πλουσιώτατοι, εἶχον δὲ τὰς γυναϊκάς κοινάς. Κατὰ τὰ ἄλλα ἦθη καὶ ἔθιμα ἦσαν παρόμοιοι πρὸς τοὺς Θράκας. Κατὰ τὸν Βρυγίλιον (Αἰνεϊάς, 1). 106), εἶχον τὴν συνήθειαν νὰ βάψωσι τὴν κόμην των καὶ νὰ στίζωσι τὸ σῶμα των καλοῦνται δὲ ὑπ' αὐτοῦ «*PICTI AGATHYRSI*», κατὰ ἄλλους δὲ μόνον τὰ ἐγδύματα αὐτῶν ἦσαν πολύχρωμα καὶ πλούσια.

3) ΑΓΡΑΓΙΟΙ — ΑΓΡΙΑΝΕΣ — ΑΓΡΙΕΙΣ — ΑΓΡΙΑΙ.

Ὁ Ἀχιλλεὺς Θ. Σαμοθράκης εἰς τὸ Γεωγραφικὸν καὶ ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Θράκης, κατατάσσει τοὺς Ἀγριάνας μετὰ τῶν Θρακικῶν φύλων, παρερ-

φώνησεν ἕως Ἀρηός, Χακωδοντιάδης μεγαθύμων ἄρχος Ἀβάντων».

4) Διογύσιος. Οἰκουμένης Περιήγησις, στ. 520. «*Εὐρώπης δ' ἦται μὲν Ἀθαντίας ἐπλετο Μάκριν...*».

5) Εὐστάθιος εἰς Διογυσιου Περιήγησιν. «*Καὶ τὴν μὲν Μάκριν, ὃ ἐστὶ τὴν Εὐβοίαν, Ἀθαντιάδα λέγει, ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ ἔθνους τῶν Ἀβάντων, Θρακίου ἔθνους, ὡς φησὶν Ἀρριανός, κληθέντος οὕτως ἀπὸ τινος Ἀργαίου υἱοῦ Ποσειδῶνος Ἀθαντος, τοῦτους ὁ Ὀμηρος καμᾶν τε τὰ ὄπισθεν φησὶ τῷ Θρακίῳ νόμῳ, καὶ μεγαθύμους ὀνομάζει.*».

6) Ἡρόδοτος. Α. 146. «*...Ταῦτα δωδέκα μέρεα γὺν Ἀχαιῶν ἐστὶ καὶ τότε γὰρ Ἴωνων ἦν. Τούτων δὲ εἵνεκα καὶ οἱ Ἴωνες δωδέκα πόλεις ἐποιήσαντο, ἐπεὶ γὰρ ὡς γέ τι μᾶλλον οὗτοι Ἴωνές εἰσι τῶν ἄλλων Ἴωνων ἢ κάλλιον τι γηγόναι, μωρὴ πολλὴ λέγειν, τῶν Ἀθαντιῶν μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχίστη μοῖρα, τοῖσι Ἴωνίης μετὰ οὐδὲ τοῦ οὐνόματος...*».

7) Πασανίας V. 22.3. «*Ἡ δὲ Ἀθαντίς καλουμένη χώρα, καὶ πόλισμα ἐν αὐτῇ Θρόνιον, τῆς Θεσπρωτίδος ἦσαν Ἠπείρου κατὰ τὰ ὄρη τὰ Κεραύνια. Σκεδασθειῶν γὰρ Ἑλλήνων, ὡς ἐκομίζοντο ἐξ Ἰλίου, τῶν νεῶν, Λοκροὶ τε ἐκ Θρόνιου τῆς ἐπὶ Βοαγρίῃ ποταμῷ καὶ Ἀθαντιῶν ἀπὸ Εὐβοίας ναυσὶν ἑκτὸν συναιετότεροι πρὸς τὰ ὄρη κατηνέχθησαν τὰ Κεραύνια. Οἰκίσαντες δὲ ἐνταῦθα καὶ πόλιν οἰκίσαντες Θρόνιον, καὶ τῆς γῆς ἐφ' ἧσον ἐνέμενον, Ἀθαντίδος ὄνομα ἀπὸ κοινοῦ λόγῳ θέμενοι, ἐκπίπτουσιν ὕστερον ὑπὸ Ἀπολλωνιατῶν ὁμόρων κρατηθέντες πολέμῳ.*».

1) Βλέπε Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοπαίδεια, εἰς λέξιν Ἀγαθύρσοι.

2) Ἡρόδοτος IV. 104. «*Ἀγαθύρσοι δὲ ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπίκοινοι δὲ τῶν γυναϊκῶν τῆν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κοσμητοὶ τε ἀλλήλων ἦσιν καὶ οἰκίησι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθει χρέωνται ἐς ἀλλήλους.*».

μηγεύων τὸν Ἡρόδοτον (V. 16). Οἱ Ἀγριάνες ἦσαν φύλον Παιονικόν, ὡς ρη-
τῶς ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης³⁾. Ὅταν γράφει: «Ἀρίστη δὲ (ὁ Σιτάλικης) καὶ
Ἀγριάνας καὶ Λαιαίους καὶ ἄλλα ὅσα ἔθνη Παιονικά, ὧν ἦρχε καὶ ἔσχατοι
τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἦσαν». Τὰ αὐτὰ ὑποστηρίζει καὶ ὁ Γερμανὸς ἱστορικός
BELOCH⁴⁾.

4) ΑΔΡΙΑΝΕΙΣ — ΑΔΡΙΑΝΙΣ ἢ ΑΔΡΙΑΝΕΩΝ φυλή.

Μία τῶν ὀκτώ φυλῶν τῶν ἀρχαίων Φιλιππουπολιτῶν, γνωστῶν ἐξ ἐπιγρά-
φῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων, ἀποτελεσθεῖσα ἐξ ὠρισμένων γενεῶν τῆς πόλεως πρὸς
τιμὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117 - 138 μ.Χ.)⁵⁾.

5) ΑΛΟΓΧΟΙ.

Θρακικὸς λαὸς, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου. «Ἀλόγχους μμεισθαι ὃ
ἔστιν ἔθνος Θρακικόν», (ἀλόγχον δὲ δόρυ τὸ σίδηρον).

6) ΑΟΡΣΟΙ.

Καίτοι οἱ Ἀορσοί, κατὰ τὸν Στράβωνα⁶⁾, ἐκατόκουν παρὰ τὸν Τάναϊν
(Δόν) ποταμὸν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας, ὁ Σαμοθράκης ἀναφέρει τούτους ὡς
ἔθνος Θρακικόν.

7) ΑΡΔΙΑΙΟΙ.

Θρακικὴ φυλὴ κατοικοῦσα βορειότερον τῶν Ἀγριάνων.

8) ΑΡΗΙΟΙ.

Ἀρχαῖος λαὸς τῆς κάτω Μοισίας, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεω-
γραφικά. Γ'. 10.7.), ἐκατόκει δὲ οὗτος βορείως τοῦ βορειότερου στομίου τοῦ
Ἰστρου, ὅχι μακρὰν τῆς νήσου Πεύκης. Πιθανῶς γὰ εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τοὺς ἀνα-
φερομένους ὑπὸ τοῦ Σκύμνου τοῦ Χίου (στ. 841) Καρπίδας.

3) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 96. «Ἀρίστη δὲ καὶ Ἀγριάνας καὶ Λαιαίους καὶ ἄλλα ὅσα
ἔθνη Παιονικά, ὧν ἦρχε καὶ ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι ἦσαν».

4) BELOCH. GRIECHISCHE GESCHICHTE. Τόμ. Ιος.
Ἐκδ. Β'. 1926. σελ. 57.

5) Βλέπε Θρακικά. 1929. σελ. 19, καὶ Λεξικὸν Θράκης Α. Σαμοθράκη.

6) Σ τ ρ ά β ω ν. ΙΑ'. 506.8. «Οἱ δ' ἐφεξῆς ἤδη νομάδες οἱ μεταξὺ τῆς Μαιώτι-
δος καὶ τῆς Κασπίας Ναθιανοὶ καὶ Πανξανοὶ καὶ ἦδη τὰ τῶν Σιράκων καὶ Ἀόρων φύλα.
δοκοῦσι δ' οἱ Ἀορσοὶ καὶ Σιρακες φυγάδες εἶναι τῶν ἀνωτέρων... καὶ προσάρκτιοι μᾶλλον
Ἀόρων».

9) ΑΡΡΙΑΝΟΙ.

Περιοχή και ομώνυμος λαός τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου (Θουκυδίδης, VIII 104).

10) ΑΡΤΑΚΙΟΙ ἢ ΑΡΤΑΚΟΙ.

Ἡ μικρὰ αὕτη φυλή, ἣ ὁποία ἀναφέρεται μόνον ὑπὸ τοῦ Δίονος τοῦ Κασσιού, φαίνεται ἔτι κατώκει βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Τούτζα ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος ἐκαλεῖτο καὶ Ἄρτακος καὶ ἡ περιοχὴ Ἄρτακία. Ἡ φυλὴ αὕτη ἐξέλιπε συγχωνευθεῖσα μετ' ἄλλων γειτονικῶν ἢ μεταναστεύσασα εἰς Μ. Ἀσίαν, πιθανῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς χερσονήσου τῆς Κυζίκου, ἔνθα ἡ ἀρχαία πόλις Ἀρτάκη.

11) ΑΡΤΕΜΗΣΙΑΣ.

Μία τῶν ὀκτὼ φυλῶν τῆς Φιλιππουπόλεως, γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῶν τῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων.

12) ΑΣΤΑΙ ἢ ΑΣΤΟΙ.

Ἡ Θρακικὴ αὕτη φυλὴ κατώκει ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου καὶ βορείως φθάουσα καὶ πέραν τῆς Σαλιμηδουσοῦ (Μηδεΐας) πιθανῶς μέχρι τῆς Ἀπολλωνίας (Ζωζοπόλεως). Πρωτεύουσα αὐτῆς ἦτο ἡ Βιζύη. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (1) ὡς ὑπερκειμένη τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς αὐτὴν πόλις Καλύδη τὴν ὁποίαν ἰδρυσεν Φίλιππος ὁ Β' καὶ ἐγκατέστησεν εἰς αὐτὴν τοὺς πλέον κακοὺς τῶν ὑπηκόων του. Ὑπὸ τοῦ Θεοδόμου, ὡς ἀναφέρει Στέφανος ὁ Βυζαντινός (2) ἀναφέρεται ἡ χώρα τῶν Ἀστῶν ὡς τοιαύτη τοῦ Βυζαντίου.

13) ΑΨΙΝΘΙΟΙ.

Ἡ μικρὰ αὕτη φυλὴ ἐκατώκει παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου καὶ ἀνατολικῶς αὐτοῦ ἔνθα καὶ ἡ πόλις Αἶνος, ἥτις καὶ Ἀψινθος ἐκαλεῖτο. Ἀναφέρον-

1) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 319. 1. «Ἐστὶ δ' οὗτος ἔρημος αἰγιαλὸς καὶ λιθώδης, ἀλίμενος, ἀναπεπταμένος πολὺ πρὸς τοὺς βορέας, σιχθίων ὄσων ἐπιτοκασίων μέχρι Κυζιένων τὸ μήκος, πρὸς θν οἱ ἐκπίπτοντες ὑπὸ τῶν Ἀστῶν διαρπάσσονται τῶν ὑπερκειμένων, Θρακίου ἔθνους».

Ὁ Ἰ δ ι ο ς Ζ. 320. 2. «Ἐπέρκειται δὲ τοῦ Βυζαντίου τὸ τῶν Ἀστῶν ἔθνος ἐν ᾧ πόλις Καλύδη, Φιλίππου τοῦ Ἀμύντου τοὺς πονηροτάτους ἐγκλήθη ἰδρύσαντος».

2) Σ τ έ φ ά ν ο ς Β υ ζ ά ν τ ι ο ς. «Ἄσται ἔθνος Θράκης Ἀρτεμίδωρος ἐν ἐπιτομῇ τῶν ια' τὸ κτητικὸν Ἀστικός, Ἀστικὴ χώρα Βυζαντίων, ὡς Θεόδομος μξ'».

ται: ὑπὸ τοῦ Ἡρόδοτου (1), καθ' ὃν, ὁ πόλεμος αὐτῶν πρὸς τοὺς Δολόγκους ὑπῆρξεν ἢ αἰτία, ὅπως οὗτοι (οἱ Δόλογχοι) ἀπευθυνθῶσι πρὸς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν, κατόπιν τοῦ χρηήσιμου τοῦ ὁποίου οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεμψαν τύραννον αὐτῶν τὸν Μιλτιάδην τὸν Κυφέλου καὶ βραδύτερον τὸν Μιλτιάδην τὸν Κίμωνος, τὸν Μαραθωνομάχον. Φαίνεται ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη συνεχωνεύθη βραδύτερον μετ' ἄλλων.

14) BANTIOI.

Ἀρχαῖος λαὸς Ἰθακικός, παρ' Ἐκαταίῳ (περίοδος γῆς 146). Οὐδὲν ἕτερον γνωστὸν περὶ αὐτῶν.

15) ΒΕΒΡΥΚΕΣ.

Ἰθακικός λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος, καὶ ὁ ὁποῖος ἐξέλιπεν μεταναστεύσας ἴσως ἐξ Εὐρώπης εἰς Μ. Ἀσίαν (2).

16) BENNOI ἢ ΒΡΕΝΝΟΙ.

Ἀρχαία Ἰθακικὴ φυλὴ, ἢ ὁποία κατεῖχε τὴν μεταξὺ Βεσσῶν καὶ Κορφυλῶν περιοχὴν παρὰ τὸν Ἔβρον. Ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὠνομάσθη Βεννικὴ μία τῶν Στρατηγιῶν τῆς Θράκης ἢ ὁποία περιελάμβανε τὴν χώραν αὐτῶν. Μνημονεύεται καὶ πόλις Βέννα ἢ Βεῖνα ἰδρυθεῖσα ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Β', πιθανῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Βέννων. Ταύτην ὁ ΤΟΜΑΣΧΕΚ τοποθετεῖ εἰς τὴν θέσιν τῆς μετὰ ταῦτα Πλωτινουπόλεως ἢ Διδυμοτείχου τῶν Βυζαντινῶν.

17) ΒΕΣΣΟΙ ἢ ΒΕΣΣΟΙ ἢ ΒΗΣΣΟΙ.

Οἱ Βέσσοι: ὑπῆρξαν κλάδος τῆς φυλῆς τῶν Σατρῶν ἢ ὁποία ὑπῆρξεν μία τῶν πλέον πολεμικῶν φυλῶν τῆς Θράκης. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει δι' αὐτούς, ὅτι: ὡς αὐτὸς γνωρίζει, μέχρι τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ οὐδεὶς ὑπήκουσεν ἐγένοντο, οὐδ'

1) Ἡ ρ ὀ ὀ τ ο ς. ΣΤ'. 34. «Οὗτοι ὄν. οἱ Δόλογχοι πιεσθέντες πολέμῳ ὑπ' Ἀφινθίων εἰς Δελφούς ἐπεμψαν τοὺς βασιλέας περὶ τοῦ πολέμου χρυσομένους». (Εἶχον Δόλογχοι Ἰθακίκες τὴν Χερσονήσον ταύτην).

— Σ τ ρ ἄ β ω ν. Ζ. 331. 58. «Ἡ μὲν γὰρ Αἴνος κεῖται κατὰ τὴν πρότερον Ἀφινθίον ὄν δὲ Κορφυλικὴν λεγομένην, ἢ δὲ τῶν Κικόνων ἐφεξῆς πρὸς δύσιν».

— Ἡ ρ ὀ ὀ τ ο ς. Θ. 119. «Οἰόδαζον μὲν νῦν ἐκφυγόντα εἰς τὴν Ἰθακικὴν Ἰθακίους Ἀφινθίους λαθόντες ἔθυσαν Πλειστόρῳ ἐπιχωρίῳ θεῷ τρόπῳ σφετέρῳ, τοὺς δὲ μετ' ἐκείνου ἄλλῳ τρόπῳ ἐφόνευσαν».

2) Σ τ ρ ἄ β ω ν. Ζ. 295. 2. «...Καὶ αὐτοὶ οἱ Φρύγες Βρίγες εἰσὶ, Θράκιον τι ἔθνος, καθάπερ, καὶ Μυθῶνες καὶ Βέβρυκες καὶ Μαιδοβιθνοὶ καὶ Θυνοί, δοκῶ δὲ καὶ τοὺς Μαρνανθουούς».

αὐτοῦ τοῦ Εἰρήξου, ὅφ' ὃν ὑπετάγησαν αἱ πλείστα τῶν Θρακικῶν φυλῶν. Οἱ Βέσσοι εἰς τὴν περισχὴν τῶν ὁποίων ὑπῆρχεν τὸ γνωστὸν Μαντεῖον τοῦ Διονύσου ἐπὶ τῆς Ροδόπης, οὗτοι ἦσαν οἱ χειριζόμενοι τὰ τοῦ Μαντείου καὶ οἱ προφητεύοντες εἰς τοὺς Σάτρας (2).

Εἰς τὸ ἱερόν τοῦ ἐθνικοῦ θεοῦ τῶν Θρακῶν, τοῦ Διονύσου, ἐτέλεσε θυσίας, ὡς ἀναφέρεται καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ὅταν, κατὰ τὸ 335 π.Χ., ὄρμηθεὶς ἐξ Ἀμφιπόλεως, ὑπέταξε πάντα τὰ αὐτόνομα Θρακικὰ φυλά. Ἐπίσης, ὡς ἀναφέρει ὁ Σουετόνιος (Βίος Αὐγούστου, 94), τὸ μαντεῖον τοῦ Διονύσου συνέβουλεύθη καὶ ὁ Ὀκταβίος διὰ τὸν υἱόν του, θυσιάσας κατὰ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν Βεσσῶν. Ὅταν δὲ ὁ Ρωμαῖος ὑπάτος Κράσος (1) ἀφήρесе τὸ μαντεῖον μετὰ τῆς περιοχῆς του καὶ τὸ παρέδωκεν εἰς τοὺς Ὀδρύσας, οἱ Βέσσοι ἐξαπτόμενοι ὑπὸ τοῦ ἱερέως τοῦ Μαντείου Βολογέξου ἢ Οὐολογέσου ἐπαγεσάτησαν κατὰ τῶν Ρωμαίων. Καίτοι ἐνίκηθησαν ὑπὸ τοῦ Λουκούλου τὸ 72 π.Χ. καὶ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Ὀκταβίου, συνέχισαν τὸν ἀγῶνα ἐπὶ τριετίαν καὶ τέλος ὑπετάγησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Αὐγούστου Πίσσωνας. Κατὰ τὸ 400 μ.Χ. ἐνεργεῖαι τοῦ ἐπισκόπου Νικήτα προσῆλθον εἰς τὸν Χριστιανισμὸν.

18) ΒΙΘΥΑΙ.

Ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀναφέρει: ὅτι ὑπῆρξεν φυλὴ Θρακικὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα Βίθυες, λαβόντες τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Βίθυος υἱοῦ τοῦ Ἄρεως καὶ τῆς Λήτης ἀδελφῆς τοῦ Ρήσου.

19) ΒΙΘΥΝΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος (2) περὶ τὸν

3) Σ τ ρ ά θ ω ν. Ζ. 318. «Εἰθ' οἱ περὶ τὸν Αἴμον καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ οἰκούντες μέχρι τοῦ Πόντου Κόραλλοι καὶ Βέσσοι καὶ Μαΐδων τινὲς καὶ Δανθηλητῶν. Πάντα μὲν οὖν ταῦτα ληστρικώτατα ἔθνη, Βέσσοι δέ, οἱ περὶ τὸ πλεόν τοῦ ὄρους γέμονται τοῦ Αἴμου, καὶ ὑπὸ τῶν ληστῶν ληστὰι προσαγορεῖονται...».

— Ἡ ρ ό θ ο τ ο ς. Ζ. 111. «Σάτραι δὲ οὐδένος κω ἀνθρώπων ὑπῆκοσι ἐγένοντο, ...οὔτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήιον εἰσι ἐκτεμημένοι. Τὸ δὲ μαντήιον τοῦτο ἐστὶ μὲν ἐπὶ τῶν ὁρέων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρέων εἰσι οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, πρόμαντις δὲ ἡ χρέωσα κατὰ περ ἐν Δελφοῖσι, καὶ οὐδὲν ποικιλιώτερον».

1) Δ ί ω ν ό Κ ά σ σ ι ο ς. ΛΙ. 25. «...Καὶ τὴν χώραν, ἐν ἣ τὸν Θεὸν ἀγάλλουσιν ἐχαρίσατο (εἰς τοὺς Ὀδρύσας), Βησσὸς τοὺς κατέχοντας αὐτὴν ἀφελόμενος».

— Ὁ ἱ θ ι ο ς. XIV. 34. (ἱστορία Ρωμαίων). «Οὐολόγαισος Θραξ Βησσὸς ἱερεὺς τοῦ Διονύσου».

— AMMIANI MARSELINI, RERUM GESTARUM XXVII. 4. 2 «JUCULUS QUI CUM DURISSIMA GENTE (AUDACIMA GENTE) BESSORUM CONFLIAT...».

2) Ἡ ρ ό θ ο τ ο ς. Ζ. 75. «Θρήϊκες δέ... Οὔτοι δὲ διαβιάντες μὲν εἰς τὴν Ἀσίην ἐκλήθησαν Βιθυνοί, τὸ δὲ πρότερον ἐκαλέοντο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, Στρυμόνιοι, οἰκόντες ἐπὶ Στρυμόνι· ἐξαναστῆναι δὲ φασὶ ἐξ ἠθέων ὑπὸ Τευκρῶν τε καὶ Μυσῶν».

Στρυμόνα, ἐξ οὗ ἐκαλοῦντο καὶ Στρυμόνιοι. Κατ' ἄλλους οὗτοι ἐκατόκουν παρά τὸν Θρακικὸν Βόσπορον (3). Ὁ λαὸς οὗτος μετηγάστεισεν ὀλόκληρος εἰς Μ. Ἀσίαν, καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν καταληφθεῖσα περιοχή ὠνομάσθη Βιθυνία, καὶ σήμερον ἐτι καλουμένη, ἀποτελοῦσα ἐπαρχίαν τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ κειμένη μεταξὺ Παφλαγονίας — Εὐξείνου Πόντου — Προποντίδος — Μυσίας καὶ Φρυγίας (4). Ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Βιθυνὶς Θράκη.

20) ΒΙΣΤΩΝΕΣ.

Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Θράκης. Οὗτος ἐκατόκει νοτίως τῆς Ρωδοῦνης, ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτῶν ἡ χώρα αὐτῶν ἐκλήθη Βιστωνίς. Σήμερον Βιστωνίς καλεῖται ἡ εἰς τὴν περιοχήν ταύτην ὑπάρχουσα λιμνοθάλασσα, καὶ μετὰ τὸ Τουργικὸν αὐτῆς ὄνομα Μπουρού Γκιόλ ἢ λίμνη τοῦ Πόρτο Λάγο. Ὁ Ἡρόδοτος (5) μνημονεύει τοὺς Βίστονας μεταξὺ τῶν λαῶν διὰ τῆς χώρας τῶν ὁποίων διήλθεν ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου.

21) ΒΙΣΑΛΤΑΙ.

Λαὸς Θρακικῆς καταγωγῆς κατοικῶν πρὸς δυσμὰς τοῦ κάτω ροῦ τοῦ Στρυμόνου ποταμοῦ, μεταξὺ τῶν ὀρέων, τὰ ὁποῖα χωρίζουν τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνου ἀπὸ τῆς Μυθρονίας. Ἡ χώρα αὐτῶν Βισαλτία ἀπὸ τοῦ 479 π.Χ., ἀπετέλεσε μέρος τῆς Μακεδονίας καταληφθεῖσα ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ Α'. Οἱ Βισάλται μετὰ τῶν πρὸς δυσμὰς αὐτῶν κατοικούντων Κρησιτωνῶν, πιθανῶς καὶ μετ' ἄλλων Θρακικῶν φύλων, ἐκ τῶν κατοικούντων μεταξὺ Ἐχεδῶρου (Γαλλικοῦ ποταμοῦ) καὶ Στρυμόνου, μέχρι τοῦ Ε'. αἰῶνος ἀπετέλου

3) Σ τ ρ ἄ θ ω ν. IB¹: 541. 3. «Οἱ μὲν οὖν Βιθυνοὶ διότι πρότερον Μυσοὶ ὄντες μετωνομάσθησαν οὕτως ἀπὸ τῶν Θρακῶν τῶν ἐποικισάντων, Βιθυνῶν τε καὶ Θυνῶν, ὁμολογεῖται παρά τῶν πλείστον, καὶ σημεῖα τίθεντα τοῦ μὲν τῶν Βιθυνῶν ἔθνος τὸ μέχρι νῦν ἐν τῇ Θράκῃ λέγεσθαί τινες Βιθυνούς, τοῦ δὲ τῶν Θυνῶν τὴν Θυνιάδα ἀκτὴν τὴν πρὸς Ἀπολλωνίαν καὶ Σαλμυδησσῶ. Καὶ οἱ Βέβρυκες δὲ οἱ τούτων προεποικισάντες τὴν Μυσίαν Θράκας, ὡς εἰκάσω ἐγώ. Εἴρηται, δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ Μυσοὶ Θρακῶν ἄποικοι εἰσι τῶν νῦν λεγομένων Μόισῶν».

4) Ξ ε ν ο φ ῶ ν τ ο ς Ἐ λ λ η ν ι κ ἄ. III. 2. 2. «...ἐλθὼν δὲ ὁ Δερκυλίδας εἰς τὴν Βιθυνίδα Θράκην ἐκεῖ διεχειμάζεν, οὐδὲ τοῦ Φαρναδάζου πάνου τι ἀχθόμενου» πολλάκις γὰρ οἱ Βιθυνοὶ αὐτῷ ἐπολέμουν».

5) Ἡ ρ ὀ θ ο τ ο ς. Z. 110. «...ἔθνεα δὲ τῶν Θρητικῶν δι' ὧν τῆς χώρας ὁδὸν ἐποιέετο τοσαῦτα, Παῖται, Κίκονες, Βίστονας, Σαπαῖοι, Δερραῖοι, Ἡθωνοὶ, Σάτραι».

— Σ τ ρ ἄ θ ω ν. Z. 331. 44. «Μετὰ δὲ τὸν εἰς Θάσον πορθιὸν Ἀδδῆρα καὶ τὰ περὶ Ἀδδῆρον μυθεύομενα. Ὡκῆσαν δι' αὐτὴν Βίστονας Θράκας, ὧν Διομήδης ἤρχεν' οὐ μένει δ' ὁ Νέστος ἐπὶ ταύτῃ ρεῖθρον διὰ παντός, ἀλλὰ κατακλύζει τὴν χώραν πολλάκις. Εἶτα Δίκαια πόλις ἐν κόλπῳ κειμένη καὶ λιμὴν ὑπέρχεται δὲ τούτων ἡ Βιστωνίς λίμνη κύκλον ἔχουσα ὅσον διακοσίων σταδίων».

μίαν χώραν ὑπὸ κοινὸν βασιλεία. Ὡς δὲ ὁ Ἡρόδοτος (1) γράφει, ὁ κοινὸς οὗτος βασιλεὺς τῶν Βισαλτῶν καὶ Κρηστωνῶν, Θραξ, τὸ γένος, ὄχι μόνον δὲν ἐδέχθη γὰρ γίνῃ ὑποτελὴς τοῦ Ξέρξου, κατὰ τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀλλ' ἀπεσύρθη εἰς τὰ ὄρη, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἕξ (6) υἱοὺς του ἀπηγόρευσε γὰρ παρακολουθήσουν τὴν ἐκστρατείαν αὐτοῦ. Οὗτοι ὅμως, εἴτε διότι δὲν συνεφώνουν μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ πατρὸς αὐτῶν, εἴτε ὁρμώμενοι ἐκ περιεργείας ἠκολούθησαν τὸν Ξέρξην κατὰ τὴν ἐκστρατείαν. Ὅταν ὅμως ἐπέστρεψαν, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Περσῶν, καὶ οἱ ἕξ ἀδελφεοὶ, ὁ πατὴρ αὐτῶν ἐπανελθὼν ἐκ τῶν ὁρέων, διέταξε τὴν τύφλωσιν αὐτῶν, πρὸς τιμωρίαν των.

Οἱ Βισάλται ἐφημίζοντο διὰ τὴν ἀνδρείαν των. Διὰ τοῦτο λέγεται ὅτι, ὅταν ὁ Περσεὺς μετὰ τὴν ἐν Πύδνῃ μάχην, ἐπληροφόρηθη ὅτι ἐγκατελήφθη ὑπὸ τῶν Βισαλτῶν ἀπηλίπισθη τελείως (Τίτος Λίβιος. XLIV. 45). Ἀγαφέρονται ὑφ' ἄλλων σχεδὸν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

22) ΒΡΙΤΟΛΟΓΑΙ.

Θρακικὸς τις λαὸς τῆς Κάτω Μοισίας, κατοικῶν κατὰ τὸν Πτολεμαῖον Κλαύδιον (Γεωγραφικὰ 111.10.7) «ὑπὲρ τοὺς Πευκίνοους». Οὐδὲν ἕτερον εἶναι γνωστὸν περὶ αὐτῶν.

23) ΒΡΙΓΕΣ ἢ ΦΡΥΓΕΣ.

Οἱ Βρίγες ὑπῆρξεν μία τῶν ἀρχαιοτάτων Θρακικῶν φυλῶν. Αὕτη φαίνεται ὅτι ἐκατόκει κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν Μακεδονίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον καὶ

1) Ἡ ρ ὁ δ ο τ ο ς. VIII. 116. «Ἐνθα καὶ ὁ τῶν Βισαλτέων βασιλεὺς γῆς τε τῆς Κρηστωνικῆς (Θρηξ) ἔργον ὑπερφυῆς ἐργάσατο» ὅς οὔτε αὐτὸς ἔφη τῷ Ξέρξῃ ἐκὼν εἶναι δουλεύσειν, ἀλλ' οἶχετο ἄνω εἰς τὸ ὄρος τὴν Ροδόπην, τοῖσοι τε παισὶ ἀπηγόρευε μὴ στρατεύεσθαι ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δὲ ἀλογήσαντες, ἢ ἄλλως σφι θυμὸς ἐγένετο θεήσεσθαι τὸν πόλεμον, ἐστρατεύοντο ἅμα τῷ Πέρσῃ. Ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν αἰσινέες πάντες ἕξ ἐόντες ἐξώρυξε αὐτῶν ὁ πατὴρ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ τὴν αἰτίην ταύτην».

— Σ τ ρ ἄ β ω ν. Ζ. 329. II. «...Θρακῶν δὲ Πίερες μὲν ἐνέμοντο τὴν Πιερίαν καὶ τὰ περὶ τὸν Ὀλυμπον... Ἡθωνοὶ δὲ καὶ Βισάλται τὴν λοιπὴν μέχρι Στρυμόνος».

— Ὁ ἰ δ ἰ ο ς. Ζ. 331. 36. «Ἐστὶ δ' ἡ χώρα ἢ πρὸς τὸ Στρυμόνος πέραν, ἢ μὲν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ καὶ τοῖς περὶ τὸ Δἄτον τόποις Ὀδόμαντες καὶ Ἡθωνοὶ καὶ Βισάλται, οἱ τε αὐτόχθονες καὶ οἱ ἐκ Μακεδονίας διαβάντες, ἐν οἷς Ρῆσος ἐβασίλευσεν. Ὑπὲρ δὲ τῆς Ἀμφιπόλεως Βισάλται καὶ μέχρι πόλεως Ἡρακλείας, ἔχοντες αὐλῶνα εὐκαρπον, ὃν διαρρεῖ Στρυμῶν ὠρημῆμος ἐκ τῶν περὶ Ροδόπην Ἀγριάνων...».

— Θ ο υ κ υ δ ἰ δ ἰ η ς. Β. 99. «Ἐκράτησαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ Μακεδόνες οὗτοι ἃ καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν, τὸν τε Ἀθημιῶντα καὶ Γρηστωνίαν καὶ Βισαλίαν...».

— Ἡ ρ ὁ δ ο τ ο ς. Ζ. 115. «Ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ Στρυμόνος ἐπορεύετο ὁ στρατὸς, ἐθαυῶτα πρὸς ἡλίου δυσμέμω ἐστὶν αἰγιαλὸς ἐν τῷ οἰκουμένῃ Ἀργίλων πόλιν Ἑλλάδα παρεξήτε αὕτη δὲ καὶ ἡ κτύπερθε ταύτης καλεῖται Βισαλίη».

κατὰ τὴν Ὀμηρικὴν ἀκόμη ἐποχὴν διάφορα Θρακικὰ φύλα, καὶ ἡ ὁποία ἐκαλεῖτο τότε Θράκη (1). Ἡ φυλὴ αὕτη ἢ ἐξεδιώχθη ἐκεῖθεν ἢ οἰκεία βουλήσει μετηνάστευσεν ἅπασα ἢ μέρος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἐν μέρος αὐτῆς κατεῖχε τὴν περιοχὴν τῶν Πρεσπῶν, ἐξ οὗ αὐταὶ ἐκαλοῦντο Βρυγηεῖδες, καὶ πόλις Βρυγιάς ὑπῆρχεν, ἕτερον δὲ μέρος αὐτῶν κατεῖχε τὸ Βέρμιον, τὸ ὁποῖον ἢ μέρος αὐτοῦ, κατὰ τὸν Στράβωνα καὶ Ἡρόδοτον (2), μετηνάστευσεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, καὶ εἰς τὴν περιοχὴν ἡ ὁποία ἐξ αὐτῶν μετωνομάσθη εἰς Φρυγίαν, καὶ ἡ ὁποία τοιαύτην ἔκτασιν ἔλαβεν. Ἡ διαφορὰ εἰς τὴν ὀνομασίαν ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι οἱ Μακεδόνες ἀντὶ τοῦ γράμματος Φ μετεχειρίζοντο τὸ Β, ὡς ἀντὶ Φίλιππος — Βίλιππος, ἀντὶ Φερενίκη — Βερενίκη κλπ. Μετέφερον δὲ οὗτοι εἰς τὴν νέαν αὐτῶν πατρίδα τὴν λατρείαν τῶν θεῶν αὐτῶν ὡς καὶ τὰς δοξασίας τῶν. Αἱ γενόμεναι ἔρευναι ὑπὸ τῶν ἀρχαιολόγων ἐπιβεβαιοῦν ὅσα ὁ Στράβων καὶ ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρουν. Πλὴν τῶν ἄνω φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. τμήμα αὐτῶν ἐπροχώρησε μέχρις Ἐπιδάμνου (Δυρραχίου) καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τοῦ μυχοῦ τῆς Ἀδριατικῆς, ὅπου αἱ Βρυγηεῖδες νῆσοι, ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν, καὶ ἐπὶ μιᾶς τῶν ὁποίων ἔκτισαν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Ἐτερον τμήμα τῶν Φρυγῶν, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος κατῴκει εἰς Μακεδονίαν εἰς τὰ ὄρεια τῆς Χαλκιδικῆς, καὶ τὸ ὁποῖον, κατὰ τὴν πρώτην ἀπόπειραν τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸ 493 π.Χ. ὑπὸ τὸν Μαρδόνιον, ἐπετέθη κατὰ τῶν Περσῶν κατὰ τινα νύκτα, στρατοπεδευμένων εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἐπέφερον εἰς αὐτοὺς μεγάλην καταστροφὴν, ἐτραυματίσθη δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Μαρδόνιον, πλὴν ὑπετάγη ἀργότε-

1) Σ τ ρ ἄ β ω ν. Ζ. 329. 11. «Ἡμῶσι ἐκαλεῖτο πρότερον ἢ νῦν Μακεδονία... κατεῖχον δὲ τὴν χώραν ταύτην Ἠπειρωτῶν τινές καὶ Ἰλλυριῶν, τὸ δὲ πλεῖστον Βοττιαῖοι καὶ Θρᾷκες».

— Ὁ Ἰ δ ι ο ς. Ζ. 330. 24. «... Ἐκ δὲ τοῦ Κισσοῦ τούτου ὑπονοήσειεν ἂν τις γενέσθαι καὶ τὸν παρ' Ὀμήρῳ Ἰφιδάμαντα, οὗ ὁ πάππος Κισσὸς ἔθρεψε αὐτὸν φησὶν ἐν Θρήκῃ, ἢ νῦν Μακεδονία καλεῖται».

— Ὁ Ἰ δ ι ο ς. Ζ. 321. 1. «Ἐτι μέντοι μᾶλλον πρότερον ἢ νῦν, ὅπου γε καὶ τῆς ἐν τῇ παρόντι Ἑλλάδος ἀναντιλέκτως οὔσης τὴν πολλὴν οἱ βάρβαροι ἔχουσιν, Μακεδονίαν μὲν Θρᾷκες καὶ τινα μέρη τῆς Θεσσαλίας...».

2) Σ τ ρ ἄ β ω ν. Ζ. 330. 25. «Ὅτι αὐτοῦ που καὶ τὸ Βέρμιον, ὃ πρότερον κατεῖχον Βρίγες Θρακικὸν ἔθνος, ὧν τινες διάβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν Φρύγες μετωνομάσθησαν».

— Ὁ Ἰ δ ι ο ς. Ζ. 295. 2. «Καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Φρύγες Βρίγες εἰσὶ, Θρακίῳ τι ἔθνος καθάπερ καὶ Μυγδόνες καὶ Βέδρυκες καὶ Μαιδοβιθνοὶ καὶ Βιθνοὶ καὶ Θῆνοι... Οὗτοι μὲν οὖν τελῶς ἐκλελοίπασι πάντες τὴν Εὐρώπην».

— Ὁ Ἰ δ ι ο ς. IB. 550. 20. «Ὁμοίως δὲ καὶ Βρῦγοι καὶ Βρῦγες καὶ Φρύγες οἱ αὐτοί...».

— Ὁ Ἰ δ ι ο ς. Ζ. 326. 76. «Τῆς γὰρ Ἐπιδάμνου (Δυρραχίου) καὶ τῆς Ἀπολλωνίας μέχρι τῶν Κεραυνίων ὑπεροικοῦσι Βυλλιόνες τε καὶ Ταυλάντιοι καὶ Παρθῖνοι καὶ Βρῦγοι».

— Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. Ζ. 73. «Οἱ δὲ Φρύγες, ὡς Μακεδόνες λέγουσι, ἐκαλέεντο Βρίγες χρόνον ὅσον Εὐρωπήῃσι: ἐόντες σῦνοιχοι ἤσαν Μακεδόνες, μεταδάντες δὲ εἰς τὴν Ἀσίην ἤματι τῇ χώρῃ καὶ τὸννομα μετέβηλον εἰς Φρύγας».

ρον εἰς τοὺς Πέρσας (1). Βραδύτερον δὲν ἀναφέρονται ὡς κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἢ Θράκης, ἀλλ' ὡς κάτοικοι τῆς Μ. Ἀσίας.

24) ΓΕΤΑΙ.

Ἄρχαιος Θρακικὸς λαός, ὁ ὁποῖος ὡς γράφει ὁ Στράβων (2) ἐκατέρωθεν τοῦ ποταμοῦ Ἰστρου. Τοῦτο ἀναφέρει καὶ ὁ Εὐστάθιος (3) ὁ ὁποῖος ἀναγράφει ὅλας τὰς μέχρι τότε ἐκδόσεις περὶ τοῦ χώρου κατοικίας τῶν Γετῶν. Ὁ Θουκυδίδης (4) ἀναφέρων τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σιτάλκου τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρουσῶν κατὰ τοῦ Περδίκκα τοῦ Μακεδόνος βασιλέως, ἀναφέρει τοὺς Γέτας ὡς συμμάχους τοῦ Σιτάλκου καὶ ὡς κατοικοῦντας πέραν τοῦ Αἴμου. Ὁ Στέφανος ὁ Βυζάντιος (5) ἀναφέρει τοὺς ὡς Θρακικὸν ἔθνος. Πρῶτος ἀναφέρει αὐτοὺς ὁ Ἡρόδοτος (6) κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν τὸ 513 π.Χ. προσθέτων ὅτι ἦσαν οἱ μόνοι ἐκ τῶν Θρακῶν, οἱ ὁποῖοι ἀντέστησαν εἰς τὸν Δαρείον. Οἱ Γέται φαίνεται ὅτι κατ' ἀρχὰς κατώκουεν βορείως τοῦ Αἴμου μέχρι τοῦ Δουναβίως (Ἰστρου) καὶ μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰσπερ καὶ Γιάντρα.

1) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς ΣΤ'. 45. «...Μαρδόνιφ δὲ καὶ τῷ πεζῷ στρατοπεδευομένῳ ἐν Μακεδονίῃ νυκτὸς Βρύγες Θρήϊκας ἐπεχείρησαν' καὶ σφένων πολλοὺς φονεύουσι οἱ Βρύγοι, Μαρδόνιον δὲ αὐτὸν τραυματίζουσι. Οὐ μὲν οὐδ' αὐτοὶ δουλοσύνην διέφυγον πρὸς Περσέων' οὐ γὰρ δὴ πρότερον ἀπανέστη ἐκ τῶν χωρέων τούτων Μαρδόνιος πρὶν ἢ σφέας ὑποχειροῦς ἐποιήσατο...».

— Σ τ ρ ά θ ω ν. Π'. 586. 8. «Τότε μὲν οὖν τοιαῦτα ὑπῆρχεν, ὕστερον δὲ ἠκολούθησαν μεταβολαὶ παντοδαί' τὰ μὲν περὶ Κόζικον Φρύγες ἐπώκησαν' ἕως Πρακτίου, τὰ δὲ περὶ Ἄβυδον Θράκας...».

2) Σ τ ρ ά θ ω ν. Ζ. 295. 2. «Οἱ τοίνυν Ἕλληνας τοὺς Γέτας Θράκας ὑπελάμβανον ὠκον δ' ἐφ' ἐκάτερα τοῦ Ἰστρου, καὶ οὗτοι καὶ οἱ Μυσοὶ Θράκας...».

— Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. V. 3. «...Τούτων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀθανατίζοντες παθεῖσι εἰρηγαί μοι...».

3) Εὐ σ τ ά θ ι ο ς. Εἰ ς Δ ι ο ν υ σ ί ο υ π ε ρ ι ἡ γ η σ ι ν. «...Ὅτι τοὺς Γέτας Διονύσιος μὲν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰστρου οἶδεν... Ἡρόδοτος δὲ μέρος οἶεται εἶναι τῶν Θρακῶν τοὺς Γέτας, ὁ δὲ Γεωγράφος (Στράβων) ἐφ' ἐκατέρου τοῦ ποταμοῦ αὐτοὺς οἰκεῖν ἱστορεῖ».

4) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 96. «Ἀνίστησιν οὖν ἐκ τῶν Ὀδρουσῶν ὁρμώμενος (ὁ Σιτάλκης) πρῶτον μὲν τοὺς ἐντὸς τοῦ Αἴμου τε καὶ τῆς Ροδόπης Θράκας ὅσων ἦρχε μέχρι θαλάσσης (...) ἔπειτα τοὺς ὑπερβάντι Αἴμον Γέτας καὶ ὅσα ἄλλα μέρη ἐντὸς τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ πρὸς θάλασσαν μᾶλλον τὴν τοῦ Εὐξείνου Πόντου κατώκειτο».

5) Σ τ έ φ α ν ο ς Β υ ζ ά ν τ ι ο ς. «Γετία ἡ χώρα τῶν Γετῶν, Γετίας γὰρ τὸ ἐθνικόν, οὐ τὸ κύριον. Ἔστι δὲ Θρακικὸν ἔθνος... Ἄρριανὸς δὲ Γετηνοὺς αὐτοὺς φησί».

6) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. IV. 93. «Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἰστρον (ὁ Δαρεῖος), πρῶτους αἰρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας. Οἱ μὲν γὰρ τὸν Σαλμυδησῶν ἔχοντας Θρήϊκας καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσαμβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεῶμενοι δὲ Σχυρμιάδαι καὶ Νιφαῖοι, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωσαν Δαρείῳ' οἱ δὲ Γέται πρὸς ἀγνωμοσύνην τραπέμενοι κτήρια ἐδουλώθησαν, Θρακῶν δ' ὅτιες ἀδρηγύτατοι καὶ δικκιότατοι».

Βραδύτερον πιεζόμενοι υπό τῶν γειτόνων τῶν Τριβαλλῶν ἐπροχώρησαν ἀνατολικώτερον καί ἔτι βραδύτερον διὰ τήν αὐτήν αἰτίαν διέβησαν τόν Δούναβιν καί ἐκατώκησαν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ. Κατά τόν ἕκτον αἰῶνα π.Χ. οἱ Γέται ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν Ὀδρυσῶν, καί ἠκολούθησαν τόν βασιλέα αὐτῶν Σιτάλκην, ἐνισχύσαντες αὐτόν διὰ τοῦ ἵππικοῦ τῶν (?) κατά τήν ἐκστρατείαν τούτου κατά τοῦ Περδίκου, κατά τὸ διάστημα τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ὡς συμμάχου τῶν Ἀθηναίων καί ὑποκινήσει αὐτῶν.

Ὅταν τὸ 342 π.Χ. ὁ Φίλιππος ὁ Β΄, ὑπέταξεν τοὺς Ὀδρύσας οἱ Γέται συνήψαν συμφωνίαν μετ' αὐτοῦ, καί ἀνέλαβον τήν ὑποχρέωσιν νὰ τῷ παρέχουν στρατόν. Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος πρὸ τῆς εἰς Μ. Ἀσίαν ἐκστρατείας του ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς στασιάσαντας Τριβαλλοὺς καί ἐπεχείρησε τήν γνωστὴν ἐκστρατείαν του κατ' αὐτῶν. Μετὰ τήν ὑποταγὴν τῶν Τριβαλλῶν βλέπων τοὺς Γέτας συγκεντρωμένους καί μὴ φιλικῶς διατεθειμένους πρὸς αὐτόν, διέβη τόν Δούναβιν ἕνα ἐπιτεθῆ κατ' αὐτῶν. Οὗτοι φοβηθέντες ἐγκατέλειψαν τήν πρωτεύουσαν αὐτῶν καί ἀπῆλθον εἰς τὰς στέππας, μὴ διωχθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, περιορισθέντος εἰς τήν λεηλασίαν τῆς πόλεως (1). Κατὰ τὸ 326 π.Χ. ὁ Μακεδὼν στρατηγὸς Ζωπυριῶν διοικητῆς τῆς Θράκης κατενίκησεν αὐτούς. Βραδύτερον τὸ 292 π.Χ. ὁ Λυσίμαχος θέλων νὰ ὑποτάξῃ αὐτούς, ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν κατ' αὐτῶν συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Κλεάρχου. Ὡς δὲ ἀναφέρει ὁ Μέμνων (2) ἀμφότεροι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι ὑπὸ τῶν Γετῶν, παραπλανηθέντες ὑπ' αὐτῶν εἰς τὰς στέππας. Παρὰ τήν ἐπιμονὴν τῶν Γετῶν ὅπως θανατωθῶσιν οὗτοι ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Δρομιχαίτης ἀφήκεν αὐτούς ἐλευθέρους, μᾶλλον διὰ πολιτικούς λόγους. Βραδύτερον κατά τήν εἰσβολὴν τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τὸν Κομαντόριον, οἱ Γέται ὑπέστησαν μεγάλην φθορὰν ὑπ' αὐτῶν. Γενικῶς οἱ Γέται ὑπῆρξαν καλὸς γαυνοὶ καί δίκαιοι κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (IV. 95). Ἐπίστευον εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς ἀκολουθοῦντες τοὺς Πυθαγορείους, καί τὰς θεωρίας τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Ζαμόλξις, ὁ ὁποῖος ὡς λέγεται, παρηκολούθησε μαθήματα παρὰ τῷ Πυθαγόρᾳ καί παρὰ τοῖς ἱερεῦσι τῆς Αἰγύπτου, κατὰ τὸν

7) Θ ο υ κ υ δ ι δ η ς. Β. 96. «Ἐπειτα τοὺς υπερβάντι Αἴμιον Γέτας (ἀνίστησι ὁ Σιτάλκης)... εἰσι δὲ οἱ Γέται καί οἱ ταῦτη ἕμποροι τε τοῖς Σκύθαις, καί ἡμόσκειοι, πάντες ἱπποτοξόται».

— Θ ο υ κ υ δ ι δ η ς. Β. 98. «...Τοῦ δ' ἵππικοῦ τὸ πλεῖστον αὐτοὶ Ὀδρύσαι παρῆχοντο καί μετ' αὐτοὺς Γέται...».

1) Ἀ ρ ρ ι α ν ο ὦ ἄ ν ἄ β α σ ι ς. Ἀ λ ε ξ ἄ ν δ ρ ο υ. Α. 111. 5. «Ἐνθα δὴ Ἀλέξανδρος ἀπαγαγὼν τὰς νῆδς ἔγνω διαβαίνειν τὸν Ἴστρον ἐπὶ τοὺς Γέτας, τοὺς πέραν τοῦ Ἴστρου ὠκισμένους... (βλέπε Ἀρριανός. Α. 111. 3 - 6 καί IV. 1 - 5. Βλέπε καί Στράβων. Ζ. 301. 8.)».

2) Μ έ μ ν ω ν. Γς. V. «Κλεάρχος... καί κατὰ Γετῶν Λυσίμαχῳ συστρατευόμενος ἐάλω τε σὸν αὐτῷ ἀφθέντος τῆς αἰχμαλωσίας ἐκεῖνον, καί αὐτὸς ὕστερον τῇ Λυσίμαχῳ προνοίᾳ ἀφίετο». Βλέπε καί Διόδωρος. XXI: 18 - 23.

ὁποῖον οὗτοι ἐλάτρευον ὡς θεόν⁽³⁾. Ἦσαν περίφημοι ἵππεις. Ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς οὗτοι ἦσαν πολύγαμοι⁽⁴⁾. Ὁ Στράβων παραθέτει ἐν παράδειγμα τοῦ Μενάνδρου ὅστις ἦτο τὴν καταγωγὴν Γέτης. Κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι οἱ Γέται μετωνίκησαν βορειότερον εἰς τὴν σημερινήν Βεσσαραβίαν, καὶ ὅτι ἀπόλεσαν καὶ τὸ ἐθνικὸν αὐτῶν ὄνομα μετωνομασθέντες εἰς Δακούς μετὰ τῶν ὁποίων ἀνεμείχθησαν, δεδομένου ὅτι ἦσαν ὁμόγλωττοι, ἀνεμείχθησαν δὲ ἐπίσης καὶ μετὰ τῶν Μοισῶν⁽⁵⁾.

25) Γ Ρ Α Α Ι Ο Ι .

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαός, κατοικῶν περὶ τὸν Στρυμόνα. Ὁ Σαμισθράκης τοποθετεῖ τὴν περιοχὴν αὐτῶν οὐχὶ μακρὰν τῆς Γαζώρου.

26) Δ Α Λ Ε Ψ Ο Ι .

Ἀρχαία Θρακικὴ φυλὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου, μετὰ τῶν Τρανιψῶν, κατοικοῦσα εἰς τὰ ΝΑ παράλια τῆς Θράκης.

27) Δ Α Ν Θ Η Λ Η Τ Α Ι .

Ἀρχαῖον Θρακικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους κατώκει εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος μὲ κέντρον τὴν ἀρχαίαν πόλιν Πανταλίαν (Κιουστενδὶλ) κατ' ἄλλους περὶ τὸν Αἴμον⁽¹⁾ ὡς ὁ Στράβων ἀναφέρει. Φαίνεται ὅτι οἱ Δανθηλιῆται ἀπετέλουν παραφυάδα τῶν Σατρῶν, τῆς ὁποίας μέρος ἀπετέλουν καὶ οἱ Βέσσοι. Αἱ φυλαὶ αὗται κατώκουν περὶ τὸν Αἴμον, τὸ Σκόμιον καὶ τὴν Ροδόπη. Ἐπίσης φαίνεται ὅτι δὲν εἶχον ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ὀδρύσας, διότι οὔτε αὐτοὶ οὔτε οἱ Βέσσοι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου εἰς τοὺς μετὰ τῶν Ὀδρυσῶν ὑπὸ τὸν Σιτάλην ἐκστρατεύσαντας κατὰ τοῦ Περδίκου τοῦ Β' εἰς Μακεδονίαν.

3) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 297. 5. «Λέγεται γὰρ τινα τῶν Γετῶν ὄνομα Ζάμολεξιν δουλεῦσαι Πυθαγόρᾳ καὶ τινα τῶν οὐρανίων παρ' ἐκείνου μαθεῖν, τὰ δὲ καὶ παρ' Αἰγυπτίων πλανηθέντα καὶ μέχρι δεῦρο... πρᾶ δὲ τοῖς Γέταις ὠνομάζετο Θεός».

4) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 297. 4. «Ὅρα δ' ἂ λέγει Μένανδρος περὶ αὐτῶν (τῶν Γετῶν) οὐ πλάσας, ὡς εἰκός, ἀλλ' ἐξ ἱστορίας λαθὼν πάντες μὲν οἱ Θράκες, μάλιστα δ' οἱ Γέται ἡμεῖς ἀπάντων (καὶ γὰρ αὐτὸς εὐχομαι ἐκείθεν εἶναι τὸ γένος) οὐ σφόδρ' ἐγχερατεῖς ἐσμέν. καὶ ὑποθᾶς μικρὸν τῆς περὶ τὰς γυναικας ἀκρασίας τίθησι τὰ παραδείγματα γαμῆ γὰρ ἡμῶν οὐδὲ εἷς, εἰ μὴ δέκα ἢ ἑνδεκα γυναικας δωδεκά τ' ἢ πλείους τινὰς, ἂν τέτταρας ἢ πέντε γεγαμηκῶς τύχη καταστροφῆς τις, ἀνυμμένας θθλιος ἀνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεί».

5) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 305. 13. «Ὁμόγλωττοι δ' εἰσὶν οἱ Δακοὶ τοῖς Γέταις, παρὰ μὲν οὖν τοῖς Ἑλλήσιν οἱ Γέται γνωρίζονται μᾶλλον διὰ τὸ συνεχεῖς τὰς μεταστάσεις ἐφ' ἑκάτερᾳ τοῦ Ἰστρου ποιεῖσθαι καὶ τοῖς Μαισοῖς ἀναμιχθαι».

Βραδύτερον φαίνεται ὅτι ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Μακεδόνων, ὑπὸ τοὺς ὁποίους εἶχον ὑποταγῇ ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Β', μετὰ τῶν ἄλλων Θρακικῶν φυλῶν, καὶ ὑπὸ τὸ γενικὸν ὄνομα Δάρδανοι, κατὰ τὸ 330 π.Χ., καὶ ἐπὶ Δημητρίου τὸ 239—235 π.Χ. ὡς καὶ κατὰ τὸ 183 π.Χ. ἐπὶ Φιλίππου τοῦ Ε', ὅτε ὑπερέβη οὗτος τὸν Αἴμον. Καὶ κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐξηγέρθησαν μετὰ τῶν ἄλλων τὸ 85 π.Χ. Βραδύτερον ἢ χώρα των ὑπήχθη εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Θράκης. Ἐπὶ τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας τῆς Θράκης, ἡ χώρα τῶν Δανθλητῶν ἀπετέλεσεν μίαν τῶν 14 Στρατηγιῶν τῆς Θράκης (PRAEFECTURAE).

28) ΔΕΡΣΑΙΟΙ — ΔΕΡΡΑΙΟΙ.

Περὶ τῆς Θρακικῆς αὐτῆς φυλῆς, ὁ μὲν Ἡρόδοτος (1) γράφει ὅτι διὰ τῆς χώρας αὐτῶν διήλθεν ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου, κατὰ τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, ὁ δὲ Θουκυδίδης (2) ἀναφέρει: ὅτι, μεταξὺ τῶν φυλῶν αἱ ὁποῖαι ἐφοβήθησαν μήπως ὁ Σιτάλικης στραφῇ καὶ κατ' αὐτῶν, ἦσαν δὲ αὐταὶ αὐτόνομοι, ἦτο καὶ ἡ τῶν Δερσαίων. Φαίνεται δὲ ἐκ τῶν γραφομένων ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη κατώκει παρὰ τὴν Νοτίαν Ροδόπην ἢ παρὰ τὸν νότιον Ὀρθήλον (περιοχὴν Κάτω Νευροκοπίου), διότι ἄλλως δὲν συμδιβάζονται τὰ δύο παρατιθέμενα χωρία τῶν ἀρχαίων συγγραφέων.

29) ΔΑΣΣΑΡΗΤΑΙ — ΔΑΣΣΑΡΗΤΙΟΙ — ΔΑΣΣΑΡΗΤΙΝΟΙ.

Ἄρχαῖος Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν πρὸς δυσμὰς τῶν Βέσσων. Οἱ Δασσαρήται ἦσαν ἄσημος ἀλλὰ ληστρικοτάτη φυλὴ καὶ σχεδὸν ἐν ἡμαγρίᾳ καταστάσει καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Σκορδίσκων (3).

30) ΔΑΤΥΛΕΠΤΟΙ.

Ἄρχαῖος Θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου (142).

1) Σ τ ρ ἄ θ ω ν. Ζ. 318. 12. «Εἶθ' οἱ περὶ τὸν Αἴμον καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ οἰκοῦντες μέχρι τοῦ Πόντου Κόραλλοι καὶ Βέσσοι καὶ Μαίδων τινὲς καὶ Δανθλητῶν. Πάντα ταῦτα ληστρικότατα ἔθνη, Βέσσοι δέ...»

1) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. Ζ. 110. «Ἐθνεα δὲ Θρητικῶν, δι' ὧν τῆς χώρας ὁδὸν ἐποίεετο, τασάδε, Παῖτοι, Κίκονες, Βίστονες, Σαππαῖοι, Δερσαῖοι, Ἠδωνοί, Σάτριαι».

2) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 101. «...ἐφοβήθησαν δὲ καὶ οἱ πέραν τοῦ Στρυμόνος πρὸς βορέαν Θράκης ὅσοι πεδία εἶχον, Πανναῖοι καὶ Ὀδόμαντες καὶ Δρῆοι καὶ Δερσαῖοι αὐτόνομοι εἰσι πάντες».

3) Σ τ ρ ἄ θ ω ν. Ζ. 318. 12. «Μεταξὺ δὲ τούτων τε καὶ τῶν Ἀρδιαίων οἱ Δασσαρήται εἰσι καὶ Ἀγριᾶνες καὶ ἄλλα ἄσημα ἔθνη, ἃ ἐπύρθουν οἱ Σκορδίσκοι μέχρι ἡρήμωσαν τὴν χώραν καὶ δρυμῶν ἀδάτων ἐφ' ἡμέρας πλείους ἐποίησαν μεστήν».

31) ΔΕΣΙΛΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἑκαταίου (141).

32) ΔΙΓΗΡΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πολυβίου, καὶ Πλινίου (Φυσ. ἱστορία IV. 18) καὶ κατοικῶν ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ μεταξὺ Δαυθηληγῶν καὶ Βέσσων.

33) ΔΙΜΗΝΣΙΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γ. 10. 4) καὶ κατοικῶν εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν καὶ παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Ἰστρου πρὸς βορρᾶν τῶν Κροβύζων.

34) ΔΙΟΙ (ΔΙΟΒΕΣΣΟΙ).

Μία τῶν ἀρχαιότερων Θρακικῶν φυλῶν. Ἐκατῶκει εἰς τὴν Ροδόπην, συγορεύουσα μὲ τοὺς Βέσσους. Ἐκ τῆς γειτονίας αὐτῆς ἐδημιουργήθη καὶ ἡ παραφυὰς αὐτῶν φυλὴ Διόβεσσοι (Διοί - Βέσσοι). Ἦτο φυλὴ πολεμική, ὡς δὲ ἀναφέρει ὁ Θουκυδίδης (1) ἐκαλοῦντο «μαχαιοφόροι» λόγῳ τοῦ ὅτι ὡς ὅπλισμόν ἔφερον μάχαιραν. Οὗτοι συνεξεστράτευσαν μετὰ τοῦ Σιτάλκου κατὰ τοῦ Περδίκκα Β'. εἴτε ὡς μισθοφόροι, εἴτε ὡς ἐθελονταί, δεδομένου ὅτι τότε ἦσαν αὐτόνομοι. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐχρησιμοποιοῦν πελταστὰς Δίους ὡς μισθοφόρους. Ὁ TOMASCHEK ἀναφέρει ὅτι οἱ Διοί ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ἀρχαιότερους περὶ τὴν Ροδόπην λαούς, Δὲν ἀναφέρονται ἑραδύτερον. Φαίνεται ὅτι συνεχωνεύθησαν μετ' ἄλλων ἰσχυροτέρων φυλῶν, ὡς οἱ Βέσσοι καὶ οἱ Ὀδρύσαι.

35) ΔΙΟΠΑΟΙ.

Φυλὴ Θρακική, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα γνωστὴ ἐξ ἐπιγραφῆς τοῦ δευτέρου μ.Χ. αἰῶνος, εὐρεθείσης εἰς Βερόην (Στάρα Ζαγορά). Βλέπε Θρακικά 1937 σελ. 91.

36) ΔΟΛΟΓΚΟΙ.

Ἀρχαιότατος Θρακικὸς λαὸς θεωρούμενος ὡς αὐτόχθων. Κατεῖχε τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῶν ὁποίων ἐκαλεῖτο καὶ Δολογγιάς. Τὸ

1) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 96. «Παρικάλει δὲ (ὁ Σιτάλκης) καὶ τῶν ὄρεινῶν Θρακῶν πολλοὺς τῶν αὐτονόμων καὶ μαχαιοφόρων οἱ Διοί καλοῦνται τὴν Ροδόπην δὲ οἱ πλείστοι οἰκοῦντες· καὶ τοὺς μὲν ἐπὶ μισθῷ ἐπειθεν, οἱ δὲ ἐθελονταί ξυνηκολούθησαν».

ὄνομα αὐτῶν ἔλαβον κατὰ τὴν Μυθολογίαν ἀπὸ τοῦ Δολόγκου υἱοῦ τοῦ Κρόνου καὶ τῆς νύμφης Τιτανίδος. Οὗτοι πιεζόμενοι συνεχῶς ὑπὸ τῶν γαιτόνων τῶν Ἀφινθίων, κατόπιν χρησιμοῦ τῆς Πυθίας, πρὸς τὴν ὁποίαν κατέφυγον, κατέστησαν τύραννον αὐτῶν τὸν Ἀθηναῖον Μιλτιάδην τὸν υἱὸν τοῦ Κυψέλου, κατὰ τὸ ἔτος 560 ἢ 559 π.Χ. τυράννων ὄντων ἐν Ἀθήναις τοῦ Πεσιστράτου. Τοῦτον θανόντα ἀτεκνον διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Στῆσαγόρας υἱὸς τοῦ Κίμωνος, καὶ τοῦτον φονευθέντα ὁ ἕτερος υἱὸς τοῦ Κίμωνος ὁ Μιλτιάδης ὁ Μαραθωνομάχος. Ὁ Ἡρόδοτος (Βιβλίον Στ.' κεφ. 34 - 41) περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην.

37) ΔΡΩΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου⁽²⁾ μεταξὺ τῶν αὐτονόμων Θρακικῶν φύλων τὰ ὁποῖα δὲν ἠκολούθησαν τὸν Σιτάλκην, τὸν βασιλέα τῶν Ὀδρυσῶν, εἰς τὴν κατὰ τοῦ Μακεδόνοιο Περδίκου ἐκστρατείαν του. Κατόικουν κατὰ τὸν Θουκυδῶδην πέραν τοῦ Στρυμόνοιο.

38) ΖΗΡΑΝΙΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Θεοπόμποιο.

39) ΘΥΝΟΙ.

Ἀρχαία φυλὴ τῶν Θρακῶν κατέχουσα τὴν λεγομένην ἐξ αὐτῶν Θυσιάδα ἄκραν⁽³⁾ ὡς ὁ Στράβων γράφει, τὴν πρὸς τὴν Ἀπολλωνίαν καὶ Σαλμηδυσσον (Μήδειαν) καὶ ἡ ὁποία μετὰ τῶν Βιθυνῶν μετηγάστειυσεν εἰς Μ. Ἀσίαν εἰς ἀρχαίους χρόνους, καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν μετοικισθεῖσα χώρα ὠνομάσθη Βιθυνία (βλέπε σχολία εἰς Βιθυνούς).

40) ΚΑΙΝΟΙ ἢ ΚΑΙΝΙΚΟΙ.

Ἀρχαία Θρακικὴ φυλὴ κατοικοῦσα κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ἐργίνης. Ἐπὶ Ρωμαϊκῆς κατοχῆς μία τῶν στρατηγιῶν τῆς Θράκης ὠνομάζετο ἐκ τούτων

2) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 101. «Ἐφοδήθησαν δὲ καὶ οἱ πέραν τοῦ Στρυμόνοιο πρὸς Βορέαν Θρακίαι ὅσοι πεδία εἶχον, Παναῖοι καὶ Ὀδόμαντες, καὶ Δρώοι καὶ Δερσαῖοι· αὐτόνομοί δ' εἰσὶ πάντες».

3) Θυσιάς ἄκρα ἢ τὸ Θυνῶν πεδῖον, ὠνομάζετο βλον τὸ παράλιον μέρος τῆς Θράκης ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπὸ τῆς πόλεως Ἀπολλωνίας μέχρι τῆς Σαλμηδυσσοῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου κατόικουν τὸ πάλαι οἱ Θυνοὶ καὶ ἐθα ἔκειτο καὶ τὸ ἡμίονμον ἀκρωτήριον.

— Ἐ ν ο φ ῶ ν τ ο ς Κ Ὑ ρ ο υ Ἀ ν ἄ θ α σ ι ς. Ζ. 2. 22. «...ἦσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νικητὸς πολεμικώτατοι».

Καινική. Βασιλεύς αὐτῶν ὑπῆρξεν καὶ ὁ Διήγγυλις, ὁ ὁποῖος λέγεται ὅτι διεκρίνατο διὰ τὴν θηριωδίαν του. Κατὰ τοῦτου ἐστράτευσεν ὁ Ἄτταλος τῆς Περγᾶμου ὁ ἐπιτροπεύων τὸν μικρὸν Ἄτταλον υἱὸν τοῦ Εὐμήνου, ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τοῦ κληθέντος φιλομήτορος, καὶ καθυπέταξεν αὐτόν, ὡς γράφει ὁ Στράβων (1).

41) ΚΕΒΡΗΝΙΟΙ.

Ἄρχαῖος Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν παρὰ τὸν ποταμὸν Ἄρισθον. (Τούτζαν) (2).

42) ΚΙΚΟΝΕΣ.

Ἄρχαιον ἔθνος τῆς Θράκης, τὸ ὁποῖον κατώκει τὸ ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Βιστονίδος καὶ μέχρι τοῦ Ἐβρου τμήμα τῆς Θράκης. Ἡ χώρα αὐτῶν ἐκαλεῖτο Κικονία. Οἱ Κίκονες ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἰλιάδα (B. 846) ὡς ἐκστρατεύσαντες ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Εὐφημιον πρὸς βοήθειαν τῶν Τρώων, καὶ τὴν Ὀδύσσειαν (I. 39), εἰς τῶν ὁποίων τὴν χώραν τὸ πρῶτον ὄθησαν οἱ ἄνεμοι τὸν Ὀδυσσεά, ὁ ὁποῖος κατέλαθε τὴν πόλιν αὐτῶν Ἰσμαρον εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐγκατεστάθη προσωρινῶς. Ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (3) ἀναφέρεται ἡ χώρα τῶν Κικόνων, ὡς μία ἐκείνων ἐξ ὧν διήλθεν ὁ Εἰρξῆς κατὰ τὴν ἐκστρατείαν του κατὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς τὸν παρὰ τὴν πόλιν αὐτῶν Δορίσκον χώρον ἐγένετο ἡ καταμέτρησις τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ.

43) ΚΙΝΔΡΑΪ ἢ ΓΟΝΔΡΑΙ.

Θρακικὸν ἔθνος ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἡρωδιανοῦ, ὡς ὁ Στέφανος Βυζάντιος γράφει.

44) ΚΟΙΑΝΤΑΙ ἢ ΚΟΙΛΑΛΗΤΑΙ.

Γενναῖα καὶ πολεμικὴ φυλὴ τῆς Θράκης. Οὗτοι μετὰ τῶν Ὀδρουσῶν καὶ

1) Σ τ ρ ἄ β ω ν. ΙΓ. 624. 2. «...ἐχειρώσατο δὲ καὶ Διήγγυλιν τὸν Καινῶν βασιλέα στρατεύσας εἰς τὴν Θράκην (ὁ Ἄτταλος).

2) Σ τ ρ ἄ β ω ν. ΙΓ. 590. 21. «Ἔστι δὲ καὶ ποταμὸς Ἄρισθος ἐν Θράκῃ, ὡς περ εἴρηται, καὶ τοῦτου πλησίον οἱ Κεβρήνιοι ὄρξεις».

3) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. Ζ. 59. «Ὁ δὲ Δορίσκος ἐστὶ τῆς Θρηκτικῆς αἰγιαλός τε καὶ πεδίον μέγας, διὰ δὲ αὐτοῦ ρέει ποταμὸς μέγας Ἐβρος ἐν τῇ τείχῃ τε ἐδέδμητο βασιλῆϊον τοῦτο τὸ δὴ Δορίσκος κέκληται, καὶ Περσέων φρουρὴ ἐν αὐτῷ κατεστήκει ὑπὸ Δαρείου ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐπίταε ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύετο... Ὁ δὲ χώρος οὗτος τὸ παλαιὸν ἦν τῶν Κικόνων».

Ὁ ἱ δ ι ο ς. Ζ. 110. «...ἔθνεα δὲ Θρηκτικῶν δι' ὧν τῇ ἐχώρῃς ὁδὸς ἐποιεῖτο τσαῖδε, Παῖται, Κίκονες, Βίστονες, Σαπαῖται, Δερσαῖται, Ἡδωνοί, Σάτραι».

τῶν Αἰῶν ἐπολέμησαν κατὰ τῶν Ρωμαίων ἐπὶ αὐτοκράτορος Τιβερίου (14 - 37 μ.Χ.). Ὁ Τάκιτος τοὺς θεωρεῖ ἐκ τῶν πλέον ἰσχυρῶν ἔθνων τῆς Θράκης (1), ὁ δὲ Πλίνιος (NAT. HIST. IV. 18. 2) διακρίνει τοὺς εἰς Μεγάλους κατοικοῦντας περὶ τὸν Αἴμιον καὶ εἰς Μικροὺς κατοικοῦντας περὶ τὴν Ροδόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαϊκοὺς χρόνους ἡ χώρα των ἀπετέλεσεν μίαν τῶν 14 Στρατηγιῶν τῆς Θράκης.

45) ΚΟΡΠΙΛΟΙ ἢ ΚΟΡΠΙΛΟΙ.

Ἀρχαῖος λαὸς τῆς Θράκης. Ἐκατῶκει μεταξύ Ἐβρου πρὸς ἀνατολὰς καὶ τῶν Κιτόνων πρὸς δυσμὰς. Πάντως ἡ περιοχὴ αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἦτο μικρά. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Στράβωνος, ὡς αὐτὸς γράφει (2) ὠνομάζετο καὶ τὸ ἕλον ἢ μέρος τῶν Ἀψινθίων, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ἡ πόλις Αἴνος, Κορπιλική. Κατὰ τὸν 2ον αἰῶνα μ.Χ. ἀπετέλεσε καὶ αὕτη μίαν τῶν 14 στρατηγιῶν τῆς Θράκης. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Στράβων τὴν χώραν τῶν Κορπίλων τοποθετεῖ παρὰ τὸν Ἐβρον καὶ ἱππαστὶ ἐπ' αὐτοῦ, εἰς τοὺς χάρτας (Στρατιωτικοὺς) παλαιούς τε καὶ νέους, ἀναφέρονται ὡς «Στενὰ Κορπίλων», ἢ στενωπὸς διὰ τῆς ὁποίας διέρχεται ἡ ὁδὸς καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἀπὸ Δράμας πρὸς Παρνεστίον καὶ ἀμέσως δυτικῶς τοῦ Νέστου ποταμοῦ.

46) ΚΟΡΑΛΛΟΙ;

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς κατοικῶν περὶ τὸν Αἴμιον καὶ ὑπὲρ αὐτὸν μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, χαρακτηριζόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος (3) ὡς ληστρικώτατος.

47) ΚΡΟΒΥΖΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (4) κατεῖχον τὴν ὑπὸ τῶν ποταμῶν Ἀθρυς (Γιάντρα), Νόη καὶ Ἀρτάνη διαρρεομένην χώραν. Κατὰ

1) Tacitus. Annal. III 28. Coelitae, Odrysaecque et alii validae Nations.

2) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 331. 48. «Παροικοῖσι δὲ τὸν Ἐβρον Κορπίλοι καὶ Βρέναι ἔτι ἀνωτέρω εἴτ' Ἐσχατοὶ Βέσσοι».

3) Ο ὕ δ ι ο ς. Ζ. 331. 57. «Ἡ μὲν γὰρ Αἴνος κείται κατὰ τὴν πρότερον Ἀψινθίδα νῦν δὲ Κορπιλικὴν λεγομένην, ἡ δὲ τῶν Κιτόνων ἀφεξῆς πρὸς Δύσιν».

3) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 318. 12. «Εἶθ' οἱ περὶ τὸν Αἴμιον καὶ οἱ ὑπὲρ αὐτοῦ οἰκοῦντες μέχρι τοῦ Πόντου Κόραλλοι καὶ Βέσσοι καὶ Μαιδῶν τινὲς καὶ Δαθηλητῶν. Πάντα μὲν ταῦτα ληστρικώτατα ἔθνη, Βέσσοι δέ...».

4) Ἡ ρ ό δ ο τ ο ς. IV. 49. «Διὰ δὲ Θρητικής καὶ Θρητικῶν τῶν Κροβύζων βέοντες Ἀθρυς καὶ Νόης καὶ Ἀρτάνης ἐκδικοῦσι εἰς τὸν Ἴστρον».

τὸν Στράβωνα⁵⁾ κατώκουν παρὰ τὸν Δούναδιον εἰς τὴν σημερινήν Δοβρουτσάν και παρὰ τὰς Ἑλληνίδας πόλεις Ἴστρον, Τόμους (Κωνσταντζαν) και Κάλλατιν (Μαγγάλεια). Ὁ Σκύμνος ὁ Χίος τοποθετεῖ τούτους περὶ τὴν Ὀδησσὸν (Βάρναν) και Διονυσόπολιν (Κρουνοὶ — Μπαλτζίκ)⁶⁾.

48) ΛΑΙΑΙΟΙ — ΛΑΓΓΟΙ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς, κατοικῶν βορειότερον τῶν Ἀγριάνων, εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος, ὡς γράφει ὁ Θουκυδίδης⁷⁾.

49) ΜΑΙΔΟΙ ἢ ΜΑΙΔΑΡΟΙ.

Ἰσχυρὰ ἀρχαία Θρακικὴ φυλὴ κατοικοῦσα εἰς τὴν μέσην κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος, και ἡ χώρα τῶν ὁποίων ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐκλήθη Μαιδική. Ἡ Μαιδικὴ ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β', ἀπετέλεσεν μέρος τῆς Μακεδονίας. Οἱ Μαιδοὶ ἐπανεστάτησαν πολλάκις κατὰ τῶν Μακεδόνων, ἡ πρώτη δὲ ἐπανάστασις αὐτῶν ὑπῆρξεν και ἡ αἰτία τῆς πρώτης νίκης τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου 16ετοῦς ἔγχετο, ὅταν τοῦ Φιλίππου εὐρισκομένου εἰς ἐκστρατείαν εἰς τὴν Θράκην, και ἀνηγγέλθη ἡ ἐπανάστασις τῶν Μαιδῶν ὁ ὁποῖος ἀντικαθίστα τὸν πατέρα του εἰς Πέλλαν, ἔσπευσε κατὰ τῶν Μαιδῶν και ἀφ' οὗ ἐνίκησεν αὐτοὺς μετωνόμασε τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Ἰαμφορίαν εἰς Ἀλεξανδρούπολιν. Οἱ Μαιδοὶ ἐπανεστάτησαν και ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε', και ἐπέδραμον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Φίλιππος τὸ 211 π.Χ. κατενίκησεν αὐτοὺς και κατέλαβεν τὴν πρωτεύουσαν αὐτῶν Ἰαμφορίαν. Οἱ Μαιδοὶ κατὰ τοὺς Μιθριδατικὸς πολέμους κηρυχθέντες ὑπὲρ τοῦ Μιθριδάτου VI τοῦ Μεγάλου (120 - 63 π.Χ.) και κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἐπέσυραν τὴν ὀργὴν τοῦ Σύλλα, ὁ ὁποῖος εἰσβαλὼν εἰς τὴν χώραν των κατέστρεψεν αὐτήν. Πόλεις τῆς Μαιδικῆς ἀναφέρονται ἡ Πέτρα τὸ νῦν Πατρίτσι τὸ ὁποῖον διετήρησε τὸ ἀρχαῖον αὐτῆς ὄνομα, ἡ πρωτεύουσα Ἰαμφορίνα και ἡ Δεσούδαχα τῶν ὁποίων αἱ θέσεις δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωσταί. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εὐρίσκοντο εἰς τὰς

5) Σ τ ρ ά θ ω ν. Ζ. 318. 12 «Υπεροικοῦσι δ' οὗτοι τε και Κρόβυζοι και οἱ Τρωγλοδοῦται λεγόμενοι τῶν περὶ Κάλλατιν και Τομέα και Ἴστρον τόπων».

6) Σ κ ύ μ ν ο ς ὁ Χ ί ο ς. στ. 742. «Ὀδησσὸν οἱ Μιλήσιοι κτίζουσιν, Ἀστυάγης δ' ἤρθε Μηδίας, αὐτὴ Κρόβυζος Θρακίας ἐν κύκλῳ ἔχει. Ἡ Διονυσόπολις πρότερον ὀνομάζετο Κρουνοί... Ἐν μεθορίοις δὲ τοῖς Κρόβυζων και Σκυθῶν χώρας μιγάδας Ἑλληνίας οἰκητὰς ἔχει».

7) Θ ο υ κ υ δ ί δ η ς. Β. 96. «Ἀνίστη δὲ και Ἀγριάνας και Λαιαίους και ἄλλα ὅσα ἔθνη Παιονικὰ ὦν ἤρχε και ἔσχατοι τῆς ἀρχῆς οὗτοι ἦσαν μέχρι Λαιαίων, Παιόνων και τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ, ὅς ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους δι' Ἀγριάνων και Λαιαίων ρεῖ, οὗ ὠρίζετο ἡ ἀρχὴ τὰ πρὸς Παιόνας αὐτόνομους...». Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι οἱ Λαιαῖοι ἦσαν Παιόνες και ὄχι Θρακίαι, ὡς ἀναγράφει ὁ Α. Σαμοθράκης.

γὺν θέσεις τῶν πόλεων Μελενίκου καὶ Πετσόδου. Κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν περίοδον ἡ Μαιδικὴ ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 Στρατηγιῶν τῆς Θράκης.

50) ΜΕΛΑΝΔΙΟΙ ἢ ΜΕΛΑΝΔΙΤΑΙ.

Ἀρχαία φυλὴ τῆς Θράκης κατοικοῦσα περὶ τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Σηλυμβρίαν. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος (1) ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν του μετὰ τῶν μυρίων, συγγέμετ' αὐτῶν συνθήκην. Ὁ TOMASCHEK ἀναφέρει καὶ πόλιν Μελανδίαν παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Ἄθουρα, εἰς τὸ γὺν Μπουγιούκ Τσεκμεντζέ.

51). ΜΕΛΙΝΟΦΑΓΟΙ.

Ἀρχαία φυλὴ τῆς Θράκης. Κατῴκει περὶ τὴν Σαλμυδησσὸν καὶ ΝΑ ταύτης κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Ὀνομάσθησαν Μελινοφάγοι ὡς τρεφόμενοι ἐκ μελίνης (2). Φαίνεται ὅτι οὗτοι ἀπετέλουν παραφυάδα τῆς φυλῆς τῶν Ἀστῶν τῆς κατεχοῦσης τὴν περιοχὴν ταύτην. Ἀναφέρονται ὑπὸ Ξενοφῶντος (3).

52) ΜΟΙΣΟΙ (1).

Λαὸς Θρακικὸς ὅστις μετὰ τῶν Γετῶν ἐκατώκει τὴν μεταξὺ τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ Δουναβέως περιοχὴν. Ἦτο λαὸς εὐσεθῆς καὶ διὰ τοῦτο ἀπέειχεν ἐμφύχων, ὡς γράφει ὁ Ποσειδώνιος, καὶ ὠρισμένων τροφῶν. Κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ὑπῆρξαν σύμμαχοι τῶν Τρώων, τοὺς ὁποίους καὶ ἐδοθήθησαν. Φαίνεται ὅτι μετὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον ἐν μέγα τμήμα αὐτῶν μετηνάστευσεν εἰς Μ. Ἀσίαν καὶ

1) Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις. Ζ. 2. 32. «Μαισάδης ἦν πατήρ μου, ἐκεῖνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδίται καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίφται».

2) Μελίνη. Γένος φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ἀγροστοειδῶν περιλαμβάνον πόας ἰθαγενεῖς τῶν εὐκράτων καὶ ψυχρῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης (εἶδος ἀραβοσίτου).

3) Ξενοφῶντος Κύρου Ἀνάβασις. Ζ. 5. 12. «Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπέισθησαν, συνεστρατεύοντο καὶ ἀφικνοῦνται ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον διὰ τῶν Μελινοφάγων καλουμένων Θρακῶν εἰς τὸν Σαλμυδησσόν».

1) Στράβων. Ζ. 296. 2. «Οἱ τοίνυν Ἕλληνες τοὺς Γέτας Θράκας ὑπελάμβανον ὄφλου δ' ἐφ' ἐκάτερα τοῦ Ἰστροῦ καὶ οὗτοι καὶ οἱ Μυσοὶ Θράκες ὄντες καὶ αὐτοὶ καὶ οὗς γὺν Μοισοὺς καλοῦσιν, ἀφ' ὧν ὠρμήθησαν καὶ οἱ γὺν μεταξὺ τῶν Λυδῶν καὶ Φρυγῶν καὶ Τρώων οἰκοῦντες Μυσοί... Καὶ Ὀμηρον δ' ὀρθῶς εἰκάζειν μοι δοκεῖ Ποσειδώνιος τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσοὺς κατονομάζειν (λέγω δὲ τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ) ὅταν φῆ «αὐτὸς δὲ πάλιν τρέπεν ὅσοι φαίνων νόσφιν ἐφ' ἵπποπόλων Θρηκῶν καθορώμιμος αἶαν Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων» ἐπεὶ εἶγε τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν Μυσοὺς δέχοιτό τις, ἀπρητημένους ἂν εἶη ὁ λόγος».

— Ὁ Ἰδιός. Ζ. 296. 3. «Λέγει δὲ τοὺς Μυσοὺς ὁ Ποσειδώνιος καὶ ἐμφύχων ἀπέχεσθαι κατ' εὐσέβειαν, διὰ τοῦτο καὶ θρημμάτων...».

— Ὁ Ἰδιός. Ζ. 296. 3. «Ἀγχεμάχους δὲ τοὺς Μυσοὺς, ὅτι ἀπόρθητοι, καθὰ οἱ

κατέλαθε τὴν μεταξὺ Βιθυνῶν, Τρώων, Λυδῶν καὶ Φρυγῶν χώραν τὴν ἐπικληθεῖσαν ὑπ' αὐτῶν Μυσίαν. Φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους κατῶκουσαν λίαν εὐρείαν περιοχὴν τὴν καλουμένην Μοισίαν, καὶ ἡ ὁποία θραδύτερον ἐχωρίσθη ὑπὸ τῶν Ρωμαίων εἰς τὴν Ἔνω καὶ Κάτω Μοισίαν. Ἡ χώρα αὕτη ὄριζετο ἀπὸ βορρᾶ μὲν ὑπὸ τῶν ποταμῶν Σαύου καὶ Δουνάβεως μέχρι τῶν ἐκβολῶν τούτου, ἀπὸ δυσμῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Δρίνου, συνορευόντες μὲ Ἰλλυρικὰ φύλα (Αὐταριάτας κλπ.), πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Μακεδονίας διαχωριζομένης ἀπὸ ταύτης διὰ τῆς ἐκ τοῦ Σκάρδου ὕρου ἐκσπομιμένης πρὸς ἀνατολὰς ὄρεινῆς γραμμῆς (Σκάρδος — Καρὰ δ'αὖ ἢ Τσέρνα Γκόρα — Ρούγιεν — Δογανίτσα — Ρουζᾶν — Βερίλα — Βιτόσα — Σκόμιον (Ρήλα), μέχρι συναντήσεως τοῦ Αἴμιου καὶ ἐκεῖθεν διὰ τούτου μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, διαχωρίζοντος οὕτω αὐτὴν ἀπὸ τῆς λοιπῆς Θράκης, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Βραδύτερον ὅμως εἴτε ἐπίσθησαν ὑπὸ τῶν Αὐταριατῶν, τῆς μεγαλύτερας φυλῆς τῶν Ἰλλυριῶν, τῶν Δαρδανίων, τῶν Σκορδίσκων καὶ ἄλλων καὶ μετέθησαν ἀνατολικώτερον, εἴτε ἐξ αὐτῶν ἐδημιουργήθησαν μικρότεραι φυλαί, παραφυάδες αὐτῶν, βλέπομεν τούτους κατοικούντας μέχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ Μάργου (Μοραύα) τοὺς Δαρδανίους, τοὺς Αὐταριάτας καὶ κυρίως τοὺς μεγάλους καλουμένους Σκορδίσκους, πρὸς ἀνατολὰς τούτων τοὺς μικροὺς Σκορδίσκους, τοὺς Ταυρίσκους, τοὺς Τριβαλλοὺς, τοὺς Γέτας, τοὺς Πευκίους, τοὺς Κριδύζους, τοὺς Τρωγλοδύτας, τοὺς Κοραλλοὺς, Δανθηλήτας, τοὺς Τρήρας, τοὺς Τιλαταίους καὶ ἄλλας φυλάς αἱ ὁποιαὶ ἀντεκατέστησαν τὸ κύριον ὄνομα τῶν Μοισῶν, καὶ ὑπὸ τὰ ὀνόματα αὐτὰ ἀναφέρονται ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Ἡροδότου, Στράβωνος, Θουκυδίδου, Πισσιδωνίου, Δίονος τοῦ Κασσίου κλπ.

53) ΝΟΜΑΙΟΙ.

Ἔθνος Θρακικόν, μετονομασθέντες κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον εἰς Σκυ-

ἀγαθοὶ πολεμισταί· δεῖν δὲ ἐν τῇ τρισκαιδεκάτῃ γραφῇ ἀντὶ τοῦ «Μουσῶν ἀγχεμάχων» «Μοισῶν τ' ἀγχεμάχων».

— Δίων ὁ Κασσιός. ΑΙ. 22. «Τὸ μὲν γὰρ πάλαι Μυσοὶ τε καὶ Γέται πᾶσαν τὴν μεταξὺ τοῦ τε Αἴμιου καὶ τοῦ Ἰστρου οὔσαν ἐνέμοντο· προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ εἰς ἄλλα τινὲς αὐτῶν ὀνόματα μετέβαλλον καὶ μετὰ τούτ' εἰς τὸ τῆς Μυσίας ὄνομα πάνθ' ὅσα ὁ Σαῦος εἰς τὸν Ἰστρον ἐμβάλλων συγκεχώρηκε.

— Αἰλίαν ὁ ρ. περιζώων. ΙΔ. 25. «Μυσοὺς δὲ οὐχ οἱ τοῦ Τηλέφου τὸ Πέργαιον οἰκούντες, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς πρὸς τῇ Πόντῃ μοι νόει τοῖς κάτω».

— Στράβων. Ζ. 318. 12. «Ἐπισημαίνονται οὗτοι (οἱ Σκορδίσκοι) παρὰ τὸν Ἰστρον διηρημένοι δέχθαι, οἱ μὲν μεγάλοι Σκορδίσκοι καλούμενοι οἱ δὲ μικροί· οἱ μὲν μεταξὺ δυεῖν ποταμῶν ἐμβαλλόντων εἰς τὸν Ἰστρον· τοῦ τε Νοῦρου (Μοῦρ) τοῦ παρὰ τὴν Σεγεστικὴν ῥέοντος καὶ τοῦ Μάργου (Μοραύα) (τινὲς δὲ Βάργον φασί), οἱ δὲ μικροὶ τούτου πέραν, συνάπτοντες Τριβαλλοῖς καὶ Μυσοῖς... Μετὰ δὲ τῇ τῶν Σκορδίσκων χώρῃ παρὰ μὲν τὸν Ἰστρον ἢ τῶν Τριβαλλῶν καὶ Μυσῶν ἐστίν, ὧν ἐμνήσθημεν πρότερον...».

θας, ἀπὸ Σκυθῶν παιδὸς Ἡρακλέους. «Τινὲς δὲ ὑπὸ τοῦ σκύζεσθαι. Ὅγιαιώτατοι γάρ».

54) ΝΙΨΑΙΟΙ.

Λαὸς Θρακικὸς. Κατὰ τὸν Ἡρόδοτον (1) οἱ Νίψαιοι κατόικουν βορείως τῶν πόλεων Ἀπολλωνίας (Σωξοπόλεως) καὶ Μεσημβρίας τῆς νῦν Βουλγαρίας μετὰ τῆς φυλῆς τῶν Σκυρμιαδῶν, καὶ παρεδόθησαν ἀμαχητὶ εἰς τὸν Δαρεῖον κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν αὐτοῦ κατὰ τῶν Σκυθῶν τὸ 513 π.Χ. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀναφέρει καὶ πόλιν Νίψαν πρωτεύουσαν αὐτῶν.

55) ΕΑΝΘΙΟΙ ἢ ΕΑΝΘΙΟΙ ΘΡΑΚΕΣ.

Ἀρχαῖος Θρακικὸς λαὸς μνημονευόμενος ὑπὸ τοῦ Στράβωνος καὶ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου (2). Τινὲς ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη ἐκαπῶκει περὶ τὴν σημερινὴν πόλιν τῆς Εἰάνθης, πράγμα τὸ ὁποῖον δὲν φαίνεται ἀληθές. Ὁ Στράβων κάμνων σύγκρισιν μετὰ τῶν ὀνομάτων πόλεων, ποταμῶν καὶ προσώπων τῆς Θράκης καὶ τῆς περιοχῆς τῆς Τροίας, διὰ τὴν ἀποδείξῃ τὴν συγγένειαν μετὰ τῶν αὐτῶν γράφει «...Εἰάνθιοι: Θράκες, Εἰάνθος ποταμὸς ἐν Τροίᾳ. Ἄρισθος ὁ ἐμβάλλων εἰς τὸν Ἐβρον. Ἄρισθῆ ἐν Τροίᾳ. Ῥήσος ποταμὸς ἐν Τροίᾳ, Ῥήσος δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν...». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω οὐδόλως ἐξάγεται ὅτι οἱ Εἰάνθιοι Θράκες μετηγάστευσαν εἰς Μ. Ἀσίαν, ὡς ὑποστηρίζεται ὑπὸ τινῶν. Σχετικῶς δὲ μετὰ τὴν πόλιν Εἰάνθειαν τὴν ἀναφερομένην ὑπὸ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ὁ Στράβων (3) γράφει ὅτι ἡ πόλις αὕτη εὐρισκομένη ἀμέσως μετὰ τὴν λίμνην Βιστονίδα ἦτο πόλις τῶν Κικόνων.

56) ΟΒΟΥΛΗΝΣΙΟΙ.

Φυλὴ Θρακικὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου (Γεωγραφικά. Γ. 10. 4) καὶ κατοικοῦσα εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν κατὰ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου, πρὸς βορρᾶν τῶν Κροβύζων.

1) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. IV. 93. «Οἱ μὲν γὰρ τὸν Σαλμυδησοῦν ἔχοντες Θρήτικες καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσημβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεῖσθαι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νίψαιοι, ἀμαχητὶ σφάας αὐτοῦς παρέδωσαν Δαρεῖω...».

2) Σ τ ρ ἄ β ω ν. II. 590. 21.

3) Σ τ ρ ἄ β ω ν. Z. 331. 44. «...Μετὰ δὲ τὴν ἀνά μέσον λίμνην (τὴν Βιστονίδα) Εἰάνθειαν Μαρόνεια καὶ Ἰσμαρος, αἱ τῶν Κικόνων πόλεις».

57) Ο Δ Ο Μ Α Ν Τ Ε Σ (4).

Θρακική φυλή ή όποια κατόκει μεταξύ του ποταμού Ἀγγίτου και Παγγαίου χώραν. Μετά την διαίαν όμως μεταφοράν εις την Μ. Ἀσίαν υπό του Μεγαβάξου, έντολή του Δαρείου, των Σιροπαιόνων και Παιόπλων, των κατοικούντων μεταξύ Στρυμόνος και Νέστου και βορείως του Ἀγγίτου, Παιονικῶν φυλῶν, κατά τό 507 π.Χ. οί Ὀδομάντες κατέλαβον τήν χώραν αὐτῶν ὑπερβάντες τόν Ἀγγίτην. Μέχρι Φιλίππου του Β' ἦσαν ἀνεξάρτητοι, ὑπετάγησαν όμως ὑπό τούτου, καί ἔκτοτε ἤ ὑπ' αὐτῶν κατοικουμένη περιοχή Ὀδομαντική καλουμένη, ἀπετέλεσεν Ἐπαρχίαν τῆς Μακεδονίας, μέ πρωτεύουσαν τήν Σίριν (Σέρρας). Μυθικός αὐτῶν βασιλεὺς φέρεται ὁ Σίθων, πατήρ τῆς Παλλήνης, τῶν δὲ ιστορικῶν χρόνων μνημονεύεται ὑπό του Θουκυδίδου (1) βασιλεὺς αὐτῶν ὁ Παλλῆς, τήν βοήθειαν του ὁποίου ἐζήτησε ὁ Κλέων, κατά του Βρασίδα τό 422 π.Χ.

58) Ο Δ Ρ Υ Σ Α Ι.

Οί Ὀδρύσαι ὑπῆρξαν ἐκ τῶν πλέον ἰσχυρῶν καί πολεμικῶν φυλῶν τῆς Θράκης. Οὗτοι κατόκουν εις τήν μέσην κοιλάδα του Ἐδρου. Μέσω τῆς χώρας αὐτῶν ἔρρεον οί παραπόταμοι του Ἐδρου Ἐργίνης, Τούντζας, Ἀρδας (2),

4) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 101. «Ἐφοβήθησαν δὲ (τὸν Σιτάλην) καί οἱ πέραν Στρυμόνος πρὸς βορέαν Θράκας ὅσοι πεδία εἶχον, Παναῖοι καί Ὀδομάντες καί Δρωῖοι καί Δερραῖοι αὐτόνομοι δ' εἰσὶ πάντες».

— Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. Ζ. 112. «...Ταύτη μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τείχεα τὴν ὁδὸν ἐποιέετο (ὁ Εὐρέης), ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Παγγαῖον ὄρος ἀπέργων, ἐδὸν μέγα τε καί ὕψηλόν, ἐν τῇ χρύσεια τε καί ἀργύρεα ἐνὶ μέταλλα, τὰ νέμονται Πιέρης τε καί Ὀδομάνται καί μάλιστα Σάτραι».

1) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 6. «Καί πέμφας ὡς Ἡερδίκων πρέσβεις (ὁ Κλέων), ὅπως παραγένωτο στρατιᾷ κατὰ τὸ ξημμαχικόν, καί εις τὴν Θράκην ἄλλους παρὰ Παλλῆν τὸν Ὀδομάντων βασιλέα, ἄξιοντα μισθοῦ Θράκας ὡς πλείστους...».

2) Σ η μ ε ῖ ω σ ι ς. Ὁ Ἡρόδοτος (IV. 92) ἀναγράφει ὅτι ὁ Δαρεῖος «...ἀπέτατο ἐπ' ἄλλον ποταμὸν τῆ ὄνομα Ἀρτίσκος ἐστὶ, ὅς διὰ Ὀδρυσέων ῥεεῖ». Περὶ τοῦ ποῖος ἐκ τῶν νῦν ποταμῶν τῆς Θράκης ἔφερον τὸ ὄνομα Ἀρτίσκος εις τὴν ἀρχαιότητα διίστανται αἱ γνώμαι. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι εἶναι ὁ νῦν Ἀρδας ποταμὸς, ὁ ὁποῖος πηγάζων ἐκ τῆς περιοχῆς Πασμακλή τῆς Ροδόπης ῥεεῖ κατ' εὐθείαν πρὸς ἀνατολὰς καί συμβάλλει εις τὸν Ἐδρον παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἄλλοι ὅτι εἶναι ὁ ποταμὸς Τούντζας ὁ ἀπὸ βορρᾶ συμβάλλων εις τὸν Ἐδρον καί αὐτὸς παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἄλλοι ὅτι εἶναι ὁ διὰ τοῦ Μπαμπᾶ Ἐσκή διαρχόμενος παραπόταμος τοῦ Ἐργίνης Μπουγιόου Ντερέ (βλέπε Γ. Λαμπουσιάδου, Θρακικά Μελέται. 1911, σελ. 75 - 83) καί ὁ εἰς τοὺς Ἑλληνικούς χάρτας 1/200.000 ἀναφερόμενος Μπαμπᾶ Ἐσκή Δερέ. Ἐχω τὴν γνώμην ὅτι ὁ Λαμπουσιάδης ἔχει δίκαιον, κατὰ τοῦτο ὅτι ὁ Ἀρτίσκος δέον νὰ ἀναζητηθῆ μεταξύ τῶν παραποτάμων τοῦ Ἐργίνης καί ὅχι τοῦ Ἐδρου. Καί τοῦτο διότι ὁ Δαρεῖος ἀναχωρήσας ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Τεάρου ποταμοῦ (πόλις Πηγὰι νῦν Μπουνάρ Χισάρ) τῆς ἀνατολικῆς Θράκης κατηθύνετο πρὸς ΒΔ καί ἐκ Σαράντα Ἐκκλησιῶν πρὸς βορρᾶν, μέ σκοπὸν νὰ φθάσῃ τὸ ταχύτερον εις τὸν Ἴστρον.

ἦτοι κατώκουν ἀμέσως ἀνατολικῶς τῶν Βέσπων μετὰ τῶν ὁποίων ἐγειννιάζον. Ἐμφανίζονται τὸ πρῶτον εἰς τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν (513 π.Χ.) μετὰ βασιλείᾳ τὸν Τήρηγ. Ὁ Ἡρόδοτος περιγράφων τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τοῦ Δαρείου, ἀφῆγει· γὰρ ἐννοηθῆ ὅτι οἱ Ὀδρύσαι δὲν ἀντέστησαν κατὰ τὴν διάδοσιν τῶν Περσῶν διὰ τῆς χώρας των³⁾. Ὁ βασιλεὺς Τήρης ἐπωφεληθεὶς μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τῆς ἀδυναμίας τῶν ἄλλων φυλῶν, ἐπεξέτεινε τὸ κράτος του εἰς ἄραρος αὐτῶν. Ἐπὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Σιτάλκου, φίλου καὶ συμμάχου τῶν Ἀθηναίων, ὡς γράφει ὁ Θουκυδίδης⁴⁾ τὸ κράτος τῶν Ὀδρυσῶν ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν, περιλαμβάνουσαν σχεδὸν ὀλόκληρον τὴν Θράκην, ἦτοι ἀπὸ τοῦ Νέστου ποταμοῦ μέχρι Ἰστρου καὶ Εὐξείνου Πόντου. Ὁ Σιτάλκης ὡς σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων ἐξεστράτευσεν μετὰ στρατοῦ ἐξ 100.000 πεζῶν καὶ 50.000 ἰππέων κατὰ τῆς Μακεδονίας, βασιλεύοντος Περδίκκα τοῦ Β΄, τὸ 429 π.Χ. τὴν ὁποίαν καὶ ἐλεηλάτησεν. Ὁ Θουκυδίδης (B. 95 - 102) περιγράφει τὴν ἐκστρατείαν ταύτην. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Σιτάλκου Σάδοκος ἐγένετο Ἀθηναῖος πολίτης. Τὸν Σιτάλκην φονευθέντα εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Τριβαλλῶν τὸ 424 π.Χ. διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἐπ' ἀδελφῆ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Σεύθης ὁ Α΄, ὁ λαδῶν σύζυγον τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκα Β΄. τὴν Στρατονίκην. Βραδύτερον διηρέθη εἰς μικρότερα βασιλεία, δύο ἢ τρία εἰς τὰ ὁποῖα ἐβασίλευσαν οἱ Μήδοκος, Σεύθης ὁ Β΄, ὁ Κερσοβλέπτης, ὁ Ἐβρυζέλιμης, οἱ Κότυς Α΄, Β΄, Γ΄, Δ΄. κλπ. Τὰ βασιλεία ὅμως ταῦτα κατελύθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Β΄. καὶ ὑπετάγησαν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Οἱ Ὀδρύσαι ἐπανεστατήσαν τὸ 313 π.Χ. ἀλλὰ ἡ ἐπαναστάσις αὐτῶν κατεστάλη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου. Ἐπαναστατήσαντες καὶ πάλιν, ὑπετάγησαν τὸ 184 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ Ε΄. Τέλος συνεκστρατεύσαντες τὸ 168 π.Χ. μετὰ

ὁδὸς λόγος ὑπῆρχε γὰρ διαθεῖ τὸν Ἔβρον διὰ γὰρ ἔλθῃ εἰς τὸν Ἄρδαν. Βεῖρηχο τοῦ δραμοιογίου αὐτοῦ καὶ τῆς κατευθύνσεώς του, ποῦ ἦσαν αἱ ἐγγὺς τῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου ὁδοὶ πρὸς Ἰστρον.

3) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς. IV. 92 - 94.

4) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. B. 97. «Ἐγένετο δὲ ἡ ἀρχὴ ἢ Ὀδρυσῶν μέγεθος ἐπὶ μὲν θάλασσαν καθήκουσα ἀπὸ Ἀθῶνων πόλεως εἰς τὸν Εὐξείνου Πόντον μέχρι Ἰστρου ποταμοῦ».

— Ὁ Ἰ δι ο ς. B. 29. «...οἱ Ἀθηναῖοι... βουλόμενοι Σιτάλκην σφίσι τὸν Τήρει Θρακῶν βασιλεῖα, ξύμμαχον γενέσθαι. Ὁ δὲ Τήρης οὗτος ὁ τοῦ Σιτάλκου πατὴρ πρῶτος Ὀδρύσαις τὴν μεγάλην βασιλείαν ἐπὶ πλεόν τῆς ἄλλης Θράκης ἐποίησεν...». Οὕτω μὲν Σιτάλκης τε ὁ Τήρειω, Θρακῶν βασιλεὺς, ξύμμαχος ἐγένετο Ἀθηναίους καὶ Περδίκκας ὁ Ἀλεξάνδρου Μακεδόνων βασιλεὺς».

— Σ τ ρ ἄ θ ω ν. Z. 331. 48. «Ἄπαντα δὲ τὰ ἔθνη ληστρικά ταῦτα, μάλιστα δ' οἱ Βέσσοι, οὓς λέγει γειτονεῖν Ὀδρύσαις καὶ Σαπαίοις. Ἀστῶν δὲ βασιλείων ἦν Βιζύη. Ὀδρύσαις δὲ καλοῦσιν ἔνιοι πάντας τοὺς ἀπὸ Ἔβρον καὶ Κυφέλων μέχρι Ὀδησοῦ τῆς παραλίας ὑπεροικούντες, ὧν ἐβασίλευσαν Ἀμάδοκος καὶ Κερσοβλέπτης καὶ Βηρισάδης καὶ Σεύθης καὶ Κότυς».

—Plinius, Nat. Hist. IV. II. 18. «Odryssarum gens fundit Hebrum Adcolentibus Cabyletis».

τοῦ τελευταίου Μακεδόνος βασιλέως τοῦ Περσέως κατὰ τῶν Ρωμαίων, ἐπὶ βασιλείῳ Κότυος Β'. ἤττηθησαν εἰς τὴν Πύδναν ὑπὸ τοῦ Αἰμιλίου Παύλου. Μετὰ τὴν ἤτταν ὁμιως συνατάχθησαν μετὰ τῶν νικητῶν. Ἐκτοτε ὑπῆρξαν φίλοι τῶν Ρωμαίων καὶ ἐξυπηρέτησαν πιστῶς αὐτούς. Κότυς ὁ Γ'. ὁ βασιλεύσας τῶν Ὀδρουσῶν ἀπὸ τοῦ 57 - 48 π.Χ. ὑπῆρξε φίλος τοῦ Πομπηίου καὶ ὑπεστήριξεν αὐτὸν κατὰ τοῦ Καίσαρος ἀποστείλας βοήθειαν ἐκ 5.000 ἀνδρῶν. Ὁ Κότυς ὁ Ε'. βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 12 - 19 μ.Χ. ὑπῆρξε φίλος τοῦ Αὐγούστου καὶ διεκρίνετο διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὰ γράμματα. Ὑπῆρξε καὶ φίλος τοῦ Ὀβιδίου, ὁ ὁποῖος εὐρισκόμενος ἐξόριστος εἰς Τόμους (Κωνσταντζαν) τῷ ἀπηύθυνε μίαν τῶν Ποντικῶν του (ἐκ Πόντου) ἐπιστολὴν του (1) εἰς τὴν ὁποίαν τῷ γράφει ὅτι ἡ Βιστονίς χώρα θὰ ὑπερφηανεύεται δι' αὐτόν, ἀφ' οὗ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀποκαλεῖ αὐτὸν ἀπόγονον βασιλέων καὶ ὅτι ἡ καταγωγὴ του ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ Εὐμόλπου (2). Ἐπὶ Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μετὰ τῶν ἄλλων φυλῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ πολλῶν αἰώνων εἶχον ἐξελληνισθῆ, ἀπετέλεσαν τὸ προπύργιον τῆς πρωτεύουσας.

59) ΠΑΙΤΟΙ.

Μικρὸς Θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (Ζ. 110) καὶ διὰ τῆς χώρας τῶν ὁποίων διήλθεν ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου. Φαίνεται ὅτι κατώκει περὶ τὸν κάτω ροὴν τοῦ ποταμοῦ Ἐδρου.

60) ΠΑΝΑΙΟΙ.

Θρακικὸς λαὸς αὐτόνομος, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (3).

61) ΠΙΑΡΗΝΣΙΟΙ.

Θρακικὸς λαός, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (Γεωγραφικά. Γ. 10. 4) κατώκει εἰς τὴν Κάτω Μουσίαν πρὸς βορρᾶν τῶν Κροδύζων παρὰ τὸν Δούναβιν; εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ γῶν Ρουχτσουκίου.

62) ΠΟΔΑΓΡΟΙ.

Θρακικὸς λαός, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντινοῦ. Κατὰ

1) Σελ. ἀριθ. «Ovidius. Epistola IX. Cotyi Regi: Nove sub hic tractu vates foret unicus Orpheus, Bistonis ingenio terra suberbaluo est».

2) Ovidii. Epistola IO, Cotyi Regi. «Regia pro genies cui nobilitatis origo, nomen in Eumolpi pervenit usque Coty, καὶ περαιτέρω: «Hoc tibi et Eumolpus generis clarissimus auctor, et prior Eumolpe suader Erichthonius».

3) Θ ο υ κ υ δ ῖ δ η ς. Β. 101. «Ἐφοβήθησαν δὲ καὶ οἱ πέραν Στρυμόνος πρὸς βορρᾶν Θρακίαις ἔσοι πεδία εἶχον, Παναῖοι καὶ Ὀδόμαντοι καὶ Δρωοὶ καὶ Δρακίοι: αὐτόνομοι δ' εἶσι πάντες».

τινας ἐπιγραφὰς εὐρεθείσας εἰς τὴν Πέρινθον (Ἡράκλειαν) ἐνθα ἀναφέρονται ὀνόματα Ποδαργῶν Θρακῶν, φαίνεται ὅτι οὗτοι κατώκουν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην (DUMONT — HOMOLLE. σελ. 383).

63) ΣΑΒΟΙ.

Θρακικὸς λαὸς περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Εὐστάθιος γράφει: «ἦσαν δὲ καὶ ἔθνος Θρακικὸν Σάβοι, ὅπερ τοὺς Βάκχους δηλοῖ Φρυγία διαλέκτῳ, ἐξ οὗ καὶ ὁ Διόνυσος ἔοικε Σαθάξις λέγεσθαι».

64) ΣΑΤΡΑΙ.

Λαὸς τῶν Θρακῶν ἐκ τῶν πλέον πολεμικῶν. Ὁ Ἡρόδοτος (1) πλὴν τῶν ἄλλων γράφει ὅτι οἱ «Σάτραι δὲ οὐδενὸς κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελέουσι τὸ μέχρις ἐμεῦ αἰεὶ ἐόντες ἐλεύθεροι μόνου Ἰθρητικῶν». Ἐκατώκουν, ὡς ὁ Ἡρόδοτος πιστοποιεῖ εἰς τὰ ὑψηλὰ ὄρη, δηλαδὴ ἐπὶ τῆς Ροδόπης καὶ πιθανῶς καὶ ἐπὶ τοῦ Φιλακροῦ ὄρους δυτικῶς τοῦ Νέστου. Τὸ Μαντήιον τοῦ Διονύσου τὸ ὁποῖον εὕρισκετο ἐπὶ κορυφῆς τινὸς τῆς Ροδόπης ἀνήκεν εἰς αὐτούς, πλὴν τῆς λειτουργίας αὐτοῦ προΐσταντο ἱερεῖς ἐκ τῶν Βέσσιων, οἱ ὁποῖοι φαίνεται ὅτι ἦτο παραφυὰς αὐτῶν. Τμῆμα τῶν Σατρῶν εἶχε κατέλθῃ μέχρι τοῦ Παγγαίου καὶ ἐξεμεταλλεύετο τὰ μεταλλεῖα αὐτοῦ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου (2). Τὸ τμῆμα τοῦτο τῶν Σατρῶν κατὰ τὴν διέλευσιν τοῦ Στρατοῦ τοῦ Ξέρξου ἀπεσύρθη ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Παγγαίου εἰς τὰ ὄρη. Φαίνεται ὅτι καιτὶς τῶν Σατρῶν ἦτο ἡ Ροδόπη, αἱ δὲ μικρότεραι φυλαὶ Βέσσοι, Δῖοι Διόβησοι κλπ. ἦσαν παραφυάδες αὐτῶν καὶ μάλλον ὑπήγοντο ὑπ' αὐτούς.

65) ΣΑΥΡΑΙ.

Λαὸς Θρακικὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου. Οὐδὲν ἕτερον γνωστόν.

66) ΣΑΚΕΣ ἢ ΣΑΚΑΙ.

Λαὸς Θρακικὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡσυχίου. Οὐδὲν ἄλλο γνωστόν.

1) Ἡ ρ ὀ δ ο τ ο ς Ζ. 110. «Ἔθνη δὲ Ἰθρητικῶν δι' ὧν τῆς χώρας ὁδὸν ἐποιεῖτο ποσάδε, Παῖτοι... Σάτραι... Σάτραι δὲ οὐδενὸς κω ἀνθρώπων ὑπήκοοι ἐγένοντο, ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν, ἀλλὰ διατελέουσι τὸ μέχρις ἐμεῦ αἰεὶ ἐόντες ἐλεύθεροι μόνου Ἰθρητικῶν. Οἰκοῦσι τε γὰρ οὐρεα ὑψηλὰ, ἴθρησι τε παντοίησι καὶ χιόνι συναρφέα, καὶ εἰσὶ τὰ πολέμια ἄκρι, οὗτοι οἱ τοῦ Διονύσου τὸ μαντήιον εἰσι ἐκτεταμένοι. Τὸ δὲ μαντήιον τοῦτο ἔστι μὲν ἐπὶ τῶν ὄρων τῶν ὑψηλοτάτων, Βησσοὶ δὲ τῶν Σατρῶν εἰσὶ οἱ προφητεύοντες τοῦ ἱεροῦ, πρόμαντις δὲ ἡ χρέωσα κατάπερ ἐν Δελφοῖσι. καὶ οὐδὲν ποικιλώτερον».

2) Ἡ ρ ὀ θ ο τ ο ς Ζ. 112. «Ταύτη μὲν δὴ παρ' αὐτὰ τὰ τεύχεα τὴν ὁδὸν ἐποιεῖτο, ἐκ δεξιῆς χειρὸς τὸ Παγγαῖον ὄρος ἀπέργων, ἐὼν μέγα τε καὶ ὑψηλόν, ἐν τῇ χρέωσῃ τε καὶ ἀργύρῃ ἐνὶ μέταλλῃ, τὰ νέμονται Πιέρεις τε καὶ Ὀδόμαντοι καὶ μάλιστα Σάτραι».

67) ΣΙΝΤΑΙ — ΣΙΝΤΙΕΣ — ΣΑΓΙΟΙ — ΣΑΠΗΑΙ ἢ ΣΑΠΑΙΟΙ.

Φυλὴ Θρακικὴ. Κατὰ τὸν Στράβωνα (1) οὗτοι ἐκαλοῦντο Σίντιες εἴτα Σιντοί, εἴτα Σάιοι, καὶ ὅτι εἶναι οἱ αὐτοὶ μὲ τούς Σαπαίους καὶ οὗτοι κατώκουν περὶ τὰ Ἄβδηρα καὶ τὰς περὶ τὴν Λῆμινον νήσους. Φαίνεται ὅτι ἐκατώκουν ἐκατέρωθεν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου, ἐξ οὗ καὶ ἡ στενὴ διόδος μεταξὺ θαλάσσης καὶ τῶν ἀνταιριδῶν τοῦ Τσάλ Δάγ (ἕρη τῆς Καβάλας ἢ Μούντζουρος) καὶ ἀνατολικῶς τῆς Καβάλας ἐκαλεῖτο «Στενὰ τῶν Σαπαίων». Ταῦτα, ὡς καὶ τὰ βορείως τοῦ Τσάλ Δάγ «Στενὰ τῶν Κορπίλων» ἀπετέλουν τὰς μόνας διαβάσεις ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν Θράκην. Τὸ ὅτι δὲ ἐκατώκουν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ σχετικοῦ χωρίου τοῦ Ἡροδότου (2) ὅστις συγκαταλέγει τὴν χώραν τῶν Σαπαίων μεταξὺ ἐκείνων διὰ τῶν ὁποίων διήλθεν ὁ Εἰρέξης μετὰ τοῦ στρατοῦ του. Δὲν εἶναι δυνατὸν οἱ Σιντοὶ τῆς Μακεδονικῆς ἐπαρχίας Σιντικῆς, περὶ τῆς ὁποίας ὁ Θουκυδίδης γράφει ὅτι ἦτο ἀμέσως παρὰ τὸν Κερκίην ἕρος, καὶ ἀμέσως νοτίως αὐτοῦ (3), γὰ ἀποτελοῦν μέρος μιᾶς ἐνιαίας περιοχῆς κατοικουμένης ὑπὸ τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἀρχομένης ἀπὸ τῶν Ἀβδήρων καὶ ληγούσης εἰς τὴν Παιονικὴν Δόθηρον (Δοϊράνην), δεδομένου, ὡς εἶναι τοῦτο γνωστὸν, ὅτι μεταξὺ τῶν δύο τούτων περιοχῶν παρενεδάλλοντο αἱ Μακεδονικαὶ ἐπαρχίαι τῆς Ἡδωνίδος καὶ τῆς Ὀδομαντικῆς, κατοικουμέναι ὑπὸ τῶν Θρακικῶν φυλῶν τῶν Ἡδωνῶν καὶ τῶν Ὀδομάντων. Ἐν πρώτῳ περὶ τῆς αὐτῆς φυλῆς (Σίνται: — Σάπαι:) ὡς ὑποστηρίζει ὁ Στράβων, τότε αὕτη ἦτο κεχωρισμένη εἰς δύο τμήματα, τῶν ὁποίων τὸ ἓν κατεῖχεν τὴν Μακεδονικὴν ἐπαρχίαν τῆς Σιντικῆς, τὸ δὲ ἕτερον, οἱ Σάπαι: ἢ Σαπαῖοι κατεῖχον τὴν ἐτέρωθεν τοῦ Κάτω Νέστου περιοχὴν, διότι οὕτω μόνον εἶναι δυνατὸν γὰρ συμβιβάσθωσαν τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ Στράβωνος πρὸς τὰ ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου καὶ Ἡροδότου. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Μακεδονικῆς ἡγεμονίας, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πausανίου (4) βασιλεὺς τῶν Σαπαίων ὁ Ἀβρούπολις, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν σύμμαχος τῶν Ρωμαίων, καὶ κατὰ τοῦ ὁποίου

1) Σ τ ρ ά β ω ν. IB. 549. 20. «Σίντιες γὰρ ἐκαλοῦντο τινὲς τῶν Θρακῶν, εἴτα Σιντοί, εἴτα Σάιοι, παρ' οἷς φησὶν Ἀρχίλοχος τὴν ἀσπίδα ρίψαι... Οἱ δ' αὐτοὶ οὗτοι Σαπαῖοι νῦν ὀνομάζονται: πάντες γὰρ οὗτοι περὶ Ἄβδηρα τὴν οἰκίαν εἶχον καὶ τὰς περὶ Λῆμινον νήσους...».

2) Ἡ ρ ό δ ο τ ο ς. Z. 110. «...ἔθνεα δὲ Θρητικῶν δι' ὧν τῆς χώρας ὁδὸ ἐποιέετο τσαδὰ, Παῖτοι, Κίονες, Βίστονες, Σαπαῖοι, Δερσῖοι, Ἡδωνοί, Σάτραι.».

3) Θ ο υ κ υ δ ί δ η ς. B. 98. «...ἐπορεύετο ἐπὶ τὴν Μακεδονίαν (ὁ Σιτάλλης) πρῶτον μὲν διὰ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς ἔπειτα δὲ διὰ Κερκίης ἕρους ἐρήμου, ὃ ἐστὶ μεθόριον Σιντῶν καὶ Παιόνων.».

4) Π α υ σ α ν ί ο υ Ἀ χ α ῖ κ ά. 10. 6. «Περσὲ τῷ Φιλίππου πρὸς Ρωμαίους ἔχοντι εἰρήνην κατὰ συνθήκας, ἃς ὁ πατὴρ Φίλιππος (ὁ Ε΄.) ἐποίησατο, ἐπῆλθεν ὑπερβῆναι τοὺς ἕρκους καὶ ἐπὶ τε (Σαπαίους καὶ) Σαπαίων βασιλέα. Ἀβρούπολιν στρατεύμα ἀγαγὼν ἐποίησεν ἀναστάτους Ρωμαίων συμμάχους ὄντας Σαπαίων δὲ τούτων καὶ Ἀρχίλοχος ἐν ἰάμβῳ μνήμην ἔσχε.».

ἐκίνησε πόλεμον ὁ Περσεύς. Ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας ἡ χώρα τῶν Σαπαίων ἀπετέλεσε μίαν τῶν 14 Στρατηγιῶν τῆς Θράκης.

68) ΣΕΛΛΑΙ ἢ ΣΕΛΛΙΩΤΑΙ.

Θρακική φυλὴ κατοικοῦσα εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Τόνζου (Τούτζας) παραποτάμου τοῦ Ἐβρου. (Βλέπε Σαμοθράκης. Λεξικὸν εἰς λέξιιν).

69) ΣΕΡΔΟΙ ἢ ΣΕΡΔΟΙ.

Ὁ Δίων ὁ Κάσιος (ΔΙ. 25. 4) ἀναγράφει ὅτι ὁ Λικίνιος Κράσσοσ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων «Τοὺς Σερδοὺς μάχαις κατακρατῶν ἐχειρώσατο». Ἐκ τοῦ ὀνόματος τούτων ἢ νῦν πόλις Σόφια τῆς Βουλγαρίας, ὠνομάζετο Σερδική ἢ Σαρδική. Ἐξ οὗ καὶ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἔλεγε, ὅταν τὸ πρῶτον ἐσκέφθη γὰρ μεταφέρει τὴν πρωτεύουσάν του ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὴν νῦν Σόφιαν, «Ἡ ἐμὴ Ρώμη, Σαρδικὴ ἐστίν» (MEA ROMA SARDICA EST). Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχεν συνουκισμὸς ἢ πολίχνη τῆς φυλῆς τῶν καλουμένων Σέρδων, ἡ ὁποία ἀναφέρεται καὶ ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου, ἡ ὁποία ἐξηλίχθη βραδύτερον εἰς ὁμώνυμον πόλιν.

70) ΣΙΘΩΝΕΣ.

Φυλὴ Θρακική, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἐκατώκει εἰς τὴν Χαλκιδικήν. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτῶν ἢ μία τῶν χερσονήσων τῆς Χαλκιδικῆς καλεῖται Σίθωνία. Μετὰ τὸν ἀποικισμὸν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Χαλκιδέων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸν Στράβωνα (2) ἔκτισαν τριάκοντα πόλεις, ἡ χώρα ὠνομάσθη Χαλκιδική, καὶ ὡς τοιαύτη παρέμεινε καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Μακεδόνων τοῦ Φιλίππου Β'. Ἐκτοτε δὲ ἀναφέρονται οἱ Σίθωνες, ἢ φονευθέντες ἢ συγχωνευθέντες μετὰ τῶν νέων ἀποίκων ἢ ἄλλων Θρακίων φυλῶν.

71) ΣΙΝΔΟΜΑΝΑΙΟΙ.

Λαὸς Θρακικὸς παρ' Ἑκαταίω, ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου.

2) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 329. 11. «... ὧν οἱ μὲν αὐτὸ τοῦτο προδηγορέοντο Βισάλται, Ἡδωνῶν δι' οἱ μὲν Μυγδόνες οἱ δὲ Ἡδωνες οἱ δὲ Σίθωνες· τούτων δὲ πάντων οἱ Ἀργεᾶδοι καλούμενοι κατέστησαν κύριοι καὶ Χαλκιδαῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ. Ἐπῆλθον δὲ καὶ Χαλκιδαῖς οἱ ἐν Εὐβοίᾳ ἐπὶ τὴν τῶν Σιθῶνων καὶ συνώκησαν πόλεις ἐν αὐτῇ περὶ τριάκοντα, ἐξ ὧν ἕτερον ἐκβαλλόμενοι συνῆλθον εἰς μίαν οἱ πλείους αὐτῶν, εἰς τὴν Ὀλυνθον ὠνομάζοντο δ' οἱ ἐπὶ Θράκης Χαλκιδαῖς».

— Ἡ ρ ό δ ο τ ο ς. Ζ. 122. «...ἐκ τῶν νέων τε καὶ στρατιῶν παρελάμβανε, Τορώνην, Γαληφόν, Σερμύλην, Μηγίδερναν, Ὀλυνθον. Ἡ μὲν νῦν χώρα αὕτη Σίθωνή καλεῖται».

72) ΣΚΑΙΟΙ.

Ὁ Στράβων (1) ἀναφέρει: Σκαίους Θρακὰς καὶ Σκαίον ποταμὸν καὶ Σκαίον τεῖχος, κατὰ τὴν ἀντιπαραβολὴν ὁμοίων ὀνομάτων καὶ λαῶν μεταξὺ Θρακῶν καὶ Τρώων διὰ τὴν ἀποδείξει τὴν συγγένειαν μεταξὺ τῶν δύο λαῶν.

73) ΣΚΟΜΒΡΟΙ.

Λαὸς Θρακικὸς παρ' Ἡσυχίῳ. Πιθανῶς γὰρ ἐκατόκουν παρὰ τὸν Σκόμβρον ὄρος (γὺν Σκόμιον - Ρήλα), ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα.

74) ΣΚΥΡΜΙΑΔΑΙ.

Μικρὰ Θρακικὴ φυλὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (2). Κατὰ τοῦτον ἐκατόκει αὕτη μετὰ τῶν Νιψαίων βορείως τῆς πόλεως Ἀπολλωνίας καὶ Μεσημβρίας παρὰ τὴν παραλίαν τοῦ Εὐξείνου, καὶ παρεδόθη ἀμαχητὶ εἰς τὸν Δαρσίον κατὰ τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν του.

75) ΣΜΟΛΕΝΟΙ.

Τὸ Θρακικὸν τοῦτο φύλον τῶν Σμολένων, ἐγένετο γνωστὸν ἐκ τινος εὐρεθείσης ἐπιγραφῆς τῆς ἐποχῆς τοῦ Τσάρου τῶν Βουλγάρων Συμεῶν (893 - 927 μ.Χ.), ὅποτε καὶ μνημονεύεται καὶ ἐπισκοπῆ Σμολένων. Βραδύτερον δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ XII αἰῶνος, ἀναφέρεται καὶ θέμα Σμολένων. Οἱ Σμολένοι κατόκουν ἐπὶ τῆς Ροδόπης μέχρι: Εὐανθείας (3).

76) ΣΟΥΚΟΙ.

Φυλὴ Θρακικὴ παρὰ τὴν Φιλιπούπολιν καὶ τὰ Σουιδανά, λαβοῦσα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ στενοῦ Σουκίς, μεταξὺ Ροδόπης καὶ Αἴμου, ὡς γράφει ὁ Σαμοθράκης (4). Ἐδῶ σφάλλει ὁ Σαμοθράκης, διότι ἡ στενωπὸς Σουκίς ἢ ὅποια δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴν τοιαύτην τοῦ SUCCI ἢ SUCORUM AUGUSTAE τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελίνου ἢ ὅποια ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκαλεῖτο Νταμίρ Καποῦ (Σιδηρὰ πύλη) καὶ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων Πύλη τοῦ Τραϊανοῦ. Ἀλλὰ αὕτη γαί μὲν

1) Σ τ ρ ά β ω ν. ΠΓ. 590. 21. «Πολλὰ δ' ὁμωνυμία Θρακί καὶ Τρωαί, οἷον Σκαίος Θρακίς τινες καὶ Σκαίος ποταμὸς καὶ Σκαίον τεῖχος καὶ ἐν Τρωαί Σκαίαι πόλιαι...».

2) Ἡ ρ ό δ ο τ ο ς. Δ. 93. «...Οἱ μὲν γὰρ τὸν Σαλμυθησοῦν ἔχοντες Θρηήκες καὶ ὑπὲρ Ἀπολλωνίης τε καὶ Μεσημβρίας πόλιος οἰκημένοι, καλεῖσθαι δὲ Σκυρμιάδαι καὶ Νιψατοί, ἀμαχητὶ σφέας αὐτοὺς παρέδωσαν Δαρσίῳ...».

3) Βλέπε καὶ Θρακικὸν Λεξικὸν Ἀγ. Σαμοθράκη εἰς λέξιν. Ἐκδ. 1963.

4) Βλέπε καὶ Θρακικὸν Λεξικὸν Ἀγ. Σαμοθράκη εἰς λέξιν. Ἐκδ. 1963.

σχηματίζεται μεταξύ Ροδόπης και Αΐμου, πλήν όμως αυτή σχηματίζεται υπό του ὄρους Ἰχτιμάνσκη του συνδέοντος τὸ Σκόμιον καὶ τὴν Ροδόπην μετὰ τοῦ Αΐμου, καὶ διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἢ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως — Φιλιππουπόλεως πρὸς Σόφιαν Ῥωμαϊκῆ δόξ.

77) ΤΕΡΙΖΟΙ.

Μικρὰ φυλὴ Θρακικὴ κατοικοῦσα μετὰ τῶν Κρωδύζων εἰς τὴν σημερινὴν Ἀσβρουτζάν. Μνημονεύεται παρὰ τοῦ Ἐκαταίου καὶ κατὰ μαρτυρίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀναφερομένην ὑπὸ τοῦ Φωτίου καὶ Σουΐδα οὗτοι ἐπίστευον, ὡς καὶ οἱ Γέται εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Ζαμόλξις καὶ τῶν Πυθαγορείων «Περὶ Ἀθανασίας» καὶ γράφουν «ἀθανατίζουσι δὲ καὶ Τέριζοι καὶ Κρόδουζοι καὶ τοὺς ἀποθανόντας εἰς Ζάμολξι·ν φασὶν οἴχεσθαι, ἤξει·ν δὲ αὐθις». Ἐκαλεῖτο ἐξ αὐτῶν καὶ Τίριζα τὸ ἀκρωτήριον ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου, τὸ νῦν καλούμενον «Καλὴ Ἀχρά» καὶ κείμενον παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Βυζώνην (Καδάρναν).

78) ΤΙΛΑΤΑΙΟΙ.

Φυλὴ Θρακικὴ ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου (B. 96) ὁ ὁποῖος ἀναφερόμενος πρὸς τοὺς λαοὺς τοὺς κατοικοῦντας κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος καὶ πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκομίου γράφει: «...τὰ δὲ πρὸς Τριβαλλοὺς, καὶ τούτους αὐτογόμεους Τρηῆρες ὠρίζον καὶ Τιλαταῖοι· οἰκοῦσι δὲ οὗτοι: πρὸς βορρᾶν τοῦ Σκομίου (Σκομίου) ὄρους καὶ παρήκουσι πρὸς ἡλίου δύσιν μέχρι τοῦ Ὀσκίου (Ἰσκηρ) ποταμοῦ». Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι αἱ δύο αὗται φυλαὶ ἐκατόκουν εἰς τὰ νότια τῆς Μακεδονίας καὶ τὴν περιοχὴν Σαμακῆθου — Σόφιας καὶ ἦσαν γείτονες πρὸς βορρᾶν τῶν Τριβαλλῶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῶν Βέσσων, οἱ ὁποῖοι παρὰ τὸ σημερινὸν Τατάρ Παζαρτζίκ εἶχον τὴν πόλιν αὐτῶν Βεσσαπάραν. Δὲν ἀναφέρονται βραδύτερον. Φαίνεται ὅτι καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ Τρηῆρες ὡς καὶ οἱ Βέσσοι ἦσαν παραφυάδες τῶν Σατρῶν, οἱ ὁποῖοι λόγῳ τῆς διαμερισματοποιήσεως τοῦ ἐδάφους ὑπὸ τῶν διαφόρων ὀρεινῶν ὄγκων, καὶ ὄντες ἀπομεμονωμένοι τῶν ἄλλων, ἐλάμβανον ἄλλα ὀνόματα ἄγνωστον πόθεν.

79) ΤΡΑΛΛΕΙΣ καὶ ΤΡΑΛΛΑΙΟΙ.

Ἀρχαία Θρακικὴ φυλὴ κατοικοῦσα μᾶλλον παρὰ τὸν Ἑλλησποντον, ἄγνωστον ἔτι ἡμῶν. Ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι, ὅτε ὁ Ἀγησίλαος (1) ἐπι-

1) Πλούταρχου. Βίοι Παράλληλοι. Ἀγησίλαος. 16. «Ὡς δὲ διαβᾶς (ὁ Ἀγησίλαος) τὸν Ἑλλησποντον ἐβάδιζε διὰ τῆς Θράκης, ἐδέθη μὲν οὐδενὸς τῶν ἐκείνων πέμπων δὲ πρὸς ἑκάστους, ἐπυθάνετο, πότερον ὡς φίλιαν, ἢ ὡς πολεμίαν, διαπορεύεται τὴν χώραν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες φιλικῶς ἐδέχοντο καὶ παρέπεμπον,

στρέφων ἐκ Μ. Ἀσίας διέβη τὸν Ἑλλήσποντον, μεταξὺ τῶν ἄλλων φυλῶν, διὰ τῶν χωρῶν τῶν ὁποίων διήλθεν, συγγήγησε τοὺς Τράλλεις οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν παρ' αὐτοῦ, διὰ τὰ ἐπιστρέψουν τὴν διάδοσιν, ἑκατὸν τάλαντα ἀργυρίου καὶ ἰσαριθμούς γυναῖκας. Ὁ ἴδιος γράφει ὅτι καὶ ὁ Ξέρξης κατέβαλεν εἰς αὐτοὺς διόδια. Ὁ Ἀγχισίλαος ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἐπετέθη κατ' αὐτῶν, παρατεταγμένων ὄντων, καὶ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν φονεύσας πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Οἱ Τράλλεις ἐθεωροῦντο λαὸς ὠμὸς καὶ φονικὸς καὶ διὰ τοῦτο, ὡς γράφει ὁ Ἡσύχιος⁽²⁾ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῶν βασιλέων ὡς μισθοφόροι, διὰ τὰς φονικὰς αὐτῶν ὑποθέσεις. Ὁ Στράβων⁽¹⁾ γράφει ὅτι ἡ πόλις Τράλλεις τῆς Μ. Ἀσίας, παρὰ τὸ σημερινὸν Ἀϊδίνιον, ἦσαν κτίσμα τῶν Ἀργείων καὶ τινῶν Θρακῶν Τραλλίων, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα.

80) ΤΡΑΝΙΨΑΙ καὶ ΘΡΑΝΙΨΑΙ.

Θρακικὴ φυλὴ κατοικοῦσα περὶ τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος⁽²⁾ ὁ ὅποιος κατὰ τὴν ἀνάδοσιν τῶν «Μυρίων» καὶ ἀμίσσως μετὰ τὴν ἀπόδοσιν αὐτοῦ εἰς Βυζάντιον ἦλθεν εἰς συγεννήσεις μετὰ τοῦ Σεύθου υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρουσῶν Μαισάδου, βασιλεύοντος ἄλλοτε τῶν Τρανιψῶν, Θυνῶν καὶ Μελανδιτῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον στασιάσει κατ' αὐτοῦ, καὶ συνεφώνησε μετὰ τοῦ Σεύθου διὰ τὴν καταπολέμησιν αὐτῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ὁ Στέφανος Βυζάντιος ἀναφέρει αὐτοὺς ὡς παραφυάδα τῶν Θυνῶν⁽³⁾.

81) ΤΡΑΥΣΟΙ.

Λαὸς Θρακικὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου⁽⁴⁾ διὰ τὸ ἰδιόρρυθμον

ὡς ἕκαστος δυνάμειος εἶχεν· οἱ δὲ καλούμενοι Τράλλεις, οἷς καὶ Ξέρξης ἔδωκεν, ὡς λέγεται, δῶρα τῆς διόδου, μισθὸν ἤτουν τὸν Ἀγχισίλαον, ἑκατὸν ἀργυρίου τάλαντα, καὶ τσαυτάς γυναῖκας. Ὁ δὲ κατειρωνεύμενος αὐτοὺς, καὶ φήσας: «Τί οὖν οὐκ εὐθὺς ἦλθον ληψόμενοι;» προήγαγε, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς παρατεταγμένοις, ἔτρεψατο, καὶ διέφθειρε πολλοὺς».

2) Ἡ σ ὄ χ ι ο ς. «Τράλλεις ἐκαλοῦντο μισθοφόροι Θρακῆς, οἱ τοῖς βασιλεῦσι τὰς φονικὰς χρείας πληροῦντες».

1) Σ τ ρ ά β ω ν. ΙΔ. 649. 42. «Κτίσμα δὲ εἶναι φασὶν τὰς Τράλλεις Ἀργείων καὶ τινῶν Θρακῶν Τραλλίων, ἀφ' ὧν τούνομα».

2) Ξ ε ν ο φ ῶ ν τ ο ς. Κύ ρ ο υ. Ἀ ν ά β α σ ι ς. Ζ. 32. «Ὁ δὲ (Σεύθης) εἶπεν ὅδε· Μαισάδης ἦν πατήρ μοι, ἐκείνου δὲ ἦν ἀρχὴ Μελανδιταί· καὶ Θυνοὶ καὶ Τρανίψαι. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπαί τὰ Ὀδρουσῶν πράγματα ἐνόησεν, ἐκπεσὼν ὁ πατήρ αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ, ἐγὼ δὲ ἐξετραφῆν...».

3) Σ τ έ φ α ν ο ς Β υ ζ ά ν τ ι ο ς. «Λαβεψοὶ καὶ Τρανίψαι ἔθνη Θυνῶν».

4) Ἡ ρ ό δ ο τ ο ς. Ε. 3. «Πλὴν Γετέων καὶ Τραυσῶν... τούτων δὲ τὰ μὲν Γέται οἱ ἀπαθανατίζοντες ποιεῖσι εἰρηγαί μοι, Τραυσοὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖσι ἄλλοισι Θρηγγίσι ἐπιτελέουσι, κατὰ δὲ τὸν γενόμενον σφί καὶ ἀπογενόμενον ποιεῖσι τοιάδε· τὸν μὲν γενόμενον περιοριζόμενοι οἱ προσήγοντες ὀλοφύρονται... τὸν δὲ ἀπογινόμενον παίζοντές τε καὶ ἠρόμενοι γῆ κρύπτουσι, ἐπιλέγοντες θῶν κακῶν ἐξαπαλλαγθεὶς ἔστι ἐν πάσῃ εὐδαιμονίᾳ».

ἔθιμον τὸ ὁποῖον εἶχον, γὰ θρηγοῦν κατὰ τὴν γέννησιν τέκνου καὶ γὰ χαίρωνται· κατὰ τὸν θάνατον οἰουδὴποτε ἐξ αὐτῶν, διότι οὕτω ἀπηλλάσσεται τῶν ἀνθρωπίνων κακῶν. Φαίνεται: ὅτι κατοικοῦν εἰς τὰς γοτίας ὑπερείας τῆς Ροδόπης καὶ πιθανῶς παρὰ τὸν ποταμὸν Τραῦον ("Ακ σοῦ) ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν διαδρομὴν 35 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον χύνεται: εἰς τὴν Βιστονίδα λίμνην παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Δίκαιαν⁽⁵⁾ ἐγγύς τοῦ σημερινοῦ Πόρτο Λάγο.

82) ΤΡΗΡΕΣ.

Λαὸς Θρακικὸς κατοικῶν μετὰ τῶν Τιλαταίων εἰς τὰ ὄρη:α τῆς Μακεδονίας (περιοχὴ Σαμάκοδον — Σόφια). Πλὴν τοῦ Θουκυδίδου (Β. 96) ἐπιβεβαιοῖ τοῦτο καὶ ὁ Πλίνιος. Ἰσχύουν τὰ αὐτὰ μὲ τὸς Τιλαταίους. Κατὰ τὸν Στράβωνα⁽⁶⁾ ἀναφέρονται τὰς μεταβολὰς τὰς ἐπελθούσας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Τρωάδος ἐν Μ. Ἀσίᾳ, γράφει: ὅτι καὶ Τρήρες Θρακικὰς μετηγάστειυσαν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην. Ἐκτοτε δὲν ἀναφέρονται.

83) ΤΡΙΖΟΙ.

Λαὸς Θρακικὸς κατοικῶν γοτίως τοῦ Δουνάδεως, παρ' ἑκαταίῳ.

84) ΤΡΙΒΑΛΛΟΙ.

Ἰπῆρξεν εἰς τῶν ἰσχυροτέρων λαῶν τῆς Θράκης. Κατῴκει: εἰς τὴν Κάτω Μοισίαν ἦτοι μετὰξὺ Αἴμου καὶ Δουνάδεως. Ὁ Στράβων⁽¹⁾ καὶ ὁ Ἀρριανὸς⁽²⁾ προσδιορίζουν τὴν χώραν τούτων. Ὁ Ἡρόδοτος ἕμως⁽³⁾ γράφει ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ ὁ Ἄγγρος (Ἰμπάρ) ποταμὸς ρέων ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἰλλυριῶν πρὸς βορρᾶν εἰσέρχεται: διὰ τῆς χώρας τῶν Τριβαλλῶν ἔνθα συμβάλλει: εἰς τὸν Βράγγον (Μοραύαν) ποταμὸν. Οὕτω φέρει: τὴν χώραν τῶν Τριβαλλῶν δυτικῶς

5) Ἡ ρ ὁ ὀ τ ο ς. Ζ. 109. «...κατὰ δὲ Δίκαιαν Βιστανίδος εἰς τὴν ποταμοὶ δύο εἰσεῖσι τὸ ὕδωρ, Τραῦος τε καὶ Κόμφατος».

6) Σ τ ρ ἄ β ω ν. ΠΓ. 586. 8. «Τότε μὲν οὖν τοιαῦτα ἐπῆρχεν, ὕστερον δὲ ἠκολούθησαν μεταβολαὶ παντοδαίαι. Τὰ μὲν γὰρ περὶ Κύζικον Φρύγες ἐπώκησαν ἕως Πρακτίου, τὰ δὲ περὶ Ἄβυδον Θρακικὰς ἔτι δὲ πρότερον τούτων ἀμφοῖν Βέβρυκες καὶ Δρόσπες· τὰ δὲ ἐξῆς Τρήρες καὶ οὗτοι Θρακικὰς».

1) Σ τ ρ ἄ β ω ν. Ζ. 318. 12. «Μετὰ δὲ τὴν Σκορδίσκων χώραν παρὰ μὲν τὸν Ἰστρον ἦ τῶν Τριβαλλῶν καὶ Μυσῶν ἐστίν».

2) Ἀ ρ ρ ι α ν ὄ ς. Α. 2. 1. «...αὐτὸς δὲ (ὁ Ἀλέξανδρος) τὸ ἄκρον ὑπερβαλλῶν προήκειν τὸ Αἴμου ἐς Τριβαλλοὺς καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ τὸν Λόγγιον ποταμὸν ἀπέχει: δὲ οὗτος ἀπὸ τοῦ Ἰστρον ὡς ἐπὶ τὸν Αἴμον ἰόντι σταθμῶς τρεῖς».

3) Ἡ ρ ὁ ὀ τ ο ς. Δ. 49. «Ἐξ Ἰλλυριῶν δὲ ρέων πρὸς βορρῆν ἔνεμον Ἄγγρος ποταμὸς εἰσβάλλει ἐς πεδίον τὸ Τριβαλλικὸν καὶ ἐς ποταμὸν Βράγγον, ὃ δὲ Βράγγος εἰς τὸν Ἰστρον».

καὶ τοῦ κυρίως Μοραύα (Βουλγαρικοῦ Μοραύα).

Κατὰ τὸν Στράβωνα οἱ Τριβαλλοὶ ὑπέστησαν ἀναμιξεις μετὰ Σκυθῶν, Βεσπαρῶν καὶ Σκυρομμάτων, οἱ ὁποῖοι πιεζόμενοι ἀπὸ βορρᾶ διέβαινον τὸν Δουνάβιον. Καὶ ἐπέστρεφον μὲν εἰς τὰ ἴδια ὡς ἐξέλιπεν ὁ κίνδυνος πλὴν ἀριθμὸς ἐξ αὐτῶν ἐγκαθίστατο εἰς τὴν Θράκην. Κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῶν Τριβαλλῶν τὸ κράτος αὐτῶν φαίνεται ὅτι ἐφθανε μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως, διότι ὡς ὁ Στράβων (4) καὶ ὁ Ἀρριανός (5) γράφουν ὅτι οἱ Τριβαλλοὶ πρὸ τοῦ κινδύνου, μετέφερον τῆς οἰκογενείας αὐτῶν εἰς τὴν νῆσον Πεύκη, ὅπου μετέβη καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Σύρμος, καὶ τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ ὁ Ἀλέξανδρος ἐλλείπει πλοίων. Κατὰ τὸν Στράβωνα (6) ἡ νῆσος Πεύκη ἀπέχει ἐκ τοῦ Στοιμίου τοῦ Δουνάβεως 120 στάδια, παρ' αὐτὴν δὲ καὶ ὁ Δαρείος ἐξευξεν τὸν ποταμὸν κατὰ τὴν κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκστρατείαν του. Οἱ Τριβαλλοὶ, νικήσαντες τὸν βασιλέα τῶν Ὀβρυσῶν Σιτάλικην, κατὰ τὴν περίσδοι τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (424 π.Χ.) ἔβη ἐφρονεῦθη καὶ αὐτὸς ὁ Σιτάλικης, ἐπεξέτεινον τὸ κράτος αὐτῶν μέχρι τῶν Ἀβδῆρων, ὁπόθεν ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ἀθηναίων Χαθρίου τὸ 376 π.Χ. βοηθούντα τὸν διαδεχθέντα τὸν Σιτάλικην ἀνεψιὸν αὐτοῦ Σεύθηγ Α'. τὸν καὶ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸν τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων Περδίκκα. Οἱ Τριβαλλοὶ ὑπῆρξαν πολέμοι τῶν Μακεδόνων, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεστράτευσαν κατ' αὐτῶν ὅτε Φίλιππος ὁ Β' καὶ ὁ Μ. Ἀλέξανδρος, οἱ ὁποῖοι κατέστησαν ἄπασαν τὴν Θράκην ὑποτελῆ αὐτῶν, διοικουμένην ὑπὸ Μακεδόνας στρατηγοῦ. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἀπετέλεσε τμήμα τῆς ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον χώρας. Ὁ Ἀρριανός (7) ὁ ὁποῖος

4) Ἀρριανός. Ἀλεξάνδρου Ἀνάβασις. Α. 2. 2. «Σύρμος δὲ ὁ τῶν Τριβαλλῶν βασιλεὺς, ἐκ πολλοῦ πυνθανόμενος τοῦ Ἀλεξάνδρου τὸν στόλον, γυναίκα μὲν καὶ παῖδας Τριβαλλῶν προσημψεν ἐπὶ τὸν Ἴστρον, διαδαινῆν κελεύσας τὸν ποταμὸν εἰς νῆσον τινὰ τῶν ἐν τῇ Ἰστρῷ Πεύκη ὄνομα τῇ νήσῳ ἐστίν. Ἐς ταύτην δὲ τὴν νῆσον καὶ οἱ Θράκες οἱ πρόσχωροι τοῖς Τριβαλλοῖς προσάγοντος Ἀλεξάνδρου συμπεφυγότες ἦσαν καὶ αὐτὸς ὁ Σύρμος εἰς ταύτην συμπεφεύγει ἔν τῷ ἀμφ' αὐτόν τὸ δὲ πολὺ πλῆθος τῶν Τριβαλλῶν ἐφυγεν ὅπισθεν ἐπὶ τὸν ποταμὸν, ἔνθεπερ τῇ προτεραιᾷ ὠρμήθη Ἀλέξανδρος».

5) Στράβων. Ζ. 301. 8. «Ἀλέξανδρος γάρ ὁ Φίλιππου κατὰ τὴν ἐπὶ Θράκας τοῖς ὑπὲρ τοῦ Αἴμου στρατείαν ἐμβαλὼν εἰς Τριβαλλοὺς, ὄρων μέχρι τοῦ Ἰστροῦ καθήκοντας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ νήσῳ Πεύκης, τὰ πέραν δὲ Γέτας ἔχοντας, ἀφίχθαι λέγεται μέχρι δαδρου, καὶ εἰς μὲν τὴν νῆσον ἀποθῆναι μὴ δύνασθαι σπᾶναι πλοίων (ἐκεῖσε γὰρ καταφυγόντα τὸν τῶν Τριβαλλῶν βασιλέα Σύρμον ἀντισχεῖν πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν) εἰς δὲ τοὺς Γέτας διαβάντα ελεῖν αὐτῶν πόλιν καὶ ἀναστρέψαι διὰ ταχέων εἰς τὴν οἰκίαν, λαβόντα δῶρα παρὰ τῶν ἔθνων καὶ παρὰ Σύρμου».

6) Στράβων. Ζ. 305. 15. «...μέγιστον δὲ τὸ ἰσθμὸν στόμα καλούμενον, δι' οὗ σταδίων ἀνάπλους ἐπὶ τὴν Πεύκην ἑκατὸν εἴκοσι, ἧς κατὰ τὸ κάτω μέρος ἐποίησε τὸ ζεῦγμα Δαρείος».

7) Ἀρριανός. Ἰλλυρικά. 3. «Σκορδίσκοι καὶ Τριβαλλοὶ εἰς τοσοῦτον ἀλλήλους πολέμῳ διέφθειραν, ὡς Τριβαλλῶν εἴ τι ὑπόλοιποι εἰς Γέτας ὑπὲρ Ἰστρον φυγεῖν, καὶ γένος αὐτὸ ἀμάσαν μέχρι Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου νῦν ἔρημον καὶ ἀνώνυμον τοῖς τῆδε εἶναι».

ἔζησε τὸν 2ον μ.Χ. αἰῶνα γράφει ὅτι οἱ Τριβαλλοὶ λόγῳ τῶν πολλῶν πολέμων πρὸς τοὺς Σκαρδίσκους ἐξέλιπον ἐνωρίς, μὴ ὑπάρχοντες κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔγραφεν αὐτός. Τοῦτ' αὐτὸ ὑποστηρίζει καὶ ὁ Στράβων (1).

85) ΤΡΙΣΩΛΛΙ.

Ἔθνος Θρακικὸν μνημονευόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐκαταίου κατὰ τὸν Στέφανον Βυζάντιον.

86) ΤΡΩΓΛΟΔΥΤΑΙ.

Μικρὰ Θρακικὴ φυλὴ ἢ ὁποία κατὰ τὸν Στράβωνα (2) ἔκατῶκει μετὰ τῶν Κροβύζων εἰς τὴν σημερινήν Δοβρουτσᾶν περὶ τὰς πόλεις Κάλλατιν (Μαγγάλια), Τόμουσ (Κωνσταντζαν) καὶ Ἴστρον (Ἰστρόπολιν).

87) ΥΨΑΛΤΑΙ.

Μικρὸς Θρακικὸς λαὸς ἀναφερόμενος ὑπὸ τοῦ Πλινίου (NAT. HIST. IV. 41) καὶ κατοικῶν παρὰ τὰ Κύψελα καὶ τὸν Ἔβρον ποταμὸν.

1) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 315. 6. «Οἱ γὰρ πλείστον δυνάμενοι πρότερον τελῶς ἐταπεινώθησαν καὶ ἐξέλιπον, Γαλατῶν μὲν Βοῖοι καὶ Σοκρδίσται, Ἰλλυριῶν δὲ Αὐταριάται καὶ Ἀρδιαῖοι καὶ Δαρδάνιοι, Θρακῶν δὲ Τριβαλλοί, ὑπ' ἄλλήλων μὲν ἐξ ἀρχῆς, ὕστερον δὲ ὑπὸ Μακεδόνων καὶ Ρωμαίων ἐκπολεμούμενοι».

2) Σ τ ρ ά β ω ν. Ζ. 318. 12. «Ἰπερικοῦσι δὲ οὗτοι τε καὶ Κρόβυζοι καὶ οἱ Τρωγλοδῦται λεγόμενοι τῶν περὶ Κάλλατιν καὶ Τομέα καὶ Ἴστρον τόπων».

ΣΤΙΛΠΩΝΟΣ Π. ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ

Καθηγητοῦ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΘΡΑΚΩΝ

Οἱ ἀρχαῖοι Θράκες, τῶν ὁποίων ἡμεῖς σήμερον φέρομεν τὸ ὄνομα, ἦσαν ὡς πρὸς τὴν γλῶσσαν λαὸς ἰνδοευρωπαϊκός, συγγενῆς πρὸς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλ' ὄχι καὶ Ἑλληνας. Πρὸς τοὺς Θράκας τούτους νομίζω ὅτι ἡμεῖς, οἱ σήμερον λεγόμενοι Θράκες, οὐδεμίαν ἔχομεν συγγένειαν, δὲν καταγόμεθα ἐξ αὐτῶν, δὲν εἴμεθα δηλ. ἐξελληνισμένοι Θράκες. Πολὺ μᾶλλον πιστεύω ὅτι εἴμεθα Ἑλληνας ἐξ Ἑλλήνων, τὸ δὲ ποσοστὸν τοῦ παλαιοῦ θρακικοῦ αἵματος, τὸ ὁποῖον ἐνδεχομένως ρέει εἰς τὰς φλέβας μας, εἶναι ἀσήμαντον. Τὸ πρᾶγμα, ὅσον καὶ ἂν φαίνεται: παράδοξον, ἐλπίζω ὅτι θὰ ἀποδειχθῇ ἐκ τῆς περαιτέρω ἐξετάσεως.

Ὅπως οἱ Ἑλληνας, οὕτω καὶ οἱ Θράκες κατῆλθον ἀπὸ βορρᾶ εἰς τὴν ὑπ' αὐτῶν καταληφθεῖσαν καὶ ἀπ' αὐτῶν ἔκτοτε ὀνομασθεῖσαν χώραν, τὴν Θράκην, περὶ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα π.Χ. Πρὸ αὐτῶν ἡ Θράκη βεβαίως δὲν ἦτο ἀκατοίκητος. Πολυάριθμοι εἶναι οἱ σημειωθέντες νεολιθικοὶ ἐν Θράκῃ συνοικισμοὶ τῶν ὁποίων τὰ εὐρήματα μαρτυροῦν ἀρκετὰ προωδευμένον πολιτισμόν. Ἡ ἀνασκαφή, τὴν ὁποίαν, ὅπως εἶπον, ἐκάμαμεν ἐγὼ καὶ ὁ συναδέλφός μου Πελεκίδης εἰς ἓνα τοιοῦτον συνοικισμόν, μᾶς ἔδωκεν ἄφθονα καὶ ὠραῖα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα εὐρήματα. Ποῖοι ἦσαν οἱ νεολιθικοὶ αὐτοὶ κάτοικοι τῆς Θράκης δὲν γνωρίζομεν, ὅπως ἐπίσης δὲν γνωρίζομεν εἰς ποίαν φυλὴν ἀνήκον καὶ οἱ νεολιθικοὶ κάτοικοι τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Πάντως οἱ συνοικισμοὶ τῶν κατεστράφησαν, αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι εἴτε ἐξωντόθησαν εἴτε ὑπεδουλώθησαν εἰς τοὺς ἐπιδρομεῖς, ὑπὸ τῶν ὁποίων σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἀπερροφήθησαν.

Οἱ Θράκες κατέλαβον ὅλον τὸν χῶρον, ὁ ὁποῖος ἐκτείνεται ἀπὸ δυσμῶν μὲν πρὸς ἀνατολὰς ἀπὸ τῶν Πιερίων καὶ τοῦ Βερμίου μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ πέραν ἀκόμη τῆς Προποντίδος εἰς τὴν Βιθυνίαν, ἀπὸ βορρᾶ δὲ πρὸς νότον ἀπὸ τοῦ Δουνάθεως μέχρι τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου. Ὑπάρχουν δ' ἀρκετοὶ ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι πρὸς Δυτικὰς ἔφθα-

* Ἡ δημοσιευομένη διάλεξις ἐγένετο ἐν τῇ Λέσχῃ Κομοτινῆς τὴν 29ῆν Νοεμβρίου 1959 τῇ προσκλήσει τοῦ Μορφωτικοῦ Ὁμίλου Κομοτινῆς.

νον και μέχρι της Ἀδριατικῆς. Ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ὁποῖος ἐταξίδευσεν εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Θρακίης καὶ ἔλαβεν ἐξ αὐτῶν ἀκριβεῖς πληροφoρίας περὶ τῶν Θρακῶν, θεωρεῖ τὸ ἔθνος αὐτῶν ὡς τὸ μέγιστον μετὰ τοὺς Ἰνδοὺς, ἐὰν δὲ κατώρθωνε νὰ ἐνωθῆ ὑπὸ τὴν ἀρχὴν ἐνός, πιστεύει ὅτι θὰ ἦτο καὶ ἰσχυρότατον. Ἀλλὰ τοῦτο κατὰ τὸν Ἡρόδοτον ἦτο ἀδύνατον, διότι οἱ Θρακῆς ἦσαν διεσπασμένοι κατὰ τόπους εἰς χωριστὰς φυλάς, ἀνεξαρτήτως ἀπ' ἀλλήλων. Ὡς πρὸς τὸν βίον αὐτῶν παρατηρεῖ ὅτι: ἄριστον ἔθεωρεῖτο τὸ νὰ μένη τις ἀργὸς καὶ νὰ ζῆ ἀπὸ τοῦ πολέμου καὶ τῆς ληστείας, ἀτιμότερον δὲ τὸ νὰ καλλιεργῆ τὴν γῆν. Ἐννοεῖται ὅτι ὑπὸ τοιοῦτους ὄρους οὔτε συγκέντρωσις εἰς ἓν ἀξιόλογον κράτος ἦτο δυνατὴ οὔτε καὶ πρόοδός τις σημαντικὴ πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ.

Τὴν ὀρθότητα τῶν παρατηρήσεων τοῦ Ἡροδότου ἀπέδειξεν ἡ μετὰ ταῦτα ἱστορία τῶν Θρακῶν. Παροδικῶς μόνον ἐμφανίζονται κράτη τινὰ Θρακικὰ μὲ σχετικῶς ἀξιόλογον δύναμιν, ὅπως λ.χ. τὸ κράτος τῶν Ὀδρουσῶν, ἡ δὲ ἀγάπη πρὸς τὸν ληστρικὸν βίον καὶ τὸ ἐντεῦθεν φιλελεύθερον μὲν, ἀλλ' ἀνυπότακτον καὶ ἄγριον πνεῦμα, ὑπῆρξαν σταθερὰ γνωρίσματα τῶν Θρακῶν μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ θεάτρου τῆς ἱστορίας. Πόλεις κατὰ τὸ πρότυπον τῶν ἑλληνικῶν οἱ Θρακῆς δὲν ἔκτισαν, ζῶντες κατὰ συνοικισμοὺς καὶ κατὰ κώμας. Μολονότι δὲ ἦλθον εἰς στενοτάτην ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐδέχθησαν παρ' αὐτῶν διάφορα προϊόντα τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἐν τούτοις ἴδιοι ἀξιόλογον πολιτισμὸν δὲν κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσουν, ἀλλ' οὔτε καὶ τὸν ἑλληνικὸν ν' ἀφομοιώσουν πλήρως.

Ἡδὴ ἀπὸ τοῦ 5' αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ εὐρίσκονται εἰς τοὺς θρακικοὺς τάφους ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἔργα ἑλληνικῆς τέχνης, ἐπιγραφαὶ δ' ἑλληνικαί, ὅχι θέβαια τόσο παλαιαί, δεικνύουν ὅτι μαζί μὲ τὴν ἑλληνικὴν γραφὴν ἔκαμνον πιθανῶς οἱ Θρακῆς χρῆσιν καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἐν τούτοις δὲν κατώρθωσαν οὔτε ἴδιαν ἀξιόλογον τέχνην νὰ δημιουργήσουν οὔτε καὶ τὴν ἰδικὴν τῶν γλῶσσαν νὰ γράψουν. Τὸ μόνον γραπτὸν δείγμα τῆς θρακικῆς γλώσσης εἶναι: ἐπιγραφή ἐπὶ ἐνός δακτυλίου, ἡ ὁποία μέχρι σήμερον δὲν κατωρθώθη νὰ ἐρμηνευθῆ.

Οἱ Θρακῆς μὲ ὅλους τοὺς χαρακτήρας αὐτῶν, τοὺς ὁποίους μᾶς δίδει ὁ Ἡρόδοτος, παρέμειναν Θρακῆς μέχρι καὶ τῶν ἐσχάτων δι' αὐτοὺς χρόνων, δηλ. μέχρι τοῦ 5' καὶ τοῦ 5' αἰῶνος μ. Χρ. «Παρὰ τὰς στενοτάτας ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἕλληνας, γράφει περὶ αὐτῶν νεώτερος ἱστορικός, καὶ παρὰ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὁ θρακικὸς λαὸς οὐδέποτε ἐξελληνίσθη». Ἀλλὰ τότε πῶς ἐξηγεῖται τὸ γεγονός, ὅτι ἀπὸ τοῦ 5' μ. Χρ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς ὀλόκληρος ἡ Θράκη μέχρι τοῦ Αἴμου, καὶ πέραν ἀκόμη, εἶναι ἑλληνική; Τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος νομίζω ὅτι παρέχει ἡ ἱστορία, μολονότι τὰ ὑπάρχοντα τεκμήρια δὲν εἶναι πολυάριθμα. Ἄς ἴδωμεν τί συνέβη.

Καθὼς εἶναι γνωστὸν, διάφοροι ἑλληνικαὶ πόλεις ἤδη ἀπὸ τοῦ 5' αἰῶνος

εἴτε ἔνεκα τοῦ ἐμπορίου αὐτῶν εἴτε καὶ διότι ἦτο στενόχωρον τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον κατεῖχον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τοὺς διαθρέψῃ, εἴτε καὶ ἔνεκα ἐσωτερικῶν ἐρίδων, ἤρχισαν νὰ ἀποστέλλουν ἀποικίας εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Μεσογείου καὶ τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἦτο φυσικὸν τὰ παράλια τῆς Θράκης, τὰ ὅποια ἦσαν τόσον πλησίον, νὰ προσελκύσουν ἐνωρὶς τὴν προσοχὴν των. Οὕτως ἤρχισεν ὁ ἀποικισμὸς αὐτῶν καὶ δὴ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῶν Χαλκιδίων, οἵτινες ἐξηπλώθησαν εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς χερσονήσου, ἡ ὁποία ἔκτοτε ὠνομάσθη ἀπ' αὐτῶν Χαλκιδική. Ἀνατολικώτερον ἄλλαι νῆσοι καὶ πόλεις ἑλληνικαὶ κατέλαβον τὰς θρακικὰς νήσους Θάσον καὶ Σαμοθράκην καὶ ἴδρυσαν εἰς διάφορα κατάλληλα σημεῖα τῆς θρακικῆς παραλίας διαφόρους πόλεις, ὅπως εἶναι εἰς μὲν τὰ πρὸς τὸ Αἰγαῖον παράλια τὰ Ἀδδηρα, ἡ Δίκαια παρὰ τὸ σημερινὸν Πορτολάγο, ἡ Στρώμη, ἡ Μαζώνεια, ἡ Μεσημβρία, τὰ Τέμπυρα, ἡ Ζώνη, τὸ Χαράκιμα, ἡ Δύμη, ἡ Αἶνος, ἡ Ἀφροδισία, ἡ Πακτύη, εἰς τὸν Ἑλλησποντῶν ὁ Ἐλαιοῦς, ἡ Σηστός, ἡ Μάδυτος, εἰς τὴν Προποντίδα καὶ τὸν Βόσπορον τὸ Πάριον, ὁ Γάνος, ἡ Τειρίστασις, ἡ Βυσάνθη, ἡ Πέρινθος, ἡ Σηλυβρία, τὸ Βυζάντιον, καὶ τέλος εἰς τὸν Πόντον ἡ Φιλία, ἡ Σαλυμυδησσός, ἡ Ἀπολλωνία, ἡ Ἀγχιάλος, ἡ Μεσημβρία, ἡ Ὀδησσός καὶ ἀρκεταὶ ἄλλαι μέχρι τῆς Ὀλβίας, τῆς εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Βορυσθέου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐλάλησεν ἡ θρακικὴ παραλία ἐστεφανώθη δι' ἑλληνικῶν ἀποικίων.

Ἡ ἐγκατάστασις αὕτη τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ θρακικὰ παράλια φυσικὰ δὲν ἔγινεν ἀνευ ἀντιδράσεως τῶν Θρακῶν. Οἱ σφζόμενοι συγγραφεῖς δὲν μᾶς δίδουν πληροφορίας διὰ τὰ συμβάντα κατὰ τὴν ἴδρυσιν ἐκάστης πόλεως καὶ μετὰ ταῦτα, ὅσας ὅμως μᾶς δίδουν εἶναι ἀρκεταί, διὰ νὰ θεοαἰώσουν τὸ πρᾶγμα. Οὕτω π.χ. ὁ Ἡρόδοτος μᾶς πληροφορεῖ διὰ τὴν κτίσιν τῶν Ἀδδηρῶν ὅτι πρῶτος οἰκιστὴς τούτων ὑπῆρξεν ὁ Κλαζομέγιος Τιμήσιος, ἀλλ' ἡ ἀποικία δὲν ἠδουκίμησε, ἐκδληθεῖσα ὑπὸ τῶν Θρακῶν. Μετὰ χρόνους ἀρκετοὺς οἱ Τήϊοι, ὅτε ἐκυριεύθη τὸ τεῖχος αὐτῶν ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Ἀρπάγου, μὴ θέλοντες νὰ ὑποδουλωθῶσιν εἰς τοὺς Πέρσας, εἰσῆλθον εἰς τὰ πλοῖα των καὶ ἤλθον εἰς τὴν Θράκην, εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ὅπου πρότερον εἶχε κτίσει ὁ Τιμήσιος τὰ Ἀδδηρα, καὶ ἔκτισαν ἐκ νέου αὐτὰ, ἐτίμησαν δὲ καὶ τὸν παλαιὸν οἰκιστὴν ὡς ἥρωα. Ἀλλὰ καὶ οἱ νέοι Ἀδδηρίται δὲν ἔπαυσαν ἀγωνιζόμενοι κατὰ τῶν Θρακῶν, πολλάκις μετὰ τῶν Θασίων, ὅπως γνωρίζομεν ἀπὸ τὰ περισωθέντα ἀποσπάσματα τοῦ ποιητοῦ Ἀρχιλόχου, ὅστις μάλιστα μαχόμενος ὁ ἴδιος ἐγκατέλειπε κάποτε φεύγων τὴν ἀσπίδα του εἰς χεῖρας τῶν Θρακῶν. Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον οἱ πόλεμοι καὶ αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Θρακῶν κατὰ τῶν ἑλληνίδων πόλεων δὲν ἔπαυσαν. Π.χ. κατὰ τὸ 376 τὰ Ἀδδηρα ὑπέστησαν νέαν σοβαρὰν καταστροφὴν ἐκ μέρους τῶν Θρακῶν Τριβαλλῶν, μόλις σωθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Χαθρίου, αἱ πόλεις τῆς Προποντίδος συχνότατα ἀναγκάζονται νὰ ἀμύνωνται κατὰ τῶν περιόικων Θρακῶν, ἡ δὲ Μαζώνεια διὰ Φιλίππου τοῦ Β' ὑπέστη ἐπίσης ἐπιδρομὴν καὶ λεηλασίαν. Παρ' ὅλα ταῦτα αἱ

Ἑλληνίδες πόλεις κατάρθωσαν οὐ μόνον γὰρ κρατηθῶσι σταθερῶς εἰς τὰ παράλια, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν γὰρ ἐκτείνουν τὰς κτήσεις των, πάντως ὅμως ὄχι εἰς μέγα βάθος. Τὸ πρᾶγμα δύναμαι γὰρ εἶπω ὅτι διεπίστωσα εἰς μικρὰ ἐρευνητικὰ ταξείδια, τὰ ὅποια ἔκαμα προπολεμικῶς, διὰ τὴν περιοχὴν, ἣ ὅποια ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς Δικαίας μέχρι τῆς Μαρωγείας. Πολλαχοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν παραλίαν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἰς ἀρκετὸν βάθος, μέχρι ἀκόμη τῶν προθύρων τῆς Κομοτινῆς, ἀνεύρον ὄστρακα ἑλληνικῶν ἀγγείων, καὶ μάλιστα ἀρκετὰ παλαιῶν, εἰς πλῆθος μαρτυροῦν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μικρῶν ἑλληνικῶν συνοικισμῶν. Ὡστε, ἂν κατὰ ταῦτα εἴπωμεν ὅτι ὀλόκληρος ἡ Θρακικὴ παραλία μετὰ λωρίδος γῆς πλάτους μέχρι δέκα καὶ δεκαπέντε χιλιομέτρων κατὰ τόπους ἀπετέλει ζώνην ἑλληνικὴν, δὲν σφαλόμεθα. Οὕτως ἡ ἐγκατάστασις τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης ἐξετόπισε τοὺς Θράκας πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Πλὴν ὅμως τῆς ἐκτοπίσεως ταύτης οἱ Θράκες ὑπέστησαν καὶ ἄλλην σπουδαιότεραν ἐκ Δυσιῶν πρὸς Ἀνατολάς. Ἡ ἐκτόπισις αὕτη ὀφείλεται εἰς τοὺς Μακεδόνας, οἱ ὅποιοι ὀρμώμενοι ἀπὸ τῆς παλαιᾶς πρωτεύουσας αὐτῶν, τῶν Αἰγῶν, δηλ. τῆς Ἐδέσσης, κατέλαβον σὺν τῷ χρόνῳ ὀλόκληρον τὴν μέχρι τοῦ Στρυμόνος χώραν. Τὰ κατοικοῦντα τὰς περιοχὰς ταύτας θρακικὰ φύλα ἢ ἐξηφανίσθησαν ἢ ἐτράπησαν εἰς τὰ ὄρη, ὅπου καὶ διετηρήθησαν ἐπὶ τινα χρόνον, ἢ καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰς βορειότερας ὄρεινὰς περιοχὰς.

Ἡ προώθησις ὅμως τῶν Μακεδόνων δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ. Ὁ Φίλιππος ὁ Β', ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Ἀμφίπολιν, ἐπροχώρησε πρὸς ἀνατολάς ὑποτάσσων τοὺς Θράκας διὰ τὴν διατήρησιν δὲ τὴν κυριαρχίαν αὐτοῦ εἰς τὴν σημερινὴν Ἀνατολικὴν Μακεδοσίαν, ἵδρυσεν εἰς τὰς παλαιὰς Κρηνίδας τοὺς Φιλίππους. Βραδύτερον ὑπὸ τὴν πρόφασιν, ὅτι θέλει γὰρ προστατεύσῃ τὰς ἑλληνίδας πόλεις τῆς Θράκης ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τοῦ βασιλέως τῶν Θρακῶν Κερσοδλέπτου, διαβαίνει καὶ τὸν Νέστον καὶ, νικῆσας ἐπανειλημμένως τοὺς Θράκας, οὐ μόνον ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς φόρον, ἀλλὰ, κατὰ τὸν Διόδωρον κτίσας εἰς ἐπικαίρους τόπους ἀξιολόγους πόλεις κατέπαυσε τὸ θράσος τῶν Θρακῶν. Δυστυχῶς ὁ συγγραφεὺς δὲν ἀναφέρει τὰς πόλεις, πάντως ὅμως μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ἡ Φιλιππούπολις, ἣ ὅποια ἐκτίσθη ὄχι πλέον εἰς τὰ παράλια, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν τῆς Θράκης. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου οἱ Θράκες ἐπεχείρησαν γὰρ ἀνακτήσασθαι τὴν ἐλευθερίαν των, ἀλλ' ἐπελθὼν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἠγάγησεν ἐκ νέου εἰς ὑποταγὴν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἡ Θράκη περιήλθεν εἰς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις καὶ ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια τῆς μακεδονικῆς κυριαρχίας πιθανότατα μέχρι τοῦ Ἰστρου, ἔκτισε δὲ ὡς πρωτεύουσάν αὐτοῦ εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον τὴν Λυσιμάχειαν. Ἡ κυριαρχία ὅμως αὕτη ἦτο μᾶλλον ὀνομαστική. Οἱ Θράκες οὐδέποτε ὑπετάγησαν πλήρως εἰς τοὺς Μακεδόνας. Ὅχι μόνον βασιλεῖς αὐτῶν μνημονεύονται σποραδικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐπιδρομαὶ καὶ λεηλασίαι καὶ

καταστροφαι εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Μακεδόνες, δηλ. κυρίως τὴν περὶ τὰς ἑλληνίδας πόλεις. Παρὰ ταῦτα ἡ κατοχὴ τῶν Μακεδόνων συνετέλεσεν ἀσφαλῶς ὥστε νὰ ἀποσυρθῶσιν οἱ Θρακῆς ἔτι μᾶλλον ἀπὸ τῶν παραλίων καὶ τῶν ἀναπεπταμένων πεδίων πρὸς τὰ ἐνδότερα καὶ ἰδίως τὰ ὀρεινότερα καὶ μᾶλλον δυσπρόσιτα. Τοῦτο προκύπτει σαφῶς καὶ ἐκ τῆς διὰ τῆς νοτίου Θράκης διόδου τοῦ Ῥωμαίου ὑπάτου Γναίου Μαγλίου Οὐόλσωνος κατὰ τὸ ἔτος 188, τὴν ὁποίαν μᾶς περιγράφουν ὁ Πολύβιος, ὁ Ἀππιανὸς καὶ ὁ Λίβιος. Ὁ Οὐόλσων οὗτος, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἐκστρατείας του μετὰ πλουσίων λαφύρων καὶ ὀδύων ἀμελέστερον διὰ τῆς Θράκης, ὑπέστη ἐπανειλημμένως ἐπιθέσεις ἐκ μέρους τῶν Θρακῶν παρὰ τὰ Κύψελα καὶ δεύτερον εἰς τὰ λεγόμενα στεγὰ τῶν Τεμπύρων. Τὰ Κύψελα, ὡς γνωστόν, ἔκειντο βορειότερον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου, ἐσώθη δὲ ὁ συνοικισμὸς καὶ τὸ ὄνομα μέχρι σήμερον ὑπὸ τὴν μορφήν Ἰψάλα, παρ' αὐτὰ δ' ὑπῆρχε διάβασις τοῦ Ἐβρου, ἀλλ' ὁ τόπος ἦτο δασώδης καὶ δυσόδευτος καὶ διηκόλυε τὰς ἐνέδρας καὶ τὰς ληστρικὰς ἐπιθέσεις. Τὰ στεγὰ τῶν Τεμπύρων εὐρίσκονται ὀλίγον δυτικώτερον τῆς σημερινῆς Μάκρης, δι' αὐτῶν δὲ διέρχεται καὶ σήμερον ἡ ὁδὸς, ἡ ἄγουσα ἐξ Ἀλεξανδρουπόλεως εἰς Κομοτινήν. Ἡ δίοδος εἶναι ὀρεινὴ καὶ κατάλληλος ἐπίσης διὰ ληστρικὰς ἐπιθέσεις. Εἰς τὰ δύο λοιπὸν ταῦτα σημεῖα, καὶ ἰδίως εἰς τὸ πρῶτον, ὑπέστη ὁ Οὐόλσων ἐπιθέσειν ἐκ μέρους τῶν Θρακῶν, ἐν ᾧ εἰς τὰ πεδινὰ, τὰ προφανῶς κατεχόμενα ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς Αἴνου, τῆς Μαρωνείας, τῆς Δικαίας, τῆς Ἀπολλωνίας, τῶν Ἀδδήρων καὶ τῶν ἄλλων μικροτέρων ἑλληνικῶν πόλεων, ἔχει μόνον αὐδεμίαν ἐνόκλησιν ἔσχεν, ἀλλ' ἠδυνήθη καὶ νὰ ἀναπαυθῆ ἐπὶ τριήμερον καὶ νὰ ἀνεφοδιασθῆ ἐπαρκῶς διὰ τροφίμων, τὰ ὁποῖα προσκομίσθησαν ὑπὸ τῶν Μαρωνειτῶν καὶ τοῦ στόλου του. Ἐκ τῆς ἀφρηγήσεως τοῦ Λιβίου, ἧτις εἶναι καὶ ἡ διεξοδικωτέρα ὄλων, ἐξάγεται ὅτι τὸ Βριαντικὸν πεδῖον, ἡ πεδιάς δηλ. τῆς σημερινῆς Κομοτινῆς, κατεῖχτο καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ὑπὸ τῶν Μαρωνειτῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν μέχρι τῆς Νεαπόλεως, τῆς σημερινῆς δηλ. Καβάλλας, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Λιβίου, ὠδευσεν ἐπίσης εἰρηγικῶς διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν.

Κατὰ τὸ 148 μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀνδρίσκου ὑπετάγη πλεόν ὀριστικῶς ἡ Μακεδονία εἰς τοὺς Ῥωμαίους καὶ μετεβλήθη εἰς ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν. Ὀλίγον βραδύτερον, τὸ 129, οἱ Ῥωμαῖοι ἤγνωσαν πρὸς αὐτὴν καὶ ὅλα τὰ παράλια τῆς Θράκης μετὰ τῆς Χερσονήσου. Τὸ ἐσώτερον ὅμως ἐξηκολούθει νὰ παραμένῃ ἐλεύθερον ὑπὸ διαφόρους κατὰ φυλὰς καὶ τόπους δυνάστας, οἱ ὁποῖοι φέρουν ἐνίοτε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως. Οἱ δυνάσται οὗτοι ἀκολουθοῦντες τὴν παλαιὰν ληστρικὴν παράδοσιν πολλάκις ἐπετίθοντο κατὰ τῶν ἑλληνίδων πόλεων τῆς ρωμαϊκῆς ζώνης προκαλοῦντες φρικτῶδες καταστροφὰς. Ἰδίως περὶφημοὶ διὰ τὴν ἀγριότητα αὐτῶν ἔχει μόνον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον αὐτῶν τῶν Θρακῶν ὑπηκόων των, ὑπῆρξαν ὁ Διήγγυλις, δυνάστης τῆς παρὰ τὸν παραπόταμον τοῦ Ἐβροῦ Βεργί-

νην, ὅστις κατέστρεψε τὴν Λυσιμάχειαν, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ζιθέλιμος, τοὺς ὁποίους ἐν τέλει οἱ ἴδιοι οἱ Θράκες ὑπήκοοί των ἐπαναστατήσαντες ἐφόνευσαν κατὰ τρόπον ἀγριώτατον. Ἡ διαγωγή αὕτη τῶν Θρακῶν ἦτο φυσικὸν γὰρ προκαλέσθαι στρατιωτικὰ μέτρα τῶν Ῥωμαίων, ἐπανειλημμένοι δὲ κατ' αὐτῶν ἐκστραταίαι ἐγένοντο, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν κατέληξαν εἰς πλήρη ὑποταγὴν αὐτῶν.

Κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους μεταξὺ Πομπηίου καὶ Καίσαρος καὶ βραδύτερον μεταξὺ Βρούτου καὶ Ὀκταβίου ἔλαβον μέρος καὶ Θράκες ἡγεμόνες ἐκατέρωθεν. Μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Ὀκταβίου ἐσηηματίσθη θρακικὸν τι κράτος, ὑποκειμένον εἰς τοὺς Ῥωμαίους, τοῦ ὁποίου οἱ βασιλεῖς ἀνέλαβον γὰρ φυλάττον τὰ ρωμαϊκὰ ὄρια τοῦ Δουνάδεως, τὴν Ὀχθὴν λεγομένην τῆς Θράκης. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν οἱ Θράκες ἐξετέλουν τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην στρατευόμενοι ὑπὸ ἰδίου ἀρχονταε, βραδύτερον ὅμως οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν γὰρ ζητοῦν γὰρ στρατολογήσων διὰ τὰς ρωμαϊκὰς λεγεῶνας. Τοῦτο ἐξήγειρεν αὐτοὺς καὶ ἐναντίον τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐναντίον τῶν ἰδίων βασιλείων. Δύο ἐπαναστάσεις ἐγένοντο ἐντὸς πέντε ἐτῶν, ἡ μία τὸ 21 μ.Χ. καὶ ἡ ἄλλη τὸ 26, αἱ ὁποῖαι ἀμφότεραι ἐπνίγησαν εἰς τὸ αἶμα. Οἱ Θράκες ὑπετάγησαν πλέον πλήρως. Βραδύτερον ὁ αὐτοκράτωρ Καλιγούλας διώρισε νέον βασιλέα, τὸν ὁποῖον ὅμως καὶ αὐτὸν ἐφόνευσαν οἱ Θράκες. Ὀλίγον βραδύτερον, ἐπὶ τοῦ Βεσπασιανοῦ, κατηργήθη τελείως ἡ ἐλευθερία τῶν Θρακῶν καὶ ἡ Θράκη μετεδλήθη εἰς ἐπαρχίαν ρωμαϊκὴν. Ἐκτοτε ἡ στρατολογία τῶν Θρακῶν, οἱ ὁποῖοι διεκρίνοντο διὰ τὰς πολεμικὰς των ἀρετάς, ὑπῆρξε λίαν ἐντατικὴ, πολυάριθμοι δ' ἀναφέρονται θρακικαὶ λεγεῶνες, αἱ ὁποῖαι ὑπηρετοῦν ὄχι μόνον εἰς τὴν βορείως τοῦ Αἴμου Μυσίαν φρουροῦσαι τὴν ὄχθην τοῦ Δουνάδεως, ἀλλὰ καὶ ὅπου ἀλλαχοῦ παρουσιάζετο ἀνάγκη. Ἡ σημασία τῶν θρακικῶν ἢ θρακοϊλλυρικῶν τούτων λεγεῶνων ἐν τῇ ρωμαϊκῇ στρατῷ καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐξ αὐτῶν προήλθον καὶ Ῥωμαῖοι τινὲς αὐτοκράτορες, ὅπως π.χ. Μαξιμίνοε ὁ Θράξ, ὁ Αὐρηλιανός, ὁ Γαλέριος, τοῦ ὁποίου τὰς κατὰ τῶν Πάρθων νίκας εἰκονίζουσι αἱ γλυπταὶ παραστάσεις τῆς Καμάρας τῆς Θεσσαλονίκης καὶ εἰς τις ἄλλοε. Ἄλλ' ἡ ἐντατικὴ τῶν Θρακῶν στρατολογία συνετέλει ἀσφαλῶε εἰς τὴν μείωσιν τοῦ θρακικοῦ πληθυσμοῦ, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸν ἐκλατινισμόν τοῦλάχιστον τῶν στρατιωτῶν. Διὰ τοῦτο πολυάριθμοι ἐπιγραφαὶ λατινικαὶ Θρακῶν στρατιωτῶν εὐρίσκονται, ἡ δὲ βορείως τοῦ Αἴμου Θράκη, ἡ ἄλλωε καλουμένη Μοισία, φαίνεται ὅτι κατὰ τόπουε ἐξελατινίσθη γλωσσικῶε, μολονότι δὲν λείπουσι καὶ ἐκεῖ ἐλληνικαὶ ἐπιγραφαὶ.

Οἱ Θράκεε καὶ ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν δὲν μετέβαλον βίον, ἐξακολουθοῦντεε γὰρ ζοῦν κατὰ κόμαε ὡε ἀγρόται. Κατ' αὐτὴν ὅμως ἀκριβῶε τὴν περίοδον, καθ' ὃν χρόνον ὁ θρακικὸε πληθυσμὸε ἠλαττοῦτο θαθμηδὸν ἔνεκα τῆε στρατολογίαιε, ἀντιθέτωε ἠϋξήθη ὁ ἐλληνικὸε χάριε εἰε τὰ μέτρα κυρίωε τοῦ αὐτοκράτορεε Τραϊανοῦ καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτοε μετὰ τὴν νίκην αὐτοῦ κατὰ τῶν Δακῶν καὶ τὴν κατάκτησιν τῆε χώραε των,

τῆς σημερινῆς δηλ. Ῥουμανίας, διὰ τὴν ἄσκησιν, καθὼς λέγει ὁ Ῥώσος ἱστορικός Ροστόβτσεφφ, εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τοῦ κράτους του, καθὼς καὶ τὴν Μοισίαν καὶ τὴν Θράκην, ἰσχυρὰν ἐποπτείαν ἐπὶ τῶν τελουμένων εἰς τὰς ἐπαρχίας, εἶχεν ἀνάγκη μεγαλυτέρων καὶ καλύτερον ὀργανωμένων κέντρων, ὅπως εἶναι αἱ πόλεις. Διὰ τοῦτο ἀκριδῶς καὶ προσέθη εἰς τὴν Ἱδρυσιν νέων πόλεων. «Νεαὶ πόλεις ἰδρῦθησαν, λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Ροστόβτσεφφ, ὅλαι μὲ ἑλληνικὰ ὀνόματα καὶ πληθυσμὸν καὶ ἦθη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον ἑλληνικά, ὡς ἡ Αὐγούστα Τραζάνα (ἢ Βερόνη), ἡ Πλωτινούπολις καὶ ἡ Τραϊανούπολις... Ἡ δημιουργία τῶν πόλεων πιθανῶς, ὅπως συνέδη καὶ εἰς τὴν Δακίαν, προσεῖλκυσε κατοίκους ἐξ Ἀνατολῆς. Ὁ Ἀδριανὸς συνέχισε τὴν πολιτικὴν τοῦ προκατόχου του. Ἡ ὠραία πόλις Ἀδριανούπολις ὑπάρχει ἀκόμη μὲ τὸ παλαιὸν τῆς ὀνομα». Αὐτὰ λέγει ὁ Ροστόβτσεφφ. Νομίζω ὁμοίως ὅτι ταῦτα πρέπει κατὰ τι γὰ διορθωθῶν καὶ συμπληρωθῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῶν πόλεων τούτων δὲν ἦτο κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἑλληνικός, δεδομένου ὅτι οἱ Θραῖκες ἦσαν ἀγρόται καὶ ποιμένες καὶ οὐδεμίαν εἶχον κλίσιν πρὸς τὸν ἀστικὸν βίον. Ἐπειτα δὲν εἶναι μόνον ὁ Ἀδριανός, ὅστις ἠκολούθησε τὴν πολιτικὴν τοῦ Τραϊανοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ μετέπειτα αὐτοκράτορες, ὅθεν ἔχομεν καὶ Μαξιμιανούπολιν καὶ Ἀρχαδιούπολιν καὶ Διοκλητιανούπολιν καὶ Σεβαστούπολιν καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰς καὶ Διόσπολιν καὶ Ἀφροδισίαν καὶ Νικόπολιν καὶ εἴ τινα ἄλλην.

Ὁ συγκεντρωθεὶς εἰς τὰς πόλεις ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ἤρχισεν, ὅπως ἦτο φυσικόν, γὰ εἰσδύη καὶ εἰς τὰς κώμας τῆς ὑπαίθρου καὶ γὰ ἔρχεται εἰς ἐπιμειξίαν πρὸς τοὺς Θραῖκας. Τὸ πρᾶγμα θεβαιούται ἀπὸ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας μᾶς δίδουν αἱ ἐπιγραφαί, καὶ ἰδίως ἡ ἀναφερομένη εἰς τὴν Ἱδρυσιν τοῦ ἐμπορίου Πίξου εἰς τὴν Βόρειαν Θράκην. Ἐπιτρέψατέ μοι γὰ τὰς ἐξηγήσω τί εἶναι τὸ ἐμπόριον τοῦτο. Οἱ Θραῖκες δὲν εἶχον μὲν πόλεις, εἶχον ὁμοίως κέντρα τινὰ εἰς τὴν ὑπαίθρον δι' ἀγορὰς, εἰς τὰ ὁποία καὶ συνεκεντροῦντο καθ' ὠρισμένας ἡμέρας. Τὰ ἐμπόρια ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοκράτορες ἠθέλησαν γὰ ἐνισχύσουν καὶ γὰ καταστήσουν μόνιμα, ἵσως διὰ τὴν ἀναπτυχθῶσι βραδύτερον εἰς πόλεις. Ἐχομεν λοιπὸν μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἐπιγραφὴν ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Σεπτιμίου Σευήρου, ἡ ὁποία μᾶς ἐκθέτει τὰ τῆς ἰδρύσεως ἐνός τοιοῦτου ἐμπορίου, τοῦ Πίξου, μᾶς ἀναφέρει δὲ καὶ ὀνομαστὶ τὰ πρόσωπα, τὰ ὁποία ἐδέχθησαν γὰ συγκεντρωθῶσιν εἰς αὐτὸ ἀπὸ διαφόρους κώμας τῆς περιοχῆς, καθὼς καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὁποία ἐδόθησαν εἰς αὐτὰ, ἀκριδῶς διὰ τὴν δεχθῶν γὰ ἀφήσουν τὰς κώμας των καὶ συγκεντρωθῶν εἰς τὸ ἐμπόριον. Τὰ ὀνόματα ταῦτα ἀνέρχονται περίπου εἰς 170, τὰ πλεῖστα δὲ εἶναι θρακικά, ὅπως λ.χ. Βρασητράλις, Μουκατράλις, Μουκάτραλις, Βρεζιένης, κ.τ.τ., ὀλίγα λατινικά καὶ τινα ἑλληνικά, ἄλλα μὲν καθ' ὀλοκληρίαν, δηλαδὴ κατὰ τε τὸ ὄνομα καὶ τὸ πατρώνυμον, ἄλλα δὲ κατὰ τὸ ἔτερον τῶν ὀνομάτων. Τοιαῦτα εἶναι τὰ ἐξῆς: Μουκάπορις Ἀντιόχου, Διομήδης Διομήδους, Δημοσθένης Τήρου, Δριγγείστας Βριγκαζέρας Ἐρμιόγενης, Ἀττικὸς Δοτουτράλις, Κάστωρ Αὐλουζιένης, Θύλης

Ἀπολλοδώρου καὶ Φίλιππος Φιλίππου. Ἀξιοσημείωτον δὲ εἶναι ὅτι μεταξὺ τῶν ἐγγέα ὀνομάτων τῶν πρώτων οἰκιστῶν οὐδὲν εἶναι ἀπολύτως θρακικόν, ἀλλ' εἶναι ταῦτα ἢ ἑλληνικά ἢ λατινικά ἢ μεικτά, οἷον Ἀρχέλαος Ἀκύλου, Ἀντώνιος Ἀντωνίου, Γάιος Οὐαλέριος Ρούφος, Ρουφᾶς Στεφάνου κ.τ.τ. Λέγω ὅτι εἶναι ἀξιοσημείωτον, διότι δεικνύει ὅτι τὰ προεξάρχοντα εἰς τὰς κόμας πρόσωπα δὲν ἦσαν Θραῖκες, ἀλλ' οἱ Ἕλληνας ἢ οἱ ἐκλατινισμένοι Θραῖκες!

**

Ἡ Θράκη ὑπὸ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν εἰρηνεύσασα καὶ ἀπαλλαγείσα πολέμων καὶ ἐπιδρομῶν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον ὡς ἐσωτερικὴ ἐπαρχία, ἠὐδαίμω- νησε μέχρι τῶν χρόνων τῆς μεγάλης μεταναστεύσεως τῶν λαῶν, τὴν ὁποίαν προκάλεσεν, ὡς γνωστὸν, ἡ εἰσβολὴ τῶν Οὐννων εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὑπέστηθεαίως ἐν τῷ μεταξὺ εἰσβολᾶς τινος τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως βαρβάρων, ἀλλ' αὐταὶ ἦσαν παροδικαὶ καὶ δὲν προκάλεσαν μεγάλας καταστροφάς. Ἀφ' οὗτου ἕμως κατὰ τὸ 376 μ.Χ. οἱ Γότθοι διέβησαν τὸν Δούναβιν μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ αὐτοκράτορος Οὐάλεντος, ἡ Θράκη ὑπέστη φοβεράς καταστροφάς καὶ εἰς πλῆθυν καὶ εἰς ἀνθρώπους. Ὁ ἱστορικὸς Εὐνάπιος ὡς ἐξῆς περιγράφει τὰ γεγονότα:

«Ἡ Θράκη, λέγει, πᾶσα καὶ ἡ συνεχομένη πρὸς αὐτὴν Μακεδονία καὶ Θεσσαλία εἶναι τόσον πολυῤῥητοι, ὥστε οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει νὰ τὸ γράψω- μεν. Ἐνῶ δὲ ἦτο τοιαύτη καὶ τόσον πολυάνθρωπος καὶ εὐδαίμων καὶ εὐαν- δρος, ἡ ἄπιστος καὶ παράλογος ἐπανάστασις τῶν Γόθων μετὰ τὸσας συμφορὰς τὴν κατασυνέτριψεν, ὥστε ἡ παροιμιώδης Μυστῶν λεία νὰ ἀποδειχθῆ χρυσοῦς ἐν σχέσει πρὸς τὰ θρακικὰ πάθη... πόλεις ὀλίγαι διεσώθησαν ἕνεκα τῶν τειχῶν καὶ τῶν οἰκοδομημάτων ἢ ὑπαιθρος κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστράφη καὶ εἶναι ἀοίκητος καὶ ἄδατος ἕνεκα τοῦ πολέμου». Ὡστε κατὰ τὸν Εὐνάπιον ἔπαθον μὲν καὶ μερικαὶ πόλεις, ἀλλ' ἡ ὑπαιθρος ἰδίως ὑπέστη μεγάλας καταστροφάς. καταστᾶσα ἄδατος καὶ ἀοίκητος.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξηκολούθησεν ἕκτοτε ἐπὶ ἀρκετοὺς αἰῶνας. Ὁ ἀγρό- της πληθυσμὸς ἢ ἐξωντώνετο ὑπὸ τῶν ἐπιδρομῶν ἢ ἠναγκάζετο νὰ ἀποσυρθῆ εἰς τὰ ὄρη. Συνήθως λέγεται ὑπὸ τῶν συγχρόνων ἱστορικῶν ὅτι ἡ θρακικὴ γλῶσσα διετηρήθη ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὰ ὄρη. Ὁρθότερον θὰ ἦτο νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ γηγενὴς θρακικὸς πληθυσμὸς διετηρήθη εἰς τὰ ὄρη, ὅπου κατέφυγεν, ἐνῶ ἡ πεδινὴ ὑπαιθρος σχεδὸν ἠρημώθη. Οἱ κίνδυνοι ἀκριβῶς οὗτοι τῆς ὑ- παίθρου ἠνάγκασαν καὶ τὸν Ἰουστινιανὸν νὰ κτίσῃ τὰ πολυάρθιμα κάστρα, τὰ ὅποια μᾶς ἀπαριθμεῖ ὁ ἱστορικὸς αὐτοῦ Προκόπιος, διὰ νὰ δημουργήσῃ κα- ταφύγια διὰ τοὺς ἀγρότας ἐν καιρῷ ἐπιδρομῶν. Ἀλλ' ὅτε ἐκτίσθησαν ταῦτα, ζήτημα εἶναι ἂν ὑπῆρχεν ἀξιόλογος θρακικὸς πληθυσμὸς εἰς τὰς πεδιάδας. Ἀναφέρονται ἀκόμη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀναστασίου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ

οἱ Βέσσοι, ἡ βορειοτάτη καὶ ἀγριωτάτη τῶν θρακικῶν φυλῶν, ὡς ὑπηρετοῦντες εἰς τὰ αὐτοκρατορικά στρατεύματα, αὐτὴ ἴσως εἶναι ἡ τελευταία μνεία αὐτῶν. Ἐκτοτε ἡ ἱστορία σιωπᾷ περὶ τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, μολοντί θά ὑπῆρχον καὶ σποραδικὰ ὑπολείμματα αὐτῶν.

Τί ἀπέγιναν τὰ ὑπολείμματα ταῦτα τῶν Θρακῶν οὐδεμία ὑπάρχει πληροφορία. Πιθανώτατα σὺν τῷ χρόνῳ ἐξελληνίσθησαν ἢ βραδύτερον, ὅτε ἐπῆλθον αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Σλάβων καὶ αἱ ἐγκαταστάσεις αὐτῶν εἰς τὰ ὄρεινά πῃς Ῥοδόπης περὶ τὰς πηγὰς τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου, ἐξεσλαβίσθησαν. Ὑπάρχει ἴσως καὶ μία ἀρκετὰ παράδοξος ἐκ πρώτης ὄψεως θεωρία, ἡ ὅποια ὑπεστήριξεν ὅτι τὰ λείψανα τῶν Θρακῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν Βέσσων εἶναι: οἱ σημερινοὶ Ἄλβανοί. Τὴν θεωρίαν ταύτην ἀνέπτυξεν ὁ Γερμανὸς βαλκανιολόγος Βέϊγκαντ, ὁ γνωστὸς ἰδρυτὴς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας Βαλκανιολογικοῦ Ἰνστιτούτου. Ἡ θεωρία εἰς οὐδεμίαν ἱστορικὴν μαρτυρίαν στηρίζεται, ἀλλὰ μόνον εἰς γλωσσικὰς τινὰς ὁμοιότητας, τὰς ὁποίας παρουσιάζει ἡ σημερινὴ ἀλβανικὴ πρὸς τὴν ἀρχαίαν θρακικὴν γλῶσσαν, ἀλλ' αὗται δὲν ἐφαίνοντο ἀρκεταί, διὰ νὰ πείσουν περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς. Ἄλλ' ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Θράκην καὶ τὸν πληθυσμὸν τῆς.

Τὰ κενά, τὰ ὅποια ἐδημιούργησαν αἱ ἐπιδρομαὶ εἰς τὴν ὑπαίθρον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συμπληρωθῶσιν εἰμὴ κατὰ δύο τρόπους, ἢ διὰ τοῦ ἐποικισμοῦ βαρβάρων, ὅπως συνήθως ἐπραττοῦν οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ἢ διὰ τῆς φυσικῆς ἐξαπλώσεως τῶν κατοίκων τῶν πόλεων καὶ εἰς τὴν κενὴν ὑπαίθρον. Τὸ πρῶτον ἐγένετο πράγματι σποραδικῶς ὑπὸ διαφόρων αὐτοκρατόρων, ἀλλ' αἱ ἀναφερόμεναι ἐν ταῖς πηγαῖς ἐγκαταστάσεις βαρβάρων καὶ ἀραιόταται εἶναι καὶ λίαν περιωρισμέναι ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκατασταθέντων, ὥστε δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μεταβάλουν τὴν ἐθνολογικὴν ὄψιν τῆς χώρας. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, συνηθεστέρα θεαίως καὶ ἐντονωτέρα εἶναι ἡ κίνησις ἐκ τῆς ὑπαίθρου πρὸς τὰς πόλεις, μολοντί οἱ Θρακεῖς δὲν ἠρέσκοντο εἰς τὸν ἀστικὸν βίον, ἀλλ' ἔσαν ἡ ὑπαίθρος εἶναι κενή, φυσικὸν εἶναι νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἀντίθετος κίνησις, ἢ ἐκ τῶν πόλεων πρὸς τὴν ὑπαίθρον. Ταιούτην τινὰ κίνησιν ἐσημειώσαμεν ἤδη εἰς παλαιότερους χρόνους στηριζόμενοι εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἐμπορίου Πίξου. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου ἄτοπον νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι αὕτη ἔλαβε τώρα πολὺ μεγαλύτεραν ἔντασιν καὶ ἔκτασιν, ἐφ' ὅσον ὑπῆρχε χώρα προσδοφόρος, ἄνευ μάλιστα τῆς καλλιιεργείας τῆς ὁποίας ἐδυσχεραίνετο καὶ ἡ ζωὴ τῶν πόλεων. Οὕτως ἡ ἑλληνικὴ κατὰ τὰς πόλεις Θράκη ἐξελληνίσθη βαθμηδὸν καὶ ὡς πρὸς τὴν ὑπαίθρον καὶ ἡ Θράκη σύμπασα ἀπέδη ἑλληνικὴ. Αὐτὸ θεαίως δὲν σημαίνει ὅτι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων Θρακῶν δὲν ὑπῆρχον καὶ ἐξελληνισμένα ὑπολείμματα παλαιῶν Θρακῶν, οὔτε καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωμεν κατὰ γράμμα τὰς φράσεις τῶν συγγραφέων, οἱ ὅποιοι ὁμιλοῦν περὶ πλήρους ἐξοντώσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τελείας ἐρημώσεως. Τὸ ποσοστὸν ἴσως τῶν ἐξελληνισθέντων τούτων Θρακῶν μετὰ τὰς ἐκ τῶν ἐπιδρομῶν καταστροφὰς δὲν δύναται

νά είναι μέγα, ἢ δ' ἐθιολογική θάσις τοῦ νέου πληθυσμοῦ τῆς Θράκης, ὅπως διεμορφώθη σὺν τῷ χρόνῳ ἀπὸ τοῦ Δ' μ.Χ. αἰῶνος καὶ ἐφεξῆς, πρέπει νὰ θεωρηθῆται ἑλληνική. Κατὰ ταῦτα ἡμεῖς οἱ σημερινοὶ Θράκες, οἱ ὅποιοι εἴμεθα ἀπόγονοι τῶν Θρακῶν τοῦ Βυζαντίου, ὅπως εἶπον καὶ ἐν ἀρχῇ, πολὺ ὀλίγην σχέσιν ἔχομεν πρὸς τοὺς ἀρχαίους Θράκας. Εἰς τὰς φλέβας ἡμῶν ρέει πρωτίστως αἷμα ἑλληνικόν, αἷμα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀποίκων καὶ τῶν θραδύτερον εἰς τὰς θρακικὰς κώμας ἐγκατασταθέντων Ἑλλήνων. Αὐτό, νομίζω, τὸ συμπέρασμα προκύπτει ἐκ τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν περὶ τῶν τυχῶν τῆς Θράκης μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5' αἰῶνος.

*
**

Αὐτὰ μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 5' αἰῶνος. Ἄς ἴδωμεν τώρα τὰς τύχας αὐτῆς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἐφεξῆς. Ἀπὸ τῶν χρόνων τούτων Θράκην λέγοντες ἐννοοῦμεν κυρίως τὴν νοτίως τοῦ Αἴμου, διότι ἐν τῇ μεταξῷ ἢ βορείως τοῦ Αἴμου καὶ μέχρι τοῦ Δουνάβεως ἐκτετατομένη ὄχι μόνον εἶχε λάβει ἤδη ἀπὸ τῶν Ῥωμαίων τὸ ὄνομα Μοισία, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς παραμονῆς ἐν αὐτῇ ρωμαϊκῶν λεγεῶνων πρὸς φύλαξιν τῆς Ὀχθῆς τοῦ Δουνάβεως καὶ τῆς στρατολογίας τοῦ πληθυσμοῦ εἶχε γλωσσικῶς κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκλατινισθῆ, ὅπως δεῖκνουν καὶ αἱ ἐπιγραφαί, αἱ ὅποιαι βορείως μὲν τοῦ Αἴμου εἶναι κατὰ πλειονότητα λατινικαί, πλὴν, ἐννοεῖται, τῶν προσερχομένων ἐκ τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων ἑλληνικῶν πόλεων, νοτίως δ' αὐτοῦ, πλὴν τινῶν στρατιωτικῶν, ἑλληνικαί. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον αὐτό, τὸ ὅποσον διακρίνει τὴν βορείως τοῦ Αἴμου Θράκην ἀπὸ τὴν νοτίως αὐτοῦ κειμένην. Καὶ αἱ τύχαι αὐτῶν ὑπῆρξαν διάφοροι ἀπὸ τοῦ τέλους ἀκριβῶς τοῦ αἰῶνος τούτου.

Μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος Μαυρικίου τὰ βορρεία ὄρια τοῦ κράτους ἀπετέλει ὁ Δούναβις. Πέραν αὐτοῦ συνωθοῦντο διάφορα σλαβικά φύλα, τὰ ὅποια ἠκολούθουν τοὺς Ἀθάρους εἰς τὰς ἐπιδρομὰς των ἢ ἐπεχείρουν καὶ μόνα των τοιαύτας. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Μαυρικίου κατῴρθων ὄχι μόνον νὰ συκρατοῦν τοὺς νέους τούτους βαρβάρους πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἀλλὰ καὶ νὰ διαδύκουν τὸν ποταμὸν καὶ νὰ ἐπιτίθενται κατ' αὐτῶν εἰς τὴν ἰδίαν των χώραν. Ὅτε ὅμως ὁ Μαυρίκιος διέταξε νὰ παραχειμάσουν τὰ στρατεύματα πέραν τοῦ Δουνάβεως, τότε ταῦτα ἐπανεστάτησαν καὶ θέσαντα ἐπὶ κεφαλῆς ἄξεστόν τινα καὶ αἰμοχαρῆ ἑκατόνταρχον, τὸν Φωκᾶν, ἐπῆλθον κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐξεθρόνισαν τὸν Μαυρίκιον καὶ ἀνεκήρυξαν αὐτοκράτορα τὸν Φωκᾶν, ὅστις κατέσφαξε τὸν Μαυρίκιον μὲ ὄλην του τὴν οἰκογένειαν. Στάσεις τότε ἠγέρθησαν κατ' ἅπαν τὸ κράτος καὶ σφαγαὶ καὶ καταστροφαὶ ἠκολούθησαν, τὸ δὲ χειρότερον παρημελήθη ἢ φρούρησις τῶν πρὸς βορρᾶν συνόρων. Οὕτως ἔλαβον τὴν εὐκαιρίαν σλαβικὰ φύλα νὰ εἰσελάσουν εἰς τὴν βορείως τοῦ Αἴμου Θράκην καὶ νὰ ἐγκατασταθῶσι εἰς αὐτήν. Μόνον αἱ εἰς τὰ παράλια τοῦ Πόντου πόλεις φαίνεται

ὅτι παρέμενον εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἀπολεσθείσης τῆς βορείως τοῦ Αἴμου Θράκης, ἢ νοτίως αὐτοῦ κειμένη, ἐνῶ πρότερον ἦτο ἐπαρχία ἐσωτερικὴ καὶ ὀλίγον ὑπέφερον ἐκ τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, μετεβλήθη εἰς ἐπαρχίαν συνοριακὴν, εἰς ἐπαρχίαν ἀκριτικὴν, μὲ ὅλα τὰ συμπαρομαρτοῦντα εἰς τὴν ιδιότητά ταύτην κακὰ. Τὸ πρᾶγμα ἔγινε χειρότερον περὶ τὰ τέλη τοῦ Ζ' αἰῶνος, ὅποτε οἱ Βούλγαροι κατόπιν τῆς ἀτυχοῦς κατ' αὐτῶν ἐκστρατείας τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν βορείως τοῦ Αἴμου χώραν, τὴν ἔκτοτε ἀπ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Βουλγαρίαν. Ἐκτοτε ἡ Θράκη οὐδέποτε ἠσύχασεν ἀπὸ τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τοῦ λαοῦ τούτου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ἐνῶ πρότερον ὑπέκειτο ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν αὐτοκράτορα, τὰ δὲ στρατεύματα αὐτῆς ἀπετέλουν τὸ Ὀψικίον, δηλ. τὴν συνοδείαν αὐτοῦ, καὶ ἐχρησιμοποιοῦντο διὰ τὴν ἄμυναν τῆς πρωτεύουστος, ὃ δὲ ἀρχηγὸς αὐτῶν, φέρων τὸν τίτλον τοῦ ὑποστρατήγου Θράκης καὶ κόμητος τοῦ Ὀψικίου, ἀπετέλει μέλος τῆς αὐτῆς τοῦ αὐτοκράτορος, ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Βουλγάρων ὠργανώθη καὶ αὐτὴ εἰς θέμα μὲ ἴδιον στρατηγὸν ἐπὶ κεφαλῆς, διὰ νὰ δύναται ταχέως καὶ διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων τῆς νὰ ἀποκρούῃ τὰς ἀδιαλείπτους αὐτῶν ἐπιδρομὰς. «Ἀφ' οὗ δέ, λέγει ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, τὸ θεομίσητον τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἐπεραιώθη εἰς τὸν Ἰστρον ποταμόν, τότε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη διὰ τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σκυθῶν καὶ αὐτῶν τῶν Βουλγάρων εἰς θέματος τάξιν ἀγαγεῖν αὐτὸ καὶ στρατηγὸν ἐν αὐτῷ χειροτονῆσαι».

Ὀλίγον βραδύτερον, πιθανώτατα ἐπὶ τῆς βασιλείσης Εἰρήνης, τὸ βορειότερον μέρος τῆς Θράκης, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐχωρίσθη εἰς νέον θέμα μὲ τὸ ὄνομα Μακεδονία, ἔκτοτε δὲ καὶ οἱ κατοικοῦντες τὸ θέμα τοῦτο ὀνομάζονται εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς συγγραφεῖς Μακεδόνες, διὰ τὸν ἴδιον δὲ λόγον καὶ ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ὁ Α' ἔλαβεν εἰς τὴν ἱστορίαν τὸ ἐπώνυμον Μακεδῶν καὶ ἡ ἐξ αὐτοῦ ἐνδοξὸς δυναστεία ὀνομάσθη Μακεδονικὴ, ἐνῶ κατ' οὐσίαν εἶναι Θρακικὴ.

Συμφώνως πρὸς τὴν ὀργάνωσιν τῶν θεμάτων ἢ ἄμυνα τῆς χώρας ἀνετίθετο εἰς ἐντοπίους στρατιῶτας, οἱ ὁποῖοι πλὴν τινος ἐτησίου στρατιωτικοῦ μισθοῦ, τῆς ρόγας, ἐλάμβανον παρὰ τοῦ κράτους γαίας, ἐκ τῆς καλλιέργειας τῶν ὁποίων καὶ ἀπέζων. Ἀπέναντι τῶν χορηγῶν τούτων εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἔχωσι τὸν ὀπλισμὸν των καὶ νὰ συντηρῶσι τὸν πολεμικὸν των ἵππον, νὰ εἶναι δὲ ἔτοιμοι εἰς πᾶσαν στιγμὴν ἀνάγκης νὰ προσέρχωνται καλούμενοι ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ ὑπὸ τὰς σημαίας. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἰς τὴν Καππαδοκίαν αἱ ἐπιδρομαὶ τῶν Ἀράβων ἦσαν συνεχεῖς, οὕτω καὶ εἰς τὴν Θράκην αἱ ἐπιδρομαὶ καὶ λεηλασίαι τῶν Βουλγάρων οὐδέποτε σχεδὸν ἔπαυον, ἀνεπτύχθη καὶ ἐν Θράκῃ πνεῦμα καὶ ἦθος στρατιωτικόν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Καππαδοκίαν. Ἡ Μακεδονία ὑπῆρξε θέμα ἀκριτικόν, ὅπως θέμα ἀκριτικόν ὑπῆρξε καὶ ἡ Καππαδοκία, ἢ πατρίς τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτου. Δυστυχῶς δὲν ἐμορφώθη καὶ ἐν Θράκῃ ἡρωϊκὴ ποίησις ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀκριτικὴν ἢ, καὶ ἀν ἐμορφώθη, δὲν ἔχομεν

λείψανα αὐτῆς μέχρι σήμερον. Ὅτι ὁμοῦς τὸ ἴδιον ἥρωϊκὸν πνεῦμα διέπνεε καὶ τοὺς Ῥωμαίους πολεμιστὰς καὶ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ γένη, τῶν ὁποίων πατρίς ἦτο ἡ Ἀδριανούπολις, μανθάνομεν ἀπὸ τὸν ὠραῖον χαρακτηρισμὸν, τὸν ὁποῖον δίδει δι' αὐτὰ ὁ Ψελλός. Οὗτος ἀφηγούμενος τὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Τορνίκιου ἐγκυκλίον τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου ὁμιλεῖ περὶ μακεδονικῆς μερίδος. Οἱ ἀποτελοῦντες αὐτὴν ἀγέρωχοι καὶ μεγαλαυχοὶ στρατιωτικοί, κατοικοῦντες ἀρχαίῳθεν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἦσαν, ὡς λέγει, «ἄνδρες δεινοὶ τὰς γνώμας καὶ τὴν γλῶσσαν ἀντίστροφον ταῖς ἐνθυμήσεσιν ἔχοντες — δηλ. ἄλλα ἔλεγον καὶ ἄλλα ἐσκέπτοντο — βουλεύεσασθαι τι τῶν ἀτόπων ἐτοιμώτατοι καὶ καταπράξασθαι δραστηκώτατοι, κρύψαι τε λογισμοὺς ἀκριβέστατοι καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους ὁμολογίας πιστότατοι». Οἱ ἄνδρες λοιπὸν οὗτοι ὠργίζοντο κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ δὲν ἠγείνοντο τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, θέλοντες γὰρ ἔχουν στρατιωτικὴν αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος καὶ αὐτὸς γὰρ προκινδυνεῦε καὶ ἐμποδίζε τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων. Διὰ τοὺς λόγους τούτους, λέγει ὁ Ψελλός, οὗτοι προθυμώτατα συνετάχθησαν μὲ τὸν Τορνίκιον, δεικνύοντα ἥθους στερρότητα καὶ «μακεδονικὴν καὶ αὐτὸν μεγαλαυχίαν ἐρυγγάνοντα».

Καὶ τὸ πολεμικὸν καὶ ἥρωϊκὸν πνεῦμα διετηρήθη μέχρι τῶν ἐσχάτων χρόνων τοῦ Βυζαντίου. Κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ βασιλέως ἱστορικοῦ Καντακουζηνοῦ μία μικρὰ μόνον περιοχὴ τῆς Θράκης, ἡ περιοχὴ τῆς Στανιμάχου καὶ τῆς Τζεπαίνης, παρεῖχεν εἰς τοὺς χρόνους αὐτοῦ «ἵππεῖς χιλίων οὐκ ἐλάσσους μαχημιώτατους καὶ πλῆθος πεζῶν». Ἐὰν δὲ εἰς τὴν ἥρωϊκὴν αὐτὴν Θράκην δὲν ἐγενήθη ἥρωϊκὴ ποίησις, ὅπως εἰς τὴν Καππαδοκίαν, ἐξεδηλώθη ὁμοῦς διὰ πρώτην φοράν κάτι ἐξ ἴσου πολυτιμὸν, ἂν μὴ πολυτιμότερον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐξεδηλώθη τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα. Ἐξηγοῦμαι.

Συνήθως λέγεται ὅτι εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος δὲν ὑπῆρχε πνεῦμα ἐθνικόν, ἀλλὰ μόνον πνεῦμα θρησκευτικόν, δηλ. ὅτι τοὺς πολεμιστὰς, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ, δὲν ἐνέπνεεν ἐθνικόν, ἀλλὰ χριστιανικόν καὶ κρατικόν πνεῦμα, ἠσθάνοντο ἑαυτοὺς ὡς ἀγωνιστὰς τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ ὄχι ὡς ἀγωνιστὰς τοῦ ἔθνους, τὸ ὁποῖον συνεκρότει τὸ κράτος. Τοῦτο μέχρι τινὸς εἶναι ἀληθές. Ὁ μέγας βασιλεὺς Ἡράκλειος, ἐκστρατεύων κατὰ τῶν Περσῶν, παρακινεῖ τοὺς στρατιώτας του γὰρ πολεμήσων γενναίως κατ' αὐτῶν, διότι ἐπραξάν πολλά κακὰ κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ διότι ἔπρεπε γὰρ ἐντραποῦν τὸ αὐτοδέσποτον τῶν Ῥωμαίων κράτος, οὐχὶ δὲ διότι ἦσαν κατὰ τὸ ἔθνος Ῥωμαῖοι καὶ ἔπρεπε ὡς τοιοῦτοι γὰρ ἀγωνισθῶν κατὰ τῶν ἀλλοφύλων βαρβάρων, οἱ ὁποῖοι ἠπέλουν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἔθνους τῶν. Ἀλλὰ καὶ θραδύτερον κατὰ τοὺς συνεχεῖς κατὰ τῶν Ἀράβων ἀγῶνας ὅτι ἐνέπνεε τοὺς πολεμιστὰς τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἦτο τὸ θρησκευτικόν καὶ ὄχι τὸ ἐθνικόν πνεῦμα καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Νικηφόρος ἐξήτησεν ὅπως ἡ Ἐκκλησία θεωρήσῃ ὡς μάρτυρας τῆς Χριστιανικῆς πίστεως τοὺς πίπτοντας ἐν τῷ πολέμῳ. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι παράδοξον. Οἱ ἐν Ἀσίᾳ ἀγῶνες διεξήχθησαν κυ-

ρίως ἐναντίον ἀλλοπίστων, τῶν Περσῶν πρῶτον, ἔπειτα τῶν Ἀράβων καὶ τελευταίον τῶν Τούρκων, εἰς χρόνους μάλιστα, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα ἦτο κυρίαρχον εἰς τὰς ψυχὰς τῶν λαῶν, καὶ διὰ τοῦτο ὡς ἐλαττήριον αὐτῶν ἔμενε πάντοτε ἡ θρησκεία. Τὰ πράγματα ὁμως ὑπῆρξαν διάφορα εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐδῶ οἱ ἀγῶνες διεξήχθησαν κυρίως κατὰ τῶν Βουλγάρων, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τοῦ Θ' αἰῶνος εἶχον ἀρπασθῆ τὸν Χριστιανισμόν. Δὲν ἦτο λοιπὸν ἡ θρησκεία, ἡ ὁποία ἐνέπνεε τοὺς πολεμιστάς, ἐφ' ὅσον οἱ πολέμιοι ἦσαν ὁμόθρησκοι καὶ ὁμόδοξοι, ἀλλὰ μόνον ἡ κρατικὴ ἰδέα, ἡ ἰδέα τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους. Ἀλλ' ἡ ἰδέα αὕτη κατὰ τὸν ΙΓ' τοῦλάχιστον αἰῶνα ἐταυτίσθη καὶ πρὸς τὸ ἀποτελεῖν τὸ κράτος ἔθνος, δηλ. πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, ὅπως ὠνόμαζον τότε ἑαυτοὺς οἱ Ἕλληνες. Ἀψευδῆ τούτου τεκμήρια ἔχομεν δύο τινά, πρῶτον τοὺς λόγους τοῦ Μελενικίου Νικολάου τοῦ Μαγκλαδίτου καὶ δεύτερον τοὺς λόγους τοῦ Μιχαήλ τοῦ Η' τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ πρῶτος δημηγορῶν πρὸς τοὺς πατριώτας του καὶ παροτρύνων αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Ῥωμαίων Ἰωάννην τὸν Βατάτζην, εἶπε μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Ὁ τε γὰρ ἡμέτερος χῶρος τῆ τῶν Ῥωμαίων προσήκει ἀρχῇ, πλεονεκτικώτερον γὰρ οἱ Βούλγαροι τοῖς πράγμασι χρησάμενοι καὶ τοῦ Μελενικοῦ γεγέννηται ἐγκρατεῖς, ἡμεῖς δὲ πάντες καὶ ἐκ Φιλιππουπόλεως ὀρμώμεθα καθαρὸι τὸ γένος Ῥωμαῖοι». Τὸ πρῶτον μέρος τῆς φράσεως ταύτης, δηλ. «Ὁ τε ἡμέτερος χῶρος τῆ τῶν Ῥωμαίων προσήκει ἀρχῇ» δεικνύει ἀπλῶς τὸ κρατικὸν ρωμαϊκὸν αἶσθημα, τὸ δεύτερον ὁμως μέρος «ἡμεῖς δὲ πάντες καὶ ἐκ Φιλιππουπόλεως ὀρμώμεθα καθαρὸι τὸ γένος Ῥωμαῖοι» δεικνύει τὴν πλήρη συναίσθησιν τῆς ἐθνικῆς τῶν κατοίκων ὀντότητος, καθαρὸι τὸ γένος Ῥωμαῖοι. Πόσῃ ἐθνικὴν ὑπερηφάνειαν ἐκφράζουσιν αἱ τρεῖς αὐταὶ λέξεις

Ὁ δεύτερος, ὁ Μιχαήλ Η' ὁ Παλαιολόγος, ὑποσχεθεὶς εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Βουλγαρίας Κωνσταντῖνον ὡς προῖκα τῆς ἀνεψιᾶς του Μαρίας τὰς θρακικὰς πόλεις Μεσημβρίαν καὶ Ἀγχίαλον, ὅταν μετὰ τὸν γάμον ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς ἐκπληρώσεως τῆς ὑποσχέσεως, ἀνέβαλλε ταύτην προφασιζόμενος ὅτι δὲν δύναται νὰ παραδώσῃ αὐτάς ἀμέσως, διότι εἶναι μέρος τῆς Ῥωμανίας καὶ οἱ κάτοικοι Ῥωμαῖοι καὶ δὲν δέχονται, οὔτε καὶ εἶναι εὐλογον Ῥωμαῖοι νὰ ἀρχωνται ὑπὸ Βουλγάρων. Καθὼς λέγει: ἐπὶ λέξει: ὁ ἱστορικὸς Παχυμέρης «προφάσεις ἐπλάττετο πιθανάς, ἄλλας τε καὶ τὸ μὴ ἔχειν εὐθέως δοῦναι, μὴ τῶν ἐπείκων καταδεχομένων τῶν πόλεων Ῥωμανίας γὰρ εἶναι μέρος ἐκείνας καὶ Ῥωμαίους αὐτούς, μὴ εἶναι δ' εὐλογον Ῥωμαίους ὑπὸ Βουλγάρῳ τελεῖν». Καὶ εἰς τοὺς λόγους αὐτοὺς βλέπομεν τὰ δύο, τὰ ὁποῖα εἶδομεν καὶ εἰς τοὺς λόγους τοῦ Νικολάου Μαγκλαδίτου, δηλ. τὴν ἰδέαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους εἰς τὰς λέξεις «Ῥωμανίας μέρος εἶναι ἐκείνας», ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδέαν τοῦ ἔθνους εἰς τὰς λέξεις «καὶ Ῥωμαίους (εἶναι) αὐτούς, μὴ εἶναι δ' εὐλογον Ῥωμαίους ὑπὸ Βουλγάρῳ τελεῖν».

Τὸ ὑψηλὸν αὐτὸ ἐθνικὸν φρόνημα, τὸ ὁποῖον ἐσφυρηλατήθη εἰς τοὺς ἀδια-

λείπτους ἀγῶνας τῶν Θρακῶν πρὸς τὸ θεσμίσητον ἔθνος τῶν Βουλγάρων, διετήρησαν οὗτοι ἀμείωτον καὶ ὑπὸ τὸν μακροχρόνιον τῶν Τούρκων ζυγόν, ἀγωνιζόμενοι, λόγῳ καὶ ἔργῳ κατὰ τοῦ αὐτοῦ φυλετικῶ τῶν Ἑλλήνων ἐχθροῦ. Δυστυχῶς ἀντὶ μετὰ τοὺς τόσους καὶ τόσους ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνας σύμπαντος τοῦ ἑλληνικοῦ γένους νὰ λάμψη καὶ εἰς τὴν Θράκην ὀλόκληρον τὸ φῶς τῆς ἐλευθερίας, τὸ πλεῖστον τῶν τέκνων αὐτῆς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίον γῆν, τῆς ὁποίας τὸ ἔδαφος ἐπὶ αἰῶνας μακροὺς ἐπότισε μὲ τὸ αἷμα καὶ τὸν ἰδρώτα του, καὶ νὰ ζητήσῃ καταφύγιον εἰς τοὺς κόλπους τῆς ἐλευθέρας ταύτης γωνίας, ἣ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν σημερινήν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἂν καὶ μακρὰν τῆς πατρίου γῆς, ὁ πόθος αὐτῆς καὶ ἡ νοσταλγία δὲν ἔπαυσαν νὰ πληροῦν τὰς καρδίας τῶν τέκνων τῆς καὶ νὰ γεννοῦν τὴν ἐλπίδα ἐνὸς καλυτέρου μέλλοντος. Ὁ μαρμαρωμένος βασιλεὺς τῆς ἑλληνικῆς Θράκης ἐξακολούθει νὰ ζῆ εἰς τὰς καρδίας τῶν Ἑλλήνων Θρακῶν κοιμᾶται ἀκόμη, ἀλλὰ δὲν ἀπέθανεν.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΟΡΦΕΥΣ ΚΑΙ Η ΘΡΑΚΗ

ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΡΟΦΟΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά την αρχαίαν παράδοσιν ὁ Ὀρφεὺς φέρεται γεννηθεὶς ἐν Θράκῃ ἐκ τοῦ μυθικοῦ Θρακῆος Βασιλέως Οἰάγρου καὶ τῆς Μούσης Καλλιόπης, εἰς χρόνον προγενέστερον τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐλέγετο ἐπίσης ὅτι ἦτο υἱὸς μιᾶς ἱερείας τοῦ Ἀπόλλωνος. Θεωρεῖται ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας καὶ ὑπῆρξεν ἐμπνευσμένος ποιητὴς καὶ θεὸς Μουσικῆς.

Ὁ Συρὲ περιγράφων τὸν Ὀρφέα λέγει: «Ἡ μελωδικὴ φωνὴ του εἶχεν μίαν ἐξωτικὴν γοητείαν. Ὀμιλεῖ περὶ τῶν Θεῶν ἐπὶ νέων βάσεων καὶ ἐφαίνετο ἐμπνευσμένος. Ἡ ξανθὴ κόμη του καύχημα τῶν Δωριέων, ἐπιπτεν εἰς χρυσοῦς κυματισμοὺς ἐπὶ τῶν ὄμων του καὶ ἡ μουσικὴ ἢ ὁποῖα ἐξήρχετο τῶν χειλέων του προσέδιδεν ἡδυπαθὴ καὶ μελαγχολικὴν μορφήν εἰς τὰ ἄκρα τοῦ στόματός του. Οἱ θαθεῖς γαλανοῦ χρώματος ὀφθαλμοὶ του ἠκτινοβόλουν ἰσχύν, πραότητα καὶ μαγείαν. Αἱ γυναῖκες αἱ εἰδικαὶ εἰς τὴν τέχνην τῆς γοητείας ἔλεγον, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοὶ συνήγουν εἰς τὸ γαλάζιον φίλτρον των, τὰ δέλη τοῦ ἡλίου μὲ τὰς θωπείας τῆς σελήνης. Καὶ αὐταὶ ἀκόμη αἱ Βακχίδες ἐλκυόμεναι ἀπὸ τὴν ὀραϊότητά του περιεφέροντο συχνὰ γύρω ἀπὸ αὐτὸν ὡς ἐρωτευμένοι πάνθηρες διὰ τὸ διεστιγμένον δέρμα των». Εἶναι καταφανὲς ὅτι ὁ Ὀρφεὺς καὶ ὡς μορφή καὶ ὡς πνευματικὴ ὄντοτης παρουσίαζε χαρακτηριστικὰ ἐξαιρετικά. Ἀνάλογος ὑπῆρξεν καὶ ἡ ζωὴ του. Νέος μετέσχεν τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, τῆς ὁποίας ἀντικειμενικῶς σκοπὸς ἦτο τὸ χρυσοῦν δέρας τοῦ Κριοῦ, ὁ ὁποῖος μετέφερεν τὸν Φριξὸν καὶ τὴν Ἑλλην. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας αὐτῆς ἦτο ὡς γνωστὸν ὁ Ἰάσων καὶ μετείχον αὐτῆς ἐκτὸς τοῦ Ὀρφέως, ὁ Ἡρακλῆς, ὁ Θησεύς, οἱ Διόσκουροι, ὁ Τελαμών καὶ ὁ Πηλεὺς, υἱοὶ τοῦ Αἰάκου καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Βορέως. Ὅλα δηλαδὴ τὰ ἐνδοξότερα ὀνόματα τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, γεγονὸς μαρτυροῦν τὴν φυλετικὴν ἐνότητα καὶ τὸν στενὸν πνευματικὸν δεσμόν ἔλων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου. Ἡ ἐκστρατεία αὐτή, ἡ διήγησις τῆς ὁποίας προκαλεῖ τόσην συγκίνησιν μὲ τὰς ἀφαντάστους περιπετείας καὶ τὰς σκληρὰς δοκιμασίας εἰς τὰς ὁποίας ὑπεδλήθησαν οἱ μετασχόντες αὐτῆς εἶναι πλήρως ἀπὸ ἀλληγορικῆς εἰκόνας. Καὶ εἶναι:

ἀρετὸν γὰ ἐνθυμηθῆ κανεῖς τὸ χαριτωμένον ἐκεῖνο ἐπεισόδιον τὸ ἀναφερό-
μενον εἰς τὴν προσέγγισιν τῆς Ἀργῶς, τοῦ θρυλικοῦ πλοίου τῶν Ἀργοναυ-
τῶν εἰς Θράκη, εἰς τὸ Βασιλείον τοῦ Μυθικοῦ Βασιλέως Φινέας, υἱοῦ τοῦ
Ἀγήγορος ἢ τοῦ Ποσειδῶνος, ὁ ὁποῖος εἶχεν προικισθῆ διὰ τοῦ χαρίσματος
τῆς Μαντικῆς καὶ ὁ ὁποῖος ἐπειδὴ ἔκαμε κατάχρησιν τοῦ χαρίσματος ποῦ
εἶχε γὰ προβλέπη τὰ μέλλοντα τὰ ὁποῖα ἀσυνέτως προσέλεγεν, ἐτυφλώθη ὑπὸ
τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἐπιπροσθέτως ἐξαπέστειλεν ἐναντίον του καὶ τὰς Ἀρπυ-
τὰς αἵτινες ὄταν ἐκάθηντο γὰ φάγη ἐπέτων ὑπέρανω τῆς τραπέζης του καὶ τοῦ
ἤρπαζον τὰ φαγητὰ ἢ τὰ ἐγέμιζαν ἀπὸ δυσσομίαν, ὥστε γὰ βασανίζεται ὑπὸ
διαρκοῦς πείνης. Οἱ Ἀργοναῦται ὄταν ἔφθασαν ἐκεῖ ἐλυπήθησαν τὸν Φινέα
τόσον πολὺ, ὥστε γὰ ἀποφασίσουν γὰ τὸν ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὸ φρικτὸν του
μαρτύριον. Δύο ἀπὸ τοὺς Ἀργοναῦτας οἱ πτερωτοὶ υἱοὶ τοῦ Θρακῆ Βορέως,
οἱ Ζήτης καὶ Κάλαις, ἄλλας μὲν τῶν Ἀρπυτιῶν ἔφθονευσαν καὶ ἄλλας κατε-
δίωξαν μακρὰν, καὶ διὰ τοῦτο εὐγνωμονῶν ὁ Φινεὺς ὑπέδειξεν εἰς τοὺς Ἀρ-
γοναῦτας τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Κολχίδα καὶ κυρίως πῶς γὰ διέλθωσιν ἀκινδύ-
νως ἀπὸ τὰς Συμπληγάδας πέτρας. Πόσαι ἀλληγορία: κρύπτονται εἰς τὸν
ῥαῖον αὐτὸν μῦθον. Σημειωτέον ὅτι οἱ Ἀργοναῦται κατὰ τὸν πλοῦν των
ἐμέλποντο ἐκ τῆς θείας λύρας τοῦ Ὀρφέως καὶ λέγεται ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ
συμπληγάδες μένουσι ἔκτοτε ἀκίνητοι, γοητευθεῖσαι ἐκ τῆς θείας μουσικῆς
του. Ἐπίσης ὁ Ὀρφεὺς ἔσωσεν τοὺς Ἀργοναῦτας ἀντεπεξεληθῶν μὲ τὴν με-
λωδίαν του πρὸς τὰ ἄσματα τῶν Σειρήνων. Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ὡς γνωστὸν
ἐτεριματίσθη ὄταν ὁ Ἰάσων μετὰ τὴν νίκην του κατὰ πυρινοπυθῶν ταύρων καὶ
τῶν ἀκαταμαχητῶν δρακόντων ἐν Κολχίδι, ἔλαβεν μὲ τὴν δοθήθειαν τῆς Μη-
δείας τὸ χρυσόμαλον δέρας, ὅτε καὶ ὅλοι οἱ μετέχοντες αὐτῆς ἥρωες ἐπανήλ-
θον εἰς τὰς πατρίδας των. Ὁ Ὀρφεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν Θράκην κατέφυγεν
εἰς τὰ ὄρη καὶ κατέγιγεν μὲ τὴν ἐξημέρωσιν διὰ τῆς λύρας του τῆς ἀγρίας
φύσεως. Ἐκεῖ ἐγνώρισεν τὴν Εὐρυδίκην ἢ ὁποῖα ἦτο Δρυὰς - Νύμφη. Πρὸς τὴν
Εὐρυδίκην ἔτρεφεν ἔρωτα καὶ ὁ Θεὸς καταγωγῆς Βοσκῆς Ἀριστεύς, ὁ ὁποῖ-
ος κατὰ μίαν παράδοσιν ὑπῆρξεν καὶ ἡ ἀφορμὴ τοῦ θανάτου της, ἐπειδὴ μίαν
ἡμέραν κατεδίωξεν τὴν Εὐρυδίκην καὶ αὐτὴ τρέχουσα διὰ γὰ ἀποφύγη τὴν
δίωξίν του ἐδέχθη δαίγμα δηλητηριώδους ὄφεις κρυμμένου ἐντὸς τῶν χόρτων,
ἐξ οὗ καὶ ἀπέθανεν ἀμέσως. Ὁ Ὀρφεὺς τότε περιλῦπος ἐκ τοῦ θανάτου της
ἔφθασεν μέχρι τοῦ Ἄδου καὶ μὲ τὴν ἀρμονίαν τῆς θαυμασίας λύρας του, τοὺς
θρήνους καὶ τὰ δάκρυά του συνεκίνησεν τόσον τὸν Θεὸν τοῦ Ἄδου Πλούτωνα
καὶ τὴν σύζυγόν του Περσεφόνην, ὥστε γὰ τοὺς κάμη γὰ ἐπιτρέψουν γὰ ἐπα-
νέλθῃ εἰς τὴν ζωὴν ἢ ἀγαπημένη του Εὐρυδίκη, ὑπὸ τὸν ἀπαράδατον ὄρον
ἕως γὰ μὴ στρέψῃ γὰ τὴν δὴ πρὶν φθάσων εἰς τὴν γῆν. Φαίνεται ἕως ὅτι ἢ
ὁ Ὀρφεὺς μὴ συγκατατούμενος ὄταν ἔφθασε ἐκεῖ ὅπου διαχωρίζεται τὸ φῶς
ἀπὸ τὸ σκότος ἔστρεφεν γὰ τὴν Ἰδη ἢ ἢ Εὐρυδίκη ἀγνοοῦσα τὴν συμφωνίαν

ἠνάγκασε ἐξ ἀνησυχίας τὸν Ὀρφέα νὰ στρέψῃ πρὸς αὐτὴν ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ Εὐρυδίκη ὑπεχρεώθη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς τὸ σκοτεινὸν Βασίλειον τοῦ Ἄδου.

Κατὰ μίαν ἄλλην διήγησιν εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Θράκην ἀρχηγὸς τῶν Βακχίδων ἦτο ἡ ἐκ τῆς Θεσσαλίας καταγομένη Ἀγλαονίκη, φῶρος καὶ τρόμος τῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἰέρεια τῆς ὑποχθονίου Ἐκάτης παρέσυρεν μὲ τὴν μαγικὴν τέχνην τῆς τὰς νεάνιδας καὶ τὰς ἐμίαι εἰς τὴν λατρείαν τῆς. Ἡ Ἀγλαονίκη εἶχεν προσέξει τὴν Εὐρυδίκην καὶ ἤθελεν νὰ τὴν παρασύρῃ εἰς τὴν λατρείαν τῶν Βακχίδων. Κατὰ τὴν κρίσιμον στιγμὴν εὗρέθη εἰς τὸν τόπον τῆς μυήσεως ὁ Ὀρφεὺς ὁ ὁποῖος ἐπανεβή καὶ ἐματαιώσεν τὰ σχέδια τῆς Ἀγλαονίκης. Τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀφορμὴ νὰ ἐρωταυθῇ ὁ Ὀρφεὺς τὴν Εὐρυδίκην καὶ νὰ τὴν κάμῃ σύζυγόν του. Ἀλλὰ δραδύτερον ἡ Ἀγλαονίκη φέρουσα ἐαρέως τὸ πάθημά της ἐξώθησεν μίαν Βακχίδα νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν Εὐρυδίκην ἕνα κύπελλον οἴνου τὸ ὁποῖον ὡς τῆς εἶπεν θὰ τῆς ἐδίδεν τὴν γνώσιν τῶν φίλτρων καὶ τῶν μαγικῶν δοτάνων. Ἡ Εὐρυδίκη ἐξ ἀφελοῦς περιεργείας τὸ ἐπιεν καὶ ἔπεσεν κεραυνόπληκτος ἐπειδὴ τὸ κύπελλον περιεῖχεν θανάσιμον δηλητήριον. Ὁ Ὀρφεὺς ἀπηλπισμένος μετὰ τὸν θάνατόν της ἐζήτησε τὴν ψυχὴν της. Περιεπλανήθη εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐζήτησεν ἀπὸ τῶν ἱερέων τῆς Σαμοθράκης νὰ ἐπικαλεσθῶν τὸ πνεῦμά της, τὴν ἐζήτησεν εἰς τὰ ἔγκατα τῆς γῆς ἀλλὰ ματαιῶς. Ἐφθάσεν εἰς τὸ ἄντρον τοῦ Τροφωνίου, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὴν Λειβαδιὰν καὶ εὐρίσκεται ὡς θὰ ἐνθυμῶνται ὅσοι ἐπισκέφθησαν τὴν πόλιν αὐτὴν, παρὰ τὰς πηγὰς μικροῦ ποταμοῦ εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πόλεως. Διὰ τοῦ Τροφωνίου ἄντρον κατέβηεν εἰς τὸν Ἄδην καὶ ἤκουσεν τὴν Εὐρυδίκην κλαίουσα νὰ τοῦ λέγῃ: Ἐάν θέλεις νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς σῶσε τὴν Ἑλλάδα δίδων εἰς αὐτὴν τὸ φῶς. Τάτε θὰ ἐπανεύρω τὰ πτερά μου καὶ θὰ μὲ ἐπανεύρῃς εἰς τὸ φῶς τῶν Θεῶν. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἡ Εὐρυδίκη ζῶσα τοῦ εἶχεν χαρίσει τὴν εὐτυχίαν, γὰρ τὸν ἔχομεν νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθειαν.

Οἱ δύο ὠραῖοι αὐτοὶ θρόνοι ἀναφέρονται εἰς τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς τοῦ Ὀρφέως καὶ περιέχουν ἕναν θαυτὸν συμβολισμὸν τοῦ αἰωνίου δράματος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀγωνιζομένης πρὸς τὰς φυσικὰς δυνάμεις καὶ πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ Ὀρφεὺς ἕμως ὑπῆρξεν καὶ ἕνας ἐκπαιδευτὴς τῆς μόλις ἐξερχομένης ἀπὸ τὰ σπάργανα ἀνθρωπότητος. Ἀνέπτυξεν ἴδιον ἠθικοφιλοσοφικὸν σύστημα καὶ συνεπλήρωσεν ἐπὶ τὸ τελειότερον τὴν κρατοῦσαν θρησκευτικὴν λατρείαν, προσδῶσας εἰς αὐτὴν πνευματόδοξον περιεχόμενον, τὸ ὁποῖον ἀπετέλεσεν τὸ ὑπόβαθρον ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐστηρίχθη ὁ μεταγενέστερος πολιτισμὸς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Διὰ νὰ κριθῇ ἕμως ἐν ἔλῃ τῇ μεγαλοπρεπεῖα τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπετέλεσεν ὁ Ὀρφεὺς, θὰ πρέπει νὰ ἀναδράμωμεν εἰς τὴν μακρυνὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἐζήτησεν καὶ νὰ ἐξετάσωμεν συντόμως ποῖα ἦτο ἡ

σύνθεσις τῶν λαῶν οἱ ὅποιοι κατοικοῦν τὴν Ἑλληνικὴν Χερσόνησον, ποῖαι αἱ θρησκευτικαὶ δοξασταὶ καὶ κοσμογονικαὶ παραδόσεις, ποῖα ἡ ἰδιαίτερα θέσις τῆς Θράκης καὶ ποῖος ὁ ρόλος αὐτῆς ἐν τῇ περαιτέρῳ διαμορφώσει καὶ ἐξελιξεί τῆς πνευματικῆς ἀρχαϊότητος. Ὡς γνωστὸν οἱ Ἕλληνας δὲν ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος. Εἰς πολὺ παλαιούς χρόνους ἡ Ἑλλάς κατοικεῖτο ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐπίσης δημιουργήσει ἕνα λίαν ὕψηλόν ἐπίπεδον πολιτισμοῦ. Οἱ Ἕλληνας ἐνεφανίσθησαν βραδύτερον προερχόμενοι ἀπὸ τὰ Βορειανατολικά τῆς Εὐρώπης κατὰ τὸ 2.000 π.Χ. Λέγεται ὅτι ἦσαν ὕψηλοι καὶ λευκοὶ μετὰ ξανθὴν κόμην καὶ ὀφθαλμοὺς γαλανοὺς καὶ ἐξεχύθησαν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Τὸ πρῶτον τμήμα τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἐκαλοῦντο Ἀχαιοὶ καὶ ποὺ ἐκυρίευσαν τὴν Ἑλλάδα, ἐδημιούργησαν ἕνα νέον πολιτισμὸν γνωστὸν ὡς Μυκηναϊκόν. Οἱ ὑπόλοιποι Ἕλληνας εἶχον παραμείνει εἰς τὰς χώρας τοῦ Δουνάβεως καὶ μετ' οὗ πολὺ κατῆλθον καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναγκάσαντες τοὺς Ἀχαιοὺς ἄλλους μὲν νὰ ὑποταγοῦν καὶ ἄλλους νὰ διαφύγουν πρὸς τὴν Ἀσίαν. Ἡ νέα αὕτη ἀναστάσις εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἑλλάδος εἶναι γνωστὴ ὡς κάθοδος τῶν Δωριέων. Οἱ Θράκες γνωστοὶ ὡς ὄσκοι τῶν κοιλάδων καὶ πολεμιστὰι τῶν πεδιάδων ἀνήκον εἰς τὴν αὐτὴν ἰσχυρὰν λευκὴν φυλὴν καὶ ἀπετέλουν τὴν μεγάλην ἐφεδρείαν τῶν Δωριέων. Τοῦτο διαπιστοῦται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἐκ τῆς ταυτότητος τῶν λατρευμένων Θεῶν καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐθεωροῦντο συγγενεῖς τῶν Ἀθηναίων. Δὲν θὰ ἐκταθῶμεν εἰς γενικὴν ἱστορικὴν ἀνασκόπησιν ἕλων τῶν τμημάτων τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει τὸ θέμα μας εἶναι ἡ Θράκη. Τὸ ὄνομα Θράκη κατὰ τὴν γνώμην τῶν ἀσχοληθέντων μετὰ τὴν ἱστορίαν τῆς, πιθανῶς προήλθεν ἐκ τοῦ μετασχηματισμοῦ τῆς λέξεως τραχίσα, ὀνομασθεῖσα οὕτω διὰ τὸ τραχὺ καὶ δυσχεῖμερον τοῦ κλίματος καὶ ἀπεκαλεῖτο δυσχεῖμερος, εὐπωλις, ἵπποτρόφος, ἐριβόλαξ καὶ μήτηρ μῆλων, ἐφορος δηλαδὴ καὶ ἔχουσα μεγάλην κτηνοτροφίαν. Κατ' ἄλλην ἐξήγησιν ὀνομάσθη Θράκη ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Ὀκεανοῦ καὶ τῆς Παρθενότητος. Ἀρχικῶς ἐθεωρεῖτο Θράκη ἀπὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Δουνάβεως.

Μεταγενεστέρως ὅμως Θράκη ἐθεωρεῖτο ὅπως καὶ εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀπὸ τοῦ Νέστου ποταμοῦ μέχρι τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Δουνάβεως. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὅμως τὸ τμήμα τῆς Θράκης, τὸ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ τοῦ Ἑδρου, δηλ. ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ Θράκη εἶναι τὸ ἱστορικώτερον. Εἰς τὸν χώρον αὐτὸν ἀνεπτύχθη ἕνας ξεχωριστὸς πολιτισμὸς καὶ ἐθεωρήθη πάντοτε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὡς κατ' ἐξοχὴν ἄγιος ὡς τόπος τοῦ φωτὸς καὶ ἡ ἀληθινὴ πατρίς τῶν Μουσῶν. Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι τὰ πρῶτα σπέρματα καὶ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας προέρχονται ἀπὸ τὴν Θράκην καὶ εἶναι ἐνδεικτικὴ ἡ ἐπιμονὴ μετὰ τὴν ὁποῖαν ἀναγνωρίζεται τὸ γεγο-

νός τοῦτο ἀπὸ τοὺς ποιητὰς καὶ τοὺς ἱστορικούς, ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις θρησκός καὶ θρησκεία παρήχθη ἐκ τῆς λέξεως Θράξ. Πῶς ὅμως ἐξηλίχθη ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ θρησκεία καὶ ποῖα τὰ σπέρματα αὐτὰ καὶ αἱ θεμελιώδεις ἀρχαί; Κοινοὶ θεοὶ ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ δώδεκα θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου. Αἱ λατρεῖαι ὅμως τῶν θεῶν τούτων δὲν εἶχον ἰδιαίτερον τύπον. Ἐκάστη οἰκογένεια εἶχεν ἓνα θωμὸν εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας. Ἡ θρησκευτικὴ λατρεία ἦτο πρὸ πάντων ἡ λατρεία τῆς ἐστίας ἢ ὅποια ἀπετέλει καὶ τὸ ἀντικείμενον τῆς καθημερινῆς ἱεροτελεστίας καθὼς καὶ ὁ ξενῶν τὸν ὅποιον ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος. Ἡ ἀρχαία οἰκία δὲν ἐβλεπεν εἰς τὴν ὁδὸν οὔτε εἶχεν παράθυρα εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἀπὸ τὸν δρόμον ἐφαίνετο ὡς τοίχος ἀπλοῦς μὲ μίαν θύραν. Ὅλα τὰ παράθυρα καὶ αἱ θύραι ἐβλεπον πρὸς τὴν αὐλὴν περίξ τῆς ὁποίας ἦσαν τὰ δωμάτια. Ἀκριδῶς εἰς τὸ μέσον τῆς αὐλῆς αὐτῆς εὐρίσκετο καὶ ὁ θωμὸς τοῦ Διὸς. Φαίνεται ὅμως ὅτι μὲ τὴν λατρείαν τοῦ Διὸς ὑπὸ τῆς οἰκογενείας συνεδέετο καὶ ἡ λατρεία εἰς μνήμην τῶν ἀποδωσάντων οἰκείων. Ὅταν μάλιστα ἀπέθνησκεν μέλος τῆς οἰκογενείας ἐσθύνετο ἢ ἐστία, ἢ οἰκία ἐθεωρεῖτο μωανθεῖσα καὶ ἐγίνοντο ὠρισμένα τελετὰ διὰ τὸν ἐξαγνισμόν. Προϊόντος τοῦ χρόνου αἱ οἰκογένειαι αἱ συνδεόμεναι διὰ συγγενείας ἀπετέλουσαν ὁμάδας αἱ ὁποῖαι εἶχον κοινὸν εἶδος οἰκογενειακῆς λατρείας καὶ κοινὴν οἰκογενειακὴν θρησκευτικὴν ζωὴν. Ἐκ τῆς ἐνώσεως περισσοτέρων ἐκ τῶν ὁμάδων αὐτῶν ἤρχισεν ν' ἀναπτύσσεται, ἐκ τῆς περιορισμένης οἰκογενειακῆς ταύτης θρησκευτικῆς ζωῆς μία ἄλλη μορφή τοιαύτης εἰς ἀνοικτοὺς χώρους, ἢ ὅποια τελικῶς ἐπεκράτησεν καὶ ἐγένε κοινή δι' ὅλους τοὺς κατοικοὺς τῆς πόλεως, οἱ ὅποιοι ἀνήγειρον εἰς κοινούς χώρους καὶ τὰ ἱερά καὶ ἡ λατρεία ἔλαβεν χαρακτῆρα δημοσίας τελετῆς. Βραδύτερον εἰς τὰς ἐορτὰς αὐτὰς προσεκαλοῦντο καὶ ἄλλαι πόλεις, οἱ δὲ ἀπεσταλμένοι οἱ καλούμενοι σπονδοφόροι μεταβαλόντες ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἐθεωροῦντο ἐκπροσωποῦντες τὸν Θεὸν καὶ τὴν δύναμίν του. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐορτῶν διεκόπτετο ὁ πόλεμος καὶ συνήπτετο ἱερὰ ἀνακωχή, οἱ δὲ θρησκευτικοὶ τύποι προσέδιδον ἕναν τόσον ὑπέροχον διάκοσμον εἰς τὴν ζωὴν τῆς πόλεως ὥστε γὰ προκαλεῖται μία ἐξύψωσις τοῦ πατριωτισμοῦ τῶν μεγάλων αὐτῶν Ἑλληνικῶν ἀδελφότητων. Μάλιστα τελικῶς ἡ πολιτικὴ συνεδέθη στενῶς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ πολλαὶ πόλεις συνεδέθησαν εἰς ἐνότητος περιφερειακὰς ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμφικτυονίαι, πού ἦσαν αἱ πρῶται ἀπόπειραι ἐθνικῆς συνδέσεως διὰ τῆς θρησκευτικῆς ὁμοσπονδίσεως τῆς Ἑλλάδος. Τὰ Μαντεῖα τὰ ἰδρυθέντα εἰς ὅλα τὰ ἱερά κέντρα τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν πανηγύρεων συνέβαλον ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἐνότητα αὐτῆν καὶ αἱ πόλεις συνεβουλεύοντο κατὰ τὰς παραμονὰς μεγάλων γεγονότων τὰ πλέον περίφημα ἐξ αὐτῶν, ὡς ἦσαν τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ τῆς Δωδώνης. Ἡ θρησκεία ὅμως τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν περιορίσθη εἰς μίαν φαντασμαγορικὴν τυπολατρείαν, ἀπέκτησεν θαυτέρον νόημα καὶ πνευματικὸν περιεχόμενον. Οἱ περὶ θεῶν μῦθοι περιελίσσαντες κοσμογονικὰς ἀληθείας ἔθεσαν προβλήματα τὰ ὅποια οἱ Ἕλληνας μὲ τὴν διακρίνουσαν

αὐτοὺς ὀξύνουσαν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀντιπαρέλθουν. Οἱ θεοὶ τῶν Ἑλλήνων κοινοὶ εἰς ὅλην τὴν λεκάνην τῆς Μεσογείου ὅσο καὶ ἂν ἔθελγον αὐτοὺς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἰκανοποιήσουν τὸ βαθύτερον θρησκευτικὸν συναίσθημα οὔτε νὰ λύσουν τὰ προβλήματα ἅτινα ἔθετεν ἡ ἀναπτυσσομένη φιλοσοφικὴ σκέψις καὶ τὸ ἀφυπνιζόμενον κριτικὸν πνεῦμα.

Ἡ τάσις αὕτη ἐνεφανίσθη ἐνωρίτερον εἰς τὴν Θράκην, ἔνθα ἐτέθησαν καὶ αἱ πρῶται θάσεις συστηματικωτέρας ἐρμηγείας τῶν κοσμογονικῶν ἀληθειῶν, αἱ ὁποῖαι ἐκρύπτοντο εἰς τὰς θεογονικὰς παραδόσεις, διὰ τῆς ἰδρύσεως κλειστῶν κύκλων ὡς ἦσαν τὰ μυστήρια τῶν Καβείρων τῆς Σαμοθράκης καὶ τοῦ Διονύσου.

Ἡ Διονυσιακὴ λατρεία ὑπῆρξεν μίαν ἀπὸ τὰς πρῶτας λατρείας τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἡ πλέον ἀρχαιότερα μεταξὺ τῶν θρησκευτικῶν λατρειῶν εἶναι ἡ τοῦ Διονύσου τοῦ θεοῦ τοῦ Οἴνου. Ὁ Οἶνος ὑπῆρξεν πάντοτε ἕνα ποτὸν ἰσχυρὸν καὶ μεθυστικὸν χρησιμοποιοῦμενον εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετάς. Ὁ Διόνυσος ὁ θεὸς τοῦ Οἴνου, τῆς ἱερᾶς μέθης, ὑπῆρξεν γρήγορα μία θρησκεία ἡ ὁποία συνυφάνθη μὲ ἀγροτικὰς ἐορτάς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν συνδεδεμένα μετὸν ρυθμὸν τῶν ἐποχῶν.

Ὁ Διόνυσος ἦτο ἀρχαῖος Θρακικὸς θεός, θεὸς τῆς ζωῆς, ὁ ὁποῖος θραδύτερον εἰσέδυσεν βαθυτάτα εἰς τὰς λατρείας τῶν Ἑλλήνων. Ὑπῆρξεν ἡ πρωτότυπος πηγὴ ἡ ἀνευρισκομένη μέσα εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς τύπους, εἰς παλαιὰς φιλοσοφικὰς εἰκόνας καὶ τὰς πρῶτας περὶ θεογονίας ἰδέας. Ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ Διονύσου μετεφέρθη μετὰ τὴν πρωτογενῆ τῆς μορφῆν ὑπὸ τῶν Θρακῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ τὴν κοιλάδα τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ ἐκείθεν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ἐξ οὗ καὶ ἡ λέξις θρησκεία καὶ θρήσκος, παρήχθη ἐκ τοῦ Θράξ — Θρακός.

Ὄψω ἡ ἀρχαιότερα τῶν λατρειῶν τοῦ κλασσικοῦ Ἑθνοσμοῦ ἦτο τοῦ Βάχχου ἢ Διονύσου, ἥτις εἶχεν κοιτίδα τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑβρου. Κατὰ τὴν Θρακικὴν παράδοσιν ὁ Διόνυσος ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Θεᾶς Δήμητρος. Μετὰ τὴν κάθοδον τῶν Θρακῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν ὁ ἀρχαῖος αὐτὸς μῦθος ἐτροποποιήθη, διὰ τῆς πολιτογραφήσεως τρόπον τινὰ τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν Θεβαίων, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐθεώρουν ὡς υἱὸν τοῦ Διὸς καὶ τῆς Σεμέλης θυγατρὸς τοῦ Βασιλέως τῶν Κάδμου. Κατὰ τὸν μῦθον αὐτὸν ἡ Σεμέλη κατόπιον πλεκτάνης τῆς ζηλοτύπου συζύγου τοῦ Διὸς Ἦρας, πλεκτάνης ἡ ὁποία ἐστοίχισεν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν, ἐγέννησεν τὸν Διόνυσον πρόωρος ὅστις καὶ διὰ τοῦτο συκεπλήρωσεν τὸν χρόνον τῆς κυοφορίας εἰς τὸν μηρὸν τοῦ Διὸς. Μετὰ τὴν κατὰ τὸν ἀνώμαλον αὐτὸν τρόπον γέννησιν, ὁ Διόνυσος παρεδόθη εἰς τὸν Ἑρμῆν ὅστις τὸν ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν Ἰνῶ, ὑπὸ τῆς ὁποίας ἀνετράφη εἰς ἕνα σπήλαιον ἀπόκεντρον τῆς κοιλάδος τῆς Νύσσης, ὅρους μὲ ἀναριθμήτους πηγὰς καὶ δάση ἐξ οὗ καὶ ὀνομάσθη Διόνυσος ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Νύσσης. Ἐντὸς τοῦ σπηλαίου ἀνεφύη μία ἄμπελος ἡ ὁποία μετὰ τοὺς κλάδους τῆς ἐκάλυψεν ὅλον τὸ ἐσωτερικὸν του. Ὁ

Διόνυσος γευθεὶς τὰς σταφυλάς τῆς ἀμπέλου αὐτῆς ἐμέθυσεν, διέδωσεν δὲ ὅταν ἠγνῶσθη καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν καλλιέργειάν τῆς, ἐξ οὗ καὶ ἀπεκλήθη θεὸς τοῦ Οἴνου. Ἡ θεὰ Ἥρα ὁμῶς, μισοῦσα τὸν Διόνυσον, ἠρέθησε κατ' αὐτοῦ τοὺς Τιτάνας οἱ ὁποῖοι τὸν κατεσπάραξαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἡ θεὰ Ἀθηνᾶ ἔσωσεν αὐτόν, ἀρπάσασα τὴν σφύζουσαν ἀκόμη καρδίαν του, τὴν ὁποίαν ἔφερεν εἰς τὸν Δία, ὁ ὁποῖος ἀνεγέννησεν τὸν υἱόν του διὰ δευτέραν φοράν. Ἡ παράδοσις ἢ σχετικὴ μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Διονύσου θραδύτερον εὑρεν τοὺς ἐρμηνευτάς τῆς καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸς ἀπέβη ὁ κατ' ἐξοχὴν πνευματικὸς θεὸς καὶ διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν μυστηρίων διαφόρου τύπου ὡς ἦσαν τὰ Καβείρια, τὰ Διονύσια, τὰ Ἐλευσίνια, τὰ Ὀρφικά καὶ τὰ Πυθαγόρεια ὑπάρχει μία θεδαία συγγένεια καὶ μία ὀριζομένη ἀναλογία λειτουργιῶν.

Τὴν ἀρχαίαν λατρείαν τοῦ Βάκχου — Διονύσου ἰδιοποιήθησαν ἐν Θράκῃ αἱ ἱέρειαι τῆς σελήνης, αἱ ὁποῖαι προσέδωσαν εἰς αὐτὴν ἓνα χαρακτῆρα αἱματηρὴν καὶ ἐπίφοβον. Ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ ἐν Θράκῃ διήρχετο ἀπὸ μίαν θαθεῖαν κρίσιν τὴν ὁποίαν προεκάλει εἰς τραχὺς καὶ αἱματηρὸς ἀγῶν. Αἱ ἱέρειαι αὐταὶ ἠγωνίζοντο πρὸς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Διὸς διεκδικοῦσαι τὴν κυριαρχίαν. Αἱ πρῶται ἐκυριάρχουν εἰς τὰς θαθεῖας κοιλάδας καὶ τὰ δάση, εἶχον τελετὰς ἠδονιστικὰς, τάσιν πρὸς ὀργιαστικὰς διεγέρσεις καὶ ἐχρησιμοποιοῦν τὰς ἀποκρύφους τέχνας. Οἱ ἱερεῖς τοῦ Διὸς ἀντιθέτως εἶχον τὰ ἱερά των εἰς τὰ ὄρη καὶ ἱερεῖς ἄρρενας μὲ νόμους αὐστηροῦς. Πόλεμος μέχρι θανάτου ὑφίστατο μεταξὺ τῶν ἱερέων τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἱερείων τῆς σελήνης, δηλαδὴ ὅπως θὰ ἐλέγωμεν σήμερον μεταξὺ τῶν δυνάμεων τοῦ φωτὸς καὶ τοῦ σκοτοῦς. Αἱ ἱέρειαι τῆς σελήνης ἰδιοποιήθεισαι τὴν λατρείαν τοῦ Βάκχου — Διονύσου, ὡς σημεῖον τῆς Νίκης των εἶχον λάθει τὸ ὄνομα Βακχίδες. Ἐναλλάξ μάγισσαι, γόησσαι καὶ αἱματηροὶ θῦται ἀνθρωπίνων θυμάτων εἶχον τὰ ἱερά των εἰς ἀγρίας καὶ ἀποκρύφους κοιλάδας. Γυμναὶ μορφαί, ἠδυπαθεῖς χοροὶ εἰς τὸ θάθος ἐνὸς δάσους, κατόπιν γέλωτες, μία μεγάλη κραυγὴ καὶ ἑκατὸν θακχίδες ἐρίπτοντο ἐπὶ τοῦ ξένου διὰ νὰ τὸν ἐκμηδενίσουν. "Οφείλε νὰ ὀρκασθῆ εἰς αὐτὰς ὑποταγὴν καὶ νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὰς τελετὰς των ἢ νὰ ἀποθάνῃ.

Αἱ Βακχίδες ἐτιθάσσουσιν πάνθηρας καὶ λέοντας τοὺς ὁποῖους ἐνεφάνιζον εἰς τὰς ἑορτὰς των καὶ τὴν νύκτα μὲ ἐρπετὰ περιελιγμένα εἰς τοὺς θραχίονας ἐγονυπέτου πρὸ τῆς Ἐκάτης. Δυστυχία εἰς τὸν ἱερέα τοῦ Διὸς ἢ Ἀπόλλωνος ὁ ὁποῖος θὰ ἤρχετο νὰ τὰς κατασκοπεύσῃ. Κατεσπάρασσοτο εἰς τεμάχια. Οὕτω ἡ Θράκη εἶχεν διαίρηθῆ εἰς δύο στρατόπεδα. Πρὸς τὰς Βακχίδας εὐρέθη ἀντιμέτωπος ὁ Ὀρφεὺς ὁ ὁποῖος συνεχῶνευσε τὴν θρησκείαν τοῦ Διὸς μὲ τὴν τοῦ Διονύσου εἰς μίαν καθολικὴν ἰδέαν. Διὰ τῆς ποιήσεως, τῆς μουσικῆς καὶ γοητευτικῶν ἑορτῶν ἐχάρισεν τὸ ἀγνὸν φῶς τῶν ὑφίστων ἀληθειῶν καὶ ἀπέβη ὁ μέγας ἱερεὺς τῆς Θράκης. Ἐγκατεστημένος ὁ Ὀρφεὺς ἐπὶ τοῦ ὄρου Ραδόπη ἔβη ὑψοῦτο τὸ ἀρχαιότερον ἱερόν τοῦ Διὸς ἐδασίλευεν ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς Θράκης. Ἐν μέσῳ πυκνῶν δασῶν ἐκ Δρυῶν, περιζωνομένων ἀπὸ θρά-

χους καὶ ἐπιστεφομένων ἀπὸ κυκλωπέους λίθους, ἀπὸ χιλιάδων ἐτῶν εὐρίσκειτο τὸ ἱερὸν τοῦτο. Δὲν θὰ ἦτο ἀνακρίθῃαι ἐὰν ἐλέγομεν ὅτι τὸ μέρος τοῦτο ἢ ἐνδεχομένως ἄλλο ἱερὸν τοῦ Διὸς εὐρίσκειτο πλησίον τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Ὁ Ἐκαταίος καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ἀναφέρουν ὅτι εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρξεν πόλις ὀνομαζομένη Ζώνη καὶ ἀνήκουσα εἰς τοὺς Κίκονας, οἱ ὁποῖοι ὅπως θὰ ἐνθυμηθῆσθε ἀπὸ τὸν Ὅμηρον ἐκατόκουν τὴν περισχὴν ἀπὸ Πόρτο Λάγο μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἐβρου, ὅπου προσήγγισε καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς καὶ ἔνθα τοῦ ἐδώρησεν ὁ Μάρων τὸν γλυκὺν οἶον διὰ τοῦ ὁποῖου ἐμέθυσεν τὸν κύκλωπα Πολύφημον. Ἡ ἀρχαία αὕτη λοιπὸν πόλις εὐρίσκειτο εἰς τὴν παραλίαν μετὰ τὸν Δορίσκον καὶ μεταξὺ Βουνῶν καὶ Αἰγιαλοῦ. Τοπογραφικῶς φαίνεται γὰρ ἦτο ἀριστερώτερον τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως. Ἐγγὺς τῆς πόλεως ταύτης καὶ ἐπὶ τῶν λόφων εὐρίσκειτο τὰ ἄλση τοῦ Ὀρφέως. Ἐκεῖ εἶναι λίαν πιθανὸν ὅτι ὁ Ὀρφεὺς συνέλαβεν τὸ πρῶτον τὴν ἔννοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνέπτυξεν τὴν διδασκαλίαν του, ἢ ὅποια ἀπέβλεψεν ν' ἀνυψώσῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐπίπεδον ἡθικώτερον, γὰρ τὸν κάμῃ ἱκανὸν γὰρ εἰσδύσῃ μέχρι τῶν ἀδύτων τοῦ ἑαυτοῦ του, γὰρ τὸν ἀνυψώσῃ μέχρι τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων τῆς Δημιουργοῦ Τριάδος, ἢ ὅποια λάμπει εἰς τὸν ἄσπιλον οὐρανόν. Προσεπάθησε ὄντως γὰρ ἐξευγενίσῃ τὴν σκέψιν του καὶ γὰρ τὸν ἀποσπάσῃ τῆς ὕλης ὅπως ἀποσπάται ἢ φλόγα ἀπὸ τὸ ξύλον τὸ ὁποῖον κατατρώγει. Ἡθέλησε γὰρ τὸν καταστήσῃ ἱκανὸν ν' ἀτενίσῃ πρὸς τὸ μυστικὸν τοῦ κόσμου, πρὸς τὴν ψυχὴν τῆς φύσεως, τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, διακηρύττων τὸ ἀγαπάτε, διότι πᾶν ἀγαπᾷ, ἀγαπάτε τὸ φῶς καὶ ὄχι τὸ ἔρεθος ἀγαπάτε διότι τὸ πᾶν ἀγαπᾷ, ζητῶν βοήθειαν διὰ τοὺς ἀδυνάτους, παρηγορίαν εἰς τὸν πόνον, τὴν ἐλπίδα δι' ἄλλους, ἀπειλῶν τοὺς κακοὺς μὲ δυστυχίαν, τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὲ τρόμον καὶ αἰῶνιον θάνατον. Διεκήρυξεν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ὁ μέγας Δημιουργὸς καὶ ὁ Διόνυσος πνεῦμα ἀκτινοβολοῦν, ζῶσα νόησις, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος φέρει ἐν ἑαυτῷ ἕνα στοιχείον θεῖον καὶ οὐράνιον καὶ ἕνα γήϊνον. Ἐδῶ παρατηρεῖ τις ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἕνα σωματικὸν δυαδισμὸν, ἐπιμαρτυροῦντα τὴν ἰδέαν ἐνὸς ρύπου, ἐνὸς αἵσχους ἀποτυπωμένου εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, δι' οὗ τίθενται τὰ ὄρια τοῦ προβλήματος τῆς σωτηρίας. Ἡ ἀνάγκη τῆς σωτηρίας εἶναι μία ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικὰς ἀρχὰς τῆς Ὀρφικῆς θεωρίας. Ἡ ψυχὴ κλεισμένη εἰς τὸ σῶμα ὅπως εἰς τὴν φυλακὴν, εἶναι προσκεκολλημένη εἰς τὸν πόνον, τὴν δοκιμασίαν καὶ τὸ ἁμάρτημα, ἐκτίουσα ποιῆν ὡς φέρουσα τὸ βάρος ἐνὸς ἁμαρτήματος. Αἱ διδασκαλῖαι αὗται εἶναι βέβαιον ὅτι ἔσχον ἕνα σημαντικὸν ρόλον εἰς τὰς μυστηριακὰς λατρείας. Καὶ ὁ Ὀρφεὺς δεδοικαιολογημένος θεωρεῖται ὡς ὁ θεμελιωτὴς ἔλων τῶν μυστηρίων καὶ πρὸ παντὸς τοῦ Διονύσου. Οὕτω εἰς τὴν περίπτωση τοῦ Ὀρφέως ἐπαληθεύεται ἢ σήμερον ὑποστηριζομένη ἀρχὴ τοῦ σπερματικοῦ λόγου καθ' ἣν πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, πολλοὶ ἄνθρωποι ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπεκάλυψαν διὰ τῶν λόγων των μέρος τῶν θεῶν ἀληθειῶν. Συνεπῆς εἰς τὸν θεῖον αὐτὸν ρόλον, διὰ τῆς σοφίας του καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του ὁ Ὀρφεὺς, παρέστρεψεν τὸ μεγαλύτερον

μέρος τῶν Θρακῶν καὶ μετέδρασαν ριζικῶς τὴν λαρείαν τοῦ Βάκχου Διονύσου. Ἐκαθάρισαν τελείως καὶ μετεμόρφωσαν τὸν λαϊκὸν Βάκχον εἰς Οὐράνιον Διόνυσον, σύμβολον τοῦ θείου πνεύματος, τὸ ὁποῖον ἐξελλίσσεται δι' ὄλων τῶν βασιλείων τῆς φύσεως. Ἡ ἀγαθοποιὸς αὐτῆ δρᾶσις τοῦ Ὀρφέως δὲν ἦτα δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀνεκτὴ ὑπὸ τῶν Βακχίδων, αἱ ὁποῖαι βλέπουσα τὴν θρησκευτικὴν των ἐπιρροὴν μειομένην καὶ ἕξαστοι πρὸ τοῦ διαφαινομένου κινδύνου τῆς πλήρους αὐτῶν ἐκμηδενίσεως διήγειραν ἓνα τμήμα τῶν Θρακῶν ἐναντίον τοῦ Ὀρφέως καὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ὑπορείων τῆς Ροδόπης ἐγκαταστημένου ἱερατείου τοῦ Διὸς μὲ προφανῆ σκοπὸν τὸν θάνατόν του. Ὁ Συρὲ μᾶς περιγράφει τὴν τελευταίαν νύκτα τοῦ Ὀρφέως καὶ τὸν δραματικὸν θάνατόν του ὡς ἑξῆς: Κατὰ τὴν νύκταν ἐκαίγη τὰ δάση τῶν ὄρυων ἐμυκῶντο μαστιζόμενα ὑπὸ τῆς καταγίδος καὶ ὁ κεραυνὸς ἐδρόντα μὲ διπλασιασμένα κτυπήματα ἐπὶ τῶν γυμνῶν βράχων καὶ ἔκαμε νὰ τρέμῃ ἐκ θεμελίων ὁ γὰρ τοῦ Διὸς. Οἱ ἱερεῖς συνηθροισμένοι εἰς μίαν θλωτὴν κρύπτῃν τοῦ θυσιαστηρίου, καθήμενοι ἐπὶ τῶν ὄρηχαλκίων ἐδωλίων των ἐν ἡμικυκλίῳ, ἔχοντες εἰς τὸ μέσον τὸν Ὀρφέα συνεσκέπτοντο πῶς θὰ ἀντιμετωπίζον τὰς ἐπερχομένας Βακχίδας.

Ὁ γηραιότερος τῶν ἱερέων ἠγέρθη καὶ ἀποτεινόμενος εἰς τὸν Ὀρφέα μὲ θαρετὰν φωνὴν λέγει: «Βασιλεύεις ἐν τῇ Θράκῃ διὰ τῆς βασιλικῆς καὶ ἱερατικῆς τέχνης. Ἀνήγειρες εἰς τὴν χώραν αὐτὴν ἱερά τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἔκαμες νὰ λάμψῃ ὁ ἥλιος τοῦ Διονύσου. Γνωρίζεις ὅμως τί μᾶς ἀπειλεῖ. Αἱ ἄγρια Βακχίδες, αἱ κατηραμένοι ἱερεῖαι, συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν κοιλάδα τῆς Ἐκάτης, ὀδηγούμεναι ὑπὸ τῆς Θεσσαλῆς μαγίσσης Ἀγλαονίκης καὶ ἀπειλοῦν νὰ καταστρέψουν τοὺς γαοὺς καὶ τοὺς βοῦμοὺς τοῦ ὑψίστου. Ἐξημμένοι ἀπὸ φλογεροῦς λόγους, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν ἐμπρηστικῶν δαυλῶν τῶν μαινάδων, χίλιοι Θρακῆες πολεμισταὶ στρατοπεδεύουν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους καὶ πρόκειται μόλις ἀνατεῖλῃ ἡ ἡμέρα νὰ ἐπιδράμουν εἰς τὸν γαόν. Ἡ Ἀγλαονίκη ἡ μεγάλη ἱερεῖα τῆς Ἐκάτης τοὺς ὀδηγεῖ. Εἶναι ἡ τρομερωτέρα τῶν μαγισσῶν, ἀμείλικτος καὶ λυσσαλέα ὡς Ἐριννὺς ὀδηγεῖ τὰς Βακχίδας καὶ αἱ Βακχίδες τοὺς Θρακᾶς». Ὅταν ἐτελείωσεν ὁ ἱερεὺς, ἐγερθεὶς ὁ Ὀρφεύς καὶ ἀποτεινόμενος εἰς τὸ ἀνήσυχον ἱερατεῖον λέγει μὲ φωνὴν εἰς γλυκὺν καὶ πρᾶον τόνον: «Ἔστὲ ἦσυχαι. Θὰ ὑπάγω μόνος μου. Κανεὶς βέβηλος δὲν θὰ διασκεῖσῃ καὶ θὰ παραβιάσῃ τὸν ἱερὸν περίβολον. Αὔριον θὰ λήξῃ ἡ βασιλεία τῶν αἱμοσταγῶν ἱερείων». Καὶ ἐξῆλθεν διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Θρακῶν μόνος, ἔχων ὡς συνοδὸν ἓνα ἐκ τῶν πλέον ἀγαπητῶν φίλων του. Ἐβάδιζον ὑπὸ τὰς ὄρυς. Ἡ καταγίς εἶχεν παρέλθει. Διὰ μέσου τῶν πυκνῶν φυλλωμάτων ἐλαμπύριζον οἱ ἀστέρεις. Βαδίζοντες εἶχον φθάσει ἄνευ ἐμποδίου εἰς τὸ δάθος τῆς κοιλάδος. Πρὸ αὐτῶν ὑπῆρχον ἄδενδροι λευκῶνες καὶ μεγάλαι συστάδες δένδρων ὑπὸ τὰ ὁποῖα εὗρίσκοντο σκηναὶ καὶ ἄνθρωποι κατακεκλιμμένοι κατὰ γῆς. Εἰς τὸ δάθος τοῦ δάσους σθένόμενα πυρά, ὑποτρέμοντες πυρσὶ. Ὁ Ὀρφεύς ἐβάδιζεν ἦσυχος μεταξὺ τῶν κοιμωμένων θαρῶν ὑπνον λόγῳ τῆς ἐξ ὄλονυκτίων

δργίων κοπώσεως. Εἷς φρουρός ὁ ὁποῖος ἠγγρύπναι εἰσέτι, τὸν ἠρώτησεν τὸ ὄνομά του. Ὁ Ὀρφεὺς ἀπήντησεν εἰς ἱερεὺς τοῦ ναοῦ. Εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς λέξεως ὁ φρουρός ἀνετινάχθη καὶ ἐπανέλαθεν εἰς ἱερεὺς τοῦ ναοῦ ὡς σῆμα κινδύνου. Οἱ ἀρχηγοὶ ἀνήσυχοι ἔσπευσαν καὶ περιεκύκλωσαν τὸν Ὀρφέα ὁ ὁποῖος μὲ ἀπαλήν, ἤριμον καὶ γλυκεῖαν φωνήν τοὺς ζητεῖ νὰ παρατηθῶν ἀπὸ τὸν ἀγῶνα. Κάτωθεν μιᾶς ὑψηλῆς πετέλας ἐκάθησεν ὁ Ὀρφεὺς μὲ τοὺς ἀρχηγούς καὶ τοὺς ὠμίλησε διὰ τὰ ἀγαθὰ τῶν Θεῶν, τὴν γοητεῖαν τοῦ οὐρανοῦ φωτός καὶ τὴν ἀγνὴν ζωὴν, ὑποσχόμενος νὰ καταπαύσῃ τὰς διχονοίας, νὰ θεραπεύσῃ τοὺς ἀσθενεῖς, νὰ διδάξῃ τὴν σποράν ἢ ὁποῖα παράγει τοὺς ὠραιότερους καρπῶς τῆς γῆς καὶ ἐκείνην ἢ ὁποῖα παράγει τοὺς πολυτιμότερους θεῖους καρπούς, τὴν χαρὰν, τὴν ἀγάπην, τὴν ὠραιότητα. Ἐφ' ὅσον δὲ ὠμίλει ἢ γλυκεῖα καὶ σοδαρὰ φωνή του ἀντήχει ὡς αἱ καρδαὶ λύρας καὶ κατήρχετο διαρκῶς θαυτότερον εἰς τὰς καρδίας τῶν τεταραγμένων Θρακῶν. Ἀπὸ τὸ δάθος τοῦ δάσους αἱ Βακχίδες περιέργοι μὲ τοὺς πυρσοὺς ἀνὰ χεῖρας εἶχον προσέλθει προσελκυσθεῖσαι ἐπίσης ἀπὸ τὴν μουσικὴν μιᾶς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Ἐνδεδυμένοι μὲ δέρματα πανθήρων μὲ λάμποντας ὀφθαλμοὺς ἀπὸ λαγγεῖαν καὶ σκληρότητα, συνηθροίσθησαν πέριξ αὐτοῦ γοητευθεῖσαι καὶ ἐκάθησαν παρὰ τοὺς πόδας του ὡς δαμασθέντα ζῶα καὶ καταληφθεῖσαι ὑπὸ τύψειν προσήλου κατὰ γῆς τὸ δλέμμα. Οἱ πολεμισταὶ Θρακῆς συγκινηθέντες ἐψιθύριζον. «Εἷς θεὸς ὀμιλεῖ, ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόλλων, ὁ ὁποῖος ἐγοήτευσεν τὰς Βακχίδας». Ἡ Ἀγλαονίκη ὅμως εἰς τὸ δάθος τῶν δαυῶν ἐκαρὰδόκει. Βλέπουσα τοὺς Θράκας καὶ τὰς Βακχίδας δεσμευομένας ἀπὸ μαγνητικὴν δύναμιν ὑπερτέραν τῆς ἰδικῆς τῆς ἠσθάνθη ἀπειλούμενον τὸν Ἄδην ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἐξουσίαν τῆς κρημνιζομένην εἰς τὰ Τάρταρα ἐξ ὧν εἶχεν ἐξέλθῃ καὶ βρυχωμένη ὤρμησε πρὸ τοῦ Ὀρφέως, ἀποτενομένη δὲ πρὸς τοὺς Θράκας τοὺς φωνάζει: δὲν εἶναι Θεός, εἶναι ὁ Ὀρφεὺς, ἄνθρωπος ὅπως καὶ σεῖς, ἕνας μάγος ὁ ὁποῖος σὰς ἐξαπατᾷ, ἕνας τύραννος ποὺ φιλοδοξεῖ στέμμα δι' ἑαυτόν, ρυφθῆτε ἐναντίον του. Ἐὰν εἶναι Θεός ἄς ἀμυνθῇ καὶ ἐὰν ψεύδομαι κατασπαράξατέ με. Καὶ ἐπροχώρησεν ἀκολουθουμένη ἀπὸ μερικὸὺς ἀρχηγούς ἐξημένους ἀπὸ τὸ μῖσος καὶ τὰς βασκανίας τῆς κατὰ τοῦ Ὀρφέως. Ὁ ἱεροφάντης ἐξέβαλεν μεγάλην κραυγὴν καὶ κατέπεσεν διάτρητος ἀπὸ τὰς ρομφαίας των, λέγων εἰς τὸν ἀγαπητόν του φίλον, ὁ ὁποῖος παρίστατο εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν «ἀποθνήσκω ἀλλ' οἱ Θεοὶ εἶναι ζῶντες» καὶ ἐξέπνευσεν. Ἡ μάγισσα τῆς Θεσσαλίας ἔβλεπε μὲ «ἀγρίαν χαρὰν» τὴν τελευταίαν πνοὴν τοῦ Ὀρφέως. Ποῖος ὅμως ὁ τράμος τῆς ὄταν εἶδε τὴν θνήσκουσαν αὐτὴν κεφαλὴν ν' ἀναζωογονῆται: εἰς τὴν ὑποτρέμουσαν ἀνταύγειαν τῆς δαδὸς καὶ ἐν ὠχρὸν ἐρύθημα ν' ἀπλοῦται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ, οἱ ὀφθαλμοὶ του ν' ἀνοίγνται ὑπέριμετροι καὶ θαυθὺ δλέμμα ἠδὺ καὶ τρομερὸν νὰ προσηλωθῆται ἐπ' αὐτῆς, ἐνῶ φωνὴ παράδοξος, ἢ φωνὴ τοῦ Ὀρφέως διέφαιγεν μίαν εἰσέτι φορὰν διὰ νὰ προφέρῃ τὰς τέσσαρας αὐτὰς ἀρμονικὰς καὶ ἐκδικητρίας συλλαβὰς «ΕΥΡΥΔΙΚΗ». Πρὸ τοῦ δλέμματος αὐτοῦ, εἰς τὴν φωνὴν αὐτὴν ἢ

ἰερέα τρομοκρατηθεῖσα ὀπισθοχώρησεν κραυγάζουσα. Δὲν ἀπέθανε. Θὰ μὲ καταδιώξουν διὰ παντός «Ὀρφεῦ! Εὐρυδίκη!» Μὲ τὰς κραυγὰς αὐτὰς ἡ Ἀγλαονίκη ἐξηφανίσθη ὡς διωκαμένη παρ' ἑκατὸν μαινάδων. Αἱ Βακχίδες παράφρονες καὶ οἱ Θράκες τρομοκρατηθέντες ἀπὸ τὸ ἔγκλημα τῶν διέφυγον εἰς τὴν νύκτα ἐκβάλλοντες κραυγὰς ἀπελπισίας. Ἀργότερα οἱ Θράκες διηγοῦντο ὅτι κατήλθεν εἰς τὸν Ἄδην διὰ τὴν ζήτησιν τὴν ψυχὴν τῆς συζύγου του καὶ ὅτι αἱ Βακχίδες ζηλότυποι διὰ τὴν αἰωνίαν του ἀγάπην τὸν εἶχον κατασπαράξει καὶ ὅτι ἡ κεφαλὴ του ριφθεῖσα εἰς τὸν Ἐβρον καὶ παρασυρθεῖσα ἀπὸ τὰ τρικυμώδη κύματα ἐκάλει πάντοτε «Εὐρυδίκη, Εὐρυδίκη».

Μάρτυς τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Ὀρφέως ἦτο ὁ πιστός του φίλος ὁ ὁποῖος ὅταν μία ἀπαισία ἀκτὺς τῆς Ἐκάτης ἐφώτισεν τὸν αἵματόδρεκτον χιτῶνα καὶ τὴν ὠχρὰν μορφήν τοῦ διδασκάλου καὶ φίλου του, ἐνόμισεν, ὅτι ἡ κοιλάς, οἱ ποταμοί, τὰ ὄρη καὶ τὰ ἀπέραντα δάση ἀντεβόουν ὡς τεραστία λύρα. Τὸ σῶμα τοῦ Ὀρφέως ἐκάη ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς του καὶ ἡ τέφρα ἐκομίσθη εἰς μακρὸν ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος ὅπου ἐλατρεύθη ὡς ἰσόθεος ἀφοῦ διὰ τοῦ θανάτου του κατήγαγε θρίαμβον κατὰ τῶν ἀντιπάλων του, ἐκ τῶν ὁποίων οὐδεὶς ἐτόλμησε ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ροδόπης.

Ἡ παράδοσις τοῦ Ὀρφέως, ἡ σοφία του καὶ τὰ μυστήριά του διαιωνίσθησαν καὶ διεδόθησαν εἰς ὅλα τὰ ἱερά τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Ὀρφεύς ὑπῆρξε τὸ ἐμψυχωτικὸν δαιμόνιον τῆς ἱερᾶς Ἑλλάδος, ὁ διεγέρτης τῆς θείας ψυχῆς τῆς. Ἡ ἐπτάχορδος λύρα του περιβάλλει τὸ σύμπαν, κάθε χορδὴ ἀναποκρίνεται εἰς ἓνα εἶδος τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, περιέχει τὸν νόμον μιᾶς ἐπιστήμης καὶ μιᾶς τέχνης. Ἐχομεν ἀπωλέσει τὴν κλειδα τῆς ἀρμονίας τῆς ἀλλ' οἱ διάφοροι τόνοι δὲν ἔπαυσαν νὰ ἤχουσι εἰς τὰ ὄτα ἡμῶν. Ἡ Θεουργία καὶ ἡ Διονυσιακὴ ὄθησις τὴν ὁποίαν ὁ Ὀρφεύς ἠδυνήθη νὰ μεταδώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα διεδόθη δι' αὐτῆς εἰς ὀλόκληρον τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Εὐρώπην.

Ἡ ἐποχὴ μας δὲν πιστεύει πλέον τὴν ὠραιότητα καὶ τὴν ζωὴν. Ἐὰν παρὰ ταῦτα διατηρεῖ θεοθεῖαν ἀνάμνησιν, μίαν κρυφίαν καὶ ἀκατανίκητον ἐλπίδα, ὀφείλει αὐτὸ εἰς τὸν ὑπέροχον αὐτὸν ἐμπνευσμένον. Ὑπῆρξεν ὁ μέγας μυσταγωγὸς τῆς Ἑλλάδος ὁ πρόγονος τῆς ποιήσεως καὶ τῆς μουσικῆς, αἵτινες θεωροῦνται ὡς ἀποκαλύψεις τῆς αἰωνίας ἀληθείας. Ὁ Ὀρφικὸς λόγος διεποτίσθη εἰς τὰς φλέβας τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Ὀρφέως ἀπέδη τὸ πνεῦμα τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος. Μετεφέρθη ἡ διδασκαλία του εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν. Ὁ Διόνυσος εἶναι ὁ ἥλιος, ὁ Ἀπόλλων, τὸ φῶς τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἀμφικτύονες, οἱ φύλακες τῆς δικαιοσύνης. Τῶν Διονυσίων, τῶν Παναθηναίων, τῶν Θεσμοφορίων καὶ τῶν Ἐλευσινίων τὰς τελετὰς Ὀρφεύς ἀνῆρ Θράξ εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκόμισεν λέγει ὁ Πλούταρχος. Καὶ ὁ ρήτωρ Δημοσθένης ὅτι φησὶ τὸν Ὀρφέα τὰς ἀγιωτάτας αὐτὰς τελετὰς καταδειξάει. Τὸ χαρακτηριστικὸν μάλιστα εἰς τὰς τελετουργίας αὐτὰς ἦτο ὅτι δὲν ἠδύναντο νὰ μετάσχουν αὐτῶν ἀποκλεισόμενοι, οἱ μὴ ἀποδαβειγμένως Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, οἱ φονεῖς, οἱ

προδότηι, οἱ ἀσεβεῖς καὶ οἱ μάγοι, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο ἀνθήθικαι ἀγῦρται. Ἐξ ἄλλων αὐτῶν τῶν στοιχείων διαπιστοῦται ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι λίαν ἐνωρὶς ἤρχισαν διαμορφώνοντες τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀντιλήψεις ἐπὶ πνευματοδόξων ἀρχῶν. Συνέλαβον ἕλας τὰς ἐννοίας ἐκείνας αἱ ὅποια μέχρι σήμερον παραμένουν ἀσάλευτοι πνευματικαὶ ἀλήθειαι καὶ ὠργάνωσαν τὴν ζωὴν τῶν ἐπὶ δάσεων ἠθικῶν καὶ ἐναρέτων. Κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους εὐρίσκομεν τοὺς Θράκας εἰσερχομένους εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ διεισδύοντας εἰς τὴν Φωκίδα. Ἐκ τῆς πρώτης ἐμφανίσεώς τῶν ἡ μουσικῆ καὶ ἡ ποίησις τελοῦν ἐν ἀδιαιλείπτῳ συνδέσμῳ. Ἐκ τῆς μυθολογικῆς ἐποχῆς ἐμφανίζεται ὁ Θρακικὸς λαὸς σχετιζόμενος καὶ ἐπικοινωνῶν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔκτοτε ἡ Θράκη θεωρεῖται ὡς κατ' ἐξοχὴν ἱερὰ χώρα, χώρα τοῦ φωτός καὶ ἡ πραγματικὴ πατρίς τῶν Μουσῶν. Ἐκ τῶν ὑψηλῶν τῆς ὄρη κατῆλθεν μὲ Εὐμολπίους ρυθμοὺς ἡ ποίησις, οἱ νόμοι καὶ αἱ ἱερὰ τέχνη. Ὁ Εὐμολπος τοῦ ὁποῦ τοῦ μνήμα ἦτο ἐν Ἐλευσίνι καὶ ὁ ὁποῦ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Χιόνης κόρης τοῦ Βορέου. Θεότητος ἀποκλειστικῶς Θρακικῆς καὶ ἡ ὁποῦ εἶχεν ἀδελφοὺς τοὺς πτερωτοὺς ἡρώας τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας Ζήτην καὶ Κάλαιν οἱ ὁποῦ ὡς ἀνωτέρω εἶπαμεν ἀπήλλαξαν τὸν μάντιν Φινεάν ἀπὸ τῆς Ἀρπυίας, ἐλθὼν ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔγινε βασιλεὺς τῆς Ἐλευσίνας καὶ ἔλαβεν παρ' αὐτῆς τῆς θεᾶς Δήμητρος τὴν φυλακὴν καὶ Διοίκησιν τῶν μυστηρίων αὐτῆς καὶ τῆς Περσεφόνης τὰ ὁποῦ ἀνεμόρφωσεν, ὑπῆρξεν δὲ καὶ Ἀρχηγέτης τῆς Γενεᾶς τῶν Εὐμολπίδων, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ὁποῦ ὑποχρεωτικῶς ἐλαμβάνετο ὁ Μέγας ἱερεὺς τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων καὶ ἐκ τοῦ γένους αὐτῶν ἐπίσης ἐξελέγοντο οἱ Δαδοῦχοι.

Θράξ ἦτο καὶ ὁ ἀρχαιότερος αἰοῦς Θάμυρις ὁ τυφλωθεὶς ὑπὸ τῶν Μουσῶν, ὡς τολμήσας νὰ προκαλέσῃ αὐτὰς εἰς διαγωνισμὸν καὶ τοῦ ὁποῦ ἡ εἰκὼν εὐρίσκετο εἰς τοὺς Δελφοὺς. Ὁ Λίνος ἐπίσης, ὅστις ἐθεωρεῖτο καὶ πατὴρ τῆς μουσικῆς τέχνης καὶ φέρεται ὡς διδάσκαλος τῆς μουσικῆς τοῦ Ὀρφεῶς, τοῦ Ἡρακλέους καὶ τοῦ Μουσαίου. Ἡ Θράκη ἐπίσης ἐμφανίζεται μετὰ τοὺς μυθικούς χρόνους εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τῆς πνευματικῆς ζωῆς τῆς Ἑλλάδος ἐκπροσωποῦμένη ἀπὸ ἐξόχους διανοίας, ὅπως ὁ ἐξ Ἀδδῆρων φιλόσοφος Δημόκριτος, ὁ εὐφρέστατος σοφιστὴς Πρωταγόρας, ὁ φιλόσοφος καὶ ἱστορικὸς Ἐκκασίος, ὁ ἐπίσης φιλόσοφος Ἀνάξαρχος, ὁ μηχανικὸς Διοκλείδης, ὁ Αἴσωπος, ὁ Σπάρτακος καὶ ἄλλοι. Ἡ Θράκη ἡ ἐριβόλαξ καὶ ἡ μήτηρ μῆλων ὡς τὴν ἀπεκάλει ὁ Ὅμηρος ὑπῆρξε κοιλίς τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ. Εἰς τὰ ὀνομαστά ὄρη καὶ τὰς ἐκτεταμένους πεδιάδας τῆς συνήφθησαν τὸ πρῶτον οἱ σκληρότεροι ἀγῶνες διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν πνευματικῶν ἀξιών καὶ δυνάμεων. Ἐδῶ ἐτέθησαν αἱ πρῶται θάσεις διὰ μίαν ὀργανωμένην καὶ πειθαρχοῦσαν εἰς ἠθικὰς προσταγὰς ἀνθρωπίνην ζωὴν. Καὶ ἐν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ ν' ἀναπολήσωμεν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῶν ὁποῦ ὑπῆρξεν μάρτυς ἡ ἐνδοξὸς αὐτῆ γωνία τῆς Ἑλλάδος, ἀνέλθωμεν εἰς μίαν τῶν κορυφῶν τῶν ὠραίων καὶ γραφικῶν βουνῶν τῆς

καὶ ἀφίσωμεν τὸ δλέμμα μας νὰ περιπλανηθῆ εἰς τὸν ἐκτεταμένον Θρακικὸν ὄριζοντα, πόσα καὶ ποῖα ἱστορικὰ γεγονότα δὲν θὰ μᾶς ἔλθουν εἰς τὴν μνήμην. Ἐκεῖ εἰς τὸ βάθος τοῦ Θρακικοῦ πελάγους ἡ Τροία ὅπου οἱ Ἕλληνες μὲ τοὺς Τρώας διεξήγαγον τὸν πλέον φονικὸν πόλεμον ὠθούμενοι ἀπὸ τὸν ἀνδροφόνον Ἄρην καὶ τὴν ἀδελφὴν του καὶ σύτροφόν του Ἐριδα τὴν γειμάτην λύσαν αὐτὴν θεότητα, ἡ ὁποία, ὅπως γράφει ὁ Ὀμηρὸς ξεσηκώνεται στὴν ἀρχὴ μικρὴ καὶ ἔπειτα μεγαλώνει καὶ φθάνει νὰ στηρίξῃ τὸ κεφάλι τῆς στὸν οὐρανὸν καὶ τὰ πόδι τῆς στὴ γῆ, ὅπου περιπατῶντας ὠθεῖ τοὺς ἀνθρώπους εἰς φονικὰς ἔριδας. Ἀπέναντι εἰς τὴν Τροίαν ἡ Τένεδος, ὅπου ἐκρύβησαν οἱ Ἀχαιοὶ διὰ νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς Τρώας. Εἰς τὸ μέσον τοῦ Θρακικοῦ Πελάγους ἡ δαυσιμένη Σαμοθράκη, ἡ ἱερὰ νῆσος τῶν Καθειρών, ἐπὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς τῆς ὁποίας ἐκάθητο ὁ Ποσειδῶν διὰ νὰ θαυμάσῃ τὸν πόλεμον καὶ τὴν μάχην τῶν Τρώων, πονῶν τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ θυμίωνον μὲ τὸν Δία ὅταν ἐδοθηῖτο τοὺς Τρώας. Ἐντεῦθεν τὰ μαγευτικὰ Θρακικὰ παράλια ὅπου ἔζησαν οἱ Κίκοι καὶ οἱ ὅποιοι διὰ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Μάρινος προσέφερον εἰς τὸν περιπλανώμενον Ὀδυσσεᾶ ἀσκὸν μέλανος οἴνου ἡδέος. Καὶ ἀπέναντι τὴν Αἴνον ὅπου ὁ Αἰνεΐας μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Τροίας λέγεται ὅτι κατέφυγεν. Καὶ ἐδῶ κάπου εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου τὸν Ὀρέστην εἰσχωροῦντα καὶ ἀναπλέοντα τὸν ποταμὸν διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐνοῦται μετὰ τῶν ἄλλων δύο ποταμῶν Τούντζα καὶ Ἄρδα, ἔνθα λουσθεὶς ἐκκαθαρίσθη καὶ ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὴν μανίαν εἰς ἣν περιήλθεν μετὰ τὴν ἀθώωσίν του ὑπὸ τοῦ Ἀρείου Πάγου, διὰ τὸν φόνον τῆς μητρὸς του Κληταιμνήστρας καὶ τοῦ Αἰγίσθου τῶν φονέων τοῦ πατρὸς του Ἀγαμέμνονος, βασιλέως τοῦ Ἄργους, κτήσας εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο καὶ τὴν πόλιν Ὀρεστιάδα. Καὶ ἐν συνεχείᾳ ν' ἀναμνησθῆ ποῖα δεῖνὰ ὑπέστη ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς ἐπιδρομὰς ἡ Θράκη, τὴν θάλασσαν τῆς ὁποίας ἐπλημμύρισαν τσακίς αἱ τριήρεις τῶν Περσῶν καὶ αἱ γαλέραι τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Φράγκων καὶ τὰς πεδιάδας τῆς οἱ πολυαριθμότεροί βαρβαρικοὶ στρατοὶ ποῦ ἐγνώρισεν ὁ κόσμος. Οἱ στρατοὶ τῶν Περσῶν, τῶν Ρωμαίων, τῶν Οὐνῶν, τῶν Ἀράβων, τῶν Ἀδάρων, τοῦ Κρούμου, τῶν Τούρκων, τῶν Σταυροφόρων καὶ ἐσχάτως τῶν Γερμανῶν καὶ Βουλγάρων, στρατοὶ οἱ ὅποιοι ὡς ὀρμητικοὶ χεῖμαρροι ἀπεφίλωσαν καὶ κατέστρεψαν τὴν χώραν. Καὶ πέραν εἰς τὸ βάθος ν' ἀφήσῃ τὴν σκέψιν του νὰ περιπλανηθῆ κατὰ μῆκος τῶν στενῶν τοῦ Ἑλλησπόντου, πόσοι θρύλοι, πόσα ὄνειρα καὶ νὰ προσπαθήσῃ νὰ φαντασθῆ τὴν δασιλίδα τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, τὴν πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου τὴν μαρτυρικὴν καὶ ἔνδοξον, τὴν πόλιν τῶν ἀειμνήστων ὑμῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ τῶν ὀνομαστῶν Πατριαρχῶν. Χῶροι ἱεροί, χῶματα καθηγιασμένα, ποῦ μέσα ἐπάνω καὶ πέραν, εἰς τὸν τρισδιάστατον χῶρον, οἱ αἰῶνες διέγραφαν ἀμετάθετα πνευματικὰ ὄρσημα, πρὸς αἰώνιον δόξαν τῆς ἀθανάτου Ἑλλάδος.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΑΣΑΠΗ

Ἀστρονόμου

ΟΡΦΕΥΣ, ΟΡΦΙΚΑ ΕΠΗ ΚΑΙ ΟΡΦΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ Β' ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΟΣ π.Χ. ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΟΡΦΙΚΟΥΣ ΥΜΝΟΥΣ

Α' Ὁ Ὀρφεύς. Δὲν θὰ ἀναφερθῶ εἰς τὸ ἀκανθώδες θέμα τῆς ιστορικότητος τοῦ Ὀρφέως (1), ἀλλὰ καὶ δὲν παραλείπω νὰ ἀποσαφηνίσω τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν λαμβάνω ἐπὶ τούτου. Δέχομαι τὴν ἄποψιν, ὅτι ὁ Ὀρφεύς ὑπῆρξε καὶ μάλιστα ὅτι ἔζησε πολὺ πρὶν ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας, τοῦλάχιστον δὲ κατὰ τὰ μέσα τῆς Β' χιλιετηρίδος π.Χ. Τὴν θέσιν ταύτην θὰ στηρίξω, δι' ἄστων θὰ λεχθῶσιν, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἡλικίαν τῶν Ὀρφικῶν Ὑμνων, ὡς αὕτη προσδιορίζεται ἀστρονομικῶς, ἐν τῷ τελευταίῳ κεφαλαίῳ.

Ἐγκαῦθα θὰ περιορισθῶ εἰς μίαν πολὺ περιληπτικὴν ὑπόμνησιν τῶν περὶ Ὀρφέως ἀρχαίων πληροφοριῶν.

Ἐγεννήθη εἰς τὴν Πίμπλαν τῆς Πιερίας, παρὰ τὰς ΒΑ. ὑπορείας τοῦ Ὀλύμπου (Στράβων VIII 330 καὶ X 47) καὶ ἐλέγετο Θράξ, ἐπειδὴ ἡ περιοχὴ ἀπὸ τοῦ Ὀλύμπου μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου ὠνομάζετο, τότε, Θράκη. Ὁ Διόδωρος (II 64) λέγει, ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Οἰάγρου, τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιοῦται καὶ εἰς τὰ Ἀργοναυτικά, ὅπου λέγεται: Ὀρφεῦ, Καλλιόπης τε καὶ Οἰάγρου φίλε κοῦρε (77), ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἀποσπασμάτιον Ὀρφεὺς ὁ παῖς Οἰάγρου (40, 511).

Κατὰ τὸν Ἑλλάνικον (485 - 405 π.Χ.) εἶναι πρόγονος τοῦ Ὀμήρου (2) καὶ κατὰ τὸν Εὐσέβιον (265 - 339 μ.Χ.) ἐγεννήθη 85 ἔτη πρὸ τῆς καταστρο-

1) Πλέον τῶν τριάκοντα συγγραφέων, οἵτινες καταγέγονται εἰς βίους τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος, ὁμιλοῦν περὶ τοῦ Ὀρφέως, ὡς προσώπου ὑπάρχοντος, καὶ παραθέτουν ἀποσπάσματα τῆς διδασκαλίας του. Αὐτὸ καὶ μόνον ἀποδεικνύει, ὅτι ἡ ὑπὸ τινων ἀμφισβήτησις τῆς ἱστορικότητος του εἶναι ἐντελῶς ἀστήρικτος. Δύναται τις νὰ ἀνεύρῃ πάντας τοὺς συγγραφεῖς τούτους εἰς τὰ «Ὀρφέως ἀποσπασμάτια», (40, 487 κ.ε.).

2) «Ἑλλάνικος δὲ καὶ Δαμιάστης καὶ Φερειώδης, εἰς Ὀρφέα τὸ γένος ἀνάγουσι τοῦ Ὀμήρου» (Πρόκλου, Βίος Ὀμήρου 26, 14).

φῆς τῆς Τροίας. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἀπεδείχθη διὰ τῆς μεθόδου τοῦ C¹⁴, ἡ ἄλωσις τῆς Τροίας ἐγένετο τὸ 1183 π.Χ., ὁ Ἄρφη πρὸς νὰ ἐγεννήθη, κατ' Ἐλσῶδον, τὸ 1268 π.Χ., ἦτοι 40 περίπου ἔτη πρὸ τῆς Ἄρφηναυτικῆς ἐκστρατείας (1225 π.Χ.).

Ἐταξίδευσεν εἰς Αἴγυπτον, ἔλθα ἐμνήθη ὑπὸ τῶν ἱερέων τῆς Μέμφιδος εἰς τὴν Αἴγυπτιακὴν σοφίαν, ἐν συνεχείᾳ δέ, κατὰ Διόδωρον (V 64), μετέδωκε εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου ἐδιδάχθη ὑπὸ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων. Ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος (II 81) καὶ ὁ Ἄρφηλδωρος (I 15), ἐπιστρέψας εἰς Θράκην, εὔρε (εἰσήγαγεν) καὶ τὰ Διονύσου μυστήρια, ἔχων προηγουμένως δεχθῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς Αἴγυπτιακῆς λατρείας. Ἐξῆσε καὶ ἔδρασεν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Λεϊθήθρων. Ἀναφέρεται, ὅτι ἐφρονέθη ἀπὸ τὰς Θράσσας καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Ἄρφησσαν, τὸ σημερινὸν χωρίον Γαθαθᾶ τῆς Λέσβου ἢ εἰς τὰ Λεϊθήθρα, τὴν ἰσημερινὴν Λεπτοκαρυάν, παρὰ τὸν Ὀλυμπον, ὅπου ἐσώζετο ὁ τάφος του, ἀκόμη μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Μ. Ἄλεξάνδρου, φέρων ἐπ' αὐτοῦ καὶ «ξόανον» ἐκ κυπαρίσσου. Καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Παυσανίας (X 7), ὅταν θραδύτερον μετεφέρθησαν τὰ ὄστα του εἰς τὸν Δίον τῆς Περίας, ἐπλημμύρισεν ὁ ποταμὸς Σῆς, ὁ σημερινὸς Ζηλιανᾶς καὶ κατεπόντισε τὰ Λεϊθήθρα.

Β' Ὁ Ὀνομάκριτος καὶ τὰ «Ἄρφηκα». Μεταξὺ τῶν ἔτων 527 καὶ 514 π.Χ., ἄρχει εἰς τὰς Ἄρφηνας ὁ υἱὸς τοῦ Πεισιστράτου Ἰππάρχος. Οὗτος συνεκρότησεν ἐπιτροπὴν, ἣ ὅποια ἀνέλαβε τὸ ἔργον τῆς συγκεντρώσεως ἄλων τῶν Ἄρφηκῶν, δηλ. ἄλων τῶν παραδιδωμένων, μέχρι τότε, ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, πνευματικῶν δημιουργημάτων τοῦ Ἄρφῆως καὶ τῶν μαθητῶν του, σπουδαιότερος τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ὁ Μουσαῖος, ὁ πρῶτος γνωστὸς Ἄρφηλ ἀστρονόμος τῆς ἀπωτάτης ἀρχαιότητος. Ἐκ τῶν πρωτοστατούντων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, (VII 6) ἦτο ὁ Ὀνομάκριτος (560 - 490 π.Χ.) καὶ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οἱ Κέρκωφ καὶ Βροντινος, περὶ ὧν ὁμιλεῖ ὁ Κλήμης ὁ Ἄλεξάνδρου (Στρωματεῖς I κεφ. 21, 131, 3 - 5). Ὁ Ὀνομάκριτος μάλιστα εἶχε μίαν αὐθεντικότητα, ὡς συλλογεύς, διότι παλαιότερον, ὁ πατήρ του Ἰππάρχου, ὁ Πεισίστρατος, εἶχεν ἀναθέσει εἰς αὐτὸν τὴν συγκέντρωσιν καὶ καταγραφὴν καὶ τῶν Ὀρφηκῶν ἔπων.

Παρὰ ταῦτα, ὁ διδάσκαλος τοῦ Πινδάρου Λάσος ὁ Ἐρμιονεύς, κατηγορήσας τὸν Ὀνομάκριτον, ὅτι εἰς τὴν ἐνεργουμένην συλλογὴν τῶν Ἄρφηκῶν, παρενέβαλε καὶ μερικοὺς ἰδικούς του στίχους, οἱ ὅποιοι ἀνεφέροντο εἰς τὴν καταδύθισιν κάποιων γῆσων πλησίον τῆς Ἄρφηνου. Τόσον δὲ μεγάλη σημασία ἀπεδόθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ παρεμβολήν, ὥστε, καθ' ἃ λέγει ὁ Ἡρόδοτος (VII 6), διὰ τοῦτο καὶ μόνον ὁ Ἰππάρχος ἐξώρισεν τὸν Ὀνομάκριτον. Τὸ ἐν λόγῳ γεγονὸς ἐπιτρέπει νὰ ἐκτιμήσωμεν τὸν ὁσθμὸν ἀκριθείας τῶν διασωθέντων Ἄρφηκῶν κεμμένων, ὡς πρὸς τὴν παναρχαίαν μορφήν των ὡς πρὸς τὸ ἀρχικόν

των περιεχομένων. Ἡ ἀκρίβεια αὕτη, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, δύναται νὰ θεωρηθῆται τοῦλάχιστον ἀνάλογος πρὸς ἐκαίτην τῶν διασωθέντων Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὡς πρὸς τὴν ἀρχικὴν τῶν μορφήν.

Διότι οὐδεὶς δύναται νὰ δισχυρισθῆ ποτε, ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, ἀναφερόμενα εἰς γεγονότα τοῦ 1200 π.Χ., διευτυπώθησαν διὰ πρώτην φοράν τὸ 850 π.Χ., ἥτοι ἔπειτα ἀπὸ 350 ἔτη, ὅτε δεχόμεθα ὅτι ἔζησεν ὁ Ὀμηρος. Εἶναι ὡσάν νὰ ἐλέγομεν ὅτι τὸ 230 μ.Χ. θὰ εὑρεθῆ κάποιος ποιητὴς ἵνα στιχοιουργήσῃ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀλθανικοῦ ἔπους τοῦ 1940, περιγράφων συγχρόνως καὶ ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς ἡμεμερινῆς Ἑλλάδος, εἰς ἓν μέγα ποίημα 20.000 καὶ πλέον στίχων. Ἡ μόνη ἀληθοφανὴς ἀποφῆς εἶναι ὅτι ὁ Ὀμηρος διήθρωσε τὰ παλαιὰ λαϊκὰ τραγούδια καὶ τὰ συνεχρότησεν εἰς ἓν σύνολον, τὸ ἕρπον «ἐτραγουδοῦσαν» καὶ εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους οἱ Ἕλληνες ὡς «ἔπη τοῦ Ὀμήρου» τὸ ἴδιον ἄλλωστε συνέδαινε καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ὀνομακρίτου, ὅτε ἐγένετο ὑπὸ τούτου ἡ συλλογὴ των. Καθ' ὅμοιον τρόπον οἱ Ὀρφικοὶ Ὕμνοι, οἵτινες συνιστῶσιν ὄχι, ἀπλῶς, τὸ περιεχόμενον ἑνὸς ἱστορικοῦ γεγονότος, ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον μιᾶς λατρείας καὶ μιᾶς θρησκείας, ἥτις διηρθρώθη ἀπὸ τὸν Ὀρφέα καὶ ἔζησε μέχρι τῶν μεταχριστιανικῶν ἀκόμη χρόνων, διετήρησαν καὶ περισσότερον μάλιστα ἀπὸ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη τὴν ἀρχικὴν τῶν μορφήν, ὡς ἐκ τῆς θρησκευτικῆς φύσεώς των καὶ ὡς ἐκ τοῦ λατρευτικοῦ των προσορισμοῦ. Τὸ περιεχόμενον τοῦτο περισυνέλεξε καὶ κατέγραψεν ἡ περὶ τὸν Ὀνομακρίτον Ἐπιτροπὴ ἢ ἰδίᾳ, ἥτις συνέλεξε τότε καὶ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη.

Τὰ Ὀρφικὰ κείμενα δὲν εἶναι γραμμικὰ εἰς τὴν καθαρῶς Ὀμηρικὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ παρουσιάζουσιν ἰδιωματισμούς των μεταγενεστέρων χρόνων. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐρμηνεύεται εὐκόλως, ἐὰν ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ Ὀρφισμὸς ἦτο μία πλήρης θρησκεία καὶ ὁμολογῶν τῆς «δωδεκαθεϊκῆς», τῆς γνωστῆς μας, ὡς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας. Ὁ Ὀρφισμὸς ἦτο συγχρόνως καὶ μία ἀνωτέρα μύθισις τῶν ὀπαδῶν του, μία παναρχαία μυστικὴ μύθισις, τὴν ὅποιαν εἰσήγαγεν εἰς παμπαλαιούς χρόνους ὁ Ὀρφεὺς καὶ ἡ ὁποία, διατηρηθεῖσα εἰς τοὺς μετέπειτα χρόνους, ἐδιδάσκατο εἰς τὰ Ἐλευσίγια Μυστήρια (28 κεφ. II), ἥτοι, καὶ πάλιν μόνον εἰς τοὺς μεμνημένους εἰς αὐτήν. Καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες σχετίζονται μὲ τὴν περισυλλογὴν τῶν Ὀρφικῶν, ὁ Ὀνομακρίτος, ὁ Κέρκυψ, ὁ Λάσος, ὁ Ἰππαρχος, παρουσιάζονται εἰς τὰ σωζόμενα ἔργα ἄλλων συγγραφέων τῆς ἀρχαιότητος (Ἡρόδοτ. VII 6, Πausanias VIII 31, Πλάτωνος Τίμαιος XIII 40, Ἀριστοτέλους Μεταφ. IA' 1071 κλπ.) ὡς μεμνημένοι εἰς τὸν Ὀρφισμόν. Διὰ τοῦτο ἄλλωστε καὶ ἐφρόντισαν οὗτοι: τὸ ἔργον τῆς περισυλλογῆς τῶν Ὀρφικῶν. Ὅθεν, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ παράδοσις τοῦ Ὀρφισμοῦ, διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, ἀπὸ τῆς Β' χιλιετηρίδος μέχρι τοῦ 5' π.Χ. αἰῶνος, ὅτε ἐγένεν ἡ καταγραφή των Ὀρφικῶν, ἀπὸ τὴν ἐπ' τροπὴν τοῦ Ὀνομακρίτου, δικαιολογεῖ τὴν διαφοροποίησιν τῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὅποιαν ἐγράφησαν ταῦτα. Εἶναι ἡ γλῶσσα, ἥτις κρατεῖ μὲν τὸ χρῶμα

τῆς Ὀμηρικῆς, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι καὶ ἡ γραφομένη τὸν ς' π.Χ. αἰῶνα. Εἶναι ἡ γλῶσσα εἰς τὴν ὁποίαν ἀπεδόθησαν, βαθμιδαίως, τὰ ἀρχαιότερα κείμενα, ὥστε νὰ καθίστανται ἀντιληπτὰ ἀπὸ τοὺς μωυμένους.

Εἶναι ἐξ ἄλλου ἡ διάλεκτος τῶν Ὀρφικῶν ἡ «Αἰολική» μὲ ὑπέρπολλα στοιχεῖα τῆς «Ἀττικῆς» διαλέκτου, ὡς ἀκριβῶς συμδαίνει καὶ προκειμένου περὶ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν, ὅπως δ' ἀκριβῶς ἔπρεπε καὶ νὰ τὸ περιμένωμεν. Διότι, τόσον τὰ Ὀμηρικά, ὅσον καὶ τὰ Ὀρφικά, προέρχονται ἀπὸ τὴν παναρχαίαν «Ἀρχαϊκήν» διάλεκτον, τῆς ὁποίας κλάδος εἶναι ἡ Αἰολική ἢ πρόσμιξις δὲ τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου ἐγένετο κατὰ τὴν περισυλλογὴν καὶ τὴν καταγραφὴν, τόσον τῶν Ὀμηρικῶν, ὅσον καὶ τῶν Ὀρφικῶν, ὑπὸ Ἰώνων καὶ δὴ καὶ Ἀθηναίων, ὡς ἦτο ὁ Ὀνομάκριτος.

Δ' ἔλων αὐτῶν θέλομεν νὰ ἀποσαφηνίσωμεν τὴν ἐξῆς θέσιν: καὶ μὲν τὰ Ὀρφικά κείμενα εἶναι μία συγγραφή, ἀναγκαμένη εἰς τὸν ς' π.Χ. αἰῶνα, πλὴν ὅμως, α') τὸ περιεχόμενόν της ἀντιστοιχεῖ εἰς τὰς ἰδέας τῶν χρόνων τῆς Β' χιλιετηρίδος π.Χ., ὡς θ' ἀποδειχθῆ καὶ εἰς τὸ τελευταῖον κεφάλαιον, ἀσπρονομικῶς καὶ β') αὕτη, καθ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τοὺς ὕμνους, ἀποτελεῖ ἀκριθεὶς παράφρασιν — διὰ νὰ μὴ εἴπωμεν μετάφρασιν — τῶν Ὀρφικῶν ὕμνων, ὡς οὗτοι ἀπηγγέλλοντο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Β' χιλιετηρίδος π.Χ. Τὴν περὶ ἧς γίνεται λόγος ἀκρίθειαν τῶν Ὀρφικῶν ἰδεῶν, τῶν περιεχομένων εἰς τοὺς ὕμνους κυρίως, μαρτυρεῖ, ἄλλωστε, κατὰ τρόπον ἀναμφισβήτητον, ἡ τόσον αὐστηρὰ τιμωρία τοῦ Ὀνομακρίτου, ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ γνήσια Ὀρφικά μερικὸς ἰδικὸς του στίχους. Διότι, τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει δύο τινά: α') ὅτι ὑπῆρχον οἱ δυνάμενοι νὰ ἐλέγξουν τὴν ἀκρίθειαν τῆς συλλογῆς Ὀρφικοὶ ὀπαδοί, ὡς ὁ Λάσος, καὶ β') ὅτι ὁ ἐν λόγῳ ἔλεγχος ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ, πραφανῶς, διὰ τῆς συγκρίσεως πρὸς ἀρχαιότερα κείμενα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ἀπὸ τοὺς μειμημένους εἰς τὸν Ὀρφισμὸν καὶ τὰ ὁποῖα παρεδίδοντο εἰς αὐτούς, κατὰ τόπους, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Γ' Τὰ «Ὀρφικά» καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς «ὕμνοι»: Τὰ διασωθέντα Ὀρφικά κείμενα, ἅτινα εἶναι γνωστὰ ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐπωνυμίαν Ὀρφικά εἶναι:

α') Τὰ Ἀργοναυτικά ἐκ 1384 στίχων

β') Οἱ ὕμνοι, ἦτοι 88 ὕμνοι τῆς Ὀρφικῆς λατρείας, ἐκ 1133 στίχων

γ') Τὰ Λιθικά, ἐξ 768 στίχων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ὅρφευς διδάσκει τὸν Θεοδάμαντα περὶ τῆς χρησιμότητος καὶ τῆς μυστικῆς ἀξίας εἰκόσιν πολυτίμων καὶ ἡμιπολυτίμων λίθων καὶ

δ') Τὰ Ἀποσπάσματα καὶ αἱ Ἐπιγραφαὶ (Orphicorum Fragmenta), τὰ ὁποῖα εἶναι α' περικαπαί, ἀπολεσθέντων Ὀρφικῶν κειμένων, διασωθεῖσαι εἰς ἔργα ἄλλων ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ β') περισωθεῖσαι ἐπιγραφαί, εἰς τὰς ὁποίας ἀναφέρονται πληροφορίαι, σχετικαὶ πρὸς τὸν Ὀρφέα καὶ τὸν Ὀρφισμὸν.

Ἐνταῦθα ἀναφερόμεθα εἰδικῶς εἰς τοὺς ὕμνους καὶ μάλιστα εἰς ἐκείνους, ἐκ τῶν ὁποίων προκύπτουσι αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν ἀστρονομικῶν ἰδεῶν καὶ τῶν γνώσεων, αἵτινες ἐκράτουσι εἰς τὴν Β' χιλιετηρίδα π.Χ.. Παραλλήλως ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν καὶ πάντα τὰ χωρία, τῶν ἄλλων Ὀρφικῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα σχετίζονται πρὸς τὴν Ἀστρονομίαν.

Δ' Τὸ Σύμπαν κατὰ τοὺς Ὀρφικούς.

Δὲν πρόκειται γὰρ ἐκτεθῶσιν εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον εἰμὴ μόνον, ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὴν καθαρὰν ἐπιστήμην¹ εἰς τὰς ἰδέας δηλαδὴ, τῶν Ὀρφικῶν, αἵτινες δύνανται γὰρ συγκριθῶσι πρὸς τὰς κλασσικὰς ἀστρονομικὰς ἀντιλήψεις⁽¹⁾. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν περιλαμβάνονται ἐνταῦθα αἱ Κοσμογονικαὶ διδασκαλίαι τῶν Ὀρφικῶν, αἵτινες συνδέονται στενῶς πρὸς τὰς Θεογονικὰς τῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐδέχθησαν τὴν ἐπίδρασιν, ἐν πολλοῖς, αἱ φιλοσοφικοαστρονομικαὶ ἀντιλήψεις τῶν μετέπειτα Ἑλληνικῶν χρόνων, μέχρι ἀκόμη καὶ τοῦ Δ' π.Χ. αἰῶνος.

1. Οὐρανός, Φύσις, Κόσμος. Εἰς τὴν λέξιν Οὐρανός, ὡς προκύπτει ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ ὕμνου τοῦ Οὐρανοῦ, οἱ Ὀρφικοὶ δὲν νοοῦσι μόνον ὅτι σήμερον καλοῦμεν οὐρανὸν ἢ οὐράνιον σφαῖραν, ἀλλ' ἐπὶ πλεόν, ὅτι ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἀστρικὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Οὐρανός καλεῖται οὐράνιος καὶ χθόνιος (3, 5), ὡς περιλαμβάνων καὶ τὴν γῆν ἀκόμη.

Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ περὶ τῆς Φύσεως. Ἡ Φύσις, ὡς ἐπίσης συνάγεται ἐκ τοῦ εἰς αὐτὴν ἀφιερωμένου ὕμνου, εἶναι διὰ τοὺς Ὀρφικούς τὸ ἐπιστήτόν, τὸ ὑποπύπτον εἰς τὴν ἀντίληψίν μας² εἶναι τὸ πᾶν, τὸ περὶ ἡμᾶς, γῆ, θάλασσα, αἰθήρ, ἀλλὰ καὶ ὁ οὐρανός· Φύσις χθονίη τε καὶ εἰναλίη, αἰθερίη (9, 14), ἀλλὰ καὶ οὐρανίη (9, 2).

Συνεπῶς οἱ δύο οὗτοι ὕμνοι⁽²⁾ ἀφορῶσιν, κατ' οὐσίαν, εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον: εἰς τὸν Κόσμον τὸ Σύμπαν. Τὴν σύμπτωσιν ταύτην Οὐρανοῦ

1) Εἰς οὐδένα ἄλλον ἐκ τῶν ἀρχαίων λαῶν ἀνευρίσκομεν τὰς ἰδέας ταύτας τῶν Ὀρφικῶν, ἀναπτυσσομένης κατὰ τὴν Β' χιλιετ. π.Χ.. Εἶναι, συνεπῶς, αὐταὶ καθαρῶς Ἑλληνικαί.

2) Θὰ ἔλεγε τις ὅτι ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ θρησκευτικῶν ὕμνων, ἀπευθυνόμενον πρὸς δύο «θεότητες», καλοῦμενάς «Οὐρανός» καὶ «Φύσις», δὲν θὰ ἔπρεπε γὰρ ταυτίσωμεν αὐτὰς πρὸς ὅτι ὀνομάζομεν σήμερον διὰ τῶν ἰδίων ὀνομάτων. Ἐν τούτοις ἤμισος ἢ ἑνστάσις αὕτη δὲν εὐσταθεῖ, διότι δὲν ὑπάρχει εἰς τοὺς Ὀρφικούς Ὑμνοὺς ὁ διαχωρισμὸς αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Ὁ φυσικὸς οὐρανός καὶ ἡ θεότης Οὐρανός π.χ. συμπίπτουσι, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ ὕμνου, καθ' ἕλην του τὴν ἔκτασιν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀποδεικνύουσι κατὰ τρόπον λίαν ἔμφανῆ αἱ περικοπαί, καθ' ἃς οὗτος φαίνεται σφαιρηδὸν ἐλιεσόμενος περὶ γαῖαν (3, 3) καὶ δὴ καὶ ὡς οὐραὶ ράμβου δίγῃσιν ὀδεύων (3, 4). Ἐπὶ πλεόν κατὰ τὸν ὕμνον τοῦτον, ὅπως καὶ σήμερον λέγεται, ὁ οὐρανός εἶναι ὁ τόπος διαμονῆς τῶν θεῶν· οἶκος θεῶν μακάρων (3, 4). Δὲν θὰ εἶχεν ἕμισος ἔννοιαν γὰρ εἶναι ὁ Οὐρανός - θεότης θεῶν οἶκος.

καὶ Φύσεως δεικνύει ἐξ ἄλλου, χαρακτηριστικῶς, τὸ ὅτι ὅσα ἀναφέρονται εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Οὐρανοῦ, περιλαμβάνονται: ἕλα καὶ εἰς τὸν ὕμνον τῆς Φύσεως. Ὁ διαχωρισμὸς εἰς δύο διακεκρυμμένας ἐννοίας, ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι οἱ Ὄρφηκοί, ὑπὸ τὸν ὄρον «Οὐρανός» νοοῦσι κυρίως τὸ μέρος τοῦ κόσμου, τὸ μακρὰν ἡμῶν κείμενον, τὸ μακρόκοσμον, ὅστις εὐρίσκεται: εἰς τὸν οὐρανὸν ὅπως ἀκριθῶς λέγομεν καὶ σήμερον ἐνῶ ἡ Φύσις εἶναι: καὶ διὰ τοὺς Ὄρφηκούς, τὸ ἀμέσως πλείστον ἡμῶν καὶ περιβάλλον ἡμᾶς μέρος τοῦ Κόσμου.

Ἐξ ἄλλου καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ὄρισμός τοῦ Σύμπαντος, ὁ διδόμενος παρ' ἡμῶν σήμερον, ἔλκει τὴν ἀρχὴν του ἐκ τοῦ ὕμνου τούτου, τῆς Φύσεως. Διότι ἐν στίχῳ 9,28 λέγεται: πάντα σὺ ἔσαι: τὰ πάντα σὺ γὰρ μούνη τάδε τεύχεσι: τὰ πάντα σὺ εἶσαι, διότι σὺ καὶ μόνη κατασκευάζεις τὰ πάντα.

Ὅθεν, πᾶσαι αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν ἰδεῶν τῶν Ὄρφηκῶν ἐπὶ τοῦ Σύμπαντος, ὑπὸ τὴν σημερινὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως, προκύπτουσι ἐκ τῶν ὕμνων τοῦ Οὐρανοῦ (3ου) καὶ τῆς Φύσεως (9ου), ἀπὸ καινοῦ θεωρουμένων.

2. Ἡ ἀρχὴ τοῦ Κόσμου. Κατὰ τὰς Ὄρφηκούς ὑπάρχει ἀρχὴ τοῦ κόσμου. Τὸ Σύμπαν ἐγεννήθη εἰς κάποιαν χρονικὴν στιγμήν. Τοῦτο ἦμῶς ἔλαβε χώραν πρὸ ἀμνημονεύτων ἐτῶν.

Ὅστω, ὁ μὲν Οὐρανός χαρακτηρίζεται: ὡς πρεσβυγένεθλος (3, 2), ἦτοι ὡς τὸ πρῶτον γεννηθείς, ἡ δὲ Φύσις ὡς πρωτογένεια (9, 5), πρωτότοκος, παναρχία, ἀλλὰ καὶ ὡς παλαίφατος (9, 5), ἀρχέγονος, παμπαλαία.

Ἐξ ἄλλου ἡ γένεσις αὕτη δὲν προεκλήθη ἐκ τινος ἄλλου προϋπάρχοντος κοσμικοῦ γεγονότος: διότι ἐν 9, 10 λέγεται διὰ τὴν Φύσιν, ὅτι εἶναι ἀπάτωρ καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν, ἐν συνεχείᾳ καλεῖται αὐτοπάτωρ, ὡς ἐξ ἑαυτῆς γενομένη.

3. Ἡ ἀφθαρσία καὶ ἡ αἰωνιότης τοῦ κόσμου. Καίτοι τὸ Σύμπαν ἔχει ἀρχήν, ἐν τούτοις, δέχονται οἱ Ὄρφηκοί, ὅτι τοῦτο εἶναι ἀφθαρτὸν ἀκατάβλητον καὶ αἰώνιον.

Ἀκατάβλητος καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἀκαμπτos, αἰὲν ἀτειρὲς μέρος κόσμου (3, 1) χαρακτηρίζεται ὁ Οὐρανός, ἀκόμη δὲ καὶ ἀδάμαστος (3, 7), διὰ τὴν ἰσχυρίαν, ὅτι δὲν καταβάλλεται, οὔτε ἀπὸ τὸν παράγοντα τοῦ χρόνου, οὔτε ἀπὸ καμμίαν ἄλλην δύναμιν. Ὅμοίως ἀδάμαστος (9,3), ἀφθιτος (9,5) καὶ ἀτελής (9, 8), ἦτοι ἀκατάβλητος, ἀθάνατος καὶ ἄνευ τέλους λογίζεται ἡ Φύσις, ἐνῶ ἐν 9, 9 λέγεται, ὅτι εἶναι: μὲν ἡ Φύσις τὸ τέλος ὄλων τῶν ἐν αὐτῇ πραγμάτων, ἡ ἰδία ἦμῶς — καὶ μόνη αὕτη — δὲν ἔχει τέλος ἀκοινωνήτος δὲ μούνη τελευτήης. Ἐπαναλαμβάνεται ὅθι ἡ ἰδία ἰδέα τῆς αἰωνιότητός της ἐν τῷ ἐπιθέτῳ αἰδίῳ (9, 21).

4. Τὸ μέγεθος τοῦ Κόσμου. Μετ' ἀπιθάνου ἀκριβολογίας ὁ μὲν Οὐρανός θεωρεῖται μέρος τοῦ κόσμου (3, 1), προφανῶς ἵνα ἀντιδια-

σταλή· πρὸς τὴν Γῆν, ἥτις συνιστᾷ τὸ ἄλλο μέρος αὐτοῦ.

Ἡ δ' ὅλη Φύσις, περιέχουσα καὶ τὸν Οὐρανόν, ὡς οὐρανή (9,2) δὲν λογίζεται· ἀπειρος, ἀλλ' ἀπλῶς μεγίστη (9,10).

5. Ἡ φύσις τοῦ Κόσμου. Ὡς πρὸς τὴν φύσιν του, προσδίδονται εἰς τὸ Σύμπαν δύο χαρακτηρισμοί.

Πρῶτον, εἶναι πυρίπνου (9,26). Εἶναι, συνεπῶς πυρίνη ἢ κατάστασις του καὶ ὅλα τὰ μέρη του εἶναι πύρινα καὶ ἀποπνέουσι τὸ πῦρ. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου, ὀλόκληρος ἡ Φύσις λάμπει· εἶναι πανταυγής (9,3) καὶ σελασφόρος (9,6), φέρουσα τὸ φῶς καὶ τὴν λαμπρότητα, δίκην ἐνδύματος, οὐ μόνον τὴν ἡμέραν (συνεπεία τοῦ διαχύτου φωτός), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν νύκτα, ὡς ἐννουχίη (9,6)· διότι ὁ πύρινος οὗτος καταυγασμὸς τῆς διαχέεται καὶ τότε ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ἀφοῦ ἡ Φύσις εἶναι καὶ οὐρανή (9,2).

Δεύτερον, εἶναι τὸ Σύμπαν καὶ ἡ αἰδὶος ζωὴ (9,27). Εἶναι ἡ ζωὴ καὶ μάλιστα ἡ ἀτελείωτος. Αὐτὴ αὕτη ἡ «ὑπαρξὶς τοῦ κόσμου» εἶναι, κατὰ τοὺς Ὀρφικοὺς, «ζωή» εἰς τρόπον ὥστε κόσμος καὶ ζωὴ γὰ καθίστανται συνώνυμα. Ἡ δὲ ζωὴ συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὸ πῦρ, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ κατὰ συνέχειαν παράθεσις τῶν δύο χαρακτηρισμῶν: «πυρίπνου», «αἰδὶος ζωή». Χάρις λοιπὸν εἰς τὸ πῦρ του, τὸ Σύμπαν ζῆ τὸ ἴδιον, ὡς ὅλον, ἀλλὰ καὶ παρέχει τὴν ζωὴν - ὑπαρξιν εἰς τὰ μέρη του.

6. Ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῆς Φύσεως. Ἐφ' ὅσον τὸ Σύμπαν εἶναι διὰ τοὺς Ὀρφικοὺς εἰς ζῶν ὀργανισμὸς, παρέχων εἰς τὰ μέρη του τὴν δυνατότητα ὑπάρξεως, τὴν ζωὴν, τοῦτο τὸ ἴδιον εἶναι· καὶ ὁ γεννητὸρ ὅλων, ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον· εἶναι ὁ παγγενέτωρ Οὐρανὸς (3,1) καὶ ἡ παμμήτειρα Φύσις (9,1), ἡ πάντων πατήρ, (καὶ συγχρόνως) μήτηρ (9,18).

Ἡ γενετικὴ καὶ δημιουργικὴ δύναμις τοῦ Συμπαντος καθορίζεται ἐπακριδῶς εἰς τὸν ὕμνον τῆς Φύσεως. Διότι, αὕτη α') ὅλα τὰ κτίζει· πάντα σὺ γὰρ μούνη τάδε τεύχεις (9,28), β') κτίζει πολλά, ὡς πολύκιτος (9,2 καὶ 9,20), γ') δίδει εἰς αὐτὰ μορφήν, ὡς πλάστειρα (9,20) καὶ δ') κίνησιν, ὡς κινήσιφόρος (9,21).

Συνεπῶς εἶναι τὸ Σύμπαν ἡ ἀρχὴ ὅλων. Ἄλλ' εἶναι καὶ τὸ τέλος ὅλων· ἀρχὴ πάντων, πάντε τε τελευτὴ (3,2) χαρακτηρίζεται· ὁ Οὐρανὸς κοινῇ πάντεσσιν τελευτὴ (9,8-9) λέγεται καὶ διὰ τὴν Φύσιν. Γεννῶνται ἐπομένως, ὅλα ἐκ τοῦ Συμπαντος καὶ εἰς αὐτὸ ὑπάρχουσι, θνήσκοντα δὲ εἰς αὐτὸ καὶ πάλιν παραμένουσι.

7. Ἡ «κοσμοκρατορικὴ» ἰσχὺς τοῦ Συμπαντος. Ἡ δημιουργικὴ δύναμις τοῦ Συμπαντος συνεπάγεται· τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐξου-

σιαστικῆς ἰσχύος του ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων του. Οὕτω τὸ Σύμπαν ἐμφανίζεται, ὡς κυβερνῶν τὰ μέρη του, ὅπως ἀκριθῶς, θεωροῦμεν καὶ ὀνομάζομεν σήμερον τὸν Ἥλιον «κυβερνήτην» τῶν κόσμων, τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος. Ὑπ' αὐτὴν ἀκριθῶς τὴν ἔννοιαν ὁ Οὐρανὸς μὲν ἀποκαλεῖται: Κοσμοκράτωρ (3,3) ἢ δὲ Φύσις Παντοκράτειρα (9,4).

Καί, ἐκεῖνος μὲν, εἶναι ὁ φυλάσσων τὰ πάντα εἰς τὸν οὐράνιον θόλον καὶ εἰς τὴν γῆν, ὑπὸ πάντων δὲ περιβαλλόμενος, (οὐράνιος χθονίος τε φύλαξ πάντων περιδληθεὶς [3,5]), ἀλλὰ καὶ θλέπων τὰ πάντα, ὡς πανδερκῆς (3,8) ἢ Φύσις δέ, ὡς κυβερνήτειρα, κράντειρα (9,3 καὶ 9,12) κυβερνᾷ εἰς τὴν Γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τὸν αἰθέρα (αἰθερίη, χθονίη τε καὶ εἰγαλίη μεδέουσα [9,14]), ὑποτάσσουσα εἰς αὐτὴν ὅλα ταῦτα καὶ τὰ πεπρωμένα τούτων ὀρίζουσα, ὡς πανδαμίτειρα πεπρωμένη αἴσα (9,3 καὶ 9,26).

8. Τὸ Σύμπαν - «Κόσμος» (στολισμός). Ἡ δημιουργικὴ δύναμις τῆς Φύσεως προϋποθέτει τὴν δυνατότητα τῆς ἀρμονικῆς συγκροτήσεως τῶν δημιουργημάτων της. Πράγματι δέ, ἡ ἀρμονικὴ αὕτη συγκρότησις ὑφίσταται εἰς τὸν κόσμον (3,1), δι' ὃ καὶ ἡ δημιουργὸς Φύσις εἶναι καὶ ὀνομάζεται κοσμητήριον (9,8), ἀλλὰ καὶ ὠριάς (9,19), ὡς προκαλοῦσα τὰς ἐποχικὰς ἐναλλαγὰς. Ἐξ ἄλλου, ἡ ὠραιότης τῆς Φύσεως εἶναι ἀπόρροια, τόσον τῆς τελειότητος καὶ τῆς παντοδυναμίας τῆς Φύσεως, δι' ὃ καὶ αὕτη ἀποκαλεῖται κρατίστη (9, 25), ὅσον καὶ τοῦ γεγονότος, ὅτι οὐδενὸς αὕτη στερεῖται ἢ ἔχει ἀνάγκη, ἐφ' ὅσον εἶναι αὐτάρκεια (9,13).

Ὡς ἐκ τῶν γνωρισμάτων τοῦ «κόσμου» ἡ Φύσις ἀποκαλύπτεται πάνσοφος (9,16), πλήρης συνέσεως (περίφρων [9,21]), καὶ πολλὰς βουλὰς ἔχουσα, «πολύμητις [9,10]), ἀλλ' ἔτι: πλέον, πολύπειρος (9,6 καὶ 9,21) καὶ πολυμήχανος (9,1), τέλος δέ, εἰς ὅλα εἰδήμων (δαήμων [9,11]).

Ἐπειδὴ, τέλος, τὰ συνιστῶντα τὸν «κόσμον» σώματα προέρχονται ἐκ τῶν ἰδίων της συστατικῶν πάντοτε, αὕτη ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ πολυπλέκεται, ὡς πλοκή (9,11) καὶ νὰ πολυμείγνυται, ὡς πολύμικτος (9,11).

9. Ἡ Φύσις ὁσότηρ καὶ συντηρητικὴ τῆς ζωῆς. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως γνῶρισμα τοῦ «κόσμου» εἶναι ἡ ζωὴ, (τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων), ἣν ἐπίσης παρέχει ἡ Φύσις, ὡς φερέσδιος (9,12) καὶ δὴ καὶ πολύσπορος (9,19), ἀκόμη δὲ καὶ ὡς ὠκυλόχεια (9,19).

Αὕτη, ἐπὶ πλέον, μεριμνᾷ, διὰ τὴν συντήρησιν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ζώντων ὄντων, ἔχουσα ἀφθόνους τὰς δυνατότητας τῆς διατροφῆς των, ὡς αὐξιτρόφος πίειρα (9,17) καὶ, παρέχουσα εἰς ὅλα, τὰ πάντα, ὡς καμίστρια (9, 16), τροφὴς καὶ τιθηγὸς (9,18), παγδῶτειρα (9,16) καὶ πάντροφος (9,12), φροντίζει ἀτελευτήτως δι' αὐτά, ὅπως φροντίζει καὶ διὰ τὴν συντήρησιν παντὸς δημιουργηματοῦ της, ὡς ἀθάνατος πρόνοια (9,27).

Οὐδὲν ἕμως ἐκ τῶν ζώντων ὄντων διατηρεῖ εἰς τὴν ζωὴν ἐπ' ἄπειρον χρόνον. Ὅλα αὐξάνουσι, ὠρμαίνουσι καὶ ἐν συνεχείᾳ παρακινεῖται, ἐν τέλει δὲ ἡ Φύσις τὰ ἀγαλαμβάνει ἐκ τῆς ζωῆς, ὡς πεπαινομένων τε λύττειρα (9,17).

10. Ὁ «παγκόσμιος νόμος» καὶ ὁ χρόνος. Ὅτι ὁλόκληρος ὁ ὄργανισμὸς τοῦ Σύμπαντος ὑπακούει εἰς τὸν φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ διασφαλίζεται ὑπὸ τούτου, διδάσκεται κατὰ τρόπον σαφέστατον εἰς τὸν 63ον ὕμνον, τοῦ Νόμου, ὅστις καὶ ἀναφέρεται εἰδικῶς καὶ μόνον εἰς τὸν «παγκόσμιον νόμον» (Κεφ. Η'). Ἐν τούτοις, εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Οὐρανοῦ - Σύμπαντος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀγνοηθῇ ὁ «παγκόσμιος νόμος» δι' ὃ καὶ προλέγεται: ἐνταῦθα, ὅτι ὁ Οὐρανὸς «κρατεῖ ἐν ἑαυτῷ τὸν φοβερὸν καὶ ἀσύλληπτον νόμον», ὑπὸ τοῦ ὁποίου διέπεται: ἐν στέργοισιν ἔχων φύσεως ἄπλητον ἀνάγκην (3,6).

Καθ' ὅμοιον τρόπον, ἐνῷ ὁ ἱγ' ὕμνος ἀφιεροῦται εἰς τὸν χρόνον (ὅπου καὶ δίδεται ὑπὸ τοῦ ὕμνογράφου ἢ ἑρμηνεῖα, ὅτι ὁ Κρόνος εἶναι ὁ χρόνος καὶ ὅτι οὗτος εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχη ἀφ' ὅτου καὶ μόνον ὑπάρχει καὶ ὁ ὕλικὸς κόσμος, ὁ Οὐρανός, ὅστις διὰ τοῦτο δύναται νὰ θεωρῆται γεννήτωρ τοῦ Κρόνου - χρόνου) ἐν τούτοις, δὲν παραλείπεται, οὐδ' εἰς τὸν ὕμνον τοῦ Οὐρανοῦ, νὰ γίνῃ νύξις περὶ τῆς ἀληθείας ταύτης, χρησιμοποιουμένου διὰ τὸν Οὐρανὸν τοῦ ἐπιθέτου Κρονότεκνος (3,8): ἀλλ' ἐπὶ τούτου, διεξοδικώτερος λόγος γίνεται εἰς τὸ κεφ. Ζ'.

ΔΗΜ. Ι. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗ

Προέδρου τῆς Ἑταιρίας Ὑρακικῶν Μελετῶν

Ἡ ΕΠΙΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΞΕΡΡΙΖΩΜΕΝΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἐπάρχουν διάχυτοι εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν λαῶν καὶ τῶν Ἔθνῶν δύο μεγάλοι πνευματικοὶ δυνάμεις, πού ἀντιμάχονται διαρκῶς, ἢ μία τὴν ἄλλην. εἶναι δέ, αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἡ Μνήμη καὶ ἡ Λήθη. Ἀλλοίμονον ὅμως εἰς τοὺς λαούς καὶ τὰ ἔθνη ἐκείνα εἰς τὰ ὅποια ἡ δευτέρα, ἢ ἡ λήθη, ἐπισκιάζει τὴν πρώτην, τοῦτέστι, τὴν Μνήμην. Τότε παραμελοῦνται ἔλα τὰ μεγάλα Ἐθνικὰ Ἰδανικά. Τότε λησμονοῦνται αἱ λαμπραὶ σελίδες τῆς Ἐθνικῆς Ἱστορίας, τότε ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δόξα ἀμαυρώνονται.

Ὡς ἐκ τούτου, ἔχουμεν ἱερὰν ὑποχρέωσιν νὰ διατηροῦμε ἀσβεστὴ τὴν Μνημοσύνην, ὅχι δὲ μόνον τῶν εὐτυχῶν καὶ ἐνδόξων ἡμερῶν τῆς Πατριδος μας, ἀλλὰ καὶ τῶν δυσαρέστων καὶ θλιβερῶν, πού ἔχουν ἐπισκιάσει τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας.

Διατί ἄραγε; Διὰ νὰ διδασκώμεθα καὶ νὰ φρονηματιζώμεθα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά. Διὰ νὰ μᾶς δίδεται ἢ εὐκαιρία νὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ αἷτια πού ὠδήγησαν εἰς τὰ θλιβερά καὶ καταστρεπτικά αὐτὰ γεγονότα. Ἀκόμη δέ, καὶ διὰ ν' ἀποσοθήσωμε καινούργιες καταστροφές, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ προσθέσωμεν καὶ νέες σελίδες δόξης εἰς τὴν πολὺ δοξασιμένην Ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας.

Πολλὰ ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν αἱ ἔθνικαὶ περιπέτειαί τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, λόγῳ τοῦ ὅτι εὐρίσκεται ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἰς τὸ καίριον σταυροδρόμι μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἀνεκδιήγητα ὑπῆρξαν τὰ θάσανά του. Λεηλασίαι, παντοειδεῖς καταστροφαί, διωγμοί, αἰχμαλωσίαι καὶ φόνοι. Παρ' ὅλα ὅμως τὰ δεινοπαθήματα αὐτὰ πού ὑπέστη ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης διετήρησεν ἀκμαῖον καὶ ἀδούλωτον τὸ ἔθνικόν του φρόνημα. Ἐπὶ 19 αἰῶνας, οἱ διάφοροι δάρβαραι λαοὶ καὶ ἄγριοι ἐπιδρομαῖς δὲν κατῴρθωσαν ν' ἀλλοιώσουν τὸν Ἑλληνικὸν χαρακτήρα της. Καὶ ὑπέφερον ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης τὰ πάνδεινα ἀπὸ τὰς αὐθαιρέσιαις, τὰς καταπιέσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς τῶν βαρβάρων κατακτητῶν της ἐπὶ ὀλοκλήρους αἰῶνας.

Ὁ σφετεριστὴς, ὁ ἄξεστος, ὁ ἀμόρφωτος καὶ ἀπολίτιστος κατακτητὴς μὴ ἀνεχόμενος νὰ ἐλέπη τὸν γείτονα του Χριστιανὸν νὰ εἶναι μορφωμένος, προοδευτικὸς καὶ πολιτισμένος, δὲν παρέλειπεν εὐκαιρίαν νὰ τὸν ταπεινώσῃ, νὰ

τόν καταπίεση, γὰ τὸν συντρίψη, ὁσάκις τοῦ ἦτο δυνατόν. Αἱ συλλήψεις, αἱ βασανισμοί, αἱ ἀτιμώσεις, αἱ λεηλασίαι, καὶ αἱ ἀπαγχονισμοί, ἦσαν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν. Ἀπερίγραπτος ἦταν ὁ θρήνος, καὶ ὁ ὄδυρος τῶν Ἑλλήνων κατοίκων, τῶν ὁποίων τὸ μόνον σφάλμα ἦτο, τὸ ὅτι ἦσαν πιστοὶ Χριστιανοὶ καὶ θερμοὶ Ἕλληνας τὴν ψυχὴν καὶ τὸ φρόνημα.

Ὡς ἐκ τούτου ἐξηναγιάζοντο πολλοὶ γὰ κρύβονται σὲ ρεματιές καὶ σὰ λαγκάδια, ἢ γὰ παίρνουν τὸν πικρὸ ὄροιο τοῦ ἐκπατρισμοῦ. Ἰδίως δέ, ἔταν κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον ἐφημέριος τὸ ἐξοντωτικὸν μέτρον τῆς ἐπιστρατεύσεως τῶν Ἑλλήνων, τὸ λεγόμενον «σφεριμπελί», πού κυριολεκτικῶς ἦτο ἓνας ἐξανδραποδισμός. Ὅσοι συνελθιδάνοντο τότε ὡς φυγάδες, ἐφονεύοντο. Καὶ ἐγνώρισε τότε ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Θράκης τὸ Χατζάρι τῶν τσέτηδων καὶ τὰς ἐξοντωτικὰς μεθόδους τῶν ἄλλων ἐκείνων θαρδάρων καὶ μακρινῶν συγγενῶν τῶν κατακτητῶν τῶν Οὐγγων.

Ὡς τὰ πρόβατα πού τὰ καταδιώκει ἀγέλη ἀγρίων καὶ πεινασμένων λύκων, ἐφευγαν ὅσοι ἤμποροῦσαν στὴν ἐλεύθερην Ἑλλάδα.

Ὅταν μετὰ ἐξαιτίαν, ἦτοι, τὸν Ἰούλιον τοῦ 1920 ἀνεκατελήφθη ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν ὅσοι ἐπέζησαν, ἐπέστρεψαν εἰς τὰς ἐστίας των, ἀφοῦ ἐν τῇ μεταξὺ πολλὰ εἶδαν καὶ ἔπαθον. Καὶ ἤρχισαν πάλιν νὰ ἐπιιδῶνται εἰς τὰ εἰρηγικά των ἔργα.

Ἀλλὰ δυστυχῶς, δὲν ἦτο πεπρωμένον, ὁ πολυδασανισμένος ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης γὰ γευθῆ ἐπὶ πολὺ τ' ἀγαθὰ τῆς ἐλευθερίας, τὴν Ἑλλάδα μας.

Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ἡ ὁποία ἄς τὸ σημειώσωμεν καλά, δὲν ἦτο ἀποστέλεσμα ἦ τ τ α ς τ ο ὐ σ τ ρ α τ ο ὐ μ α ς, διότι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπολέμησε γενναίως, ὡς πάντοτε τὸ πράττει, καὶ οὐδέποτε ἐνίκηθη, ἀλλὰ ἦτο ἡ καταστροφὴ αὐτὴ συνέπεια τοῦ καταραμένου διχασμοῦ καὶ τῆς ὑπουλῆς προπαγάνδας πού ἐπροπαγάνδιζε συστηματικῶς καὶ μὲ κάθε μέσον γὰ ρίψουν τὰ ὄπλα οἱ στρατιῶται καὶ γὰ ἐπιστρέψουν «οἰκαδὲ». Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Μετώπου, καὶ εἰδικώτερον μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Μουδανίων, ὑπεχρεώθη ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τῆς Θράκης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἔτοιμος γὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Βασιλίδα τῶν πόλεων καὶ γὰ τὴν καταλάβῃ, ὑπεχρεώθη γὰ ἀποχωρήσῃ ἐξ αὐτῆς. Καὶ ἔτσι, διὰ δευτέραν φοράν ἐντὸς μιᾶς 20ετίας, ὁ βασανισμένος Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἠναγιάσθη καὶ πάλιν γὰ ἐκπατρισθῆ καὶ γὰ καταφύγῃ στὴν μεγάλη τὴν Ἑλλάδα μας.

Καὶ ὅπως γράφει διὰ τὸ ξεροῖζωμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὁ ἀείμνηστος θάρος τῆς, ὁ Π. Παπαχριστοδούλου, ὁ μεγάλος καὶ ἀγνὸς αὐτὸς Θρακιώτης, εἰς τοὺς Ὀρφικὸς Δρυμῶνας, μὲ τὸν τίτλον «Ἡ θλιβερὴ πορεία». «...Ἐνας κόσμος ἀμέτρητος στέναξε καὶ θρηγολόγησε καὶ μαιρολόγησε θαρεία.

Κλάματα, μοιρολόγια, θρηνηολόγηματα, κατάρεις ἀνήκουστες γεμίζουν τὸν ἀγέρα, Ἰστυχοῦργησεν ὁ λαὸς μονομιᾶς, ὁ ποιητῆς λαός»...

Καὶ ὁ λαὸς τῆς Θράκης ἐθρήνησε μὲ λαϊκὰ τραγοῦδια τὸν μέγαν αὐτὸν ξερριζωμόν...

«Ἄρχισε χάρε μ' ἄρχισε καὶ γράφε μὲ μολύδι, γράψε σὲ μελανὸ χαρτί, τὴ θλιθερή μου μοῖρα...».

Ἐπέρασαν ἔκτοτε ἀπὸ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν, 50 ὀλόκληρα χρόνια....

Βαρειά, πολὺ βαρειά εἶναι ἡ μνήμη τῆς μαύρης ἐκείνης ἡμέρας, πού χιλιάδες ἄνδρες, γέροι, νέοι, γυναῖκες, παιδιὰ, μὲ κάθε μέσον ἔφευγαν σὰν τὰ κυνηγημένα πρόβατα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μεγάλης μας Μάννας.

Γίνεται ἔμως πῶς βαρειά καὶ πῶς ἀβάσταχτη ἡ μνήμη τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου ξερριζωμοῦ, ὅταν τὸν ξαναζοῦμε καὶ πάλι νοσερῶς.

Αὐτὴ δὲ ἡ τόσον πιστικὴ κατάθλιψις τῆς ψυχῆς μας, πού τόσον βαρειά τὴν νοιώθουμε ὅλοι μας, μαρτυρεῖ ὀλοφάνερα ὅτι ἡ ματωμένη πληγὴ τοῦ ἔθνους μας ἀπὸ τὸ βίαιον ἐκεῖνο ξερριζωμὸν καὶ τὴν τραγικὴν καταστροφὴν, δὲν ἔχει κλείσει ἀκόμη, μολοντί ἔχουν περάσει ἔκτοτε, 50 χρόνια.

Ἄλλὰ, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ξεχάσῃ ὁ Θρακιώτης καὶ ὁ Μικρασιάτης γνήσιος Ἕλληγ, τὸν τόπον ὅπου ἐγεννήθηκε καὶ ἐμεγάλωσε; Πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀπαρνηθῇ τὴν γλυκειὰ του ἐστία, καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων του;

Καὶ νομίζω ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἐπίκαιρον νὰ ἐπαναλάβωμε τὰ τόσον ἐκφραστικὰ ἐκεῖνα λόγια τοῦ ψαλμικτοῦ, πού ἀναφέρονται στὴν αἰχμαλωσίαν τῶν Ἰουδαίων τῆς Βαβυλώνας. (ψ.ρ.λ.ξτ.).

Ἄλλὰ, μολοντί οἱ ξερριζωμένοι ἀπὸ τὰ πάτρια ἐδάφη Θρακιῶτες καὶ Μικρασιῆται ἀδελφοί μας ἄφισαν ὅλα τ' ἀγαθὰ τους, εἰς τὰς ἐστίας των, ἐν τούτοις ἔμως δὲν ἄφισαν ὀπίσω τους οὔτε τὸ θάρρος τῆς ζωῆς, οὔτε τὴν φιλεργία τους, οὔτε τὴ δημοσυργικὴν τους φλόγα. Τὰ ἔφεραν ὅλα τὰ πνευματικὰ αὐτὰ ἀγαθὰ, τῆς πατρώας πνευματικῆς κληρονομίας, μαζί τους. Καὶ τὰ ἀξιοποίησαν μὲ τὸ παραπάνω.

Ἐφεραν μαζί τους τὰ μεγάλα ἔθνικὰ καὶ πνευματικὰ Ἰδανικὰ μὲ τὰ ὁποῖα εἶχαν ζυμωθῆ καὶ εἶχαν μεγαλώσει. Ἐφεραν τὸν πολιτισμὸν τους, τὰ ἀγνά τους ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν φιλοπονία τους, τὴν ζωντάνια τους.

Κι' ἐνῶ ἀκόμη οἱ φλόγες τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔλαμπαν στὸν ὀρίζοντα, καὶ ἐνῶ χιλιάδες ἐγκαταλειμμένων νεκρῶν ἔμειναν ἄταφοι στὰ χέρια τῶν βαρβάρων, καὶ ἐνῶ ἀκόμη τὰ βωδάμαξα τῶν Θρακιωτῶν ἐσύροντο μὲ κόπο καὶ μόχθο μέσα στὸν ὁδρόμῳ τῆς προσφυγιάς, οἱ ξερριζωμένοι πρόσφυγες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τῆς Μ. Ἀσίας, μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν συμπαράστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τῆς τότε Ἐπαναστάσεως τοῦ 1922, ἤρχιζαν τὸ δημοσυργικὸν τους ἔργον. Ἐρρίχθησαν μὲ πάθος στὴν ἐργασία τους. Ἐξεχέρσασαν ἀγριόβουνα καὶ τὰ μετέβαλαν σὲ χωράφια καὶ σὲ ἀνθόκηπους

καί σέ καρποφόρα δάση. Μετέβαλαν τοὺς ἀγόνους καί χέρσους τόπους σέ πράσι-
νους παραδείσους. Ἀπεξήραναν θάλτους καί τέλματα...

Κι' ἔτσι μὲ πάρα πολὺν μόχθον ἐπολλαπλασίασαν τὸν πλοῦτον τῆς και-
νούργιας των πατρίδος. Ἔγιναν οἱ παράγοντες τῆς σημερινῆς εὐημερίας τῆς.
Καί ἀνταπέδωκαν πλουσιοπάροχα τὴν στοργή καί τὴν προστασία τοῦ Κρά-
τους μας. Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν ἐργατικότητά των, τὴν εὐψυχία των τὴν δη-
μιουργικὴν των αἰσιοδοξίαν ἢ Ἑλλάς προώδευσεν, ἀνέδραξε τὸ βιωτικὸν τῆς
ἐπίπεδον κι εὐημέρησεν...

Ὁ κόσμος κατάπληκτος ἔβλεπε τὸ θαῦμα αὐτὸ καί δὲν πίστευε τὰ μά-
τια του. Πῶς ἔγιναν ὅλ' αὐτά; Ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀκατάδλητη ζωτικότης
τοῦ ξερριζωμένου Ἑλληνισμοῦ;

Ποῦ ἄλλου; παρὰ εἰς τὴν ἀδούλωτην, τὴν ὑπερήφανην καί γεμάτην
ἀπὸ πίστιν ψυχὴν, τοῦ Ἑλληνοῦ;

Ἀπὸ τὴν εὐψυχίαν αὐτὴν, ποῦ εἶναι μία ἀστείρευτη πηγὴ δραστηριό-
τητος, ξεχύνεται ἓνα ὀρμητικὸ ρεῦμα ζωῆς μία ἀκατάδλητη πνοὴ δημιουργί-
ας, μία ἀγωνιστικὴ διάθεσις...

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδιαν πηγὴν πηγάζει ἐπίσης ἡ βαθειὰ πίστις εἰς τὸν
Θεὸν καί τὸν Χριστὸν καί ἀσίγητη ἐλπίδα ὅτι θὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα, ποῦ οἱ
ξερριζωμένοι ἀπὸ τίς πατρίδες των θὰ ξαναγυρίσουν καί πάλιν στὰ μέρη των.

Θὰ ἐρωτήσετε ἕμεις. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ τὸ ἀπίστευτο αὐτὸ γε-
γονός, ποῦ φαίνεται σὰν θαῦμα;

Ναί, εἶναι θαῦμα.

Ἀλλὰ, μήπως καί τώρα, στὴν ἐποχὴν μας, δὲν γίνονται θαύματα;

Γίνονται, ἀλλὰ δὲν τὰ βλέπομεν.

Μήπως, ὁ θρακίων τοῦ Κυρίου, ἐσμικρύνθη; Ὁχι, ἀσφαλῶς.

Μήπως ἡ Ἱστορία τοῦ ἔθους μας δὲν εἶναι κατάσπαρτη ἀπὸ θαύματα;

Ἄν τὸ ἔθνος μας ἐξακολούθῃ νὰ ἐπιζῆ, ἀκόμη δὲ καί νὰ μεγαλοουργῆ,
ὕστερ' ἀπὸ τόσους αἰῶνας σκλαδιᾶς, φτώχειας καί ἀγῶνων δὲν τὸ ὀφείλει στὸ
θαῦμα καί στὴν ἀσβεστὴν πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καί τὸν Χριστὸν, ποῦ καίει
ἀδιάκοπα στὴν ψυχὴν τοῦ κάθε Ἑλληνοῦ; Εἶναι δὲ πολὺ εὐλογημένη ἡ σπέθα
αὐτὴ τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἀφηγεῖ τίς φρόνιμες συμβουλές τῆς λογικῆς καί
πιστεύει στὰ ἀδύνατα; στὸ θαῦμα, στὸν Θεόν;

Ἄς μὴ λησμονοῦν δέ, ὅτι ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ ἔθους μας ἦσαν ἀγῶνες
τοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς ὕλης, τοῦ σκότους, τῆς θαρραρότητος καί οἱ ζοῦ-
μεν σήμερα σὲ μίαν καινούργιαν ἐποχὴν, ὅπου νέοι ὀρίζοντες ἀνοίγονται ἐμπρὸς
μας, ὅπου συνεχίζονται μὲν οἱ ἀγῶνες, πλην ἕμεις ἔχουν προσλάβει καινούργια
μορφὴν καί διαφορετικὰ μέσα ἐπικρατήσεως, πρὸς τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ
προσανατολισθοῦμε.

Διὰ τοῦτο χρειάζεαι περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχὴν, νὰ εἶναι
ὁ Ἑλληνισμὸς ἐνωμένος καί ἰσχυρός, νὰ εἶναι ἐμποτισμένος ἀπὸ τὰ Ἑλληνο-
—Χριστιανικὰ ιδεώδη.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ

π. Ὑπουργοῦ

ΤΑ ΘΡΑΚΙΚΑ "ΕΠΙΛΗΝΙΑ",

Δημοσιεύομεν κατωτέρω, μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ συγγραφέως κ. Κωνσταντοπούλου, ἀπόσπασμα τοῦ θαυμασίου ἐπικολυρικοῦ καὶ σατυρικοῦ συνάμα ἠθικογραφικοῦ ποιήματός του. Σημειωτέον ὅτι τὰ «Θρακικὰ Ἐπιλήνια» ἔτυχον λίαν τιμητικῆς διακρίσεως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἣ ὅποια τὰ ἐδράβουσεν. Ὁ κ. Νικόλαος Κ. Κωνσταντόπουλος, εἶναι ἐκ τῶν λίαν ἐπιφανῶν Θρακῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἰπῆρξε διαπρεπῆς ἐκπαιδευτικός, διατελέσας Καθηγητῆς εἰς Θράκην, Ρουμανίαν καὶ Ὀδησσόν, συγγραφέας πολλὰ βιβλία καὶ μελέτας φιλοσοφικοῦ καὶ ἐκπαιδευτικοῦ περὶεχομένου. Λόγω δὲ τῆς μεγάλῃς του ἐπιστημονικῆς μορφώσεως, καθ' ἡ διπλωματοῦχος τῆς Νομικῆς, τῆς Φιλοσοφίας καὶ τῶν Πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ κάτοχος ξένων γλωσσῶν, ὡς καὶ τοῦ ἀνεπιλήπτου ἥθους του καὶ τῶν ἔθνικῶν του ἀγώνων, ἐξετιμήθη πολὺ ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν του Θρακῶν καὶ ἐπανειλημμένως ἐξελέγη ὡς βουλευτῆς τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Συναγερμοῦ, προσενεγκῶν πάντοτε καὶ παντοῦ ὅπου ὑπηρετήσεν, εἴτε ὡς Ναυάρχῃς, εἴτε ὡς Γεν. Διοικητῆς Ἀνατολ. Μακεδονίας, σπουδαιστάτας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἔθνος.

Δ.Ι.Μ.

ΦΥΛΛΟΝ 1ον

Βαθιά χαράματα...

βαριά τριζοβολοῦν τ' ἀμάξια,
καλάθια, βοῦτες καὶ ληνοὶ ὄλα τοῦ Βάχχου ἀντάξια.
Ἀρχίζει ὁ Τρύγος!... σύγκαιρο καὶ τ' ὄρθρινὸ τραγοῦδι

— βαροῦν τὰ τουμπελέκια —

πάνω στ' ἀμάξι στριμωχτὸ τῆς νειότης τ' ἄγιο χνοῦδι,
ματιές... ἀστροπελέκια!....

ᾠ γλυκοχάρομα ψυχῶν! (καρδιῶν ὦ θεία νάπη!)
— μὲς στὰ φτερά τοῦ τραγοῦδιοῦ φωλιάζει καὶ ἡ ἀγάπη —
καὶ τὸ παιδί τ' ἀμούστακο, δοσιμένο στὸν καϊμιό του,
θὰ πῆ τὸ θάσσανό του:

«Ἀστροφεγγιά πῶχει ὁ οὐρανὸς (τὸ ξαναλέει ὁ διπλανὸς)
 «ἀστροφεγγιά πῶχει ὁ οὐρανὸς καὶ σὺ κορή μὲ κοιμᾶσαι,
 (μὰ ποιὸν νὰ πρωτοθυμηθῇ κ' ἢ καφεροῦλα κόρη,
 πού στὸ χωριὸ δὲν ἔμεινε ἀλάθωτον ἀγόρι!)

Μᾶς πήρε ἡ μέρα!... φάνηκεν ἡ δροσερὴ ἡ Αὐγοῦλα,
 μοιάζει κι' αὐτὴ σὰν κοπελλιὰ, ροδόλουστη νυφούλα...
 Μὲς στ' ἀργυρὰ τὰ χρόσια της, τὰ ζουμπουλιὰ τὰ μάγια,
 θάφοντ' οἱ γύρω ρεματιές καὶ τὰ σγουρὰ τὰ πλάγια...
 θάφονται καὶ τῶν κοριτσιῶν τὰ δροσερὰ τὰ μάγουλα,
 πῶνας τὰ λέει ἀνθοβολιές, κι' ἄλλος... πῶς εἶναι φράουλα,
 π' ἔσο τους πλείτερο κεντρὰ τ' εἰς Αὐγῆς ἢ οὐράνια σφήκα,
 τόσο καὶ πλιὸ σπιθοβολᾶ καὶ τῶν ματιῶν ἡ γλύκα,
 π' ἀντιφεγγίζουσαν χαρωπὰ μὲς στ' αὐγινὸ κρυστάλλι
 (τούτη τὴν ὥρα τὴν καλὴ
 π' ὀρθιοὶ αὐλοῦν κορυδαλλοὶ)
 τῆς ἀργοξυπηγμένης γῆς τὰ μυρωμένα κάλλη.

**

Μὲ τὸ τραγοῦδι φτάσαμε στ' ἀγαπημένο ἀμπέλι...
 στοὺς ἴσκιους τοῦ χοροπηδοῦν νάνοι μαζί κι' ἀγγέλοι,
 σταλιμένοι, λέξ, ἀπὸ ψηλὰ γιὰ κάποια ἀθρὰ μηνύματα.
 ... γι' ἀγάπες καὶ φιλήματα!...

Τώρα τ' ἀμπέλι μοναμιᾶς, στὸ φῶς, ἔχει γεμίσει
 — διές — νειᾶτα ρόδι' ἀγοριῶν καὶ κοριτσιῶν μελίσι
 μὲ τὰ μαντήλια κόκκινα στὴν ὄψη τους γιὰ σκιάδι,
 σὰν παπαροῦνες τ' Ἀπριλιοῦ μὲς στὸ χλωρὸ λειβάδι...
 στ' ἄσπρα τους χέρια κοφτερὰ γυαλίζουσαν κλαδευτήρια
 κι' ἀφῶς χιμάει ὁ «Τρυγητής» (χαρὲς στὰ πατηρήρια!)
 Γλυκὰ σταφύλια, ζουμερὰ, γυαλιστερὰ, καθάρια
 στὸ κάθε κλῆμα κρέμονται — σφιχτόρωγα μαστάρια
 πού σὲ καλοῦν μεθυστικά, σὰν προξενιᾶς ὁδήγημα,
 γιὰ ρόφημα καὶ τρύγημα.

Ἀρχίστε τώρα, κοπελλιές, σταφύλια νὰ τρυγᾶτε
 καὶ μὲ τὸ τρύγημα μαζί γλυκὰ νὰ τραγουδάτε,
 γεμίζοντας ἀπανωτὰ τ' ἀριόπλεχτα καλάθια...
 μὰ προσοχὴ στὸ μάζεμα, γιὰτ' εἶναι κι' τ' ἀγκάθια

κ' εἶν' ἁμαρτία τόσο νιές αὐτοῦ νὰ πληγωθῆτε
καὶ στή ζωὴ σας ἔλθνε μετὰ νὰ τὸ κρατῆτε.
Ἔβγα: γλυκὸ τὸ ραζακὶ καὶ τ' ἄλεξᾶτο μέλι,
καὶ πιὸ γλυκὸ, λέν, τὸ φιλι πού σκᾶ μέσα στ' ἁμπέλι,
μὲς στὴς δρόδροσες πνοές στή γλωρασιὰ τὴν πλούσια,
πού ξεπετιέται κ' ἡ ζωὴ σὰν τὸ μπουμποῦκι αὐτούσια,

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

κ' εἶν' ὅλα γλύκα καὶ χαρὲς καὶ ζεστὰ νειᾶτα αἰθέρια —
γλυκειές οἱ νύχτες καὶ οἱ αὐγές, γλυκὰ τὰ μεσημέρια!...
Μὰ καὶ φαρμάκι κάποτε ἡ γλύκα τούτη κρύβει:
(χτυπιὰ προδότρα τουφεκιοῦ μ' ὀλόχρυσο μολύδι,
π' ὡς σοῦρχετ' ἀνεπάντεχα καὶ στήν καρδιά σέ σφάζει,
νιώθεις καὶ πιὸ πικρότερο τὸ αἶμα σου νὰ στάζῃ!).
Ἔτσι εἶναι κι' ὄλες οἱ χαρὲς στὸν κόσμο... ἀνθοῦν κι' ἀπλώνονται,
μὰ κάπου «τ' ἄφαντο» ξεσπᾶ καὶ σκιοῦνται καὶ ματώνονται!...

Και σείς, χρυσές μου κοπελλιές, π' ὄρες γλυκειές περνάτε,
 τσαμπιά τρυγάτε και φιλιὰ πού τόσο λαχταράτε,
 μὰ πάντα στὸ φτερό κι' αὐτά, σὰν ψέμα... και στὰ χωρατὰ
 (αὐτὸ μὴν τὸ ξεχνάτε!).

*

**

Ἄδειάστε τὰ καλάθια σας τώρα στὶς ὄρθιες βούτες
 κι' ἀπὸ τίς βούτες στὸ ληγὸ, πιὸ κοιλαρᾶ ἢ τοῦτες
 (πού σὰν φρεγάτα τῆς στεριάς ἔχει ἴσως ἀράξει
 δίπλα στὸν ὄχθο τ' ἀμπελιού... συρτὸς πάνω στ' ἀμάξι)
 π' ὅσο τὸν δέρονουν και ζουποῦν μὲ τὸ βαρὺ τὸ φτυάρι,
 τόσο κι' ἀνάθει ὁ λαίμαργος κι' ὅλο ζητᾶ νὰ πάρη.
 Οἱ βούτες πάνε κ' ἔρχονται στῶν νειῶν ἀντρῶν τῆ ράχη
 (τῶν βουτατζήδων, ὡς τοὺς λέν,
 κ' εἶν' ἄσσο! — δὲν τὰ παραλέν!)
 ἄμωξ πού νᾶδρη χορτασιμὸ τέτοιο θεριό... σταϊάχι,
 στενόμακρο μὰ και θατιό (π' ὡς κρασοδόχα στέρνα
 θὰ μπόρειε αὐτὸς νὰ ξεδιψᾶσ' ὀλάκερη ταδέρνα,
 ἀνοίγοντας ὑγρὸ τσιμποῦκι
 τὸ μυτερό του πίσω λοῦκι!)

Μὰ μὲ τίς ὄρες πού περνοῦν κοντεύει νὰ γαμίση
 κ' ἔτσι χορτάτος πιά κι' ἐκνὸς μπορεῖ νὰ ξεκινήση
 Μὰ πρέπει πρῶτα νὰ φτιαχτῆ, νὰ στολίστῆ, κι' ὁ κόπος
 θαρρῶ δὲ θάταν περιττός, ἔχι δὲ κι' ὅπως — ὅπως...
 Κοπέλλες, εἶναι ἡ ὥρα σας, δάλτε τὰ δυνατὰ σας,
 πάνω του ἀχέρια νὰ χυθῆ ἢ χάρη κ' ἠδρυσιά σας
 (δροσοχάρῆς λογιῶν λογῆς, / ρόδ' ἀνοιξιὰτικῆς αὐγῆς!)
 Σιάξτε τὰπάνω τοῦ ληνοῦ σὰν πορνευτὴ κορνίζα
 (πέξ την κι' ἀέτωμα γλυκὸ / μεσόπλευρα τριγωνικὸ)
 π' ὅταν θὰ μπαίνη στὸ χωριό, σύγκορμιο κι' ὡς τῆ ρίζα
 νὰ τρανταχτῆ, νὰ θαμπωθῆ και νὰ μὴ μείνη στόμα
 πού νὰ τὸν ψέξη γι' ἀσχημιὰ ἢ και γιὰ γούστο ἀκόμα.
 Καὶ μὴ ξεχάστε... στὴν κορφὴ, καταμεσίς, γιὰ γούρι,
 χλωρὸ νὰ στήσετε κλαρί, τ' ἀγκαθωτὸ παλιοῦρι,
 π' ὀλάνθιστο θὰ μαρτυρᾶ / τῆς προκοπῆς μας τῆ χαρὰ
 (μὰ και τὰ μύρια πάθια, / τῆς παλιουριάς τ' ἀγκάθια)
 κι' ὡς στὰ καρδιά τ' ἄλμπουρο,
 θὰ ἴναι τ' ἀγνὸ μας φλάμπουρο!...

Στολίστε τόνε σάν γαμπρό, γιατί τούτος... ποιός ξέρει;
 μέ τὸ γλυκό του τὸ πιετὸ κι' ἄλλους γαμπρούς θά φέρῃ
 κ' ἴσως πολλές — ἔ; — κι' ἀπὸ σᾶς, οἱ πιὸ μεστοδεμένες...
 πρὶν κλείσῃ ὁ γῦρος τῆς χρονιάς θᾶστε γευγαρωμένες...
 Κεῖνο τ' ἀγόρι πλάι ἐκεῖ μέ τὰ σμιχτὰ τὰ φρύδια
 εἶν' ἀφθαστο γιά τρυγητής, μὰ καί γι' ἀποτρυγίδια...
 κι' ἄλλος παρέκει ὁ πιὸ μεστός, πού λές κι' ἀλλοιθωρίζει:
 μέ γουρλωμένες τίς ματιές κι' ὡς πύθηκος γρυλλίζει'
 τί τάχα θέλουνε κ' οἱ δύο, π' ἀν:ίς μές στά καλάθια
 νᾶχουν τὸ νοῦ τους, σπέρνουνε τριγύρω τους ἀγκάθια
 πού διαπερᾶνε σάν σουδλιές τίς τρυφερές καρδοῦλες
 καί ρίχνουν σ' ἔγνοιες πειραγμοῦ τίς ἄμαθες παιδοῦλες:..
 Σάν τί νά θέλουν; ἄς τὸ πούν ξεκάθαρο καί γύμνιο,
 ἄν εἶν' ὀρθὸ καί τίμιο!...

Μὰ κι' ἄλλοι πίσω ἀπ' τ' ἀμπελιοῦ τὸν μαγεμένον ὄχθο,
 π' ἀραδιασμένες οἱ μουριές μέ φροντισιά κι μόχθο
 σφιχτοφρουροῦν, λές, τὴν τιμὴ τ' ἀμπελονοικοκώρη —
 ὅπως τὸ ἴδιο κι' ὀλωνῶν πού ψαίνονται: στήν πύρη
 συχὰ φθινόπωρου σκληροῦ — μήπως κρυφὸ καρτέρι
 σᾶς ἔχουν στήσει;... τάχατες δροσίζονται στ' ἀγέρι:
 οἱ δύο γεροπαθιάρηδες, ὁ Βάχχος... κι' ὁ κύρ Πάνας
 ἀπ' τὴν ἀντικρινὴ πλαγιά;

Ἄλιμονο στῆς μάνας
 τὴν ἄγια προσμονή!... γιατί δὲ θά γυρίσετ' ὅπως
 σᾶς ξεπροβάδισ' ὀρθρινές κι' ὅπως σᾶς ξέρει ὁ τόπος.
 Ἄλλιως σᾶς εἶδε τῆς αὐγῆς ἢ λάμψη μές στο σπίτι:
 κι' ἀλιως θά δῆτε ὀραδινὸ τὸ φῶς τ' Ἀποσπερίτη!...

Μὰ ἐμεῖς ζητᾶμ' ἀπ' τοῦ ληνοῦ τὴν ἀγιασμένη χάρη
 (μιλάει ἢ κόρη ἢ μοναχὴ
 μέ τὴν καθάρια τὴν ψυχὴ)

Ζητᾶμε καί προσμένουμε ἀπ' τοῦ ληνοῦ τὴν χάρη
 τὸν πιὸ καλόδουλο γαμπρό πού θᾶρθη νά μᾶς πάρῃ
 μέ τῶν γονιῶν μας τὴν εὐχὴ κ' εὐλογητὸ στεφάνι,
 ταῖρι: μας ἀξεδιάλυτο γιά πάντα,... ἀλλιως δὲν πιάνει!...
 ... ἄσπρη νυφοῦλα νά σταθῶ στήν ἐκκλησιά, πού θά ἔγαι
 συναχτὸ κι' ὄλο τὸ χωριὸ κ' οἱ νειές θά τραγουδᾶνε,
 καθὼς αὐτὸς θά μ' ὀδηγᾶ στο πατρικὸ του σπίτι
 μ' ἄσπρες λαμπάδες τίς στερνές λάμψεις τ' Ἀποσπερίτη...

... βουίζουν τὰ λαλούμενα:

ρύζι κι' εὐχές πετούμενα...

κι' ὕστερα... τ' ἄνθος κι' ὁ καρπὸς (ἄχ πότ' ὠρίμασε καὶ πῶς;)
 ἔν' ἀγγελοῦδι τὸ μωρὸ στὴν κούνια του (Θεὲ μου!
 πόσο γλυκειὰ θᾶν' ἡ ζωὴ! πές το καὶ σὺ, καλὲ μου
 ληνέ, τῶν πόθων μου ἀγιαστή κι' ὄνειροσύντροφέ μου!)

Ἔτσι μὲ τέτοιες γνωστικὲς εὐχές καὶ χτυποκάρδια
 στολιίζουν καὶ ξεπροβολοῦν οἱ κορασιῆς ἐγκάρδια
 τὸν θεοφόρητο ληνὸ, πού ξέχωρ' ἀπ' τὴν τόση
 μεγάλη του ἄλλη προσφορά στὸν ἄνθρωπο, θὰ δώση
 καὶ τ' ἅγιο αἱμάτινο ὕλικὸ γι' ἀνάμια τελετουργικὸ,
 μὰ καὶ γιὰ τὸ «σωτήριον — ὦ γλύκα καὶ χαρὰ μου —
 «ποτήριον» τοῦ γάμου!...

Ἔτοιμες τώρα οἱ κοπελλιῆς μαζί νὰ ξεκινήσουν
 κι' ὄλο δροσιῆς στὴ στράτα τους τραγούδια ν' ἀρχινήσουν...
 κι' ὅπου στὸν δρόμον ἴσωμα ἢ ξέγναντο στρωτό,
 χορὸ θὰ στήσουν μὲ τοὺς νειοὺς συρτὸ καὶ πηδηχτό.

Ἐκίνα!... ἔμπρὸς τῶρ' ἀμαξᾶ, μὲ τὰ χοντρά δουδάλια,
 πού τὸ χιλιόκαδο ληνὸ τραβοῦν ἀγάλια-ἀγάλια,
 λές ν' ὀ φ η ἴναι καμαρωτὴ μὲ χαϊμαλιὰ καὶ χάντρες...
 νυφοῦλες πού χορεύουνε κι' οἱ μακρομάλλες φοῦντες
 στῶν δουδαλιῶνε τὸ ζυγὸ' μαζί γυναῖκες κι' ἄντρες
 στὴν πρώτη-πρώτ' ἀνηφοριὰ σπρώχνου, βοηθᾶν μὲ σκουντες...
 «ὦ χάα!... ὦ χά! — φωνάζουνε — Τσακίρη!... δῶ σέ θέλω,
 γαλανομάτη καὶ τρανέ,... π' ὁ σβέρκος σου ἔχει ἰδρώσει...
 ἔλα καὶ κρῖμα στὸν κινᾶ πού σοῦ ἴχα πορφυρώσει:
 τὸ κούτελό σου τ' ἀσπρουλὸ σάν σκυριανὸ πιατέλλο....
 βάστα!... καὶ σακάρτη δὲν θὰ πάει, ἀσίκη μ' ἡ ἀντοχὴ σου,
 διπλὴ θὰ βρῆς τὴν πληρωμὴ ἀπόψε στὸ παχνί σου...
 λιγάκι ἀκόμη... λίγο, νά, καὶ σ' ἴσιο δρόμο φτάνουμε
 καὶ πιά,... μετὰ, ξεφκιάνομε.

Μὰ βάλτε, φίλοι, καὶ ζεμνιά (τὸ πρόσθετο ζευγάρι
 βοδιῶν μ' ὀλάσπερη τραχηλιά)
 γιὰτ' ἡ διπλόμοχθη δουλειά,
 σάν γίνεται μὲ προθυμιά, ἔχει διπλὴ τὴ χάρη.
 Ἔτσι καὶ πάντα γίνεται: μόνος θέλει εὐτυχῆσαι:

ὅποιος τὸν ἴδρω του μπορεῖ διπλό, τριπλό νὰ χύσῃ,
 κι' ὅποιος σ' ἀνήφορο σκληρό, δοσμένο ἀπὸ γραφτό του,
 δίπλα του νιώθει συμποινὰ καί φίλο στὸ πλευρό του.

ΦΥΛΛΟΝ 2ον

Πιά... σώθηκε ὁ ἀνήφορος!... τώρα στὸν ἴσιο δρόμο
 (πῶχει καὶ ξάγναντο πλατὺ
 καὶ χοροδημοσιὰ στρωτῆ)

ἀκολουθώντας τὸν παλιό, τὸν πιὸ θρακιώτη νόμο,
 τὸν Βάκχον ἃς τιμήσουμε, τὸν κεραστή τὸ Λίγο
 (π' Ὀρφέα κάλλιο νὰ τὸν πῶ) στή γειὰ τῶν δυὸ τους πίνω
 καὶ μὲ τὴν γκαίιντα συνοδεῖα / στήν ἀμασχάλη ἢ στήν ποδιά.

μὲ χάντρες καὶ φλουρόπουλα —
 ἐλάτ' ἐδῶ Θρακόπουλα!...
 θρακιώτικα μιᾶνε,
 κι' ὡς νὰ προφτάσω νὰ τοὺς διῶ,
 τ' ἀρπᾶν καὶ τὸ ροφᾶνε,
 δίχως μὴδὲ γι' ἀρρωστικό
 ν' ἀφήσουνε λιγάκι
 καὶ γιὰ τᾶμένα μερτικό,
 κι' ἃς εἴμι' ἀπὸ τῆ Θράκη!...
 (ροφῶν κι' οἱ δυὸ ὡς νὰ σκάσουνε
 στὸ κρασοραδαῖσι
 —π' οὔτε μισὸς τους νᾶσουνε—
 στουπὶ κι' οἱ δυὸ... μεθύσι!)
 Θρακιῶτες εἶναι, λέγ, κι' ἐνός
 γονιοῦ, τοῦτος κι' ἐκεῖνος,
 ὁ Βάκχος εἶναι καὶ ληγός,
 ληγός εἶναι... κι' ὁ Λίγος,
 (γιὰ τὸν καλὸ μας τὸ λυράρη Ὀρφέα,
 αὐτός... δὲν χρήζει μαρτυριᾶν ἀρχαία,
 τὸ ξέρον ὅλοι στὸ χωριὸ
 παλιοὶ καὶ νέοι ἀνθρώποι,
 πῶς δένει μας συπεθεριὸ
 ἀπ' Ἔβρο καὶ Ροδόπη.)

Ἐμπρὸς λοιπόν... ἄς ψάλλουμε, / τὴν γαῖντα σ' ἔργο ἄς δάλλουμε
 (ἔσύ... κι' ἀστὴ κι' ἀγρότισσα,
 ὦ μοῦσα μου θρακιώτισσα!)

«Κάτω ἀπ' τὸν ἄλβιο οὐρανό, / χαρᾶς αἰώνιας τὸν κρουνοῦ,
 στὴ φύση τῆ γαλήνι' ἀ-
 πὸ θεϊκὴν ὀρμήνευα,
 ἄν σέ πανάρχαιο θωμὸ / γιὰ τὸν ξανθόχρυσο χυμὸ
 δάλαμα ἀγνὸ τῶν κόπων
 θεῶν μαζί κι' ἀνθρώπων)
 χορεύοντας γιορταστικὰ / στ' ἀχνάρια τὰ πραγματικὰ
 (Δελφοὺς ἢ Παναθήναια)
 ἄς ψάλλουμε τὰ Λήναια
 (εἶναι τοῦ Βάκχου ἐπίνοια / ληναῖα κι' ἐπιλήνια.)

Στάζουν διαμάντια οἱ οὐρανοί, / γαλάζιοι χύνονται κρουνοί,
 λαμποκοπάει ἡ Πλάση...
 Ἄν τοῦ κρασιοῦ τῆ θράση...
 ἄς ξεχειλίσουν κ' οἱ καρδιές!... γλυκειῆς τοῦ μούστου οἱ εὐωδιές
 μὲρ' ἄς κερνοῦν ἀφρᾶτα...
 εἶναι γλυκὰ τὰ νειᾶτα
 (μέλι πανάρχραντης ροῆς / στὴ θεία γλύκα τῆς ζωῆς.)

Λιθέρια ἄς τὰ ραντίση / καὶ τῶν φιλιῶν ἡ θρύση
 —ἀγνῶν ἐρώτων προῖκα—
 τῶν σταφυλιῶν ἡ γλύκα...
 Ὡσὰν μελισσοδόσιμα / τ' ἀμπελοφυλλοθρόσιμα...
 τρίλλιες νυμφῶν ἢ θράκου
 σιγαλοφάλλον (ἄκου!)

«Βάκχε, σὴν ἄγια τῆ γιορτῆ σου
 (τὰ Λήναια, τὰ Λήναια)
 φανέρωσέ μας τὴν εἰδὴ σου,
 τὸ κληματαῖο βεργὸ ραθδί σου,
 τὴν θυρσοφόρα τρίαινα —
 ὦ φάλλετ' ὄλοι «Λήναια!»

Ἔλα!... δῶ τώρα ὅλα δικά σου
 (τὰ Λήγαια, τὰ Λήγαια)
 γεμᾶτ' ἀπ' τὰ χαρίσματά σου
 ληνοὶ καὶ μούστοι!... ἡ εὐνοδιά σου
 στάζει παντοῦ στὴν γύρω φύση —
 καθέννας Λήγαια ἄς τονίση.

Ἐσὺ θεὸς τῶν ἀμπελιῶνε
 (τὰ Λήγαια, τὰ Λήγαια)
 μαζὶ καὶ κράχτης τῶν καρδιῶνε...
 ἀφέντη τῶν ἐρώτων μόνε,
 στὰ σπίτια, στὶς θοσκές, στὰ δάση
 ἐσέν' ἀποζητάει ἡ πλάση!...

Ξαυθιά μελίτσια, αὐγὴ καὶ δεῖλι
 (τὰ Λήγαιά, τὰ Λήγαια)
 σὲ τριγυρνοῦν,... π' ἀντίς σταφύλι
 τώρα φιλοῦν τ' ἄγγιχτα χεῖλη
 τῶν κοριτσιῶν, π' ὡς σὲ τρυγοῦνε,
 τὰ Λήγαιά σου μελωδοῦνε.

Μὲ τὴν πνοή σου τὴ γεννήτρα
 (τὰ Λήγαια, τὰ Λήγαια)
 ποὺ ζωντανεύει κάθε μήτρα,
 ὦ! ρίξωσε τὴ θεία φύτρα
 στῆς γῆς τὰ γόνιμα λαγγόνια
 (Λήγαια ψάλλουν καὶ τ' ἀηδόνια)
 γενιὰ καινούργια νὰ φουντώση
 (τὰ Λήγαια, τὰ Λήγαια)
 σὰν τὸ πλατάνι... ν' ἀναδώση
 ἀγάπες καρπερές!... μὲ γνώση
 τῶν Λήγαιῶν σου τ' ἀγνὰ κάλλη
 καθέννας, καθεμιὰ νὰ ψάλλη.

Δυνάμωνε τὰ νέα ζευγάρια
 (τὰ Λήγαια, τὰ Λήγαια)
 πλούσια ἀπὸ γάλα τὰ μαστάρια,
 γεμᾶτ' ἀράδα τὰ πιθάρια

κρασί μοσχάτο, μέλι, σῦκα —
τὰ Λήναιά σου, ὦ Βάκχε, γροίκα!»*

Μά, νά... κι' ὁ Πάν ἀπ' τὴν πλάγιά του,
ζητᾷ νὰ πῆ τ' ἀντίφωνα του,
καὶ μὲ τὴ σύριγγα στὸ χέρι,
καὶ τὸ τραγούδι του ἀσκέρι,
μικρὴ παράκληση νὰ κάμῃ
τοῦ Βάχχου, φίλου του καὶ θλάμῃ.

«Βλάμῃ καὶ γείτονα καλέ μου,
θὰ πῶ σου κάτι κι' ἀκουσέ μου...
ἄχ βόηθα με στὸ πῶχῳ ζῶρι —
ἀπ' τοῦ θρακιᾶ τὸ ξεροδόρι
ποῦ πρώϊμο μᾶς ἦρθε τόσο,
τὰ μικρὰ ζᾶ μου νὰ γλυτώσω,
τὸ νεογέννητο τ' ἀρνάκι,
τὸ τόσο δὴ τὸ κατσικάκι,
ποῦ ξέρεις πόσο τὸ λυπάμαι...
ἄχ βόηθα κι' ὅπου κράξῃς, νάμει!...
Κάνε μου, Βάκχε, τὸ χατίρι
κι' ἐγώ... θάρθῶ στὸ πανηγύρι
ποῦ σοῦχουν στρώσει τὰ παιδιὰ σου,
Νύμφες καὶ δρόακοι κι' ἔγγονά σου

* [Μὰ ρίξε καὶ καμμιά ματιὰ σου
(ὦϊμέ!... σὺ πᾶν τὰ Λήναια)
πέρα στὰ δύσμοιρα παιδιὰ σου,
ποῦ λαχταροῦν τὸ πέρασμά σου,
νύχτες ἀνύσταχτες μετρώντας
κι' ἀλλοίθωρες αὐγὰς ρωτώντας
...τάχα θ' ἀργήσῃ ἀκόμα ἡ ὥρα
ὅσπου τὰ φέγγη τ' ἀσπροφόρα
θὰ χύσουν (νεῖμα θεϊκό!)
τὸ φῶς τῆς Μάνας τὸ γλυκό,
γιὰ νὰ χαροῦν στὴν ἀγκαλιὰ τῆς
μαζί μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιὰ τῆς:
Στὰ ξέφραγά τους τὴν ἄμπέλινα
τραγούδια δὲν ἀκούς καὶ γέλι' ἄ
πὸ κοριτσιῶν παρθένων χεῖλη
(κλεισιμένη τῆς χαρᾶς ἡ πύλη)
μόν' οὐρλιαχτὰ ἀπὸ γυναίκα
κι' ἀλήναια... τὰ Λήναια!]

(πού μάντρες, χειμαδιά καὶ σταυλοὶ
θ' ἀντιλαλᾶνε στὸ σουραῦλι.)

Μὰ δῶσε μου κι' ἐμὲ τὴν ἄδεια
νὰ σύρω ἀθῶα ἐδῶ κοπάδια,
τοὺς τραγοπόδαρους Σατύρους,
π' ὀσμίζοντ' ἔλο... ποδογύρους,
νὰ κυλιστοῦνε μιὰ νυχτιὰ
μέσ' στῶν νυμφῶν σου τὰ σκουτιὰ,
πού κάτασπρα λαμποκοποῦνε
κι' ἄνωρ ἀγόρια τυραννοῦνε
(γλυκὸ τυράννισ!... π' ὡς κι' οἱ γέροι
θὰ θέλαν νάμπουν στὸ σεφέρι!)

ἄκακο θέβαια ξενύχτι
καὶ μόνο γιὰ' να μερονύχτι,
ὅσο τοὺς φτάνει νὰ τὰ σιάσουν
καὶ πλάγι πλάι νὰ κουθεντιάσουν
γι' αὐτὸ πού οἱ σοφοὶ δὲ φταίνε
ἂν «νόημα ζωῆς» τὸ λέγε,
κι' ἀξί' ἀλήθεια νὰ τὸ δοῦμε
κ' ἐμεῖς ἀπὸ κοντά... νὰ ποῦμε
ἂν εἶν' ὅπως τὸ λέν' αὐτοὶ
(τάχατ' «ὕπόθεση... καυτή!»)
πράγματα κάπως μπερδεμέν' ἀ-
πὸ θαμπὰ μάτια κυτταγμένα —
ἢ μήπως κ' εἶναι πιὸ σιμὰ,
παρ' ἔβλη τους τὴν ἄγρια ἀσχήμια,
πρὸς τῆς ζωῆς τὸ νόημα
τ' ἀνθρωπομοῦτσον' αὐτὰ ἀγρήμια!...

.....
μπορεῖ καὶ νάχουν, ὡς συννόμοι,
σοφοὶ καὶ Σάτυροι... μιὰ γνώμη
(μὴ γνώμη μιὰ, ἴς πολλά, δὲν ἔχουν κι' ἄλλοι
σπουδαῖοι τοῦ καιροῦ μας καρναδάλοι,
πρῶτοι κι' ἀπ' αὔριο νὰ τὴν ἀλλάξουν,
μπουκιά καινούργια ἂν πρόκειται ν' ἀδράξουν;)

Κι' ἀκόμι' ἓνα μικρὸ χατίρι,
μικροῦλι κι' ὅσο τὸ ποτήρι

(ἂν ἠθέλης πές το καὶ ρουσφέτι,
φτάνει γὰρ ὀγγὴ μου τὸ σεκλέτι)
θὰ μοῦ τὸ κάμηρ, Βάκχε ἐσύ,
μὲ τὴν καρδιά σου τὴ χρυσῆ.
Κεῖ τοῦ φτωχοῦ... στὸ καλυθάκι,
δῶσ' του γὰρ πιῆ λίγο κρασάκι,
γὰρ πᾶνε του π' ἀλλάργα οἱ κόποι —
μ' ἀρέσουν οἱ φτωχοὶ οἱ ἀνθρώποι!...

Δὲν τοῦ χαλαῖμε κι' οὔτε μεῖς τοῦ Πάνα τὸ χατίρι
νάρθη κι' αὐτὸς στὸ πανηγύρι...
μόν' γὰρ ζητήσομι' ἀπ' τὸ Βάκχο
ἢ κι' ἀπ' τ' ἀγόρι του τὸν Ἰάκχο,
γὰρ ποὺν τοῦ φίλου τους τοῦ Πάνα
κάτι γὰρ μᾶς γὰρ σφάξι... κἄνα
ζαρκάδ' ἐλάφ' εἶτε καὶ τράγο,
ποὺ θᾶταν ὄνειρο στὸ φαγο-
πότι τ' ἀπόβραδου γλεντιοῦ
στις τάβλες τ' ἀρχοντοσπιτιοῦ.
Κρασί γερὸ ζητάει ὁ τράγος,
αὐτὸς ὁ κέρατος «παμφάγος
τῶν φρέσκων φύλλων τ' ἀμπελιοῦ»
(τὸ ἴπε τὸ στόμα ἐνὸς παλιοῦ)
τώρα... τοῦ φτάνουν τὰ δυὸ τοῦδλα,
γὰρ στήριγμά της πῶχει ἡ σοῦδλα
καθὼς γυροῦν... καὶ σκάζ' αὐτὸς
ροδάτος... καὶ σιγοψητὸς,
μὰ κι' ἐκδικιοῦμαστε λιγάκι
ραντίζοντάς τον μὲ κρασάκι:
φυλλοθλαστάρια καὶ τσαμπιά
δὲ θὰ τολμᾶ ν' ἀγγίξῃ πιὰ!....
(σὲ ξένο διὸ δὲ θάξουν χέρι —
αὐτὸ πιὰ τώρα... θὰ τὸ ξέρῃ.)

.....
Ἴσται μᾶς εἶναι πιὸ δεχτὸ / καὶ τὸ τραγῆσιο τὸ ψητὸ
καὶ τοῦ Πανός μας τὸ χατίρι —
«ἄς μπῆ κι' αὐτὸς στὸ πανηγύρι!».

ΙΩΑΝ. Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ Η ΤΡΕΛΛΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΥ

Μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς Ἱπποκρατικῆς Συλλογῆς (1), περιλαμβάνεται εἰς δλόκληρον διβλίον ἢ ἀλληλογραφία τοῦ πατρὸς τῆς ἱατρικῆς. Τὸ διβλίον τοῦτο ἐπιγραφόμενον: Ἐπιστολαί, Δόγμα, Ἐπιθώμιος, Πρεσβευτικός, ἤμπορεῖ κυρίως γὰ διαιρεθῆ εἰς τρία μέρη:

1ον. Τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς θωμικούς καὶ πρεσβευτικούς λόγους, εἰς τὸ ὁποῖον παρουσιάζεται ὁ Ἱπποκράτης ὡς ἀρνούμενος τὰ δῶρα τῶν βασιλέων τῆς Παιωνίας καὶ Ἰλλυρίας, ἀλλὰ σφῶζων δωρεὰν τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ βαρυτάτης πανώλους.

2ον Τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ Ἀρταξέρξου, βασιλέως τῆς Περσίας, τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀντιπροσώπων του καὶ τῶν κατοίκων τῆς Κῶ, καθὼς καὶ εἰς τὸ ψήφισμα τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ, τὸ ἐκδοθὲν πρὸς εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἱπποκράτους, ὁ ὁποῖος διὰ δευτέραν φοράν ἔσωσε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ σοβαρὰν ἐπιδημίαν

καὶ 3ον. Τὰς ἐπιστολάς τὰς περιγραφούσας τὴν ὑποτιθεμένην τρέλλαν τοῦ φιλοσόφου Δημοκρίτου.

Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ μέρη τὸ περισσότερον ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ τρίτον μέρος τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν τρέλλαν τοῦ Δημοκρίτου. Αἱ ἐπιστολαὶ αἱ ἀναφερόμεναι εἰς τὸ τμήμα αὐτὸ ἐν ὅλῳ δώδεκα, διαπνέονται ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἀπὸ ἰδιαιτέρως ἐξαιρετικῆν λεπτότητα σκέψεως καὶ θαυότερα αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα διέκριναν τοὺς ἀρχαίους μας προγόνους. Ἐξ αὐτῶν ἡ ὀγδόη ἐπιστολή, τὴν ὁποῖαν ἐξ Ἀβδήρων ἀποστέλλει ὁ Ἱπποκράτης εἰς τὸν ἐν Ρόδῳ φίλον του Δημάγητον καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν περιγράφει τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν εὗρήκε τὸν Δημοκρίτον, εἶναι ἕνα σκληρὸ μαστίγιωμα κατὰ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποῖα δημιουργοῦσα διαρκῶς νέας ἀνάγκας ὅλως διόλου ἀσκόπους, συντελεῖ μόνη τῆς εἰς τὴν δυστυχίαν καὶ καταστροφὴν τῆς.

Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν μεταφέρομεν εἰς τὴν παρούσαν μελέτην, διότι μολογόντι ἐγγραφή πρὸ 2500 σχεδὸν ἐτῶν, ἤμπορεῖ κάλλιστα γὰ ἐφαρμοσθῆ καὶ διὰ τὴν ἐποχὴν μας.

1) Ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν δεκάτομον ἔκδοσιν τοῦ Ἱπποκράτους ὑπὸ τοῦ E. Littré.

ΠΟΙΟΣ ΗΤΟ Ο ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης, ἀκμάσας κατὰ τὸ 420 π.Χ. ἦτο μέγας φιλόσοφος καὶ φυσιοδίφης τῆς ἀρχαιότητος. Διακρινόμενος ἰδιαιτέρως διὰ τὴν φιλομάθειάν του καὶ κληρονομήσας τεραστίαν πατρικὴν περιουσίαν, ἐπεχείρησε μεγάλας περιηγήσεις ἀνὰ τὴν Μ. Ἀσίαν, τὴν Περσίαν, τὰς Ἰνδίας, τὴν Αἴγυπτον, τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Μεγάλην Ἑλλάδα, ἀποκτῆσας ἐγκυκλοπαιδικὰς

Ο ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ. Τὸ ἀνευρεθὲν εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Κῶ (1929) ἀγαλμα τοῦ Ἱπποκράτους.

γνώσεις ἀφαντάστους διὰ τὴν ἐποχὴν του. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἐπιδοθεὶς εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν θεσμῶν καὶ νόμων τῶν Ἀβδηρῶν, θεσπίσας δόγματα, τὰ ὅποια συνετέλεσαν εἰς τὴν εὐδαιμονίαν καὶ διανοητικὴν ἀνάπτυξιν τῶν συμπατριωτῶν του.

Κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην, ὁ ὅποιος ἀναφέρει τὸν Δημόκριτον συχνὰ εἰς τὰ συγγράμματά του, ἡ κυριωτέρα τῶν θεωριῶν του ἦτο ἡ «θεωρία τῶν ἀτόμων»,

διὰ τῆς ὁποίας ἐξηγεῖ ἐπιστημονικῶς πάντα τὰ φιλοσοφικά ζήτηματα.

Ἡ θεωρία αὕτη λησμονηθεῖσα τελείως ἐπὶ δύο σχεδὸν χιλιετηρίδας, ἐπανήλθε καὶ πάλιν ἐπὶ τάπητος κατὰ τὸ 1600 μ.Χ. ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἑγγλου φυσιοδίφου Βάκωνος, ὁπόθεν παρελήφθη καὶ ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης.

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους, τόσοσιν πολὺ ἦσαν διαδεδομένα εἰς τὸν λαὸν τὰ συγγράμματα τοῦ Δημοκρίτου, ὥστε ὅταν ὁ ἀντίπαλος καὶ προσωπικὸς αὐτοῦ ἐχθρὸς Πλάτων προσεπάθει νὰ τὰ περισυλλέξῃ καὶ νὰ τὰ καύσῃ, τοῦ ὑπεδείχθη ὅτι ἐματαιοσπύγει τελείως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι ὅλος σχεδὸν ὁ κόσμος ἐγνώριζεν ἀπὸ στήθους τὰς θεωρίας του.

Η ΠΡΟΣΚΛΗΣΙΣ ΤΟΥ ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Ἴπποκράτης ὑπέργηρος πλέον, σχεδὸν ἑνενηκοντούτης, πλήρης δόξης καὶ τιμῶν, θέσας τὰς θάσσει τῆς νεωτέρας ἰατρικῆς καὶ περιβαλλόμενος ὑπὸ ἀτμοσφαιρας γεμάτης πολυτίμου μυστηρίου καὶ εὐγενοῦς παραδόσεως, ἀνεπαύετο εἰς τὴν πατρίδα του. Εἶχε τὰ τελευταῖα ἔκείνα χρόνια δοκιμάσῃ τὰς πρώτας οἰκογενειακὰς πικρίας τῆς ζωῆς του, διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος τόσοσιν διὰ τῶν ἐργασιῶν του καὶ τῆς παρατηρητικότητός του εἶχε συντελεῖν εἰς τὴν καταπολέμησιν τοῦ θανάτου, εἶχε τὸ δυστύχημα νὰ χάσῃ σχεδὸν ταυτοχρόνως τὴν γυναῖκα του καὶ τὴν δευτερότοκον θυγατέρα του. Μέγα κτύπημα τῆς μοίρας διὰ πῶν πατέρα καὶ τὸν σύζυγον, ἀλλ' ἀδύνατον νὰ καταβάλλῃ τὴν ὑψηλὴν τοῦ σοφοῦ διάνοιαν. Ἀγέρωχος ἐμπρὸς εἰς τὸ σκληρὸν κτύπημα τοῦ θανάτου, ἔπνιξε τὸν πόνον του ὡς ἀληθῆς ἀσκληπιάδης καὶ ἐξηκολούθησε τὴν συνήθη του ζώην, καλλιεργῶν καὶ τελειοποιῶν τὴν ἰατρικὴν, προσφέρων δὲ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς ὅσους κατέφευγον εἰς τὰ φῶτα καὶ τὰς γνώσεις του.

Σεδάσμιος πλέον, περιδληθεὶς τὴν ἄλω τοῦ ὑπερανθρώπου, προήδρευε πάντοτε τῶν ἐπισήμων τοῦ Ἀσκληπιοῦ τελετῶν. Ἀκριδῶς εἰς μίαν ἀπὸ τὰς τελετὰς αὐτὰς εἰδοποιήθη ὅτι ταχυδρόμος ἀφίχθεις ἐσπευσμένως ἀπὸ τὰ Ἄδδηρα τοῦ ἐκόμιξε ἐμπιστευτικὴν ἐπιστολήν. Ὁ ταχυδρόμος δὲν τοῦ ἦτο ἄγνωστος. Ἦτο ὁ προύχων Ἀμελησαγόρης, τὸν ὁποῖον εἶχεν ἄλλοτε γνωρίσῃ εἰς τὰ Ἄδδηρα. Ἐπλησίασε τὸν Ἴπποκράτην καὶ μετ' λόγους διακεκομμένους καὶ συγκινητικούς, τοῦ ἐξήγησε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του.

Ἴδου τὸ κείμενον τῆς ἐπιστολῆς:

Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Δῆμος τῶν Ἀδδηριτῶν
πρὸς τὸν Ἴπποκράτην.

Πολὺ μεγάλος κίνδυνος, ὦ Ἴπποκράτες, ἐπικρέματα ἐπὶ τῆς πόλεώς μας, διότι κινδυνεύει ἕνας συμπολιτῆς μας, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου καὶ πρὸς τὸ παρὸν καὶ εἰς

τὸ μέλλον ἐστηρίζαμε τὴν δόξαν μας. Βέβαια τώρα κανείς, μὰ τοὺς Θεούς, δὲν ζηλεύει τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν ἔφθασε, διότι ἀπὸ τὴν μεγάλην σοφίαν ποὺ κατέχει, ἡσθένησε, καὶ ἐάν, ὅπως ὑπάρχει: φόβος, ὁ Δημόκριτος χάσῃ τὸ λογικόν του, τότε ὅλοι μας εἴμεθα κατεστραμμένοι.

Παραμελήσας τελείως τὸν ἑαυτὸν του, ἀγρυπνεῖ ἡμέραν καὶ νύκτα, γελᾷ διὰ τὸ κάθε τι καὶ νομίζει ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶναι τίποτε: ὁ εἶς νυμφεύεται, ὁ ἄλλος ἐμπορεύεται, ὁ ἄλλος δημηγορεῖ, ὁ ἄλλος ἄρχει, ὁ ἄλλος ἀποστέλλεται πρὸς πρεσβείαν, ὁ ἄλλος ἀρρωστᾷ, ὁ ἄλλος πληγώνεται: καὶ ὁ ἄλλος ἀποθνήσκει. Αὐτὸς γελᾷ δι' ὅλους καὶ διὰ τοὺς λυπημένους καὶ διὰ τοὺς χαρούμενους. Ἄκόμενη ἐνδιαφέρεται καὶ διὰ τὰ πράγματα τοῦ Ἄδου, διὰ τὰ ὁποῖα μάλιστα καὶ συγγράφει. Λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι γαμᾶτος ἀπὸ φαντάσματα, ἀκούει φωνὰς πουλῶν, καὶ σηκωνόμενος ἐπανειλημμένως τὴν νύκτα, μόνος τραγουδεῖ σιγανὰ διαφόρους σκοπούς. Ἄλλοτε λέγει ὅτι ταξιδεύει εἰς τὸ ἄπειρον καὶ ὅτι ὑπάρχουν ἀπειράριθμοι Δημόκριτοι παράμοιοί του. Τὸ χρῶμα του δὲν ἤλλαξε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἰδέας του. Ἰδοὺ τί φοβούμεθα, Ἰππόκρατες, ἰδοὺ τί μᾶς ἀνησυχεῖ.

Τρέξε λοιπὸν γρήγορα νὰ μᾶς σώσης, τρέξε νὰ παρηγορήσῃς τὴν πατρίδα μας καὶ νὰ μᾶς συμβουλευθῇς τί νὰ κάμωμεν. Ἐάν σώσης ἓνα τοιοῦτον ἄνθρωπον δὲν θὰ σοῦ λείψῃ οὔτε ἡ δόξα, οὔτε τὸ χρῆμα, οὔτε αἱ γνώσεις. Βεβαίως διὰ σέ αἱ γνώσεις εἶναι καλύτεραι ἀπὸ τὰ καλὰ τῆς τύχης, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ καλὰ θὰ σοῦ τὰ προσφέρωμεν ἐν ἀφθονίᾳ. Διότι: ἐάν σώσης τὴν ζωὴν τοῦ Δημοκρίτου, ἡ πόλις μας καὶ ἂν ἀκόμη ἦτο ὅλη ἀπὸ χρυσόν, δὲν θὰ ἤμπορούσε νὰ πληρώσῃ ὅ,τι ἀξίζει ὁ ἐρχομός σου.

Νομίζομεν, ὦ Ἰππόκρατες, ὅτι οἱ νόμοι μας εἶνε ἀσθενεῖς. Νομίζομεν ὅτι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη παραληροῦν. Σπεῦσε λοιπὸν, ὦ κάλλιστε τῶν ἀνθρώπων, νὰ θεραπεύσῃς αὐτὸν τὸν φημισμένον ἄνθρωπον. Δὲν θὰ θεωρηθῇς μόνον ἰατρός, θὰ θεωρηθῇς ὡς σωτὴρ ὅλης τῆς Ἰωνίας. Θὰ θεραπεύσῃς ὅλην τὴν πόλιν καὶ ὄχι μόνον ἓνα ἄνθρωπον. Θὰ ξανανοίξῃς τὴν Βουλὴν μας, ἡ ὁποία κινδυνεύει νὰ κλείσῃ. Σὺ θὰ γίνῃς δικαστής, Σὺ νομοθέτης, Σὺ ἄρχων, Σὺ σωτὴρ. Ὅλα αὐτὰ τὰ περιμένομεν ἀπὸ Σέ.

Ἡ πόλις μας, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἄσημος, καὶ κατὰ περισσότερον, ἢ Ἑλλάς ὀλόκληρος, σέ παρακαλεῖ νὰ θεραπεύσῃς αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς σοφίας. Ἡ παιδεία σέ καλεῖ νὰ τὴν ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὸ παραλήρημα.

Ἐχε ὑπ' ὄψιν σου ὅτι θὰ ἔχῃς καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἂν δὲν ἐγκαταλείψῃς τὸν Δημόκριτον. Σὺ συγγενεὺς πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν καὶ ὡς πρὸς τὸ αἷμα καὶ ὡς πρὸς τὴν τέχνην, αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ ἓνα ἀδελφὸν τοῦ Ἡρακλέους, ἀπὸ τὸν ὁποῖον κατάγεται καὶ ὁ Ἀθθῆρος, ὁ ὁποῖος, ὅπως γνωρίζεις ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν πόλιν μας. Ἐπαμένως καὶ ὁ Ἡρακλῆς θὰ σέ εὐχαριστῇ διὰ τὴν θεραπείαν τοῦ Δημοκρίτου.

Σέ παρακαλοῦμεν λοιπὸν, ὦ Ἰππόκρατες, νὰ σπεύσῃς πρὸς ἡμᾶς, ἀφ' οὗ

δoléπεις νὰ ὑποφέρῃ ἕνας ὀλόκληρος λαὸς καὶ ἕνας ἐπιφανῆς σοφός. Ἄλλοίμονον! πόσον ἡ μεγάλη σοφία πολλάκις κατανατᾶ ἀρρώστεια.

Καὶ οἱ Ἀδθηρίται ἐξηκολούθουν εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, παρακαλοῦντες τὸν Ἴπποκράτην νὰ σπεύσῃ εἰς σωτηρίαν τοῦ Δημοκρίτου.

(Ἐπιστολὴ Ἀδθηριτῶν πρὸς τὸν Ἴπποκράτην).

Μόλις ἔλαθεν ὁ Ἴπποκράτης γνώσιν τῆς ἐπιστολῆς εἶπε εἰς τοὺς γύρω του:

— Τί εὐτυχημένοι οἱ λαοὶ ποὺ γνωρίζουν νὰ ἐκτιμοῦν τὴν ἀξίαν τοῦ σοφοῦ. Καὶ πόσον εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰς χώρας δὲν τὰς προφυλάττουν οἱ πύργοι καὶ τὰ φρούρια, ἀλλ' αἱ συμβουλαὶ τῶν ὑπερόχων πνευμάτων.

Καὶ μολοντί δὲν εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τρέλλας, ἀλλὰ μᾶλλον περὶ ὑπερκοπώσεως, εἰδοποίησε τοὺς Ἀδθηρίτας ὅτι θὰ θέσῃ τὰ φῶτα κῆς ἐπιστήμης του εἰς τὴν διάθεσιν των. Συγχρόνως ἔγραψε εἰς τὸν φίλον του τὸν Ράδιον ἐφοπιστὴν Δημιάγητον νὰ τοῦ στείλῃ ἕνα ταχὺ πλοῖον, εἰδοποίησε τὸν Κρατεῦαν νὰ τοῦ ἐτοιμάσῃ τὰ καλλίτερα ὀότωνα καὶ φάρμακα καὶ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν εὐρίσκετο εἰς τὰ Ἀδθηρα.

(Ἐπιστολαὶ Ἴπποκράτους πρὸς Ἀδθηρίτας,
πρὸς Φιλοποίμενα, πρὸς Διονύσιον, πρὸς Δημιάγητον).

Ἐκεῖ φθάσας, πλησιάζει τὸν Δημόκριτον καὶ τὰς πρώτας του ἐντυπώσεις διαδιβάξει δι' ἐπιστολῆς εἰς τὸν φίλον του Δημιάγητον. Τὴν ἐπιστολὴν αὐτὴν μεταφέρομεν σχεδὸν ὀλόκληρον:

Ἴ π π ο κ ρ ά τ η ς Δ η μ ι α γ ή τ ω χ α ί ρ ε ι ν .

Ἀκριθῶς, ὦ Δημιάγητε, τὰ πράγματα ἦσαν ὅπως τὰ ὑπεθέταμεν. Ὁ Δημόκριτος ὄχι μόνον δὲν ἦτο τρελλός, ἀλλὰ περιεφρόνει τὰ πάντα καὶ διὰ τῆς διαγωγῆς του μᾶς ἐδίδασκε, δι' ἡμῶν δὲ ἐδίδασκεν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα.

Σοῦ ἔξαπέστειλα, φίλτατε, τὸ πλοῖόν σου, τὸ ὁποῖον ἀληθινὰ εἶναι τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Παρὰ τὸ σῆμα τοῦ Ἥλιου, τὸ ὁποῖον φέρει, νὰ προσθέσῃς καὶ τὸ σῆμα τῆς Ὑγείας, διότι ἀληθῶς μᾶς ἔκαμε ἕνα θαυμάσιον ταξεῖδι καὶ ἔφθασεν εἰς τὰ Ἀδθηρα ἀκριθῶς τὴν ἡμέραν τὴν ὁποῖαν εἶχα ὀρίσῃ.

Ἐκεῖ εὐρήκα ὅλους ἐμπρὸς εἰς τὰς πύλας τῆς πόλεως καὶ μὲ ἀνέμενον μὲ ἀνυπομονησίαν. Δὲν ἦσαν ἐκεῖ μόνον οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες καὶ οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδιὰ καὶ τὰ νήπια ἀκόμη, ὅλοι καταφεῖς καὶ λυπημένοι. Ἡ λύπη των προήρχετο ἐκ τοῦ ὅτι ἐνόμιζον τὸν Δημόκριτον τρελλόν, ἐν ὧ αὐτὸς ἐκείνην τὴν ὥραν ἦτο καθ' ὀλοκληρίαν ἀφωσιωμένος μὲ τὴν ἀνωτέραν φιλοσοφίαν. Ὄταν μὲ εἶδαν συνήλθον λιγάκι, ἀνεθάρρησαν καὶ ἤλπιζον ὅτι θὰ τὸν ἔσωζον.

Ὁ Φιλοποίμην ἐπέμενε νὰ μὲ φιλοξενήσῃ εἰς τὸ σπίτι του, ἀλλ' ἐγὼ ἐδή-

λωσα ὅτι διάζομαι νὰ ἰδῶ τὸν Δημόκριτον. Παρεδέχθησαν τὴν γνώμην μου καὶ χαρούμενοι μὲ ὠδήγησαν εὐθὺς διὰ μέσου τῆς ἀγορᾶς, ἄλλοι προπορευόμενοι, ἄλλοι βαδίζοντες πλάγι μου καὶ ἄλλοι ὀπίσω μου, φωνάζοντες νὰ σώσω, νὰ δοηθήσω καὶ νὰ θεραπεύσω τὸν Δημόκριτον. Καὶ ἐγὼ τοὺς ἔδιδα θάρρος, τοὺς καθησύχαζα καὶ τοὺς ἐβεβαίωνον ὅτι λόγῳ τῆς ἐποχῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἦτο τίποτε τὸ σοβαρὸν ἢ καὶ ἄν ἦτο καὶ, θὰ ἦτο εὐκολόν νὰ θεραπευθῇ. Ὁμιλοῦντες μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπροχωρούσαμεν. Τὸ σπίτι δὲν ἦτο μακρὰν, ἄλλως τε καὶ ὀλόκληρος ἢ πόλις δὲν εἶναι μεγάλη.

Μετ' ὀλίγον ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σπίτι, τὸ ὁποῖον εὕρισκτο παρὰ τὰ ὀχυρώματα καὶ χωρὶς θόρυβον μὲ ὠδήγησαν εἰς ὑψηλὸν λόφον, ὃ ὁποῖος εὕρισκτο ὀπισθεν τοῦ πύργου καὶ ἐσκιάζετο ἀπὸ τερραστίας καὶ πυκνὰς αἰγείρους. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔβλεπε κανεὶς εὐκόλως τὸ σπίτι τοῦ Δημοκρίτου καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον τὸν Δημόκριτον, ὃ ὁποῖος ἐκάθητο ἐπὶ ἐνὸς λίθου, κάτω ἀπὸ χαμηλὸν πυκνὸν πλάτανον, ἐνδεδυμένος μὲ χονδροειδῆ χιτῶνα, ἀδυνατισμένος, κατακίτρινος, φέρων μακρὰν γενειάδα. Πλησίον του ἔτρεχε ἓνα μικρὸ ρυάκι, κἀνοντας εἰς τὸν δρόμον του ἓνα γλυκύτατο ψιθύρισμα. Ἐπὶ τοῦ λόφου αὐτοῦ εὕρισκτο ἓνα ἱερόν, τῶν νυμφῶν ὑποθέτω, σκεπασμένο ἀπὸ αὐτόφυτες κληματαριές. Ὁ Δημόκριτος κρατοῦσε προσεκτικὰ ἓνα διβλίον εἰς τὰ γόνατά του. Μερικὰ ἄλλα διβλία ἦσαν σκορπισμένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ του καὶ ἄφθονα ζῶα κατακοιματισμένα ἦσαν ἐκεῖ συσσωρευμένα. Ἐκείνος, ἄλλοτε σκύδων ἔγραφε, ἄλλοτε ἔπαυε καὶ ἐπὶ ἀρακτὴν ὥραν ἐσκέπτετο. Ἐπειτα ἐσηκίωνε, ἐδημάτιζε, ἐξήταζε τὰ σπλάγχα τῶν ζῶων καὶ ἐπανερχόμενος ἐπανεκάθει εἰς τὴν ἔδραν του.

Οἱ γύρω μου Ἀδθηρίται, καταλυπημένοι, σχεδὸν ἔκλαιον. Βλέπεις μοῦ ἔλεγαν τὴν ζῶην τοῦ Δημοκρίτου; Βλέπεις ὅτι εἶναι τρελλὸς καὶ δὲν γνωρίζει τί κάνει; Καὶ ἔνας ἀπὸ αὐτοὺς θέλων νὰ δείξῃ ἀκόμη περισσότερο τὴν τρέλλαν του, ἐξέβαλεν ὀξύτατον ὀδυρμόν, ὅμοιον μὲ θρήνον γυναικὸς ἐμπρὸς εἰς τὸ νεκρὸν παιδί τῆς, ἔνας δὲ ἄλλος οἴμωξεν, ὅπως ὃ ταξειδιώτης ὅταν χάσῃ τὰς ἀποσκευάς του. Ὁ δὲ Δημόκριτος ὃ ὁποῖος τοὺς ἤκουσε, ἐχαμογέλασε διὰ τὸν ἓνα, ἀνεκάγχασε διὰ τὸν δεύτερον καὶ ἔπαυσε νὰ γράφῃ, κινῶν συχνὰ τὸ κεφάλι του.

Ἐγὼ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς Ἀδθηρίτας τοὺς λέγω:

— Σεῖς, ὦ Ἀδθηρίται, μείνατε ἐδῶ. Ἐγὼ θὰ πλησιάσω μόνος τὸν ἀνθρώπον μας, θὰ τὸν ἰδῶ, θὰ τὸν ἀκούσω καὶ θὰ καταλάβω τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους του.

Ἀφ' οὗ ὠμίλησα μ' αὐτὸν τὸν τρόπον, κατέβηκα σιγανὰ σιγανὰ. Τὸ μέρος ἦτο κατηφορικὸν καὶ ἀνώμαλον, διολισθαίνων δὲ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐφθασα μετὰ δυσκολίας. Ἐσταμάτησα λοιπὸν περιμένων νὰ παύσῃ γράφων, διότι ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἔγραφε μὲ ὀρμὴν καὶ ἐνθουσιασμόν. Καὶ ὄντως, ἀφ' οὗ μετ' ὀλίγον ἔπαυσε νὰ γράφῃ μὲ παρετήρησε ὅτι ἐπροχώρουν καὶ μοῦ εἶπε:

— Χαίρε, ὦ ξένε.

— Καὶ σὺ, χίλιες φορές χαῖρε, ὦ Δημόκριτε, σοφώτατε τῶν ἀνθρώπων, τοῦ ἀπήντησα.

Καὶ ἐκεῖνος ντροπιασμένος νομίζω διότι ἰδὲν μ' ἐφώνησε μὲ τὸ ὄνομά μου, προσέθεσε:

— Καὶ σὺ πῶς ὀνομάζεσαι; Ἡ ἄγνοια τοῦ ὀνόματός σου μ' ἔκαμε γὰ σέ ὀνομάσω ξένον.

— Τὸ ὄνομά μου, τοῦ λέγω, εἶναι Ἱπποκράτης ὁ ἰατρός.

Καὶ ἐκεῖνος:

— Τὸ κλέος τῶν ἀσκληπιαδῶν καὶ τὸ ἀγλαΐσμα τῆς ἰατρικῆς ἐφθασε μέχρις ἐμοῦ. Ἀλλὰ τί ὑπόθεσις, φίλε, σ' ἔφερε ἐδῶ; Πρῶτον ἀπ' ὅλα κάθισε. Βλέπεις αὐτὸ τὸ κάθισμα ἀπὸ μαλακὰ πράσινα φύλλα, δὲν εἶναι ἰσάρεστο. Εἶναι καλλίτερο καὶ ἀπὸ τὰ πολυτελεῖα κάθισματα τῶν πλουσίων.

Ἐκάθισα καὶ ἐξηκολούθησε:

— Ἦλθες ἐδῶ διὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν ὑπόθεσιν; Ὅμιλεῖ καὶ θὰ σέ βοηθήσω ὅσον ἢμπορῶ.

Καὶ ἐγώ:

— Διὰ γὰ εἰπῶ τὴν ἀλήθειαν, ἦλθα ἰδιὰ σένα, μόνον καὶ μόνον διὰ γὰ συζητήσω μ' ἓνα σοφόν. Εἰς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα δὲ μοῦ ἔδωκε τὴν εὐκαιρίαν ἡ πατρίς μου, ἡ ὁποία μοῦ ἀνέθεσε δι' ἐδῶ μίαν ἀποστολήν.

— Τότε, μοῦ λέγει, πρὶν ἀπὸ ὅλα γὰ μεταχειρισθῆς τὴν ξενίαν τοῦ σπιτιοῦ μου.

Θέλω γὰ ἐξετάσω τὸν ἀνθρώπον μου ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη, ἂν καὶ ἔδλεπα πλέον καθαρὰ ὅτι δὲν παρελήθει, ἠρώτησα:

— Γνωρίζεις τὸν Φιλοπόφμενα, ὁ ὁποῖος εἶναι συμπολίτης σου;

— Πολὺ καλὰ, ἀπήντησε, τὸν υἱὸν τοῦ Δάμιωνος, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ κοντὰ εἰς τὴν Ἑρμωνίδα Κρήνην;

— Ἀκριθῶς αὐτὸν λέγω. Εἶμαι ξενιζόμενός του, ἀπὸ τὸν πατέρα του. Ἀλλὰ προτιμῶ τὸ σπίτι σου, ὦ Δημόκριτε, καὶ εἰπέ μου τί συγγράφεις;

Ἐσταμάτησε ἐπ' ὀλίγον καὶ εἶπε:

— Γράφω περὶ τῆς τρέλλας.

Καὶ ἐγώ ἀνεφώνησα:

— ὦ Βασιλεῦ Ζεῦ! πόσον ἐπίκαιρον καὶ τί ἀπάντησις πρὸς τὴν πόλιν.

— Διὰ τὴν πόλιν, ὁμιλεῖς ὦ Ἱππόκρατες, μοῦ λέγει.

— Μὴ δίδεις σημασίαν εἰς αὐτὸ πού εἶπα, ὦ Δημόκριτε, δὲν γνωρίζω πῶς μοῦ διέφυγε, ἀλλὰ τί γράφεις διὰ τὴν τρέλλαν;

— Τί ἄλλο θὰ γράψω μοῦ ἀπήντησε, παρὰ ἐπὶ τῆς αἰτιολογίας τῆς, τῆς φύσεώς τῆς, καὶ τὰ πρὸς θεραπείαν τῆς μέσα; Τὰ ζῶα πού θλέπεις ἐδῶ ἀνοικτὰ, δὲν τὰ ἀνοίγω διότι μισῶ τὰ ἔργα τῆς θείας προνοίας, ἀλλὰ διότι ἀναζητῶ τὴν φύσιν καὶ τὴν θέσιν τῆς χολῆς, διότι ὅπως γνωρίζεις, ὅταν πλεονάζῃ εἶναι αἰτία τῆς τρέλλας. Βεβαίως, φυσιολογικῶς ὑπάρχει εἰς ὅλους, ἀλλὰ εἰς ἄλ-

λους περισσότερα και εις άλλους ολιγωτέρα, όταν όμως υπάρχει ἐν ἀφθονία ἐπέρχονται τὰ νοσήματα και είναι οὐσία άλλοτε καλή, άλλοτε κακή. Και ἐγώ:

— Μά τον Δία, ὦ Δημόκριτε, ὁμιλεῖς ἀληθινὰ και σοφὰ και σε θεωρῶ εὐτυχῆ διότι ἤμπορεῖς και ἀπολαμβάνεις, μέσα εις τόσον βλαθεῖαν ἡσυχίαν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εις ἐμὲ δὲν ἐπιτρέπεται.

— Και διατί δὲν ἐπιτρέπεται εις σέ, ὦ Ἰππόκρατες;

— Διότι τοῦ λέγω, οἱ ἀγροί, ἡ οἰκογένεια, τὰ παιδιὰ, τὰ νοσήματα, οἱ θάνατοι, οἱ ὑπνέται, οἱ γάμοι και ὅλα τὰ ἄλλα, δὲν μου δίδουν τὸν καιρὸν δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα.

Ὁ ἀνθρωπὸς μας περιπίπτων εις τὸ συνηθισμένον του πάθος ἤρχισε νὰ καγχάζῃ και νὰ μὲ εἰρωνεύεται και κατόπιν ἐσιώπησε.

Και ἐγὼ τοῦ λέγω:

— Διατί γελάς ὦ Δημόκριτε; Γελάς δι' ὅσα εἶπα καλά ἢ κακά;

Ἄλλ' ἐκεῖνος ἐγέλα ἀκόμη δυνατώτερα και ἀπὸ τοὺς Ἀδθηρίτας, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ μακρὰν παρετήρουν, ἄλλοι ἐκτύπων τὸ μέτωπον και τὴν κεφαλὴν και ἄλλοι ἐτραβοῦσαν τὰ μαλλιά των, διότι ὅπως μου εἶπαν κατόπιν τὸ γέλοιο του αὐτὴν τὴν φορὰν ἦτο ἐντονώτερον ἀπὸ ἄλλοτε. Ἐγὼ τοῦ λέγω:

— ὦ Δημόκριτε, κάλλιστε τῶν σοφῶν, ἐπιθυμῶ νὰ μάθω τὴν αἰτίαν τοῦ γέλοιου σου και διατί σοῦ ἐφάνηκα γελοῖος ἐγὼ ἢ τὰ πρᾶγματα ποὺ εἶπα. Ἄν μὲν μὲ πείσῃς, θὰ παύσω νὰ λέγω παρόμοια πρᾶγματα, ἂν όμως ὄχι, τότε και σὺ πρέπει νὰ παύσῃς νὰ γελάς χωρὶς λόγον.

Και ἐκεῖνος:

— Δι' ὄνομα τοῦ Ἡρακλέους, ἐάν, ὦ Ἰππόκρατες, ἠμπορέσῃς νὰ μὲ ἐλέγξῃς, τότε θὰ ἐπιτύχῃς μίαν ἀπὸ τὰς καλλιτέρας θεραπείας ποὺ ἠμπορέσῃς ποτὲ νὰ κάμῃς.

Και πῶς, ἀγαπητέ, δὲν θὰ ἐλεγχθῆς, τοῦ εἶπα. Ἡ νομίζεις ὅτι δὲν είναι ἄτοπον νὰ γελάς διὰ τὸν θάνατον, διὰ τὰ νοσήματα, διὰ τὸ παραλήρημα, διὰ τὴν τρέλλαν, διὰ τὰς σφαγὰς ἢ διὰ κἄτι ἀκόμη χειρότερον; Ἡ ἀντιθέτως, διὰ τοὺς γάμους, τὰς πανηγύρεις, τὰς γεννήσεις, τὰ μυστήρια, τὰς ἀρχὰς και τὰς τιμὰς, ἢ ὁτιδήποτε ἄλλο καλόν; Διότι σὺ γελάς δι' ὅτι ἔπρεπε νὰ κλαῖς, και κλαῖς δι' ὅτι ἔπρεπε νὰ σ' εὐχαριστῇ, εις τρόπον ὥστε κατὰ σὲ δὲν ὑπάρχει διάκρισις μεταξὺ καλοῦ και κακοῦ.

Και ἐκεῖνος:

— Αὐτὰ ὅλα ποὺ λὲς είναι πολὺ καλά, ὦ Ἰππόκρατες, ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις τὸν λόγον τοῦ γέλοιου μου.

— Νομίζεις, ὦ Ἰππόκρατες, ὅτι δύο είναι αἱ αἰτίαι τοῦ γέλοιου μου, τὰ καλά και τὰ κακά πρᾶγματα, ἀλλ' ἐγὼ κατὰ βάθος δὲν γελῶ παρὰ δι' ἓν και μόνον πρᾶγμα, διὰ τὸν ἀνθρωπον. Γεμάτος ἀπὸ παραλογοισμούς, χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε εις τὸ μυαλό του, μὲ ἰδέας και σχέδια τελείως παιδικὰ, δημιουργεῖ χωρὶς κανένα λόγον τραμερὰς συμφορὰς και φροντιδίας, ἔρμαιον πάντοτε τῶν ἐπιθυ-

μιῶν του. Τρέχει εἰς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου καὶ τὰ ἀτέλειωτα θάραθρα διὰ νὰ κερδίσῃ ἄργυρον καὶ χρυσόν, χωρὶς ποτὲ νὰ εἶναι ἰκανοποιημένος διότι ἐκέρδι-
σε ἄρκετά. Δὲν ἐντρέπεται νὰ λέγῃ ὅτι εἶναι εὐτυχής, ἐν ᾧ διὰ νὰ ἀνοίγῃ τὰ
θάθη τῆς γῆς μεταχειρίζεται ὁμοίους τοῦ ἀλυσσοδεμένους, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλοι
μὲν ἀποθνήσκουν ἐργαζόμενοι, ἄλλοι δὲ ὑποκύπτοντες εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς
μοίρας των, παραμένουν χρόνια καὶ χρόνια εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, θεω-
ροῦντες τὴν κόλασιν εἰς τὴν ὁποίαν ζοῦν ὡς πατρίδα των.

Ἄναζητοῦν τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χρυσόν, κοσκινίζουν τὰ ἔχγη τῆς σκόνης
ποῦ εὐρίσκουν καὶ μαζεύουν ἄμμιον ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἄμμιον ἀπὸ τὸ ἄλλο.
Ἀνοίγουν τὰς φλέβας τῆς γῆς, σχίζουν τὰ θάθη τῆς διὰ νὰ πλουτήσουν, κά-
νουν τὴν μητέρα μας γῆν, μίαν γῆν ἐχθρικὴν καὶ ἐν ᾧ ἡ γῆ μένει πάντοτε ἡ
ἴδια αὐτοὶ ἢ τὴν θαυμάζουν ἢ τὴν προδοπατοῦν. Δὲν εἶναι νὰ γελᾷ κανεὶς,
ὅταν βλέπῃ αὐτοὺς νὰ καταβάλλουν τόσους καὶ τόσους κόπους διὰ νὰ ἐρευνή-
σουν τὴν κρυμμένην γῆν, ἐν ᾧ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος περιφρονοῦν τὴν γῆν ποῦ
ἔχουν ἐμπρὸς των;

Ἄλλοι ἀγοράζουν σκύλους, ἄλλοι ἄλογα, ἄλλοι περιτριγυρίζουν ἓνα με-
γάλο κομμᾶτι γῆς καὶ τὸ θεωροῦν ἴδικόν των καὶ ἐν ᾧ θέλουν νὰ εἶναι κύριοι
μεγάλων ἐκτάσεων, δὲν ἠμποροῦν νὰ εἶναι κύριοι τοῦ ἑαυτοῦ των

Ἐπανδρεύονται γυναῖκας, τὰς ὁποίας ἐντὸς ὀλίγου ἀπατοῦν. Ἀγαποῦν
καὶ ἔπειτα μισοῦν. Θέλουν νὰ κάμουν παιδιὰ, τὰ ὁποία ἀπομακρύνουν ἀπὸ
κοντὰ των, μόλις μεγαλώσουν. Ποῖος εἶναι ὁ λόγος τῆς ματαίας καὶ ἀκαταλο-
γίστου αὐτῆς σπουδῆς, ἡ ὁποία δὲν διαφέρει διόλου ἀπὸ τὴν τρέλλαν;

Προκαλοῦν ἐμφυλίους πολέμους, ἰδὲν θέλουν ποτὲ νὰ ἠσυχάσουν, στήνουν
ἐνᾷδρας εἰς τοὺς βασιλεῖς των, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοὺς ἐνεδρεύουν ἐξ
ἴσου. Γίνονται ἰσολόφοι. Ἀνασαλεύουν τὴν γῆν διὰ νὰ ἔρῃν χρήμα καὶ μὲ
τὸ χρήμα αὐτὸ ἀγοράζουν χωράφια ἀπὸ τὰ χωράφια αὐτὰ ποῦ ἠγόρασαν πω-
λοῦν καρποὺς καὶ ἀπὸ τὴν πώλησιν αὐτῶν ξανακάνουν πάλιν χρήματα. Πόσας
μεταβολὰς ἰδὲν παθαίνουν εἰς κάθε στιγμὴν καὶ πόσας κακίας δὲν δείχνουν.
Ὅταν δὲν ἔχουν χρήματα τὰ ἐπιθυμοῦν, ὅταν τὰ ἀποκτήσουν ἢ τὰ κρύβουν ἢ
τὰ σπαταλοῦν.

Γελῶ διὰ τὰς ἀποτυχίας των. Καγχάζω διὰ τὰς κακοτυχίας των, διότι
κατὰ δάθος παραδιάζουν τοὺς νόμους τῆς ἰσθηθείας, ἀλληλομισοῦνται, φιλο-
νικοῦν μὲ ἀδελφοὺς, μὲ συγγενεῖς, μὲ συμπολίτας μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἀπο-
κτήσουν πράγματα τὰ ὁποία μετὰ θάνατον ἰδὲν ἀπομένουν εἰς κανένα. Ἀλλη-
λοσπαράσσονται καὶ διαρκῶς ἀνησυχοῦν χωρὶς νὰ φροντίζουν οὔτε διὰ τοὺς
φίλους των οὔτε διὰ τὴν πατρίδα των.

Θέλουν νὰ ἀποκτήσουν πράγματα ἀνάξια καὶ ἄψυχα. Ἐξοδεύουν χρήματα
διὰ νὰ ἀγοράσουν ἀγάλματα, ἐπειδὴ τὰ καλλιτεχνήματα τοὺς φαίνονται τόσο
φυσικά, ὡς νὰ ὁμιλοῦν, καὶ μισοῦν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι πραγματικὰ ὁμιλοῦν.
Ζητοῦν τὰ πράγματα ποῦ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀποκτήσουν εὐκόλως. Ὅταν διαμιέ-

γουν εἰς τὴν ξηρὰν ἐπιθυμοῦν τὴν θάλασσαν, ὅταν διαμένουν εἰς τὰ νησιά ἐπιθυμοῦν τὴν ξηρὰν, διαστρέφουν ἰδὲ διαρκῶς τὴν κάθε ἐπιθυμίαν των.

Λέγουν ὅτι δείχνουν ἰδιαίτερον θάρρος κατὰ τὸν πόλεμον καὶ ὅμως καθημερινῶς κατανακῶνται ἀπὸ τὴν ἀσέλγειάν των, τὴν φιλαργυρίαν των καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πάθη ἀπὸ τὰ ὁποῖα πάσχει ἡ ἄρρωστη ψυχὴ των. "Ὁ λ ο ι α ὕ τ ο ι εἶ ν α ι Θ ε ρ σ ῖ τ α ι τ ῆ ς ζ ω ῆ ς.

Διατί λοιπόν, ὦ Ἰππόκρατες, μέμφεσαι τὸ γέλοιο μου; Δὲν ὑπάρχει καγεῖς γὰ γελᾷ διὰ τὴν ἰδικήν του τρέλλαν, ἀλλ' ὁ καθεὶς γελᾷ διὰ τὴν τρέλλαν τοῦ ἄλλου. Ἄλλος γελᾷ διὰ τὸν μεθυσμένον, ἰδιὸν νομίζει: τὸν ἑαυτὸν του νηφάλιο, ἄλλος διὰ τοὺς ἐρωτευμένους ἐν ὧ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἤμπορει γὰ εἶναι περισσότερον ἄρρωστος, ἄλλος διὰ τοὺς ναυτιλομένους, ἄλλους διὰ τοὺς γεωργούς καὶ ὅλα αὐτὰ διότι θὲν εἶναι ποτὲ σύμφωνοι οὔτε διὰ τὰς τέχνας, οὔτε διὰ τὰ ἔργα.

Ἐπάνω σ' αὐτὸ ἐπῆρα τὸν λόγον.

— "Ὅλα αὐτὰ, ὦ Δημόκριτε, εἶναι πολὺ μεγάλα ἀλήθεια. Δὲν ὑπάρχει γλῶσσα καλλιτέρα δὲ γὰ καταδείξει τὰς ἀθλιότητας τῶν θνητῶν. Ἄλλ' αἱ πράξεις τίς περισσότερες φορές γίνονται: ἐξ ἀνάγκης, εἴτε λόγῳ οἰκιακῶν εἴτε λόγῳ κρατικῶν ὑποθέσεων. Εἶναι ζητήματα τὰ ὁποῖα δημιουργοῦν οἱ ἄνθρωποι, διότι ἡ φύσις ἰδὲν μᾶς ἔκαμε γὰ μένωμε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα. Βέβαια εἰς ὅλα αὐτὰ ἡ φιλοδοξία ἔγινε ἀφορμὴ ἰδιὸν γὰ πάρη ἢ ὀρθή σκέψιν τὸν κακὸν δρόμον, ἰδιὸν νομίζει πάντοτε ὁ καθεὶς ὅτι θὰ ἐπιτύχη καὶ δὲν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν του τὸ ἀπρόοπτον. Ἀλλά, ποῖος, Δημόκριτε, θὰ ἐνυμφεῦετο ἐὰν ἐσκέπτετο τὸ διαζύγιον ἢ τὸν θάνατον ἢ ποῖος θὰ ἔκαμνε παιδίαν ἐὰν ἐσκέπτετο ὅτι μίαν ἡμέραν ἤμποροῦσε γὰ τὰ χάσῃ; Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὴν γεωργίαν, τὴν ναυτιλίαν, τὴν βασιλείαν, τὴν ἡγεμονίαν καὶ ὅ,τιδήποτε ὑφίσταται εἰς τὸν αἰῶνα μας. Ὁ καθεὶς δὲν ὑπελόγησε ποτὲ τὴν ἀποτυχίαν, ἀλλὰ πάντοτε ἠγτλησε θάρρος ἀπὸ τὰς καλὰς ἐλπίδας καὶ προγνώσεις, χωρὶς ποτὲ γὰ σκεφθῆ τὴν κακοτυχίαν. Ὅταν λοιπὸν λάθῃς ὑπ' ὄψιν σου αὐτὰ ὅλα, δὲν νομίζεις ὅτι τὸ γέλοιο σου δὲν ἔχει θέσιν γὰ εἶναι ὅλως διόλου ἀνάρμοστον;

Καὶ ὁ Δημόκριτος:

— Πόσο Ἰππόκρατες, ἔχεις πνεῦμα γωθρὸ καὶ πόσο ἀπομακρύνεσαι ἀπὸ τὴν σκέψιν μου, διότι ἀπὸ ἀγνοίαν δὲν ἤμπορεῖς ν' ἀντιληφθῆς τὰ ὅρια τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν μεταξὺ τῆς ἡσυχίας καὶ τῆς παραχῆς. Δι' ὅλα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀπρηίθμητες, δι' ὅσους πηγαίνουν μὲ σκέψιν καὶ φρόνημην διάνοιαν, αὐτοὶ θεβαίως εὐκολὰ ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὰς δυσχερείας καὶ ὁμολογουμένως δὲν εἶναι ἄξιοι τοῦ γέλοιου μου. Ἀντιθέτως ὅμως πρὸς αὐτό, τὸ πνεῦμα ἀνήσυχο καὶ παραγμένο ἀπὸ τὰ καθημερινὰ ζητήματα τῆς ζωῆς, ὡς ἂν γὰ ἦσαν αὐτὰ πράγματα ὀριζόμενα καὶ στερεὰ, κάμνει τοὺς ἀνθρώπους γὰ ἐναδρύνωνται διὰ τὴν παράλογον σκέψιν των καὶ δὲν τοὺς ἀφήγει: γὰ διδραχθῶν ἀπὸ τὴν ἀκανόνιστον

φορὰν τῶν πραγμάτων. Ὡς ἂν ἡ ζωὴ γὰ ἦτο κάτι: σταθερὸ καὶ μόνιμο, λησιμοῦν πάντοτε τὰ ἐπεισόδια τὰ ὁποῖα τοὺς συμβαίνουν, εὐχονται πάντοτε ἐκείνο τὸ ὁποῖον τοὺς συμφέρει, ἀναζητοῦν τὸ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἐμπλέκονται εἰς μυρίας ὅσας συμφορὰς. Ἐν ᾧ ἂν ὁ καθείς ἐσκέπτετο τὰ πράγματα σύμφωνα πρὸς τὴν δύναμίν του, θὰ ἦσαν πάντοτε σκεπασμένοι ἀπὸ τὰς ἀντιθέτους περιστάσεις, διότι ὁ καθείς θὰ ἐγνώριζε τὴν κατάστασίν του καὶ δὲν θὰ ἐξετίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἐπιθυμιῶν του. Θὰ κατέφευγε πάντοτε εἰς τὴν πλουσίαν φύσιν, ἡ ὁποία εἶναι ἡ τροφὴ ὕλων.

Ὅπως εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸν παχύν, ἡ ὑπερβολικὴ ὑγεία εἶναι διαρκῆς κίνδυνος, οὕτω καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ἐπιτυχία εἶναι διαρκῶς ἐπικίνδυνος καὶ διὰ τοῦτο γινόμεθα μάρτυρες τῶν κακοτυχιῶν τῶν μεγάλων ἀνδρῶν.

Ἄλλοι ἀγνοοῦντες τὴν παλαιὰν ἱστορίαν χάνονται ἀπὸ τὴν κακίην των διαγωγῆν, διότι δὲν προσδέπουν διάφορα πράγματα ὡς ἂν γὰ ἦσαν ἀόρατα, ἐν ᾧ ἡ ζωὴ μᾶς διδάσκει: πάντοτε τί ἤμπορεῖ γὰ γίνῃ, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ γὰ προῖδη ὁ καθείς τὸ μέλλον. Ἡ αἰτία τοῦ γέλοιου μου εἶναι οἱ ἄνθρωποι: αὐτοὶ οἱ ἄφρονες, οἱ πονηροί, οἱ φιλάργυροι, οἱ ἄπληστοι, οἱ κακοῦθεις, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἰδημοουργοὺν δολοπλοκίᾳς μεταξὺ των καὶ τῶν ὁποῖων ἡ ψυχὴ εἶναι τόσον κακοφτιαγμένη, ὥστε θεωροῦν ὡς ἀρετὴν τὸ γὰ κάνουν τὸ κακόν. Αὐτοὶ οἱ ψεῦσται, αὐτοὶ οἱ φιλήθρονοι, αὐτοὶ οἱ ἀπειθεῖς εἰς τοὺς νόμους. Αὐτὴν τὴν ἀφροσύνην καταδικάζει: τὸ γέλοιο μου, αὐτοὺς ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε μάτια, οὔτε αὐτιά, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἰδὲν ἤμποροῦν γὰ συναρμολογήσουν τὴν σκέψιν των, γὰ ἰδοῦν τὸ δίκαιον, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ρίπτονται εἰς πράγματα τὰ ὁποῖα πρὸ ὀλίγου τοὺς ἀπεγοήτευσαν, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἀρνοῦνται γὰ ταξιθεύσουν καὶ ὁμῶς ταξιθεύουν, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ὑδρίζουν τὴν γεωργίαν καὶ ὁμῶς καλλιεργοῦν τὴν γῆν, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι διώκουν τὴν γυναῖκα των διὰ γὰ πάρουν ἄλλην, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι θάπτουν τὰ παιδιὰ των διὰ γὰ γεννήσουν ἄλλα, αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι εὐχονται γὰ γηράσουν καὶ ὁμῶς ὅταν εὐρεθοῦν εἰς τὸ γῆρας ἀρχίζουσιν γὰ γκρινιάζουν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ βασιλεῖς θεωροῦν εὐτυχεῖς τοὺς ἰδιώτας, οἱ δὲ ἰδιώται: ἐπιθυμοῦν γὰ γίνουσι βασιλεῖς. Ὁ πολιτευόμενος ζηλεῦει τὸν τεχνίτην καὶ ὁ τεχνίτης τὸν πολιτευόμενον, διότι εἶναι πανίσχυρος. Οἱ ἄνθρωποι ἰδὲν βλέπουν τὸν εὐθὺν ὁδόν τῆς ἀρετῆς, τὸν ὁρόμιον τὸν ἐλεύθερον, τὸν συνεχῆ εἰς τὸν ὁποῖον ἰδὲν σκοτάφτει: κανεῖς εὐκόλα. Ρίπτονται εἰς τὸ ὁρόμιον τὸν ἀνώμαλον, ὀλισθαίνοντες καὶ πολλὰς φορές παραπαίοντες, ἀσθμαίνοντες πάντοτε καταδιώκουν καὶ φιλονικοῦν ἢ μὲ τοὺς προπορευομένους ἢ μὲ τοὺς ἀκολουθοῦντας.

Ἄλλοι καιόμενοι ἀπὸ παρανόμους ἔρωτας, διολισθαίνουσι εἰς τὴν κλίνην τοῦ ἄλλου, ἄλλους δὲ κατατρώγει ἡ φιλαργυρία, τρομερὰ νόσος, ἄλλοι ἀλλήλοεξολοθρεύονται καὶ ἄλλοι παραφερόμενοι ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν των καταπίπτουσι εἰς τὸν θυθὸν τῆς καταστροφῆς ὑπὸ τὸ βάρος τῆς κακεντρεχείας των. Κατακρημνίζουσιν καὶ ἔπειτα ἀνοικοδομοῦν. Κάμνουσι προσφορὰς καὶ ἔπειτα μετανοοῦν, παραβλέπουσι τοὺς ἰδεσμούς τῆς φιλίας καὶ φθάνουσι μέχρι μίσους, ἢ

πολεμοῦν πρὸς τοὺς συγγενεῖς των καὶ ὅλα αὐτὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τοῦ χρήματος. Κατὰ τί διαφέρουν ἀπὸ τὰ παιδιὰ τὰ ὅποια παίζουν καὶ τὰ ὅποια τὸ κάθε τι διασκεδάζει, διότι στεροῦνται κρίσεως; Εἰς τὰ πάθη, τί ἀφήκαν εἰς τὰ παράλογα ζῶα, παρὰ μόνον τὸ ὅτι τὰ ζῶα συγκατοῦνται εἰς ὅτι τοὺς ἱκανοποιεῖ; Τῇ ἀληθείᾳ, ποῖος λέων ἔκρυψε τὸν χρυσὸν εἰς τὴν γῆν, ποῖος ταῦρος ἔθεσε τὰ κέρατά του εἰς τὴν διάθεσιν τῆς πλεονεξίας του, ποῖα πάρδαλις ἐδείχθη ἀπληστος; Ὁ ἀγριόχοιρος πίνει, ἀλλὰ ὅσον ἔχει ὄρεξιν, ὁ λύκος ἀφοῦ καταξέσχισεν τὴν λείαν του, ἀρκεῖται εἰς τὴν ἀναγκαίαν του τροφήν, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας δὲν χορταίνει. Ἡ τάξις τῶν ἐπιθυσιῶν ἐποχῶν καταπαύει τὸν ὄργανισμὸν τῶν ζώων, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος διαρκῶς ἔχει τὴν μανίαν τῆς ἀσελγείας. Πῶς ὦ Ἰππόκράτες, γὰρ μὴ γελάσω δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κλαίει διὰ τὸν ἔρωτα, διότι εὐτυχῶς ἕνα ἐμπόδιον τὸν ἐμποδίζει; καὶ πῶς γὰρ μὴ σκάσω ἀπὸ τὰ γέλοια δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μὴ λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τοὺς κινδύνους, ριψοκινδυνεύει εἰς τοὺς κρημνοὺς καὶ τοὺς θυβοὺς τοῦ πελάγους; δὲν θὰ γελάσω δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἀφοῦ θέσῃ εἰς τὴν θάλασσαν τὸ πλοῖον του καὶ τὸ φόρτωμά του, κατηγορεῖ ἔπειτα τὰ κύματα, διότι τοῦ τὸ κατέπιον αὐτανδρον; Ὅσον ἀφορᾷ ἐμὲ, νομίζω ὅτι τὸ γέλοιο δὲν εἶναι ἀρκετὸν δι' αὐτοὺς τοὺς τύπους καὶ θὰ ἤθελα γὰρ εὑρίσκα κάτι τι καυστικώτερον, κάτι διὰ τὸ ὅποιον δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε ἰατρικὴ γὰρ τοὺς θεραπεύσει, οὔτε φάρμακον. Ἄς σοῦ εἶναι παράδειγμα ὁ πρόγονός σου Ἀσκληπιός, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη διὰ τὴν σῶσιν τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅμως ἀντὶ εὐγνωμοσύνης τοῦ προσέφεραν τὰ κτυπήματα τοῦ κεραυνοῦ.

Δὲν βλέπετε ὅτι καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἔχω τὸ μερίδιόν μου εἰς αὐτὴν τὴν τρέλλαν, ἐγὼ ὁ ὁποῖος ἀναζητῶ τὴν αἰτίαν τῆς καὶ θυσιάζω τόσα ζῶα, ἐν ᾧ ἔπρεπε γὰρ τὴν ἀναζητήσω εἰς τὸν ἄνθρωπον; Δὲν βλέπετε ὅτι ὁ κόσμος εἶναι γεμᾶτος μῖσος διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἄφθονα κακὰ ἐμάζευσεν ἐναντίον του;

Ὁ ἄνθρωπος ἐκ γενετῆς δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ ἐν καθαρὸν νόσημα. Ὅταν εἶναι ὀρέφος εἶναι ἄχρηστος διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ ζητεῖ βοήθειαν, ὅταν μεγαλώσῃ γίνεται κακοήθης καὶ ἄφρων καὶ τὸν ἐμπιστεύονται εἰς τοὺς παιδαγωγούς, ὅταν γίνῃ ἔφηβος εἶναι θρασύς, ὅταν γηράσῃ εἶναι ἀξιολύπητος, συλλέγων τὰ κακὰ τὰ ὅποια μὲ τὴν τρέλλαν του ἔσπειρε. Ἰδοὺ ὁποῖος ἐξέρχεται ἀπὸ τὰ ἰσπλάγχνα τῆς μητρός του. Διὰ τοῦτο ἄλλοι μὲν ἀπότομοι ἐκ χαρακτήρος, γεμᾶτοι ἀπὸ ἀμέτρητον θυμὸν ζοῦν μέσα εἰς τὰς συμφοράς καὶ τὰς μάχας, οἱ δὲ εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν μοιχείαν, ἄλλοι εἰς τὴν μέθην, ἄλλοι εἰς τὸ γὰρ ἐπιθυμοῦν πάντοτε τὰ ὑπάρχοντα τοῦ ἄλλου καὶ ἄλλοι εἰς τὸ γὰρ χάνουν τὰ ἰδικά των. Ἐπρεπε γὰρ ἔχω τὴν δύναμιν διὰ τὴν ἀνακαλύπτω ὅλας τὰς οἰκίας, γὰρ μὴν ἀφήνω κανὲν κάλυμμα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα καὶ γὰρ παρατηρῶ ὅτι γίνεται μέσα ἀπ' τοὺς τοίχους. Θὰ ἐβλέπαμεν ἄλλους γὰρ τρώγουν, ἄλλους γὰρ ξεροῦν, ἄλλους γὰρ τυραννοῦνται, ἄλλους γὰρ παρασκευάζουν δηλητήρια, ἄλλους γὰρ ἐπιβουλεύονται ἐνέδρας, ἄλλους γὰρ ψηφίζουν, ἄλλους γὰρ χαίρουν,

ἄλλους νὰ ὀλοφύρωνται, ἄλλους νὰ γράφουν κατηγορίας τῶν φίλων των, ἄλλους τρελλοὺς ἀπὸ φιλοδοξίαν. Ἐὰν ἐπηγαίναμεν ἀκόμη θαυότερα, θὰ ἐφθάναμεν εἰς τὰς πράξεις αἱ ὁποῖαι ὑποθάλλονται: ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ θὰ ἐδλέπαμεν νέους ἢ γέροντας νὰ πένωνται, νὰ ἐπαιτοῦν, νὰ καταβάλλωνται: ἀπὸ τὴν πείναν, νὰ θυθίζωνται εἰς τὴν ἀσωτίαν, ρυπαροὺς, δεσμίους, γαυριῶντας διὰ τὰς ἡδονάς, τρέφοντας ἄλλους, σφάζοντας, θάπτοντας, περιφρονοῦντας ὅτι ἔχουν, ριπτομένους εἰς κτήσεις ἐλπίδοφόρους, ἄλλους ἀναισχύντους, ἄλλους φειδωλοὺς, ἄλλους ἀπλήστους, ἄλλους ὑπερηφανευομένους καὶ ἄλλους ἐπτοημένους ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν πάθος ἰδιὰ τοὺς ἵππους, ἄλλοι διὰ τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς κύνας, τοὺς λίθους, τὰ ξύλα, τὸν χαλκόν, τὴν ζωγραφικὴν. Ἄλλοι ἀπ' αὐτοὺς ὑπάρχουν εἰς τὰς πρεσβείας, ἄλλοι μεταξὺ τῶν στρατηγῶν, ἄλλοι μεταξὺ τῶν ἱερωμένων, ἄλλοι στεφανοφοροῦν, ἄλλοι εἶναι ὀπλισμένοι καὶ ἄλλοι σκοτώνονται. Πρέπει νὰ τοὺς ἰδῆς πῶς πηγαίνουν ἄλλοι εἰς τὰς ναυμαχίας, ἄλλοι εἰς τὰς μάχας, ἄλλοι εἰς τὴν γεωργίαν, ἄλλοι εἰς τὴν ἀγοράν, ἄλλοι εἰς τὰς συγκεντρώσεις, ἄλλοι εἰς τὸ θέατρον, ἄλλοι εἰς τὴν ἐξορίαν, ἐν μιᾷ λέξει, ἄλλοι ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ ἄλλοι ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἄλλοι μὲν διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ἡδονῆς, τῆς ἡδυπαθείας καὶ τῆς ἀκραιψίας, ἄλλοι δὲ διὰ τὴν ἀργίαν καὶ ραθυμίαν.

Πῶς λοιπὸν ἐν ᾧ ὀλέπω τόσας ψυχὰς ἀναξίας καὶ δυστυχεῖς, νὰ μὴ χλευάζω τὴν ζωὴν των, ἢ ὁποῖα περιβάλλεται ἀπὸ τόσην ἀταξίαν; Καὶ ἡ ἱατρικὴ σου ἀκόμη, εἶμαι θεβαιότατος, δὲν τοὺς ἀρέσει, διότι ἡ ἀκαταστασία των τοὺς κάμνει: κατηφεῖς ἰδιᾶ ἑλα καὶ τὴν σοφίαν τὴν ὑπολαμβάνουν ὡς τρέλλαν. Καὶ ὑποθέτω ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἐπιστήμης σου καταστρέφεται ἀπὸ φθόνον ἢ ἀχαριστίαν. Οἱ ἄρρωστοι μόνις σωθῶν ἀποδίδουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τοὺς θεοὺς ἢ τὴν τύχην, ἄλλοι ἀποδίδουν τὴν σωτηρίαν των εἰς τὴν φύσιν καὶ μισοῦν τὸν εὐεργέτην των, ἀγανακτοῦντες μάλιστα, ἐὰν τοὺς θεωρῆς ὡς χρεωφειλέτας. Οἱ περισσότεροι ἀπ' αὐτοὺς μὴ ἔχοντες κἄν ἰδέα τῆς τέχνης, καὶ ἐστερημένοι τελείως γνώσεων, καταδικάζουν ἐκείνον ὃ ὁποῖος εἶναι καλλίτερος, διότι αἱ ψῆφοι εἶναι εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀνοήτων, οὔτε δὲ οἱ πάσχοντες θέλουν νὰ ὁμολογήσουν οὔτε οἱ συνάδελφοι νὰ μαρτυρήσουν, διότι ὁ φθόνος ἀντιτίθεται εἰς αὐτό.

Βέβαια κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ αὐτὰς τὰς δυστυχίας ἰδιὰ τὰς ὁποίας ὀμιλῶ, καὶ σὺ ἀκόμη χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς εἶτε ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸ χρῆμα, εἶτε ἀπὸ ἀπλήν ἐπιθυμίαν, ἔλαβες μέρος εἰς αὐτὰς τὰς ἀναξιώτητας.

Ἐν ᾧ μοῦ ὀμίλει ἱεμευδία καὶ μοῦ ἐφαίνετο, Δημᾶγχε, ὡς θεῖον ὄν καὶ ἐλησημόνον ὅτι ἦτο ἀνθρώπος.

Τότε ἔλαβα τὸν λόγον:

Ὡ Δημοκρίτε, μεγαλόδοξε, θὰ φέρω εἰς τὴν Κῶ τὰς μεγάλας δωρεάς

τῆς φιλοξενίας σου, διότι με ἐγέμισες ἀπὸ θαυμασμὸν διὰ τὴν σοφίαν σου. Ἄναχωρῶ κηρύσσων ὅτι ἀνίχνευσες καὶ κατενόησες τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐλάδον ἀπὸ σέ τὸ φάρμακον τὸ ὁποῖον θὰ θεραπεύσῃ τὴν διάνοιάν μου καὶ ἀναχωρῶ διότι καὶ ἡ ὥρα τὸ ἐπιβάλλει καὶ αἱ φροντίδες τοῦ σώματος, ἀλλ' αὔριον καὶ τὰς ἀκολουθούς ἡμέρας θὰ ἐπανιδρωθῶμεν.

Μὲ αὐτὰ τὰ λόγια ἐσηκώθηγ καὶ ἐκείνος ἐτοιμαζόμενος γὰρ με ἀκολουθήσῃ, ἔδωκε τὰ βιβλία εἰς κάποιον ὃ ὁποῖον δὲν γνωρίζω ἀπὸ ποῖον μέρος ἐξῆλθε. Καὶ ἐγὼ βαδίζων ἀπετάθηγ πρὸς ἐκείνους (τοὺς ἀληθεῖς Ἀδδηρίτας αὐτούς) οἱ ὁποῖοι με ἀνέμενον εἰς τὸ ὕψωμα:

Φίλοι, λέγω, σὰς ὀφείλω πολλὰς χάριτας διότι μ' ἐκαλέσατε κοντά σας, διότι εἶδα τὸν ἰσοφώτατον Δημόκριτον, μόνον ἄξιον γὰρ κάμῃ σοφοῦς τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ ὁ Ἰπποκράτης ἀνεχώρησε. Σκεπτόμενος τὰ διδάγματα τοῦ Δημοκρίτου, ἔβλεπεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν ἦτο ἀμέτοχος ἀπὸ πολλὰ ἐλαττώματα τῶν ἀνθρώπων. Ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Κῶ μελαγχολικὸς καὶ σκεπτικὸς. Ἐραγε τὰ συγγράμματά του θὰ ὠφέλουν ἢ θὰ περιέπλεκον περισσότερο τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων; Πρὸς στιγμὴν ἐπεχείρησε γὰρ τὰ καύση καὶ μόνον ἢ αὐτοθυσία τῶν υἱῶν του καὶ τῶν μαθητῶν του τὰ περιέσωσαν.

Ἐν ᾧ εὐρίσκετο εἰς τὴν Κῶ, ἔλαβε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Ὁ Δημόκριτος πρὸς τὸν Ἰπποκράτην
χαίρειν.

Ἦλθες κοντά μου, ᾧ Ἰππόκρατες, ὅπως θὰ ἐπήγαίνες εἰς ἓνα τρελλόν, ἔτοιμος γὰρ τὸν ποτίσης τὸν ἐλλέβορον, δίδων πίστιν εἰς ἀνοήτους ἀνθρώπους, διὰ τοὺς ὁποίους τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς περναῖ ὡς τρέλλα. Μὲ εὐρήκεις ἔμως γράφοντα περὶ τῆς διαθέσεως τοῦ κόσμου, περὶ τοῦ πόλου καὶ περὶ τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ.

Γνωρίζεις δεδαίως, με ποῖαν τελειότητα τὸ σύνολον αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἶναι διηυθετημένον καὶ πόσον, ἐκεῖ, εἶναι κανεῖς μακρὰν ἀπὸ τὴν τρέλλαν καὶ τὸ παραλήρημα, καὶ ἐκαυοποιήθηκες ἀπὸ τὴν κατάστασιν τοῦ μυαλοῦ μου, ἔκρινες δὲ ὅλους αὐτούς τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἀγρίους καὶ τρελλούς. Ὅλα τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα πλανῶνται εἰς τὸν ἀέρα, μᾶς ἀπαντοῦν με εἰκόνας, πράγματα τὰ ὁποῖα ἐλέπονται με τὸν κόσμον μαζὺ καὶ τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς μίαν συνεχῆ παλίρροιαν, ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, λέγω, ἐξερευνῶν ἐπακριθῶς διὰ τοῦ μυαλοῦ μου τὴν φύσιν, τὰ ἔφερα εἰς φῶς καὶ ἀπόδειξις τὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα συνέγραψα ἐπ' αὐτῶν.

Δὲν πρέπει λοιπόν, ᾧ Ἰππόκρατες, γὰρ πηγαίνης με τέτοιου εἶδους ἀν-

θρώπους καὶ νὰ τοὺς σχετίζεσαι, διότι τὸ μυαλό των εἶναι ἐπιπόλαιο καὶ ἀδέ-
 θαιο. Ἄν ἐμπιστευόμενος εἰς αὐτοὺς μὲ ἐξελάμβανες ὡς τρελλὸν καὶ μ' ἐπό-
 τίζεις τὸν ἐλλέθορον, ἡ σοφία μου θὰ μετεβάλλετο εἰς τρέλλαν καὶ θὰ σέ κα-
 τηγάρουν ὅτι σὺ ὑπῆρξες ἢ συμπληρωματικὴ αἰτία τοῦ παραληρήματός μου,
 διότι ὁ ἐλλέθορος, διδόμενος εἰς ἄνθρωπον ὑγιᾶ, σκοπίζει τὴν διάνοιαν, ἐν ᾧ
 διδόμενος εἰς τὴν τρέλλαν εἶναι συνήθως σωτήριος.

Ἰδέ, πράγματι, ἂν μὲ κατελάμβανες, ὄχι γράφοντα, ἀλλὰ ἐξηπλωμένον ἢ
 θαδίζοντα μὲ δῆματα μετρημένα, ἢ ὀμιλοῦντα μὲ τὸν ἑαυτὸν μου, ἄλλοτε θυ-
 μωμένον καὶ ἄλλοτε μειδιῶντα, σύμφωνα μὲ τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνης τῆς στιγμῆς
 τοῦ μυαλοῦ μου, χωρὶς νὰ δίδω τὴν ἐλαχίστην προσοχὴν εἰς τοὺς γνωστούς
 μου ἐκείνους οἱ ὅποιοι θὰ μ' ἐπλησίαζαν, θεσμιύων τὴν προσοχὴν μου καὶ
 θαυμάζων μὲ ἀφοσίωσιν, θὰ ἐσκέπτεσο ὅτι ὁ Δημοκρίτος, ἂν ἐπίστευε κανεὶς
 εἰς τὰ ἴδια του τὰ μιάτια, προσωμοίαζε μὲ τὴν εἰκόνα τῆς τρέλλας. Εἶναι λοι-
 πὸν ἐπάναγκες ὅπως ὁ ἱατρός κρίνῃ τοὺς ἀσθενεῖς, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν
 ὄρασιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, νὰ ἐξετάζῃ ἐν γένει τοὺς ρυθμοὺς τῆς
 ἀσθενείας, ἂν εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἢ εἰς τὴν λήξιν
 τῆς, παρατηρῶν δὲ τὰς διαφορὰς, τὴν ἐποχὴν, τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ σύνολον
 τοῦ ὅλου σώματος, νὰ ἐφαρμόζῃ τὴν θεραπείαν, διότι ἴδι' αὐτῶν μόνον τῶν
 ἐνδείξεων θὰ ἀνεκάλυπτε εὐκόλως τὴν ἀσθένειαν. Χαίρει.

ΜΕΡΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπέρασαν 25 ἑκατονταετηρίδες. Τὰ ἔργα τοῦ
 Ἴπποκράτους μεταφρασθέντα εἰς διαφόρους γλώσσας, ἀπετέλεσαν ἐπὶ χιλιά-
 δας ἐτῶν τὴν μόνην συστηματικὴν ἱατρικὴν ἐργασίαν. Μόλις ἀπὸ τοῦ 1600
 μ.Χ., αἱ νεώτεροι ἐρευνᾶ ἤρχισαν νὰ ἀνοίγουν νέους δρόμους εἰς τὴν ἱατρι-
 κήν. Πολλοὶ ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τοῦ πατρὸς τῆς ἱατρικῆς ἔμειναν ἀνέπαφοι.
 Ἡ παρατηρητικότης τοῦ μεγάλου σοφοῦ εἶχεν ἐξαντλήσει τελείως τὸ θέμα,
 μολονότι ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἐστερεῖτο τῶν συγχρόνων μας διαγνωστικῶν μέσων.
 Ἄλλα ἀπὸ τὰς ἐργασίας του ἐξηλέγχθησαν ὡς ἀτελεῖς ὑπὸ τὴν σύγχρονον
 ἐπιστημονικὴν ἐποψίν καὶ ἐγκατελείφθησαν. Τὸ μόνον ὅμως τὸ ὅποιον οὔτε
 ἔθιξαν οὔτε ἠλλοίωσαν οἱ τόσοι αἰῶνες εἶναι τὸ περιεχόμενον τῆς πρὸς τὸν
 Δημάγητον ἐπιστολῆς.

Τὰ ἴδια πάθη, αἱ αὐταὶ φιλοδοξίαι, παρόμοιαι ἀνοησίαι ἐξακολουθοῦν νὰ
 διέπουν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ἐπειτα ἀπὸ τόσους αἰῶνας, τὸ περιεχόμενον τῆς
 ἐπιστολῆς ἔμπορεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀνέπαφον εἰς τὴν σημερινὴν κοινωνίαν. Καὶ
 τὸ ἀνθρώπινον γένος προχωρεῖ τὴν ἐξέλιξίν του, θασιζόμενον ἐπὶ τῶν αὐτῶν
 σαθρῶν θάσεων, αἱ ὅποια δυσχεραίνουν τὴν ζωὴν καὶ καθιστοῦν ἀνέφικτον τὴν
 εὐτυχίαν. Ἴσως κατὰ καιροὺς διάφοροι νεώτεροι Δημοκρίτοι μᾶς ὑποδεικνύουν
 τὴν ἐπιπολαιότητα τῆς κοινωνίας. Ἄλλὰ τὸ περιβάλλον εἶναι τόσον σαθρόν,

ὥστε καὶ αὐτοὶ θεωροῦνται ὡς τρελλοί, ὅπως ἐθεωρήθη ὁ παλαιὸς Δημόκριτος ἀπὸ τοῦς Ἀθηναίους.

Ἔως πότε ἡ ἀνθρωπότης θὰ ἀκολουθῇ αὐτὸν τὸν κακὸν δρόμον; Ἄγνωστον. Ἀγοησίου καὶ κακοήθειας μεταδοθεῖσαι ἐκ κληρονομικότητος τόσων χιλιάδων ἐτῶν, κατήγησαν πλέον αἱ βασικαὶ κατευθύνσεις τῆς ζωῆς μας καὶ συγχρόνως τῆς κακοδαιμονίας μας. Ἴσως μία ἀλλαγὴ τοῦ κοινωνικοῦ μας καθεστώτος γὰρ ἔλλαξε τὴν κατεύθυνσιν. Ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν αἱ κοινωνικαὶ ἀλλαγαί, αἱ γινόμεναι ἀπὸ τὰ αὐτὰ κοινωνικὰ στοιχεῖα, γὰρ στεροῦνται τοῦ σπέρου τῆς κακοδαιμονίας; Βιολογικῶς τοῦλάχιστον εἶναι ἀπαράδεκτον.

ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΒΑΦΕΙΑΔΟΥ

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο Ν

του γλωσσικού ιδιώματος Σωζοπόλεως Βορειοανατολικής Θράκης

Α.

ά = θά (χρησιμοποιείται και θά).

Ἄ πὰ νά φέρω. Τῶ ἄ κάνεις; Ἐμείς ἄ διαδούμε.

ἀδράκωτος - τη - το = ξεδράκωτος.

Τὸ παιδί εἶν' ἀδράκωτο. Οἱ πῖο πολλές μομίτσες (βουλγάρες χωρικές εἶναι ἀδράκωτες ἴπο κά' πὲ τὰ τσουμάνια ντους.

ἀδράμηλα (τὰ) = τζάνερα, μπομπούτες.

ἀδραμηλιά (ἡ) = τὸ δένδρο, ἡ τζανεριά.

Κάτι ἀδράμηλα πού ἔκανε φέτο ἡ ἀδραμηλιά μας! τὰ δικά μας τὰ ἀδράμηλα εἶναι γλυκώζυνα, νόστιμα.

ἀδύζαχτο (ἐπίθ.) = τὸ μὴ θηλασθὲν θρέφος.

Πῶς τ' ἄφηκες ἀδύζαχτο τὸ παιδί; Κλαίει ὁ γυιός σου, γιατί εἶν' ἀδύζαχτος.

ἀμπάδες (οἱ) (ὁ ἀμπάς) = χωριάτικα ἀνδρικά καλτά, φοδραρισμένα μὲ γούνα ἀπὸ πρόβειο δέριμα.

Πὲ τ' αὐτὸν ντὸν ἀμπά πού φορεῖ, πού νά κρυώσ' ὁ γέρος! Αὐτοὶ οἱ ἀμπάδες εἶναι γιὰ τὸ πολὺ κρύο.

ἀμπάρι (τὸ) = ἀποθήκη, σιταποθήκη.

Γιόμισανε πάλε τ' ἀμπάρια ντους φέτο. Σὰ διάβηκαμε, ἄφηκαμε ἀμπάρια γιομάτα.

ἀγαπητικός - κιά = ὁ ἀγαπημένος καὶ ὁ ἔραστής.

* Ἀφστηνα αὐτὴ ντὴ παστρικά, ἔχει ἓνα σωρὸ ἀγαπητικούς.

Ἄ πάγω νά κάνω καντάδα ἴπο κά' πὲ τὸ παράθυρο τῆς ἀγαπητικής μου. Ὁ ἀγαπητικός μου θά ν' ἔρτη αὐρι σπῖτι μας νά μὲ γυρέψη πὲ τοὺς δικούς μου.

ἄγαριμος - η - ὁ = ἄχοιμος - η - ο.

Πολὺ ἄγαριμος ἦντανε σήμερα. Εἶν' ἡ φορεσιά ντου ἄγαριμη. Τί ἄγαριμα παπούτσια εἶν' αὐτά!

ἀγιάζι (τὸ) = ὑγρασία.

Μπέ (έμπα) μέσα, έχει αγιάζι ὄξω. "Έχει ὄξω ἔν' αγιάζι!

αγιάρι (τό) = μέτρο χωρητικότητας, σκευός μετρήματος ψαριῶν κλπ, ἔλεγχος με ἀντιπαραβολή.

Πόσα αγιάρια τσίρους μέτρησετε; Φέρ' τὸ αγιάρι νὰ μετρήσουμε τὰ σκουμπριά.

αγιοκέρι (τό) = τὸ κίτρινο κερὶ ἀπὸ μέλισσα.

Νὰ θάλῃς καὶ αγιοκέρι στὴν ἀλοιφή πού θὰ κάνῃς. Ἡ μαστίχα μου θέλει κομμά' αγιοκέρι νὰ μαλακώσῃ, γιατί ἴδὲ μασιέται.

αγιοτικά (τά) = ξηρὰ λουλούδια, φυλαγμένα ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιο ἢ ἀπὸ ὅποια-δήποτε ἀγία εἰκόνα.

Κρύφ' τα αὐτὰ τ' αγιοτικά μέσ' στὸ εἰκόνησιμα (εἰκονοστάσι). Τὸ παιδί εἶναι ματιασμένο, νὰ τὸ καπνίσῃς πὲ αγιοτικά.

αγκιόζης - ζα (ἢ τσακίρης (ὄλ. λ.) = ἀλλήθωρος.

Αὐτὸς εἶν' αγκιόζης. Εἶναι μιὰ αγκιόζα, ἐσένα μιλεῖ κι' ἄλλοινα βλέπει.

αγκουρα (ή) = ἄγκυρα.

"Αντε, διαβαίνουμε, ἔρριξανε ἄγκουρα. Στὸ ναυτικό μου ντὸ γιακὰ ἀ κεντήσω μιὰ ἄγκουρα.

αγκωνή (ή) = γωνία.

Κάτσε κειναπέρα στὴν αγκωνή. Ντὸν εἶδα πού ξεμπουντάριζε πὲ ντὴν αγκωνή κεινονοῦ τοῦ σπιτιοῦ.

αγλείφω (ρ.) = γλείφω.

Μὴν ἀγλείφεις τὸ δάχτυλό σου. "Αγλείφεις τὸ τσακὰτι τοῦ παιδιοῦ νὰ τὸ ξεματιάσῃς; "Ὁρες ἢ γάτα κοντὰ στὴ σόμπα ἀγλείφουντανε.

αγούμαστος (ὀ) = ἄσπρο σταφύλι: με μεγάλες μακρουλὲς ρόγες.

"Έχουμε φέτο κάτι αγούμαστους, ρόγα μετρητή! Πὲ τὰ σταφύλια πού κρέμασαμε φέτο, τὰ πλειότερα ἤγτασι αγούμαστοι.

αγουρίδα (ή) = ἄγουρο σταφύλι.

Πογάλια - γάλια γένεται ἢ αγουρίδα μέλι. Μέσ' στὰ φασουλάκια, τώρα πού ἴδὲν ἔχει ντομάτα, θάλε κομμά' αγουρίδα νὰ νοστιμίσουνε.

αγριεύομαι (ρ.) = φροῶμαι.

Δέμπορω νὰ κάτω μονάχη μου μέσ' στὸ σπίτι, αγριεύομαι. Γύρισα πολὺ ἀργὰ ντὴ νύχτα κι' αγριεύτηκα.

αγκανὸς (ὀ) = ἀγκαθιτὸ φυτό.

Μὴ πατεῖς πὰ' στοὺς ἀγκανούς, ἀ τσιμπηθοῦν τὰ ποδάρια σου. Γιομάτο ἀγκανούς εἶναι ὄωπερα, δὲν ἔχει τόπο νὰ κάτση κανεῖς.

αγκέμια (τά) = γκέμια; ἡγία.

Πιάσε τ' αγκέμια νὰ σταθῇ τ' ἄλογο. "Έβαλανε στὰ θουβάλια τὰ καλά ντους τὰ αγκέμια γιὰ τὸ τρύγος.

ἀγκίδα (ῆ) = ἀγκίδα.

Μπῆκε μιάν ἀγκίδα μέσ' στό χέρι μου. Αὐτό τὸ σανίδι βγάξει πολλές ἀγκίδες.

ἀγκίζω (ρ.) = ἀκουμπῶ, ἀγγίζω.

Ἄγκίζω στό τραπέξι καὶ κάνω γτῆ δουλειά μου. Μὴ μ' ἀγκίζεις! Δέ σ' ἀγκιζα.

ἀγκισμὸς (ὀ) = ἀκουμπισμα, ἀγγιγμα.

Ἄγκισμὸ δὲν ἔχει. Πονεῖ τὸ χέρι μου, ἀγκισμὸ δὲν ἔχει. (Δηλ. πονάει ἀνυπόφορα, πὺ οὔτε γὰ τὸ ἀκουμπήσω μπορῶ).

ἀγκουραρμιὰ (ῆ) = ἀγγουράκια τουρσί.

Ἔκανα φέτο μιὰ ἀγκουραρμιὰ, ἄλλο πράμα! Δέ ξύνισε κόμα ἢ ἀγκουραρμιὰ μου.

ἀγκώνα (ῆ) = ἀγκών.

Χτύπησα γτῆν ἀγκώνα μου. Ὡχ, πῶς με πονεῖ ἢ ἀγκώνα μου!

ἀδειασα (ρ. ἀόρ.) = τελείωσα τίς δουλειές τοῦ νοικοκυριοῦ μου.

Κόμα δὲν ἀδειασες; Τώρα ἀδειασα. Δὲν ἀδειάζω.

ἀδιάντροπος - ἠ - ο = ἀναιδής.

Εἶσ' ἀδιάντροπος! Δέ γτρέπεται, ἀδιάντροπη! Εἶναι κι' αὐτὸ ἀδιάντροπο, τέτοια ἀδιάντροπιὰ δὲν ἔβανε τὰ μάτια μου.

ἀδιαφόρετα (ἐπίρρ.) = τοῦ κάκου, μάταια.

Ἄδιαφόρετα πασκίζεις... Ὅτι καὶ γὰ πούμε, ἀδιαφόρετα!

ἀδράχτι (τὸ) = ἀτρακτός - σουβλερὸ ξύλινο ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο γνέθουν.

Γιόμισε τ' ἀδράχτι μου. Πόσα ἀδράχτια μαλλι ἔκλωσες σήμερα;

ἀδρεφός - ἀδρεφή - ἀδρέφι = ἀδελφός - ἠ - ἀδελφάκι.

Ἔרט' ὁ ἀδρεφός μου. Ποῦ εἶσαι, μαρ' ἀδρεφή; Ἔχασα τ' ἀδρέφι μου.

Ἄδρέφια εἴμεστε.

ἀδρέφινος (ὀ) = δελφίνι.

Μέσ' στό γιालὸ φαίνεται ἕνας ἀδρέφινος. Οἱ ψαράδες ἔπιασανε κι' ἕνα ἀδρέφινο.

ἀντένα (ῆ) = μέρος ἰστοῦ πλοιοαρίου.

Ὁ μούτσος ἔπιασε γτῆν ἀντένα τοῦ καραβιοῦ. Ἔσπασ' ἢ ἀντένα.

ἄντερα (τὰ) = ἔντερα.

Γουργουρίζουνε τ' ἄντερά μου. Κρύψ' τε τ' ἄντερα τοῦ γουρουνιοῦ γὰ τὰ κάνουμε λουκάνικα.

ἀντέτι (τὸ) = συνήθεια, ἔθιμον.

Ἔτσι τῶχουμε ἀντέτι. Τὰ ἀντέτια μας δὲ ντὰ ξεχνοῦμε, παιδί μου.

ἀντζιαμής (ὀ) = ἀδέξιος, ἀτζαμής.

Δέ ντὰ καταφέρνει, εἶναι ἀντζιαμής, φαίνεται. Ἄντζιαμιδικὴ δουλειά!

ἀντήλιος (ὀ) = ἥλιος (τὸ φυτὸ) ἠλιστρόπιον.

Τὶ ἀψηλὸς πὺ γένκε αὐτὸς ὁ ἀντήλιος! Ἔνα χωράφι γιομάτο ἀντή-

λιους. Τὸ ἔσπειρανε γιὰ τοὺς σπόρους τοῦ ἀντὴλιου, πὺ τοὺς τρῶνε τὰ παιδιὰ.

ἀντιμέθαιρι (ἐπίρρ.) = ἀντιμεθαύριον, τὴν ἐπομένη τῆς μεθαύριον.

Γιὰ αὔρι, γιὰ μεθαύρι, γιὰ ἀντιμέθαιρι. Ἀντιμέθαιρι θὰ ν' ἔρτη.

ἀντίμι (τὸ) = δρασκελιά, βῆμα.

Πόσα ἀντίμια μέτρησες; Εἶκος: ἀντίμια εἶναι πὲ θωνὰ ὡς κειγὰ.

ἀντιπατῶ (ρ.) = ἐπιμένω, πατῶ πόδι.

Μὴν ἀντιπατεῖς τόσο. Θ' ἀντιπατήσω νὰ γένη αὐτὸ πὺ θέλω ἴγω.

ἀντιπούγουνο (τὸ) = διπλοσάγωνο, προγοῦλι.

Πάχαινες, ἔκανες ἀντιπούγουνο. Ἐχει κάτι ἀντιπούγουνα!

ἀντίπροχτέ (ἐπίρρ.) = ἀντιπροχθές, ἡ προηγουμένη τῆς προχθές.

Ἀντίπροχτε πῆγα. Ἀντίπροχτε ἦντανε Κεργιακὴ, προχτέ δευτέρα καὶ ἔχτε τρίτη.

ἀντὶς (πρόθ.) = ἀντί.

Ἀντὶς κέρδος - κέρατα (παροιμ.). Ἀντὶς νὰ τρίξ' ἢ ἀμαῖα, τρίξ' ὁ ἀμαξηλάτης (παροιμ.). Τὸ πίνω αὐτὸ ἀντὶς γιατρικὸ.

ἀντράδρεφος - ἀντραδρέφη (ἀλλὰ καὶ κονιάδος καὶ κονιάδα) = κουνιάδος - κουνιάδα.

Ἦρτανε ὁ ἀντράδρεφος μου κι' ἡ ἀντραδρέφη μου. Παντρεύει ἡ ἀντραδρέφη μου. Ὁ ἀντράδρεφος μου ἠῶρε ντὸ γαμπρό.

ἀντρας (ὁ) = ἄνδρας, σύζυγος.

Ἀντρα μου, ἀντρίτση μου, καλέ μου καθαλλάρη. Εἶναι μέσα ὁ ἀντρας μου.

ἀντρέσσα (ἡ) = διεύθυνσις.

Γράψε ντὴν ἀντρέσσα στὸ γράμμα. Δὲ ξέρω ντὴν ἀντρέσσα ντης.

ἄζντισε (ρ. ἀόρ.) (ἄζντιζω) = ὀργιῶ, ἐρεθίζομαι.

Ἀζντισε τὸ ἀφιλότιμο, δὲν ἤσυχάζει.

ἄζντισμένος - νη - νο = ἀσυγκράτητος, ζωηρός, ἐρεθισμένος.

Ἀζντισμένος εἶναι. Μαρὴ ἄζντισμένη, κάτσε κάτου! Κάνει σὰν ἄζντισμένο ἄλογο.

Ἄης (ὁ) = ἄγιος.

Ὁ Ἄης - Γιώργης ἔκανε τὸ θᾶμα ντου. Ὁ Ἄης - Νικόλας νὰ φυλάη τοὺς θαλασσινοὺς. Πότε εἶναι τ' Ἄη - Γιωργιοῦ, τ' Ἄη Δημητριοῦ, τ' Ἄη - Νικολᾶ;

ἄθάρρετο (τὸ) = ἀναπάντεχο (κακὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον).

Ἀθάρρετο μὲ ἦρτε. Ἀθάρρετο νὰ ντὴν εὔρη. (Κατάρρα).

ἄθρωπος (ὁ) = ἄνθρωπος.

Κατέβα κάτου, σὲ θέλει ἕνας ἄθρωπος. Δυὸ - τρεῖς ἄθρωποι εἶναι μέσ' στὸ σπίτι.

ἀβίβολος (ὁ) = πεζοδόλος - στρογγυλὸ δῖχτυ, ἐπάνω μαζεμμένο καὶ κάτω

πολὺ φαρδύ, μὲ θαρύδια ἀπὸ μολύβι γύρω.

Ἔρριξε μέσ' στὸ γυαλὸ ντὸν θθίθολο ντου κι ἔπιασε κάμποσα φάρια.
Σὰν θθίθολος εἶναι αὐτὲς οἱ φουστὰς οἱ πολὺ κλόζ.

ἀκατούρητος - η - ο = πού δὲν ἔχει οὐρήσει.

Κόμα ἀκατούρητος εἶσαι; Πὲ τὸ πρωτὶ εἶμαι ἀκατούρητη.

ἀκλαδιά (ή) (καὶ κελεμές (ὀ)) = ἀκαλλιέργητο ἀμπέλι.

Σκάψτε ντὴν ἀκλαδιά καὶ κάντε τηνα μποςτάνι. Ὅλ' αὐτὰ στὴ
σειρὰ εἶναι ἀκλαδιές.

ἀκοίμητο καντήλι (τὸ) = ἄσβυστο, δὲν μένει ποτὲ σβυστό.

Ἔταξα τὸ καντήλι ἀκοίμητο, γιὰ ταῦτο τῶχω ὄλο ἀναμμένο. Τ'
ἀκοίμητο καντήλι δὲ πρέπει νὰ τ' ἀφίγεται νὰ σβύνη.

ἀκρά (τὰ) = ἀνοησίες, χαζομάρες.

Βὰς τί ἀκρά εἶν' αὐτά! Εἶπε ἡ γενὲ νὰ μὴ λέγῃς ἀκρά. Ἐλάτε νὰ
παίξουμε «ἀκρά τοῦ τοῖχου» (ἡ παιδιὰ τῶν σκιῶν τῶν χειρῶν στὸν
τοῖχο).

ἀκράδα (ή) = ἡ ἀνοησία, ἀλλὰ καὶ ἡ τρέλλα.

Ἦγά, σὸί ἀκράδα! Ὅλο ἀκράδες κάνεις. Ἡ ἀκράδα δὲ πάει στὰ
βουνά.

ἀκράνια (τὰ) = κράνια (ὁ καρπός).

ἀκρανιά (ή) = κρανιά (τὸ δένδρο).

Ἦρίμασαν τ' ἀκράνια, ἀρχίζου τὰ νυχτέρια. Ἄμα περάσουνε κατσι-
δέλλες καὶ πουλοῦνε ἀκράνια, νὰ γοράσουμε. Ἄνθοῦν οἱ ἀκρανιές;
Ἔκατσε ἔπο κά' πὲ ντὴν ἀκρανιά.

ἀκρανόδιτσα (ή) = θέργα ἀπὸ κρανιά.

Βίτσα, ἀκρανόδιτσα - ἀκρανοδιρβιρόδιτσα.

διτσί, ἀκρανοδιτσί - ἀκρανοδιρβιροδιτσί. (Γλωσσοδέτης). Φέρε με
μὴν ἀκρανόδιτσα νὰ ντόνε χιρίσω στὸ ξύλο.

ἀκρέντζος - ἀκρέντζω (θηλ.) = τρελλούτσικος, χαζούτσικος.

Εἶσαι κομμάτι ἀκρέντζος. Μὴν ντὴν ἀκούεις αὐτὴ ντὴν ἀκρέντζω.
Σοὺς μπρὲ ἀκρέντζε! Νά, ἀκρέντζω!

ἄκρειψε (ρ.) (ἀόρ. τοῦ ἀκρέδω) = τρελλάθηκε.

Ὀδοὶ πὲ τὸ σὸί ντους ἀκρέβουνε. Ἄκρεφες τί εἶν' αὐτὰ πού λέεις;
Αὐτὸς θὰ μὲ ἀκρέψη πὲ τὰ καμώματά ντου.

ἀκριθοθήρητος - η - ο = πού σπάνια ἐμφανίζεται.

Ποῦ νὰ ντόνε διοῦμε, κείνος γένγε ἀκριθοθήρητος. Πολὺ ἀκριθο-
θήρητος μᾶς γένγκες.

ἀκρός - ἡ - ὀ = τρελλός (καὶ χαζός)

Αὐτὸς εἶναι ὄλωσ διόλου ἀκρός. Κείνος ἀκρός, κείνη ἀκρή, ταίρια-
σανε. Φύγε ἔπο μπροστὰ μου, ἀκρὸ πρᾶμμα! Μαρὴ ἀκρή!

ἀκρούμια (τὰ) = ἀσθένεια τῶν ὀρεφῶν ἐπώδυνη, πού πιάνονται οἱ ὤμοπλάτες

πρὸς τὸ μέρος τοῦ λαίμου καὶ δὲν μποροῦν νὰ θηλάσουν, ἐπειδὴ πονοῦν.

Γιατί κλαίει τὸ σαλὸ καὶ δὲ θυζαίνει, νὰ μὴν ἔχη ἀκρούμια; Ἄμα κλαίει τὸ παιδί ντὴν ὥρα πού τὸ θάνεις νὰ θυζάξῃ, θὰ πῆ πού πονοῦνε τ' ἀκρούμια ντου. Φώνα ντὴ γιάτραινα νὰ τρίψῃ τ' ἀκρούμια τοῦ παιδιοῦ.

ἀλαβάτης - τισσα - τικο = τὰ ζωηρὰ παιδιὰ, τὰ ἀεικίνητα.

Ὁ γυιὸς μου εἶναι πολὺ ἀλαβάτης. Μὲ καὶ ἡ θεατέρα μου εἶναι ἀλαβάτισσα. Τὰ σημερινὰ παιδιὰ εἶναι πολὺ ἀλαβάτικα.

ἀλαμπάσι (τὸ) (καὶ καρναμπίτι (βλ. λ.) = τὸ κρομβολάχανον.

Πάρε κ' ἔνα ἀλαμπάσι νὰ τὸ κάνουμε σαλάτα. Ἐγὼ θέλω ἕνα ἀλαμπάσι νὰ τὸ φάγω ἔτσι.

ἀλαμπρατσέτα (ἐπίρρ.) (καὶ μπράτσο) = ἀγκαζέ.

Ντὴνε πῆρε ἀλαμπρατσέτα καὶ διάδηκανε. Σ' ἔλο ντὸ δρόμο ἀλαμπρατσέτα πορπατούσανε. Ντὴνε βαστοῦσε μπράτσο σφιχτὰ - σφιχτὰ. Πιάστονα μπράτσο, τί στέκεσαι;

ἀλαμάνες (αἰ)* = πλοιάρια γιὰ τὴν ἀλιεῖα τῶν παλαμιδῶν.

Πῆγες φέτο στὶς ἀλαμάνες, ἔθγαλες πολλὰ; Τί ἔμμορφα πού φαίνονται ντὴ νύχτα οἱ ἀλαμάνες μέσ' στὴ θάλασσα! Ἦρτανε τὸ πρῶτ' οἱ ἀλαμάνες στὸ λιμάνι, γιομάτες παλαμιδες.

ἀλάνι (τὸ) = πλατεῖα.

Ἐλᾶτε κεινὰ στὸ ἀλάνι νὰ παίξουμε. Στου Τσελεμπῆ τ' ἀλάνι.

Πᾶμε στὸ ἀλάνι νὰ διούμε τίς «μομίτσες» πού χορεύουνε;

ἀλάργα (ἐπίρρ.) = μακρὰ, σὲ ἀπόστασι γύρω ἀπὸ ἕνα σημεῖο, εὐρέως.

Μὴ στέκεστε δῶ λόγερα, ἀλάργα, ἀλάργα!

ἀλαργάρω (ρ.) = ἀπομακρύνωμαι ἀπὸ ἕνα κεντρικὸ σημεῖο.

Δέμπορω ν' ἀλαργάρω. Δὲ σ' ἀφίνει ν' ἀλαργάρῃς.

ἀλασόνη (ῆ) = γλυκάνισον.

Βάλε καὶ κομμὰ ἀλασόνη μέσ' στὰ παζουμάδια νὰ μοσκοβολήσουνε.

Ἔφερες ντὴν ἀλασόνη νὰ θάλουμε μέσ' στὴ ρακὴ;

ἀλμπάντης (ῆ) = πεταλωτής, ναλμπάντης.

Τὸ παιδί πῆγε τ' ἄλογο στὸν ἀλμπάντη νὰ τὸ καλιδώσῃ. Ὁ ἀλμπάντης εἶχε πολλὴ δουλειὰ σήμερα.

ἄλμπουρο (τὸ) = κατάρτι.

Βάστα τ' ἄλμπουρο. Ἔσπασανε τὰ ἄλμπουρα.

ἄλειμμα (τὸ) = πάχος, λίπος (καὶ δλέγγες).

Βάλε κομμὰ ἄλειμμα πᾶ' στὸ πετσὶ τοῦ ἀκονιοῦ, γιὰ νὰ ἀκονίσης τὸ

* Σημειῶνω τὸ ἄρθρον α ἰ, ἀντὶ τοῦ ο ἰ, γιὰ νὰ προσδιορίσω τὰ θηλυκὰ ὀνόματα τοῦ πληθυντικοῦ μ ὶ ν ο πρὸς διαχωρισμὸν ἀπὸ τὸ ἀρσενικόν, διότι φυσικὰ τὸ ἄρθρο αὐτὸ θὲν χρησιμοποιεῖται στὸ Σωζοπολίτ. γλωσσικὸν ἰδίωμα.

μαγαῖρι. Εἶναι ἄρωστος, ἔχει λυσαντερία (δυσεντερία), ντόνε πάγει
αἷμα κι' ἄλειμμα (δλέγγες).

ἀλέστα (ἐπίρρ.) = πρόθυμα.

Ἄμμα ἀκούσουνε γιά φαί, οὐλοὶ ἀλέστα εἶναι. Γιά περίπατο, θλέπω,
εἶσαι ἀλέστα.

ἀλεσφερίσι (τὸ) — κατανάλωσις, δοσοληψία.

Δέν εἶχε σήμερα πολὺ ἀλεσφερίσι στὸ μαγαζί. Ἄλεσφερίσι πὺ ἔχου-
νε τὰ ψάρια.

ἄλεσμα (τὸ) = τὸ κοσκινιζόμενον καὶ στελλόμενον στὸ μύλο σιτάρι, γιά ν'
ἀλεσθῆ.

Ἐτοίμασα δυὸ τσουβάλια ἄλεσμα καὶ τῷστειλα στὸ μύλο. Τελείωσε
τὸ ἀλεύρι μας, πρέπει πάλε νὰ κάνω ἄλεσμα.

ἄλευροτσούδαλο (τὸ) = σακκὶ ἀπὸ ἀλεύρι.

Ἐμπρε ἄλευροτσούδαλο πὺ τὸς χρειάζεταιαι! Τίναξε μακρὰ τὰ
ἄλευροτσούδαλα, νὰ μὴν ἄλευροθοῦμε δωπέρα.

ἄλι (καὶ ἄλις) (ἐπιφών.) = ἀλλοίμοιο.

Ἄλι καὶ τρίς ἄλι! Ἄλι πὺ τῶχ' ἦ κούτρα ντου νὰ κατεβάξη ψεῖρες
(παροιμία). Ἄλις, κεφάλι, τ' ἔπαθες καὶ κόμ' τ' ἔχεις νὰ πάθης!
(Παροιμία).

ἄλικος - η - ο = ζωηρὸ κόκκινο.

Γένκε, κόκκινος, ἄλικος. Τ' αὐγά μου θάφηκαν ἄλικα.

ἄλιφασκιά (ἦ) (καὶ φασκομηλιά) — τὸ φασκόμηλο.

Κάνε ἕνα τσάι πὲ ἀλιφασκιά καὶ πιέ. Ἐγὼ πίνω κάθε πρωτὸ ἀλιφα-
σκιά.

ἀλλαξιά (ἦ) — ἀνταλλαγὴ.

ἀλλαξιά (ἦ) = ροῦχα (ἔσῳρρουχα).

Κάνουμ' ἀλλαξιά νὰ σὲ ἰδῶικ τὸ δικό μου, νὰ μὲ δῶικς τὸ δικό σου;
Ἐκανανε ἀλλαξιά τὰ μολύδια ντους.

Στείλε με μιὰν ἀλλαξιά ροῦχα. Πάρε μαζί σου καναδυὸ ἀλλαξιές.

ἀλλαξομυσιδιάζω (ρ.) = ἀλλάζω ὄψι, παραμορφώνομαι.

Διές τονα πὺ ἀλλαξομυσιδιάσε, σὰν ἄκουσε τίς μπομπές ντου. Μπρέ,
ἔσῳ ἀλλαξομυσιδιάσες, γένκες κίτρινος - φλουρί.

ἄλληνα - ἄλλονα (ἀντων. αἰτ.) = ἄλλην, ἄλλον.

Πὲς ντὴν ἄλληνα νὰ κάτση ἦσυχα. Ντὸν ἄλλονα δὲ ντόνε θέλω.

Ντὴν ἄλληνα νὰ φέρης. Πῆγε στὸν ἄλλονα;

ἄλτρομούζικο (ἐπίρρ.) = παράξενο, ἀκατανόητο.

Αὐτὸ εἶναι ἄλτρομούζικο. Τι' ἦντανε πάλ' αὐτὸ τὸ ἄλτρομούζικο;

ἄλων: (τὸ) = μέρος, ὅπου ἄλωνίζεται τὸ σιτάρι (ξεφλουδίζεται ἀπὸ τὰ στά-
χυα).

Πῆγαμε σήμερα στ' ἄλων: καὶ ἄλωνίσαμε. Μιὰ ἑβδομάδα τώρα ἄλω-

γίζουμε και κόμα έχουμε θεμονιές αλώνιστες.

ἀμανέτι (τὸ) = ἐνέχειρο, ἀμανάτι.

Ἔδωκα ἕνα δαχτυλίδι ἀμανέτι και πήρα δανεικές παράδες, γιά νά κάνω ντή δουλειά μου. Ἐγὼ ἄ σέ δώκω δανεικά, μὰ ἐσὺ τί ἀμανέτι θά μὲ δώκῃς;

ἀμασκάλη (ἡ) = μασκάλη.

Βάλ' τὰ βιβλία 'πὸ κά' πὲ ντήν ἀμασκάλη. Μὲ πονεῖ ἡ ἀμασκάλη μου.

ἀμερκάνικο (τὸ) = κάμποτ (χονδρός κρέμ χασές).

Πῆρα εἴκοσι μέτρα ἀμερκάνικο, κατέδηκα κά' στὸ γιολό, τῶδρεξα και τὸ ἀπλωσα πά' στὶς πλάκες νά τὸ λευκάνω στὸν ἥλιο.

Φώνα ντὸ πραιμματευτή νά πάρουμε ἀμερκάνικο.

ἀμετάλαθος - η - ο = ἀκοινώνητος, μὴ μεταλαδών.

Τρία χρόνια ἔχει ἀμετάλαθος. Φέρτε ντὸ παπὰ νά ντήνε μεταλάδη, νά μὴ πεθάνῃ ἡ γεναῖκα ἀμετάλαθη.

ἄμμουδα (ἡ) = ἄμμιος.

Ὁ δρόμος εἶναι ὄλο ἄμμουδα. Γιόμισαν τὰ παπούτσια μου ἄμμουδα. Παράλειψα ἄμμουδα γιά κουραφάνι.

ἄμνια (ἡ) = θεία.

Πγαίνω στὴν ἄμνια. Ἄμνια, κατέδα κάτω. Ἦρτ' ἡ ἄμνια μου ἡ Ζωήτσα.

ἄμνός (ὁ) και ἐπιτάφιο (τὸ) = ὁ ἐπιτάφιος.

Νά πάῃς νά περάσῃς τρεῖς φορές 'πὸ κά' πὲ ντὸν ἄμνό. Ντὴ Μεγάλ'

Παρασκευή, ντὴν ὥρα π' ἄ περάσ' ὁ ἄμνός.

ἄμποτε (ἐπιφ.) = εἶθε.

Ἄμποτε νά γένη κι' ὁ γυιός μου σά ντὸ πατέρα ντου. Ἄμποτε νά ν' ἔρτουν ὄλα καλά. Ἄμποτε, Θεέ μου!

ἀναβόλι: (τὸ) = σάβανο - ὁ καινούργιος ἀπλυτος χασές, πού θάζουν κατάσαρ-κα στὸν γεκρό, πρίν νά τὸν ντύσουν.

Ἐχεις ἀπλυτο χασέ γιά ἀναβόλι; Ἀνάψτε ἕνα κερὶ νά κάψουμε τὸ ἀναβόλι, γιά ν' ἀνοίξουμε λαϊμόκοψη, δὲ κάνει νά τὸ κόψῃς πὲ ψαλίδι.

Πάνε νά γοράσῃς χασέ γιά ἀναβόλι.

ἀναγκαῖο (τὸ) (και ἀπόπατος βλ. λ.) = ἀποχωρητήριον.

ἀνάγκη (ἡ) — (κάνω ντὴν ἀνάγκη μου) = ἐνεργοῦμαι.

ἀνάγκη (ἡ) = ἡ ἀνάγκη.

Τί κάνεις τόση ὥρα μέσ' στὸ ἀναγκαῖο; Εἶμαι στὸ ἀναγκαῖο, κάνω ντὴν ἀνάγκη μου. Κλείσε καλά τὸ ἀναγκαῖο.

Εἶναι ἀνάγκη νά γένη αὐτό. Ἐχω μεγάλη ἀνάγκη, πρέπει νά μὲ συνδράμῃς.

ἀναίσθητος - η - ο = ἀναίσθητος, ἀδιάκριτος.

Εἶναι ὄλωσ διόλου ἀναίσθητος. Ἄφστηνα ντὴν ἀναίσθητη. Τί ἀναί-

- στητο παιδί, Θέ μου!
- ἀναροξιά (ή) = ἀγορεξία.
 Ἔχεις ἀναροξιά; Μεγάλῃ ἀναροξιά ἔχω. Τὸ παιδί δὲ τρώγει τίποτε, ἔχει ἀναροξιά. Ἀναροξιά, ἀναροξιά, νὰ δγιούμε ποῦ θὰ βγῆ!
- ἀνάφτω (ρ.) = ἀνάδω.
 Ἀνάφτω τὸ καντῆλι μου. Θὰ πά' ν' ἀνάψω κανεῖνα κερί. Ἀναψαμε φωτιά. Ἀνάφτω ντὴ μεγάλ' ντὴ σόμπα.
- ἀνέμη (ή) = ἐργαλεῖο, στὸ ὁποῖο παλαιότερα οἱ γυναῖκες περνοῦσαν τὸν τσιλὲ τὸ νῆμα, γιὰ νὰ γυρίζῃ καὶ νὰ τυλίγεται γρήγορα στὸ κουδάρι.
 Πέρα ντὴ θελεῖα στὴν ἀνέμη, γιὰ νὰ κουβαριάσῃς λιγορώτερα τὸ μαλλί. Δόσε με ντὴν ἀνέμη καὶ τὸ ροδάνι σου (ἄλλο ἐργαλεῖο) νὰ καλαμιάσω. Κόκκινη γλωστή δεμένη, στὴν ἀνέμη ντυλιμμένη...
- ἀνεμοδλόι (τὸ) = ἀνεμοδλογιά.
 Τὰ ἐγκόνια μου ἔχουνε ἀνεμοδλόι. Πολλὰ παιδιὰ στὸ σχολεῖο ἀρρώστησανε πὲ ἀνεμοδλόι.
- ἀνεμοπύρωμα (τὸ) = ἐρυσίπελας.
 Ἡ εἰτόνισά μας ἔβγαλε ἀνεμοπύρωμα. Εἶναι πρησμένα καὶ κόκκινα τὰ μοῦτρα ντου, ἔχει ἀνεμοπύρωμα.
- ἀντρετέ = ὄαντέλλα ἀντραντέ (emittere dé), ποῦ τοποθετεῖται στὸ μέσον τοῦ ὕφασματος.
 Θὰ δάλω ταυτέλλα καὶ κουλέ καὶ ἀντρετέ. Τί ταυτέλλα πλέκεις ἀντρετέ;
- Ἀντριανοῦ (ή) = ἡ Ἀδριανούπολις.
 Ποῦ ποῦ εἶσαι, πὲ ντὴν Ἀντριανοῦ; Πήγαμε κι' ἐμεῖς στὴν Ἀντριανοῦ.
- ἀνήμπορος - η - ο = ἀδιάθετος - η - ο.
 Ὁ γυιός μου δὲ μπορεῖ κομμάτι, εἶναι ἀνήμπορος. Ἀνήμπορη εἶναι καὶ ἡ θεατέρα μου, ἀνήμπορο καὶ τὸ παιδί ντῆς. Ὅλοι ἀνήμποροι εἴμεστε.
- ἀνήμερα (ἐπίρρ.) = τὴν ἴδια μέρα.
 Στὶς εἰκοστρεῖς τοῦ Ἀπριλιοῦ, ἀνήμερα τ' Ἀη - Γιωργιοῦ... Ἀνήμερα τὸ Πάσχα θὰ πᾶμε. Πότε, τ' Ἀη - Νικολᾶ ἀνήμερα γεννήθηκε;
- ἀνήμερο (ος - η - ο) = ἄγριο, ἀτίθασο.
 Ἐσύ, παιδί μου, εἶσαι ἀνήμερο θηρίο. Μπρέ, τί ἀνήμερο θηρίο εἶν' αὐτός!
- ἀνηφοριά (ή) = ἀνήφορος, ἀνηφόρα.
 Δέμπορω νὰ νεδαίνω ντὴν ἀνηφοριά. Τὸ σπίτι ντῆς εἶναι στὴν ἀνηφοριά.
- ἀνοιγάρι (τὸ) = ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγει ἡ κλειδαριά, ὅταν τὸ κλειδί εἶναι χαμένο.

- Ἔχασα τὸ κλειδί μου, δώστε με ἓνα ἀνοιγάρι ν' ἀνοίξω τὸ σπίτι μου.
 Ἄμα ν' ἔχασες τὸ κλειδί, ἀνοίξε ντὴ πόρτα πὲ τὸ ἀνοιγάρι.
- ἀντίδερο (τὸ) (καὶ ἀντίδωρο) = τὸ ἀντίδωρον.
 Πήγα νησιτικὴ στὴν ἐκκλησιά, γιὰ νὰ πάρω ἀντίδερο. Σήμερα πῆρα τὸ ἀντίδερο πὲ τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
- ἀνωκάτου (ἐπίρρ.) = ἀκατάστατο, ἀκαταστασία.
 ἀνωκάτου = τὸ ἐπιθ. ἀναποδογυρισμένος - η - ο.
 Ἦρτ' αὐτὴ κι' ἔκανε τὸ σπίτι ἀνωκάτου. Κεϊμέσα εἶναι ὅλα ἀνωκάτου. Χύσε τὸ νερὸ καὶ θάλ' τὸ πιάτου ἀνωκάτου στὸ νεροχύτη νὰ στραγκίση.
 Ὁ μαστραπάς εἶναι ἀνωκάτου. Γύρνα τὸ παπούτσι σου ἀνωκάτου.
- ἀξαδρέφη - ἀξάδρεφος = ἐξαδέλφη - ἐξάδελφος.
 Ἦρτανε σήμερα ἡ ἀξαδρέφη κι' ὁ ἀξάδρεφος μου. Εἴμαστε πρῶτ' ἀξαδρέφια. Τρίτα ἀξαδρέφια παίρνουνται.
- ἀξανά (ἐπίρρ.) = πάλι.
 Ἦρτε ἀξανά. Πές το πάλ' ἀξανά. Πάλ' ἀξανά ἀρρώστησα.
- ἀξεμαλλιάρης - α = ἀσκεπής.
 Ἔτσι ἀξεμαλλιάρης ἦρτες; Γιατί δὲν ἔβαλες τίποτε στὸ κεφάλι σου, μόνε βγῆκες ἀξεμαλλιάρια;
- ἀξόνι (τὸ) = ἄξων.
 Ἔσπασε τὸ ἀξόνι τ' ἀμαξιοῦ. Βγῆκε ὁ τρεχὸς πὲ τὸ ἀξόνι. Ἔχει γερὰ ἀξόνια ἢ καρρούτσα;
- ἀξυπόλητος - η - ο = ξυπόλητος, ἀνυπόδητος.
 Βάλ' τίς κάλτσες σου, μὴ πορπατεῖς ἀξυπόλητος. Ἄξυπόλητη βγῆκες ὄξω; Τὸ παιδί εἶναι ἀξυπόλητο, θὰ κρυώση.
- ἀπάκουγος - γη - γο = ἀνυπάκουος - η - ο.
 Ἀπάκουγος πού εἶσαι! Μαρὴ ἀπάκουγη, θὰ κάνης αὐτὸ πού σὲ λέγω;
 Ὅλα τὰ σημερινὰ παιδιὰ εἶν' ἀπάκουγα. Τί ἀπάκουγο παιδί εἶν' αὐτό!
- ἄπαξις (ἐπίρρ.) = ἐξαφνικά.
 Ἦρτε ἄπαξις καὶ ντὸν ἄρπαξε. Ἀπαξις ντὴνε θλέπω μπροστά μου.
- ἀπαράλλαχτος - η - ο = ὅμοιος, ἴδιος, δλόυδιος.
 Ἀπαράλλαχτος ὁ μπαμπάς ντου Ἰδία κι' ἀπαράλλαχτη ἡ ἀδρεφή μου. Καὶ τὸ δικό μου τὸ τετράδιο εἶναι ἴδιο, ἀπαράλλαχτο σὰ ντὸ δικό σου.
- ἀπίδι (τὸ) = ἀχλάδι.
 Ἔχουμε κάτ' ἀπίδια φέτο πολὺ μεγάλα. Νόστιμα ἀπίδια κάνουνε οἱ ἀπίδιές μας καὶ μωκερά (μυρωδάτα).
- ἀπιστιά (ἡ) (καὶ πιλινοχόρταρο) = πελινόχορτο, ἀψιθία.
 Βράσε κομμά' ἀπιστιά νὰ πιῆς γιὰ ντὸ πόνο. Τί εἶν' ἡ ἀπιστιά, τὸ πιλινοχόρταρο;— Ναι, πρέπει: νὰ μαζώξουμε, νὰ τὸ στεγνώσουμε, νὰ

τ' ὄχουμε ντό χειμὸ (χειμῶνα) νὰ θάνουμε στὸ κρασί, νὰ κάνουμε πιλίνο (πελίνο).

ἀπλοχωριά (ή) = εὐρυχωρία.

Ἔλα δῶ στὸ σπίτι μας, πού ἔχουμε ἀπλοχωριά. Ἔχουμε δωναπέρα ἀπλοχωριά, ὁμορφιά! (μιὰ χαρά).

ἀπόπατος (ὀ) = τὸ ἀποχωρητήριον.

Εἶμαι στὸν ἀπόπατο καὶ κάνω ντὴν ἀνάγκη μου. Τῶχει κλεισμένο τὸ καϋμένο τὸ παιδί μές' στὸν ἀπόπατο γιὰ τιμωρία. Χύσε νερό στὸν ἀπόπατο.

ἀπρόκοπος - η - ο = πού δὲν ἔχει προκοπή, ἐργατικότητα.

Ἄπρόκοπος κείνος, ἀπρόκοπη κείνη, ἔκανανε καὶ τὸ παιδί ντους ἀπρόκοπο.

ἀπροῦνα (ή) = προῦνο (μαῦρος σὰν δαμάσκηνο, πολὺ μικρότερος γλυκῆς καρπός, πού γίνεται σὲ ἀγριοθαμνοὺς τοῦ δάσους, σὰν τὶς θατομουριές).

Πήγαμε στὴν ἐξοχὴ καὶ ἔφαγαμε ἀπροῦνες. Ἔσῳ ἀρέξεις τὶς ἀπροῦνες;

ἀραθασάκι (τὸ) = ραθασάκι, ἐρωτικὴ ἐπιστολή.

Κείνος ντὴν ἀγαπᾶ, ντὴνε στέρνει καὶ ἀραθασάκια. Οἱ παλαιοὶ ἐλέγαν: «Τ' ἂ τὰ κάνουνε τὰ κορίτσια τὰ γράμματα, νὰ γράφουνε ἀραθασάκια;».

Ποιὸς τῶγραψε αὐτὸ τὸ ἀραθασάκι;

ἀραμπάτσες (αἰ) (ἢ ἀμπαράτσες) = τὰ πλαιῖνα ὄρθια σανίδια τοῦ δωδάμαξου.

Ἔπεσε ἡ μιὰ ἀραμπάτσα, σήκωσ' τηνα! Οἱ ἀμπαράτσες τ' ἀμαξιοῦ δὲ εἶναι γερές.

ἀράδα (ή) = σειρά.

Πήγαμε οὔλο: πὲ ντὴν ἀράδα. Πόσες ἀράδες ἐπλέξες; Ἔχω κόμα μιὰν ἀράδα νὰ γράψω.

ἀραδιάζονται (ρ.) = μπαίνουν στὴν σειρά, στὴν γραμμὴ.

Κάθε μέρα ἀραδιάζονται καὶ μπαίνουνε μές' στὴ τάξη. Κόμα δὲν ἀραδιάστηκατε; Ἀραδιάστητε λήγορα! Παντρεύτηκε καὶ χίρισε ν' ἀραδιάζει παιδιά. Ἀράδιασε ἕνα σωρό.

ἀραντίζω (ρ.) = ψάχνω.

Τί ἀραντίζεις; Ἀραντίζω ἕνα τί (κάτι) καὶ δὲ ντὸ θρίσκω. Ἀραντίζεις γιὰ κείνο πού σὲ εἶπα;— Ὁχι, δὲν ἀραντίξαμε κόμα.

ἀράζου (ρ.) (οἱ πόχες) = στήνονται τὰ ταλιάνια.

Ἀράζαν οἱ πόχες;— Ὁχι, κόμα, τέλη Ἀπριλίου ἀράζου οἱ πόχες.

Ἡ δική μας ἡ πόχη ἀράζει: μπροστήτερα. Θ' ἀράξη καὶ φέτο. Ἔστε-ρα πὲ ἕνα μῆνα θὰ εἶναι ὄλες ἀραγμένες.

ἀραλίκι (τὸ) = χάσμα.

Ἀγάμεσα στὰ σανίδια ἄφηκανε ἀραλίκι. Πολλὰ ἀραλίκια ἔχει τὸ πανί.

ἀραξοδόλι (τὸ) = ἡ θέσις, ὅπου ἀράζει, στήνεται τὸ ταλιάνι.

Ἡ θάρκα εἶναι κοντά στό ἀραξοβόλι. Σ' ἄλλη μπάντα εἶναι φέτο τὸ ἀραξοβόλι τῆς πόχης.

ἀρατίζουμαι (ρ.) = ἐξαφανίζουμαι.

Ἄρατίστησε π' ἐδῶ, νὰ μὴ σὲ θλέπουγε τὰ μάτια μου. Ποῦ πήγ' αὐτό;— Εἴρω γώ, ἀρατίστηκε, διάβηκε.

ἀργὰ καὶ ποῦ = ἔκφρασις, ποῦ σημαίνει σπάνια.

«Ἄργα καὶ κάπου νὰ θρεθῆ, ἀ ρ γ ἄ κ α ἰ π ο ὺ νὰ λάχη, κόρη πὲ τὰ ξανθιά μαλλιά καὶ μαῦρα μάτια νάχη». Ἔρκεται ὁ γυιός σου, σὲ θλέπει;— Ἄ ρ γ ἄ κ α ἰ π ο ὺ ἔρκεται.

ἀργκελές (ὀ) = ναργιλές.

Ὁ παππούς μου ἔνα γκαιρὸ ὄλο ἀργκελὲ ροφοῦσε. Γουζάντιζε πὰ' στό μεντέρι καὶ ροφοῦσε ντόν ἀργκελέ ντου. Οἱ γέροι κεινονοῦ τοῦ καιροῦ ὄλο ἀργκελέδες ροφοῦσανε, ἀλὰ τούρκα.

ἀρέζω (ρ.) — μ' ἀρέσει.

Πολὺ τὸ ἀρέζω αὐτὸ τὸ φουστάνι σου. Δὲ ντό φορῶ αὐτὸ τὸ καπέλλο, δὲ ντό ἀρέζω καθόλου. Ἐσὺ τὸ ἀρέζεις; Κι' ἐγὼ δὲ ντό ἄρεσα καθόλου.

ἀρίδι (τὸ) = τρυπάνι.

Φέρ' τὸ ἀρίδι ν' ἀνοίξω μιὰ τρύπα. Πῶς ἀ ἀνοίξης τρύπα, ἀφοῦ δένεχεις ἀρίδι; Ἔχουμε σπίτι μας δυὸ - τρία ἀρίδια.

ἀρκαντάσης (ὀ) = φίλος (ἀδελφός) (στὴν Σωζόπολι: ἡ πρώτη ἔγνοια).

Ρὲ σύ, ἀρκαντάση, ἔλα δῶ! Εἴμεστε ἀρκαντάσηδες, γ ι ἄ δὲν ἤμεστε; Αὐτὸς εἶναι ἀρκαντάσης μου.

ἀρχόντοι (οἱ) = ἄρχοντες, οἱ προύχοντες, οἱ πλούσιοι.

Μαζώχτηκανε οὐλ' οἱ ἀρχόντοι. Ἔσεῖς οἱ ἀρχόντοι δὲ μᾶς καταδέχεστε ἐμᾶς τοὺς φτωχοὺς.

ἀρκουδίξει (ρ.) = περπατᾶ μὲ τὰ τέσσερα - μὲ πόδια καὶ μὲ χέρια (συνήθως τὰ θρέψη).

Μεγάλωσε τὸ παιδί σας, χίρισε ν' ἀρκουδίξει; Ἄρρώστησε τὸ παιδί καὶ ξαναρκουδίσει. Ἄμα ἀρκουδίξουνε τὰ μεγάλα παιδιὰ, μουσαφίρης θὰ ν' ἔρτη.

ἀρμέγω (ρ.) = ἀλμέγω.

Ἄρμεξες ντὴ κατσίκα; Ἄ πὰ' νὰ πάρω τὸ γάλα, ἀρμεξανε τὶς ἀγελάδες. Τί ὥρα τὶς ἀρμέγουνε;

ἀρμενίζω (ρ.) — ταξιδεύω, τριγυρνῶ.

Ποῦ ἀρμενίζεις ἐσὺ; Ἄρμενισες ὄλη ντὴ πολιτεία.

ἄρμη (ῆ) (καὶ σαλαμούρα (βλ. λ.) = ἡ ἄλμη.

Ἔκανες ἄρμη γιὰ τὸ τυρί; Μὴ ντὴνε κάνεις πολὺ ἄρμυρὴ ντὴν ἄρμη στὰ λάχανα. Τάγκιασε ἡ ἄρμη μὲς' στὰ ψάρια.

ἄρμυρὰ (τὰ) = παστὰ ψάρια.

Ἔθγαλες ἄρμυρὰ γιὰ τὸ μεσημέρι; Τί ἄρμυρὸ νὰ θγάλω σήμερα,

σκουμπρί, θρίσσα, κέφαλο;

ἀρμυρὸς - ἦ - ὀ = ἄλμυρὸς.

Πολὺ ἀρμυρὸς ὁ μουσακάς σου. Γένκε ἀρμυρῆ ἢ σούπα. Τὸ φαῖ εἶναι πολὺ ἀρμυρὸ σήμερα.

ἀρνηστῶ (ρ.) — ἀρνήστηκα (ἀόρ.) — ἀρνηθῶ, ἀρνήθηκα.

Δὲ θὰ σ' ἀρνηστῶ, πάντα θὰ σ' ἀγαπῶ. Ἐγὼ δὲν ἀρنيοῦμαι. Μ' ἀρνήστηκες, πού γὰρ σ' ἀρνηστῆ ἦ μάνα πού σε γένα... (κατάρα).

ἀρνίθι: (τὸ) = ὀρνίθι, στῆν περίπτωσηι — ὁ πετεινός.

Ντῆν ὥρα πού λάλησε τὸ πρῶτο τ' ἀρνίθι. Λάλησαν τ' ἀρνίθια;

ἀρπάγι: (τὸ) = ἡ ἀπόχη (στρογγυλὸ τεμάχιο ἀπὸ δίχτυ, στερεωμένο σὲ ξύλινο ἢ σιδερένιο στεφάνι, τὸ ὁποῖο βουτοῦν στῆν θάλασσα καὶ πιάγουν καὶ μικρὰ ψαράκια, ἀλλὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γαρίδες.

Φέρ' τὸ ἀρπάγι: τῶρα πού κερκομπόθηκα καὶ μπῆκα μέσ' στὸ γιालό, γὰρ πιάσω καμπόσα ψαρόπλα. Ὠχά, σὶ καρίδες, γὰρ ν' εἶχαμε ἔνα ἀρπάγι: τῶρα γὰρ τίς πιάσουμε!

ἀρπηδόνια (τά) (καὶ ἀρπεδόνια) = τὸ τελευταῖο τμήμα (ἕως 1/2 μέτρο) τοῦ στημονιοῦ πού μένει στὸν ἀργαλειό.

Μὴ γὰρ ρίχνεις τὰ ἀρπηδόνια, φέρτα δῶ γὰρ τὰ κάνουμε δυὸ κάτια, γὰρ τὰ κλώσουμε καὶ γὰρ ν' ἔχουμε κλωστὲς γιὰ τρούπωμα. Ἄμα κόψης τὸ πανί σου, γὰρ μὲ δώσης ἐμένα τ' ἀρπηδόνια.

ἀρραβώνα (ἦ) = ὁ ἀρραβών, (ἀλλὰ ρεβωνιάζουμε!).

Πήγαμε στῆν ἀρραβώνα. Ρεβωνιάστηκε ἡ ἀξαδρέφη μου. Ἐφῆς τελείωσε ἡ ἀρραβώνα. Ἦντασι καὶ ἡ φιλενάδα ντῆς πὲ ντὸ ρεβωνιαστικὸ ντῆς καὶ ὁ ἀδρεφός ντῆς πὲ ντῆ ρεβωνιαστικὴ ντου.

ἀρτυμῆ (ἦ) = τὸ μὴ νηστήσιμον.

Τρῶεις ἀρτυμῆ; Ἐγὼ ἰδὲν ἀρτύνομαι, νηστεύω. Ἐσὺ γιατί ἀρτύθηκες; Τρῶνε σήμερα ἀρτυμῆ;

ἀρτοπλασία (ἦ) = ἀρτοκλασία.

Ἐχτὲς εἶχε ἀρτοπλασία. Σήμερα, τέτοια μέρα, στῆν ἐκκλησία ἔχει ἀρτοπλασία.

ἀρτοῦνι (τὸ) = ρουθοῦνι.

Οὔτε ἀρτοῦνι δὲ μάτωσε. Πρήστηκε τὸ ἔνα μου τὸ ἀρτοῦνι.

ἀρχήτερα (ἐπίρρ.) = πρωτότερα, προηγουμένως.

Πότε ἦρτες; — Ἀρχήτερα. Πῆγα ἀρχήτερα καὶ τελείωσα ντῆ δουλειά μου.

ἀρχεύω (ρ.) (καὶ χι:ρίζω καὶ χι:ρνῶ) = ἀρχίζω.

Τῶρα ἀρχεύεις ντῆ φανέλλα; — Ἐχτὲς ντῆν ἀρχεψα. Ἀρχεψετε γὰρ τρυγάτε; — Αὔρι: θ' ἀρχέψουμε.

ἄρωρο (ἐπίθ.) = ὄχι στῆν ὥρα του (μόνο γιὰ τ' ἀρνίθι).

Πὲ τὴν ἰσὺν ἀλάτῃ τ' ἀρνίθι, ἄρωρο εἶναι. Τ' ἀρνίθι πόψα ἦνταν ἄρωρο, ὁ καιρὸς θ' ἀλλάξῃ.

ἀσάβδατος (ἐπίθ.) = χωρὶς σάβδατο.

Ντὸ μῆγα γτὸν ἀσάβδατο (παροιμ. φρ.). Ναί, θὰ νῆρτη γτὸ μῆγα γτὸν ἀσάβδατο.

ἀσάϊντιστος - η - ο = πὸν δὲν σέβεται, δὲν σαίντιζει.

Ὁ μπαμπὰς ἀσάϊντιστος, ἡ μάνα ἀσάϊντιστη, ἔκανανε καὶ τὸ παιδί ἀσάϊντιστο. Τὰ σημερινὰ παιδιὰ δὲ σαίντιζουνε, εἶναι οὐλα ἀσάϊντιστα.

ἀσάλευτος - η - ο = ἀκίνητος - η - ο.

Κεῖνος χόντραινε, γέν' κε ἀσάλευτος. Σήκω πάγου καὶ κάγε ντὴ δουλειά σου, πὸν μὲ γέν' κε ἀσάλευτη. "Αγτε, παιδί μου, σάλεφε κομμάτι, μὴ γένεσαι κι' ἐσὺ ἀσάλευτο.

ἀσαράντιστη (ἐπίθ.) = πρὴν σαραντίζει ἢ λεχώ.

Ἀσαράντιστη εἶσαι κόμα; Πότε θὰ σαραντίσης; Δὲ κάγει νὰ θγαίνης ἀσαράντιστη, πρέπει πρῶτα νὰ πάρης σαραντισμό.

ἀσκημοκομιμένος - η - ο = ἄσκημος - η - ο (ἀσκημοκομῆς).

Ἀσκημοκομιμένε! Σούς, ἀσκημοκομιμένη! Τί ἀσκημοκομιμένο πὸν εἶναι τὸ παιδί γτους!

ἀσκολοσυ! (ἐπιφών.) = εὐγε (μᾶλλον εἰρωνικά).

Ἐσὺ τὰ εἶπες αὐτά, ἀσκολοσυ! Κάθεσαι ἐσὺ καὶ δὲ σηκώνεσαι νὰ κάτση ὁ γέρος, ἀσκολοσυ!

ἀσπασμοὺς (οἶ) = χαιρετισμοὺς, χαιρετίσματα.

Ἀσπασμοὺς ντὴ μαμά σου. Ἐχεις ἀσπασμοὺς πὲ ντὴν ἀδρεφή μου,

Ἀσπασμοὺς γτὸν ἄντρα σου καὶ τὰ παιδιὰ σου.

Ἀσπρη θάλασσα (ῆ) = τὸ Αἰγαῖον.

Δωπέρα ἢ Ἀσπρη θάλασσα εἶναι πὶδ ἄρμυρὴ πὲ ντὴ Μαύρη θάλασσα.

Κεῖπέρα ἤρκουντασι καὶ Ἀσπροθαλασσίτικα καράβια.

ἀσπρογανιασμένος - η - ο = χλωμός, ἔχι κοκκινισμένος, ἀσπρολιάρικος.

Τί ἀσπρογανιασμένα ψωμιὰ μ' ἔκανες σήμερα! Καὶ ἡ μιλίνα μου ἦντανε ἄλλως διόλου ἀσπρογανιασμένη.

ἀστάρι (τὸ) = φάδρα.

ἀσταρώνω (ρ.) = φοδράρω.

Πῆρες ἀστάρι: νὰ ἀσταρώσης τὸ ζακέττο σου; Αὐτὸ τὸ φόρεμα (παλτὸ)

θέλει ἀστάρωμα. Πάρε δυὸ - τρία μέτρα ἀστάρι.

ἀστόχαστος - η - ο = ἄσκεπτος, ἀιδάκριτος.

Μὴ γτόνε συνερίζεις, αὐτὸς εἶν' ἀστόχαστος. Αὐτὴ ντὴν ἀστόχαστη ἀκούεις;

ἀσύχιστο (ἐπίρρ.) — γιὰ τὸ ἀσύχιστο = νὰ μὴ φιλονικοῦμε.

Δὲν ἤθελα νὰ πάγω, μὰ γιὰ τὸ ἀσύχιστο πῆγα. Γιὰ τὸ ἀσύχιστο τὰ πῆρα.

ἄταχτα (τά) = ἄσεμνα, ἄσεμνες πράξεις.

ῥΗγασι: ῥοκλεισμένοι μέσ' στοῦ κατώϊ κι' ἔκανανε ἄταχτα. Τοὺς ἔπιασανε πού ἔκανανε ἄταχτα. Ποκλείστηκανε μέσ' στοῦ σπίτι κι' ἔκανανε ἄταχτα.

ἀτζελεές (ό) = θία.

Δέ εἶναι ἀτζελεές. Τί νεγκάζεσαι, ἀτζελεές εἶναι;

ἄτι: (τό) = ἄλογο ἐξαιρετικό, μεγαλόσωμο.

ῥΕχει: ἔνα ἄτι! Τὰ ἄτια τοῦ πασᾶ.

ἀτλάξι: (τό) = ὕφασμα μεταξωτό, σατέν.

Πόσα μέτρα ἀτλάξι χρειάζονται: γιά ἔνα πάπλωμα; Σήμερα ἔστρωσα ντήν ἀτλάξέν:α μου ντήν κρεβατόστρωση και τσαρτσάφωσα και τὸ ἀτλάξένιο μου τὸ πάπλωμα. Μὲ χρειάζονται κόμα κάμποσα μέτρα ἀτλάξι.

αὐλίζουμα: (ρ.) = ἔχω εἴσοδο στοῦ σπίτι μου.

Πού πού αὐλίξεσαι: πὲ ντὸ δρόμο, γ ι ἄ ῥὸ μέσα μεριά; Μὲ ἄμα χίσης ἐσὺ μπροστά μου σπίτι, ἐγὼ πού πού θά αὐλίζουμαι;

αὔρι (ἐπίρρ.) = αὔρι:ο.

Γ ι ἄ αὔρι, γ ι ἄ μεθαύρι. Αὔρι ταχυά - ταχυά θά πάγω στ' ἀμπέλι. ῥΟχι, δὲ πάγω σήμερα, αὔρι θά πάγω.

ἀφαλός (ό) = ὀμφαλός.

ἀφαλός (ό) = ἡ ὄψις τοῦ παπλώματος, τὸ ἐπάνω μέρος.

ῥΕπεσ' ὁ ἀφαλός τοῦ παιδιού. ῥΕθεσετε πὲ μετάξι: ντὸν ἀφαλό τοῦ παιδιού; Αὐτὸ τὸ λαχοῦρι: εἶναι καλὸ γὰ τὸ θάλω ἀφαλό στοῦ πάπλωμα και ῥὸ κάτω γὰ θάλω ἀστάρι. Πάληωσε τὸ πάπλωμα μου, κόπηκε ῥὸ πάνω ὁ ἀφαλός.

ἀφεγκίτης = ἡ σοφίτα (ὄχι ὁ φεγκίτης).

Νέθηκα πᾶ' στὸν ἀφεγκίτη. ῥΟ ἀφεγκίτης εἶναι γιομάτος κάσες πὲ βιδλία.

ἀφεντόψαρα (τά) = ἰδιάφορα εἶδη ψαριῶν, σπάνια ἀλιευόμενα στὰ ταλιάνια — χελιδονόψαρα, λαυράκια, κλπ., τὰ ὁποῖα οἱ ψαράδες ἔστελλαν στοὺς ἰδιοκτήτες τῶν ταλιανῶν.

Πάρε αὐτὰ τὰ ἀφεντόψαρα και πάντα στ' ἀφεντικά. Μὴ ντὰ φᾶτε τὰ ἀφεντόψαρα, στείλτε τα πὲ ντή θάρκα στ' ἀφεντικά.

ἀφιόνι (τό) = ὄπιον.

Δὲ πίνεται αὐτὸ τὸ κρασί, εἶναι ξυγὸ, ἀφιόνι. Δὲ μιλιέται, εἶναι ἀφιονισμένος. ῥΑφιόνι: σὲ πότισανε;

ἀφορμαῖς (ἐπίρρ.) = ὄθηθεν.

ῥΑφορμαῖς κερά, ἀγαπῶ σε και ξυλοφορτῶ σε. (Παρο:μ. φρ.).

ῥΑφορμαῖς ἦγτανε ἄρρωστος και δὲν ἦρτε.

ἄφ'σε (ρ.) = ἄφες, ἄφισε (προστακτ.).

"Ἀφ'σε, δὲ νὰ κατὰφερα. "Ἀφ'στα κάτου! "Ἀφ'στα αὐτά! "Ἀφ'σε με νὰ φύγω.

ἄφταστο (τὸ) = ἀποτελεσματικώτατο.

Κάνε αὐτὸ τὸ γιατρικὸ πού σε λέγω ἐγώ, εἶναι ἄφταστο. Νὰ δράσης αὐτὸ τὸ χορτάρι καὶ νὰ τὰ πηξ, εἶναι ἄφταστο γιὰ νὰ κοιλιόπονο.

ἄφτρια (ἦ) = κανδηλίθρα.

Χάλασε ἡ ἄφτρια τοῦ καντηλιοῦ. Βάλε μιὰ καινούργια ἄφτρια στὸ καντηλί: καὶ θάλε τὸ φυτίλι κι' ἀναψε το.

ἄχαμνὰ (ἐπίρρ.) = ἄσχημα.

"Ἀχαμνὰ συχίστηκα σήμερα. "Ἀχαμνὰ μ' ἔρκεται.

ἄχαμνός - ἦ - ὀ — δύστροπος, κακός.

Εἶναι ἄχαμνός ἄνθρωπος. Καὶ κείνη πολὺ ἄχαμνή. Μὴ νὰ συνερῖ-
ξῃσαι αὐτὸ τὸ παιδί, εἶναι ἄχαμνό.

ἄχερα (τὰ) = ἄχυρα.

Γιόμισαν τὰ παπούτσια μου ἄχερα. Κουδανεῖ ἄχερο γιὰ τὰ ζῶα ντου.

ἄχερῶνα (ἦ) = ὄχι: μόνον ἢ ἀποθήκη γιὰ τὰ ἄχυρα, ἀλλὰ καὶ τὸ καλυθόσπιτο
στὰ ἀλώνια, εἶδος ἐξοχικοῦ σπιτιοῦ τῶν γεωργῶν.

"Ἐμεῖς τὸ καλοκαῖρι κουδανιούμεστε στ' ἀλώνια καὶ στρώνουμε τὰ
κρεβάτια μας καὶ κοιμούμαστε μέσ' στήν ἄχερῶνα. "Ὅλοι οἱ τσιφτοση-
δες, ὥσπου νὰ θερίσουνε καὶ νὰ ἀλωνίσουνε, θγαίνουνε ὄξω στ' ἀλώ-
νια καὶ κάθουναί στίς ἄχερῶνες.

ἄχνός (ὀ) = ἀτμός.

Τὸ ζέστανε στὸν ἄχνό. Μὴ θάνεις μέσ' στὰ μύδια νερό, γιὰ νὰ γέγουνε
στὸν ἄχνό. "Ἐκανα σήμερα σαρδέλλες ἄχνιστές.

ἄχούρι (τὸ) = ὁ σταύλος.

Βάλ' νὰ γάδαρο μέσ' στ' ἄχούρι! Μέσ' στ' ἄχούρι νὰ ποκλείσης καὶ
τὸ μουσάρι.

ἄχταρντίζω (ρ.) = τοποθετῶ κάτι ἀπὸ ἕνα μέρος σὲ ἄλλο.

"Ἐσὺ ὄλο τὰ ἄχταρντίζεις. Δὲ τὰ ἄχτάρντισα κόμα. Θέλω αὐτὲς μέρες
ν' ἄχταρντίσω.

ἄχτι (τὸ) = πείσμα, θυμός, ἐπιθυμία.

"Ἀχτι: μὲ πόμεινε νὰ κάνω αὐτὸ τὸ πρᾶμα! Ντὸν ἔχω ἄχτι. Αὐτὸ
ἦνταν τὸ ἄχτι μου.

ἄχτός (ὀ) = ἀετός.

"Ἀχτέ μου, τ' ἀντερίτσι μου... (ἔκφρ. ἀπὸ παραμῦθι). "Ἐνας ἄχτός
πετᾶ ἀψηλά.

ἀψηλός - ἦ - ὀ = ὑψηλός - ἦ - ὀ.

καὶ

ἀψηλά (ἐπίρρ.) = ὑψηλά.

Πολὺ ἀψηλὸς θὰ γένη ὁ γυιὸς σου. Φέρτε μιὰ ἀψηλὴ σκάλα νὰ νεθοῦμε στὸ δέντρο, γιὰτὶ εἶναι πολὺ ἀψηλό.

Τί ἀψηλά πού πετᾶ τὸ πετειναχτήρι! (χαρταετός). Ὁ γλάρος ἀψηλά πετᾶ...

ἀψήλωσε (ρ.) = ὑψήλωσε.

Τί λήγορα πού ἀψήλωσε αὐτὸ τὸ παιδί! Τώρα τὰ παιδιά λήγορα ἀψηλώνουε.

ἀψιά (ἐπίρρ.) — λήγορα κι' ἀψιά = ἄψε - σβύσε.

ἄψυς - εἰᾶ - ὑ = ὀξύς, θριμύς, τσουχτερός.

Τᾶκανε ὄλα λήγορα κι' ἀψιά. Λήγορα κι' ἀψιά πήγετε κι' ἤρτετε. Τὸ κάτουρο ντου εἶναι πολὺ ἄψυ. Πολὺ ἄψυς ἄνθρωπος, δὲ χωρατεύεται!

B.

Βαθίζει (ρ) = γαυγίζει.

Πολὺ βαθίζει πόψα ὁ σκύλος. Τί θάβισμα εἶν' αὐτό! Δὲ πά' νὰ βαθίζη!

Σκύλος πού βαθίζει θὲ δαγκάνει.

θάγια (τά) = ἱτιά, τὰ κλαδιὰ τῆς ὁποίας μοιράζουσι στὴν ἐκκλησίᾳ τῶν Βαίων.

Τῷ Βαγιῶς μοιράζει ὁ παπάς θάγια στὴν ἐκκλησίᾳ. Βάγια - Βάγια τῷ Βαγιῶ τρῶνε ψάρι καὶ κολιό...

βαγιωμένος - η - ο = λυγιωμένος - η - ο.

βαγιώνω καὶ (ρ.) = κλίνω, λυγῶ, γέρνω.

Ὁ τενεκές εἶναι βαγιωμένος (γερμένος). Βάγιωσε καμιά' τὸ βαρέλι, γιὰ νὰ τρέξη τὸ κρασί. Βάγιωσες, καυθήμε, γέρασες!

Βαγιῶς (τῶ) = ἡ ἐορτὴ τῶν Βαίων.

Ντὴ Κεριακὴ, πρὶν πὲ τὸ Πάσχα, εἶναι τῷ Βαγιῶς. Τὸ Βαγιῶς θὰ πάγω στὴν ἐκκλησίᾳ.

βαζγκεστίζω (ρ.) = θαρύνωμαι καὶ παραιτοῦμαι ἀπὸ κάτι.

Χίρισα νὰ βαζγκεστίζω. Ἄ, βαζγκέστισα πειᾶ!

βαλάγι (τὸ) = θαλανίδι.

Μαζέψαμε θαλάγια νὰ δώκουμε στὸ γουροῦνι. Ἄμα τρώγη θαλάγια τὸ γουροῦνι, κάνει νόστιμο κρέας.

θαντάλι (τὸ) = βεντάγια.

Ζέστη ἔχει σήμερα, ἄς πάρω τὸ θαντάλι μου μαζί μου. Δὲν ἔχεις θαντάλι νὰ κάνης ἄερα;

θαπόρι (τὸ) = ἀτιμόπλοιο.

Ἔφυγε σήμερα τὸ πρωτὶ πὲ τὸ θαπόρι. Τί ὦρα ἔρκεται τὸ θαπόρι;

θαράκι (τό) = χρυσόχαρτο.

Πῆρε ὁ γαμπρός θαράκι καὶ θαράκωσε τὸ ἀρνὶ πού ἔστειλε στῆς νύφης.

Φέρε κομμά' θαράκι γὰ θαρακώσουμε αὐτὰ τὰ στολίδια.

θαρβάτα (ἐπίθ.) = μεγαλόσωμα καὶ δυνατά.

Ἦρτανε κάτι ἀλόγατα θαρβάτα!

θαρβατιασμένος - η - ο = δυνατός, ἀνήσυχος, ἀεικίνητος.

Κάτσε κάτου, θαρβατιασμένη! Βαρβάτιασετε, κακὸ φόφο νᾶχετε, τὶ θαρβατιασμός εἶν' αὐτός! Διὲς τὰ θαρβατιασμένα τὰ παιδιά!

θάρδα και... = μὴ τυχόν, παραμέρισε!

Βάρδα καὶ ντόνε πειράξεις, γένεται ἔξω φρενῶν. Βάρδα, γὰ περάσουμε!

θαρειὸ (τό) = ὀγκώδης σφύρα, ἢ θαρειά.

Φέρ' τὸ θαρειὸ γὰ χτυπήσουμε αὐτὸ τὸ σίδερο! Αὐτὸ θέλει θαρειὸ γὰ χτυπηθῆ.

θαρειοῦμαι (ρ.) = θαρύνομαι, θαρειέμαι.

Ἔχ, θαρειοῦμαι γὰ σηκωθῶ! Βαρέθηκα καὶ βγήκα. Βαρειοῦμαι ὅλο τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια.

θαρούμενη (ἐπιθ.) (καὶ ἔγκυα) = ἔγκυος.

Καλὰ κατάλαβα ἐγώ, πού εἶναι θαρούμενη. Ἡ εἰτόνισσα μας πάλε θαρούμενη εἶναι.

θαρυχνάς (ὅ) = θραχνάς, ἐφιάλτης.

Δὲν ἤσυχασα ἐφές στὸν ὕπνο μου, εἶχα θαρυχνά. Δυὸ - τρεῖς νύχτες τώρα ὅλο μὲ πιάνει θαρυχνάς.

θάς! (ἐπιφ.) = μπά!

Βάς, μὲ τί λόγος ἦγτανε πάλ' αὐτός! Βάς, χριστός καὶ Παναγία!

θασαρακακιά (ἐπιφ.) = θάς, ὦρα κακιά!

καὶ

θασαρακαλή (ἐπιφ.) = θάς ὦρα καλή!

Βασαρακακιά εἶν' ἀλήθεια αὐτὸ τὸ πράγμα!

Βασαρακαλή, αἱ δένεχει χειρότερο!

θάσι (ἦ) = προσοχή (θάλε ἦ δῶσε θάσι = πρόσεξε).

Βάλε θάσι κι' ἄκουσε με. Δὲν ἔβαλα θάσι τί εἶπανε. Δῶσε θάσι σ' αὐτὰ πού θά σέ πῶ. Δῶνω θάσι σ' αὐτὰ πού ἀκούγω.

βασιλές (ὅ) (γεν. τοῦ βασιλέ) = ὁ βασιληάς, τοῦ βασιλιᾶ.

Καλημέρα, βασιλέ; — Ποῦ ἦστανε, παιδιά μου; — Στοῦ βασιλέ ντὴ κάμαρα... παιδιά.

Ἦγτανε μὴ φορὰ ἕνας βασιλές... Στοῦ βασιλέ τὸ παλάτι Πήγγανε στὸ βασιλέ καὶ ντόνε παρακάλεσανε...

βασιλεύει (ρ.) = ὁ βασιλεύς.

» » — ὁ ἥλιος = δύοι.

Ντὴν ὥρα πού βασιλεύ' ὁ ἥλιος. Βασίλειψ' ὁ ἥλιος, Πρὶν βασιλέψῃ ὁ ἥλιος.

βατάμικος χορός (ὀ) = εἰδικὸς χορὸς τῶν βατάμων.

βατάμος (ὀ) = ὁ διευθύνων τὴν ἀλιείαν στὰ ταλιάνια.

Ἐφυγ' ὁ βατάμος, πάει στὴν ὑπόχρη μαζί πὲ τοὺς φαράδες.

Δὲ θὰ χορέψουμε καὶ ντὸ βατάμικο ντὸ χορό;

βγαλτὸ (τὸ) = ἀπόστημα.

Ἐθγαλε ἓνα βγαλτὸ πὰ' στὸ λαμιό ντου. Εἶναι πρησμένη ἡ ἀμάστια-λη τοῦ παιδιοῦ καὶ πονεῖ πολὺ, βγαλτὸ θὰ βγάλλῃ, φαίνεται.

βγατῶ (ρ.) = περισσεύω, ἀβγατῶ, φτουράω.

Εἶναι ψιλὴ ἡ κλωστή καὶ δὲ βγατεῖ τὸ πλέξιμα. Πολλὴ ψιλοδουλειὰ ἔχει τὸ κέντημα καὶ δὲ βγατεῖ.

βγιοῦνε (ρ. μέλλ.) = βγοῦν.

Πότε θὰ βγιοῦνε αὐτές; Ὑστερα θὰ βγιῶ. Ἐσεῖς δὲ θὰ βγιῆτε, Κι' ἐμεῖς θὰ βγιοῦμε.

βέλλο (τὸ) = θουαλέτια καπέλλου.

» » = τὸ νυφικὸ πέπλο.

Ἐθαλε καπέλλο καὶ θέλλο καὶ πῆγε στὴ βίξια. Τίλοιο θέλλο ἔθαλες στὸ καπέλλο σου; — Ἐτοιμὴ εἶναι ἡ νύφη μόνε τὸ θέλλο πόμεινε νὰ γτήνε θάλουνε. Τὸ θέλλο τῆς νύφης ἤντανε πολὺ μακρὺ.

βεργέτες (αἰ) = βέρες, δαχτυλίδια ἀρραβῶνος.

Πῆγανε καὶ τίς βεργέτες, δεμένες πὲ μιὰ κορδέλλα. Μπόσκαινε ἡ βεργέτα μου, φοβοῦμαι μὴ πέση.

βεργι (τὸ) = στεφάνι βαρελιοῦ.

Καναδυὸ βεργιὰ θέλουνε ἀλλαγμὰ στὸ βαρέλι. Θὰ πάρω τὸ βεργι μου καὶ θὰ πάγω ἔξω νὰ παίξω. Σήμερα ὁ δάσκαλος μᾶς εἶπε πού θὰ μᾶς θάλῃ ἕνὰ μεγάλο μηθενικὸ ἴσαμε τοῦ κάδου τὸ βεργι.

βερεσιέ (ἐπίρρ.) = ἐπὶ πιστώσει.

Δὲν ἔχω παράδες τώρα, πάρτω βερεσιέ. Οὐλο βερεσιέ φουνίξει. Ὁ μπακάλης ἔχει πολλὰ βερεσιέδια. Αὐτὰ τ' ἀκούγω βερεσιέ (Δηλ. δὲν δίδω σημασία).

βέρκο (ἐπίθ.) = λοξὸ ὕφασμα.

Γιὰ νὰ θάλῃς μαργέλια στὸ λαμιό καὶ στὰ μανίγια, πρέπει νὰ κόψῃς λουρίδες βέρκο. Τὸ ρούχο σου εἶναι βέρκο, δὲ μπορεῖ νὰ κοπῆ ἴσιο.

βιγκλίζω (ρ.) = κρυφοβλέπω.

Ἐπὺ μέσα κάθεται μὰ ὄλο καὶ βιγκλίζεις. Τί βιγκλίζεις κεῖ πέρα;

βιδολόγος (ό) = κατσαβίδι.

Φέρ' ντό βιδολόγο γά βιδώσω μιὰ βίδα. 'Ο βιδολόγος εἶναι μέσ' στὸ σιρτάρι τῆς μηχανῆς.

βίζιτα (ή) = ὀνομαστικὴ ἑορτὴ καὶ ἐπίσκεψις.

Σήμερα τ' Ἄη - Νικολᾶ, ὁ Νικόλιος ἔχει βίζιτα. Πότε εἶναι ἡ βίζιτα τῆς Ἄννας; Θά κάνης βίζιτα; (θά δεχθῆς). "Οχι, δὲ θά κάνω βίζιτα φέτο. Πήγαινε στὶς βίζιτες. Θέλω γὰ πάγω γὰ δώκω μιὰ βίζιτα.

βίκος (ό) = Οἱ μαῦροι κόκκοι μέσα στὸ σιρτάρι.

Αὐτὸ τὸ στάρι εἶναι γιομάτο βίκο. Πολὺ θρώμιο τὸ στάρι φέτο, πολὺ βίκο ἔχει μέσα.

βιὸς (ό) = νοικοκυριὸ περιουσία, χρήματα.

Σὲ ποιόνα θ' ἀφήκη ντό βιὸ ντης; Ἐχει βιὸ, σεντούκια ἀπάτητα.

βίτσα (ή) — βέργα.

Δώστε με μιὰ βίτσα γὰ ντόνε δεῖρω. Τώρα κατεβαίνω πὲ ντῆ βίτσα γὰ σᾶς δεῖρω. Κατέθηκε κάτου, πῆρε ντό τζίγκλη (τσελίκα) καὶ ντῆ βίτσα ντου καὶ πᾶ' γὰ παίξῃ.

βιτσι (τὸ) = μικρὴ λεπτὴ βέργα, βεργούλα.

βιτσινό (τὸ) = τὸ χουρινὸ καπνιστὸ μποῦτι, ζαμπόν.

Καὶ τὰ δυὸ τὰ πσιγὰ τὰ μπούτια τοῦ γουρουνιοῦ τὰ ἔκανες βιτσινό;

βλάσνικος (ό) = κατσαμάκι.

Ἐλάτε πόφα γὰ νυχτερέφουμε, γὰ σᾶς κάνω καὶ βλάσνικο. Φέτο δὲν ἔκαναμε κόμα βλάσνικο.

βλογιά (ή) = εὐλογιά (ἀσθένεια).

Νὰ φυλάγετε τὰ παιδιά σας, σέρνεται βλογιά. Ἀρρώστησε πὲ βλογιά, ταῦτο εἶναι τὰ μούτρα ντου ὄλο σημάδια. Ντὴν Ἄγιὰ Βαρβάρα ντῆνε γιορτάζουνε γιὰ ντῆ βλογιά.

(1) βογκητό (τὸ) = βογγητό.

Τὸ βογκητό ντου ἴσαμε δὴ ἀκούγεται.

(2) βογκίζω (ρ.) = βογγῶ.

Τί βογκίζεις ἔτσι, τί βογκιτὰ εἶν' αὐτά; Ἀφήστε με γὰ βογκίζω, γὰ ξαλαφρώσω.

βοθῶ (ρ.) = βοηθῶ.

Βόθα κι' ἐσὺ κοιμιά? Δωπέρα ὅποιος ἔρει, βοθᾶ. Κι' ἐγὼ σᾶς βοθῶ, μὰ ἔρκεται κι' ἡ ἀδρεφή μου γὰ σᾶς βοθήση. Κι' ἡ μάνα μου δὲ σᾶς βόθησε ἔχτές;

βολὰ (ή) (καὶ φορὰ) = φορὰ.

Μιὰ βολὰ κι' ἕνα γκαιρό... Πόσες βολὲς πῆγες; Αὐτῆ ντῆ βολὰ δὲν ἦρτε.

βολάζω (ρ.) = ρίγγω τὰ δίχτυα καὶ περικυκλώνω τὰ ψάρια.

"Ἄμα διοῦνε πὲ τὰ καΐκια μπόλινο ψάρι στῆ θάλασσα, τότε βολάζουνε. "Αντε, παιδιά, ὦρα νὰ βολάζουμε.

βόλτα (ῆ) (καὶ μολυδαριά) = ἡ πετογιά.

Πάρε ντῆ βόλτα σου νὰ πά' νὰ φαρέσουμε. Στάσου νὰ θάλω κα-
ναδυὸ ἀγκύστρια κόμα στῆ βόλτα μου.

βοτάνι (τὸ) = σκόνῃ θεραπευτικῇ.

Φέρε με κανεῖνα βοτάνι νὰ πάρω. Αὐτὸ τὸ βοτάνι εἶναι ἄφταστο
(ἀποτελεσματικώτατο).

βούδα (ῆ) = σιωπή.

Βγάλε ντῆ βούδα! (Σώπα!) Δὲν εἶπε τίποτε, ἔβγαλε ντῆ βούδα.

βουθίδι (τὸ) = γωθίδις (ψάρι).

Ἐῖχαμε σήμερα κάτι βουθίδια, πολὺ νόστιμα. Μᾶς ἔφερανε πολὺ
μεγάλα βουθίδια κι' ἔκανα καὶ τηγανιτὰ καὶ σούπα.

βούζουνας (ὁ) = δοθιγῆ.

"Ἐβγαλα ἓνα βούζουνα, φοβερό! Πῶς μὲ πονεῖ ὁ βούζουνας μου!

"Ὅλο βουζούνοὺς εἰγάξω αὐτὸ ντὸ καιρό!

βούκα (ῆ) = μπουκιά.

Δῶμε μιὰ βούκα φωμί. "Ἐκοφα βούκες κι' ἔρριξα μέσ' στῆ σούπα.

βούλα (ῆ) = σφραγίς.

Εἶναι καλὸ ἔγγραφο, πὲ ντῆ βούλα ντου. Βάλε καὶ μιὰ βούλα σ' αὐ-
τὸ τὸ χαρτί. Φέρ' ντῆ βούλα σου νὰ πατήσουμε τὸ βουλοκέρι στὸ
κολέττο (δέμα).

βουρλίζομαι (ρ.) (καὶ βουρλιούμαι) = παιδεύομαι, τυραγνιέμαι.

Κάθομαι δῶ καὶ βουρλίζομαι. "Αφστονα νὰ βουρλιέται.

βουτί (τὸ) = βυτίο.

Πάρε ἓνα βουτί καὶ κουθάνησε πογάλια - γάλια τὰ τσούπουρα.
Ντὸν εἶδα πὲ τὸ βουτί στὸ νῶμο.

βούτουρο (τὸ) = βούτυρο.

"Ἐβαλες πολὺ βούτουρο μέσ' στὸ φαί. Ἐῖχαμε στὰ μέρη μας νόστιμα
βουτούρητα.

βουτσᾶς (ὁ) = βαρελοποιός.

Φώνα ντὸ βουτσᾶ νὰ μᾶς σιάξῃ τὰ βαρέλια. "Ὅλοι οἱ βουτσᾶδες
τώρα ἔχουνε πολλὴ δουλειά.

βραθακός (ὁ) = δάτραχος.

"Ἐνας βραθακός! Μὲ κείνοι ἔπιασανε ἓνα σωρὸ βραθακούς. Οἱ
βραθακοὶ φωνάζουνε ὅλη νύχτα.

βρακί (τὸ) (καὶ παν:ελόνι) = ἡ κιλόττα (τὸ ἐσώρρουχον).

"Ἐπεσ' τὸ βρακί ντου. Τᾶκανε μέσ' στὰ βρακιά ντου. Γιάμισε τὸ

βρακί, θέλει καθάρισμα τὸ παιδί.

βρακοπόδια (τὰ) = δαντελλένια ἢ κεντημένα μπατζάκια κιλόττας παλαιοῦ καιροῦ.

Ἔπλεξα πεντέξι ζευγάρια βρακοπόδια. Δὲ θὰ κάνης καὶ καναδυὸ ζευγάρια κεντητὰ βρακοπόδια; Φανήκανε τὰ βρακοπόδια ντης.

βρακουζούνα (ἡ) = βρακοζώνα.

Ἔνα γκαϊρὸ στὰ σῶδρακα ἔβανανε κεντημένες βρακουζούνες

Καὶ στὰ γεναικειτικά παντελόνια δὲν ἔβανανε τότε λάστιχο, τὰ ἔκανανε πὲ βρακουζούνες. Κι' εἶχε καὶ μιὰ παρομιμία πού ἔλεγε γιὰ κείνους, πού δὲ ποχωρίζουντασι πὲ τίς γυναῖκες ντους, πού τοὺς ἔχουλε δεμένους στὶς βρακουζούνες ντους

βράκωμα (τὸ) = λωρίδα ἀπὸ μαλακὸ χασέ, πού τοποθετοῦν ἀνάμεσα στὰ σκέλια τοῦ μωροῦ καὶ μετὰ τὸ σπαργανώνουν.

Πρὶν νὰ θάλῃς τὸ βράκωμα στὸ παιδί, ρίξε κοιμά' μπουόντρα (πούδρα) νὰ μὴ συγχάψη. Πρὶν νὰ τὸ ντυλίξης τὸ παιδί, βάλ' το τὸ βράκωμα.

βράχνα (ἡ) = σβραχνάδα.

βραχνιάζω (ρ.) ἄορ. βράχνιασα = σβραχνιάζω, σβράχνιασα.

βραχνιασμένος - η - ο = σβραχνιασμένος - η - ο

Ἔχω μιὰ βράχνα, δυσκολεύουμαι νὰ μιλήσω. Κρύωσα καὶ βράχνιασα, εἶμαι πολὺ βραχνιασμένη. Βράχνιασες πὲ τὰ πολλὰ τὰ τραβούδια.

βρεχτοκούκκια (τὰ) = μουςσκεμιμένα ξηρὰ κουκκιά.

Ἔβαλα ἴπο βραδὺς νὰ μουςκέψω φάβατα (κουκκιά), γιὰ νὰ φάμε αὔρι - Καθαρὴ Δευτέρα - βρεχτοκούκκια. Γιὰ νὰ κάνης φάβα, πρέπει νὰ μουςκέψῃς ἴπο βραδὺς τὰ φάβατα, νὰ γένουνε βρεχτοκούκκια, γιὰ νὰ καθαρίζονται εὐκολα.

βροντή (ἡ) = ἡ βροντή, τὸ κτύπημα, ὁ θόρυβος.

βρόντηξα (ρ.) - ἄορ. τοῦ βροντῶ = βροντῶ, κτυπῶ.

Τί βροντὴ ἦγτανε αὐτή! Μὴ βροντᾶς ἔτσι ντὴ πόρτα. Ἔηρτε καὶ βρόντηξε ντὴ πόρτα μου.

βρουλίδα (ἡ) (καὶ πλεξούδα) (ἡ) = ἡ πλεξίδα τῶν μαλλιῶν καὶ ἵποκοριστικόν.

βρουλιδι (τὸ) = πλεξιδάκι

Μὲ τράβηξε πὲ ντὴ βρουλίδα. Πλέξε με τὰ μαλλιά μου δυὸ βρουλίδες καὶ κάνε με καὶ πάνου ἕνα βρουλιδι. Στάσου νὰ σὲ πλέξω τὰ μαλλιά σου πολλὰ βρουλιδιά κι' αὔρι νὰ τὰ ξεπλέξουμε νὰ ν' εἶναι σγουρά. Δῶσε με μιὰ βρουλίδα σκόρδα.

βρυκόλακας (ὁ) = ὁ ἀμαρτωλὸς νεκρὸς, πού θγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο, κατὰ τὴν

λαϊκὴ δεισιδαμονία.

Ἔνα γκαϊρὸ πίστευανε στοὺς θρυκόλακες. Ἔλεγαγε πού οἱ ἄμαρτωλοὶ θρυκολακιάζανε κι' ἔθγαίνανε πὲ τοὺς τάφους ντους. Καί γιά νὰ μὴ ξαναθγοῦνε οἱ θρυκόλακες, ἔπρεπε οἱ συγγενεῖς ντους νὰ πάρου-νε ντὸ παπὰ νὰ διαβάσῃ στοὺς τάφους ντους.

θρῶμιος - α - ο = θρῶμικος, ἀκάθαρτος.

Ρίξε ντὸ θρῶμι στὸ τεγκεέ. Πάρε ντὴ φκυάρα νὰ μαζέψῃς ντὸ θρῶμι. Κεῖνο τὸ σπίτι ντῆς - θρῶμιος, ἀνοικοκέρευτη! Τὶ θρῶμιος εἶν' αὐτὸς! Οὐφ, θρῶμιος! Σφύξε ντὴ μύτη σου, νὰ μὴ νεσαίνῃς ν.ὸ θρῶμι μέσα. Τὰ χέρια σου εἶναι θρῶμια, πὰ' νὰ τὰ πλύῃς! Βρῶ-μιο ποικάμισο φορεῖς. Βρῶμια εἶναι ἡ ποδιά σου, θρῶμιος κι' ὁ γιανκάς σου.

θρῶμιος (ὀ) = τὰ σκοπίδια (καὶ μποκλούκια).

» = θρωμιά, ἀκαθαρσία.

» = ἄσχημη μυρωδιά, θρῶμια καὶ ἐπίθετο.

θρωμοσκανεῖ (ρ.) = μυρίζει πολὺ ἄσχημα, θρωμοκοπᾶ.

Βρωμοσκανεῖ ὁ ἀπόπατος. Βρωμοσκάνησε τὸ σπίτι.

θρωμόσκυλο (τὸ) = θρυσιά.

σκάσε, θρωμόσκυλο! Ἦρτε κεῖνο τὸ θρωμόσκυλο τὸ παιδί ντῆς.

θρῶσες (αῖ) = σκουπίδια, καταπάτια τοῦ νεροῦ.

Μὴ ντὸ πίνεις τὸ νερό, ἔχει θρῶσες, ἄφστο νὰ κατασταλάξῃ. Τὸ νερὸ μέσ' στὸ μαστραπὰ εἶναι γιανμάτο θρῶσες.

βύδρα (ή) = ἐνυδρίς.

Τὶ εἶν' αὐτὸ, βύδρα εἶναι πού φαίνεται μέσ' στὴ θάλασσα; Κὰ' στὸ γιανλὸ ἔπιασανε μιὰ βύδρα.

βυζάνω (ρ.) - μέλλ. βυζάξω = θηλάζω.

βυζί (τὸ) = μαστός.

Βύζαξες τὸ παιδί σου; Δὲ ντὸ βυζάνω πειά, τὸ ἴκοφα. Ὅλη ντὴν ὄρα τὸ παιδί ντῆς τῶχει στὸ βυζί. Ἄντε, πείγασε τὸ παιδί, δόστο κομιά' βυζί! Δὲ ντὸ βυζάνει πιά τὸ παιδί ντῆς, γιατί πρήστηκαν τὰ βυζιά ντῆς.

βύθος (τὸ) = τὸ βάθος.

» = τὸ βύθισμα στὴν ἀναίσθησια ἀπὸ τὸν πυρετό.

Τὶ βύθος ἔχ' ἡ θάλασσα σ' αὐτὸ τὸ μέρος? Ἔχει πολλὴ φλόγα (πυρετό), ἔπεσε σὲ βύθος. Εἶναι βυθισμένη, δὲ μιλεῖ.

βῶκος (ὀ) (καὶ βῶδι) = ὁ βοῦς

» = ὁ ἀγροῖκος, ὁ χονδροκέφαλος.

Ἔξεψες ντὸ καινούργιο ντὸ βῶκο; Ἔξεψε ἕνα βῶκο κι' ἕνα δου-βάλι. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕλως διόλου βῶκος, δέξερει τίποτε.

b

μπαμπακάκια (τά) = θαμβακάκια (κλωστή μουλινέ για κέντημα).

Θέλω πολλά μπαμπακάκια και άσπρα και χρωματιστά. Πάρε με κόμα ένα μπαμπακάκι.

μπαμπάκι (τό) = θαμβάκι.

» » = θαμβακερό νήμα.

Βρέξε πέ σπύρτο (οινόπνευμα) κομμά' μπαμπάκι και βάλτο στο λαμό ντου. Ά κατέβω στα μαγαζιά να ψουνίσω μπαμπάκια για τὸ πανί να τὰ στείλω στη φάντρια (ύφάντρα). Πάρε και καναδυ θελιές μπαμπάκι για τις κάλτσες και μπαμπατσέλο (νήμα για κουβέρτες) για ντή κουβέρτα.

μπαμπακόρραμμα (τό) = είδος κλωστής σαν καλτσόνημα.

Αυτό θέλει ράψιμα πέ μπαμπακόρραμμα. Πάρε μπαμπακόρραμμα, πού είναι γερό.

μπαμπάς (ό) = μπαμπάς, πατέρας.

Ήρτ' ό μπαμπάς μου. Ά πάγω στο μπαμπά μου. Οί μπαμπάδες μας είν' αδρέφια.

μπαγάζια (τά) = άποσκευές.

Κουδάνησαν τὰ μπαγάζια ντους. Έχουμε πολλά μπαγάζια.

μπαγιατίκος - η - ο = όχι φρέσκος, όχι νωπός.

Αυτός ό τσίρος είναι μπαγιατίκος. Και ή παλαμίδα μπαγιατίκη είναι. Μ' έφερες μπαγιατίκο ψωμί.

μπαγντατί (τό) = τὸ ταβάνι, όταν δέν είναι μπετόν, αλλά με πηχες και άσδέστη.

Τὸ νταβάνι τῶκανε μπαγνταντί; Ένα γκαϊρό τὰ νταβάνια τᾶκανε μπαγντατιά.

μπαγκαμπόντης (ό) = παλιάνθρωπος.

Αυτός είναι μπαγκαμπόντης. Πέ μπαγκαμπόντες πάρε - δῶσε δέ θέλω.

μπάντα (ή) = μέρος, πλευρά.

Μέ πογεϊ ή μπάντα μου. Πάνε πέ ντήν άλλ' ντή μπάντα. Στάσου πέ ντή μιὰ ντή μπάντα ἐσύ και πέ ντήν άλληνα ἐγώ.

μπαμπακῶνω (ρ.) = δουλιάζω στο βούρκο, στη λάσπη.

Έ λάσπη αυτή σε κάνει να μπαμπακῶνης. Ώχ, μπαμπακῶσα μέσ' στη λάσπη.

μπανταράκης (ό) = Οί κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως

μπαταρακίνα (ή) = » » » »

μπανταρακόπλο (τό) = » » » »

Είδες γτό μπανταράκη λόγια πού εἶπε; Εἶσαι μπαταρακίνα πιερή,

- τσόλι, κιγίνο. Δὲ σὲ εἶπα νὰ μὴ παίξῃς πὲ τὰ μπανταρακόπλα;
- Μαζεύτηκανε οἱ μπανταράκηδες κι' οἱ μπανταρακίτες...
- μπαντζάκι (τὸ) = τοῦ παντελονιοῦ, καλύπτου τὴν κνήμην.
Φωτιά στὰ μπαντζάκια σου (παροιμ. φρ.) Σήκωσε τὰ μπαντζάκια τοῦ παντελονιοῦ ντου. Τὸ ἐν' τὸ μπαντζάκι ντου εἶναι πεσιμένο.
- μπαντζανάκης (ὁ) = σύγγαμδρος.
Ἦρτ' ὁ μπαντζανάκης μου καὶ πὰ' νὰ ντόνε διῶ. Πὲ ντὸ φίλο μου γένκαμε καὶ μπαντζανάκηδες.
- μπαϊλντῶ (ρ.) (καὶ λιγοθυμῶ) = λιποθυμῶ.
Χάνουμαι, μπαϊλντῶ! Πάε; ἔπесе κάτου, μπαϊλντησε. Τρίψε τηγα νὰ μὴ μπαϊλντήση.
- μπαϊράκι (τὸ) = σημαία. Χρησιμοποιεῖται μόνο στὴν ἔκφρασι: σήκωσε μπαϊράκι δηλ. ἔγινε ἀνεξάρτητος, διευθύνει, κάνει ὅ,τι θέλει.
Αὐτὴ πειὰ σήκωσε μπαϊράκι, δὲν ἀκούγει κανεῖνανα.
- μπαῖρι (τὸ) = ὕψωματάκι, λοφίσκος. Τὸ ὑποκοριστ. μπαῖρόπλο.
Πρέπει νὰ τὸ νέβουμε αὐτὸ τὸ μπαῖρι. Κουράστηκα νὰ γεδαίγω τὸ μπαῖρι. «Πάνου κεὶ στὸ μπαῖρόπλο κὰ' ται ἕνα βουλγαρόπλο καὶ φορεῖ τὸ καλπακόπλο».
- μπακέττο (τὸ) = πάκο, πακέττο.
Πάνε νὰ μὲ πάρῃς ἕνα μπακέττο καπνὸ. Πόσα μπακέττα μπαμπάκι γὰ πλεμιομάτια θέλεις; Ἐγὼ ἔπλεξα τρία μπακέττα πλεμιμάτι.
- μπαλένα (ἡ) = μπανέλλα.
Ἔχει στὸ γινακὰ μπαλένες, γιὰ νὰ στέκεται δλόρτος, στοὺς κουρσέδες (κουρσέδες) δάνουε πολλές μπαλένες.
- μπαλέφτρια (ἡ) = πάλη, πάλεμμα.
μπαλεύω (ρ.) = παλεύω.
μπαλέφανε τὰ παιδιὰ, γένκε ἡ μπαλέστρα ἄλλο πρᾶμμα!
Μπρὲ σεῖς, κόμα μπαλεύετε; Τί μπαλέστρια εἶν' αὐτή!
- μπάλι (τὸ) = μπάλωμα. Μόνο στὴν ἔκφρασι «Πὰ' στὸ μπάλι - μπάλι!» δηλ. ἐπάνω στὸ μπάλωμα - μπάλωμα χιλιομπαλωμένο.
- μπαλώματα (τὰ) = μπαλώματα στὰ τρύπια ροῦχα καὶ
» » = τὰ κουκλόπανα.
μπαλώματα, μπαλώματα, θαρέθηκα νὰ μπαλώνω. Κεῖνα τὰ ροῦχα σου γένκαμε πὰ' στὸ μπάλι - μπάλι. Φέρε ἕνα μπάλωμα νὰ μπαλώσω ντὴν ἀγκῶνα σου. Θὰ φέρω τὰ μπαλώματα μου νὰ παίξουμε. Ἔλα νὰ σὲ δώκω μπαλώματα νὰ κάνῃς ντὴ κούκλα σου φουστάνι.
- μπαλκάνια (τὰ) = οἱ ὄρσοειρές τοῦ Αἴμου καὶ γενικὰ ἕλα τὰ ὄρη.
Νεθήκαμε πάνου στὰ μπαλκάνια. Τὰ μπαλκάνια καὶ τὸ καλοκαῖρ. ἔχουε χιόνι.

μπάλλος (ό) = χορός, χοροεσπερίδα.

Πήγχετε στο μπάλλο; Μὲ κείνος δὲ ἤγτανε μπάλλος, ἤγτανε πορδόμπαλλος (= δὲν εἶχε ἐπιτυχία, μᾶλλον οἱ παριστάμενοι ἦσαν κατωτέρας κοινωνικῆς τάξεως). Ντὴν ἀποκριὰ γένουνοι καλοὶ μπάλλοι. Πότε θὰ γένη ὁ μπάλλος τοῦ Σταυροῦ; (Οἱ νέοι ποὺ ἔπεφταν στὴν θάλασσα τὰ Θεοφάνεια καὶ ἔπαιρναν τὸν Σταυρό, γυρνοῦσαν μ' αὐτὸν στὰ σπίτια ἄλλης τῆς πόλεως ποὺ τὸν χαιρετοῦσαν καὶ τοὺς ἔδιδαν χρήματα. Αὐτὰ τὰ χρήματα χρησιμοποιοῦνταν, γιὰ γὰ γίνῃ χοροεσπερίδες ἔπου γλεντοῦσαν οἱ νέοι αὐτοὶ μὲ τὶς φιλικές των οἰκογένειες. Ἡ χοροεσπερίς αὐτὴ λεγόταν ὁ μπάλλος τοῦ Σταυροῦ).

μπαλοστρούκωμα (τὸ) = τρελλὸ πάλεμμα.

Τί μπαλοστρούκωμα εἶν' αὐτό, μπρέ, γιατί μπαλοστρουκώνεστε; Ἔνα μπαλοστρούκωμα ποὺ ἔκάνανε αὐτὰ τὰ παιδιὰ!

μπάλσαμο (τὸ) = θάλασμο

Ἔχω φέτο ἓνα κρασί, μπάλσαμο! Ἄχ, αὐτὸ ποὺ ἦπια, σὰ μπάλσαμο μὲ ἦρτε.

μπαλτάς (ό) = τσεκούρι.

Φέρ' ντὸ μπαλτά νὰ σκίσουμε τὰ ξύλα. Ποῦ εἶν' ὁ μπαλτάς δὲ ντόνε βρίσκω. Πήρανε τοὺς μπαλτάδες ντους καὶ πήγανε στὰ ξύλα. Ἔχεις μπαλταδάκι (καὶ σατίρι) γιὰ κιῖμά; Φέρ' τὸ μπαλταδάκι νὰ κάνουμε ντὸ κιῖμά.

μπαλτὸ (τὸ) = ἀνδρικό παλτὸ (τὸ γυναικεῖο λεγόταν φόρεμα).

Φέρ' τοῦ μπαμπᾶ σου ντὸ μπαλτὸ κάτου. Πιάσε νὰ δάλη ὁ ἄνθρωπος τὸ μπαλτὸ ντου.

μπαλτσιράς (ό) = περονόσπορος.

Ὁ μπαλτσιράς κατάστρεψε ὄλα τ' ἀμπέλια. Πάει, χάλασε τ' ἀμπέλι, τὸ ἠῶρε μπαλτσιράς. Ὁ μπαλτσιράς τὰ χάλασε ὄλα τὰ κλήματα.

μπάνγκκα (ή) = τράπεζα.

Αὐτὸς εἶναι πλούσιος, ἔχει παράδες στὴ μπάνγκκα. Μὴ ντὰ ξοδεύεις ὄλα, θάνε καὶ καμπόσα στὴ μπάνγκκα.

μπαξές (ό) (καὶ μπαχτσές) = κῆπος.

Ὁ μπαξές μας εἶναι γιομάτος λουλούδια. Σφάλῃς' τοῦ μπαξέ ντὴ πόρτα. «Ἐλα, ὑπνέ μ' καὶ πάρε τὸ καὶ πάντο στοὺς μπαξέδες...».

μπαξίδι (τὸ) (καὶ μπαχτσίσι) = φιλοδώρημα.

Πήγανε τὰ παιδιὰ ντὸ μουζντέ (εἶδησι) καὶ τᾶδωκανε μπαξίσι. Αὐτὲς μέρες ὄλο μπαξίσια δώνουμε.

μπαραμπάνι (τὸ) (καὶ νταβούλι) = τὸ τύμπανο.

Βγήκε ὁ μπάρμπα — Πέτρος πὲ τὸ μπαραμπάνι ντου. Ντόνε γόρα-

σαμε ντό γυιό μας ἓνα μπαραμπάν: καὶ μᾶς ξεκούφανε.

μπαραμπαρίζουε (ρ.) = παραβγαίνουε, συναγωνίζονται.

Ἔλα γὰ μπαραμπαρίσουε γὰ διοῦμε ποιός ἂ φτάση πρώτος. Ἄς μπαραμπαρίσουε στὸ πλέξιμα γὰ διοῦμε ποιὰ θὰ τελειώση πρώτη ντὴ σειρά ντῆς. Ἔμεῖς κεῖν' τὰ χρόνια στὰ νυχτέρια μπαραμπαρίζαμε ποιὰ θὰ πλέξη γιὰ θὰ κλώση πλειότερο.

μπάρμπας (ὀ) = θεῖος.

Ἦρτανε ὁ μπάρμπας ὁ Λέαντρος, ὁ μπάρμπας ὁ Ἀνεγνωστής κι' ὄλοι οἱ ἄλλοι μπάρμπηδες. Μπάρμπα, ἔλα πάγου, σὲ θέλ' ὁ μπαμπάς μου.

μπαρντζουκλώνω (ρ.) = κάνω κάτι ἄτεχνα βιαστικά.

Κάνε' το καλά, μὴ ντό μπαρντζουκλώνεις! Τῶκανε γρήγορα - γρήγορα, τὸ μπαρντζουκλώσε, κι' ἄντε.

μπάρεμου (ἐπίρρ.) (καὶ μπάρμου) = τοῦλάχιστον.

Δῶμε μπάρεμου καμμά' ψωμί. Σὲ εἶπε μπάρμου κανεῖνα λόγο;

μπαρκάρω (ρ.) = ἐπιβιδάζομαι πλοίου.

Πότε θὰ μπαρκάρης; μπαρκάρησε ὁ καπετάνιος;

μπαροῦτι (τὸ) = πυρίτης.

Μὴ πάεις κοντά, παιδί μου, εἶναι γιομάτο μπαροῦτι. Ἄνοιξε τὸ μπαροῦτι κι' ἔκανε μογάλη ζημιὰ.

μπασάκια (τὰ) = στάχνα.

Μέστωσανε τὰ μπασάκια. Κιτρινίσανε τὰ μπασάκια, καιρὸς γὰ θεριστοῦνε.

μπασιμπουζούκης (ὀ) = τοῦρκος ἀντάρτης.

Τὶ μπασιμπουζούκης ἄγριος εἶν' αὐτός! Τότες ποῦ ἦρτανε οἱ μπασιμπουζούκηδες μᾶς ἔκανανε μεγάλο κακό.

μπασι (τὸ) = δάρος σὲ παστωμένα φάρια ἢ τουρσιά.

Ἔβαλετε στὰ φάρια μπασι; Πρέπει γὰ θάλω μπασι στὰ λάχανα.

μπασιμάς (ὀ) (καὶ μπασιμαδάκι) = τὸ τσιτάκι (ὑφασμα).

Πῆρα ἓνα πολυέμορφο μπασιμαδάκι γιὰ φουστάνι. Πρεματευτή, ἔχεις μπασιμάδες;

μπάσταρδος (ὀ) = νόθος (καὶ θρυσιὰ καὶ σὲ μὴ νόθους).

Ἔκανε κι' αὐτὴ ντό μπάσταρντο. Μῶρε μπάσταρδε, κάτσε ἦσυχα!

μπασταρδοῦ (ῆ) = ἡ γεννήσασα νόθον.

Μιλᾶ κι' αὐτὴ ἡ μπασταρδοῦ! Μαρή μπασταρδοῦ ἔχεις μούτρα καὶ δγαίνεις;

μπατάκι (τὸ) = τέλμα, παχειὰ λάσπη.

Ποῦ ποῦ γὰ περάσης, δῶ εἶναι μπατάκι. Ἄδειασε τὸ πηγγάδι, πόμεινε ἴπὸ κάτου τὸ νερὸ μπατάκι.

μπαταλιάρω (ρ) = πέφτω σέ άχρηστία.

μπαταλιάρησε πειά, δέμπορει. Δέείμαι πειά για δουλειά, χίρσια γά μπαταλιάρω.

μπαταχτοής (δ) = καταχραστής.

Σ' αυτό ντό μπαταχτοή έδωκεσ παράδες; Είνα: ούλοι ντους μπαταχτοήδες.

μπαχτεβάνης (δ) (και μπαζεβάνης) = λαχανοκηπουρός.

Αυτός δ μπαχτεβάνης έχει ένα μπαχτοέ, πού έχει μέσα ούλα τά ζαρζαβάτια. Και τά παιδιά ντου μπαχτεβάνηδες γένκανε.

μπαχτεβάνικο γχιουβέτσι (τό) = φαγητό από διάφορα λαχανικά (τό τουρλού), στόν φούρνο.

Πεθύμησα ένα μπαχτεβάνικο γχιουβέτσι. Έκανα προχτέ ένα μπαχτεβάνικο γχιουβέτσι ν' άγλείφης τά δάχτυλα σου.

μπέ (ρ.) (και μπές) = έμπα (προστακτ.)

Μπέ λήγορα μέσα! Μπές μέσ' στο σπίτι.

μπεμπές (δ), (και τσίτσης) = έτσι αποκαλείται δ μεγαλύτερος άδελφός από τούς μικρότερους.

Έλένη, Δημητράκη, περνά δ μπεμπές σας. Ά τδ πώ ντό μπεμπέ μου νά διής τ' ά σέ κάνη! Άμα ν' έρτουμε οί μπεμπέδες μου πέ ντό πόλεμο...

μπενταβά (έπίρρ.) = δωρεάν.

Τάδωκα πολύ φτηνά, μπενταβά. Άντε, σέ τά δώνω μπενταβά, αφού δένέχεις παράδες.

μπεζιντζήδες (οί) = πρόσφυγες (βούλγαροι).

Μās έβαλανε μπεζιντζήδες στο σπίτι μας. Νά, ένας μπεζιντζής και μιá μπεζιντζέσσα. Οί μπεζιντζέσσες τάκανανε τά σπίτια μας άχούρια.

μπεΐτια (τά) = στιχάκια, δίστιχα, λιανοτράγουδα.

Τά τί μπεΐτι νά σέ πώ, κόρη μου, νά σ' άρέση... Η γιαγιά ή Μαργιορή ξέρει ένα σωρό μπεΐτια.

μπεκρής (δ) = μέθυσος.

Πίνει, πίνει, κατάντησε μπεκρής. Αυτόνα ντό μπεκρή συνερίζεσαι; Άφστους αυτούς τούς μπεκρήδες.

μπελαλίδικος - η - ο = δύσκολος - η - ο

μπελάς (δ) = φροντίδα, δυσκολία.

Πολύ μπελαλίδικος είν' αυτός. Πολύ μπελαλίδικη αυτή ή ταντέλλα, με δυσκόλεψε πολύ. Μπελαλίδικο παιδί, δέν ευχαριστιέται πέ τίποτε.

Τί μπελάς είν' αυτός! Μ' έβαλες σέ μεγάλους μπελάδες.

μπελεντζούνε (ρ.) = διακρίνονται.

Άσα - Άσα πού χίρσιανε νά μπελεντζούνε πδ μακρυνά τά κατάρτια.

Δὲ βλέπει καλά, κομμά' μπελεντίζει.

μπελλι (ἐπίρρ.) = φανερό.

Δεεῖναι μπελλί. Κόμα δεεῖναι μπελλι τί θά γένη.

μπελοῦκι (τὸ) = μπουλοῦκι.

Κόσμος πολὺς, μπελοῦκι! Γιαμάτη ἢ θάλασσα φάρια, μπελούκια!

μπελτές (ὁ) = πολτός ἀπὸ κυδώνια ἢ νταμάτες = πελτές.

Φέτο δὲν εἶχα πολλὰ κυδώνια καὶ δὲν ἔκανα μπελτέ γλυκό. Ὁ μπελ-
τές σου εἶναι ἔκτακτος.

μπερμπάντης (ὁ) (βρυσιά) = τιποτένιος.

Σκάσε, μπερμπάντη! Ἄφστονα ντὸ μπερμπάντη.

μπερμπενίτσα (ἡ) = πῆλινα κανάτια.

Πουλούσανε μπερμπενίτσες καὶ πῆρα κι' ἐγὼ μιὰ μπερμπενίτσα. Γιό-
μισε μιὰ μπερμπενίτσα γερό. Ντὴν ἄλλ' ντὴ μπερμπενίτσα ντὴν ἔχω
γιαμάτη κρασί

μπερμπέρης (ὁ) = κουρεύς.

μπερμπερίζω (ρ.) = ξυρίζω.

μπερμπεριὸ (τὸ) = κουρειὸ.

Ἦρτ' ὁ μπερμπέρης στὸ σπίτι γὰ ντόνε μπερμπερίση. Γιατί δὲ πῆγε
στὸ μπερμπεριὸ γὰ μπερμπεριστῆ;

μπερπεκέτι (τὸ) = ἀφθονία.

Σώζονται κόμα στ' ἀμπέλια καὶ στὰ χωράφια. Μπερπεκετλίδικος χρό-
νος.

μπερέττα (ἡ) = μπελὲ ναυτικὸ καπέλλο, ποὺ φοροῦσαν οἱ μαθήτριες, μπερέ.

Πρέπει γὰ σὲ γοράσω μιὰ μπερέττα. Βάλε ντὴ μπρέττα σου, ἔχει
κρῦο, Εἶπ' ὁ δάσκαλος ἔλα τὰ κορίτσια γὰ φοροῦμε μπερέττες.

μπεσίκη (τὸ) = κούνια, ξύλινο κουνιστὸ κρεβάτακι μωροῦ.

Βάλε τὸ σαλὸ (μωρὸ) στὸ μπεσίκι καὶ ἄφστο γὰ τὸ κουνίζω καὶ
γὰ τὸ νιανιάζω γὰ κοιμηθῆ. Παράγκειλα ντὸ ντογραματζῆ γὰ μὲ
κάνη ἕνα καρυδένιο μπεσίκι γὰ τὸ παιδί μου.

μπεσλεμέ (ἡ) = θρυσιά στὶς ὑπηρετίες

Εἶδες τί μ' ἔκανε ἡ μπεσλεμέ μου; Κι' ἐγὼ ντὴν μπιστεύουμανε,
ἄς στὸ διάβολο, ἡ μπεσλεμέ!

μπετσιάς (ὁ) = σουγιάς (Κολοκοτρωνεῖκος)

Ἦρ' ἀ σὲ κάνη αὐτὸς ὁ μπετσιάς, δὲ κόφτει. Καλὸς εἶν' ὁ μπετσιάς
μου, γὰ γὰ κόφτω σταφύλια.

μπεχλεβάνης (ὁ) = παλαιστῆς (καὶ θρυσιά).

Αὐτὸς εἶναι μπεχλεβάνης, τί μπαλεύεις μαζί! ντου; Εἶναι ἕνας
μπεχλεβάνης! (χονδρὰνθρωπος, ἀγροῖκος).

μπιμπίλας (ἡ) = λεπτὴ θελονιά, μὲ τὴν ὁποία στόλιζαν τὸ στήριωμα στὰ

μπρουντζουκένια πουκάμισα κ.λπ.

"Έκαναν οί γιαγιές μας ένα γκαϊρό κάτι μπιμπίλες! μπιμπίλα και στά πουκάμισα, μπιμπίλα και στά μαντήλια, μπιμπίλα και στά τσεμπέρια. Και ποῦ δὲν ἔκανανε μπιμπίλες!

μπίζ - μπιζέ (ἐπίρρ.) = ἀναμεταξύ μας, ἐν στενῷ οἰκογενειακῷ κύκλῳ, ἔμεῖς κι' ἔμεῖς.

Δὲν εἶχαμε κανεῖνα ξένο, ἤμαστε ὅλοι μπιζ - μπιζέ. "Ἐλα τώρα ποῦ ἤμαστε μπιζ - μπιζέ ν' ἀνοίξουμε ντὴν ἐμιλία

μπίζι (τὸ) (καὶ καταμπρώκος) = σουβλί, ἐργαλεῖο ὑπόδηματοποιοῦ.

Δῶμε κομμα' τὸ μπιζι ν' ἀνοίξω τρύπες νὰ ράψω τὸ β:θλίο. Γύρεψε πὲ ντὸ κουντουρά τὸ μπιζι ντου νὰ κάνουμε ντὴ δουλειά μας.

μπιλέτο (τὸ) (καὶ μπιλέτι) = εἰσιτήριο.

Πῆρες μπιλέτο γιὰ τὸ θέατρο; "Ἐβγαλες μπιλέτα γιὰ τὸ τραῖνο; "Ἐχασα τὸ μπιλέτι μου.

μπιλιούρι (τὸ) = διαυγές, καθαρὸ ὑγρὸ.

μπιλιούρι εἶναι τὸ νερὸ μέσ' στὸ μαστραπά. "Ἐβγαλα ἕνα μούστο, μπιλιούρι!

μπινιάς (ὁ) = κτήριο, οἶκημα, οἰκοδομή.

Πά' σ'αὐτὸ ντὸ τόπο (οἰκόπεδο) ἂ σηκώσης ἕνα μπινιά. "Ὁ μπινιάς αὐτὸς δεῖναι δικός μου.

μπιρμπιλίδι (τὸ) = μικρὴ κάνουλα τοῦ θαρελιοῦ ἢ τρυπούλα στὸ χερσουλὶ τῆς στάμνας.

"Ἀνοίξε τὸ μπιρμπιλίδι καὶ ρόφα νερὸ πὲ τὸ λαηγάκι. Πόμεινε ἀνοιχτὸ τὸ μπιρμπιλίδι τοῦ θαρελιοῦ καὶ χύθηκε κομμα' κρασί.

μπίρνιας (ὁ) = εἰσπράκτωρ οἰκονομικῆς ἐφορίας.

Πληρώσες ντὸ μπίρνια; Μ' ἔβγαλε ὁ μπίρνιας φέτο ἕνα σωρὸ λογαριασμοὺς νὰ πληρώσω.

μπιστός - ἦ - ὁ = ἔμπιστος.

Ντὸν ἔχω γιὰ μπιστὸ ἄνθρωπο. Ἡ ψυχοπαίδα μου εἶναι μπιστή, δὲ φοβοῦμαι. Καὶ τὰ παιδιὰ ντῆς μπιστὰ εἶναι.

μπιτίζω (ρ.) = τελειώνω.

Σήμερα μπιτίζω τὸ τρύγος. Μπίτισε τὸ ἀλεύρι μας. Πολὺ λήγγορα μπίτισανε οἱ κουμπάνιες μας, "Ὡς τὸ μεσημέρι θὰ μπιτίσουνε οἱ δουλειές μου.

μπιτούνιος - α - ο (καὶ μπιτούνιος) = ὀλόκληρος.

"Ἐφαγε μονάχος ντου ἕνα μπιτούνιο φωμί. Πῆρα ἕνα μπιτούνιο ἀρνί. "Ὁ πετεινὸς ἔτσι μπιτούνιος νὰ μπῆ μέσ' στὸ τζέτζερη νὰ δράση

μπιτσιμί (τό) = σχῆμα, εἶδος.

Ἔλα νὰ διοῦμε τί μπιτσιμί εἶν' αὐτό. Ἄλλο μπιτσιμί πάλε!

μπλαστάρι (τό) = βλαστάρι.

Ἄμα κλαδέφετε τ' ἀμπέλια, γὰ μᾶς φέρετε μπλαστάρια γὰ φαίμε.
Μὴ ντὰ ρίχνετε τὰ μπλαστάρια, φέρτε τα τὰ τρῶνε τὰ παιδιὰ τὰ
μπλαστάρια.

μπλάστρι (τό) = ἔμπλαστρο.

Βάλτε τηγὰ ἓνα μπλάστρι γὰ περάση μειμᾶς ὁ πόνος. Ντόν ἔδα-
λετε κανεῖνα μπλάστρι;

μπλαστρί (ἐπίρρ.) (μ' ἔκανε μπλαστρί = μὲ λέρωσε, μὲ μπλάστρωσε).

Σούς, κάλαλια, γένκα μπλαστρί. Βλέπε μπροστά σου γὰ μὴ ντὸ
χύσης πάνου σου καὶ γένεις μπλαστρί.

μπλαστρώθηκα (ρ.) (καὶ γένκα μπλαστρί) = λερώθηκα.

μπλαστρώθηκε τὸ πᾶν' ὡς κάτου. μπλάστρωσε τὸ φουστάνι ντης.

μπλιγοῦρι (τό) = θρασυμένο, στεγνωμένο καὶ χονδροαλειμένο σὲ χειρόμυ-
λο σιτάρι.

Στὸ πόλεμο, πού δὲν εἶχει ρύζι, ἔκανωμε μπλιγοῦρι καὶ τὸ ἀλεθα-
με στὸ χειρόμυλο. Οὐδὸς ὁ κόσμος τότε ἔκανε μπλιγοῦρι.

μπλοκάρω (ρ.) = πολιορκῶ.

Πάνε ἐσὺ πὲ καὶ κ' ἐγὼ πὲ δῶ γὰ ντόνε μπλοκάρουμε. Δὲ μπόρεσα
γὰ διαθῶ, μὲ μπλόκαρε.

μπλόκι (τό) = τὸ κάθε ξύλο τοῦ φράχτη.

Ἔφερα μπλόκια γὰ φράξουμε ντὸ μπαχτσέ. Ἔνα μπλόκι λείπει
πὲ ντὸ φράχτη.

μποά (τό) = εἶδος γουναρικοῦ, ἢ ἐτόλ τῆς παλαιᾶς ἔποχῆς.

Ἔχει κρύς, θὰ θάλω τὸ μποά μου. Ἔβαλες, βλέπω, μποά καὶ
μαντόν.

μπομπεύω (ρ.) = ἐπιπλήττω, ἀλλὰ καὶ κατηγοροῦ.

Μὴ μὲ μπομπεύεις ἐμένα, δὲ ντῶκανα ἐγώ. Ἔφτασα πολλές φορές
— μὲ μπομπεύουνα. Μὴν ἀκούεις πού τὸ μπομπεύουνα, εἶναι τίμο
κορίτσι

μπομπές (αἰ) = ντροπές, λάθη.

Δὲ βλέπει τίς μπομπές ντης, μόνε λέει γὰ τίς ἄλλες. Νὰ ντῆνε
πῆς γὰ βλέπη τίς δικές ντης τίς μπομπές.

μπόμπρικες (αἰ) = τὰ ἔναπομείναντα στ' ἀμπέλια μετὰ τὸν τρυγητὸ στα-
φύλια. (Χρησιμοποιεῖται καὶ σὰν θρυσιά, ὅπως λέμε ἐδῶ κολο-
κύθια!)

Ἔστερα πὲ τὸ τρύγος παίγουμε οἱ κατσιδέλλες στ' ἀμπέλια καὶ
μαζώνουμε μπόμπρικες. Δὲν ἔχει πειὰ σταφύλια, μόνε μπόμπρικες

πόμεινανε. Τι'είν' αὐτὰ - πού λείεις, μπόμπρικες! Ναί, πῆγε! μπόμπρικες!

μπογιά (ή) = βαφή και

μπογιαντίζω (ρ.) (και θάφω) = θάφω.

Πῆρα μπογιά γὰ θάφω τὸ φουστάνι μου. Φώναξα ντὸ μπογιατζίη γὰ μὲ μπογιαντίση τὰ γκολάπια μου, πῆρα μπογιά και μπογιάντισα τίς γλάστρες μου.

μπόγια - μπόγια = διάφορα μεγέθη.

Πῆραμε γιὰ τὰ κόλλυθα χρυσὰ κουφέτα μπόγια - μπόγια. Φαλίθισε πετσέτες μπόγια - μπόγια. Ἔχει ἕνα σωρὸ παιδιὰ μπόγια - μπόγια.

μπόγος (ὀ) = μποχτσάς δέμα ρούχων.

μπόγος (ὀ) = μεσάλα, τραπεζομάνδηλο.

Μ' ἔφερε ἕνα μπόγο ρούχα. Ἔστειλε ἕνα μπόγο ρούχα γιὰ πλύσιμα. Φαλίθισα και ἔρραφα δυὸ - τρεῖς μπόγους - γιὰ τὸ τραπέζι, γιὰ τὰ σεγτούκια.

μποδίζω (ρ.) = ἐμποδίζω.

Ἄφσε με γὰ κάνω ντῆ δουλειά μου, μὴ μὲ μποδίζεις! Κανείς δὲ σὲ μποδίζει. Δὲ θελω γὰ σὲ μποδίσω.

μποζάς (ὀ) = ποτό, κατασκευασμένο ἀπὸ κεχρί.

Πίνεις μποζά; Ἐγὼ δὲν ντὸν ἀρέζω ντὸ μποζά.

μπόι (τὀ) = ἀνάστημα.

Ὅσο μπόι ντὸνε λείπει, τόση ἐξυπνάδα ἔχει. Ἔχουνε τὸ ἴδιο μπόι.

Ἴσαμε τὸ μπόι μου.

μποϊσούζης - α - ικο = χαμηλὸς στὸ ἀνάστημα, κοντούλης.

Ὁ μπαμπάς ντου εἶναι μποϊσούζης και γένκε κι' αὐτὸ μποϊσούζικο.

Μὰ ἡ μάγνα ντου δὲ εἶναι μποϊσούζα.

μποκλούκια (τὰ) = τὰ σκουπίδια.

Φέρ' ντῆ φκυάρα γὰ μαζώξουμε τὰ μποκλούκια. Ρίξ' το στὰ μποκλούκια.

μπολάκιμου (ἐπίρρ.) — εἶθε.

μπολάκιμου γὰ γένη! μπολάκιμου γὰ ν' ἔρτη λήγορα!

μπόλικα (ἐπίθ.) = ἀφθονα και εὐρύχωρα.

Φέτο ἔχουμε μπόλικα φάρια. Αὐτὸς ὁ γικὰς εἶναι πολὺ μπόλικος.

μπολιὸ (τὀ) (και μπουτούνα) = ξύλινος καδίσκος.

και

μπολομπότσι (τὀ) = ἐπίσης ξύλινος καδίσκος, ἀνοικτὸς ἀπὸ πάνω, ὅπου ἀλατίζουν φάρια ἢ τουρσιά.

Ἔχω δυὸ μπολιὰ παλαμιδες και μιὰ μπουτούνα τρουσιά. Ἀλάτισα κι' ἕνα μπολομπότσι σκουμπριά.

- μπόμπα (ή) = δόμπα καί
 μπόμπα (ή) = μεγάλο κρασοδόρελο.
 Ἔσκασε μιὰ μπόμπα καί τοὺς ἔκανε στάχτη.
 Γιόμισα τρεῖς μπόμπες κρασί. Ντή μιὰ ντή μπόμπα ντήν ἄφηκα γιά τὰ μέγα καί τίς ἄλλες τίς πούλησα.
- μπομπές (ό) = τὰ φουσκωτά γυναικεῖα μαλλιά ἐμπρός - μόδα παλιᾶς ἐποχῆς.
 Ἔκανε ντό μπομπέ ντης κι' ἔκατσε στό παραθύρι. Τὰ μαλλιά σου μὴ ντ' ἀφήνεις ἴσια, κάντα μπομπέ. Ὁ μπομπές σου σήμερα γένκε πολυώμορφος.
- μπομπόνια (τά) = καραμέλλες γυμνές, χωρίς περιτύλιγμα.
 Κάθε μέρα μπομπόνια τὸ φέρνει: τὸ παιδί. Δώμε καί μέγα κανεῖνα μπομπόνι. Μᾶς τράταρανε καί ἔπο ἕνα πιατάκι μπομπόνια.
- μπονζές (ό) = μεταξωτὸ διαφανές ὕφασμα, σάν μουσελίνα.
 Ἄντῖς γιά κορδέλλα στό καπέλλο εἶχε μπονζέ. Πήρα μπόλικο μπονζέ κι' ἔκανα μιὰ μπονζεθένια σάρπα.
- μπόνουθα (ή) = καναδάτσο.
 Πήρα μπόνουθα καί κέντησα ἕνα κοβόρι. Τὰ χορταρομέντερα γέ-
 γουντασι πὲ μπόνουθα.
- μπόξ (ἄκλιτον) = εἶδος ἰδέρματος παπουτσιῶν.
 Ἔκανα παπούτσια μπόξ. Γιατί ἰδὲ θάνεις τὰ μπόξ σου τὰ παπούτσια;
- μπόρα (ή) = μπουμπουνητό, θροντή καί
 μποράρει (ρ.) = θροντά, μπουμπουνίζει.
 Ἔρκεται: μιὰ μπόρα! μπόρα, ἀστραπές! Στράφτει καί μποράρει, χαλασμός Κυρίου! Ἔλα, πρεμάζεψ' αὐτανά, γιατί χίρισ' ἡ μπόρα κι' ἡ θροχή.
- μπόρτσι (τό) = χρέος.
 Εἶν' μέσ' στό μπόρτσι θουτημένος. Ἔχουμε μεγάλο μπόρτσι.
- μπόσκο (ος - η - ο) = μπόσικο, χαλαρό.
 Τὸ σκοινί εἶναι πολὺ μπόσκο δεμένο. Ἡ ζώνη μου εἶναι πολὺ μπόσκη.
 Βρέθηκα κείν' ντήν ὥρα μπόσχος (μεταφ. ἔννοια).
- μπόσι (τό δεξιὸ καί ἀριστερὸ) = ἡ μέση στά δύο πλάγια, ἐπάνω ἀπὸ τίς λαγῶνες.
 Πῶς μὲ πονεῖ τὸ μπόσι μου! Ὁχ, τὸ μπόσι μου!
- μποστάνι (τό) = χωράφι μὲ καρπούζια καί πεπόνια.
 Πήγαυνε στό μποστάνι γὰ φορτώσουνε ποπόνια καί καρπούζια. Ἔ-
 λάτε γὰ πᾶμε στό μποστάνι γὰ φᾶμε τόπ - καθούνια καί ξεράγκουρα
 (ξυλάγγουρα).
- μπότες (αί) = γυναικεῖα ὑψηλὰ παπούτσια.
 Μποτίνια (τά) = ἀνδρῖκα ὑψηλὰ παπούτσια.
 Φέρ' τοῦ μπαμπᾶ σου τὰ μποτίνια καί τίς δικές μου τίς μπότες.

Κομπώνω τις μπότες μου κι' έρχομαι. Δέσε τὰ κορδόνια στὰ μποτίνια σου, παιδί μου.

μπομπρέκι (τό) = νεφρό.

Δώμε μένα τὸ μπομπρέκι τοῦ ἀργιού γὰ τὸ ψήσω γὰ τὸ φάγω.

Τὰ μπομπρέκια καὶ τηγαλιτὰ εἶναι πολὺ νόστιμα.

μπουγὰς (δ) = ταῦρος.

Πήγανε τις ἀγελάδες στὸ μπουγά. Οἱ μπουγάδες θέλουνε πολλή θροφή.

μπουγκί (τό) = πουγγί, σακκουλάκι ὑφασμάτινο, ποὺ δάξαν κέρματα.

Φέρ' τὸ μπουγκί μου γὰ δάλω μέσα τις παραδες μου. Δὲ ντ' ἀνοίγει εὐκολὰ τὸ μπουγκί ντου, εἶναι τσουγκούνης.

μπουγκιάζει (ρ.) = σακκουλιάζει.

Πγαίνω στὴ μοδίστρα γὰ σιάξη τὸ φουστάνι μου, γιατί μπουγκιάζει. Δὲ στρώνει καλὰ, μπουγκιάζει.

μπουνταντίζομαι (ρ.) = προσπαθῶ γὰ κάνω κάτι μὲ κόπο.

Τί μπουνταντίζεσαι τόσο; "Ὁχ, μπουνταντίστηκα! μπουνταντίστηκα με ὡς ποὺ γὰ τὸ κάνουμε.

μπουντὰς (δ) = ἀνόητος, ἡλίθιος, μπουνταλάς.

Μπρὲ μπουντὰ, κόμα δὲ ντὸ κατάλαδες; "Αφστονα αὐτὸ ντὸ μπουντὰ.

μποῦντος (δ) = ἐξωτερικὴ γωνία τοῦ σπιτιοῦ.

Εἶναι κεινὰ, πὶς' πὲ ντὸ μποῦντο τοῦ σπιτιοῦ. Νὰ τος, πὶς' πὲ ντὸ μποῦντο, τὴρα ξεμπουντάρει.

μποῦντρα (ή) = πούδρα.

Πά' γὰ δάλης κομμιά' μποῦντρα. Φέρε με ἕνα κρινὶ μποῦντρα.

Ἡ μποῦντρα σου δὲ εἶναι καλή.

μπούζντας - α = φουσκωτός, χαδρός.

Τί μπούζντας εἶν' αὐτός! μπούζντα, βαρέλα, ψωμί καὶ σαρδέλλα.

(Παρατσουκλι στοὺς παραφουσκωμένους).

μπούζι (τό) = παγωμένο καὶ πάγος.

Τὰ χέρια ντης εἶναι κρύα - μπούζι! Τὸ νερὸ δὲ πίνεται, εἶναι πολὺ κρύο - μπούζι. Τὰ μπούζια δὲ νέλησανε κόμα.

μπούζιασα (ρ.) = πάγωσα.

Κρύωσα, μπούζιασα. Μπούζιασαν τὰ χέρια μου. Ἐγὼ δέμπορω οὐ πολὺ κρύο, μπούζιάξω.

μπουζιέρα (ή) = παγωνιέρα.

Βάλε ὅλα τὰ φαγιὰ μέσ' στὴ μπουζιέρα. Θέλω ἕνα ποτηρι νερὸ πὲ ντὴ μπουζιέρα.

μπουκάρω (ρ.) = εἰσορμῶ.

Μὴ μπουκάρεις ἔτσι. Μπουκάρησα μέσα, ποὺ λείεις...

μπουκέτο (τὸ) = ἀνθοδέσμη.

Μ' ἔφερε ἕνα ὥραϊο μπουκέτο. Τοὺς ἔστειλα μπουκέτα.

μπουλαμάτσι (τὸ) = κουρκοῦτι (χυλὸς ἀπὸ ὑγρὸ καὶ ἀλεῦρι).

Ἔτοιμο τὸ μπουλαμάτσι γιὰ τὰ λαλάγκια. Ἔβαλες καὶ κομμά' γάλα καὶ καναδυὸ αὐγά μές' στὸ μπουλαμάτσι;

μπουνάτσα (ἡ) = γαλήνη.

Πόφα ἔχει μπουνάτσα, θὰ θγιούνε οἱ ἀλαμάνες. Ἔχει μιὰ μπου-
νάτσα σήμερα, ἡ θάλασσα εἶναι λάδι.

μπουνέντης (ὁ) = εἶδος ἀνέμου.

Φύσηξε μπουνέντης... καὶ τοῦ μπουνέντη τ' ἄστρο... (στιχ.).

μπουράνι (τὸ) = μπουρίνι.

Ἄσκημος κα:ρός, χιόνι - μπουράνι. Τί μπουράνι εἶν' αὐτό!

μπουρέκι (τὸ) = εἶδος γλυκίσματος.

Σημίτια, μπουρέκια πουλούμε! Φέρε με ἕνα μπουρέκι!

μπουρντζάκι (τὸ) = ρόδι.

Ἔσπειρα μπουρντζάκι. Τὰ θώδια καὶ τὰ θουβάλια πολὺ τὸ τρώνε
τὸ μπουρντζάκι.

μπουρντζίω (ρ.) = εὐνουχίζω.

Φώνα ντὸ νταῆ ντὸ Γιώργη γὰ μπουρντζίση τὸ γουρούνι. Ἔσεῖς τὸ
μπουρντζίσετε τὸ γουρούνι σας;— Ὅχι, μὰ πρέπει γὰ μπουρντζίση.

μπουρί (τὸ) = ὁ σωλὴν τῆς θερμάστρας.

Ἡ σόμπα μας θέλει κόμα ἕνα μπουρί. Πολλὰ μπουριά ἔβαλετε.

μποῦστο (τὸ) = ὁ μποῦστος, ἡ γυναικεία μπλούζα.

Ἔραϊα σὲ τῶρραφε τὸ μποῦστα σου. Ἐγὼ θὰ κάνω μποῦστο καὶ
φούστα.

μπούτια (τὰ) = οἱ μηροὶ καὶ

μποτόπλα (τὰ) τὸ ὑποχοριστικόν τους = τὰ μπουτάκια.

Κατέθασ' τὸ φουστάνι σου, φαίνονται τὰ μπούτια σου. Ἄρνι μποῦτι;
γὰ πάρης. Κοκλίνισαν τὰ μπουτόπλα τοῦ παιδιοῦ. Πρήστηκε τὸ μπου-
τόπλο ντου.

μπουχτίζω (ρ.) = παραχορταίνω καὶ θαρυέμαι.

Ἔφαγα πολὺ, μπουχτίσα. Δέμπορω, μπουχτίσα πειά. Ὅλο τὰ ἴδια,
μπουχτίζει κανεῖς.

μπράτσο (τὸ) = μπράτσο, ὁ βραχιών.

μπράτσο (καὶ ἀλὰ μπρατσέτα) = ἀγκαζέ.

Τὰ μπράτσα ὑμνὰ (γυμνά). Βραχιόλι στὸ μπράτσο. Αὐτὸς ἔχει
μπράτσα γερά. Ντὴν ἔπιασε μπράτσο. Οἱ ρεθωνιασμένοι πέρασανε
ἀλὰ μπρατσέτα. Πιασμένοι: μπράτσο σφιχτὰ - σφιχτὰ.

μπρατσολέττα (τὰ) (καὶ βραχιόλια).

Ἔφερανε καινούργια μπρατσολέττα. Ἔχασα τὸ μπρατσολέττο μου.

- μπρετά (τά) (και περτσές) (ό) = ή φράντζα τῶν μαλλιῶν στὸ μέτωπο.
 Ντὴν εἶδες, ἔκοψε μπρετά. Τὰ μπρετά σου μάκραινανε. Πολὺ ντὴγε πρέπουγε τὰ μπρετά.
- μπρόμυτα (ἐπίρρ.) = μπουύμυτα.
 Ἔπεσε μπρόμυτα. Μπρόμυτα κι' ἀνάσκηλα...
- μπρομυτῶ (ρ.) = κουτουλῶ, γέρνει τὸ κεφάλι μου πρὸς τὰ κάτω, ταλαντεύομαι.
 Ἐγὼ νύσταξα, μπρομυτῶ, δέμπορω. Βλέπε μὴ μπρομυτήσης.
- μπροστήνω (ρ.) = τὸν θάζω μπρός, τὸν ἐπιπλήττω.
 Ντὸν ἄκουσα νὰ ντὴγε μπροστήνη. Ἐγὼ θὰ ντόνε μπροστήνω.
- μπρουλιά (ή) = ἀρμαθιά.
 μπρουλιάζω (ρ.) = περνᾶω χάνδρες κλπ.
 Μ' ἔστειλε δυὸ - τρεῖς μπρουλιές τσίρους. Πόσες μπρουλιές μπρούλιασες; Μπρούλιασα μιὰ μπρουλιά. Ἐγὼ τώρα μπρουλιάζω τίς χάνδρες.
- μπρουμάδες (οἶ) = βραχιόλια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γυάλινα, μονοκόμματα ποὺ δὲν ἀνοίγουν.
 Στὸ παναῦρι πουλούσανε μπρουμάδες. Πῆρα κι' ἐγὼ ἓνα μπρομά.
- μπρουντζούκι (τὸ) = λεπτὸ μεταξωτὸ ὕφαντὸ.
 Ἐνα γκαϊρὸ πὲ τὸ μπρουντζούκι ἔκανανε μπρουντζουκένια πουκάμισα.
 Μερικὲς ἔκαναν και μπρουντζουκένιες κρεθθατόστρωσες.

Γ

- Γαμπρός (ό) = γαμβρός.
 Ἔρκετ' ὁ γαμπρός. Εἶδα ντὸ γαμπρὸ μαζὶ πὲ ντὴ νύφη. Αὐτὸς εἶναι γαμπρός μου, ἔχει ντὴ θεατέρα μου. Κι' ὁ ἄλλος εἶναι γαμπρός μου, γιὰτ' ἔχει ντὴν ἀδρεφή μου.
- γαμπρουλάς (ό) — γαμβρούλης (ὕποκοριστ. τοῦ γαμπροῦ).
 Ἔλα, γαμπρουλά μου. Ἔρκεται ὁ γαμπρουλάς σου. Τὸ εἶπε δὴ ὁ γαμπρουλάς μας.
- γαδάρα (ή) (και γαδούρα) = ἀπὸ ξύλα κατασκευασμένη γιὰ στήριγμα σκάφης και σὲ διαφορετικὸ σχέδιο - γιὰ κόψιμο ξύλων.
 Φέρε ντὴ γαδάρα νὰ θάλω πάνου ντὴ κοπάνα (σκάφη), γιὰ νὰ πλύνω. Στήριξε τὸ ξύλο πὰ' στὴ γαδάρα κι' ἐγὼ φέρνω τὸ πιργιόνι νὰ τὸ κόψουμε. Φέρε κι' ἄλλα ξύλα κοντὰ στὴ γαδάρα, γιὰ νὰ κόψουμε κάμπουσα σαμπόξουλα.
- γάδαρος (ό), ἢ γαδούρα, τὸ γαδουρόπλο = ὁ γαῖδαρος ἢ γαιτῆδα, τὸ γαῖδουράκι.
 Ἔδεσες ντὸ γάδαρο; Ἄρμεξε και ντὴ γαδούρα, γιὰ νὰ μὴ φάγη ὄλο τὸ γάλα τὸ γαδουρόπλο. Τῆς γαδούρας τὸ γάλα εἶναι ἄφταστο γιὰ ντὸ κουκίτη. Κουκίτη ἔχει τὸ παιδί σου, δῶστο νὰ πῆ γαδούρας γάλα.
- γαδουροκυλισιά (ή) = τόπος πολὺ στενός, ποὺ μόλις χωρεῖ γαῖδαρο νὰ κυλιχθῆ.

Πολύ μικρὸ τὸ μαγαζὶ ντου - μιὰ γαδουροκυλισιά. Αὐτὸ τὸ σπίτι ἔχει πολὺ μικρὴ κουζίνα, δέειναι οὔτε μιὰ γαδουροκυλισιά.

γάλα γλυκὸ (τὸ) = τὸ γάλα.

γάλα ξυνὸ (τὸ) = τὸ γιαούρτι.

Πάρε καναδυὸ κιλὰ γάλα γλυκὸ νὰ πιοῦμε καὶ νὰ μακαρτιάσουμε κι' ἄλλα, γιὰ νὰ ν' ἔχουμε τὸ βράδυ γάλα ξυνὸ. Πά' νὰ πάρης μισὸ κιλὸ γάλα ξυνὸ. Ὁ γαλατᾶς περνᾶ καὶ φωνάζει: «Γάλα γλυκό!».

γαλαζιάδα (ἡ) = λουλάκι.

γαλαζιάζω (ρ.) = λουλακιάζω.

Πάνε λίγηρα νὰ γοράσης γαλαζιάδα, γιὰ νὰ γαλαζιάσω τὰ ρούχα.

Πολλὴ γαλαζιάδα ἔβαλες στὰ ρούχα σου. Ἄδειασα ντὴ πλύση μου, τώρα τὰ γαλαζιάζω.

γαλαζούδια (τὰ) = γαλάζιες χάνδρες - τὰ κολιεῖ τῶν νηπίων νὰ μὴ ματιάζωνται.

Φέρ' τὰ γαλαζούδια νὰ τὰ θάλουμε στὸ λαϊμὸ τοῦ παιδιοῦ.

Βάλτο ἓνα γαλαζούδι, νὰ μὴ γτὸ ματιάσουνε.

γαλαντόμος - μαμικο = γενναιόδωρος - η - ο.

Ἄ, εἶναι πολὺ γαλαντόμος. Κι' ἡ γεναῖκα ντου γαλαντόμα καὶ τὸ παιδί ντους γαλαντόμικο.

γαλέτζες (αἱ) (καὶ γαλότζες) = τσόκαρα.

Μὴ πατεῖς ἀξυπόλητη μέσ' στὰ νερά, βάλε γαλέτζες. Ἐηλώθηκε τὸ πετσί τῆς γαλότζας μου.

γάνιασα (ρ.) = δίφασα πολὺ.

Ἄχ' κοιμᾶ' νερό, δίφασα, γάνιασα. Γάνιασ' ἡ γλώσσα μου.

γαράφα (ἡ) = καράφα.

Ντὸν ἔστειλα μιὰ γαράφα κρασί κι' ἓνα γαραφάκι ρακίη. Βάλε πᾶ' στὸ τραπέζι μιὰ γαράφα κι' ἓνα ποτήρι.

γαρμπῆς (ὁ) = νοτιοδυτικὸς ἄνεμος.

Φύσηξε γαρμπῆς καὶ ντραμουντάνα.

γαρμπόζος - ζα - ζικο = κομφὸς - ἡ - ὁ.

γάρμπος (τὸ) = κομφότης.

Εἶναι πολὺ γαρμπόζος. Πολὺ γαρμπόζα εἶναι ἡ θεατέρα σου. Αὐτὸ τὸ κορίτσι εἶναι πολὺ γαρμπόζικο. Τὰ παπούτσια δέειναι καθόλου γαρμπόζικα. Ποῦ τὸ θρίσκεις τὸ γάρμπος, εἶναι ἔλωις διόλου ἄγαρμπα.

γάρου (οἱ) = τὰ παστωμένα συκώτια τῶν σκουμβριῶν.

Τοὺς γάρους τοὺς ἀλατίζουμε μέσ' σὲ γλαστρίτσες, γιὰ νὰ χύνονται τὰ ζουμιὰ πὲ ντὴ τρυπίτσα. Καὶ πὸ πάγου σκεπάζουμε τοὺς γάρους πὲ μιὰ καθαρὴ φανέλλα, γιὰ νὰ ροφήξῃ τὰ ζουμιὰ. Ἄμμα γένουνε οἱ γάρου εἶναι πολὺ νόστιμος μεζὲς καὶ πουλιοῦνται πολὺ ἀκριδιά.

γαρυβαλιτῆς - τιὰ - τι = χρώμα μὴδ πρὸς τὸ κόκκινο (φούξια).

Ἔδαψα καὶ γαρυβαλιτὰ αὐγά. Πάρε με καναδυὸ δράμια γαρυβαλιτὰ

- μπογιά. "Έκανα στο κορτσόπλο μου ένα γαρυβαλι φουστάνι.
 γατουδόπλο (τό) (και κατουδόπλο) = γατάκι.
 ...ν' αλείφουμε ντή γάτα και τὸ γατουδόπλο... "Έκαν' ἡ γάτα μας
 τρία πολυώμορφα γατουδόπλα.
 γεθεντίστηκα (ρ.) = ξεπατώθηκα, παρακουράστηκα, διαλύθηκα.
 Τις ἔκανα ἄλες τις δουλειές, μὰ γεθεντίστηκα. "Άφστα, γεθεντίστηκα
 σήμερα.
 γειά (ῆ) = ὑγεία.
 γεία (ῆ) = μόνο στὴν εὐχή γιά κάτι καινούργο — με γεία = (με γειά).
 Γεία και δύναμι. Νά ν' ἔχη κανείς ντήν ὑγεία ντου. Ἡ γειά τὰ
 μεγαλώνει τὰ παιδιά. Μὲ γεία τὸ φουστάνι σου. "Έκανες και και-
 νούργια παπούτσια; Μὲ γεία!
 γειάνει (θά) (ρ.) = θεραπεύει, θεραπευθεῖ.
 Ἄ γειάνη λήγορα. Φώνα ντὸ γιατρὸ νὰ ντόνε γειάνη. "Έγειανες;
 — Δὲν ἔγειανα κόμα.
 γειτόνιο (τό) (και μουσαφιρλίκι) = ἐπίσκεψις.
 Δέ εἶναι δῶ, πῆγε στὸ γειτόνιο. Ἐχτές εἴμαστανε στὸ γειτόνιο πὲ
 τις δουλειές μας (τὰ ἔργόχειρά μας).
 γέλασα (σέ) (ρ.) = σοῦ εἶπα φέμματα.
 Δέ εἶναι ἀλήθεια, σέ γέλασε. Δέ με γελᾶς ἔμένα. Σέ γέλασα, σέ
 γέλασα! Σήμερα γελουνε κι' αὔρι περγελουνε.
 γελέκι (τό) = γιλέκι.
 και
 γελέκο (τό) = γιλέκι.
 Φέρε με νὰ δάλω τὸ γελέκι μου. Κόπηκε τοῦ γελεκιοῦ μου τὸ κομπί.
 Τὸ γελέκο σου ξεκομπώθηκε.
 γεμενιά (τά) = ἀνδρικό χωριάτικο παπούτσια.
 Κεῖνος δέειναι καλὸς κουντουράς, δέξερει νὰ κάνη παπούτσια, μόνε
 γεμενιά κάνει. Ὁ νταῆς ὁ Δημητράκης ἔχασε τὸ ἔν' τὸ γεμενί ντου.
 γεναῖκα (ῆ) = γυναῖκα και σύζυγος.
 Μητέρα, μιὰ γεναῖκα σέ φωνάζει. "Ἦντασι δυὸ - τρεῖς γεναῖκες.
 Γεναῖκα, φέρε με ντὸ καφέ μου. "Ἦρτανε τ' ἀδρέφια μου πὲ τις
 γεναῖκες ντους.
 γεναικίτης (ὀ) = ὁ γεναικωνίτης ἴστις ἐκκλησίες.
 Ἐγὼ θὰ νέδω πὰ' στὸ γεναικίτη. Θὰ ν' εἶμαι στὸ γεναικίτη, στὸ
 ἄεκα τέσσερα. (Ἡ καλλιτέρα θέσις ἀπέναντι στὸ "Άγιο Βῆμμα, μὲ
 14 στασίδια, ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν ὁποίων τὸ ὄνομα).
 γεναικωτὸς (ὀ) = ποὺ κάνει δουλειές γεναικείες, θηλυπρεπῆς.
 Αὐτὸς εἶναι κομμά' γεναικωτὸς. Εἶναι γεναικωτὸς και ἀρέζει νὰ κάνη
 γεναικίτικες δουλειές.

γενί - μπαχάρι (τό) = μπαχάρι.

Βάλε καὶ κοιμά' γενί - μπαχάρι στὸ φαί. Ἔβαλα ἀλάτι, πιπέρι, γενί - μπαχάρι.

γέν'χε (ρ.) = ἔγινε.

Γένχε τὸ φαί. Δὲ γένκανε κόμμα τὰ κουλιουράκια. Γένκες μουτσούνα φέτο; Γένκαμε πλύμα (μούσκαμια).

γέννα (ἦ) = τοκετός.

Ἡ γεναίκα ντου πέθανε στή γέννα. Ντὸ πόνὸ αὐτὸ ντὸν ἔπαθε στή γέννα. Φώνα ντὴ μαμμιά, ἔχουμε γέννα.

γεννήματα (τά) = προϊόντα τῆς γῆς, σιτηρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον.

Δὲ θὰ ν' ἔχουμε πολὺ γέννημα φέτο. Δὲ γένκανε φέτο τὰ γεννήματα.

γεννησιμιό (τό) = ἔκ γενετῆς.

Αὐτὸ τὸ κουσούρι εἶναι γεννησιμιό ντης. Αὐτὸ τὸ ἔχει τὸ παιδί γεννησιμιό ντου.

γένονται (ρ.) = γίνονται.

γένουμαι (ρ.) — ἀόρ. γένκα = γίνομαι - ἔγινα.

Κάθε μέρα τὰ ἴδια γένονται. Γένοντασι καὶ κειν' ντὸ καιρὸ αὐτά; Αὖρι γένουμαι; γαμπρός. Ἄμα χαρῆ, γένεται ἄλλος ἄνθρωπος. Γένκες μάσκα; Ἔνα γκαιρὸ γένουμανε κάθε χρόνο μάσκα.

γενωμένος - η - ο = ὄρμος - η - ο.

Δέειναι γενωμένος κόμμα, ἄγουρος εἶναι. Τὰ κεράσια δέειναι γενωμένα. Αὐτὴ ἦ μουντρούνα εἶν' ἄγουρη, δὲ ρίμασε κόμμα, δέ εἶναι γενωμένη.

γεράνι (τό) = γερανός, ἀντλία.

Ἔδεσανε τὸ ἄλογο νὰ σέρνη τὸ γεράνι. Τὸ νερὸ πὲ τὸ πηγάδι τὸ νεσέρνονε πὲ γεράνι.

γερανίδα (ἦ) = εἶδος χόρτου γιὰ σαλάτα καὶ μαγεῖρευμα.

Κάνε σαλάτα πὲ τίς γερανίδες ποὺ ἔφερα. Ὁχά, σὶ μεγάλη γερανίδα.

γερλεστίζω (ρ.) = τοποθετῶ, ταχτοποιῶ.

Σήμερα γερλεστίζω τὸ σπίτι. Γερλέστισα τὰ ρούχα στὰ συρτάρια.

γερνέ (ἐπίρρ.) = εἰς τόπον, ἀντί, δῆθεν.

Πολὺ τὸ κανακεύει τὸ παιδί, μάννα γερνέ. Θύμωσε γερνέ καὶ διάβηκε, γεροντάματα (τά) = γεράματα.

Τώρα στὰ γεροντάματα, μάθε, γέρο, γράμματα. Κακά, φυχρά κι' ἀνάποδα τὰ γεροντάματα.

για (πρόθ.) = διά.

Πῆγα, για νὰ ντόνε πάρω. Δέειναι για τὰ σένα.

γιά (σύνδ.) = ἦ.

Γιά τὸ ἔγα, γιά τὸ ἄλλο. Θὰ ν' ἔρτης, γιά δὲ θὰ ν' ἔρτης;

γιαγκίνι (τό) = πυρκαϊά.

Γιαγκίνι φοβερό γίνεται. Έχει: άγέρα και οι τουλούμπες δυσκολεύονται να σύσουνε τὸ γιαγκίνι.

γιάντες (τό) = είδος στοιχήματος.

Έλα να θάλουμε γιάντες. Όποιος γελάσει ντόν άλλονα στο γιάντες, ά κάνη ένα χαλδά. Βγάλε τὸ γιάντες τῆς ὄρνιθας να τὸ σπάσουμε, να θάλουμε οι δύο μας γιάντες.

γιακί (τό) = έκιδόριο πρακτικό.

Μ' έκανε ή γιάτρινα γιακί κι' έβαλα στο χέρι μου, γιατί τῶθλιψα.

Ένα γιακί θά σε κάνη καλά τὸ σταθρί σου.

γιαλντίζι: (τό) = σμάλτο, έμαγέ.

Έχασε τὸ γιαλντίζι ντου, χάλασε. Αὐτὰ τὰ πράγματα πρέπει να τὰ φυλάγουμε, να μῆ χάσουνε τὸ γιαλντίζι ντους.

γιαλοδρομίζουνε (ρ.) = θγαίνουν από τὰ άνοικτά στην άκροθαλασσιά. Έρντ' ή ὦρα να γιαλοδρομίσουνε οι άλαμάνες γιατ'είναι φορτωμένες παλαμίδες.

Οι άλαμάνες χίρισαν να γιαλοδρομίζουνε.

γιαλός (ό) = ή θάλασσα, ο αϊγιαλός.

Α κατέθω κά' στο γιαλό. Πάνε κά' στο γιαλό και φώναξ'τηνα.

Βρώμιος είναι σήμερα ο γιαλός.

γιάμα (τό) = λεηλασία, διαρπαγή.

γιάματζης (ό) = άρπαξ, λεηλατών.

Πήγαν οι τσερκέζηδες κι' έκανανε γιάμα. Αὐτὸς είναι γιάματζης, ὄλ' αὐτὰ πὸν έχει τὰ πήρε πὸ τὰ γιάματα. Έχασα ὄλο ντὸ θιό μου, μ' έκανανε γιάμα.

γιάμπασι (τό) = πέσιμο (άνθρώπου).

Έκανα ένα γιάμπασι, έσπασα τὰ μούτρα μου. Χτύπησ' ο καϋμένος, έκαν' ένα γιομπασί.

γιανίσκω (ρ.) = γιατρεύομαι, θεραπεύομαι, γίνομαι καλά.

Έγὼ μονάχη μου γιανίσκω, χωρίς γιατρό. Ποιός θά με γιάνη;

Μῆ σταναχωριέσαι, οι γιατροί ά ντόνε γιάνουνε, λήγορα θά γιάνη.

γιαραλαντζουνε (ρ.) = γεμίζουν πληγές, έρεθίζονται.

γιαράς (ό) (και γιεράς) = πληγή, τραῦμα.

Γιαραλάντισανε τὰ χείλα ντου. Γιόμισε ὄλο γιαράδες. Ο γιεράς μου ὄσο πάει, μεγαλώνει.

γιας - πούς (γένκε) = σκόρπισε, κατεστράφη, διανεμίσθηκε.

Όλος ο θιός τους γένκε γιας - πούς. Στάρια, κριθάρια ὄλα γένκανε γιας - πούς.

γιασουμάκι (τό) = κάλυμμα, κουρτίνα επάνω εμπρός στο θολωτό μέρος τὸν τζακιοῦ.

Ἔκανες, βλέπω, καινούργιο γιασουμάκι. Πόμεινε ροῦχο πὲ τοὺς περ-
δέδες κι' ἔκανα καὶ ἴδιο γιασουμάκι. Τ' ὄτζάκι δίχως γιασουμάκι
εἶναι ὕμνὸ (γυμνὸ) καὶ δὲ π ρ έ π ε ι (= καθόλου δὲν φαντάζει,
δὲν εἶναι ὠραῖο).

για τὰ τί; = γιατί;

για ταῦτο (καὶ για τ' αὐτὸ) = γι' αὐτό.

Μὲ για τὰ τί; Για τὰ τί ἤρτες; Για τὰ τί δὲ πήγες; Για ταῦτο ἐσὺ
δὲν ἤρτες! Ἀρρώστησα, για τοῦτο δὲ μπόρεσα νὰ πάγω.

γιατράινα (ή) = γυναίκα ποὺ γιατρεύει πρακτικά.

Φώνα ντὴ γιατράινα νὰ σέ ὀρίση (γυρίση) ντὸν ἀφαλὸ σου. Αὐτὴ
ἢ γιατράινα μ' ἔγιανε καὶ μένα.

γιατρέσσα (ή) = σύζυγος τοῦ γιατροῦ.

γιατρέσσα (ή) = ἐπιστήμων γυναίκα ἱατροῦ.

Εἶναι ἢ γιατρέσσα, ἢ γυναίκα τοῦ γιατροῦ. Ἦρτανε ὁ γιατρός, ἢ
γιατρέσσα καὶ τὰ παιδιὰ ντους.

Ἦ θεατέρα μου σπουδάζει γιατρέσσα. Τώρα χίρισανε καὶ τὰ κο-
ρίτσια νὰ γένουνται γιατρέσσες.

γιατρικό (τὸ) = φάρμακο.

Πῆρες τὸ γιατρικό σου; Ἐγραψ' ὁ γιατρός ἕνα σωρὸ γιατρικά.

Πάρε ντὴ ρετσέτα καὶ πάνε στὴ σπετσαρία νὰ πάρης τὰ γιατρικά.

γιολαντίζω (ρ.) = ἐξαποστέλλω.

Δὲ μποροῦσα νὰ τὴν ὑποφέρω ντὴ δούλα μου καὶ ντὴνε γιολάντισα.

Δὲ ντοὺς γιολαντίζεις, νὰ ἡσυχάσης.

γιορντάνι (τὸ) = περιδέραιον.

Φοροῦσε ἕνα ὠραῖο γιορντάνι. Ντὴνε τρατάρησε ἢ πεθερά ντὴς ἕνα
βραχιόλι, ἕνα γιορντάνι....

γιορτερὸς - ἢ - ὀ = γιορτινὸς, γιορτιάτικος.

Σήμερα, βλέπω, ἔβαλες τὸ γιορτερό σου τὸ φουστάνι. Κάθε μέρα
ἐσὺ τὰ γιορτερά σου φορεῖς; Ἐκανα δυὸ φουστες - μιὰ καθημερινὴ
καὶ μιὰ γιορτερή.

γιοῦκι (τὸ) = ἐντοιχισμένη ντουλάπα.

Ἔβαλα ντὸ σιλτὲ μὲς' στὸ γιοῦκι. Βγάλε πὲ τὸ γιοῦκι ἕνα πάπλωμα
καὶ κλείσε καλὰ τὰ κανάτια τοῦ γιοουκιῦ. Τὰ γιοῦκια χρειάζονται
μὲς' στὸ σπίτι.

γιουλάφι (τὸ) = δρώμη.

Ἔδωκες στὰ πράμματα (ζῶα) γιουλάφι; Μπίτισε τὸ γιουλάφι, πρέπει
νὰ γοράσης ἄλλο.

γιοουρούκης (ὀ) = ἄξεστος, βάρβαρος.

Ἄφστονα αὐτόνα ντὸ γιοουρούκη. Διάδα ἄπο μπροστά μου, γιοουρούκη!

γιοφύρι (τό) = γεφύρι, γέφυρα.

Τῆς Τρίχας τὸ γιοφύρι. Στὸ ποταμὸ ἔκανανε καινούργιο γιοφύρι.
Τώρα γκρεμοῦνε ὅλα τὰ παλιὰ τὰ γιοφύρια.

γλεμίζω (ρ.) καὶ

γλέμισμα (τό) = πάρσιμο - κόψιμο τοῦ λαμποῦ καὶ τῆς μασχάλης στὸ ραπτό-
μενο φόρεμα.

Θέλει κόμα λίγο γλέμισμα κι' ὁ λαμπὸς κι' ἡ ἀμασχάλη. Γέμισε το
κόμα λίγο στὸ λαμπό. Μὴ γλεμιζεῖς ἄλλο τίς ἀμασχάλες.

γλέπω (ρ.) (σπάνια μεταχειρίζ.) (καὶ θλέπω) = θλέπω.

Κά' (καθόλου) δὲ γλέπω. Γλέπεις τί ἔκανες; Γλέπε τα ἐσύ.

γλυστρίδα (ῆ) = χόρτο τρωγόμενο ὡς σαλάτα, ἀλλὰ καὶ τροφή τῶν χοίρων.

Μάζω τίς πιὸ καλὲς γλυστρίδες καὶ κάντες σαλάτα. "Ὅσες γλυστρίδες
πομείνουνε, δόστες στὸ γουρούνι.

γλυτήρι (τό) = ἐργαλεῖο, στὸ ὁποῖο τυλίγεται τὸ νῆμα καὶ γίνεται τσιλές, τὸ
λεγόμενο ἄλλοῦ στὴν Θράκη τυλιγάδι.

γλυῶ (ρ.) (ἀόρ. ἐγλυσα) = τυλίγω τὸ νῆμα στὸ γλυτήρι.

Φέρ' τὸ γλυτήρι νὰ γλύσω τὸ μαλλί πού ἔκλωσα. Μὴ μὲ μιλεῖς, γιατί
γλυῶ τώρα καὶ μετροῦ πάσματα. Ἐξήγητα κλωστὲς γλυεῖς γιὰ κάθε
πάσμα;— Ναι, καὶ πὲ ὄλ' αὐτὰ τ' ἀδράχτια τὸ μαλλί ἐγλυσα στὸ
γλυτήρι ἰδώδεκα πάσματα, δηλ. μιὰ θελιά.

γλυτζιάζουν (ρ.) (τὰ χέρια μου) = κολλοῦν.

Γλυτζιάζουν τὰ χέρια μου. Στάσου νὰ πάγω μέσα νὰ σαπουνιστῶ,
γιατί γλυτζιάσαν τὰ χέρια μου.

γλυφός - ἡ - ὀ = ὑφάλμυρος.

Τὸ νερὸ αὐτὸ δὲ πίνεταί, εἶναι γλυφό. "Ὅλα αὐτὰ τὰ πηγάδια ἔχουνε
γλυφὸ νερό.

γνεύω (ρ.) = νεύω, κάνω νεῦμα.

Δὲ σὲ θλέπω νὰ γνεύης! (Κατάρτα). Λέγε, μὴ γνεύεις. Ντὴν ἐγνεψε
καὶ κατέβηκε.

γνεψίμα (τό) = νεῦμα.

"Ὅλο γνεψίματα εἶσαι. Δὲ ντὰ καταλαβαίνω ἡ γὼ τὰ γνεψίματα, θέλω
λόγια. Γνεψίμα εἶδε καὶ σηκώθηκε.

γόμος (ὀ) = γέμισμα τῶν στρωμάτων μὲ μικροκοιμένα μαλλιά ἢ κουρέλια.

γόμος (ὀ) = ἡ γέμισις γλυκισμάτων.

"Ἐβγαλα ὅλο ντὸ γόμο πὲ τοὺς σιλτέδες καὶ τὰ μαξιλάρια καὶ ντὸν
ἐπλυνα. Ἐχεις γόμο νὰ τὰ γεμίσης ὅλα τὰ μαξιλάρια;

Ἐγὼ θὰ πλάσω τὰ φύλλα κι' ἐσύ ετοίμασε ντὸ γόμο γιὰ ντὴν μηλίνα.
Σπάσε καρύδια καὶ κάνε ντὸ γόμο τοῦ παραγλιού καὶ θάλε καὶ ζάχαρι
καὶ κανέλλα μέσ' στὸ γόμο.

γόνα (τό) = γόνατο.

Ντόμνα μου, κοκκώνα μου, κάτσε πὰ' στὸ γόνα μου... Πονεῖ τὸ γόνα μου. Τρέμουνε τὰ γόνατά μου.

Γονατισμοῦ (τοῦ) = ἡ Κυριακὴ τῆς Πεντηκοστῆς.

Αὔρι Κεργιακὴ τοῦ Γονατισμοῦ, μεθαύρι - Δευτέρα τ' Ἅγιο Πνέμα. Τοῦ Γονατισμοῦ γονατίζουνε στὴν ἐκκλησιὰ καὶ γιὰ τοὺς ζουντανούς καὶ γιὰ τοὺς πεθαμένους.

γοράζω (ρ.) = ἀγοράζω.

Γοράξεις, γοράξεις, δὲ χαρταίνεις. Θέλω νὰ γοράσω φουστάνι, παπούτσι καὶ ἄλλα πολλά. Πάγε στὸ μπακάλη νὰ γοράσης τυρί. Γόρασετε ψάρια;

γοραστός (ἡ - ὀ) = ἀγορασμένος - η - ο.

Ἔχεις γοραστὸ ψωμί; Τὰ γοραστὰ τὰ ψάρια εἶναι μετρημένα. Ἄμα ν' εἶναι γοραστὰ, δέμπορεις νὰ ξοδέψης πολλά.

γόφος (ὀ) = γοφός.

Ὁ γόφος μου μὲ πονεῖ πολύ. Πόνεσανε οἱ γόφοι μου.

γούγια (ἡ) = οὔγια.

Μάτισε το (ἔνωσέ το) γούγια πὲ γούγια. Ὁ χασῆς αὐτὸς ἔχει γερὴ γούγια.

γουδουδός - ἡ - ὀ = στρογγυλαίμενος η - ο.

Αὐτὸς δὲ εἶναι μυτερός, εἶναι γουδουδός. Πολὺ γουδουδὴ ἡ μύτη τοῦ παπουτσιοῦ σου.

γουζαντίζω (ρ.) = ξαπλώνω.

Γουζάντισε κοιμιά' νὰ ἤσυχάσης. Τώρα ἀ γουζαντίσω. Τωρνάς γουζαντίζα, γιὰ ταῦτο δὲ μὲ εἶδες.

γούλα (ἡ) = λαίμαργία.

γουλάρης - α - ικο (καὶ λιμάρης) = λαίμαργος.

Τί γούλα εἶν' αὐτή, μπρὲ παιδί μου! Πολὺ γουλάρης ὁ μπαμπάς, γουλιάρα κι' ἡ μάνα, γένκε καὶ τὸ παιδί ντους γουλιάρικο.

γουριάζω (ρ.) = οὐρλιάζω.

Σκάσε, μὴ γουριάξεις! Βαρέθηκα νὰ τ' ἀκούγω νὰ γουριάξῃ.

Γούριασε, γούριασε, μέρωσε.

γουρλομάτης - α = οἱ ἔχοντες γουρλωμένα μάτια.

γουρλοματιάζω (ρ.) = στραβοκυττάζω.

γουρλώνω (ρ.) = ἀνοίγω πολὺ τὰ μάτια μου.

Εἶναι μιὰ ἀσχημῆ, γουρλομάτα! Τί σ' ἔκανα καὶ μὲ γουρλοματιάξεις; Μὴ μὲ γουρλοματιάξεις ἐμένα, γουρλομάτη! Δὲν εἶπε τίποτε, γιὰτί ντόνε γουρλομάτιασε. Σὰ ντ' ἄκουσε, γούρλωσε τὰ μάτια. Γούρλωσε τὰ μάτια, πισταθώθηκε.

γούρνα (ή) = τὸ λούκι, ὑδρορροή καὶ ἡ δεξαμενὴ.

Ἐκκόλλησ' ἢ γούρνα καὶ τρέχουνε τὰ νερά τῆς βροχῆς. Φώνα ντὸ τενεκετζή νὰ κολλήσῃ ντὴ γούρνα. Μαζώχτηκανε νερά καὶ γιόμισε μιὰ γούρνα μέσ' στὴ μέση.

γουρσούζης - α - ικο = κακότροπος, σπρυφνός.

Σκάσε, μαρὴ γουρσούζα! Εἶναι πολὺ γουρσούζης κι' ἔχει κι' ἓνα πολὺ γουρσούζικο παιδί. Οὔλοι ντους γουρσούζηδες εἶναι, δὲ μπορούμε νὰ τὰ θγάλομε πέρα.

γραμματιζούμενος - η - ο = ἐγγράμματος, μορφωμένος.

Αὐτὸς εἶναι ἀνθρωπος γραμματιζούμενος. Ἡ θεατέρα μου εἶναι πολὺ γραμματιζούμενη. "Ολο: ντους εἶναι γραμματιζούμενοι.

γράντσος (ὀ) = χασμυρητό.

"Ἐκανε γράντζο ἢ γρηά. Μὲ τί γράντσος ἦνταν αὐτός! Πόσους γράντσους ἔκανε ἴσαμε τώρα;

γρίπος (ὀ) = εἶδος διχτύου, τράτα.

Πῆρε ντὸ γρίπο καὶ πὰ' νὰ πιάσῃ ψάρια. Γιόμισ' ὁ γρίπος ψάρια;

γρόσια (τά) = χρήματα καὶ 1 εἰκοσάλεπτο = 1 γρόσι.

Πέθανε, μὰ ἄφηκε στὰ παιδιά ντου γρόσια πολλὰ. Πέντε γρόσια κάνουν ἓνα φράγκο, ἕκατὸ γρόσια - ἓνα εἰκοσάφραγκο. Δόμ' ἓνα γρόσι νὰ πάρω ἓνα ψωμί.

γυρεύω (ρ.) = ζητῶ.

Αὐτὸς τί γυρεύει δωπέρα; Τί γυρεύεις, καθαλλάρη;...

γύρος (ὀ) = κρεβάττόγυρος.

"Ο γύρος εἶναι κεντημένος. Ν τ ὀ ν ὕ ρ ο ντόνε κέντησες;— "Οχι, σ τ ὀ ν ὕ ρ ο ἔβαλα ἴδια ταντέλλα πὲ τὰ μαξιλάρια. "Ο γ ὕ ρ ο ς ἢ κουβέρτα καὶ τὰ μαξιλάρια εἶναι ἴδια.

γωνιάδια (τά) = οἱ κόρες τοῦ ψωμοῦ.

Βγάλε τὰ γωνιάδια καὶ δὲς ντὴ ψιχιά νὰ ντῆνε μουςκέψω.

"Ἐγὼ δέμπορω νὰ φάγω γωνιάδια, δέν ἔχω δόντια.

γκαβάζης (ὀ) = κλητήρας προξενείου.

Τὸ εἶπ' ὁ Γιάννης ὁ γκαβάζης. Πῆγα στὸ Προξενεῖο καὶ τὰδωκα ντὸ γκαβάζη.

γκαθανόζη (τὀ) = ξύλινο ἀγγεῖο.

Βάλ' τὸ ἀλάτι μέσ' στὸ γκαθανόζι. Φέρε μὲ πὲ κειναπέρα τὸ γκαθανόζι.

γκάθανος (ὀ) = κάνθαρος.

"Ἐνας γκάθανος πετὰ. Μαύρις' ὁ τόπος πὲ τοὺς γκαθάνους.

γκαγκάμη (ή) = ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὅποιο ξεκολλοῦν τὰ μύδια ἀπὸ τοὺς θαλασσινοὺς θράχους.

- Πῆγε νὰ δγάλη μύδια καὶ ξέχασε ντὴ γκαγκάμη. Ἔχεις γκαγκάμη μαζὶ σου;
- γκάζι (τὸ) = πετρέλαιο.
- Πά' νὰ πάρης ἓνα τεγεκὲ γκάζι. Ἔβαλες γκάζι στὶς λάμπες;
- γκαζοπάνι (τὸ) (= τὸ πανί, μὲ τὸ ὁποῖο καθάριζαν τὶς λάμπες, τὰ λαμπογυάλια καὶ κατ' ἐπέκτασιν - τὸ ξεσκονόπανο.
- Λέρωσε τὸ γκαζοπάνι. Βγάλε ἓνα καθαρὸ γκαζοπάνι νὰ καθάρισω τὸ γυαλί τῆς λάμπας. Δώμε κι' ἓνα γκαζοπάνι νὰ ξεσκονίσω τὸ τραπέζι καὶ τὶς καθέκλες.
- γκάϊντα (ῆ) = ἄσκαυλος.
- Στὰ θουργάρικα χωριά χορεύουσε πὲ ντὴ γκάϊντα. Παίζουσε τὰ νταβούλια καὶ οἱ γκάϊντες καὶ χορεύουν οἱ θουργάρες.
- γκάμι (τὸ) (ἔβγαλα γκάμι) = τὸ ἄχτι.
- Χόρεψε, πήδηξε, ἔβγαλε τὸ γκάμι ντου. Ντὸν ἔδωκα ἓνα ξύλο, πού ἔβγαλα τὸ γκάμι μου.
- γκαιντίσω (ρ. μέλλ.) = ἱκανοποιηθῶ.
- Ἄ τῆς τὰ πῶ ὄλα, γιὰ νὰ γκαιντίσω. Πές τα, νὰ γκαιντίσης.
- γκαργκαλιζῶ - γκαργκαλιζομαι (ρ.) = γαργαλῶ - γαργαλιέμαι.
- Μὴ μὲ γκαργκαλιζεῖς, δέμπορω. Αὐτὸς γκαργκαλιζεταὶ πολὺ, εἶναι ζουλιάρης.
- γκαρδιρόπα (ῆ) = ντουλάπα.
- Κρέμασα τὰ φουστάνια μου, γιόμισε ἡ γκαρδιρόπα. Σήκω τὸ φόρεμα σου καὶ κρέμα τα μέσ' στὴ γκαρδιρόπα.
- γκαρίζε (ρ.) = δγκανίζει.
- Ὀῦλη νύχτα ὁ γάδαρος γκάριζε. Τί γκαρίζεις σὰ ντὸ γάδαρο!
- γκαστρομένη (ἐπίθ.) = ἔγκυος.
- Αὐτὴ πάλε γκαστρομένη εἶναι. Εἶναι γκαστρομένη ἡ κατσάικα σας;
- γκέτσικα (καὶ γκέτσκα ἐπίρρ.) = ἀργά.
- Ἦρτε πολὺ γκέτσικα. Γκέτσκα διάβηκε.
- γκιθγκίρι (τὸ) = οἰκοδομὴ μὲ τοῦδλα.
- Γκρέμισε τὸ σπίτι ντου καὶ τῶκανε γκιθγκίρι. Γκιθγκίρι εἶναι τὸ σπίτι σου;
- γκιόλι (τὸ) = ἔλος, τέλημα.
- Μαζώχτηκανε δωναπέρα τὰ νερά, γέγκανε γκιόλι. Ἔπασε μέσ' στὸ γκιόλι.
- γκιότσι (τὸ) = τὰ ἔτοιμα πρὸς μετακόμισι εἶδη τοῦ νοικοκυριοῦ.
- Διές δωναπέρα εἶναι ὄλα στιθαγμένα, γκιότσι. Βλέπω ἔχεις γκιότσι.
- γκιουδέτσι (τὸ) = ψητὸ στὸ φούργο.
- γκιουδέτσι (τὸ) = καὶ τὸ σκεῦος, στὸ ὁποῖο ψήνεται τὸ ψητό.
- Ἔχεις κανεῖνα μεγάλο γκιουδέτσι νὰ θάλω τὸ φατ' μου νὰ τὸ στείλω στὸ φούργο; Πά' νὰ φέρης τὸ γκιουδέτσι. Ψήθηκε τὸ γκιουδέτσι μας;

γκιουμπρές (ό) = κοπριά, λίπασμα.

Παράγκειλα νά με φέρουνε γκιουμπρέ για ντό μπαχτσέ μου. Είδα που κουδανούσανε γκιουμπρέ στο μπιστάκι.

γκιουγιούμι (τό) = χάλκινο ή αλουμινένιο δοχείο για νερό, αντί στάμνας, και δοχείο γά γάλα που χρησιμοποιούν οι γαλακτοπώλαι.

Φέρε καναδυό γκιουγιούμια νερό. Μή παίρνεις λαήνι, ά τό σπάσης, πάρ' ένα γκιουγούμι. Πέρασ' ό γαλατάς πέ δυό γκουγιούμια γάλα.

γκιουρουλι (τό) (και πατιρντι) = θόρυβος.

Ού, πολύ γκιουρουλι γίνεται κάτω. Τι γκιουρουλι και πατιρντι είν' αυτό!

γκλαθανή (ή) = καταπακτή.

"Έχει μέσ' στη κάμαρα μιá γκλαθανή, που κατεβαίνει στο κατώι.

"Έπεσε πέ ντή γκλαθανή.

γκολογκάντζα (ή) (και κολλυθόζιμος) = κολλυθόζιμος.

Τού Χριστού και τό Φωτός 'πό θραδύς κάνουμε γκολογκάντζα και ντήνε δάνουμε κείν' τό θράδυ στο τραπέζι, γιομάτο όλο πέ σαρακοστιανά, που τό θυμιάζουμε. Γκολογκάντζα κάνουμε και κάθε φορά που κάνουμε κόλλυθα για τίς ψυχές.

γκουντζούκης (ό) = κολοβός, κοντός.

γκουντζούκικο (τό) = κοντό, έλλιπές.

Αυτός είναι γκουντζούκης. Γκουντζούκικο τό μπαλτό ντου και τά μανίκια γκουντζούκικα.

γκράχος (ό) = λαθήρι.

"Εσπειρες γκράχο φέτο; Φέρε με και μένα πεντέξι κιλά γκράχο.

γκρέμος (ό) = γκρεμός.

"Έπεσε πέ ντό γκρέμο. Βλέπε, αυτός ό γκρέμος είναι άφηγός, νά μη πέσης και σκοτωθής.

γκρινιάζω (ρ.) = γρινιάζω.

"Όλο γκρινιάζει αυτό τό παιδί. Τι γκρινιάζεις, όλο γκρίνια είσαι.

γκρυδίτσι (τό) = κρυφτούλι (παιδιά).

Παίζουμε γκρυδίτσι; «Τό γκρυδίτσι - δίτσι, ντόν άγελαρίτση...».

γκυργκύρια (τά) = πλαιάρια άλιείας με ώρισμένο είδος δικτύων, τά γρύ - γρύ.

"Έχει δικά ντου γκυργκύρια. Πήγαγε πέ τά γκυργκύρια κι έπιασανε ένα σωρό (άφθονα) φάρια.

γκώμια (τά) = χάλια, μπομπές.

Δέ βλέπει τά γκώμια ντης, μόνη κατηγορεί τούς άλλους. "Άς διή πρώτα κείνος τά γκώμια ντου, κι' ύστερα νά λέη.

Δ

Δαϊμοναριά (ή) (καὶ λαϊμοναριά) = δυσκῦαμος (βοταν.).

Ντῆ Πρωτομαγιά μερκῆς θάνουνε δαϊμοναριά ᾗ πὸ πᾶν πὲ τῆς πόρτες, ἀντὶς στεφάνι. Αὔρι εἶναι Πρωτομαγιά, ἄς πᾶ' νὰ φέρουμε δαϊμοναριά νὰ δάλουμε στὶς πόρτες μας.

δαμάσκα (ή) = τὸ δαμάσχο (ὑφανμα).

Ντόνε παράγκειλα νὰ μέ φέρη δαμάσκα, γιὰ νὰ κάνω μακάτια καὶ περδέδες. Ὁ καναπές κ' οἱ πολυθρόνες εἶναι ντυμένες πὲ δαμάσκα. Αὐτὴ ἡ δαμάσκα ποὺ πῆρα τώρα εἶναι πὸ καλή.

δαχτάνι (τὸ) = γαϊτάνι.

«Ὁλο τὸ σαραντάμερο κόρη δαχτάνι πλέκει» (παροιμ. γιὰ τῆς σιγανῆς στὴν ἰδουλειά τους).

Εἶχε λόγερρα - λόγερρα δαχτάνι.

δαχτυλήτρια (ή) = δακτυλήθρα.

Ἔχασα ντῆ δαχτυλήτρια μου. Χωρὶς δαχτυλήτρια δέμπορω νὰ ράψω.

δγιῶ (ρ.) = ἰδῶ.

Θέλω νὰ σὲ δγιῶ. Νὰ δγιῶ τί θὰ κάνω.

δειάφη (ή) = θειάφη, θεῖον.

δειαφιζῶ (ρ.) = θειαφιζῶ.

Φέρε ντῆ θειάφη νὰ πᾶ' νὰ δειαφίσω τ' ἀμπέλια. Πόμεινε δειάφη μέσ' στὸ δειαφιστήρι νὰ δειαφίσῃς καὶ ντῆ δράλα; (κληματαριά).

δερμόνι (τὸ) — πολὺ μεγάλο κόσκινο.

Φέρ' τὸ δερμόνι νὰ κοσκινίσουμε τὸ σᾶρι ποὺ ἀλώνισαμε. Ἄ πᾶ' νὰ φέρω τὸ δερμόνι ᾗ πὸ μέσ' πὲ ντῆν ἀχερώνα.

δεσάκκι (τὸ) = δισάκκι.

Πῆρε τὸ δεσάκκι πὲ τὸ νῶμο τοῦ ἀντροῦς ντῆς καὶ ντόνε ξεφόρτωσε. Τ' ἔχει μέσα τὸ δεσάκι σου, νταῆ Γιώργη;

Δημόθυρα (τὰ) = Βημόθυρα (θύρα τοῦ Ἁγ. Βήματος).

Γιὰ νὰ σαραντίσῃ ὁ παπᾶς τὸ παιδί τὸ θάνει μπροστά σ' Ἁγία Δημόθυρα. Ντῆ Μεγάλ' Παρασκευῆ τὸ θράβυ σφαλεῖ ὁ παπᾶς τ' Ἁγία Δημόθυρα καὶ τ' ἀνοίγει ντῆ Πρώτ' Ἀνάστασι.

διάδα! (ρ.) = φύγε (προστακτ.).

διαθαίνω (ρ.) = φεύγω, διάθαινα (παρατ.) διαθῶ (μ.), διάθημα (ἀόρ.).

Διάδα ᾗ πὸ μπροστά μου, νὰ μὴ σὲ θλέπω! Γιατί διαθαίνεις τόσο λήγορα; Διάθηκ' ὁ μπαμπᾶς σου; Πότ' ἂ διαθῆ ὁ ἀδρεφός σου;

διαβολοντυλιμμένος - η - ο = πονηρός - ἦ - ὁ.

Μὴ παίζεις πὲ τ' αὐτόνα, εἶναι διαβολοντυλιμμένος. Ἡ γεναῖκα αὐτῆ εἶναι διαβολοντυλιμμένη.

διαγουμίζω (ρ.) = σπαταλώ, διασκορπώ.

Μή ντά διαγουμίζεις τὰ σταφύλια. Τὰ πιό πολλά τὰ διαγουμίσε.

διάζουμαι (ρ.) = έτοιμάζω, στήνω τὸ στήμημόν στὸν ἀργαλειό.

Δέμπορω τώρα, διάζουμαι. Ἐχτὲς τὸ διάστηχα τὸ πανί. Νεγκάζουμαι νὰ διαστῶ τὸ πανί, γιὰ νὰ δώκω γτὴ διάστρια (ἐργαλεῖο, μὲ τὸ ὅποιο διάζονται).

διακαμῶς (δ) = φωσφορισμὸς θαλάσσης ἀπὸ τὰ φάρια.

Τί ὠραῖα πού φαίνεται ὁ διακαμῶς μέσ' στὴ θάλασσα! Φαίνεται μεγάλος διακαμῶς, πολλὰ φάρια θὰ πιάσουνε.

διαλέγω (ρ.) = ἐκλέγω.

Μή πολυδιαλέξεις! Ὅποιος διαλέξει, παίρνει ντὸ μάγειρα (παρομι.).

Ἄντε, ἐγὼ διάλεξα ἔνα.

διανομοῦμαι (ρ.), ἀόρ. διανομήθηκα = φροντίζω, φρόντισα.

Κι' ἐγὼ θὲ διανομοῦμαι, μὰ κι' ἐσύ θὲ διανομήθηκες νὰ τὸ στείλῃς.

Πέρασε τὸσος καιρὸς καὶ θὲ διανομήθηκα νὰ τὸ κάνω.

διασέρνει (ρ.) = ξεφεύγει.

Τῶθαλα γούγια μὲ γούγια, μὰ πάλε διασέρνει. Πρόσεξε, τὸ πανί διασέρνει.

διαχνί (τὸ) = γιαχνί.

διαχνιστὰ (τὰ) = ἀχνιστὰ.

Μαγέρεφα σήμερα ἰλάρια διαχνί. Κι' ἐγὼ ἐχτὲς εἶχα ὄρθια διαχνί.

Τὰ μύδια νὰ τὰ κάνῃς διαχνιστὰ. Τίς σαρθέλλες τίς κάνουμε διαχνιστὲς μόν' πὲ τὸ λάδι ντουξ.

διμάρικα (τὰ) = διδύμα.

Τῶμαθεξ, ἡ Ἐλένη ἔκανε διμάρικα παιδιὰ. Ἐχω πολλὰ παιδιὰ, γιὰτ' ἔκανα δυὸ φορὲς διμάρικα.

διμισιάρχο (τὸ) = ἐξ ἡμισείας, συντροφικό.

Τὸ χωράφι τῶχουμε διμισιάρχο. Διμισιάρχο παίρνομε ντὸ καρπό.

δίμιτο (τὸ) = εἶδος ὕφαντοῦ, πού ὕφαινεται μὲ 4 πατήτριες.

Ἐχω στὸ λάκκο (ἀργαλειό) δίμιτο πανί. Ἐφανα ἔνα τόπι δίμιτο!

διολί (τὸ) = διολί.

Ἦτανε κι' ὁ Γιώργης πὲ τὸ διολί ντου. Παίξει ὠραῖο διολί.

δισκόπλο (τὸ) = μικρὸς δίσκος, δισκάκι.

Γόρασα ἔνα δισκόπλο νὰ τρατάρνω ἔνα καφέ. Φέρ' τὸ μικρὸ τὸ δισκόπλο νὰ τρατάρω γλυκὸ στήν εἰτόνιασσα.

δόντι (τὸ) = δόντι.

Ἄχ, πῶς πονεῖ τὸ δόντι μου! Μάτωσαν τὰ ἰδόντια μου.

δοντιάξει (ρ.) = ἀρχίζει νὰ δαγάζῃ ἰδόντια.

Γιατί κλαίει τὸ παιδί σου, νὰ μὴ δοντιάξῃ; Δοντιάξει τὸ παιδί μου κι' εἶν' ἀνήσυχο.

δοντοκοιλίες (αί) = τὰ οὖλα.

Εἶναι: πρησμένες οἱ δοντοκοιλίες σου; Ποιοῦνε πολὺ οἱ δοντοκοιλίες μου.

δόξα (ή) = οὐράνιον τόξον.

Δὲν ἔχει βροχή, φάνηκ' ἡ δόξα στὸν οὐρανό. Τί ώραῖα πούειναι τὰ χρώματα τῆς δόξας!

δοξάγκα (ή) = χαμαλίκα, θπως λέγεται: ἀλλοῦ στήν Θράκη - τὸ ξύλο, πού στις 2 ἄκρες του στηρίζουν δοχεῖα μὲ νερὸ καὶ τὸ κουβαλοῦν στὸν ὦμο. Πάρ' ντὴ δοξάγκα καὶ τὰ τσουγούνια (κουβάδες) καὶ φέρε ἓνα δρόμο νερό. Νὰ πάρης ντὴ δοξάγκα. Ν' ἀρπάξη κανεὶς ντὴ δοξάγκα καὶ νὰ σ' ἀρχίσῃ!

δούλα (ή) = ὑπηρέτρια.

Διάδηκε ἡ δούλα σου; Ντῆνε γιολάντισα ντὴ δούλα μου, μὰ χῶρις δούλα δέμπορω.

δουλεύω (ρ.) = ἐργάζομαι.

δουλειά (ή) = ἐργασία.

δουλειά (ή) = τὸ ἐργόχειρο.

Κόμα δουλεύεις; Ἔχω πολλές δουλειές. Νὰ ν' ἔρτετε μιὰ μέρα πὲ τίς δουλειές σας. Πάρε ντὴ δουλειά σου κι' ἔλα.

δράλα (ή) = δράνα, κληματαριά.

Ἡ δράλα μας εἶναι φορτωμένη σταφύλια. Ἡ ἄλλη ἡ δράλα ξεράθηκε.

δράμω (ρ.) — νὰ δράμης = νὰ τρέξῃς.

..μὰ τί μπορῶ νὰ κάνω, πού εἶναι τὰ μίλια μακρὰ καὶ δὲ μπορῶ νὰ δράμω (στίχοι).

«Ὅπ' ἄλλαξες τὰ στέφανα, νὰ δράμης καὶ στὰ λάδια. (Εὐχὴ στήν κουμπάρα στοὺς γάμους).

δρομοῦ (ή) = αὐτὴ πού ἀγαπάει νὰ γυρίζει στοὺς δρόμους.

δρομοπεζάλα ἢ δρομοπαζάλα (;) = τὸ ἴδιο.

Εἶναι μιὰ δρομοῦ! Ποῦ ντὴν ἡδρες αὐτὴ ντὴ δρομοπεζάλα;

δυὸ (στὰ δυὸ καὶ στ' ὄνα) = ἔχει τὴν ἐγγονία ἀμφιβολίας.

Θὰ πάῃς αὐρισ;— Αἶ, στὰ δυὸ καὶ στ' ὄνα.

Δέειναι σίγουρο, στὰ δυὸ καὶ στ' ὄνα.

δώκω (ρ.) = δώσω.

δῶμε (ρ.) (προστ.) = ἴδός μου.

Ἄ σὲ δώκω μιὰ πατσιά! (μπάτσο). Δὲ θὰ μὲ δώκῃς νὰ φάγω;

Ντόν ἔδωκα καὶ κατάλαθε.

Δῶμε τὸ χέρι σου. Δῶμε καὶ μένα κοιμάτι.

δωγὰ (καὶ δωγαπέρα) = ἐδῶ δά.

Φέρτο δωγὰ νὰ τὸ διοῦμε. Ἔλα δωγαπέρα.

δωπέρα (ἐπίρρ.) = ἐδῶ.

Δωπέρα κάθεσαι; Ἔλα δωπέρα γὰ σέ διοῦμε. Ἦρτα δωπέρα, γιὰ γὰ τὰ ποῦμε.

d

ντὰ (ἄρθρ.) = τὰ (μόνον ὅταν ἔπεται συνδέσμου πού λήγει εἰς ν (δὲ ντὰ πῆρε).

Δὲ ντὰ εἶπε ὄλα. Μὴ ντὰ χαρνᾶς. Δὲ ντὸ πῆρε μαζί ντου (ἀλλά: πότε θὰ τὸ φέρης; γιατί τὰ ἔγραφες ἔτσι;).

νταβάνι (τὸ) = ταβάνι, ἡ ἄροφή.

Πά' στὸ νταβάνι ἔχει καρφωμένα καρφιά, γιὰ γὰ κρεμάζουμε τὰ σταφύλια. Τὸ σπίτι μας ἔχει πολὺ ἀψηγὰ νταβάνια.

νταβᾶς (ὁ) = τὸ ταψί.

νταβᾶς (ὁ) = τὸ ρηχὸ καζάνι πού θράζουν τὸ πετιμέζι: (καὶ μελονταβᾶς).

Ἔκανα ἕνα μεγάλο νταβᾶ μηλίνα καὶ ντὴν ἔστειλα στὸ φούρνο.

Πάνε στὸ φούρνο γὰ φέρης ντὸ νταβᾶ πὲ τίς πιπεριές καὶ τίς ντομάτες τίς παραγαμιστές. Ἔχεις μεγάλο μελονταβᾶ; Δώμε ντὸ νταβᾶ σου γὰ βράσω τὸ μέλι μου (πετιμέζι).

νταβραντίζω (ρ.) = συνέρχομαι, ἀναρρωνύω, ἰδυναμώνω.

Καλὰ εἶσαι τώρα, νταβράντισες, βλέπω. Δόξα τῷ Θεῷ, ἄρχισα γὰ νταβραντίζω.

νταβούλια (τὰ) = νταούλια, τύμπανα.

Ἦρταν οἱ κασιθέλλοι πὲ τὰ νταβούλια. Δὲ σταματοῦνε πειὰ αὐτὰ τὰ νταβούλια, ὄλο παίζουνε.

νταμπλάς (ὁ) = δίσκος.

Φέρ' ντὸ νταμπλά γὰ τρατάρω γλυκό. Ἔκανα ἕνα νταμπλά κόλλυθα.

νταγερές (ὁ) — τύμπανο καὶ ὑποτιμητικὴ ἔκφρασις (ἀ σὲ χτυπήσουνε νταγερέ).

Κάτσε φρόνημα, γὰ μὴ σὲ χτυπήσουνε νταγερέ. Οὔ, θὰ τοὺς χτυπήσουνε νταγερέδες.

νταγιάνι (τὸ) = στήριγμα.

Δένᾶχει ἀνάγκη αὐτός, ἔχει γερὸ νταγιάνι. Βάλε κανεῖνα νταγιάνι γὰ τὸ βαστάξῃ.

νταγιαντῶ (ρ.) = ὑπομένω, ἀντέχω καὶ ὑποβαστάζω.

Βάστα, καρδιά μ', νταγιάντα! Ὡχ, δὲ νταγιαντῶ ἄλλο.

ντάγκα (ἡ) = δάγκειος (πυρετός).

Ἄρρώστησε, ἔχει ντάγκα. Εἶναι συριμός (ἐπιδημία) φέτο, σέρνεται πολὺ ἡ ντάγκα.

νταῆς (ὁ) = μπάρμπας - νταῆ Γιώργη = μπάρμπας Γιώργη.

Ὁ πατέρας ἔστειλε ντὸ νταῆ ντὸ Γιώργη γὰ τσαπίση τ' ἀμπέλια μας.

Παράγκειλα ντὸ νταῆ ντὸ Δημητράκη γὰ μᾶς φέρῃ ἕνα βαρέλι νερό.

Ὁ νταῆς ὁ Νικόλας μᾶς ἔφερε ἔχτες κόμα δυὸ ἀμάξια ξύλα.

ντακλάς (δ) = ντακλάδες = τοῦμπες, κολοτοῦμπες.

Κάνε ἕνα ντακλά! Κι' αὐτὰ τὰ παιδιὰ, ὅλο ντακλάδες κάνουνε.

ντάκλες - ντούκλες = ἐπιφάνεια ὄχι λεία - μὲ βουναλάκια.

Ὁ σιλτὲς τοῦ κρεβδατιοῦ μου γένκε ντάκλες - ντούκλες.

Δέειναι ὕσιο τὸ λειβάλι, εἶναι ντάκλες - ντούκλες.

νταλάκι (τὸ) = ἀσθένεια - πρήξιμο σπληνός.

Πρήστηκε ἡ κοιλιάν του, ἔχει νταλάκι. Εἶχε νταλάκι καὶ πέθανε.

νταλντίζω (ρ.) = θουτῶ στὴ λάσπη ἢ στὸ νερό.

Βλέπε μπροστά σου, μὴ νταλντίσης! Δωπέρα ἔχει λάσπες, θὰ νταλντίσοιμε.

νταλεμπροῦντζι (τὸ) = κάθε ρόφηγμα ἀραιό.

Καφὲς εἶν' αὐτός, νταλεμπροῦντζι! Ἔκανε μιὰ σούπα ἀριά - νταλεμπροῦντζι.

νταλελό (τὸ) = ἄμυαλο, ἀνόητο.

Τ' ἄ τὸ κάνης τόσο μικρὸ καρίτσι, αὐτὸ εἶναι ἕνα νταλελό.

Τί τὸ συνερίζεις αὐτὸ τὸ νταλελό!

νταλώνουμαι (ρ.) = ζαλιζομαι.

νταλωσιά (ἡ) — ζάλη.

Νταλώνουμαι, δέμπορω νὰ σταθῶ. Ἔχω μιὰ νταλωσιά! Ἦτανε νταλωμένη, ντὴν ἤρτε νταλωσιά, νταλώθηκε κι' ἔπεσε κάτω.

νταμπλάς (δ) = (καὶ ἀποπληξία) = συμφορήσις.

Ντόν ἤρε νταμπλάς καὶ πόμεινε στὸ τόπο. Νταμπλάς νὰ σ' ἔρητη (κατάρα).

νταμγκάς (δ) = ἰσφραγίδα στὰ ζῶα.

νταμγκάς (δ) = εἶδος γλυκίσματος πολὺ ἀφράτου, ποὺ γίνεται μὲ φόρμα, ποὺ ὀνομάζεται κι' αὐτὴ νταμγκάς.

Πῆγες τὸ καινούριγο τὸ ἄλογο ποὺ πῆρες νὰ τὸ θάλουμε νταμγκά;
Ὅλα τὰ ζῶα πρέπει νὰ ν' ἔχουνε νταμγκά.

Σήμερα ἀποφάσισα νὰ κάνω νταμγκάδες, γι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ νὰ μὲ δώκῃς ντὸ νταμγκά σου.

Πῶς τοὺς κάνες τοὺς νταμγκάδες ἐσύ;— Χτυπῶ καλὰ τ' αὐγὰ πὲ ντὴ ζάχαρη, θάνω καὶ κομμιά' ἀλεύρ μέσα νὰ γένη μπουλαμάτσι ἔχω ἕνα ντζέντζερη στὴ φωτιά πὲ ζεματιστὸ θούτουρο, θουτῶ μέσ' σ' αὐτὸ ντὸ νταμγκά (φόρμα), ὕστερα ντόνε θουτῶ μέσ' στὸ μπουλαμάτσι κι' ὕστερα λήγορα - λήγορα πάλι μέσ' στὸ θούτουρο, ὅσο νὰ μισοψηθῇ καὶ νὰ ξεκολλήσῃ πὲ ντὸ νταμγκά τὸ μπουλαμάτσι, ποὺ παίρνει ντὴ φόρμα ντου. Ἰστερα πάλι τὰ ὕδια, ντόνε ξαναθουτῶ ὡς ποὺ νὰ γένουνε ὅλοι οἱ νταμγκάδες κι' ἅμα κρυώσουνε τοὺς θουτῶ σὲ φιλοκοπανισμένη ζάχαρη.

νταμουζλίκι (τό) = παραγωγή ζώων, αναπαραγωγή.

Αυτό τό γουρουνόπλο ά τ' αφήνω για νταμουζλίκι. Ἡ άγελάδα σου εἶναι καλή, νά ντήνε θαστάξῃς για νταμουζλίκι.

νταμώνω (ρ.) = ανταμώνω, συναντώ.

και

νταμώνομαι (ρ.) = ανταμώνομαι, συναντώμαι.

Ντάμωσα στο δρόμο μιá παληά φιλενάδα μου. Νταμώθηκαμε προχτέ στ' άμπέλι πέ πολλές γνωστές.

ντανάδι (τό) = μοσχάρι και θλάκας, ζωο.

Χώρισ' τό ντανάδι πέ ντήν άγελάδα, νά μη δυζάξῃ οἰλο ντης τό γάλα. Αὐτός, παιδί μου, δέξερει τίποτε, εἶναι βῶδι, ντανάδι!

νταρμαντάνι = άνω - κάτω (τόκανε νταρμαντάνι = τό κατέστρεψε).

Μη φωνάζεις πολύ, νά μη ντά πάρω και τά κάνω νταρμαντάνι.

Μπήκε μέσ' στο σπίτι και τάκανε όλα νταρμαντάνι.

νταυλι (τό) = δαυλί.

Φέρ' ένα νταυλι νά θάλουμε στ' οντζάκι. Κά'ται στο παραγώνι και συνταυλίζει τά νταυλιά.

ντέντζερης (ό) (και ντζέντζερης) = κατσαρόλα, τεντζερές.

Ἡῶρ' ό ντέντζερης τό καπάκι. Ἐτριφα σήμερα ὄλους τοὺς ντζεντζε* ρέδες μου.

ντελάλης (ό) = τελάλης, κήρυκας.

Βγήκ' ό ντελάλης νά διαλαλήση. Τί φωνάζεις σά ντελάλης;

ντελθές (ό) = κατακάθια τοῦ καφέ.

Πόμεινε πολὺς ντελθές μέσ' στο φυλντζάνι. Ξέπλυνε τά φυλντζάνια και ρίξε ντό ντελθές πά' στα λουλούδια' τά κάνει καλό.

ντέλλομαι (ρ.) = ζητάω κάτι και τό έπαναλαμδάνω έπίμωνα.

Δέμπορω ν' άκούγω, ὄλο πέ τ' αυτά ντέλλεται. Τί θέλεις και ντέλλεσαι, μπρέ παιδί μου;

ντερεντζίκι (τό) (και σέλι) = στάζει πολύ (πῆρε ντερεντζίκι).

Οῦ, ξεχείλισε, πῆρε ντερεντζίκι. Τρέχουνε τά κεραμίδια και πῆραν τά ντερεντζίκια πά' στους τοίχους.

ντερές (ό) = ρυάκι.

Κοντά στ' άμπέλι μας τρέχει ένας ντερές. Πάμε παρά κάτου στο ντερέ νά νυφτούμε.

ντερμεντίνα (ή) = τερεδινθίνη (φάρμακο).

Πάνε στη σπετσαρία νά πάρῃς ντερμεντίνα ν' άλειφῃς.

Αὐτή ή άλοφή ἔχει μέσα και ντερμεντίνα.

ντέρτι (τό) = μέριμνα, θλίψις, καῦμός.

Ντέρτι και μαράζι ἰδέ θάνω στη καρδιά. Σάν δέν ἔρτης, ντέρτι! Τά ντέρτια μου εἶναι πολλά.

ντζαντάρης (ὁ) (καὶ στραζάρης) = χωροφύλαξ.

Πήγανε δυὸ ντζαντάρηδες καὶ ντόνε πήρανε. Ἐνας ντζαντάρης χτυποῦσε ντὴ πόρτα ντους.

ντζανφές (ὁ) = μεταξωτὸ ὕφασμα, εἶδους μουαρέ.

Μὲ ἔφερε κάμποσα μέτρα ντζανφέ, γιὰ νὰ κάνω φουστάνι. Ὁ δικός μου ὁ ντζανφές κάνει νερά πρασινοκόκκινα. Ὁ ἄλλος ὁ ντζανφές εἶναι γαλαζοκόκκινος.

ντζάρντζαλα (τὰ) (καὶ ντζαρντζαλούδια) = θερούκοκκα.

Φέτο δὲν ἔφαγαμε πολλὰ ντζάρντζαλα. Πέρσυ οἱ ντζαρντζαλουδιές μας ἤγτασι φορτωμένες ντζάρντζαλα. Τὰ δικὰ μας τὰ ντζαρντζαλούδια εἶναι πολὺ νόστιμα.

ντζεζθές (ὁ) = μπρίκι τοῦ καφέ.

Τράβα ντὸ ντζεζθὲ πὲ ντὴ φωτιά, φούσκωσ' ὁ καφές. Πόσα φυλτζάνια καφέ θγάζ' ὁ ντζεζθές σου;

ντζελάτης (ὁ) = δῆμος, θασανιστής.

Μπρὲ σύ, σὰ ντὸ ντζελάτη μὲ παιδεύεις. Αὐτὸς εἶναι σωστὸς ντζελάτης.

ντζερεμές (ὁ) = ἄδικη ζημία.

Βλέπε μπροστά σου, μὴ ντὸ σπάσης καὶ πληρώνουμε ντζερεμέδες. Πληρώνω ντζερεμέδες.

ντζιγέρι (τὸ) = συκώτι.

Εἶμαι ἄρρωστη, ὑποφέρω πὲ τὸ ντζιγέρι μου. Πάνε στὸ χασαπειὸ νὰ πάρης κομιμά' μαῦρο ντζιγέρι. Σήμερα εἶχαμε ντζιγεράκια τηγα-νιτά.

ντζίγκλης (ὁ) = τσελίκα (παιδικὸ παιχνίδι).

Παίζουμε ντζίγκλης; Τὰ κορίτσια δὲ παίζουνε ντζίγκλης. Ὁ ντζίγκλης εἶναι ἀγορίσιο παιχνίδι.

ντίντζυφα (τὰ) ντζιντζυφιά (ἡ) = (ὁ καρπὸς καὶ τὸ δένδρον) = ζίζυφον.

Ἡ ντζιντζυφιά μας εἶναι φορτωμένη ντζίντζυφα.

ντζίνσι (τὸ) = γένος, φυλή.

Ἀνάθεμα τὸ ντζίνσι σου. Τί ντζίνσι εἶν' αὐτό!

ντζουγάπι (τὸ) = ἀπάντησις (ἢ πρέπουσα).

Αὐτὴ δώνει στὸ καθένανα ντζουγάπι. Ἡῶρες κι' ἄθρωπο νὰ μὴ δώκη ντζουγάπι!

ντζουντζές (ὁ) = ἄνοος.

Πολὺ κοντὸ αὐτὸ τὸ παιδί, σὰ ντζουντζές. Στὸ τσίρκο εἶδαμε καὶ ντζουντζέςδες.

ντὴν, ντὴνε = τὴν - θηλυκὸ ἄρθρον τῆς αἰτιατικῆς. Τὸ πρῶτον χρησιμοποιεῖται πρὸ λέξεως ἀρχαμένης ἀπὸ φωνῆεν, τὸ δεύτερον - πρὸ λέξεως, ἀρχομένης ἀπὸ σύμφωνον.

Δὲ ντὴν ἀγαπῶ. Γιατί δὲ ντὴν ἔφερεις;

Μή ντήνε ρωτάς. "Α ντήνε γράφουμε;

ντηλικάτος (η - ο) = ντελικάτος, λεπτός, λεπτεπίλεπτος.

Πολύ ντελικάτος με γένκας! "Έχει ένα παιδί πολύ ντηλικάτο.

ντίκιασε (ρ.) (τί σε ντίκιασε;) = τί σ' έπιασε, τί σοῦρθε;

Τί τὸ ντίκιασε κι' ἔλο κλαίει. "Έσένα σε ντίκιασε τώρα αυτό και δέ ντό βγάξεις πέ ντό νοῦ σου.

ντιμι (τὸ) = μάλλινο ἐγχώριο ὕφασμα γιὰ ἀνδρικά ἐνδύματα, ὕφαιμένο στὸν ἀργαλειὸ και ντολαπιασμένο (κετσιασμένο σὰν σαγιάκι, πού εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο ὕφασμα, ἀλλὰ ὕφαιμένο σὲ ἐργαστάσιο).

"Έφανε ἕνα τόπι ντιμι γὰ ντύση τὰ παιδιὰ ντης. "Έστειλα τὸ ντιμι γὰ μὲ τὸ ντολαπιάσουνε.

ντιστηνώρα = πολὺ συχνά .

Ντιστηνώρα ἔρκεται και πίνει νερό. Ντιστηνώρα τρώει.

ντογραματζής (δ) = μαραγκός, ἐπιπλοποιοός.

Παράγκειλα ντό ντογραματζή μιὰ γκαρδιρόπα. Πήγε ὁ ντογραματζής γὰ πάρη τὰ μέτρα τοῦ πεθαμένου γὰ κάνη τὸ κεδοῦρι.

ντογροῦ = κατ' εὐθειαν.

Βρέθηκε ντογροῦ κά' στὸ γιαλό. Πάει ντογροῦ στ' ἀμπέλι.

ντολάπι (τὸ) = ντουλάπι, ἐρμάριον.

ντολάπι (τὸ) = τὸ καθουρντιστήρι τοῦ καφέ (και καθουρντιστήρι).

ντολάπι (τὸ) = μηχανή, ἢ ὅποια σηκώνει τὸ χνοῦδι τοῦ μάλλινου ὕφαντοῦ.

ντολαπιάζω (ρ.) = χτυπῶ στὸ ντολάπι τὸ ὕφαντό.

ντολαπιάστηκε (ρ.) = κέτσιασε, ἔγιγε σὰν κετσές.

"Ανοῖξε τὸ ντολάπι και πάρε φωμι και τυρὶ και φάγε. Σήκω τὸ φαί και δάλ' τομέσ' στὸ ντολάπι, τὸ τελένιο (συρμάτινο) ντολάπι (φανάρι).

Πάνε γὰ πάρης πέ ντή γιαγιά σου τὸ ντολάπι γὰ καθουρντίσουμε καφέ.

Φέρ' τὸ ντολάπι τοῦ καφέ γὰ καθουρντίσουμε κουκουνάδες (καλαμπάκι).

"Α στείλω τὸ πανὶ στὸ ντολάπι γὰ μὲ τὸ ντολαπιάσουνε.

"Έπλυνα τίς φανέλλες και ντολαπιάστηκανε, χάλασανε, γένκανε σὰ κετσές.

ντομάνι (τὸ) = ὀμίχλη.

"Έχει ντομάνι και σφυρίζουνε τὰ θαπόρια. Χάλασ' ὁ καιρός, πέ τὸ πρωτὶ σήμερα εἴχαμε ντομάνι κι' ὕστερα χάλασε.

ντουθάρι (τὸ) = τεῖχος.

Γιχρέμισε τὸ ντουθάρι μας. Χτίζουμε ντουθάρι λόγερα - λόγερα στήν ἀυλή μας.

ντούμπα (ἡ) = ὕψωμα, τούμπα.

Νέδηκα πὰ' στή ντούμπα. Στὸ δρόμο ἔχει ντούμπες.

ντουμπουνιά (ἡ) = γροθιά στήν πλάτη, μπουνιά.

"Α σε θώκω μιὰ ντουμπουνιά! "Αφοῦ ἔχασες στὸ παιχνίδι, θὰ φάης

εἴκοσι ντουμπουνιές πὰ' στή ράχη σου.

ντούγα (ή) = σανίδα βαρελιοῦ.

Χάλασε μιὰ ντούγα τοῦ βαρελιοῦ. Πάει τὸ θαρέλι, σάπισαν οἱ ντοῦγες ντου.

ντουζντίζω (ρ.) = τακτοποιῶ, διευθετῶ, ἱσιάζω.

*Άφσε με νὰ τὸ ντουζντίσω. Ταμάμι τὸ ντουζντίσα...

ντουζένια (τά) = τὰ χρειώδη τοῦ ἀργαλειοῦ, τοῦ ταλιαμιοῦ κλπ.

Θέλω νὰ δάλω πανί, μὰ δένεχω ὄλα τὰ ντουζένια.

*Έβαλανε μέσ' στὶς δάρκες ὄλα τὰ ντουζένια τῆς πόχης.

ντουζίνα (ή) = θωδεκάδα.

Γόρασα μιὰ ντουζίνα πιάτα. Ὁ ἄντρας μου μὲ τὰ φέρνει ὄλα πὲ τίς ντουζίνες.

ντουλγκέρης (δ) = κτίστης.

Ὁ μπαμπάς σου ντουλγκέρης εἶναι; Οἱ ἀντικρνοὶ φώναζανε ντουλγκέρηδες καὶ χίρισανε νὰ χτίζουνε τὸ σπίτι ντους.

ντουμντούζικος - η - ο = ἴσιος, ἄρθιος, στητός.

Τ' ἀπλωμένα ρούχα πάγωσανε στὸ σκοινί, γένκανε ντουμντούζικα.

Πιάστηκε τὸ ποδᾶρι μου, δὲ σκεύει, γένκε ντουμντούζικο.

ντουρντούτσα (ή) = τραμπάλα.

Κορίτσι, ἐλάτε νὰ παίξουμε ντουρντούτσα. «Κοκκίωνα Ζαφειρίτσα, κατέβα πὲ ντὴ βίτσα, νὰ δείρης τὰ κορίτσια, ποὺ παίζουνε ντουρντούτσα».

ντουῖτι (τὸ) ντουτιὰ (ή) = μοῦρο, μουριά.

Νέδα πὰ' στή ντουτιὰ νὰ μαζέψης ντούτια. Πά' νὰ μαζέψουμε ντουτόφυλλα νὰ δάλουμε στὰ μεταξοπούλια.

ντραγάτης (δ) = ἀγροφύλακας, ἀμπελοφύλακας.

Αὐτὸς ὁ ντραγάτης δὲ φυλάει καλὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ χωράφια. Οἱ περσνοὶ οἱ ντραγάτες ἤντασι καλλίτεροι. Τί φωνάζεις σὰ ντραγάτης!

ντραμεντζάνα (ή) (καὶ νταμεντζάνα) = μεγάλο μπουκάλι, περιβεβλημένο μὲ βέργες καλαθιοῦ.

Μᾶς ἔστειλε μιὰ ντραμεντζάνα κρασί. Βάλ' ντὴ ρακὴ μέσ' στή μικρὴ ντὴ νταμετζάνα.

ντραμουντάνα (ή) = εἶδος ἀνέμου.

Φύσυξε βορειάς, μαῖστρος, ντραμουντάνα...

Φυσᾶ σήμερα μιὰ ντραμουντάνα!

ντρέτα = κατ' εὐθείαν, ἴσια.

Πέστονα νὰ πάη ντρέτα. Νά, κειπέρα ντρέτα εἶναι.

ντρέχω (ρ.) = θγαίνω, γυρίζω, περιφέρομαι στοὺς δρόμους.

*Ὅλο ντρέχεις, ἰδὲ κάθεσαι μέσ' στὸ σπίτι. Ντρέχει ἡ δρομοῦ.

Ποῦ ἔντρεχες τόση ὥρα;

ντριζαίνω (ρ.) = ζωηρεύω.

ντριζός - ή - ό = ζωηρός, σκληρός.

Ντριζαίνες, βλέπω. Τό λουλούδι μέσ' στή γλάστρα ἤγτανε μαραγκιασμένο, μιά τὸ πότισα καί ντριζαίνε.

Πολύ ντριζό στέκεται τὸ καπέλλο σου. Ντριζαίναγ τὰ λουλούδια, ὀλόντριζα στέκονται.

ντριστύλι (τὸ) = ὑποστήριγμα - ξύλο γερό, στὸ ὁποῖο στηρίζουν, στυλώνουν, τεντώνουν τὰ φυτά.

ντριστυλώνω (ρ.) = στηρίζω, τεντώνω.

Φέρε κανεῖνα ντριστύλι γὰ στήριξομε τὸ θαντράκι.

Τί μέ τὸ ντριστύλωσες, αὐτὸ δὲ θέλει ντριστύλωμα.

ντρολύκι (τὸ) = ὕδριστικά ἢ τροφή.

ντρολυκῶνω (ρ.) — παραγεμίζω τὸ στομάχι μου.

Ντρολύκι καί ψαστίκι. Τί ντρολύκι εἶν' αὐτὸ ποῦ κάνεις!

Δὲ πά' γὰ δουλέψη, μόνε ἔρκεται κάθε μέρα καί ντρολυκῶνε δωπέρα.

Πὲ ὄλα ντρολυκῶνονε.

ντροπική (ή) (ἐπίθ.) = σεμνή, ντροπαλή.

Πέστετηνα πάλε, γιατί εἶναι πολὺ ντροπική. Πολὺ ντροπική εἶναι ἡ θεατέρα σου.

ντρουδᾶς (ὁ) (καί ντουρδᾶς) = μικρὸς σάκκος.

Ἔρτε π' ἕνα ντρουδᾶ στὸ νῶμο. Μὴ κλαίεις, γιατί θὰ σὲ πάρη ἡ κατσιθέλλα καί θὰ σὲ θάλη μέσ' στὸ ντρουδᾶ ντης.

ντραυδᾶνα (ή) = ξύλινο ὕψηλὸ δοχεῖο, ὅπου χτυπιέται τὸ φρέσκο βούτυρο.

ντρουδανίζω (ρ.) = χτυπῶ τὸ βούτυρο στή ντραυδᾶνα.

ντρουδανίζω (ρ.) = χτυπῶ τὰ παιδιά στήν πλάτη (ἀ σὲ ντρουδανίσω).

Ἦλη μέρα ἀκούγεται ἡ ντραυδᾶνα ντης ποῦ ντρουδανίζει τὸ βούτυρο.

Πάει γὰ πάρη ντή ντραυδᾶνα πὲ ντή θειά ντης γὰ ντραυδανίση βούτυρο. Μὴ φωνάζεις πολὺ - πολὺ, γὰ μὴν ἔρτω καί σὲ ντραυδανίσω.

ντυλιγάδια (τὰ) = οἱ πάνες καί οἱ φασιές, μὲ τίς ὁποῖες τυλίγουν τὰ νεογέννητα.

Κόμα μέσ' στὰ ντυλιγάδια τὸ ἔχεις τὸ παιδί; Ἦσανε πολὺ μικρός, ὄντες ἤρταμε, σὲ εἶχα κόμα μέσ' στὰ ντυλιγάδια.

ντυλίζω (ρ.) = τυλίγω.

ντύλιμμα (τὸ) = τύλιγμα.

ντυλιμμένος - η - ο = τυλιγμένος.

Θέλω γὰ ντυλίζω τὸ παιδί. Ντύλιξα ἕνα τόπι πανί. Τί ντύλιμμα εἶν' αὐτό, ποῦ δὲ ξεντυλίζεται! «Κόκκινη κλωστή δεμένη, στήν ἀνέμη ντυλιμμένη...». Πὲ τ' αὐτόνα βέμπορεις γὰ τὰ θγάλης πέρα, εἶναι διαβολοντυλιμμένος.

E

Ἐδδέλλα (ή) = δδέλλα.

Ἐβαλες ἐδδέλλες; Τὸ αἷμα ντου νέθηκε στὸ κεφάλι, δάλτονα καναδυὸ ἐδδέλλες στὸ ζνίχι.

ἐγκολπώνουμαι (ρ.) = τὸ ἔχω στὴν καρδιά μου, κάτι ποὺ μ' ἀρέσει πολὺ.

Βλέπω, τὸ ἐγκολπώθηκας αὐτό. Γένκετε ἀχώριστες, πολὺ ντὴν ἐγκολπώθηκας.

ἐγλιση (ή) = τὰ ἐντόστια τοῦ χοίρου.

Πάρε ντὴν ἐγλιση καὶ πὰ' νὰ ντὴνε πλύνης καλά.

Αὐτὸς ποὺ μᾶς ἔσφαξε τὸ γουρούνι, θὰ πάρη καὶ ντὴν ἐγλιση.

ἐγνώμη (ή) = γνώμη καὶ φυσικό.

Αἷ, κάντονα κι' ἐσὺ ντὴν ἐγνώμη ντου. Ἄσκημη ἐγνώμη ἔχει.

ἐγρέκι (τὸ) = στάνη.

Πῆγε στὸ ἐγρέκι ν' ἀρμέξῃ τίς προβατίνες. Διάδῃκ' ὁ τσομπάνης, πάει στὸ ἐγρέκι.

ἐγκλαθές (αἶ) (καὶ ἔγγραφα) = τὰ προικισύμφωνα.

Ντὴν ἔγραψανε στίς ἐγκλαθές... Τὰ ἔγγραφα τὰ λένε καὶ ἐγκλαθές.

ἐγκόνη (ή) = ἐγγονή.

ἐγκόνι (τὸ) = ἐγγόνι.

Ἦρτε ἡ ἐγκόνη σου; Ρεθωνιάστηκε ἡ ἐγκόνη μου.

Τὸ ἐγκόνι ντης κλαίει. Ἔχω τρία ἐγκόνια.

ἐντζέλι (τὸ) = μοιραῖον τέλος, θάνατος.

Τώρα θὰ γένη τὸ ἐντζέλι σου! Πῆγε στὸ πόλεμο καὶ κεὶ γένηε τὸ ἐντζέλι ντου.

εἰκόνα (ή) (καὶ χάρη) = ἱερὰ εἰκόν.

εἰκόνημα (τὸ) = εἰκονοστάσι.

Βάλε ντὴν εἰκόνα στὸ εἰκόνημα. Γόρασα μιὰ εἰκόνα τῆς Παναγίας.

εἰκοςάρα (ή) = εἰκοςάλεπτο.

Πατέρα, δῶσε με μιὰ εἰκοςάρα. Αὐτὸ κάνει μιὰ εἰκοςάρα.

εἴμεστε (ρ.) = εἴμαστε.

Εἴμεστε τρεῖς νομάτοι. Οὔλο: εἴμεστε ἄρρωστοι.

εἰτονια (ή) = γειτονιά.

εἰτόνισσες (αἶ) = γειτόνισσες.

Ἄλες μὲς' στὴν εἰτονια ντὴν ἀγαποῦνε. Τί κάνετε, εἰτόνισσες;

Πῆγα σὲ μιὰ εἰτόνισσα.

ἐκοφα (ρ.) = πιάστηκε ἡ μέση μου, νευροκαβαλλίκευμα ἔπαθα.

Ἄχ, ἐκοφα, ἔλα νὰ μὲ τρίψῃς, γιατί δέμπορω νὰ σαλέψω.

Γιαγιά Μαργιωρή, ἡ μαμά μου ἐκοφε, ἔλα νὰ ντὴνε πατήσης. (Στὸ νευροκαβαλλίκευμα τῆς μέσης τοὺς «πατοῦσαν», δηλ. φώναζαν μία,

πού είχε κάνει δίδυμα παιδιά, ή όποία ξάπλωνε τήν άρρωστη κάτω στο πάτωμα μπρούμυτα, έθγαζε τά παπούτσια της και άνέβαινε και πατούσε επάνω στή μέση της. Η άρρωστη έλεγε: "Ωχ, πονώ!

— Γιατί πονείς; — ρωτούσε ή άλλη.

— Γιατί έκοψα. — Πώς, γιατί έκοψες;

— Έσύ γιατί έκανες διμάρικα παυδιά; — Έγώ έκανα και έγριανα.

— Κι' έγώ έκοψα και πάλ' ιθα γιάγω.

(Και με 2 - 3 τέτοια «πατήματα» σε 2 - 3 μέρες πίστευαν πώς άπ' αυτό περνούσε τό νευροκαβαλλίκευμα).

έλεύθερο (τό) = έχω τό έλεύθερο — μου επιτρέπεται.

"Α, κείνος έχει τό έλεύθερο νά μπαينوδγαίγη. Ντόν έδωκε τό έλεύθερο νά περάση. Με δώνεις τό έλεύθερο νά τής τά πώ;

Έλληνικό (στό) = στήν Έλλάδα.

Πρίν χρόνια διάβηκαμε στο Έλληνικό. "Ηρταμε κι' έμεις στο Έλληνικό.

έλόγου σου (χάριν σεδασμοϋ, σάν σε πληθυντικό) = σείς.

έλόγου ντου, έλόγου ντης = χρησιμοποιείται: πάλι χάριν σεδασμοϋ και γιά τρίτο πρόσωπο, όταν παρίσασται.

"Ελόγου σου τί κάνεις; "Ηρτα σ' έλόγου σου νά σε φωνάξω. — Έλόγου ντης ποιά εΐναι; (σάν νά λέμε ή κυρία ποιά εΐναι;) Έλόγου ντου θά ν' έρτη;

έμμορφα (έπίρρ. και επίθ. ος - η - ο).

"Ηντανε πολύ έμμορφα κειπέρα πού πήγαμε. "Εμορφος πού εΐναι ό γαμπρός! "Εμμορφη κι' ή νύφη.

ένα τι = κάτι.

"Έχω ένα τί, πού δε μ' άφίνει ήσυχο. Θέλω νά ισέ πώ ένα τί.

ένουνοϋ = ένός.

Ένουνοϋ παιδιοϋ ό μπαμπάς ήρτε και με φώναξε. Ένουνοϋ άθρώπου τό άλογο φόφησε.

έντελμα (τό) = είδος πάθους, πόνου.

"Έχω ένα έντελμα βωμέσ' στα σωθικά μου, πού δε μ' άφίνει ήσυχο.

"Ένα έντελμα έχω μέσ' στο λαϊμό μου κι' όλο με γκαργκαλίζει.

έξίκικος (ος - η - ο) = έλλ (ε) ιπής, λιποδαρύς.

"Εξίκικο τής ντόν έδωκανε, δε ντής ντόν έξγιασανε καλά. Η φακή ήνταν έξίκικη.

έξόν (έπίρρ.) = έκτός.

"Εξόν πέ τ' αυτά, θέν έφερε τίποτ' άλλο. Α ν' έρω, έξόν κι' άν άρρωστήσω.

έπιπλάρω (ρ.) = επιπλώνω.

Θά επιπλάρω τό σπίτι μου θπως θέλω. Γόρασε σπίτι και τό επιπλάρησε.

ἐργαλειό (τό) = τὸ ἀντὶ τοῦ ἐργαλιοῦ.

Φέρε τὸ ἐργαλειό τοῦ λάκκου (ἀργαλιοῦ) γὰ ντυλίξω τὸ στυμόνι.
Θέλω ἔνα καινούργιο ἐργαλειό γὰ θάλω στὸ λάκκο μου, γιὰτὶ τὸ
ἄλλο ἔσπασε.

ἔρχουμαι (ρ.) = ἔρχομαι.

Μὴ φωνάζεις, ἔρχουμαι. Στάσου κειπέρα, μὴν ἔρκεσαι.

Τώρα ἔρχομεστε.

ἐρμάπορα (τά) (εἰρωνικά) = τέλεια.

Τώρα πειά, ἔκανες τὰ ἐρμάπορα! Κειπέρα π' ἄ πάη ἄ κάνη τὰ
ἐρμάπορα.

ἐρμος - η - ο = ἔρημος.

*Ἐρμος καὶ μοναχός. Μ' ἄφηκε ἔρημη μέσ' στοὺς πέντε ὁρόμους.

ἔσκατος - η - ο = τελευταίος, ἔσκατος.

Κεῖνος ἦρτε ἔσκατος. *Ἐσὺ εἶσαι ἔσκατη.

ἐσπερινό (τό) = ὁ ἐσπερινός.

Χτύπησ' ἢ καμπάνα γὰ πάμε στὸ ἐσπερινό. Τελείωσε κι' ὄλα τὸ
ἐσπερινό.

ἔτσ' ἐγνοιᾶς = ἔτσι, τοιοῦτοτρόπως.

*Ἐτσ' ἐγνοιᾶς εἶναι; *Ἄμα γ' εἶναι, ἔτσ' ἐγνοιᾶς, γὰ σέ τὰ πῶ.

εὐκή (ή) = εὐχή.

*Ἐχε ντήη εὐκή μου, παιδί μου. Φώνα ντὸ παπά γὰ πάρη εὐκή ἢ
λεχούσα.

εὐκιοῦνται (ρ.) = ἠῦχοντο.

ἀπὸ τὸ

εὐχιοῦμαι (ρ.) = εὐχομαι.

*Ὅλοι εὐκιοῦνται: τότε καλορρίζικα. Κι' ἐγὼ σέ εὐκιοῦμαι εἰς ἔτη
πολλὰ γιὰ τ' *Ἀη - Νικολᾶ.

ἐχτές (ἐπίρρ.) (καὶ ἐχτέ) = χθές.

*Ἐχτές πήγαμε στὸ παναῦρι. Γιὰ ἐχτέ, γιὰ προχτέ.

ἐφές (ἐπίρρ.) = χθές τὸ θράδου.

*Ἀχ, ἐφές τὸ θράδου σ' εἶδα στ' ὄνειρό μου... *Ἐφές διασκέδασαμε,
ξημερώθηκαμε.

Ξ

Ζαβίλα (ή) = τὰ χονδρὰ ἄσχημα χεῖλη.

ζαβιλιάρης - α - ικο = ὁ ἔχων χονδρὸ χεῖλος.

*Ἐχε: μιὰ ζαβίλα! Πρήστηκαν τὰ χεῖλια ντης, ἔκανε μιὰ ζαβίλα!

Αὐτόνα ντὸ ζαβιλιάρη ἄ πάρω; Δέμπορω γὰ ντήνε θλέπω αὐτὴ ντὴ ζα-
βιλιάρα.

ζάκατσкас (ὀ) = πειραχτήρι.

Μπρέ, γιὰτὶ εἶσαι τέτοιος ζάκατσкас; *Εἶναι ἕνας ζάκατσкас!

ζακούσκα (ή) = τὸ κολατσιό.

Πάμε στ' ἀμπέλι· καὶ πήραμε μαζί μας ζακούσκα.

Ἐλάτε νὰ κάνουμε ζακούσκα.

ζαλικιώνουμαι (ρ.) = ἰδένω φορτίο στὴν πλάτη μου.

Ζαλικιώνεσαι κι' ἐσύ, ζαλικιώθηκε κι' ὁ ἄλλος.

ζαμάνι (τὸ) = καιρὸς (συνήθως ἐπὶ παραμύθια).

Ἔνα καιρὸ κι' ἕνα ζαμάνι ἦγτανε... Χρόνια καὶ ζαμάνια ἔχω νὰ σὲ διῶ.

ζαμπάρας (ὁ) = γυναικάς.

Ἡ καυμένη ἢ Ἐλένη ἔχει ἕνα ἀντρα ζαμπάρά!

Θεὸς φυλάξοι, εἶναι ἕνας ζαμπάρας!

ζαμπούκος (ὁ) (βοτ.) = ἄσπρο ἄνθος δένδρου κουφοξυλιάς, φάρμακο γιὰ τὰ μάτια.

Μάζεψε καναδυὸ λουλούδια πὲ ντὸ ζαμπούκο καὶ φέρε με.

Γιὰ τὰ μάτια σου θράσε λουλούδια ζαμπούκου καὶ πλύνε τα.

ζαμουκῶνω (ρ.) = χτυπῶ ἕναν στὸ κεφάλι· καὶ τὸν στρυμῶνω στὴν γωνιά.

Μὴ φωνάζεις πολὺ, νὰ μὴν ἔρτω κειπέρα καὶ σὲ ζαμουκῶσω.

Τί τὸ ζαμουκῶνεῖς τὸ παιδί;

ζαμουρώνω (ρ.) = σφίγγομαι, περιμαζεύομαι, πολλάκις ἀπὸ φόβο.

Ἔκανε ντὴ ζημιὰ καὶ ζαμούρωσε στὴ κόχη. Τί ζαμουρώνεις κειναπέρα;

ζαντρίτσα (ή) = μᾶλλον θρυσιὰ γιὰ τίς κοπέλλες τίς πολὺ ζωηρές, τίς πεταχτές.

Βίδες ντὴ ζαντρίτσα τί ἔκανε! Εἶναι μιὰ ζαντρίτσα!

ζαργάνα (ή) = εἶδος ψαριοῦ.

Ἡ ζαργάνα ψητὴ γένετα· πολὺ νόστιμη. Σήμερα ἔφαγαμε ζαργάνες.

ζαρζαβάτι (τὸ) = λαχανικό.

Τὸ φαί μου εἶναι κρέας καὶ ζαρζαβάτι. Σήμερα θὰ μαγερέψω ζαρζαβάτι.

ζαρζαβατσής (ὁ) — λαχανοπώλης.

Περνᾷ ὁ ζαρζαβατσής. Πάνε στὸ ζαρζαβατσὴ καὶ πάρε μελιτζάνες.

ζαροφούχι (τὸ) = περιεχόμενον μιᾶς χούφτας κλειστής.

Βάλε καναδυὸ ζαροφούχια ἀλεύρι. Ἔνα ζαροφούχι ἀλάτι φτάνει.

ζαρωματιές (αἱ) = ζάρες καὶ ρυτίδες.

Τὸ φουστάνι σου γέννε ὄλο ζαρωματιές, τσαλακώθηκε.

Ζάρωσανε τὰ μοῦτρα ντῆς, γιόμισανε ζαρωματιές.

ζάφτι (τὸ) = θάμιας, περιορισμός.

Τόσα παιδιὰ πῶς τὰ κάνει ζάφτι! Δέμπορω νὰ ντόνε κάνω ζάφτι.

ζάχαρης (ὁ) (καὶ ζάχαρη (ή) = ἡ σάκχαρις.

Ἐλειωσε ὁ ζάχαρης. Ἔπεσ' ὁ ζάχαρης μέσ' στὸ νερό. Φέρ' ντὴ

ζαχαριέρα νὰ δάλουμε μέσα ντὴ ζάχαρη καὶ ντὸ καφέ.

ζαχαριέρα (ή) = τὸ κουτί ζαχαρέως καὶ καφέ, ἢ καφετιέρα.

Ἡ ζαχαριέρα δὲν ἔχει μέσα καφέ. Φέρ' ντὴ ζαχαριέρα νὰ κάνουμε καφέ.

ζθάνος (θ) (καὶ λαηνάκι) = εἶδος μικρῆς στάμνας.

Κατέθα κάτου καὶ γιόμισω (προστακτ.) ντὸ ζθάνο νερό.

Μόν' ἕνας ζθάνος νερό δὲ φτάνει.

ζθέρκος (θ) = αὐχένος.

Πόνες' ὁ ζθέρκος μου. Ντὸν ἔδωκε μιὰ πὰ' στὸ ζθέρκο!

ζθιντζινίξει (ρ.) = ἰσχυρίζεται, ἀντηχεῖ.

Ζθιντζινίξει: ὁ τόπος πὲ τίς φωνές ντους.

ζθίντζηρας (θ) = ζιζικας.

Οὐφ, αὐτὸ τὸ ζθίντζηρα δέμπορω νὰ ντὸν ἀκούγω. Ἐβέρεις τὸ παραμύθι τοῦ ζθίντζηρα καὶ τοῦ μίρμηγκα;

ζγάντζος (θ) = γάντζος.

Φέρε ἕνα ζγάντζο νὰ τὸ πιάσουμε. Ὁ ζγάντζος ἔσπασε.

ζγαντζουρίδα (ή) = σχηματίζεται στὸ σγουρό, πολὺ κλωσμένο νῆμα.

Αὐτὸ τὸ μπαμπάκι (νῆμα) εἶναι ὅλο ζγαντζουρίδες. Μὴ τὸ κλώθεις πολὺ τὸ μαλλί, γιατί θὰ κάνη ζγαντζουρίδες.

ζγάρα (ή) = ὁ πρόλοχος τῶν πουλιῶν.

Ἡ ζγάρα τῆς ὄρνιθας εἶναι γιομάτη κριθάρι. Οὐ, νηστικὸ εἶναι τὸ καυμένο τὸ πουλί, ἄδεια ἢ ζγάρα ντου.

ζγιάζουμαι (ρ.) = ζυγίζουμαι.

Κάθε χρόνο τ' Ἄη - Γιωργίου ζγιάζουμαι. Ζγιάστημες, πόσα κιλά ἔχεις; Ἐξγιάσες τὰ σταφύλια;— Δὲ ντὰ ζγιάζω.

ζγουραφίζω (ρ.) = ζωγραφίζω.

ζγουράφος (θ) = ζωγράφος.

Αὐτὸς ὁ ζγουράφος ζγουραφίζει πολὺ καλά. Ὁ μεγάλος ζγουράφος - ὁ Γουνάρόπουλος εἶναι πατριώτης μας.

Σήμερα ζγουράφισα τὸ σκέδιο, γιὰ νὰ χιρίσω νὰ κεντῶ.

ζεμπίλι (τὸ) = σακκίδιο.

Τὸ ζεμπίλι τῆς κατσιθέλλας εἶναι γιομάτο ἀκράνια καὶ ξυνόμηλα.

Μᾶς ἔφερε ἕνα ζεμπίλι τσιράπιδα (ἄγρια ἀχλάδια).

ζεγκί (τὸ) = ἀναβολεὺς τῆς σέλλας τοῦ ἀλόγου.

ζεγκί (τὸ) = μετρώντας τὸ ἔδαφος μὲ βήματα καὶ πλαγιῶς τὸ πόδι.

Πάτιε καλά στὸ ζεγκί, νὰ μὴ πέσης πὲ ντὴ σέλλα.

Τὸ μέτρησα, εἶναι δέκα πατημασιές κι' ἕνα ζεγκί. Τὸ ἄλλο εἶναι τρεῖς πατημασιές κι' ἕνα ζεγκί.

ζεμπερέκι (τὸ) = ἔλασμα διὰ τὸ κλείσιμον πόρτας.

Κλείσ' τὸ ζεμπερέκι τῆς πόρτας. Κλείσε καλά ντὴ πόρτα πὲ τὸ ζεμπερέκι.

Ζεμπούλι: (τό) = ζουμπούλι, ύακινθος.

Μοσχοβολούνε τὰ ζεμπούλια μέσ' στὸ ποτήρι. Τώρα πού ἀνοιζανε τὰ ζεμπούλια μου ἀ σέ στείλω ἕνα μπουκέττο.

Ζερβιά = ἀριστερά.

Δεξιὰ στέκετ' ὁ βασιλέας, Ζερβιά ὁ Πατριάρχης... (δημοτ. τραγ.).

Κάθεται μέσα, Ζερβιά μεριὰ.

Ζερβοκουτάλα (ἦ) = ὁ χρησιμοποιῶν τὸ ἀριστερὸ χέρι.

Ζερβὺς - Ζερβιά - Ζερβὺ — ἀριστερός - ἦ - ὁ.

Ζερβὺς (ὁ) = ἀριστερόχειρ.

Ἄφστονα αὐτόνα, εἶναι Ζερβοκουτάλα, εἶναι Ζερβός.

Πῶς μὲ πονεῖ τὸ Ζερβὺ μου τὸ χέρι κι' ὄλη μου ἡ Ζερβιά μου ἢ μπάντα!

Ζερντεκαντές (ὁ) = γάρκιστος.

Εἶχαμε μεγάλους, πολυώμορφους Ζερντεκαντέδες στὰ μέρη μας, πού μοσχοβολούσανε κι' ὅλα ὠραῖα, ὄχι σὰν αὐτοὺς τοὺς Ζερντεκαντέδες δωπέρα. Ὁ Ζερντεκαντές πού μ' ἔδωκες κοντεύει γ' ἀνοίξη.

Ζεύω (ρ.) — ἀάρ. ἔξεψα — τὸ ἀρχ. ζευγνύω.

Τί κάνεις, Ζεύεις; — Ὅχι, τώρα ἀ πά' γὰ ζέψω. Ἐξεψα τὰ βώδια.

Ζέφκι: (τό) συνηθίσαις μεταξὺ παιδιῶν στὸ ὑπαίθρο.

Μαμά, δῶμ' ψωμί, τυρί, τσίρους κι' ὅτι ἄλλο ἔχεις, γὰ πάγω πὲ τὰ παιδιὰ γὰ κάνουμε Ζέφκι. Πάνε σπύτι σου γὰ πάρης κι' ἐσύ τίποτε γὰ κάνουμε Ζέφκι.

Ζημνιά (ἦ) = ζημιά.

Ζημνιοκάτουδο (τό) = ζημιάρωγατα.

Ἔκανα σήμερα μιὰ μεγάλη Ζημνιά, ἔσπασα ἕνα μεγάλο τζάμι.

Αὐτὲς τίς μέρες ὅλο Ζημνιές κάνεις. Μαρή, τί Ζημνιοκάτουδο εἶσ' ἐσύ, γνίστηνωρα Ζημνιές κάνεις.

Ζηχάνι: (τό) = ὀρογχιὰ.

Ἔχω ἕνα Ζηχάνι! Κεῖν' τὰ χρόνια τὰ παιδιὰ πού εἶχανε Ζηχάνι τὰ θάνανε φανέλλα κατάσαρκα.

Ζιάνι: (τό) = ζημιά, ἀπώλεια, σκόρπισμα.

Βλέπε μπροστά ἐσύ, μὴ χυθῆ τὸ κρασί καὶ γένει Ζιάνι. Ζιάνι τῶκανε τὸ σάρι, χύθηκ' ὅλο πὲ τὸ τσουδάλι.

Ζίλα (ἦ) = νεῦρο στὸ κρέας.

Μ' ἔδωκε ἕνα κρέας ὅλο Ζίλες. Τὸ ἴσημερινὸ τὸ κρέας ἦγτανε ὅλο Ζίλες.

Ζίρτης (ὁ) = παιδικὸ παιχνίδι - κουμπὶ περασμένο σὲ κλωστή.

Πάρε ἕνα κομπὶ κι' ἕνα σπάγκο καὶ πέρασε το καὶ κάνε Ζίρτη γὰ παίξις. Γιὰ γὰ κάνουμε Ζίρτη παίρουμε ἕνα μεγάλο κομπὶ καὶ περνοῦμε μιὰ χοντρή κλωστή, καμμιά πήχου μακρὰ καὶ πὲ τίς δυὸ γουοὺ τίς τρύπες. Νταμώνουμε τίς δυὸ ἄκρες τῆς κλωστῆς, τίς δένουμε μαζὶ καὶ τίς θαστοῦμε πὲ τὸ ἕν' τὸ χέρι. Τραβοῦμε ντὴ κλωστή πὲ τίς

τρύπες τοῦ κομπιού καὶ ντῆγε βαστοῦμε πὲ τὸ ἄλλ' τὸ χέρι καὶ φέρνου-
με τὸ κομπὶ στῆ μέση τῆς κλωστής. "Ἰστερα λήγορα καὶ πὲ τὰ δύο
μας τὰ χέρια γυρίζουμε πολλές φορές ντῆ κλωστή κι' ἔτσι κλώθεται.
Μετὰ σαλεύουμε τὰ χέρια μας μιὰ πρὸς τὸ κομπὶ, μιὰ πρὸς τὰ ὄξω
καὶ ὁ ζιρτής, δηλ. τὸ κομπὶ γυρίζει σὰ τρεχὸς πάνου στῆ γλωστή.
ζιμέουλα (τὰ) = καρποὶ θάμνων, σιμέουρα.

Πάμε νὰ μαζέψουμε ζιμέουλα. "Ἐχουμε στ' ἀμπέλι μας καναδυὸ ζιμεου-
λιές, πού εἶναι φορτωμένες ζιμέουλα.

ζινίχι (τὸ) = αὐχὴν.

Πιάστηκε τὸ ζινίχι μου. Ντόνε πονεὶ τὸ ζινίχι ντου.

ζόρι (τὸ) = βία, ἰδυσκολία.

Ζόρ' μπαμπά, τὰ γράμματα. Τί ζόρι θρίσκεις; "Αντε πάνε, γιατί
θὰ σὲ στείλω πὲ τὸ ζόρι. Πὲ τὸ ζόρι παντρειά δὲ γένεται.

ζορλαντίζω (ρ.) = ζορίζω.

Μὴ ντόνε ζορλαντίζεις πολὺ - πολὺ. Μὲ ζορλαντίζουν τὰ παπούτσια
μου.

ζουντανεύω (ρ.) = ζωντανεύω.

ζουντανὸς - ἦ - ὀ = ζωντανὸς - ἦ - ὀ.

Ζουντάνεφες, δλέπω, σηκώθηρες. "Ἦντανε κόμα ζουντανὸς ὁ μπαμπάς
μου. Δέ εἶναι ζουντανῆ ἢ κατσίκια, ψόφησε.

ζούλεια (ῆ) = ζήλια.

ζουλιὰ (ῆ) (σὲ παιδιές) = ἡ μὴ συμμόρφωσις μὲ τοὺς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ.
Τί ζούλεια εἶν' αὐτῆ, μπρὲ παιδί μου, ὄλος ὁ κόσμος μᾶς ζουλεύει.
Δέ παιζω, κάνεις ζουλιές. "Ἐσένα δὲ σὲ παίζουμε, γιατί κάνεις ὄλο
ζουλιές.

ζουλιάρης - α - ρικο = ζηλιάρης - α - ρικο.

Εἶναι πολὺ ζουλιάρης, ζουλεύει ντῆ γεναίτκα ντου. Δὲ ντῆγε θέλω
μέσ' στὸ σπίτι μου, εἶναι πολὺ ζουλιάρα, ὅτι δλέπει τὸ ζουλεύει.

Αὐτὸ τὸ παιδί εἶναι πολὺ ζουλιάρικο, ζουλεύει τ' ἀδρεφάκι ντου
κι' ὄλο τὸ δέρνει.

ζουμάρι (τὸ) = ζύμη.

"Ἐτοίμασε τὸ ζουμάρι κι' ἐγὼ θὰ τὸ πλάσω. Νέβηκε τὸ ζουμάρι.

ζουμαροῦ (ῆ) = παρατσοῦκλι γιὰ κείνην πού ἀνακατεῦεται σὲ ὄλα.

"Ἡ ζουμαροῦ, δέμπορε νὰ μὴ νεκατωθῆ! Παντοῦ νεκατώνεται ἡ
ζουμαροῦ.

ζουμαρίδα (ῆ) = εἶδος ψαριοῦ, ἡ μαρίδα.

Οἱ ζουμαρίδες πού τηγάνισα σήμερα ἤγντασι πολὺ νόστιμες.

"Ἐλειψε μιὰ ζουμαρίδα πὲ ντό Γαλατὰ (παροιμ. φρ.).

ζουνάρι (τὸ) = ζωνάρι - φαρδειά ὕφαντῆ ζώνη στοὺς χωρικούς.

Φερωσε ἔνα κόκκ'ινο ζουνάρι φαροῦ - φαροῦ πὲ πάν' πὲ τὸ ποτοῦρι

- ντου και ντυλιμμένο πολλές φορές λόγερα στη μέση ντου.
 Ξεντυλίχτηκε τὸ ζουνάρι ντου.
- Ζουπούνι (τὸ) = κορσάξ, σουτιέν τοῦ παληοῦ καιροῦ.
 "Έρραφα καναδυὸ ζουπούνια πὲ μανικάκι γιὰ ντὸ χειμῶνα.
 Ξεκομπώθηκε τὸ ζουπούνι ντης.
- Ζουπουνόπλο (τὸ) = ζουπουνάκι τῶν βρεφῶν.
 Πόσα ζουπουνόπλα τῶκαγες τὸ παιδί; Πάρε γὰ σιδερώσης τοῦ παι-
 διοῦ τὸ ζουπουνόπλο.
- Ζουρνάς (ὁ) = κλαρινέττο.
 "Ἦρταν οἱ κατσιθέλλοι πὲ τοὺς ζουρνάδες. Μ' ἔφερε ἡ γιαγιά μου
 πὲ τὸ παναῦρι ἕνα ζουρνά.
- Ζουρῶ (ρ.) = φθίνω, μαραζώνω, εἶμαι καχεκτικός.
 "Ολο τὸ καλοκαίρι ζουρῶ. Αὐτὸ τὸ παιδί χρόνια τώρα ζουρεῖ.
- Ζούτουλας (ὁ) = ζητιάνος.
 "Ἦρτ' ἕνας ζούτουλας κάτου και γυρεύει δοθήεια. Ἐσὺ ἔτσι πού
 πάεις ἀ καταντήσης ζούτουλας. Μὴ κάνεις σὰ ζουπουλόπλο.
- Ζυμώτρια (ἡ) (κοπάνα) = σκάφη τοῦ ζυμώματος.
 Θειά Δάφνη, δῶμε ντή κοπάνα σου ντή ζυμώτρια. Πάνε γὰ ξύσης
 ντή κοπάνα ντή ζυμώτρια και πάρε τὰ ζουμάρια γιὰ προζύμι.
- Ζωντοκρίνουμαι (ρ.) = εἶμαι πάντα φιλάσθενος.
 "Άψε, δέ εἶμαι καλά, ζωντοκρίνουμαι. Ἡ γεναῖκα ντου ζωντοκρίνεται.
- Ζωντόχηρος - ζωντοχήρα = διεξευγημένος - διεξευγημένη.
 Δέειναι παλληκάρι, εἶναι ζωντόχηρος. Εἶναι ζωντοχήρα, ἔμπλεξε
 και πὲ ἕνα ζωντόχηρο.
- Ζωχάδες (οἱ) = αἰμορροῖδες.
 "Ὁ μπαμπάς μου εἶναι στὸ κρεδδάτι, ἔχει ζωχάδες. "Έχω ἕνα ζωχά,
 πού θγαίνει ντιστηνώρα και μὲ πονεῖ. "Άγριώθηκε πάλε ὁ ζωχάς μου.
 Αὐτὸ τὸ χορτάρι εἶναι γιατρικὸ γιὰ τοὺς ζωχάδες, γὰ τὸ θράσης
 και γὰ πιῆς τὸ ζουμί ντου.

Η

- ἡγγῆ (ντήν) = γῆ (μόνο στήν αἰτ., χάριν εὐφωνίας).
 "Ἐβρεξ' ὁ Θεὸς και πότισε ντήν ἡγγῆ. «Τέτοιο μπόι κυπαρίσσι, τέτοι'
 ἀγγελικὸ καρμὶ πῶς γὰ ισκάψω γὰ τὸ θάλω μέσ' στή μαύρη ντήν
 ἡγγῆ» (λιανοστράγουδο - μοιρολόγι).
- ἦγτανε (ρ.) = ἦταν, ἦτο.
 "Ἦγτανε κι' ἡ ἀδρεφή σου στή χαρά; "Ἦγτανε μιὰ φορά κι' ἕνα
 γκαιρὸ ἕνας θασιλές... (Άρχῆ παραμυθιοῦ).
- ἦγτασι (ρ.) = ἦσαν (τὸ ἴδιο ρῆμα στὸν πληθυντικὸ).
 "Ἦγτασι οὐλο καιπέρα. "Ἦγτασι πολλοὶ στὸ παναῦρι.

ἤμανε (ρ.) = ἤμουν (παρωχ. χρ. τοῦ ρ. εἶμαι).

Ἦμανε κι' ἐγὼ κειπέρα. Κεῖν' ντὸ καιρὸ ἤμανε μικρή.

Ἐχτὸς ἤμιαστανε ὄλοι στ' ἀμπέλι. Ἔσεις ἦστανε;

ἦπατα (τά) — κόπηκαν τὰ ἦπατά μου = τρόμαξα ἢ κουράστηκα.

Βὰς Χριστὸς, φοβήθηκα, κόπηκαν τὰ ἦπατά μου. Πολὺ κουράστηκα ὡς πού νὰ γ' ἔρω, κόπηκαν τὰ ἦπατά μου.

ἦσκα (ή) = μέρος τοῦ τσακμακιοῦ (ἀναπτῆρος).

Χάλασ' ἢ ἦσκα τοῦ τσακμακιοῦ μου καὶ ἰδὲν ἀνάφτει. Πάνε νὰ μὲ γοράσης μιὰ ἦσκα γιὰ τὸ τσακμάκι μου.

ἦσκιος (ὀ) = σκιά.

Φαίνεται' ὁ ἦσκιος ντου. Ἔλα νὰ κάτσουμε δωναπέρα στὸν ἦσκιο.

ἦτεμα (τὸ) = γητεία.

ἦτεύω (ρ.) = γητεύω.

Τὸ παιδί εἶναι ματιασμένο, θέλει ἦτεμα. Φώνα ντὴ γιαγιά ντὴ Μαριωρή νὰ τὸ ἠτέψῃ. Κι' ἐγὼ μπορῶ νὰ τὸ κάνω τὸ ἦτεμα. Φέρτε ἕνα ἄαθὸ πιάτο πὲ γαρὸ καὶ κομμιά' λάδι μέσ' σ' ἕνα κουτάλι νὰ τὸ ἠτέψω.

Θ

θάλασσα (ή) = θάλασσα.

θάλασσα (ή) = τὸ θαλασσινὸ νερό.

Ἡ θάλασσα εἶναι φουρτουνιασμένη. Κρύα εἶναι σήμερα ἢ θάλασσα.

Κατέβηκε κά' στὸ γιάλο κι' ἔφερε ἕνα τσουγοῦνι (κουδὰ) θάλασσα.

Ἐμεῖς φέρνουμε θάλασσα καὶ ζυμώνουμε, μὰ πρέπει νὰ γ' εἶναι καθαρή.

θάμμμα (τὸ) = θαῦμα.

Ἄκουσε τὸ θάμμμα πού ἔκανε ὁ Ἄγις Γιώργης; Ἐνα γκαιρὸ γενοῦνται πολλὰ θάμματα. Μὲ κείνη ἔκανε πράμματα καὶ θάμματα.

θανατικὸ (τὸ) = θανατηφόρα ἐπιδημία.

Κεῖν' ντὸ χρόνον ἔπεσε θανατικὸ καὶ πέθανε ἕνα σωρὸ κόσμος.

Πέθανε καὶ κείνος τότε στὸ θανατικὸ.

θανή (ή) = θάνατος καὶ κηδεία.

Στὴ θανή δὲ μοιράζουμε κόλλυθα. Στὴ θανή ἦγτανε, μὰ ἰστὸ μνημόσυνο δὲν ἦρτε.

θαρρῶ (ρ.) = νομίζω.

θαρροῦσα (ρ.) = νομίζω.

Ἦρτε θαρρῶ. Ντὸν ἔφερε θαρρῶ κι' ἕνα δῶρο. Θαρροῦσα πού δὲ θὰ γ' ἔρτης. Θαρροῦσε πού ἤμανε στὸ ταξίδι.

θάφτω (ρ.) = θάβω.

Τί θάφτεις κειπέρα; Πότ' ἀ γτόνε θάψουγε; Τώρα γτόνε θάφτουμε.

- θεατέρα (ή) = θυγατέρα, θεατεριά (ειρωνικά), θεατερί = τὸ θυγάτριον.
 Ἔηρτε ἢ θεατέρα σου; Ἦντανε κι' ἢ ἀδρεφή μου πὲ ντὴ θεατέρα ντης.
 Αὐτὰ μὲ εἶπε ἢ θεατεριά μου. Δὲ ντὸ μαζῶνεϊς κομμιά τὸ θεατερί σου;
- θειτσα (ή) = θειά - τὶς ξένες γυναῖκες μόνον φωνάζουν ἔτσι, ὄχι τὶς συγγενεῖς.
 Θείτσα Δέσποινα, (κυρά Δέσποινα), ἔλα μιὰ στιμή, σὲ θέλ' ἢ μαμιά μου. Θείτσα Μαριόγκα, σ' ἔφερα καμπόσους τσίρους.
- θειλιά (ή) = τσιλὲς κλωστής.
 θειλιά (ή) = κουμπότρυπα.
 Πά' νὰ γοράσω μιὰ θειλιά μαλλί. Πόσες θειλιές μπαμπάκι ἔδωκες ντὴ φάντρια (ὕφάντρα).
 Τὸ τελείωσα τὸ πουκάμισο, μιὰ ὄδεν ἔκανα κόμα τὶς θειλιές.
 Ἔχω ἕνα σωρὸ θειλιές νὰ κάνω. Κι' ἢ ποδιά τῆς θεατέρας μου θέλει καὶ κένη θειλιές καὶ κομπιά.
- θειλοντής (ὀ) = ἔθειλοντής.
 Ὁ γυιός μου πῆγε θειλοντής στὸ Ἑλληνικό. Κι' ἕνα σωρὸ ἄλλα παιδιὰ πῆγγανε θειλοντές.
- θειμούρια (τὰ) - ος - α - ο = πελώρια, θεώρατα.
 Εἶχε κειπέρα θειμούρια ὀέντρα. Ἦντανε στημένος ἕνας θειμούριος στύλος.
- θειμωνιά (ή) = σωρὸς ἀπὸ θερισμένα στάχυα - θημωνιά.
 Εἶχαμε πολὺ στάρι νὰ θερίσουμε - ἔκαναμε ἕνα σωρὸ θειμωνιές.
 Πόσες θειμωνιές ἔχετε; Κουδάνησαμε τὸ θερισμένο τὸ στάρι ἰπ' ἄλωνι καὶ τῶκαναμε θειμωνιές.
- θεοῦσα (ή) = θρήσκα.
 Αὐτὴ εἶναι θεοῦσα, κάθε μέρα πγαίνει στὴν ἐκκλησιά.
 Βλέπω, γένκες κι' ἔσὺ πολὺ θεοῦσα.
- θεριακή (ή) = ἀλοιφή, φάρμακο, ἀντίδοτο σὲ δηλητήριο ἀπὸ φαρμακερὸ φίδι.
 Ἄλεφετονα κομμιά θεριακή. Πάνε στὴ σπετσαρία νὰ πάρης θεριακή.
- θεριαμιπεύω (ρ.) = χαίραμαι, ἀπολαμβάνω, θριαμιδεύω.
 Τυραννήστηκε ὅσο ἦντανε νέος, μιὰ τώρα θεριαμιπεύει. Ἐγὼ δουλεύω καὶ τυραννισοῦμαι κι' ἔσὺ θεριαμιπεύεις.
- θεριό (τὸ) = θηρίο.
 Γένκε θεριό μονάχο. Φοβᾶτ' ὁ Γιάννης τὸ θεριό καὶ τὸ θεριό ντὸ Γιάννη (παροιμ. φρ.).
- θέρμη (ή) = ἐλονοσία, πυρετός.
 Θέρμη, θέρμη κάθε μέρα, ντόνε κιτρίνιασε, ντόν ἀδυνάτησε. Μὲ πιάνε θέρμη. Σ' ἔπιασε ἔσένα θέρμη; Ἐμᾶς ὄλους μᾶς ἔπιασε θέρμη ὄω πὸν ἦρταμε.
- θέρως (τὸ) = ὁ θερισμός.
 Πῆγγανε ὄλοι στὸ θέρως. Αὐτὲς τὶς μέρες θὰ χιρίσουμε τὸ θέρως.

θεσιό (τό) = θυσία.

Γένκε τὸ θεσιό ντης (παρακουράσθηκε ἀπὸ τὴν δουλεία). Τώρα θὰ γένη τὸ θεσιό σου! (Θὰ σὲ σκοτώσω).

θηλικώνω (ρ.) (καὶ κομπώνω) = κομπώνω.

*Ἐλα νὰ μὲ θηλικιώσης. Θηλικίωσε τὸ γελέκι σου.

θηλικίωση (ή) = κλείδωσις.

Μὲ πανεῖ τὸ χέρι μου ἰδοπέρα στὴ θηλικίωση. Πρήστηκε τὸ δάχτυλό μου στὴ θηλικίωση.

θλίβω (ρ.) = ἐξαρθρώνω, στραγγουρίζω.

*Ἐθλιψα τὸ ποδάρι μου καὶ δέμπορω γὰ πορπατήσω. Μὲ κι' ἐγὼ ποὺ ἔθλιψα τὸ χέρι μου! Ἐσύ πειὰ ὄλο τὰ θλίβεις καὶ τὰ χέρια σου καὶ τὰ ποδάρια σου.

θόλη (ή) (καὶ θολάδα) = ἡ θολάδα.

Πονοῦνε τὰ μάτια μου, ἔχω μιὰ θόλη. Σήμερα ἰδένεχει ἥλιο, εἶναι θόλη.

θολόσταχτη (ή) = σταχτόνερο.

Νὰ θάλης στὰ κουλιουράκια κι' ἕνα ποτηρί θολόσταχτη. *Ἐνα γκαιρὸ τὰ πιάτα τᾶπλυνανε πὲ ντὴ θολόσταχτη.

θρέφω. (ρ.) = τρέφω.

*Ἐμεῖς ντόνε θρέφουμε. Κεῖνη μᾶς φέρνει ντὴ θροφή καὶ τὰ θρέφουμε.

θρήνος (τό) = ὁ θρήνος.

Γένκε τὸ θρήνος! Πήγαμε στὸ λείψανο καὶ γένκε τὸ θρήνος, ἄλλο πρᾶμμα!

θρίβω (ρ.) = τρίβω, ψιχουλιάζω.

Θρίψε κομμά' φωμί καὶ δῶσ' τὰ πουλιά. *Ἐθριψες ντὸ τραχανό σου; Μὴ ντὸ θρίβεις τόσα τὸ τυρί.

θριμπιστός - ή - ό = τριφτός.

*Ἐραῖος ὁ χαλδᾶς σου θριμπιστός. Οἱ κουραμπιέδες μου γένκανε ὠραῖοι, θριμπιστοί. Ἐραῖο ἦγτανε τὸ φύλλο τῆς μηλίνας, πολὺ θριμπιστό.

θρίσσα (ή) = μεγάλο σάν παλαμιδα ψάρι (ἀλλὰ πιὸ νόστιμο), τοῦ γένους τῶν σαρδελλῶν.

*Ἐπιασανε οἱ δικοὶ μας ἐφές μιὰ θάρκα θρίσσες. Οἱ θρίσσες καὶ οἱ φρέσικες εἶναι νόστιμες, μὴ καὶ οἱ ἀρμυρές (πιαστές) οἱ θρίσσες δὲ πᾶνε πίσου.

θρονί (τό) = ἐκκλησιαστικὸ κάθισμα.

Τὰ θρονιά τῆς ἐκκλησίας νοικιάστηκανε πάλε φέτο. Τὸ δικό μου τὸ θρονί εἶναι ἀντίκρου στὸ Ἴερό, στὰ δεκατέσσερα.

θρονιάστηκε (ρ.) = καλοκάθησε (εἰρωνικά).

Πῆγε καὶ θρονιάστηκε. Τί μὲ θρονιάστηκες καὶ δὲ σηκώνεσαι νὰ φύγης.

θρουμουσπουδιά (ή) = χόβολη.

Ἔσθυσ' ἢ φωτιά, πόμεινε θρουμουσπουδιά. Βάλ' τὰ κάστανα μέσ' στὴ θρουμουσπουδιά νὰ ψηθοῦνε.

θροφή (ή) = τροφή.

ἴσα - ἴσα πού θγάζουμε ντὴ θροφή μας. Ἔχουμε κόμα θροφή γιὰ τὶς ὄρνιθες;

θρύμπος (ὀ) = εἶδος ἀρωματικοῦ ἀγριόχορτου, θρούμπι.

Ἄμα πάης στ' ἀμπέλι νὰ μαζέψης θρύμπο, γιὰ νὰ δάλουμε στὸ νερὸ πού θὰ λουθοῦμε. Ντὸ Μάϊο μαζεύουνε ντὸ θρύμπο πὲ τὰ λουλούδια ντου, ντόνε στεγνώνουνε καὶ ντόνε κρύδουνε νὰ ν' ἔχουνε ὄλο ντὸ χρόνο νὰ δάνουνε στὸ νερὸ πού λούγουνται, γιὰ νὰ μασκίζουνε τὰ μαλλιά.

θρύμμα (τὸ) = πολὺ ὀλίγο (ἔνα θρύμμα).

Δόσε με καὶ μένα ἔνα θρύμμα. Μὲ κεῖνο εἶναι ἔνα θρύμμα, δέειναι πολὺ. Βάλε με δωκαπέρα ἔνα θρύμμα λάδι.

θρυψίδια (τὰ) = ψίχουλα.

Βλέπε μπροστά σου, μὴ κάνεις θρυψίδια. Κόφ' τὸ ψωμί πὰ' στὸ τραπέζι νὰ μὴ πέσουνε κάτω θρυψίδια. Μάζεψε τὰ θρυψίδια καὶ ρίξ' τὰ τὶς ὄρνιθες. Ἐνα θρυψίδι μπήκε μέσ' στὸ ἄροχ' μου.

θύμηση (ή) = ἐπέτειος θανάτου.

Μεθαύρι εἶναι ἡ θύμηση τῆς μητέρας μου. Προχτὲ ἔκανε ντὴ θύμηση τοῦ πεθεροῦ ντης.

θυμητικό (τὸ) = μνήμη, μνημονικό.

Ὄ, αὐτὴ ἔχει γερὸ θυμητικό. Ὄντες ἤμανε νέα εἶχα θυμητικό, τώρα δέν ἔχω.

θυμιάμα (τὸ) = θυμιάμα, λιθάνι.

Πά' νὰ πάρης κομιά' θυμιάμα νὰ θυμιάσουμε. Ἔχεις θυμιάμα;

θυμιατὸ (τὸ) = θυμιατήρι.

Φέρ' τὸ θυμιατὸ νὰ δάλουμε φωτιά καὶ θυμιάμα νὰ θυμιάσουμε. Νέβα στὸ εἰκόνισμα (εἰκονοστάσι) καὶ κατέβασε τὸ θυμιατὸ.

θύρα (ή) = θυρίς, οἱ λεπτὲς χαραμίδες ἀνάμεσα στὰ ξυλάκια στὸ χτένι τοῦ ἀργαλειοῦ.

Πῶς τὸ μπρούλιασες τὸ στουμόνι γιὰ ντὴ τσέργα σου ἰστὸ χτένι;— Μιὰ στὴ θύρα. Μὲ γιὰτὶ μιὰ στὴ θύρα, γιὰτὶ δὲ ντὸ πέρασες μιὰ καὶ καγκαιμιά;

θώρετρα (τὰ) = τὰ δῶρα τοῦ γαμβροῦ πρὸς τὴ νύφη τὶς παραμονὲς τοῦ γάμου.

Ἐλάτε, ἔλάτε νὰ δγῆτε πού πάνε τὰ θώρετρα ντὴ νύφη. Σήμερα ἔστειλ' ὁ γαμπρὸς τὰ θώρετρα.

I

Ἰμπρίκι (τὸ) = ὑδροχόγη.

Ἔλα δωνά στή λεγένη γὰ σέ χύσω νερό πὲ τὸ Ἰμπρίκι γὰ νιφτήξ.
Κάθε νύφη παίρνει στή προίκα νηὶς μπρούντζινο γιὰ μπακιρένο
Ἰμπρίκι καὶ λεγένη, γιὰ γὰ χύση νερό ντὸ γαμπρό ντὴ δευτέρα τὸ
πρωτὶ γὰ νιφτήξ.

Ἰμπρισίμι (τὸ) = μεταξωτὴ κλωστή γιὰ κουμπότρυπες.

Πάρε καὶ κομμιά Ἰμπρισίμι γὰ κάνουμε τὰ ὄξω τὰ γαζιά καὶ τίς θελιές.
Ἔνα γκαιρό τὸ μαργατάρι τὸ περγούσανε σὲ Ἰμπρισίμι, πούειναι
γερὴ κλωστή.

Ἰδρος (ὁ) = ἰδρώτας.

Τί Ἰδρος εἶν' αὐτός! Τρέχει ὁ Ἰδρος ἔπο πάνου μου.

Ἰδρωτούρια (τὰ) = σπιριά, προξενηθέντα ἀπὸ τὸν ἰδρώτα - ἰδρωτήρια.

Γιόμισαν τὰ μουτρα νηὶς ἰδρωτούρια. Βάλε κομμιά μπουόντρα στὸ
λαμὸ τοῦ παιδιοῦ, πὸ γιόμισε ἰδρωτούρια.

Ἰνταρές (ὁ) (καὶ ἄφτρια) = κανδηλίθρα.

Βάλε καλὰ τὸ φυτιλάκι πὰ ἴστον Ἰνταρέ, γὰ μὴ πέση μέσ' στὸ λάδι
καὶ σβύσει τὸ καντήλι. Ἐπλωνα τὸ καντήλι καὶ ἄλλαξα καὶ Ἰνταρέ.

Ἰερὸ (τὸ) = τὸ Ἄγιο Βῆμα τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ κορίτσια δὲ κάνει γὰ μποῦνε μέσ' στὸ Ἰερὸ. Ὁ παπάς εἶναι μέσ'
στὸ Ἰερὸ καὶ φάλλει.

Ἰκάντο (τὸ) = δημοπρασία.

Τὰ φάρια κάθε πρωτὶ τὰ θγάζουνε στὸ Ἰκάντο. Τὸ καφενεῖο τὸ ἔθγα-
λανε στὸ Ἰκάντο καὶ ὅποιος δώκει τὰ πιὸ πολλά, κείνος θὰ τὸ νοικιάση.

Ἰκράμι (τὸ) = φιλοφρόνησις, περιποίησης.

Μᾶς ἔκανανε ἕνα σωρὸ Ἰκράμια. Μὴ γτόνε κάνεις πολλὰ Ἰκράμια.

Ἰλάρια (τὰ) = εἶδος φαριῶν - μικρὰ κεφαλόπουλα (τὰ μεγάλα - κεφαλοί).

Μ' ἔφερανε ἕνα σωρὸ Ἰλάρια σήμερα. Ἐκανα καμπόσα τηγανιτὰ
Ἰλάρια καὶ τ' ἄλλα ὄλα τ' ἀλάτιστα γὰ γ' ἔχω ντὸ χειμῶνα καὶ Ἰλάρια
ἀρμυρά (παστά).

Ἰλλοῦ (ῆ) = (ὄρουσιὰ πρὸς γυναῖκα) = τέρας.

Σούς, κάλαλια, Ἰλλοῦ! Δὲ γτήγε θέλω γὰ γ' ἔρκεται στὸ σπίτι μου
αὐτὴ γτήγ Ἰλλοῦ.

Ἰναντινά = πεισματικά.

Ἔτσι γτόνε πῆς, ὄλο Ἰναντινά πγαίνει. Κάνε αὐτὸ πὸ σέ λέγω, μὴ
πγαίνεις Ἰναντινά.

Ἰνάτι (τὸ) = πείσμα.

Ἔχει ἕνα Ἰνάτι αὐτὸ τὸ παιδί! Τὸ Ἰνάτι θγάζει μάτι. (Παροιμ. φρ.):

Ἰνατσῆς - Ἰνατσοῦ - Ἰνατσίδικο = πεισματάρης - ρα - ρικο.

Κεῖνος Ἰνατσῆς καὶ κείνη Ἰνατσοῦ, γένγε καὶ τὸ παιδί ντους Ἰνατσί-

δικο. Ποῦ μπορῶ γὰ τὰ θγάλω πέρα ἐγὼ πὲ τὰ σένα ντὴν Ινατσοῦ!

ἴσαμε (ἐπίρρ.) = ἔως.

Ἰπὸ πάνου ἴσαμε κάτου. Πὲ δῶ ἴσαμε δῶ. Μ' ἔφερε ἴσαμε ἐκατὸ
τσίρους. Ἰσαμε πέρσου ἤμαστανε καλά.

ἴσάνι (τὸ) = σκοπευτική δεινότης, στόχος.

Ὁ ἀδρεφός μου ἔχει ἓνα ἴσάνι! Ἐβάλανε ἴσάνι ντὴ θάρκα καὶ ντὴνε
πετροβολούσανε.

ἴσαρισμένος - η - ο = ἀπλωμένος, ἀνυψωμένος.

Ἔχει ἴσαρισμένα τὰ ποδάρια γτου πὰ' στὸ μεντέρι. Τί μὲ τὰ ἴσαρισε
κειπέρα; Βγήκε δῆξω καὶ ἴσάρισε ντὴ παντέρα.

ἴστάχι (τὸ) = ὄρεξις, πόθος.

Πέρασε τὸ ἴστάχι γτου. Δέθελω πειὰ γὰ κάνω ἄλλα, πέρασε τὸ
ἴστάχι μου.

ἴστιντάκι (τὸ) = ἡ ἀνάκρισις.

Μ' ἔκανε ἡ θειά μου ἴστιντάκι γὰ τῆς τὸ πῶ, μὰ δὲ ντῆς τὸ εἶπα.

Μέρες τώρα τὸ κάνω ἴστιντάκι, μὰ κείνο θγάζει ντὴ θούδα.

ἴφκας (ὀ) (καὶ ἐφκάς) = γιοφκάς, χυλοπίττες.

Σήμερα εἶχα δουλειά, ἔκανα ἴφκά. Ἐσὺ πότε θὰ κάνης γτὸν ἴφκά σου;

Ο ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΔΙΑ ΤΟΝ ΘΡΑΚΑ ΠΟΙΗΤΗΝ Γ. ΒΙΖΥΗΝΟΝ (1)

Παραθέτομεν απόσπασμα από τὴν ὁμιλίαν τοῦ Κωστή Παλαμά στο φιλολο-
γικὸ μνημόσυνο τῆς 29ης Ἀπριλίου 1930 διὰ τὸν μεγάλον Θράκα ποιητὴν Γεώρ-
γιον Βιζυηνόν.

«Ἦστερ' ἀπὸ χρόνια καὶ καιρούς, καὶ σὰν ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἐκείνους τόπους
πού τοὺς ἐπικαλεῖται ὁ Σενιέ (2) ἀκούεται μιὰ φωνή, ὡς γὰ τὴν ἔφεραν ὀφρική τὰ
ρεύματα τοῦ Ἑβρου. Στὸ λάλημά της, ὅσο κι' ἂν εἶναι σύντομο καὶ μὲ τὴν ἀφελῆ
μονοτονία της, ξεδιπλώνεται γοργὰ ἡ Θράκη ἀκέρεια, ἡ πανάρχαια, μητέρα τῆς
μητέρας, ἡ Θράκη ἡ κοσμογονική: εἶναι τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ τὸ «Θρακῶν
Ἄσμα»:

Ἀπὸ τὴ Θράκη, βρὲ παιδιά,
ἀπὸ τὴν Πιερία
ἐβγῆκεν ἡ θρησκεία.
Κ' ἐσπείραν αὔρες τοῦ Θρακιᾶ
ἀπ' τὴ χρυσή της δάδα
μιὰ σπίθα στὴν Ἑλλάδα.
Καὶ τὴν ἐσπείραν κοντὰ
στὴν παλαιὰν Ἀθήνα.
στὴν πρώτην Ἑλευσίνα.
Κ' ἐγίγη φῶς στὰ σκοτεινά!...
Γι' αὐτὸ καθεὶς ἄς προσπαθᾶ,
τὸ φῶς γὰ φέρη τώρα
στὴν πρώτη του τὴ χώρα!

Κι' ἐξακολουθεῖ ὁ σοφὸς τραγουδιστής, ὅσο ἄσοφα κι' ἂν πολεμᾶ γὰ μᾶς

1) Τὴν Κυριακὴν 5 Μαΐου 1974 ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας Θρακικῶν Μελετῶν τρισά-
χιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Γ. Βιζυηνοῦ. Τὴν περιγραφὴν τοῦ ὁποῦ, βρα κατωτέρω.

2) (ΣΗΜ. ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ: πρόκειται διὰ τὸν Γάλλον ποιητὴν ANDRE CHENIER, κατα-
γόμενον ἀπὸ Ἑλληνίδα Θρακιώτισσα, μητέρα, πού σὲ κάποιο χειρόγραφό του ἔγραψε τ' ὄνο-
μά του Ἑλληνικά: Ἀ ν ὀ ρ ε α ς ὀ Θ ρ ᾶ ξ ι!).

τραγουδήσῃ τὸ τραγούδι του:

Ἀπὸ τῆ Θράκης ἄρ᾽ ἐπαιδιά,
 ἀπ' τὸν Ὀρφέα ἐγένη
 ἢ πρώτη ψαλτωσύνη.
 Καὶ τῆς Μαρίτσας τὰ νερά
 τῆ σύραν γάλι γάλι
 ὡς κάτου στ' ἀκρογιάλι.
 Καὶ τὴν ἐπῆγαν στὰ νησιὰ
 μὲ τῆ δική μας λύρα
 τῆ νιοπαντρη καὶ χήρα.
 Κι' αὐτὴ παντρεύτηκε ξανά
 καὶ γέννησε στὰ ξένα
 τραγούδια ξακουσμένα.
 Γι' αὐτό, τὸ μέτωπο ψηλά,
 Θρακόπουλα καυμένα,
 καὶ ψάλλετε μ' ἐμένα».

Στὸ λυτότατον ντυμένο μικρὸ στιχοῦργημα τοῦτο, σὰν ἓνα τραγούδι ποῦ συνοδεύει λαϊκὸ χορὸ, ποῦ δὲ λέγεται: χορεύεται μόνον, κάνει τὴν παρέλασή της ἢ ἱστορία τῆς πρωτόγονης Θράκης. Δόστε στὸ ἐκθαμβωτικὸ ἀπὸ πνευματικὸ φῶξ φαινόμενο τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰ δύο θαυότερα καὶ μαζὶ πλατύτερα γνωρίσματά του: Θρησκεία καὶ Ποίηση. Αἱ Πιερίδες. Ἡ ὄρφικὴ λύρα. Ἀπὸ τῆ Θράκης μᾶς ἦρθαν. Ἡ Θράκη π η γ ἦ τ ο ὕ Ἑ λ λ η ν ι σ μ ο ὕ. Ὁ ἀπὸ τῆ Θράκης νεόφερτος ποιητὴς τὰ παιδιὰ τῆς Θράκης καλεῖ νὰ ἐπαναφέρουν μίαν ἀναγέννηση στὴν πολυσύμμαντη μικρὴ πατρίδα των ποῦ εἶναι ἢ Ἑλλάδα, πρωταρχικὴ. Ἰπάρχει μιὰ μυστικὴ στιγμή στὴν ἔμπνευση τῶν ποιητῶν ποῦ χωρὶς ἐκείνη δύσκολα θὰ ἤμπορῆ νὰ κρατηθῆ στὸ ὕψος ποῦ τοῦ πρέπει τὸ τραγούδι των. Ὁ ποιητὴς, ἀνάγκη καὶ γιὰ μιὰ στιγμή, νὰ πιστέψῃ πῶς εἶναι ἐ ν τ ε τ α λ μ ἐ ν ο ς. Τέτοιος ὁ ἐνθουσιασμοῦ τοῦ Γευργίου Βιζυηνοῦ καθορίζει, δίνει σχῆμα καὶ περίγραμμα στὴν Ἑλληνικὴ καταγωγή του. Τῆς περιορίζει τὸ πλάτος, γιὰ νὰ τῆς μεγαλώσῃ τὸ βάθος. Εἶναι κ' ἐκεῖνος Θραξ. Τοῦ χρησιμεύει ἡ καταγωγή του γιὰ νὰ τὴν ἐκδηλώσῃ στὴν ποίησή του. Ἡ ποίησίς του φιλοδοξεῖ, ἀγωνίζεται νὰ τὴν δυναμώσῃ τῆ νεοελληνικὴ λύρα' κάποια χορδὴ νὰ τῆς προσθέσῃ, θρακικὴ. Τῆς πρέπει. Γιατὶ ἀπὸ τῆ Θράκης πρῶτα - πρῶτα μᾶς ἦρθαν καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ ποίησις. Ὅσο κι' ἂν ἀλλάξαν οἱ καίροι ἀπὸ τὴν ὄνειρεμένην Ἑπτάλοφον ἕως τῆ φτωχῆ Βιζῶ ποῦ τῆς πῆρε καὶ τὸ πατρωνυμικὸ του ὄνομα ὁ Γεώργιος Βιζυηνός, δανεῖζεται καὶ ξαναδημιουργεῖ τοὺς ὑποδλητικὸς μύθους, σωματώνει μαρτυρικὰ ἐπεισόδια τῆς ἱστορίας της. Καὶ παίρνει καὶ μᾶς φέρνει στὰ χέρια τοῦ χῶματά θρακικὰ αἱματοζυμωμένα, ἀπὸ τὸ πέρασμα τῆς ὁσμаниκῆς καὶ τῆς ἀλλόφυλης τυραννίας».

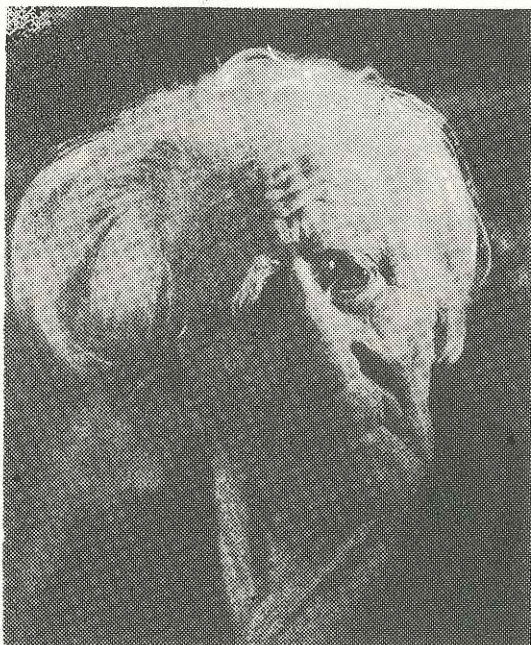
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΗΣ

Ὁ Θράξ ποιητής

ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας Θερακικῶν Μελετῶν ἐτελέσθη τὴν 29ην Ἀπριλίου 1974 εἰς τὴν Αἴθουσαν τοῦ «Παρκασσοῦ» τιμητικὴ ἐκδήλωσις διὰ τὸν Θράκα ποιητὴν Γεώργιον Δελήν.

Ἐπρολόγισε δὲ ταύτην ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας, κ. Δημ. Ἰ. Μαγκριώτης, ὡς κατωτέρω:

Ἡ Ἑταιρία Θερακικῶν Μελετῶν θεωροῦσα ὑποχρέωσίν της ὅπως ἀποτίη φόρον τιμῆς εἰς τοὺς διακριθέντας εἰς τὰ γράμματα, τὰς Ἐπιστήμας καὶ τὰς Τέχνας διαπρεπεῖς Θράκας, αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν τὴν τιμὴν καὶ εὐχαρίστησιν ὅπως ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20)ετίας ἀπὸ τοῦ

θανάτου τοῦ ἀειμνήστου τέκνου τῆς Βορείου Θράκης ποιητοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΕΛΗ, τιμῆση τοῦτον διὰ τῆς ὀργανωθείσης ἀναμνηστικῆς ταύτης ἐκδηλώσεως.

Παρεκλήθησαν δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπὸ τῆς Ἑταιρίας

μας ὅπως συμβάλωσιν διὰ τῆς πνευματικῆς των προσφορᾶς οἱ ἐκλεκτοὶ διανοούμενοι καὶ λογοτέχναι καὶ διακεκριμένοι ὁμιληταί, ὡς ὁ καθηγητῆς καὶ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν κ. Δ. Τσάκωνας, ὁ τ. ὑπουργὸς κ. Χρ. Σολομωνίδης καὶ ὁ ποιητῆς κ. Παναγιωτοῦνης λαμπρύνοντες διὰ τῆς παρουσίας καὶ τῆς πνευματικῆς των προσφορᾶς τὴν ἀναμνηστικὴν ταύτην ἐκδήλωσιν, ὡς ἐπίσης οἱ ἐκλεκτοὶ καλλιτέχναι τοῦ Θεάτρου, κ. Μιράντα, Νίκος Παπακωνσταντίνου καὶ Αἴμ. Μεσσίδης, οἵτινες θ' ἀπαγγεῖλουν ποιήματα τοῦ τιμωμένου.

Λόγῳ ὅμως ἐκτάκτου ἀπουσίας τοῦ Ὑπουργοῦ Πολιτισμοῦ καὶ Ἐπιστημῶν κ. Τσάκωνας, ὁ ὁποῖος προσεφέρθη νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν σημερινὴν τιμητικὴν ἐκδήλωσιν, ὁ ἐπιστημονικὸς συνεργάτης αὐτοῦ κ. Γεωργίος Λιμπεράκης θὰ μᾶς μεταφέρει τὰς σκέψεις του ἐπὶ τοῦ τιμωμένου ποιητοῦ.

Μολοντί ὁ ἀείμνηστος Γ. ΔΕΛΗΣ, εἶχε σπουδάσει εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὴν Ἰατρικὴν Ἐπιστήμην καὶ εἶχεν ἐξασκήσει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὸσον εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἡμεδαπὴν, ἐν τούτοις προικισμένος μὲ πηγαῖον ποιητικὸν τάλαντον καὶ μὲ ἐξαιρετικὴν ποιητικὴν εὐαισθησίαν, ἀφιέρωσε τὸ πλεῖστον τοῦ χρόνου του εἰς τὸ νὰ θεραπεύῃ τὴν ποιητικὴν Μοῦσαν καὶ νὰ λούεται εἰς τὰ νάματα τῆς Κασταλλίας Πηγῆς.

Τὸν ἀείμνηστον ΔΕΛΗΝ, ποῦ ἐπωνομάζεται καὶ ἐρημίτης τῆς Κηφισίας, ἐνῶ τὸν ἐθαύμαζον καὶ ἐγκομιάζον διὰ τὴν μεγαλόπνοον ποιητικὴν του δημιουργίαν ποιηταὶ τοῦ ἀναστήματος τοῦ Παλαμᾶ καὶ Σικελιανοῦ, ἐν τούτοις τὸ πολὺ κοινὸν τῆς Πατρίδος μας τὸν ἀγνοεῖ σχεδὸν ἐντελῶς.

Δι' ὃ ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ προβληθῇ ἡ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ ΔΕΛΗ ἀπὸ διακεκριμένους λογοτέχνας τῆς Πατρίδος μας διὰ νὰ τιμηθῇ οὗτος ἐπαξίως.

Διὰ τὸν βίον καὶ τὸ ποιητικὸν ἔργον ἐν γένει τοῦ τιμωμένου ποιητοῦ, θὰ μᾶς ὁμιλήσουν ἀπόψε οἱ προμνημονευθέντες εὐφραδεῖς ὁμιληταί, τοὺς ὁποίους μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἐπιθυμοῦμεν νὰ παρουσιάσωμεν.

Εὐχαριστοῦμεν δὲ θερμῶς ἐκ μέρους τῆς Ἐταιρίας Θερακικῶν Μελετῶν πάντας τοὺς εὐγενῶς προσφερθέντας νὰ ὁμιλήσουν ὁμιλητὰς ὡς καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς καλλιτέχνας τοῦ Θεάτρου διὰ τὴν πολύτιμον συμβολὴν των.

Παρακαλῶ λοιπὸν ὡς πρόεδρος τῆς Ἐταιρίας τὸν ἀξιότιμον κ. Λιμπεράκη νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ βῆμα καὶ νὰ λάβῃ τὸν λόγον.

ΔΗΜ. ΓΡ. ΤΣΑΚΩΝΑ

Τακτ. Καθηγητοῦ τῆς Κοινωνιολογίας τῆς Παντείου Ἀνωτάτης
Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν

ΚΟΣΜΟΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ Γ. ΔΕΛΗ

Ὅταν ὁ φυσικός ἐπιστήμων ἀτενίζει τὸ ἄπειρο κινδυνεύει νὰ καταστῇ ποιητής. Ὁ γεννημένος ποιητής Δελῆς γίνεται ἐπιστήμων καὶ ἀντικρύζει τὸ ἄπειρο τοῦ φυσικοῦ κόσμου. Νοιώθει ἔτσι περισσότερο τὴν παντοδύναμη παρουσία καὶ τὸ θέλγητρο τῆς ποιήσεως. Ὀντολογικὸ ἦταν τὸ ξεκίνημά του. Ποιὰ εἶναι ἡ πρώτη ἀρχὴ τοῦ κόσμου; Τί ὑπάρχει μετὰ θάνατον; Ὁ Δελῆς βασανίστηκε ἀπ' τὸ «ἀγεφύρωτο μυστήριον τοῦ θανάτου». Οἱ μύριες ὄσες ἀπορίες ποῦ ἔθετε ἡ φυσικὴ ἐπιστήμη διευρύνθησαν μέσα του μετὰ τὴν συνείδησι τοῦ ποιητοῦ. Μόνον ἓνας φυσικοεπιστημονικὰ σκεπτόμενος ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ προσπελάσῃ πάνοπλος στὴν μεταφυσικὴ ἀγωνία. Ἰδίως ὅταν εἶναι γόνος μιᾶς Φαναριώτισσας μάνας ἀπ' τὸ γένος τοῦ Κατακουζηνοῦ καὶ ἔχει περάσει τὰ γόνυμα χρόνια τῆς ἐφηβείας του στὶς πάλαι ποτὲ Παρίστριες ἡγεμονίες. Τοῦτοι οἱ μοντέρνοι Φαναριώτες ἔχουν βρῆ τὸν τρόπο κλιμακώσεως τῆς Φαστικῆς ψυχῆς τῆς Δύσεως.

Ἀφελληνίζόμενοι ἐξελληνίζουν τὴν Δύσι. Καθὼς λοιπὸν ὁ κοινωνικός του περίγυρος ἦταν ἀριστοκρατικός ἔτσι καὶ ἡ ποίησί του ἦταν ἐκλεκτικὴ, ποίησι τῆς εὐπάθειας, ὑψηλόφρων, προσπαθεῖ ν' ἀνοίξῃ νέους δρόμους στὴν μεταφυσικὴ. Σὰν μοντέρνος Φαναριώτης τῶν Παριστρίων χωρῶν δὲν εἶναι τυπικά, δογματικὰ ὀρθόδοξος.

ΔΕΝ ΞΕΡΩ τ' ὄνομά σου. Εἴτε ἕμως Θεὸ εἴτε Φύση,
Νοῦ, Νόμο, Αἰτία, εἴτε Ρυθμὸ τοῦ κόσμου
σὲ καλοῦνε δὲ ρωτῶ νὰ μάθω.
Ξέρω μονάχα καὶ βαθιὰ τὸ νοιώθω
πὼς καμμιά ποτὲ
δύναμη ἢ σοφία δὲ θὰ καταλύσει
τὸ Νὰό Σου ἐντός μου

Καί ξέρω ακόμα πώς ἄν με καλέσεις
 κάποτε μπροστά Σου
 καί με ρωτήσεις για τὰ κρίματά μου,
 βαριά καί μύρια θά σοῦ πῶ πώς εἶταν μὰ δὲν τὰ θυμάμαι
 Δὲν τὰ θυμάμαι, γιατί πάντα κι' ὅσον
 καιρὸ παρεύτηκα στή Γῆς με τοὺς ἀνθρώπους
 σὲ χῶρες ὅποιες κι ὅποιους τόπους,
 κοντά Σου πάντα πάσχισα ἐγὼ γᾶμαι.

Τούτη ἡ κοινωνικά στεγαστική του προέλευσι, ἡ συνανάμειξι του με τὴν Δύσι, οἱ σπουδές του στήν Βιέννη, οἰκοδομοῦν μέσα του ἕγαν ὑψηλῆς ἀλληλεγγύης χριστιανισμό, χριστιανισμό ἀρχοντικῆς μεγαλοδωρίας τοῦ αἰσθήματος καί ὑψιπετοῦς εὐγένειας.

.....

Ξανοίγω τὴν Ἀγάπη πάλι
 τὴν πρώτη τὴν παλιά μου γνώρα,
 Μητέρα τώρα μαυροφόρα
 με ὑπέρυλα ὑπερούσια κάλλη,
 ὡσάν ἱτιά πανογερμένη
 στὰ πόδια ἐνὸς Σταυροῦ πελώριου
 καί στοῦ Σταυροῦ τὰ ὑπέραστρα ὕψη
 ὦ χάριμα οὐράνιο, ὦ τοῦ Ἄδη θλίψη,
 ὦ κόσμου νέου ἢ χρυσαυγή —
 ἔνα Θεό, Θεό πανώριο
 καθηλωμένο γὰ πεθαίνει
 καί τοὺς δημίους του γὰ εὐλογεῖ.

Εἶναι εὐλογο τὸ ὑψιπετές αὐτὸ αἶσθημα τοῦ ποιητοῦ γιατί ἡ ψυχὴ του ἀργοδιαθαίνει στὰ Λαμαρτίνεια Πάρκα νοσταλγὸς τῆς μεταφυσικῆς δδύνης τοῦ ἀπεῖρου.

ΜΟΙΑΖΕΙ ἡ ψυχὴ μου τὰ παλιά τοῦ φθινοπώρου πάρκα
 στ' ἀπόβραχο ὅταν ἔρημα σταλάζουνε τ' ἀπόσκια
 κι ἀντιφεγγίζουν ξέφυλα μὲς στίς λιμνιές τὰ κίσκια
 με τὴ βουδὴ στήν ἄκρη τους λησιμονημένη δάρκα.

Μά κι όσο γὰ σὰς πόθησα, τῆς μοναξιᾶς μου ταίρια,
ὦ πάγκα μελαγχολικά τοῦ φθινοπώρου, σάμπως
μέ τὴν ψυχὴ μου πιότερο γὰ πάει ὁ μαῦρος κάμπος,
ποῦ ἀπλώνει στὴν ἀστροφεγγιὰ τὴν ἐρημιὰ τοῦ πλέρια

Ποῦ εἶναι τὸ τέρμα τοῦ κόσμου; Ποιό εἶναι τὸ νόημα τῆς ζωῆς; Γιατί
πρέπει γὰ πολεμήσουμε ὥστε γὰ καταξιωθοῦμε;

.....

Καὶ μὴν ἀράξεις πουθενά' σὲ φούχτα τὸ τιμόνι
κράτα ἀτσαλένια, εἴτε καράβι κυβερνᾷς ἢ σκάφη,
τί' γαι τ' ἀράγματα ὅλα μνήματα καὶ τάφοι,
κι εἶναι δικὸς σου ὁ κόσμος ὅσο δὲν τ ε λ ε ι ὦ γ ε ι.

Ἄλλὰ τελικὰ νικάει μέσα του ὁ Ἕλληνας. Νεοπαλαμικός ὁ στίχος του,
ἐλληνοκεντρικὴ ἡ ματιὰ του. Θέλει γὰ ζήση ὅλες τὶς χαρὲς τῆς ζωῆς σὰν
παιδὶ τῆς ἠλιόλουστης Μεσογείου θαλάσσης. Μπόρες τὸν ἔρριχνον συνεχῶς.
Ἄλλ' ὁ Καζαντζακισμὸς του εἶναι συμμετρικός, ὅπως καὶ τῆς Ἑλλάδας τὸ
πρόσωπο εἶναι γαλήνιο μέσα στὴν ἀνησυχία τῆς, ἀνήσυχο μέσα στὴν γαλή-
νη τῆς.

Χάρη καμμιὰ, Ζωή, δὲ σοῦ διακόνεψα
μηδ' ἔγειρα τὴ γνώμη ταπεινά
στὸ διάβα σου. Σ' ἀπόσκεπα δὲν κόνεψα
μηδὲ σ' ἀραξοβόλια γαληνά.

Πλούσιός σου γιός, τὰ πλούτη μου σπατάλεψα
σ' ὠραῖα ταξίδια μ' ὅλους τοὺς καιροὺς,
κυνήγησα στοιχιά, μὲ Χάρους πάλεψα
κι ἔστησα μ' ὅλα γλέντια καὶ χοροὺς.

Καὶ τὸ κρασί μου σύψυχο τὸ κέρασα
τῆς Πλάσης, καὶ μαζί σου στὸ χορό,
γῆς κι ἄστρα κι ἥλιους σέρνοντας, ἰεπέρασα
καὶ χάθηκα μ' ἑρθάνοιχτο φτερό.

Μετὰ τὸν Διονύσιο Σολομὸ ὁ Δελὴς δίπλα στὸν Παλαμᾶ καὶ τὸν Σικε-
λιανὸ προβάλλει στίχους ποῦ ἐκφράζουν συνοπτικὰ θεμελιακὲς ρήσεις τοῦ
πολιτισμοῦ μας.

Χαροντοπάλεφα μιὰ νύχτα καὶ στὸν Παρθενῶνα.
 Μιὰ νύχτα - κι εἶταν γιὰ ἔλους τοὺς αἰῶνες.
 Καὶ τὸν γονάτισα. Μὰ ἀφῆκε τὸν ἀγῶνα
 καὶ μοῦπε: Στοίχιωμένος εἶν' ὁ θράχος
 καὶ σὲ βοηθοῦν, μὲ πολεμοῦν μαζί σου κι οἱ κολόνες

Νὰ δικαιομετρηθοῦμε,
 καὶ γιὰ τοῦ κόσμου τὴν κορόνα,
 στοῦ κάμπου κάτω ἔλα τ' ἀλώνια ἐσὺ μονάχος
 καὶ θὰ δοῦμε!

Καὶ τοῦ ἀποκρίθηκα: Ἢ γενιά μου Χάρε, ἐμένα,
 μοῦ μοίρανε μὲ σένα νὰ παλέσω αἰώνια,
 στὸν οὐρανὸ, στή γῆ, στὰ καταχθόνια,
 καὶ γιὰ κορόνα καὶ στεφάνι,
 κι ἓνα ἀγριλιᾶς κλωνάρι νὰ μοῦ φτάνει.
 Κι εἶτε στ' ἀλώνια δῶ τοῦ Νοῦ τὰ μαρμαρένια,
 ψηλά στὸ θράχο τῆς ἡλιοθρονης Ἀθήνας,
 ἦ, κάτω ἐκεῖ, ψ η λ ό τ ε ρ α στὰ χωματένια
 τοῦ Μαραθῶνα καὶ τὰ ὄγρα τῆς Σαλαμίνας,
 σμίξαμε, Χάρε, οἱ δύο, θυμῆσου
 πὼς στέκω μπρὸς Σου ὁ Διγενῆς ὁ νικητῆς Σου!

Αὐτοὶ οἱ στίχοι ἐκφράζουν τὴν ὑψηλόφρονα ἐλληνικότητα τοῦ ποιητῆ.
 Ὁ ψυχολογικὸς του Τιτανισμὸς ταυτίζει τὸ ἐλληνοκεντρικὸ πρὸς τὸ πανανθρώπινο. Δὲν εἶναι φορμαλιστικὸς ἔθνικισμὸς ἢ συνείδησι τοῦ ποιητῆ. Γιατὶ μέσα στοὺς στίχους αὐτοὺς χαροντοπαλεύει τὸ αἰώνιο κάλλος τῆς συμμετρίας τοῦ Παρθενῶνος μὲ τίς στοιχειωμένες καὶ καταχθόνιες δυνάμεις τῆς ἀδικίας στὸ μαρμαρένιο ἄλωνι τῆς αἰωνιότητος.

Χάρε, θυμῆσου
 πὼς στέκει μπρὸς Σου, ὁ Διγενῆς ὁ νικητῆς Σου

"Ἄσεβος Τάνταλος τῆς εὐσέβειας στὴν συμμετρία ποὺ εἶναι κάλλος ἀποκαλύπτεται ὁ κορυφαῖος ποιητῆς. Ὅσο κι ἂν στάθῃκε.

νυμφίος κι ἐγὼ μαρτυρικῶν ἐρώτων
 τὰ ἡδονικά σας ἔχω δοκιμάσει ρίγη

ἐν τούτοις τεντώνει τὸ τόξο του πρὸς τὰ ὑπερούσια, τὰ μεγάλα, τὰ μεταφυσικά καὶ τὰ αἰώνια.

.....

ἀλάργα, ἵστ' ἀνοιχτὰ προτοῦ λιμάνι
δεχτεῖ τὴ σκάφη μου γιὰ πάντα νεκροφόρα,
τὴ νύχτα, κι ὅσο βόγκει γύρω ἢ μπόρα,
ἄς γίνει τάφος μου τὸ κύμα, ὁ ἀφρὸς στεφάνι,

Ἐὸ Δελῆς στάθηκε μόνος κι ἔφυγε σιωπηλός. Ὅπως ὁ Σολωμὸς ἔτσι κι ὁ Δελῆς ἔμεινε ὁ ἔγκλειστος τῆς Κηφισσιᾶς. Ἐρημητήριο ἔγινε ἡ ψυχὴ του μπροστὰ στὴν ἀνακάλυψι τοῦ κόσμου.

Μοῦ τόχεις τάχο μυστικὸ τόσον καιρόν, ὦ Φύση,
ὅτι τὸ δεῖλι ἐστάλαξε μὲς στὴν ψυχὴ μου ἀπόψε;
Ὅχι, ἡ ζωὴ μου ἐγὼ καρπὸς δὲ θέλω γὰ κυλῆσει,
ρόδο ὅσο λάμπει, στὸν ἀνθὸ ἢ ἀφάνισέ με ἢ κόψε.

Καὶ μῆτε θέλω σὲ χρυσὸ ν' ἀργαμαδῆσω βάζο.
Στῆς νύχτας τὸ βασίλειο
σύφωτος θέλω ἐγὼ γὰ μπῶ, κι ἔτσι, ὡς ὀρθὸς κοιτάζω
κατάματα τὸν ἥλιο!

Μὲ αἰσθητικὴ πληρότητα Σολωμικὴ, μὲ μεταΠαλαμικὴ γιγαντωσύνῃ ἑλληνικότητος καὶ παρόχθιος τοῦ Σικελιανοῦ στὴν μεταφυσικὴ, ἔκλεισε τὰ μάτια του ὁ ἐρημίτης τῆς Κηφισσιᾶς ὡς εὐσεβιστῆς τοῦ ἀγνωστου Πεπρωμέ-
νου καὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ κόσμου. Ἦταν ἑλληνικὸς ἔπως θᾶλεγε καὶ ὁ Καβάφης. Ἄλλ' ἑλληνικὸς τῆς εὐπρέπειας, πιστὸς στὰ ἄδυτα τῆς εἰμαρ-
μένης. Ὄντας συμμετρικὸς κατὰ τὴν λογικὴ του ἐπένδυσι ἐξήτησε γὰ σπά-
ση τὰ ἔρια τοῦ λογικοῦ ἄστεως καὶ ν' ἀναμετρηθῆ μὲ τὸ χάος, ὅπως ἀκρι-
βῶς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος. Ἡ ἐμπειρία του ἦταν ἀποκαλυπτικὴ. «Κι εἶναι δι-
κός σου ὁ κόσμος ὅσος δὲν τελειώνει». Ἄν ὁ Ἀσιάτης ἦταν βρισκόμενος μπρο-
στὰ στὸ χάος διαλύεται μέσα σ' αὐτό, ὁ Ἕλληνας, ὁ Δελῆς στέκει σὰν ἄν-
δρας ἀπέναντι στὸ χάος καὶ ὀργανώνει τὸ χάος γιατί αὐτὴ εἶναι ἡ δημιουργι-
κὴ δύναμι τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

Ἐὸ νεοἑλληνας Δελῆς ἀπὸ τὴν σκοτεινὴν μεταφυσικὴν τοῦ ἀπεῖρου ξανα-
πλάθει ὡς μεταίχμιος τοῦ Σολωμοῦ—Παλαμᾶ—Σικελιανοῦ τὴν συμμετρίαν τοῦ
ἀνθρωπισμοῦ, τὴν εἰμαρμένην τῆς εὐγένειας, τὸν λυρισμὸν τῆς αἰσθητικῆς
πληρότητος.

ΜΑΤΙΑ μεγάλα, ἀδάκρυτα τῶν πόνων τῶν μεγάλων
δυσὸ μάτια κάπου ἀγάπησα κι ἐγὼ μιᾶς Ὀφηλίας,
κι εἶταν σὰν ἄστρα, κι εἶτανε σὰν κόσμοι αἰθέρων ἄλλων
καθρεφτισμένα στὰ θαθιὰ· γερὰ μιᾶς Κασταλιάς.

Τῶν ζωντανῶν ἀπαρνητής, τῶν ἰσκιῶν κυνηγάρης,
ἀκόμα γέρω διφερὰ τὰ μύτια στὸ εἶδωλό τους,
περᾶ ἢ ζωὴ βασίλισσα, κι ἐγὼ τρελλὸς λυράρης
ταιριάζω τὰ τραγοῦδια μου στὸ γέλιο τὸ τρελό τους.

Μὰ τάχα νάναι ἡ Ὁμορφιά πού ἀζύγιωτη μοῦ βάζει
πνίχτρας ἀγάπης δόλωμα στὰ βάθη νὰ μὲ σύρει,
γιὰ νὰν' τὸ γέλιο τῆς ζωῆς πού ἀτρύγιτη χλευάζει
τ' ἄδεια μου χέρια στῆς χαρᾶς τὸ πλούσιο πανηγύρι;

Ἐξω ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ ἄρμονία τῆς ποιήσεώς του ὁ Δελῆς εἶναι ἕνας νεοέλληνας πού ἐγγοεῖ γὰ πολυτεύεται στὰ βρια τῆς λογικῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς ἀγνωσίας τοῦ ἀ-λόγου. Μέγας ὁ ἔρωσ του πρὸς τὸ ἀγνωστον, τὸ μεταφυσικόν, τὸ οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ἄλλ' ὁ φόβος τῆς ἀσυμμετρίας τοῦ ἀγνωστοῦ τὸν ἐπαναφέρει θίαια καὶ ἕμμεσα στὰ περιωρισμένα βρια τῆς λογικῆς. Αὐτὴ ἢ ταλάντευσις δείχνει καὶ τὸ δράμα του. Ὁ εὐγενὴς ἱππότης τοῦ ἀγνωστοῦ ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἄλλο ὄργανο ἀπ' τὴν λογικὴ συνεβιάσθη μὲ τὸν ἀνθρώπινο λόγο ἀφοῦ-τοῦ ἦ-ταν ἀδύνατο νὰ συλλάβῃ τὸν θεῖον ἢ μεταφυσικόν. Ὁ Δελῆς μᾶς ἐδίδαξε ὅτι ἡ κλασσικὴ συμμετρία συλλαμβάνεται ἀκόμη καὶ διὰ τῆς μεταφυσικῆς. Τούτῃ ἦταν ἡ ὀδυνηρὴ ἐμπειρία του. «Τοὺς ἀρραδαῖνες του μὲ τὸ ἄπειρο γιορτάζει».

Ἄεναη ἢ κίνησί του πρὸς τὰ μεγάλα καὶ τὰ ὑψηλά. Ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀράζει, εἶν' ἀγνωστο γι' αὐτὸν τὸ ἀραξοβόλι. Ἄλλ' οἱ ὅποιοιδήποτε μπόρες μὲ τὴν ἀεναη κίνησι κάθε ἄλλο παρά τὸν κἀνον «θλιβερό». Γιατὶ ὁ Δελῆς μέσα στὸν θάνατο βλέπει τὴν ζωὴ καὶ τὴν ἀντιμετωπίζει ἀντρίκια ὡς Διγενῆς Ἀκρίτας. Πολέμαρχος γιὰ τὸ ἔνθεο ἰδανικὸ τῆς ζωῆς καθὼς ἦταν ντυμένος μὲ τίς φαουστικὲς ἀξίες τοῦ πολιτισμοῦ μας, Ἕλληνας πού ἀντικρύζει σὰν ἄντρας τὸ χάος μὲ ὀντολογικὴ σύλληψι τοῦ κόσμου φυσικὸ ἦταν νὰ κατηγορηθῇ ὡς μὴ προσιτὸς ἀπ' ὅσους ἔχουν μιὰ ἐπιδερμικὴ σύλληψι τοῦ κόσμου. Κι ὅμως ὁ λυρικὸς Δελῆς συγκινεῖ ἀπέραντα καὶ ἱκανοποιεῖ ποιητικὰ ὄχι μόνον τοὺς αἰσθηματικούς ὀπαδοὺς τοῦ Πορφύρα, ἀλλὰ κι αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ὀπαδοὺς τῆς βαθυστόχαστης ποιήσεως τοῦ Παλαμά. Εἶναι προσιτότερος τοῦ Σικελιανοῦ καὶ τοῦ Παλαμά καὶ κατὰ πολὺ θαυότερος τοῦ Πορφύρα. Γιατὶ ὁ Δελῆς εἶναι πολὺ πιὸ ἀνθρώπινος ἀπ' ὅλους καὶ κατὰ τοῦτο ἑλληνικότερος. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ θέσι του στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία εἶναι πανύψηλη. Ἀνῆκει στὶς κορυφές μας. Ὁ Νεφέληγερέτης ποιητῆς ἀνῆκε στὸ δωδεκάθεο τοῦ νεοελληνικοῦ Ὀλύμπου γιὰτὶ διασταυρῶνει αἰσθητικὰ τὴν ὀρθοφροσύνη τῶν Παρνασικῶν μὲ τὸ ἐκχυλίζον αἰσθημα τῶν λυρικῶν καὶ τὴν μεταφυσικὴ ὀδύνη τῶν ὀντολόγων, οἰκοδομῶντας ἔτσι μιὰ σύνθετη δική του, ὀλότελα προσωπικὴ «Κι εἶναι δικός σου ὁ κόσμος ὅσο δὲν τελειώνει».

ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΗΣ

Ὁ έρημίτης ποιητής τῆς Κηφισιάς

Διπλοπεθαίνουσι οἱ νεκροὶ ποῦ ἡ λησιμονία θαραίνει
κι' ἀνθοὶ τῶν τάφων ἡ χαρὰ στὴ θύμησή των πάντω

Γ. ΔΕΛΗΣ

Κάποια τελευταία μέρα τοῦ Αὐγούστου 1954 ὁ Γεώργιος Δελῆς ἔφυγε ἀπὸ κοντά μας.

Ὁ θάνατος λυτρωτικά ἔπαιρνε τὴν ψυχὴ τοῦ μεγαλόπνοου ποιητῆ τῶν «Λυρικῶν».

Ὁ Κύριος τὸν καλοῦσε στοὺς αἴκους τ' Οὐρανοῦ ἀντικρυ στὸ θεϊκὸ φῶς.

Ἐνας μικρὸς τάφος, στὸ γραφικὸ Κοιμητήρι τῆς Κηφισιάς, δεχόταν τὸ ἀσκητικὸ κορμὶ τοῦ ποιητῆ κι ἡ ἀττικὴ γῆ ἀγκάλιαζε γιὰ πάντα τὸ μεγάλο Θράκα λογοτέχνη.

Οἱ Μοῦσες, τὴ μέρα ἐκείνη, ἦσαν δακρυσιμένες. Θρηνοῦσαν τὸν χαμὸ ἐνὸς ἀκάματου ἐργάτη τοῦ ἔντεχνου λόγου, ἐνὸς ἥρωα τῆς σκέψης, ἐνὸς ξεχωριστοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' ἐκείνους, ποὺ πλουτίζουν τὴν πνευματικὴ κληρονομία τοῦ τόπου μας.

Ἀπόψε, μὲ τὴ συμπλήρωση εἴκοσι χρόνων ἀπὸ τὸν χαμὸ του, συγκεντρωθήκαμε, χάρις στὴν εὐγενεὴ πρωτοβουλία τῆς Ἑταιρίας Θρακικῶν Μελετητῶν, γιὰ νὰ τιμήσωμε τὴ μνήμη ἐκείνου, ποὺ ἀφιέρωσε τὴ ζωὴ του στὴν ὑψηλότερη ἐκδήλωση τῆς Τέχνης, τὴν Ποίηση.

Ἡ σημερινή μας συγκέντρωση ἀποτελεῖ ἔκφραση ἀγάπης καὶ προσφορά λατρείας πρὸς τὸν Γεώργιο Δελῆ, ποὺ φώτισε σὰν μετέωρο τὸν πνευματικὸ χῶρο, ἀφήνοντας τὸ φέγγος του στὸν οὐρανὸ τῆς ἐλληνικῆς Ποίησης.

Καὶ φορέας τῆς προσφοράς αὐτῆς ὁ σοφὸς Καθηγητὴς καὶ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ Δημήτριος Τσάκωνας καὶ ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν Πᾶνος Παναγιωτοῦνης. Ὁ δικός μας λόγος ἀμυδρὰ σκιαγραφία τῆς ζωῆς τοῦ ποιητῆ, καὶ σύντομη ἀναφορὰ στὸ πλούσιο κι ἐμπνευσμένο ἔργο του.

Ὁ Γεώργιος Δελῆς γεννήθηκε στὰ 1870 στὴ Βράιλα, ὅπου εἶχαν καταφύγει οἱ γονεῖς του, ἐγκαταλείποντες τὴν πανέμορφη μαυροθαλασσίτικη πόλη τῆς Μεσημβρίας, ὕστερα ἀπὸ τοὺς ἀπηγεῖς διωγμούς, πού ὑπέστη ἐκεῖ τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὸν ἀνελέητο δυνάστη.

Γιὰ τὴν Θρακικὴ πατρογονικὴ του καταγωγὴ, ὁ Γεώργιος Δελῆς ὑπερφηφανεύοταν πάντοτε κι ἡ ἀγάπη του γι' αὐτὴν ὑπῆρξε, ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἐνθερμη.

Τὰ ἐγκύκλια μαθήματά του ἔλαβε στὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Βράιλας καὶ τοῦ Γαλατσίου, τὰ δὲ γυμνασιακὰ στὸ Βόλο, ἀπ' ὅπου ἀποφοίτησε στὰ 1888.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησή του ἔρχεται στὴν Ἀθήνα κι ἐγγράφεται στὸ Καποδιστριακὸ Πανεπιστήμιο, ἀλλὰ σύντομα, στὰ 1890, μεταεγγράφεται στὴν ἰατρικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, ἀπ' ὅπου καὶ ἀποφοιτᾷ. Παράλληλα μὲ τὶς σπουδῆς του, τοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὶς Τέχνες καὶ νὰ παρακολουθήσῃ μαθήματα φιλοσοφίας, πού ἰδιαίτερα ἀγαποῦσε.

Στὸν ἄτυχο Ἑλληνοτουρκικὸ πόλεμο τοῦ 1897 ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα καὶ λαμβάνει μέρος ὡς ἐθελοντής. Τὸ ἄδοξο τέλος τοῦ πολέμου ἐκείνου τὸν ἀποκαρδιώνει κι ἐπιστρέφει στὴ Βιέννη. Μὲ πικρία, γράφει:

Τὴν κουρσεμένη σου τὴ γῆ ἀφίνοντας πατρίδα,
ὅς ἦταν νάλεγα ὄνειρο κακόνυχτο πὼς εἶδα...

Στὴ Βιέννη ἀσκεῖ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἱατροῦ, χωρὶς ἔμως νὰ παύῃ ν' ἀσχολεῖται μὲ τὴν ποίηση καὶ τὴ δημοσιογραφία. Διατελεῖ τακτικὸς ἀνταποκριτὴς τῆς ἐφημερίδος «Ἀκρόπολις» τοῦ Βλάση Γαβριηλίδου καὶ τοῦ «Ἄστου» τοῦ Κουσουλάκου.

Στὴν πρωτεύουσα τῆς Αὐστρουγγαρίας γνωρίζεται μὲ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ξένους συγγραφεῖς καὶ μὲ τὸν Κωνσταντῖνο Χρηστομάνο, πού παρακινεῖ τὸ Δελῆ νὰ ἐκδόσῃ τοὺς στίχους πού εἶχε γράφει στὰ Γερμανικά. Ὁ Δελῆς ἰδὲν εἰσακούει τὴν προτροπὴ τοῦ Χρηστομάνου οὔτε καὶ δημοσίευσε τίποτε τὰ ἔτη τῆς νεότητάς του, φρονώντας πὼς οἱ στίχοι που δὲν ἦσαν ἄξιοι νὰ τύχουν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας.

Στὰ 1908 ὁ Δελῆς ἔρχεται στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐγκαθίσταται μόνιμα. Λαμβάνει μέρος, ὡς ἐφεδρὸς ἱατρὸς στὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμο, μετέχει στὸ Κίνημα τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, τὸ 1916, καὶ πολεμᾷ στὴ Μικρασία κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸ τῆς ἀγῶνα 1919—1922.

Φλογερὸς πατριώτης ἀγωνίζεται γιὰ τὸ λυτρωμὸ τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν τῆς Ἰωνίας. Ὅλος, τώρα, ὁ Μικρασιατικὸς κάμπος ἀντηχεῖ ἀπὸ ἑλληνικὰ τραγούδια. Παντοῦ ἡ Νίκη στεφανώνει τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα.

Καὶ φτάνει ἡ μεγάλη ὥρα τῆς Θράκης, τῆς πατρίδας τοῦ ποιητῆ. Τοῦ χρυσοῦ αὐτοῦ κρίκου τῆς ἐλληνικῆς Ἱστορίας. Τῆς λύρα, τώρα, τοῦ Δελῆ δονοῦν οἱ παλμοὶ τῆς καρδιάς του ἀπ' ὅπου ἀναβλύζουν οἱ στίχοι του :

Καὶ τώρα ἐμπρός! Γιὰ τὴ Θράκη μας ὄλοι!
τὸ χακὶ τῆς τιμῆς νυφοστόλι!
Ἑλλαδίτες, Σμυρνηοί, Μακεδόνες
κι ὄσοι, πέρ' ἀπ' τὰ ρέπια τὰ Πόντια,
καὶ μὲ μπαλγαντάδες καὶ μὲ σφεντόνες
καὶ μὲ τὰ δόντια!

Κάτω τὰ μίσση, κάτω τὰ πάθη,
τ' ἄρματα κάτω τῆς προδοσίας,
σκούζουν οἱ τάφοι περ' ἀπ' τὰ βάθη
τῆς Μικρασίας.

Τὰ κόχκαλά μας γι' ἄρματα ἀδράχτε,
ἀητοὶ πετᾶχτε,
γενῆτε Χάροι,
ἕνας ὁ ἔχτρος:
ὁ Τοῦρκος μπρὸς
πίσω οἱ Βουλγάροι...

Σ' ὅλα τὰ πολεμικὰ προσκλητήρια τῆς Πατρίδας ὁ Δελῆς πάντα παρών. Πρῶσφερε πολὺτιμες ὑπηρεσίες καὶ τιμήθηκε μὲ πολλὰ παράσημα καὶ μετάλλια. Ἀρνήθηκε ὅμως, παρὰ τὶς ἐπίμονες προτάσεις, πού τοῦ ἔγιναν, νὰ μονιμοποιηθῆ ὡς ἀξιωματικὸς.

Στὰ 1921 ὁ Δελῆς ἐκδίδει τὴν πρώτη ποιητικὴ του συλλογὴ «Ἀπάνωμα Βράδνα», «προσθέτοντας μιὰ νέα χορδὴ στὴ νεοελληνικὴ λύρα», ὅπως σημείωσε ὁ Παῦλος Νιρβάνας.

Μετὰ ἕξη χρόνια, στὰ 1927, κυκλοφορεῖ τὴν ποιητικὴ του συλλογὴ «Τὰ σύννεφα στὸ Γέρμα», πού θραβεύεται ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, μὲ εἰσήγηση τοῦ Κωστῆ Παλαμιᾶ. Ἡ ποίησή του, παρουσιάζεται τώρα, «γεμάτη κυματισμοὺς καὶ ρώμη». Αἰσθημα θερμότητος μεταδίδει ὁ φιλοσοφικὸς του στοχασμὸς καὶ ἡ λυρικὴ του πνοή.

Ἀκολουθεῖ ἀργότερα ἡ ποιητικὴ συλλογὴ του «Ἄλλοτινὰ κι Ἄλλόκοτα» γιὰ τὴν ὁποία τιμήθηκε ὁ Δελῆς μὲ τὸ ἔπαθλο Παλαμιᾶ. Τὴν Κριτικὴ Ἐπιτροπὴ εἶχαν ἀποτελέσει οἱ Σικελιανὸς, Βάρναλης, Ξενόπουλος καὶ Κλέων Παράσχος.

Τὴ θραβευθεῖσα συλλογὴ ἐπακολουθοῦν τὰ «Συμφωνικὰ Παράπονα» (1949), τὰ «Πασχιζόντας» καὶ τέλος τὰ «Λυρικά» (1953), πού ἀποτελοῦν

συγκέντρωση τῆς προηγούμενης ἐργασίας του, μὲ προσθήκη κι ἄλλων ποιημάτων του. Τὰ «Λυρικά», πού προλογίζει ὁ Ἅγγελος Σικελιανός, ἐξεδόθησαν μὲ τὴν ἀποκλειστικὴ φροντίδα τῆς στενῆς κι ἀφωσιωμένης φίλης τοῦ ποιητῆ ἐκλεκτῆς ζωγράφου Ἄννας Καλλία—Βιτάλη.

Ὁ Δελῆς ἔκρουσε ὅλες τὶς χορδὲς τῆς πλούσιας λύρας του καὶ τραγούδησε τὴ ζωὴ σ' ὅλες τὶς ἐκφάνσεις της. Ἄνετα, φυσικά, δημιουργεῖ μέσα του, λυρικές καταστάσεις καὶ ὅτι ἡ ζωὴ ἀντικατροπτίζει στὴν ψυχὴ του, γίνεται αἶσθημα, ἔμπνευση, μελωδία.

Εἶναι ποιητῆς γνήσια λυρικός μὲ μιὰ φιλοσοφικὴ διάθεση. Τὸ λυρικό του αἶσθημα εἶναι ἡ ἀπόκρυφη δόνηση τῆς μουσικῆς του ἰδιοσυγκρασίας.

Ἄπ' ὅλους τοὺς στίχους τοῦ Δελῆ ἀναδύεται ἔντονη μελαγχολία, πού πηγάζει ἀπὸ τὴν «πικρὴ γεύση τῆς ζωῆς».

Ἄλλ' ἡ μελαγχολία, κατὰ τὸ λόγο τοῦ Πόε, εἶναι ὁ πιὸ νόμιμος ἀπ' ὅλους τοὺς ποιητικoὺς τόνους, ὁ τόνος τοῦ φανερώματος τῆς ἁμορφιάς, ἀπὸ ἡ Ὅμορφιά, ὅποιουδήποτε εἶδους, στὴν ὑπέρατη βαθμίδα της κινεῖ πάντα τὴν αἰσθαντικὴ ψυχὴ στὸ δάκρυ...

Κι ἡ μελαγχολία, «ἡ καταχνιά αὐτὴ τῆς ψυχῆς», πού πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ τοῦ Δελῆ ἐξιδανικεύεται στὶς ποιητικὲς του συνθέσεις: «Πλούσια ἡ θλίψη μου καὶ δὲν ψηφῶ τοῦ δάκρυου τὴ σπατάλη», τραγουδᾷ.

Κι' ἄλλοῦ:

... Βιολὶ κι ἐμὲ νυχτόλαλο μ' ἐρημοποιᾷζει ὁ πόνος
 μὲ τὸ δοξάρι τὸ ἄπνο,
 μ' ἀπὸ τὰ στήθια μου βαθὺς πετάει κάθε μου τόνος
 κι ἁρμονικὸ παράπονο.

Στὰ τραγούδια τοῦ Δελῆ ἀντικρίζεις τὴν καλόρρυθμη δεξιωσύνῃ τῆς στροφῆς, τὴ στιχουργικὴ ἁρμονία καὶ τὴν αὐστηρὴ αἰσθητικὴ τῶν λέξεων. Τὰ καλοδιαλεγμένα ἐπίθετα δίνουν χρῶμα καὶ παλμό καὶ ζεστασιὰ στοὺς στίχους τοῦ ποιητῆ:

«Δροσοδιαμάντια», «ἀστροσυννεφιά», «σπιθολαλιά», «κρῖνοπλούμιστη», «θησαυρόχαρη», «οὐρανόλαμπη», «ὀρθοπλόκαη», «ἠλιοκέραστη» κ.ἄ.

Ὁ Δελῆς πνευματικὸς ἀσκητής, ἔζησε ἐπὶ χρόνια ἀποτραβηγμένος ἀπὸ κάθε κοσμικὴ κίνηση στὸ ἐρημητήριό του τῆς Κηφισιάς. Ἡ μοναξιά ἦταν γι' αὐτὸν μιὰ ζεστὴ σιωπηλὴ συντροφιά. Σ' αὐτὴν εὗρισκε τὴ «δροσιὰ τῆς ζωῆς» του καὶ κάθε εὐτυχία:

Μονάχος σὰν καὶ χθὲς καὶ προχθὲς,
 σύντροφοί μου τὰ βιβλία κι ἡ συλλογὴ μου

Κι ἄλλου:

Μοναξιά, πνεῦμα τοῦ ἀπείρου, τοῦ ἐνείρου πηγαμένα
τῆς γαλημιᾶς βασίλισσα, τοῦ στοχασμοῦ παλάτι.

Ἄκόμη θὰ γράφει:

Μοιάζει ἡ ψυχὴ μου τὰ παλῆὰ τοῦ φθινοπώρου πάρκα
στ' ἀπόδροχο ὅταν ἔρημα σταλάζουνε τ' ἀπόσκια,
κι ἀντιφεγγίζουν ξέφυλλα μὲς στὶς λιμνιᾶς τὰ κίόσκια
μὲ τὴ βουθὴ στὴν ἄκρη τους λησμονημένη δάρκα.

Μὰ κι ὅσο νὰ σᾶς πόθησα, τῆς μοναξιᾶς μου ταίρια,
ὦ πάρκα μελαγχολικὰ τοῦ φθινοπώρου, σάμπως
μὲ τὴν ψυχὴ μου πιότερο νὰ πάει ὁ μαῦρος κάμπος,
ποῦ ἀπλώνει στὴν ἀστροφεγγιὰ τὴν ἔρημιὰ του πλέρια.

Ἡ ἀγάπη τοῦ ποιητῆ στὴ μοναξιά, ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος σὲ μιὰ σκληρὴ δοκιμασία ποῦ πέρασε. Γιὰ καιρὸ εἶχε τυφλωθῆ καὶ μόνο χάρις σ' ἐπιτυχῆ ἐγχείρησι τῶν διακεκριμένων ἐπιστήμονα Ἰωάννη Χαραμῆ ξανα-ὄρθκε τὸ φῶς του.

Ὁ Δελῆς ὑπῆρξε μοναδικὸ φαινόμενο σεμνότητας καὶ ταπεινοφροσύνης. Ποτὲ δὲν ἐπιζήτησε κότινους, δάφνες καὶ δόξες. Μισοῦσε θανάσιμα τὴ φήμη καὶ τὸ λιδογνωτό. «Μισῶ τὴ δόξα, τὴ δύναμη καὶ τῶν τραυῶν τὸ στέμμα», ἔλεγε. Γι' αὐτό:

Δὲν στόλισαν δάφνες τὸ μέτωπό μου,
μηδὲ στεφάνι: νικητῆ μπορεῖ νὰ δεῖξω.

Γιὰ κείνον ἓνα ἀπλὸ ἀγριλιᾶς κλωνάρι τὸν ἀρκοῦσε.

Ἄλλ' ἂν ἡ «Φῆμη ἢ μυρισάλπιγγη δὲν ἔφερε τ' ὄνομά του στὰ πέρατα τῆς Γῆς», δὲν παύει ὁ Δελῆς νᾶναι ἐσώτιμος μὲ πολλοὺς κορυφαίους Ἑλληνογενεῖς ποιητές.

Ὁ Παλαμιᾶς σὲ ποιήμα του γράφει, πῶς ἀνάμεσα στοὺς μετρημένους διαλεχτοὺς δόθηκε στὸ Δελῆ ἡ χάρις νὰ γνωρίσῃ τοῦ μουσικοῦ βουνοῦ, τοῦ Πανασσαοῦ, τὰ ὕψη.

Ὁ Δελῆς ἔγραψε καὶ δραματικὰ ἔργα, ὅταν ἦταν νέος, ἀλλὰ καὶ στὰ προχωρημένα του χρόνια, ὅπως τοὺς «Γάμους τῆς Πεντάμορφης», τὸν «Περί-ἀνδρo» κ.ἄ.

Τὰ ἔργα αὐτὰ ὅπως κι ἄλλα «γραπτὰ καμμάτια τοῦ νοῦ καὶ τῆς ψυχῆς

του, ὅπως ἀναφέρει, ἔμειναν στὸ βάθος τοῦ ἀνήλιαγοῦ συρταριοῦ του ἀκλήδευτα, θαμμένα».

Ἐπίσης ὁ Δεληῆς ἔγραψε περισιπούδαστὴ μελέτη γιὰ τὸν Γκαίτε, δοκίμια καὶ μελέτες. Πολλὰ ποιήματά του μεταφράσθηκαν στὰ γερμανικά, ἀγγλικά καὶ τὰ περιέλαβαν διάφορες ἀνθολογίες.

Ὁ Δεληῆς, γέρος πιά, κλεισμένος κι ἀπομονωμένος στὸ ἐρημητήρι τῆς Κηφισιάς, ἀναλογίζεται τὸν θάνατο. Προσεγγίζει πιά ἡ ὥρα γιὰ τὸ Κάλεσμα ἀπὸ Ψηλά. Μὲ βαθεῖα θλίψη, ἀλλὰ καὶ στωϊκότητα δίνει στίς στερνές του παραγγελίες. Δὲν θέλει στὸν τάφο του νὰ καίη «ἀκοίμητο καντήλι, οὔτε λιθάρι, τοῦ ἐφήμεροῦ τοῦ διάβα θυμιατάρι», οὔτε τ' ὄνομά του «νὰ σκαλιστῆ σὲ μπρούτζου ἢ σὲ μάρμαρου πλάκα ἀπάνω».

Τὸ μνῆμα μου ἐγὼ θέλω δίχως νεκροστόλι
καὶ κάγκελα καὶ φράχτες καὶ περβόλι
νὰ αἰγίη μὲ τὴν πλάση ἀπέραντο ὅλη.
Καὶ μήτε κυπαρίσσια, ἱτιές, κισσοὶ
καὶ πένθιμες φωλιές γιὰ νυχτοπούλια
νὰ μοῦ νερώνουν τοῦ ὕπνου τὸ κρασί.
Τὸν ἥλιο θέλω πλάκα μου χρυσῆ
στρωτῆ μὲ σπάρτα, μύρτα κι ἄγρια φοῦλια
καὶ σὰ θὰ πέφτει ἀγάλι ἢ νύχτα πάλι
γι' ἀκοίμητο καντήλι μου τὴν Πούλια...

Καὶ στὸ μνῆμα αὐτὸ «δίχως νεκροστόλι» εἶχαμε τὸ βλιθερὸ προνόμιο, ὡς Ὑπουργὸς τότε Προνοίας, νὰ καταθέσωμε ἕκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἕνα ἀπέριττο δάφνινο στέφανο.

Κίεσ καὶ Κοι.

Ὁ Γεώργιος Δεληῆς, τοῦ ὁποίου τὴ μνήμη τιμοῦμε ἀπόψε, ὑπῆρξε ὄχι ἀκριδῶς σημαίνει ἢ λέξι ποιητής. Νοῦς καὶ αἴσθημα, τέχνη καὶ σκέψη, ρυθμὸς καὶ ἀρμονία. Ἡ ποίηση ἦταν γι' αὐτὸν κάτι τὸ ὑψηλό, τὸ ἀνώτερο, τὸ ἱερό.

Τὰ τραγοῦδια του, τὰ λευκά τῶν στοχασμῶν του λουλούδια θὰ μένουν ἀμάραντα καὶ θὰ σκορποῦν πάντα τὸ ποιητικὸ τους μῦρο.

Ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ποίηση, «τὴν ἐπίγεια αὐτὴ ἀδελφὴ τῆς οὐράνιας θρησκείας», θὰ σταματοῦν μπρὸς στὸ ἔργο τοῦ Ποιητῆ τῶν «Λυρικῶν» καὶ κάποιον δάκρυ εὐγνωμοσύνης θὰ κυλάει στὴ μνήμη τοῦ τραγουδιστῆ καὶ δουλευτῆ τοῦ Ὁραίου, τοῦ Γεωργίου Δεληῆ.

ΠΑΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΚΟΠΙΑΣ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΓΕΝΕΑΣ

Ο Μεγάλος ποιητής "Αγγελος Σικελιανός, αναφερόμενος στο έργο του Γεωργίου Δελή, γράφει ότι: ή ποιητική του έχει τις ρίζες της στο έδαφος μιᾶς τραγικότητας και από το έδαφος αυτό άντλει την καθαρότερη αλλά συγχρόνως και την πιο συγκεκριμένη έκφρασί της.

Διαβάζοντας ξανά την ποίησι του ἀξέχαστου αὐτοῦ ἑλληνα ποιητῆ στάθηκα για ἄλλη μιὰ φορά με θαυμασμό στο λυρικό ἀδρὸ και τραγικό συγχρόνως στοιχείο τῆς ποιητικῆς του γραφῆς.

Ο Δελῆς στάθηκε μιὰ ἀπὸ τις κορυφῆες στιγμῆς τῆς ἑλληνικῆς ποίησης. Ἐκείνο πὸν μπορεῖ κανεὶς νὰ σημειώσῃ εὐθὺς ἀμέσως μελετώντας τὸ ἔργο του ἔτσι πὸν θὰ τὸ δοῦμε παρακάτω, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ λυρική του ἐπίδοση και τὴν φιλοσοφική του ἔφεση εἶνα: και ἡ ἑλληνοκεντρικὸτητα τῆς ποίησῆς του πὸν τὴν ἐκφράζει πότε ἀμεσα και ἀπερίφραστα, και πότε ἔμμεσα ὑμνώντας λυρικά τὸν ἑλληνικὸ χῶρο, τὴν ἑλληνική φύση, τὸν ἑλληνισμό και ὅτι τελικά τὴν ἐκφράζει.

ΣΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗ ΧΩΡΑ

— Καὶ στῶν Ἑλλήνων τῆ χώρα
τῆς γῆς ἐφήμερος περάτης
μὲ τ' ἀκρογιαλῖα μὲ τοὺς βράχους, τὰ νερά της,
τῶν ἀθανάτων ὄλα μοίρασα τὰ δῶρα.
Και τὴν καλύδα μου ἔστησα ἐκεῖ κάπου
στῆς θάλασσας κοντὰ τὰ φλοισβοχάδια
στὴν παραδείσια γύμνια τῶν βουνῶν ἀγνάντια,
μὲ τ' ἀσημένια βράδια, τὰ χρυσὰ λισπύρια...
Κι' ἤπια τὸν ἥλιο ἀκράτο
στὰ πλούσια τῆς αὐγῆς ξεφάντια
και τὸ ἀστροκέραστο κρασί
στῆς νύχτας τὰ ζαφείρινα ποτήρια.

Κι' ἔγινε Θεός ὁ πόνος μου στὴ χώρα ἐκείνη,
 Θεός κι' ὁ θάνατος, ὠραίος. Κι' ἔγινε κρήνη
 γλυκολαλοῦσα μὲ τὴ Νιόβη, ἀηδὸν: μὲ τὴ Φιλομήλα
 καὶ μὲ τὸ Νάρκισσα λουλούδι,
 καὶ γίνηκα ὅλος ὁμορφιά φῶς καὶ τραγοῦδι.

Νὰ ἕνας ὕμνος τοῦ Γεωργίου Δελῆ στὸν ἑλληνικό χώρο πού ὥστόσο, κι' εἶναι λυπηρὸ αὐτό, σχεδὸν ξέχασε τὸν ποιητὴ του, τὸν ποιητὴ πού τὴ ζωὴ του καὶ τὸ ἔργο του, ἀν καὶ ἔζησε τόσα χρόνια μακριὰ της, τὰ ἀντλήσε ἀπὸ τοὺς λυρικούς ἀνθούς τῶν περιβολιῶν της, ἀπὸ τὰ πεντακάθαρα νερά της ἀθάνατης γῆς της.

Κι' ὁ ἑλληνοκεντρισμὸς τοῦ Δελῆ δὲν εἶναι οὔτε ἐπιφανειακὸς οὔτε ἐθνικιστικὰ ἐπιπόλαιος, εἶναι ἕνας ἑλληνοκεντρισμὸς βάθους τέτοιος πού θὰ μποροῦσε νὰ σταθῆ δίπλα στὸν ἑλληνοκεντρισμὸ τοῦ Κωστή Παλαμά κι' ἴσως ἦταν δυνατὸν νὰ χαρακτηρισθῆ καὶ ποιο αὐσιαστικὸς ἀκόμη.

Ἐν ὅλο σχεδὸν τοῦ ἔργο τοῦ ποιητῆ συγκεντρώθηκε τὸ 1953 σ' ἕνα ὀγκώδη τόμο μὲ τὸν τίτλο «ΤΑ ΛΥΡΙΚΑ».

Ἐν ὅλο Δελῆς ἀγκαλιάζει μὲ τὴν ποίησή του ὁλόκληρο τὸν κόσμον μὲ τὰ δράματά του καὶ τὴν ἀγάπη του στὸν ἄνθρωπο, γίνεται ποιητὴς πανανθρώπινος.

Σηκωθῆτε, ξυπνήσαν οἱ σκύλοι
 Στὰ παλάτια χιμῆζαν οἱ δρόμοι
 Ταμπουρώστε τίς πόρτες τὴν πύλη
 καὶ χτυπάτε, δικοὶ μας οἱ νόμοι
 καὶ τὸ κράτος ἐμεῖς.

Θὰ μᾶς πεῖ στὸ ποίημά του «Οἱ λίγοι», πού μαζί μὲ τὰ ποιήματά του «Οἱ Ἀντίμαχοι» εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ του τραγοῦδια μὲ κοινωνικούς προσανατολισμούς.

Ἀκόμη ὁ Δελῆς εἶχε συλλάβει ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του τὰ μελλούμενα, τὸ ποίημά του «Ὁ Χιονάνθρωπος» εἶναι προφητικὸ.

Ἐν ὅλο μὲς μὲς Σικελιανὸς ἀγάπησε καὶ τὸν ποιητὴ Γ. Δελῆ καὶ τὸ ἔργο του καὶ τὸν ἀγάπησε αὐτὸς ὁ μεταφυσικὸς λυρικός μας γιατί στὸ βάθος διεπίστωσε τὴν ταύτιση τοῦ ποιητῆ μὲ τὸ ἔργο του εἶδε πῶς ὁ Δελῆς, ὅπως καὶ αὐτὸς σὰν μόνη ἀπόλυτη ἀξία τῆς ὑπαρξῆς του θεωροῦσε τὴν ποίηση κι' ὁ ἀληθινὸς ποιητὴς ἀπὸ αὐτὸ διακρίνεται ἀπὸ τὴν ταύτιση μὲ τὸ ἔργο του ὥστε μὲ λέξεις καὶ δράματα ν' ἀποκαλύπτει τὴν ἀπόλυτη ἀξία τῆς ζωῆς, μέσα ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ἀξία τῆς ποίησης.

Νὰ τί γράφει ὁ Σικελιανὸς στὸν πρόλογο τῶν Λυρικῶν τοῦ Γ. Δελῆ.

«Υπάρχει δέθαια καὶ μιὰ κάποια φυσιοκρατικὴ κληρονομιά στὴν πιὸ στενὴ

ἐρμηγεία τοῦ ὄρου, ποῦ κι' αὐτὴ χρωστᾶμε γὰ τὴ δάλουμε στὴ ζυγαριά μας, ὅταν πρόκειται γὰ κρίνουμε τὸν ὁποιοδήποτε πνευματικὸ καρπὸ μιᾶς ὠριμένης γεωγραφικῆς καὶ χρονικῆς καὶ ἱστορικῆς γενεαλογικῆς καταβολῆς, ἐνὸς ξεχωριστοῦ ἀτόμου». Ἡ πληροφορία πὼς ὁ Δελής κατάγεται ἀπὸ τὴ Θράκη, ἔχει κι' αὐτὴ ἀσφαλῶς τὴ σημασία της καὶ τὸ δάρος της, ἀλλὰ στὸ σύνολο μᾶς παραμένει κάπως σκοτεινὴ. Δὲν εἶναι καθὼς ἡ περίπτωση τοῦ Παλαμᾶ, ὅπου ἡ Μεσολογγίτικη καταγωγή τοῦ Ποιητῆ καθὼς κι' ἡ ὅλη γενεαλογικὴ γι' αὐτὸν ἀναδρομὴ μας, μᾶς φωτίζει καὶ λεπτομερειακὰ ἀκόμα τὴν περίπτωση τῆς ψυχικῆς του καὶ διανοητικῆς κληρονομιάς.

Γιὰ τὸ Δελή, καὶ μόλις ἔρθουμε σὲ κάποια ὑπεύθυνη ἐπαφὴ μὲ τὴ ζωὴ του καὶ μὲ τὸ ἔργο του, διαπιστώνουμε ἓνα πρᾶγμα. Ἡ ποίησις γι' αὐτὸν εἶναι μιὰ ἀπαιτησιὴ ἄμεση, ὀργανικὴ, ἀπόλυτη, ἓνα ὕψιστο κριτήριον, ἡ μόνη ἀσυζήτητη ἀξία. Κι' ἡ τελευταία αὐτὴ διαπίστωσις τοῦ Σικελιανοῦ γιὰ τὸ Δελή καὶ τὸ ἔργο του, ἔχει νομίζομε μεγάλη σημασία στὴν ὑπαρξιακὴ σύνδεση ἀνθρώπου καὶ ποιητῆ.

Ὅλοι ὅσοι εἶχαν τὴν τύχη γὰ γνωρίσουν ἀπὸ κοντὰ τὸν ποιητὴ Γεώργιο Δελή, συμφωνοῦν μὲ τὴν ἀπόλυτη ἀξία τοῦ ἀνθρώπου ποιητῆ ποῦ ζοῦσε μακριὰ ἀπὸ τὴν πολύδοξη ἀγορὰ τῶν πνευματικῶν ἀγοραπωλησιῶν, ἀπὸ τοὺς θορούδους καὶ τίς τυμπανοκρουσίες.

Στὴ μοναξιά ὅπως καὶ στὴν ποίηση ὁ ποιητὴς ἔδινε τὴν σημασία τῆς ἀπόλυτης ἀξίας.

Στὴν Κηφισιά, στὴν ἀπέριττη ἔπαυλὴ του ὀργάνωσε τὸν ποιητικὸ του κόσμον καὶ ἐπικαλέστηκε τὸ ὄνειρον, νοστάλγησε πόνεσε καὶ ἔγραψε.

Ἐγραψε ἔργο σημαντικό ποῦ σταματᾶ στὶς μέρες μας κι' ἐμᾶς τοὺς κάπως νεώτερους, ποῦ ἔχομε ταυτίσει τὴ σχέση μὲ τὴν ποίηση, στὴν μοντέρνα μορφὴ της, μὲ τὸ μεστὸ λόγον καὶ τὸ λυρικὸ βάθος μὲ τίς ἀναζητήσεις στὸ βαθύτερον εἶναι τοῦ ἀνθρώπου, στοὺς χώρους τοῦ σύγχρονου ὑπαρξιακοῦ εἶναι καὶ γίνεσθαι.

Ὁ ποιητὴς πιστεύει στὴν ἀπόλυτη ἀξία τῆς ζωῆς καὶ στὸ βάθος τὴν ἀγαπᾶ μὲ πάθος.

ΤΕΤΕΛΕΣΤΑΙ ΜΗΝ ΠΕΙΣ

ΑΝ ΤΩΝ ἀγώνων σου δεῖς ὅλα τὰ παλάτια
 δίσεχτοι ἀντίδρομοι καιροὶ γὰ τὰ σωριάζουν
 καὶ κουρσεμένα τὰ φτερά καὶ τὰ ὄνειρά σου
 στὸν ἄνεμον τῆς νύχτας γὰ σκορπᾶνε,
 τ ε τ έ λ ε σ τ α ι μὴν πεῖς, μὴ σὲ δαμάσει
 τοῦ νικημένου ἢ πίκρια. Ὁκνή ἢ ἐλαστήμια
 μὴ σοῦ μολέψει κι' ἀναντρητὰ χεῖλη.
 Σχύψε στὰ συντρίμμια.

Σκάψε στα ρημάδια.

Ψάξε βαθιά παντού κι ως τής ψυχής σου τ' άδεια.

κάποιο κάπου θάβρεις αντιστύλι

για ένα ακόμα βήμα προς τὸ φῶς σάν πρώτα.

Κι' ίσως και μιὰ σπίθα στην άθάλη

ἀπὸ τὴν παλιά τὴ φωτιά τὴν πλάστρα

για ν' ανάψεις πάλι

τὰ σθησιμένα σου άστρα.

Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τοῦ ποιητῆ ἔτσι ὅπως μᾶς ἔρχεται μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο του. Λόγος λυρικός και φιλοσοφικά καρτερικός, λόγος μεγάλος ἐνὸς ποιητῆ πὸν γνώρισε σὲ βάθος τὴ ζωὴ και τὴν ποίηση, πὸν συνταίριασε τὴν ποίηση μὲ τὴ ζωὴ.

Ὁ ποιητῆς Γιωργὸς Δελῆς μπορεῖ ἀκόμα μὲ τὴ σημαντικὴ λυρικὴ φωνὴ του και σήμερα νὰ μιλά ζεστὰ στὴν καρδιά μας.

Η ΠΡΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΥΛΙΑ*

Ἵνα κατανοηθῆ δεόντως ὅποια ἐθνολογικὴ καὶ ὕλική ζημία προσεγένετο εἰς τὸν Ἑλληνισμόν τῆς βορείου Θράκης διὰ τῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὴν 16ην Ἰουλίου 1906 διοργανωθέντων διωγμῶν καὶ καταστροφῶν καὶ ὅποια ἡ δύναμις αὐτοῦ καὶ ὁ σύνδεσμος πρὸς τὴν χώραν, ἦν ἀπὸ ἀμνημονευτῶν χρόνων κατοικεῖ, παραθέτομεν ὧδε ἀκριβῆ πίνακα τῶν ἐκκλησιῶν, τῶν σχολείων καὶ τῆς λοιπῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας τῶν διαφόρων ἑλληνικῶν Κοινοτήτων, ὡς καὶ στατιστικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ τῆς χώρας πληθυσμοῦ.

*

**

Ἐν τῇ περιφερείᾳ Φιλιππουπόλεως, ἀριθμύση ἐν ὅλῳ περὶ τὰς 23 χιλιάδας Ἑλλήνων, συμπαγεῖς ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ εὑρίσκοντο κυρίως ἐν ταῖς πόλεσι Φιλιππουπόλει καὶ Στενγημάχῳ. Ἐπίσης ἑλληνικαὶ Κοινότητες ὑπῆρχον ἐν ταῖς κωμοπόλεσι Περιστερᾶ καὶ Τατάρ Παζαρτζηκίῳ, ἑλληνικά δὲ ἦσαν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ροδόπης χωρία Κούκλαινα καὶ Ἄνω Βοδενά.

Ἡ κοινοτικὴ κατάστασις τῶν μερῶν τούτων, πρὸ τῆς συντελεσθείσης κατὰ τὸ προπαρελθὸν ἔτος καταστροφῆς, ἦτο ἐν γενικαῖς γραμματαῖς ἡ ἑξῆς:

Α' Φιλιππούπολις

Ἔδρα Ἑλληνος μητροπόλεως.

Ἔιχεν ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 71) 2—8 χιλιάδων ψυχῶν.

Ἡ βουλγαρικὴ στατιστικὴ ὑπεθίβαζε τὸν πληθυσμὸν τοῦτον μόνον εἰς 4 χιλιάδας, ἡ δὲ ἐλάττωσις αὐτῆ, ὡς ἴδωμεν κατωτέρω, ἐγένετο σκοπίμως, διὰ νὰ μειωθῆ ἡ ἀριθμητικὴ ἀξία τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου τῆς πόλεως.

Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης Φιλιππουπόλεως διετῆρει τὰς ἑξῆς ἑλληνικά σχολεῖα:

1ον) Ἐν Γυμνάσιον ἀρρένων ἐκ 5 τάξεων (4 γυμνασιακῶν καὶ μιᾶς προγυμνασιακῆς, ἀντιστοιχοῦσης πρὸς τὴν τρίτην τάξιν τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου) μετὰ 110—120 μαθητῶν καὶ 12 καθηγητῶν.

Ὡς παράρτημα τοῦ ἑλληνικοῦ Γυμνασίου ἐθεωρεῖτο τὸ Ζαρίφειον Δι-

* Περιοδικὸν «ὁ ἑλληνισμός».

δασκαλεῖον τῶν ἀρρένων, περιλαμβάνον κατ' ἔτος 40—50 ἐσωτερικούς μαθητάς.

2ον) Ἐν παρθεναγωγεῖον ἢ ἡμιγυμνάσιον θηλέων ἐκ τριῶν γυμνασιακῶν τάξεων μετὰ 65 μαθητριῶν καὶ 9 καθηγητῶν.

Παράρτημα τοῦ Παρθεναγωγείου ἦτο τὸ Ζαρίφειον Διδασκαλεῖον τῶν θηλέων, ἔχον κατ' ἔτος 15—20 ἐσωτερικὰς μαθητριάς.

3ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν ἀρρένων ἐξ 6 τάξεων (4 δημοτικῶν καὶ 2 ἑλληνικῶν) μετὰ 250 μαθητῶν καὶ 7 διδασκάλων.

4ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν θηλέων ἐξ 6 τάξεων (4 δημοτικῶν καὶ 2 ἑλληνικῶν) μετὰ 235 μαθητριῶν καὶ 6 διδασκαλισσῶν.

5ον) Τρία μικτὰ νηπιαγωγεῖα, περιλαμβάνοντα ἐν ὅλῳ 270—280 νήπια, ἄρρενα καὶ θήλεια, μετὰ 6 νηπιαγωγῶν.

Ὡς οἰκήματα τῶν σχολείων τούτων ἐχρησίμευον, διὰ μὲν τὸ ἑλληνικὸν Γυμνάσιον καὶ τὴν ἀστικήν Σχολὴν τῶν ἀρρένων τὸ δαπάναις τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τῆς Κοινότητος Γρ. Μαρασλῆ ἀνεγερθὲν πρό ἐπταετίας μεγαλοπρεπὲς κτίριον, διὰ δὲ τὸ Παρθεναγωγεῖον, τὰ Οἰκοτροφεῖα, τὴν ἀστικήν Σχολὴν τῶν θηλέων καὶ τὰ Νηπιαγωγεῖα ἰδιαίτερα οἰκήματα, ἀνήγοντα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Κοινότητα Φιλιππουπόλεως. Πρὸς συντήρησιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων ἐδαπανῶντο κατ' ἔτος περὶ τὰς 80 χιλιάδας φράγκων, ἐκτὸς τῶν ἐκτάκτων ἐξόδων καὶ τῶν ἄλλων ἐξαιρετικῶν δαπανῶν.

Κατὰ συνέπειαν ἐν Φιλιππουπόλει ὑπῆρχον τὸ ὅλον 7 ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ 2 οἰκοτροφεῖα μετὰ 950 μαθητῶν καὶ 35—38 διδασκάλων. Ἐκ τῶν μαθητῶν τούτων ἐλάχιστον σχετικῶς μέρος προήρχετο ἐξ ἕλης τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ τῆς λοιπῆς Θράκης· ἦσαν δὲ οὗτοι μαθηταί, φοιτῶντες ἰδίως εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου. Οἱ ἐπίλοιποι μαθηταί τῶν νηπιαγωγείων, τῶν ἀστικῶν σχολῶν καὶ ἐν μέρει τῶν Γυμνασίων, ἀνερχόμενοι εἰς 850 περίπου, ἦσαν Ἑλληνόπαιδες καταγόμενοι ἐξ αὐτῆς τῆς Φιλιππουπόλεως.

Προκειμένου λοιπὸν περὶ τῆς βουλγαρικῆς στατιστικῆς, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἐκ τῶν ἐνταῦθα παρατιθεμένων ἀκριβεστάτων ἀριθμῶν γενῶνται ἀμέσως ἢ ἀπορία, πῶς ἦτο δυνατόν ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς πόλεως νὰ ἀνήρχετο μόνον εἰς 4 χιλιάδας, ἀφοῦ τὸ ἐν τέταρτον τοῦ ἀριθμοῦ τούτου παρουσιάζετα· ἐν τῇ πραγματικότητι ὡς μαθητικὸς πληθυσμὸς; Ἐκτὸς τούτου ἐν τῇ ἑλληνικῇ Μητροπόλει ὑπῆρχε πρό τινων ἐτῶν ἐκλογικὸς κατάλογος, ἀναριθμῶν εἰς 800 καὶ ἐπέκεινα τοὺς Ἑλληνας ψηφοφόρους, εἶνε δὲ γνωστὸν, ὅτι ἐν Βουλγαρίᾳ δικαίωμα ψήφου εἶχον μόνον οἱ Ἑλληνες ἰθαγενεῖς καὶ ὑπήκοοι τοῦ τόπου καὶ ὅτι ἐκτὸς αὐτῶν ἐν Φιλιππουπόλει ὑπῆρχε καὶ μέγας ἀριθμὸς ὁμογενῶν, ἐχόντων ἑλληνικὴν, ὀθωμανικὴν ἢ ἄλλην ξένην ὑπηκοότητα.

Ἡ Φιλιππούπολις εἶχε 7 ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, ἀπέναντι 4 βουλγαρικῶν, καὶ ἐκ τούτων ἀνηκουσῶν ἄλλοτε τῶν δύο εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι ἦσαν τελευταίως: 1ον) ἡ τῆς Ἁγίας Μαρίας, χρησιμεύουσα καὶ ὡς μητροπολιτικὸς ναός, 2ον) ἡ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, 3ον) ἡ τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, 4ον) ἡ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, 5ον) ἡ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, 6ον) ἡ τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπους καὶ 7ον) ἡ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου. Ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων, ἡ μὲν τῆς Ἁγίας Κυριακῆς εἶχε καταληφθῆ ἡ πρὸ δεκαετίας περίπου ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, αἱ ὁδὲ λοιπαὶ ἔξ διηρηπάγησαν τὴν 16ην προπαραελθόντος Ἰουλίου, ἀπεδόθη δὲ μετὰ τινος ἡμέρας μόνον ἡ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, διότι αὐτὴ ἦτο ἰδιοκτησία ἀτομικῆ Ἑλληνόσπιτος.

Ἐκτὸς τῶν ἐν Φιλιππουπόλει σχολείων καὶ ἐκκλησιῶν ὑπῆρχον εὐδοκίμως ἐργαζόμενα τὰ ἑξῆς ἑλληνικὰ σωματεία:

1ον) Ὁ ἑλληνικὸς φιλαρμονικὸς Σύλλογος «Ὀρφεύς», περιλαμβάνων ἐκτὸς τοῦ Μουσικοῦ τμήματος, φιλολογικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν τοιοῦτον.

Ὡς παράρτημα τοῦ Συλλόγου τούτου ἐθεωρεῖτο τὸ Συσσίτιον τῶν ἀπόρων μαθητῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ καθ' ἑκάστην ἐτρέφοντο δωρεὰν 10—110 ἄποροι μαθηταὶ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων.

Ὁ φιλαρμονικὸς Σύλλογος εἶχεν ἰδιαίτερον κατάστημα μετὰ νέου παραρτήματος, χρησιμεύοντος διὰ τὴν λειτουργίαν τοῦ Συσσιτίου.

2ον) Ὁ ἐθνικὸς Σύλλογος «Ὀμόνοια», σωματεῖον τῶν Ἑλλήνων ὑπηκόων, τοῦ ὁποίου παράρτημα ἦτο ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ Λέσχη, εὐρισκομένη ἐν τῇ κεντρικωτέρᾳ τῆς πόλεως ὁδῷ.

3ον) Ἡ Ἀδελφότης τῶν Ἑλληνίδων κυριῶν «Εὐρυδίκη», συντηροῦσα ἴδιον νηπιαγωγεῖον.

4ον) Ὁ ἑλληνικὸς λαϊκὸς Σύλλογος «Ἀλληλοβοήθεια».

καὶ 5ον) Ὁ ἑλληνικὸς γυμναστικὸς σύλλογος «Ἡρακλῆς».

Ἐν Φιλιππουπόλει ἐξεδίδοντο δύο ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες καὶ ἓν μηνιαῖον περιοδικόν: α) ἡ «Φιλιππούπολις», ἐθνικὸν δημοσιογραφικὸν ὄργανον, ἐπὶ τριακονταετίαν σθεναρῶς ἀγωνισθὲν ὑπὲρ τῶν ἑλληνικῶν συμφερόντων καὶ ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου δημοσιογράφου κ. Δημ. Κουμαριανοῦ, β) αἱ «Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου», ἐκδιδόμεναι ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Σ. Κωνσταντινίδου καὶ γ) τὸ μηνιαῖον οἰκογενειακὸν περιοδικὸν «Υγεία», ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ Ἀχιλ. Ἀρμολίου.

Τὴν 16ην Ἰουλίου 1906, ἡμέραν τῶν παραχῶν τῆς Φιλιππουπόλεως, καταλήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἢ κατεστράφησαν ἐν μέρει:

1ον) Τὸ μέγαρον τοῦ Ἑλληνόσπιτος μητροπόλεως, λαμπρὸν οἶκημα, ἀνεγερθὲν πρὸ δεκαετίας δι' ἐξόδων τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος.

2ον) Αἱ ἔξ ἑλληνικαὶ ἐκκλησίαι, τῶν ὁποίων διηρηπάγησαν τὰ πολῦτιμα

ἀντικείμενα, τὰ ἱερά ἄμφια καὶ σκεύη, ἐκάησαν δὲ καὶ ὅλα τὰ ἑλληνικὰ βιβλία.

3ον) Ἡ ἑλληνικὴ Σχολὴ Μαρασλή, ἐσωτερικῶς κατερειπωθεῖσα.

4ον) Τὸ ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον, ὑποστάν τὴν αὐτὴν τύχην, μετεβλήθη εἰς παράρτημα τοῦ βουλγαρικοῦ Γυμνασίου τῶν θηλέων.

5ον) Τὰ τρία νηπιαγωγεῖα, καταληφθέντα ἄνευ καταστροφῆς, ἐχρησίμευσαν τὸ μὲν ἕν ὡς βουλγαρικὴ ἐπαγγελματικὴ Σχολή, τὸ ἕτερον ὡς αἵθουσα συνεδριῶν διαφόρων βουλγαρικῶν σωματείων καὶ τὸ τρίτον ὡς δημοτικὸν σχολεῖον.

6ον) Τὰ δύο Ζαρίφεια Οἰκοτροφεῖα, ἀφοῦ ὑπέστησαν σημαντικὰς βλάβας ἐγκατελείφθησαν κατόπιν καὶ μένουσι σήμερον κενά.

7ον) Τὸ κατάστημα τοῦ ἑλληνικοῦ φιλαρμονικοῦ Συλλόγου, τοῦ ὁποῦοι διηρπάγησαν ὅλα τὰ ὄργανα, ἡ μουσικὴ βιβλιοθήκη, τὰ ἐπιπλα καὶ τὰ διάφορα σκεύη τοῦ Συσσιτίου, ἔπερ χρησιμεύει σήμερον ὡς κατάστημα τοῦ βουλγαρικοῦ μουσικοῦ σωματείου τῆς πόλεως.

8ον) Ἡ ἑλληνικὴ ἐμπορικὴ Λέσχη, μεταβληθεῖσα εἰς ἐρείπιον.

9ον) Αἱ δύο παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν ἑλληνικαὶ Μοναί, ἡ τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων καὶ ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, αἱ ὁποῖαι, ἀρπαγείσαι τὴν 19ην καὶ 21 τοῦ αὐτοῦ μηνός, περιήλθον εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων μεθ' ὧν τῶν κτημάτων.

10ον) Ὀλόκληρος ἡ κτηματικὴ περιουσία τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος, καταληφθεῖσα μετὰ τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν.

11ον) 50—60 ἑλληνικὰ μαγαζεῖα, ἐργοστάσια καὶ διάφορα καταστήματα, τὰ ὁποῖα, λεηλατηθέντα, διηρπάγησαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου.

Αἱ ὀλικαὶ ἀπώλειαι τῆς Κοινότητος, συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀρπαγέντων κτημάτων, καὶ αἱ ζημίαι τῶν ιδιωτῶν ἀνέρχονται εἰς 6—7 ἑκατομμύρια φράγκων.

Β' Στενήμαχος

Ἡ ἑλληνικωτάτη αὐτὴ πόλις, δίωρον ἀπέχουσα τῆς Φιλιππουπόλεως, ἀπετέλει μετ' αὐτῆς τὸ σπουδαιότερον ἑλληνικὸν κέντρον ὅλης τῆς περιφέρειας.

Ἐπὶ ὀλικοῦ ἀριθμοῦ 14 χιλιάδων κατοίκων εἶχε συμπαγῆ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 11½ περίπου χιλιάδων Ἑλλήνων, ἔναντι 2 μόλις χιλιάδων Βουλγάρων καὶ τινῶν ξένων.

Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης Στενημάχου διετήρει τὰ ἐξῆς ἑλληνικὰ σχολεῖα:

1ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν ἐκ τριῶν τάξεων μετὰ 95 μαθητῶν καὶ 3 διδασκάλων.

2ον) Μίαν ἀστικήν σχολήν θηλέων ἐξ 6 τάξεων μετὰ 410 μαθητριῶν καὶ 6 διδασκαλισσῶν.

3ον) Τρία δημοτικά σχολεῖα ἐκ 4 τάξεων ἕκαστον μετὰ 525 ἐν ὄλῳ μαθητῶν καὶ 9 διδασκάλων.

καὶ 4ον) Τρία νηπιαγωγεῖα, περιλαμβάνοντα 540—550 νήπια, ἄρρενα καὶ θήλεα, μετὰ 7 νηπιαγωγῶν.

Ἐπομένως ἐν Στεννήμαχῳ ὑπῆρχον τὸ ὅλον 8 ἑλληνικά Σχολεῖα μετὰ 1575 μαθητῶν καὶ 25 διδασκάλων. Πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων τούτων ἐδαπανῶντο κατ' ἔτος ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς Κοινοῦτητος τῆς πόλεως ὑπὲρ τὰς 60 χιλιάδας φράγκων.

Ἡ Στενήμαχος εἶχεν ὀκτὼ ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, ἦτοι: 1ον) τὸν Ἅγιον Γεώργιον, 2ον) τὴν Ἁγίαν Τριάδα, 3ον) τὸν Ἅγιον Νικόλαον, 4ον) τὴν Ἁγίαν Μαρίναν, 5ον) τὴν Παναγίαν τοῦ Μεσοχωρίου, 6ον) τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον, 7ον) τὸν Ἅγιον Γεώργιον τοῦ Μετοχίου καὶ 8ον) τὴν Παναγίαν Βαλακλή. Ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων αἱ τρεῖς τελευταῖαι εἶχον καταληφθῆ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, αἱ δὲ λοιπαὶ διηρπάγησαν τὸν προπαρελθόντα Ἰούλιον, ἐπεστράφησαν δὲ μετὰ ταῦτα μόνον ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Ἁγίας Μαρίνης καὶ τῆς Παναγίας τοῦ Μεσοχωρίου, αἱ ὅποια μένουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων.

Ἐπίσης πρό τινων ἐτῶν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ ἔκτοτε ἔμεινεν εἰς τὴν κατοχὴν αὐτῶν, ἡ παρά τὴν Στενήμαχον ἀρχαία καὶ πλουσιωτάτη σταυροπηγιακὴ Μονὴ τοῦ Βατοκόβου μεθ' ὅλης τῆς κινήτης καὶ ἀκινήτου αὐτῆς περιουσίας.

Ἐκτὸς τῶν σχολείων, ἐν Στεννήμαχῳ ὑφίστατο καὶ εἰργάζετο εὐδοκίμως λαμπρὸν ἑλληνικὸν σωματεῖον, ὃ ἑλληνικὸς φιλαρμονικὸς Ὀμιλὸς, τοῦ ὁποίου παράρτημα ἦτο τὸ ἑλληνικὸν Ἀναγνωστήριον τῆς πόλεως.

Ἡ καταστροφὴ

Τὴν 23 Ἰουλίου 1906, ἡμέραν τῶν ταραχῶν τῆς Στεννήμαχου, διηρπάγησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων ἢ κατεστράφησαν ἐν μέρει:

1ον) Αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου, αἱ ὅποια μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῶν μετεβλήθησαν ἀμέσως εἰς βουλγαρικάς.

2ον) Τὰ κοσμητήρια τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα, τὰ βιβλία, τὰ ἱερὰ ἔμφια καὶ σκεύη ὄλων τῶν ἄλλων ἑλληνικῶν ναῶν, συληθέντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑπὸ τοῦ βουλγαρικοῦ ὄχλου.

3ον) Αἱ ἀστικάι σχολαί, τὰ δημοτικά σχολεῖα καὶ τὰ νηπιαγωγεῖα τῆς πόλεως τὰ ὅποια παρανόμως, κατέλαβεν ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ δημοτικῆς ἐκπαίδευσως περιφύμιου βουλγαρικοῦ νόμου.

4ον) Τὸ κατάστημα τοῦ φιλαρμονικοῦ Ὁμίλου, ὑποστάν μεγάλην φθοράν, καὶ ἡ αἴθουσα τοῦ ἀναγνωστηρίου, τῶν ὁποίων διηρπάγησαν τὰ ἐπιπλα, τὰ μουσικὰ ὄργανα, ἡ βιβλιοθήκη καὶ ὅλα τὰ ἄλλα πράγματα.

5ον) Ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης καὶ παρὰ τὸ χωρίον Ἄνω Βοδενᾶ ἑλληνικὴ Μογὴ τοῦ Ἁγίου Κηρύκου, ἣ ὁποία περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν Βουλγάρων τὴν 21ην Ἰουλίου μεθ' ὧν τῶν κτημάτων αὐτῆς.

6ον) Ἡ κτηματικὴ περιουσία τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος, καταληφθεῖσα μετὰ τῶν σχολείων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῆς,

καὶ 7ον) Ὑπὲρ τὰ 80 ἑλληνικὰ καταστήματα, ἀποθήκαι ἐμπόρων καὶ μικρότερα μαγαζεῖα, τὰ ὅποια, λεηλατηθέντα, διηρπάγησαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου.

Αἱ ὀλικαὶ ἀπώλειαι τῆς Κοινότητος Στενημάχου καὶ αἱ ζημίαι τῶν ἰδιωτῶν ἀνέρχονται εἰς 5½ ἑκατομμύρια φράγκων, ἐκτὸς τῶν ἀνυπολογίστων ζημιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη καὶ ἐξακολουθεῖ ἀκόμη νὰ ὑφίσταται τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον τῆς πόλεως ἐκ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐπιδηθέντος ἀθροῦς ἐκπατρισμοῦ.

Γ'. Ἄνω Βοδενᾶ, Κούκλαινα

Τὸ ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἀμιγές ἑλληνικὸν χωρίον Ἄνω Βοδενᾶ κατῳκεῖτο ὑπὸ 350 περίπου οἰκογενειῶν, ἧτοι 2.175 Ἑλλήνων.

Ἡ Κοινότης τοῦ χωρίου συνετήρει διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς πόρων:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένιον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 150 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

2ον) Ἐν μονοτάξιον σχολεῖον θηλέων μετὰ νηπιακοῦ τμήματος, 80 μαθητριῶν καὶ μιᾶς διδασκαλίσης.

καὶ 3ον) Μίαν ἐκκλησίαν (τῆς Παναγίας) καὶ ἕνα τοπικὸν Σύλλογον. Πρὸ διετίας τὸ χωρίον εἶχε καταστραφῆ κατὰ τὸ ἦμμου ἐκ μεγάλης πυρκαϊᾶς, ἀποτεφρωσάσης τὸ σχολεῖον καὶ 125 οἰκίας, ἀνεκτίσθη δὲ μόλις πρὸ ὀλίγου μεθ' ὧν τὰς δυσκολίας, τὰς ὁποίας παρενέβαλεν ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, χωρὶς νὰ παράσχη οὐδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς καταστραφέντας. Οἱ φιλότιμοι χωρικοὶ ἔσπευσαν δι' ἐράνων νὰ κτίσωσι νέαν σχολήν, δι' ἣν ἐδαπανήθησαν 20 χιλιάδες φράγκων καὶ τῆς ὁποίας τὰ ἐγκαίρεια ἐπρόκειτο νὰ γίνωσιν ἐπισήμως τὸν προπαρελθόντα Σεπτέμβριον.

Κατὰ τὰς τελευταίας ἀνθελληνικὰς ταραχὰς τὸ χωρίον δὲν ὑπέστη εὐτυχῶς οὐδεμίαν ἐπιδρομήν, ἐν τούτοις ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις κατέλαβεν αὐτὸ καὶ διώρισε δύο Βουλγάρους διδασκάλους, ἐπανειλημμένους ἐκδιωχθέντας ὑπὸ τῶν χωρικῶν. Σήμερον ἡ σχολὴ εἶνε βουλγαρικὴ ἄνευ μαθητῶν, ἐνῶ ἡ ἐκκλησία μένει ἀκόμη εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν Κούκλαινῃ, ὑπῆρχε σύμμικτος ἑλληνικὸς καὶ ὀθωμανικὸς πληθυ-

συνὸς μετ' ὀλιγίστων Βουλγάρων ὑπῆρχον 1.500 περίπου Ἕλληνας, διατηροῦντες:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων ἐκ 3 τάξεων μετὰ 115—120 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου.

2ον) Ἐν μονοτάξιον σχολεῖον θηλέων μετὰ νηπιακοῦ τμήματος, 82 μαθητριῶν καὶ μιᾶς διδασκαλίσης.

3ον) Δύο ἑλληνικὰς ἐκκλησίας.

Κατ' Αὐγούστον τοῦ 1906 κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα τοῦ χωρίου τούτου, μένουσι δὲ εἰσέτι ὑπὸ τὴν κατοχὴν αὐτῶν. Ἐκτὸς τούτου οἱ Ἕλληνας ἔπαθον καὶ ἀρκετὰς ζημίας.

Ὅστω τὰ δύο αὐτὰ χωρία εἶχον ὁμοῦ ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 3.675 κατοίκων, 3 ἑλληνικὰς ἐκκλησίας καὶ 4 σχολεῖα μετὰ 430 ἐν ὄλῳ μαθητῶν καὶ 5 διδασκάλων.

Δ'. Δερμὲν — Δερέ

Εἰς τὸ παρὰ τὴν Φιλιππούπολιν μικρὸν χωρίον Δερμὲν—δερέ ὑπῆρχον 250 Ἕλληνας, συντηροῦντες ἄλλοτε, μεθ' ὄλην τὴν ὀλιγαριθμίαν καὶ τὴν γλισχρότητα τῶν πύρων αὐτῶν, ἴδιαν ἐκκλησίαν καὶ μονοτάξιον σχολεῖον Ταῦτα κατέλαβον οἱ Βούλγαροι πρὸ τινῶν ἐτῶν.

Ε'. Περιστερὰ καὶ Τατάρ Παζαρτζήκιον.

Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης Περιστερᾶς, ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 550 Ἕλληνας, εἶχε:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων ἐκ 5 τάξεων μετὰ 30—35 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

2ον) Ἐν μονοτάξιον σχολεῖον θηλέων μετὰ νηπιακοῦ τμήματος, 45 μαθητριῶν καὶ μιᾶς διδασκαλίσης.

καὶ 3ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Πάντα ταῦτα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὴν 22αν Ἰουλίου, ἐλεηλατήθησαν δὲ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὰ ἑλληνικὰ καταστήματα καὶ τινες οἰκίαι.

Ἡ μικρὰ Κοινότης Παζαρτζηκίου, ἄλλοτε ἀκραιότερα, περιελάμβανε σήμερον μόλις 400 Ἕλληνας, διετῆρει δέ:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων ἐκ 5 τάξεων μετὰ 26 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

2ον) Ἐν μικτὸν νηπιαγωγεῖον, περιλαμβάνον 52 νήπια, ἄρρενα καὶ θήλια, μετὰ μιᾶς νηπιαγωγού.

καὶ 3ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ ὑπάρχουσα ἐκεῖ παλαιότερα ἐκκλησία τῆς Παναγίας ἦτο ἐπίσης ἑλληνική, διηρπάγη ὅμως ὑπὸ τῶν οὐβουλῶν πρὸ ἀρκετοῦ χρόνου. Μετὰ τὴν κατάληψιν αὐτῆς οἱ Ἕλληνες τῆς πόλεως ἀνήγειραν δι' ἰδίων ἐξόδων νέον ναόν, τιμηθέντα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος καὶ περατωθέντα πρὸ τριακονταετίας.

Ἡ νέα αὐτῆ ἐκκλησία καὶ τὰ σχολεῖα τῆς Κοινότητος περιήλθον εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Βουλῶν τὴν 19ην Ἰουλίου 1906.

Κατὰ συνέπειαν εἰς τὰς δύο αὐτὰς κομποπόλεις ὑπῆρχον 950 Ἕλληνες, ἔχοντες 2 ἐκκλησίας καὶ 4 σχολεῖα μετὰ 158 μαθητῶν καὶ 6 διδασκάλων.

Ἐκ τούτων συνάγεται ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν τῇ περιφερείᾳ Φιλιππουπόλεως, ἂν καὶ ἦτο συγκεντρωμένος εἰς δύο μόνον πόλεις, παρουσίαζε σπουδαιοτάτην ἀριθμητικὴν, ἐκπολιτιστικὴν καὶ ἠθικὴν δύναμιν, διότι ἐξεπροσωπεῖτο ὑπὸ 23—25 χιλιάδων Ἑλλήνων, εἶχεν ἐν ὅλῳ 20 ἐκκλησίας, 4 μονὰς, 7 κοινοτικὰ σωματεῖα, 23 σχολεῖα, 3.115 μαθητὰς καὶ 70 διδασκάλους, ἦτο δὲ κάτοχος σημαντικῆς δημοσίας καὶ ἰδιωτικῆς περιουσίας, ἀφοῦ ἔδωκε πάντα κατ' ἔτος πρὸς συντήρησιν τῶν σχολείων του ὑπὲρ τὰς 200 χιλιάδας φράγκων καὶ ἀφοῦ μόνον ἐκ τῆς ἀμέσου διαρπαγῆς καὶ λεηλασίας τοῦ βουλγαρικῦ ὄχλου ἔπαθε ζημίαν 20 περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν.

Ὁ ἑλληνικὸς οὗτος πληθυσμὸς ἐπλήρωνεν ἐτησίως εἰς τὴν βουλγαρικὴν Κυβέρνησιν φόρους 4 ἑκατομμυρίων φράγκων, προσέφερε δὲ κατ' ἔτος εἰς τὸν βουλγαρικὸν στρατὸν 1.700 ἀλκίμους, εὐφρεῖς καὶ ἀνεπτυγμένους νέους. Τὸ 21ον καὶ τὸ 9ον πεζικὸν σύνταγμα τῆς Φιλιππουπόλεως ἀπετελοῦντο κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὸ Ἑλλήνων Στεγνυμαχητῶν, Φιλιππουπολιτῶν, Βοδενιωτῶν, Κουκλαινωτῶν καὶ ἄλλων κατοίκων τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

Ἡ ἐπαρχία Καβακλή, ἐκκλησιαστικῶς ὑπαγαιμένη εἰς τὴν Μητρόπολιν Φιλιππουπόλεως, κατοικεῖτο ὑπὸ 29.250 Ἑλλήνων, εἶχε δὲ ὡς ἑλληνικὰ κέντρα τὴν πόλιν Καβακλή, καὶ τὰ περίξ αὐτῆς εὐρισκόμενα 12 χωρία. Ταῦτα χωρία ἦσαν αἱ Καρυαί, τὸ Μέγα Μοναστήριον, ἡ Δράμα, τὸ Τσεκούρκοισί, τὸ Ἄκ—Βουνάρ, τὸ Σιναπλή, τὸ Δογάνογλου, τὸ Μέγα Βογιαλήκιον, τὸ Μικρὸν Βογιαλήκιον καὶ τὸ Μουρανδανλή.

Κατὰ τὰς ἀνθελληνικὰς ταραχὰς τοῦ προπαρελθόντος ἔτους ἡ ἐπαρχία αὐτὴ ἔμεινεν σχετικῶς ἡσυχος καὶ θέν ὑπέστη τὴν τύχην τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, διότι κατὰ τὸ βουλγαρικὸν σχέδιον ἡ καταστροφή αὐτῆς εἶχεν ἀφεθῆ τελευταία, προκειμένου δὲ νὰ γίνῃ βραδύτερον, κατόπι ὅμως ἀνεδλήθη ἐπ' ἀόριστον ἕνεκα τῆς κακῆς ἐντυπώσεως, τὴν ὁποίαν προῦξήνησαν εἰς τὸν ἔξω κόσμον οἱ βουλγαρικοὶ θανδαλισμοὶ καὶ μάλιστα ἡ μεγάλη τραγωδία τῆς Ἀγκιάλου.

Περὶ τὰ τέλη Σεπτεμβρίου ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ὀχυρομένη ὀπισθεν τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ψήφισθέντος νόμου,

διέταξεν ὅπως καταληφθῶσι τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἐπαρχίας, ἔκτοτε δὲ οἱ κάτοικοι, αὐτῆς ἤρχισαν σωρηδὸν γὰ ἐκπατρίζωνται, ἀφίνοντες τὰ κτήματα καὶ τὰς περιουσίας των εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Βουλγάρων. Οὕτω κατωρθώθη, εἰρηρικῶ τῷ τρόπῳ, γὰ καταστραφῶσι καὶ ἐρημωθῶσι τὰ μέρη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ κοινοτικὴ κατάστασις εἰς προγενεστέραν ἐποχὴν ἦτο ἡ ἐξῆς:

α' Καβακλῆ

Ἡ πόλις αὕτη, εὐρισκομένη πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς ἀπόστασιν μόλις 5 ὥρων, ἀπέειχε τῆς Φιλιππουπόλεως 14 καὶ πλέον ὥρας, περιελάμβανε δὲ πληθυσμὸν 10.250 Ἑλλήνων καὶ ἦτο πάντοτε ἡ πρωτεύουσα καὶ τὸ κέντρον ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Ἐντούτοις ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις, ἀγομένη ἐκ πολιτικῶν λόγων ἢ μᾶλλον ἐπιδιώκουσα φυλετικούς σκοπούς, μετέφερε πρὸ τινῶν ἐτῶν τὴν ἐπαρχιακὴν ἔδραν εἰς παρακείμενον μικρὸν καὶ ἄσημον βουλγαρικὸν χωρίον, ὀνόματι Καζήλ—Ἀγάτς, οὕτω δὲ παρέβλαψε σημαντικῶς τὰ ζωτικώτερα συμφέροντα τῆς πόλεως καὶ ὅλης τῆς ἄλλης ἑλληνικῆς περιφέρειας.

Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης Καβακλῆ συνετήρει διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς πόρων:

1ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν ἀρρένων ἐξ 7 τάξεων μετὰ 530 μαθητῶν καὶ 8 διδασκάλων.

2ον) Ἐν μονοτάξιον σχολεῖον θηλέων μετὰ νηπιακοῦ τμήματος, 200 περίπου μαθητριῶν καὶ 2 διδασκαλισσῶν.

3ον) Τρεῖς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, τὴν τῆς Παναγίας, τὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τὴν τοῦ Προφήτου Ἡλία

καὶ 4ον) Τὸ ἑλληνικὸν ἀναγνωστήριον «Πρόοδον».

β' Καρυαὶ

Χωρίον, ἀπέχον ἡμίσειαν ὥραν τοῦ Καβακλῆ καὶ ἀποτελούμενον ἐξ 800 οἰκιῶν. Κατοικεῖτο ὑπὸ 4.580 Ἑλλήνων καὶ εἶχε:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἀρρένων ἐκ 4 τάξεων μετὰ 160 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

2ον) Ἐν μικτὸν νηπιαγωγεῖον, περιλαμβάνον 65 νήπια, ἄρρενα καὶ θήλεα, μετὰ μιᾶς νηπιαγωγοῦ.

3ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

καὶ 4ον) Ἐν φιλανθρωπικὸν σωματεῖον «Καρυαῖτις Ἄρτεμις».

γ' Μέγα κα Μικρὸν Μοναστήριον

Τὸ Μέγα Μοναστήριον, κατοικούμενον ὑπὸ 1.860 Ἑλλήνων, εἶχαν:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 140 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

καὶ 2ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ δὲ Μικρὸν Μοναστήριον, ἀπέχον μίαν ὥραν τοῦ προηγουμένου, περιελάμβανε 1.200 Ἑλλήνας καὶ διετήρει:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 90 μαθητῶν καὶ 2 δημοδιδασκάλων.

2ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

δ' Δράμα, Τσεκούρ - κισί, Ἄκ - Βουνάρ

Τὰ χωρίδια Δράμα, καὶ Τσεκούρ—κισί ἀπετέλουν μετὰ τοῦ Μικροῦ Μοναστηρίου ἓνα δῆμον, εἶχον δὲ τὸ μὲν πρῶτον 45 οἰκίας ἢ 250 Ἑλλήνας, τὸ δὲ δεύτερον 52 οἰκίας ἢ 285 κατοίκους καὶ ἀνὰ μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ Ἄκ—Βουνάρ (Ἀσπραπήγαδον), εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καθακλή—Γαμπόλεως, ἦτο ἄλλοτε ἀμιγῆς ἑλληνικὸν χωρίον· τελευταίως εἰσεχώρησαν ἐκεῖ 30—35 βουλγαρικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὅποσαι ἔδρυσαν ἰδίαν σχολὴν καὶ μετέβαλον πῶς τὴν ὄψιν τοῦ χωρίου. Ἐν αὐτῷ ὑπῆρχον:

1ον) 150 ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι ἢ 980 Ἑλλήνες.

2ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 3 τάξεων μετὰ 70 μαθητῶν καὶ 1 διδασκάλου.

καὶ 3ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

ε' Σιναπλῆ, Δογάνογλου

Τὸ πρῶτον χωρίον, ἀπέχον δύο ὥρας τοῦ Καθακλή, ἀπετελεῖτο ἐκ 320 οἰκιῶν καὶ περιελάμβανε 2 χιλιάδας Ἑλλήνων διετήρει δέ:

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 145 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

καὶ 2ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Μεταξὺ Σιναπλῆ καὶ Καρυῶν ὑπῆρχε τὸ χωρίον Δογάνογλου, κατοικούμενον ὑπὸ 1.000 περίπου Ἑλλήνων, περιλαμβάνον δὲ ἓν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 3 τάξεων μετὰ 50 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

ζ' Μέγα καὶ Μικρὸν Βογιαλήκιον, Μουρανδαλή

Τὸ Μέγα Βογιαλήκιον, ἀπέχον 8 ὥρας τοῦ Καθακλή καὶ κείμενον μίαν ὥραν μακρὰν τῶν συνόρων, κατῳκείτο ὑπὸ 275 ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ἦτοι 1.700 Ἑλλήνων, διετῆρει δέ,

1ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 165 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

καὶ 2ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ Μικρὸν Βογιαλήκιον ἀπετελεῖτο ἐξ 125 οἰκογενειῶν ἦτοι 950 Ἑλλήνων καὶ εἶχεν ἓν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 3 τάξεων, μετὰ 70 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου καὶ μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῶν ἄλλων μεσογειῶν μερῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, τῶν εὐρισκομένων μεταξὺ Φιλιππουπόλεως καὶ ἐπαρχίας Καθακλή, ἡ πόλις Χασκοβον, εἶχεν ὁπωσδήποτε ἀρκετὸν ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης τῆς πόλεως ταύτης διετῆρει ἴδιον σχολεῖον καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῆς ἁγίας Φωτεινῆς, ἀρπαγεῖσαν μετὰ τοῦ σχολείου πρό τιμῶν ἐτῶν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων. Ἐπίσης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Χασκοβου, παρά τὴν πόλιν Χαριμανλή, ὑπῆρχον δύο μεμονωμένα ἑλληνικὰ χωρία, τὸ Οὐρούμ—κισὶ καὶ ἡ Κοζλουτζᾶ, συντηροῦντα δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἀνὰ μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν. Ἡ βουλγαρικὴ Κυβέρνησις ἐπανειλημένως ἔστειλεν εἰς τὰ χωρία αὐτὰ Βουλγάρους, τοὺς ὁποίους ἀπέμπεμπον οἱ χωρικοί, διορίζοντες Ἑλληνας τοιοῦτους μέχρι τοῦ προπαραελθόντος Σεπτεμβρίου, ὅτε κατελήφθησαν αἱ ἐκκλησίαι καὶ τὰ σχολεῖα.

Κατὰ συνέπειαν ἡ ἐπαρχία Καθακλή μετὰ τῶν περίξ μεμονωμένων ἑλληνικῶν χωρίων περιελάμβανε περὶ τὰς 30 χιλιάδας Ἑλλήνων, εἶχε δὲ 17 ἑλληνικὰς ἐκκλησίας, δύο κοινοτικὰ σωματεῖα καὶ 14 σχολεῖα μετὰ 1.750 μαθητῶν καὶ 27 διδασκάλων. Οἱ κάτοικοι τῆς ἐπαρχίας ἦσαν ἀκραιφνεῖς φιλοπάτριδες, φιλήσυχοι δὲ καὶ ἐργατικοὶ πολῖται, ἀσχολούμενοι εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ἀμπελοουργίαν καὶ τὴν κηπουρικὴν. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ὑπῆρχον 6—7 χιλιάδες Ἑλλήνων, διεσκορπισμένων εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς πόλεις καὶ μάλιστα εἰς τοὺς μεταξὺ Φιλιππουπόλεως καὶ Πύργου σιδηροδρομικοὺς σταθμούς. Οὕτω ἑλληνικαὶ οἰκογένειαι εὐρίσκοντο ἐν Κατουνίστη, Παπαζλή, Κερμενλή, Μπορίσοβγραδ, Κάρὰ Μπουναρ, Σύρνοβο—Σειμέν, Χαριμανλή, Νόβο Ζαγόρα, Γαμπόλει, Ἀετῶ κ.τ.λ. αἱ ὁποῖαι ἕμως ἔνεκα τῆς ἀπρομώσεως καὶ τῆς δισπορᾶς αὐτῶν δὲν ἠδύναντο νὰ συντηρήσωσιν ἴδια σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας.

Τὰ παρά τὸν Εὐξείνιον πόντον παράλια τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἦσαν καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ἔκτασιν ἑλληνικώτατα, περιελάμβανον δὲ τὰς πόλεις Πύργον, Ἀγχιάλον, Σωζούπολιν καὶ Μεσημβρίαν, ὡς καὶ ἀρκετὰ χωρία, τῶν

ἴστων τὰ κυριώτερα ἦσαν τὸ Εὐσταθοχώριον, ὁ Αἶμος, ὁ Ἅγιος Βλάσιος, ὁ Ἄσπρος, τὰ Μπάνια κ.τ.λ. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὅλης τῆς περιφέρειᾶς ἀνήρχετο εἰς 27 περίπου χιλιάδας ψυχῶν.

Α' Πύργος

Ἐπὶ ὀλίκοῦ ἀριθμοῦ 12 χιλιάδων κατοίκων ἡ πόλις αὐτὴ εἶχε ἑλληνικὸν πληθυσμὸν 7 χιλιάδων ψυχῶν.

Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης Πύργου συνετήρει διὰ τῶν ἰδίων αὐτῆς πόρων:

1ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν ἀρρένων ἐξ 7 τάξεων μετὰ 225—230 μαθητῶν καὶ 6 διδασκάλων.

2ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν θηλέων ἐξ 9 τάξεων μετὰ 150 μαθητριῶν καὶ 6 διδασκάλων.

3ον) Ἐν μικτὸν γηπιαγωγεῖον, περιλαμβάνον 135 νήπια, ἄρρενα καὶ θήλεα, μετὰ 2 γηπιαγωγῶν.

4ον) Μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν

καὶ 5ον) Τὸ ἑλληνικὸν φιλαρμονικὸν σωματεῖον «Πρόδοσ».

Κατὰ συνέπειαν ἐν Πύργῳ ὑπῆρχον τὸ ὅλον 3 ἑλληνικὰ σχολεῖα μετὰ 515 μαθητῶν καὶ 13 διδασκάλων.

Ἡ ἐκκλησία καὶ τὰ σχολεῖα κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τὴν ἡμέραν τῶν ταραχῶν καὶ ἔκτοτε μένουσιν εἰς χεῖρας αὐτῶν. Ἐπίσης πρὸ τινος καιροῦ εἶχε διαρπαγῆ καὶ ἡ παρὰ τὸν Πύργον ἑλληνικὴ Μονὴ τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας.

Τὰς - Τεπέ — Εὐσταθοχώριον

Εἰς τὴν περιφέρειαν Πύργου εὕρισκοντο τὰ δύο ἑλληνικὰ χωρία Τὰς — Τεπέ καὶ Εὐσταθοχώριον, τῶν ἴστων τὸ πρῶτον περιελάμβανε 500 Ἑλληνας, εἶχε δὲ ἐκκλησίαν καὶ δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 60 μαθητῶν καὶ 1 διδασκάλου.

Τὸ Εὐσταθοχώριον κατῴκειτο ὑπὸ 1070 Ἑλλήνων, διετήρει δὲ μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 5 τάξεων μετὰ 55 μαθητῶν καὶ 2 διδασκάλων.

Τὰς ἐκκλησίας καὶ τὰ σχολεῖα τῶν χωρίων κατέλαβον οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ περὶ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νόμου.

Β' Ἀγχιάλος

Ἐδρα Ἑλληνος μητροπολίτου

Κατοικουμένη ὑπὸ 5850 Ἑλλήνων καὶ ἔχουσα περὶ τὰς 1.200 οἰκίας,

ἦτο ἐν τῶν ἀξιολογωτέρων ἑλληνικῶν κέντρων τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας καὶ διετῆρει:

1ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν ἀρρένων ἐξ 6 τάξεων, μετὰ 285 μαθητῶν καὶ 6 διδασκάλων.

2ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν θηλέων ἐξ 6 τάξεων μετὰ 300 μαθητριῶν καὶ 5 διδασκαλισσῶν.

3ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ 4 τάξεων μετὰ 135 μαθητῶν καὶ 3 διδασκάλων.

4ον) Τρεῖς ἐκκλησίας, τῶν ὁποίων ἡ τῆς Παναγίας, εὐρισκαμένη ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως εἰς περίθλιπτον μέρος, ἦτο νεόδμητος καὶ μεγαλοπρεπεστάτη. Ἐκτὸς αὐτῶν εἰς μικρὰν ἀπὸ τῆς πόλεως ἀπόστασιν εὐρίσκατο ἡ ἑλληνικὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Ἐπομένως ἡ Ἀρχιάλως εἶχεν ἐν ὅλῳ 4 ἑλληνικὰ σχολεῖα μετὰ 985 μαθητῶν καὶ 17 διδασκάλων.

Τὴν 30ὴν Ἰουλίου 1906 ἡ πόλις ἐπυρπολήθη ἐκ τεσσάρων μερῶν ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ Κομιτάτου. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐγένοντο παρανάλωμα τοῦ πυρὸς 950 περίπου οἰκίαι, ἐκάη ἐν μέρει ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας, ἔφονεύθησαν μερικοὶ ὁμογενεῖς καὶ διηρπάγησαν αἱ περιουσίαι καὶ τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων, ἀμυνθέντων κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Βουλγαρικοῦ ὄχλου.

Ἡ πόλις, μεταδληθεῖσα εἰς ἑρείπια, ὁμοιάζει σήμερον πρὸς χωρίον διότι ἐκ τῶν ἑξακισχιλίων περίπου κατοίκων 3½ χιλιάδες ἐξεπατρίσθησαν ἀμέσως μετὰ τὴν καταστροφὴν, βραδύτερον δὲ ἔφυγον καὶ πολλοὶ ἄλλοι, οὕτως μένουσιν ἐκεῖ μόνον 70—80 ἑλληνικαὶ οἰκογένεαι.

Δαουτλή. — Ἀληκαρυά

Τὰ χωρίδια ταῦτα, περιλαμβάνοντα ἀμφότερα περὶ τοὺς 500 Ἑλληνας, διετῆρουν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐν δημοτικὸν σχολεῖον ἐκ τριῶν τάξεων μετὰ 25 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου.

Γ' Σωζούπολις

Ἡ πόλις αὕτη, ὅπως καὶ ἡ Ἀρχιάλως, κατωκεῖτο ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων, εἶχε πληθυσμὸν 3.650 κατοίκων καὶ ἀπετέλει μετὰ τῆς ἐν τῷ τουρκικῷ ἔδαφει εὐρισκαμένης Ἀγαθουπόλεως ἰδίαν μητροπολιτικὴν ἔδραν.

Ἡ ἑλληνικὴ Κοινότης τῆς πόλεως διετῆρει:

1ον) Μίαν ἀστικήν σχολὴν ἀρρένων ἐκ 5 τάξεων μετὰ 210 μαθητῶν καὶ 3 διδασκάλων.

2ον) Μίαν δημοτικὴν σχολὴν θηλέων ἐκ 4 τάξεων μετὰ 80 μαθητριῶν καὶ 2 διδασκαλισσῶν.

3ον) Ἐν μικτὸν νηπιαγωγεῖον, περιλαμβάον 205 νήπια, μετὰ 2 νηπιαγωγῶν, ἧτοι ἐν ὄλῃ 3 σχολεῖα μετὰ 405 μαθητῶν καὶ 7 διδασκάλων.

4ον) Τρεῖς ἑλληνικὰς ἐκκλησίας

καὶ 5ον) Τὸ φιλανθρωπικὸν σωματεῖον «Δήμητρα».

Χωρία πέριξ τῆς Σωζουπόλεως δὲν ὑπῆρχον, ἐκτός ἐνὸς βουλγαρικῶ.

Δ' Μεσημβρία

Ἐδρα Ἑλληνος μητροπολίτου

Ἡ πόλις, κεκμένη ἐπὶ μικρᾶς τιγος χερσονήσου, εἰς ἀπόστασιν 12 μιλίων ἀπὸ τοῦ Ἀκρωτηρίου τοῦ Αἴμου, εἶχε 2.250 κατοίκους, πάντας σχεδὸν Ἑλληνας, πλὴν τινῶν Ἀθιγγάνων.

Ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον:

1ον) Μία ἀστικὴ σχολὴ ἀρρένων ἐκ 5 τάξεων μετὰ 140 μαθητῶν καὶ 3 διδασκάλων.

2ον) Ἐν δημοτικὸν σχολεῖον θηλέων ἐκ 4 τάξεων μετὰ 95 μαθητριῶν καὶ 2 διδασκαλισσῶν.

3ον) Ἐν μικτὸν νηπιαγωγεῖον μετὰ 130 νηπίων καὶ 2 νηπιαγωγῶν, ἧτοι ἐν ὄλῃ 3 ἑλληνικὰ σχολεῖα μετὰ 365 μαθητῶν καὶ 7 διδασκάλων.

4ον) Δύο ἑλληνικὰ ἐκκλησίαι, τῶν ὁποίων ἡ μία εἶχε καταληφθῆ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

Ἅγιος Βλάσιος, Αἴμος, Ραβδᾶς, Ἄσπρος, Μπάνια

Εἰς τὴν Μητρόπολιν Μεσημβρίας ὑπῆγοντο τὰ χωρία Ἅγιος Βλάσιος, Αἴμος, Ραβδᾶς, Ἄσπρος καὶ Μπάνια.

Ἐν Ἅγιος Βλάσιος, ἀπέχων $1\frac{1}{2}$ ὥραν τῆς πόλεως, κατοικεῖτο ὑπὸ 80 ἑλληνικῶν οικογενειῶν καὶ εἶχε μίαν ἑλληνικὴν καὶ ἓν μικτὸν δημοτικὸν σχολεῖον μετὰ 45 μαθητῶν καὶ ἐνὸς διδασκάλου.

Τὸ χωρίον Αἴμος, εὐρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν 4 ὥρων ἀπὸ τῆς Μεσημβρίας, περιελάμβανεν 150 ἑλληνικὰς οικογενεῖας, ἧτοι 910 κατοίκους, διετῆρει δὲ δημοτικὴν σχολὴν ἐκ 4 τάξεων μετὰ 85 μαθητῶν καὶ δύο διδασκάλων καὶ μίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν.

Τὸ χωρίον Ραβδᾶς, ἀπέχον $\frac{1}{2}$ ὥραν τῆς Μεσημβρίας, εἶχε 50 ἑλληνικὰς οικογενεῖας, ἧτοι 400 Ἑλληνας, ἡ κώμη Ἄσπρος κατοικεῖτο ὑπὸ 400 οικογενειῶν ἢ 2.050 Ἑλλήνων, τὸ δὲ χωρίον Μπάνια περιελάμβανεν 950 κατοίκους. Τὰ τρία αὐτὰ χωρία, ἂν καὶ ἦσαν ἑλληνικὰ, διετῆρουν δημοτικὰ σχο-

λεῖτα μετὰ Βουλγάρων διδασκάλων, διότι ἡ Κυβέρνησις ἐκεῖ πρό πολλοῦ εἶχεν ἐφαρμύσῃ τὸ 11ον ἄρθρον τοῦ περὶ ἐκπαιδεύσεως νόμου.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ εὐρίσκοντο καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ χωρία, ὅπως ὁ Τσίμος μετὰ 250 κατοίκων, ὁ Κόζιακος μετὰ 225 κατοίκων, τὸ Κουρί μετὰ 230 κατοίκων, τὰ ὁποῖα ἴσως ἔμενον ἄνευ σχολείων.

Οὕτω εἰς τὰ παρὰ τὸν Εὐξείνιον πόντον παράλια μέρη ὑπῆρχον 27 περίπου χιλιάδες Ἑλλήνων 15 ἐκκλησίαι, δύο μοναὶ καὶ 3 κοινωτικά σχολεῖα μετὰ 2.630 μαθητῶν καὶ 50 διδασκάλων. Ἐκτὸς τούτων πρὸς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐπαρχίας ὑπῆρχον περὶ τὰς 3 χιλιάδας ὁμογενῶν, διεσκορπισμένων εἰς ὅλας τὰς πόλεις, τὰς κωμοπόλεις καὶ τὰ χωρία.

Ἀνακεφαλαίωσις

Συμφώνως πρὸς τὰς ἄνω ἐκτεθείσας στατιστικὰς πληροφορίας ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας ἠδύνατο νὰ κατανεμηθῇ ὡς ἀκολούθως.

Ἐν τῇ περιφερείᾳ Φιλιππουπόλεως 25 χιλιάδες Ἑλλήνων.

Ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καβακλῆ 30 χιλιάδες Ἑλλήνων.

Κατὰ τὴν παραλίαν Εὐξείνου Πόντου 27 χιλιάδες Ἑλλήνων καὶ ἕτεροι 12—15 χιλιάδες διεσπαρμένοι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἐπαρχίας, ἦτοι ἐν ἔλῳ 94—97 χιλιάδες Ἑλλήνων, ἐχόντων 52 ἐκκλησίας, 6 μονὰς καὶ 12 κοινωτικά σωματεῖα, διατηρούντων δὲ 55 σχολεῖα μετὰ 7.470 μαθητῶν καὶ 148 διδασκάλων.

Ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ καὶ τῇ κυρίως βουλγαρικῇ ἡγεμονίᾳ ὑπῆρχον 135 περίπου χιλιάδες Ἑλλήνων, 72 ἑλληνικὰ σχολεῖα, 8970 μαθηταὶ καὶ 180 διδάσκαλοι.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΚΑΜΑΡΙΑΝΑΚΗ

Καθηγητού

ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

Μαζί με τούς ήρωας, τούς μάρτυρας και τούς πνευματικούς της άνδρας, ή Θράκη έγέννησε και πολλούς έθνικούς ευεργέτας. Έκ τών φιλογενεστάτων τούτων άνδρών τής Θράκης, οί όποιοι διακρίθόντες ιδία τήν ευφυΐαν και τό επιχειρηματικόν των πνεύμα και πλουτίσαντες δια τής σκληράς και έντίμου έργασίας των διέθεσαν τά πλούτη των εις έργα ευποιΐας και πατριωτισμού, ιδία δέ εις τά σχετιζόμενα έκ τούτων με τήν πνευματικήν και έν γένει πολιτιστικήν ανάπτυξιν και πρόοδον του Έθνους, μερικών μόν ένξιστορείται, εϋθύς κατωτέρω, έκτενέστερον ή δρᾶσις, άλλων δέ γίνεται σύγτομος μόνον μνεία τής έθνικοκοινωνικής προσφοράς των, εις τό τέλος του κεφαλαίου.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΜΑΡΑΣΛΗΣ

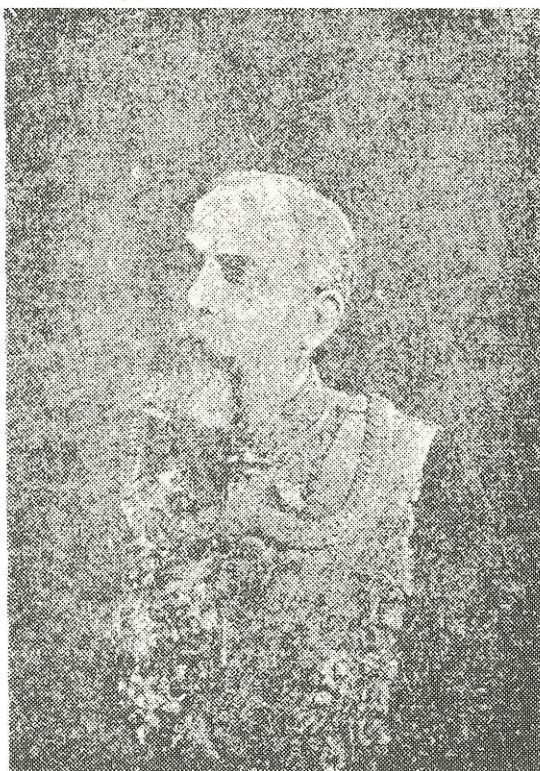
Ό Γρηγόριος Μαρασλής, ό Πανελληνίως γνωστός έθνικός ευεργέτης δια τά ιδρύματα και έν γένει τά έργα φιλανθρωπίας και πνευματικής προόδου, τά όποια έχάρυσεν εις τό Έθνος, έγεννήθη εις τήν Όδησσόν τό 1831, αλλά κατήγετο έκ Φιλιππουπόλεως τής Θράκης.

Γόνος άρχοντικής, πλουσίας και έκ παραδόσεως φιλογενούς οικογενείας, ή όποία όχι μόνον έδοθήθησεν οικονομικώς πολλούς Έλληνας κατά τούς χρόνους ιδία τής Έπαναστάσεως αλλά και είχε δώσει προηγουμένως εις τόν ιερόν τής Πατρίδος θωμόν τόν πάππον του Χατζή Σκαρλον, άπαγχονισθέντα κατά τήν Έπανάστασιν του 1769 δια τήν έθνικήν του δρᾶσιν (1), ό Γρηγόριος Μαρασλής άπεδείχθη άντάξιος του μεγάλου όνόματος τό όποιον έφερε. Προικισμένος με σωματικές και ψυχικές άρετάς σπανίας και λαθών έπιμελημένην άνατροφήν και μόρφωσιν άρτίαν εις τό όνομαστόν έπί τής έποχής του Γαλλικόν Λύκειον Ρισσελιέ τής Όδησσού και έν συνεχεία εις τό Παρίσι, όπου έπεράτωσε τάς σπουδάς του, πρώτος εις όλα τά μαθήματα, έδικαιώσε πλήρως τάς προσδοκίας των γονέων του, των όποίων ή λαχτάρα ήτο να τόν καμαρώσουν μίαν ήμέραν ως διακεκριμένην προσωπικότητα και πολύτιμον έθνικόν και κοινωνικόν παρά-

1) Πολ. Παπαχριστοδούλου, Πνευματικοί Άνδρες του 18' και 19' αιώνας, Άθήναι 1966 (Ε.Θ.Μ.), σελ. 81.

γοντα μὲ φρονήματα καὶ ἔργα γενναῖα καὶ Ἑλληνικά.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του, τὸ 1850, διεψῶν διὰ κοινωνικὴν καὶ ἔθνικὴν δρᾶσιν καὶ προσφορὰν, προσήλθε κατὰ πρῶτον μεγάλως ἀρωγὸς εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινοῦτητος Ὀδησσοῦ, ὅπου ἐσπούδασε παιδιὰ, ἐβοήθησε χήρας καὶ πτωχοὺς, ἐχάρισε σπίτια καί, μεταξὺ τῶν ἄλλων ἔργων του κοινῆς ὠφελείας, ἔδρυσε νοσοκομεῖον, ὅπου εὗρισκον δωρεὰν περίθαλψιν καὶ παρηγορίαν οἱ ἀπο-

Γρηγόριος Μακρασλῆς

ροὶ καὶ οἱ ἰδυστυχεῖς τῆς Ἑλληνικῆς παροικίας.

Ἡ κατ' ἐξοχὴν ὁμῶς εὐεργετικὴ διάθεσις καὶ θρᾶσις τοῦ Γρηγορίου Μακρασλῆ, ἐξεδηλώθη ἐκεῖ ὅπου ἀκριβῶς ἔπρεπε: εἰς τὸν ὑπόδουλον κατὰ πρῶτον Ἑλληνισμόν, ὅπου κατὰ κύριον λόγον τὸν ἐκάλει τὸ ἔθνικόν καθήκον, καὶ εἰς τὰς ἀνάγκας ἐν συνεχείᾳ τῆς ἐλευθέρως Πατρίδος, αἱ ὁποῖαι φυσικὸν ἦτο νὰ εἶναι πάμπολοι τώρα, καθὼς εὗρισκετο εἰς τὰ πρῶτα δῆματα τῆς ἀναδημιουργικῆς τῆς προσπαθείας.

Φρογῶν καὶ ὀρθῶς, ὁ φύσει οὗτος προικισμένος μὲ ἱερόχους πνευματικὰς

ἀρετὰς ἐθνικὸς εὐεργέτης, ὅτι ἡ παιδεία εἶναι ἡ κυρία ἀρτηρία διὰ τῆς ὁποίας συντηρεῖται ἡ Ἐθνικὴ παράδοσις καὶ τροφοδοτεῖται ἡ πνευματικὴ ζωὴ τοῦ Ἔθνους καὶ ὅτι: διὰ τῆς Ἑλληνοπρεποῦς μορφώσεως τῆς νεότητος τῶν ὁμογενῶν δημιουργοῦνται οἱ χριστοὶ πολῖται, οἱ σκαπανεῖς τῆς Ἑλληνικῆς προόδου καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ οἱ ἥρωες τῆς ἐθνικῆς ἐλευθερίας, διέθεσε, μὲ ὄλην τὴν ἀγάπην τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς ψυχῆς του, περιουσίαν ὀλοκλήρον εἰς χρῆμα διὰ τὴν ἀνέγερσιν εἰς τὴν γενέτειράν του Φιλιππούπολιν μεγαλοπρεποῦς τριωρόφου σχολικοῦ μεγάρου, εἰς τὸ ὅποιον ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1900 ἐστεγάσθησαν ὅλα τὰ σχολεῖα ἀρρένων τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς ἀπὸ αἰῶνων ὀλοκλήρων πνευματικῆς αὐτῆς ἐστίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Βορείου Θράκης. Εἰς λόγον τὸν ὅποιον ἐξεφώνησε τὴν 9ην Μαρτίου τοῦ 1903, κατὰ τὴν τελευταίαν γενικὴν συνέλευσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως, ὁ τότε πρόεδρος τῆς ἐφοροδημογεροντίας, ἱατρός Σωτήριος Ἄντωνιάδης, διαβάζομεν... «Ἡ ἐφοροδημογεροντία ἀπεφάσισεν γὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν ἐρίτιμον καὶ φιλογενέστατον ἄνδρα κ. Γρηγόριον Μαρασλῆν, τὸν μέγαν αὐτῆς εὐεργέτην, ὅστις ἠυδόκησεν ἐν τῇ μεγαλοφροσύνῃ αὐτοῦ γὰ ἰδρύσῃ ἐν τῇ γενετείρᾳ τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ μεγαλοπρεπεῖ σχολὴν, τὸ καλλιπρεπὲς μέγαρον τῶν Μουσῶν. Τῇ δὲ 10ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους (τοῦ 1900) ἐτελέσθησαν ἰδημοτελῶς τὰ ἐγκαίνια τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος σχολῆς, ἐν ᾗ ἐγκατεστάθησαν πάντες οἱ ἄρρενες μαθηταὶ τῆς ἡμετέρας Κοινότητος, ἐνῶ πρὸς ἐγκατάστασιν τῶν μαθητριῶν μετεβλήθη τῇ δαπάνῃ τοῦ φιλογενεστάτου συμπολίτου ἡμῶν κ. Κοσμᾶ Κατσίγρα ἀνακαινισθὲν καὶ ἐπὶ τὸ ὑγιεινότερον μεταρρυθμισθὲν τέως γυμνάσιον τῶν ἀρρένων εἰς παρθεναγωγεῖον»⁽²⁾.

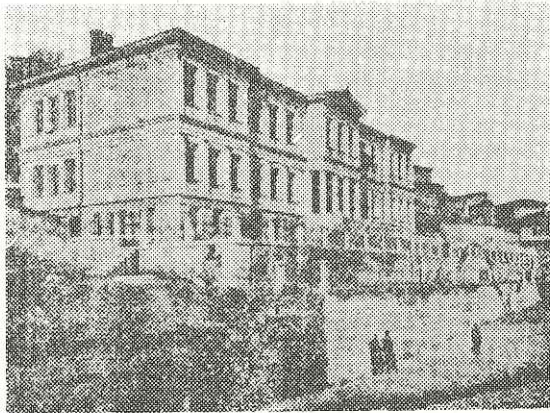
Ἐπίσης ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν μαθημάτων τότε, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1900, εἰς τὴν μεγάλην καὶ καλλιμάρμαρον Μαρασλείου Σχολὴν, ἡ ἐκδιδόμενη εἰς Φιλιππούπολιν ἐφημερὶς «Εἰ ὁ ἦ σ ε ι ς τ ο ὕ Α ἱ μ ο υ» ἐξέδωκε πανηγυρικὸν εἰκονογραφημένον τεύχος, εἰς τὴν πρώτην σελίδα τοῦ ὁποίου ἐτέθη ἡ εἰκὼν τοῦ μεγάλου Ἐθνικοῦ εὐεργέτου καὶ κάτωθι: αὐτῆς δεκατετράστιχον ποίημα τοῦ τότε καθηγητοῦ καὶ παιδαγωγοῦ εἰς τὰ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα Φιλιππουπόλεως Μυρτίλου Ἀποστολίδου, εἰς τὸ ὅποιον οὗτος, παρομοιάζων τὰς εὐεργεσίας μὲ «λουλούδια μυρωμένα» καὶ ἐξυμνῶν τὴν εὐεργετικὴν διάθεσιν ὡς θεῖαν ἀρετὴν, ἔγραφε:

Εἶναι: διαμάντι: τούρανου, ἠλιόφεγγη ἀχιτίδα,
πνοῇ Ζεφύρου ἄσβεστη στὸν κόσμον ἢ καλωσύνη
κι ἂν ζῆστή γῆ, τὴ θεία τῆς θάχῃ ἄλλου κοιτίδα.
Μέσα σ' αὐτὰ τὰ λούλουδα κι ὁ Μαρασλῆς προβάλλει.
Πόσο τοῦ πρέπουσιν τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κορμοῦ τὰ κάλλη.

2) Βλ. Ἀρχεῖον Θρακ. Λαογρ. καὶ Γλωσσ. Θηρ., τόμος ΣΤ' (1939 - 40), σελ. 83.

Τὸ περικαλλές ὄμως ἐκπαιδευτήριον τῆς Μαρασλείου Σχολῆς ἐλειτούργησε καὶ ἔδωσε τὰ φῶτα εἰς τὴν Θράκην τῆς Ἐθνικῆς μας παιδείας ἐπὶ ἐξαετίαν μόνον περίπου. Διότι τὸ 1906, ὅτε ἀπὸ τὴν Ἑλληνικωτάτην Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, κατόπιν αἱματηροῦ πραξικοπήματος τῶν πανσλαβιστῶν, ὁ Ἑλληνισμὸς, ὁ κατοικῶν ἐκεῖ καὶ ζῶν ἀπὸ θιόμισυ χιλιάδες χρόνια, ἐξεπατρίσθη θιαίως καὶ ἀπώλεσε τὰς προαιωνίας ἐστίας του καὶ τὰς μεγάλας περιουσίας του, ἰδιωτικὰς καὶ Κοινοτικὰς, τότε καὶ ἡ περίφημος καταστάσα Μαρασλείου Σχολὴ διέκοψε τὴν Ἑλληνικὴν πνευματικὴν τῆς ἀκτινοβολίαν.

Τότε ὁ Γρηγόριος Μαρασλής, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξῷ εἶχε δαπανήσει μὲν γὰρ χρηματικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἀνάγεισιν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων καὶ εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἀκόμη σώζεται, εἰς τὸ ἱστορικὸ Φανάρι, τὸ πελώριον κτίριον τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς του, μετέφερε, τότε, τὴν ἔθνικὴν του δρασίαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ ἐλευθέρου Ἑθνοῦς.

Μαρασλείου Σχολή

Εἰς τὸ κλεινὸν καὶ ἰστέφανον ἄστυ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου τὰ ἀθάνατα πλαστοουργήματα τοῦ πνεύματος, τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης τῶν προγόνων μας, ἐδημιούργησαν ὄχι μόνον αἰωνίαν ἔθνικὴν παράδοσιν πολιτιστικῆς δημιουργίας, ἀλλὰ καὶ ἱερὸν συγχρόνως ἔθνικὸν χρέος διὰ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας πρὸς συνέχισιν καὶ περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῆς, ἥτοι ἡ ἐποχὴ τῶρα ὅπου ἡμιλλᾶτο εἰς αὐτὸ ἡ ὑπέροχος Ἑλληνικὴ φιλοτιμία ἕλων τῶν μεγάλων ἔθνικῶν εὐεργετῶν τῆς Πατρίδος μας. Τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον, ἡ Ἀκαδημία, ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη, τὸ Ἀρσάκειον Διδασκαλεῖον, ἡ Βαρβάκειος Σχολὴ, ἡ Ριζάρειος Σχολὴ, τὸ Ἐθνικὸν Πολυτεχνεῖον, τὸ Ζάππειον, καὶ τόσα ἄλλα πνευματικὰ, ἐκπαιδευτικὰ καὶ κοινωφελῆ ἰδρύματα, εἶχον ἤδη κοσμήσει τὴν πρωτεύουσαν τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος, ὅπως ἔπρεπε, ὡς μαρτύρια ἀρίθμηλα καὶ ἀπτά τῆς συνειδήσεως τοῦ πρὸς τὸ Ἔθνος χρέους καὶ ἀποδείξεις περίττανου συγχρό-

νως τῆς φιλεργίας, τῆς εὐφυΐας, τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ δαιμονίου καὶ τῆς μεγάλης καρδιάς ἐκλεκτῶν τέκνων τῆς Πατρίδος μας.

Καὶ ὁ Γρηγόριος Μαρασλῆς, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὰ νεανικά του ἀκόμη χρόνια εἶχε τάξει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἔθνους καὶ τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ καὶ εἰς τὸ νέον χρέος, ὅπου ἔνοιωθε ὅτι ἡ Πατρίς τὸν ἐκαλοῦσε. Ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, μὲ ἕξοδα ἰδικὰ του ἐσπούδαζον πολλὰ παιδιὰ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὸ Διδασκαλεῖον Ἀθηνῶν. Τὸ Πανεπιστήμιον εἶχε ἤδη ἀποκτήσει ἐπιβλητικὸν τὸ διδασκῆριόν του, ὄχι ὅμως καὶ τὸ Διδασκαλεῖον Ἀρρένων. Καὶ ὕψωσε τότε καλλιμάρμαρον τὸ Μαρασλείον Διδασκαλεῖον του, τὴν σημερινὴν Μαρασλείον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν, εἰς τὴν πλαγιὰν τοῦ Λυκαθητοῦ, ὅπισθεν τοῦ θεραπευτηρίου τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, διδασκῆριον μεγαλόπρεπον ποῦ συγκεντρώνει ὅλα τὰ προσόντα διὰ τὰς ἀπαιτήσεις ἐνὸς συγχρόνου ἀνωτέρου ἐκπαιδευτικοῦ ἰδρύματος.

Ὁ Μαρασλῆς, ὅμως, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι δὲν εἶχε σπουδάσει εἰδικὴν ἐπιστήμην, συνεδύαζεν μεγάλην μόρφωσιν καὶ πνεῦμα πρακτικόν, ἀντελήφθη ἐκ τῶν πρώτων ἴσως εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅτι, παραλλήλως πρὸς τὴν θεωρητικὴν, ἔπρεπε νὰ παρέχεται εὐκαιρία καὶ διὰ πρακτικὴν μόρφωσιν εἰς τοὺς νέους, καί, πρὸς τοῦτο, ἐκτὸς τῆς Παιδαγωγικῆς του Ἀκαδημίας, ἔκτισε καὶ ἐμπορικὴν Ἀκαδημίαν, κτῆμα καλλιμάρμαρον ἐπὶ τῆς λεωφόρου Κηφισίας, διὰ νὰ σπουδάζουν οἱ νέοι πρακτικὰς ἐπιστήμας καὶ ἐμπόριον.

Ὅμως, ὡς τὸ μεγαλύτερον ἔργον τοῦ Μαρασλῆ, θεωρεῖται ἡ «Μ α ρ ά σ λ ε ι ο ς Β ι β λ ι ο θ ῆ κ ῆ » του, ἡ ὁποία θεαίως δὲν εἶναι κανένα οἰκοδόμημα, ἀλλὰ μία σειρά ἀπὸ ἐκλεκτὰ ἐπιστημονικά καὶ λογοτεχνικά βιβλία, κατὰ τὸ πλεῖστον μεταφράσεις ὀγκιμοὶ ἀπὸ σπουδαῖα ἔργα ξένα, τὰ ὁποῖα ἐτύπωσεν ὁ Μαρασλῆς ὡραῖα μὲ ἕξοδα ἰδικὰ του εἰς χιλιάδας ἀντιτύπων καὶ ἐπωλήθησαν πολὺ φθηνά, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ μπορέσουν νὰ τὰ ἀποκτήσουν καὶ νὰ μορφωθοῦν οἱ πτωχοὶ σπουδασταί, οἱ διδάσκαλοι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ φίλοι τῶν γραμμάτων. Ἐδημοσιεύθησαν ἐπίσης εἰς τὴν «Βιβλιοθήκῃ Μαρασλῆ» καὶ πολλὰ πρωτότυπα Ἑλληνικά ἔργα, μεταξὺ τῶν ὁποίων αἱ «Παροιμῖαι» καὶ αἱ «Παραδόσεις» τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, τὰ «Ἀπαντα» τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτου κ.ἄ.

Ὁ Συγγρός, ὁ ἐπίσης μεγάλος ἐθνικὸς εὐεργέτης, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε τὸν Μαρασλῆν, νὰ τί γράφει διὰ τὸν μέγαν συναθλητὴν του εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἐθνικῆς δράσεως καὶ προσφορᾶς: «Ὁ Γρηγόριος Μαρασλῆς, ὁμηλικὸς μου σχεδόν, διέτρεχε τότε — ὅταν τὸν ἐγνώρισε ὁ Συγγρός — τὸ 32ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Δὲν εἶχε σπουδάσει εἰδικῶς ἐπιστήμων, ἀλλὰ εἶχε παιδεύσειν καὶ μόρφωσιν ὄχι τυχαίαν, κοινωνικῶς δὲ ἦτο τέλειος. Εὐγενέστατος εἰς τὴν συμπεριφορὰν, λεπτὸς καὶ προσεκτικὸς νὰ μὴ φανῇ δυσάρεστος καὶ εἰς τὸν πολὺ κατώτερόν του, φιλόφρων καὶ φιλόξενος, εἰς τὸ ἄκρον γενναῖόδωρος καὶ ἐνίστε ὑπερβολικὸς».

Καὶ ὁ Πολύδωρος Παπαχριστοδούλου, ὁ μεγάλος ἐρευνητὴς τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς τῆς Θράκης, γὰ τί συμπληρώνει, καθὼς ἀξιολογεῖ μὲ προσοχὴν τὸ ἔργον τοῦ Μαρασλῆ καὶ τοποθετεῖ τὸν ἄνδρα εἰς τὴν χορείαν τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ Ἔθνους. «Τὸ ἔργον — τοῦ Γρηγορίου Μαρασλῆ — εἶναι τόσο τεράστιο, γράφει, ὥστε οὔτε εὐκόλα χάνεται, οὔτε εὐκόλα λησμονιέται.» ἔτσι «ποῦ ἀποπνέει τόση μεγαλοπρέπεια, τόση εὐγένεια ψυχῆς καὶ τόση φιλοπατρία. Οἱ Θράκες οὐδέποτε θὰ λησμονήσουν τὸν μεγαλόδωρο συμπατριώτη τους καὶ ἡ Θράκη θὰ σημνύνεται γιὰ τὴν μεγάλη αὐτὴ καρδιά, ποῦ τόσο εὐεργετικά μεταχειρίστηκε τὸν πλοῦτο τῆς» (3).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης καὶ ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος συγκαταλέγονται ἐπίσης μεταξὺ τῶν Πανελληνίων ἐκείνων ἀνδρῶν τῆς Θράκης, οἱ ὁποῖοι, εὐδοκίμησαντες μεγάλως εἰς τὸν ἰδιωτικὸν των εἶον, ἰδιὰ τῆς φιλεργίας καὶ τῆς ἐπιχειρηματικῆς των ἰκανότητος, καὶ πιστεύοντες εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς καὶ τὸν μέγαν προορισμὸν τοῦ Ἔθνους, προσέφερον μὲ ὄλην τὴν ψυχὴν των τὰ ἀγαθὰ των, ἰδιὰ γὰ στήριξον τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς δυσκόλους καιροὺς καὶ γὰ ἐνισχύσουν τὴν ἀναδημιουργικὴν του προσπάθειαν καὶ τοὺς ἐθνικοὺς του ἀγῶνας.

Ὁ Γεώργιος Ζαρίφης ἐγεννήθη τὸ 1806 εἰς τὸ Μέγα - Ρεῦμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ πατέρα ἔμπορον, τὸν Ἰωάννην Ζαρίφην, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον διεκρίθη ἐπίσης διὰ τὰς ποικίλας εὐεργεσίας του πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς καί, ἐπὶ πλέον, ἔκτισε, εἰς τὰ 1780, δύο ἐκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἐσώζοντο μέχρι τελευταίως εἰς τὴν Προκόννησον, ἀλλ' ἐμυήθη καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, ὀρκισθεὶς γὰ ἐργασθῆ διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ Ἔθνους μὲ βίας του τὰς δυνάμεις, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἔπραξε, πολλὰς ὑπομείνας ταλαιπωρίας, ἅμα τῇ ἐνάρξει τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἔθνους, ἔταν ὁ Καποδίστριας ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ γὰ ὀργανώσῃ τὸ νέον Κράτος, ἡ οἰκογένεια τοῦ Ἰωάννου Ζαρίφην, ἐξηγνημένη τῶρα οἰκονομικῶς, εὐρίσκετο εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τότε ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε περατώσει λίαν εὐδοκίμως τὰς σπουδὰς του εἰς τὸ ὀνομαστὸν Γαλλικὸν Λύκειον Ρισσελιέ τῆς Ὀδησσοῦ, διωρίσθη ἀπὸ τὸν Κυβερνήτην, ὡς μορφωμένος ποῦ ἦτο, βοηθὸς τοῦ Διοικητοῦ εἰς τὴν Καρύταιναν. Ὅμως ὁ νεαρὸς τότε Ζαρίφης, ὁ προικισμένος μὲ

3) Πολ. Παπαχριστοδούλου, ἔ.ἀ., σελ. 84.

σπανίαν εὐφυΐαν καὶ μὲ κληρονομημένον ἀπὸ τὸν πατέρα του τὸ ἐμπορικὸν δαιμόνιον, ἐνοιῶθε διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὅτι δὲν ἦτο ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ ἤμποροῦσε νὰ εὐδοκιμήσῃ ὡς ὑπάλληλος καὶ τὸ ἐξωμολογεῖτο μὲ εἰλικρίνειαν ὁ ἴδιος. «Ἐγώ, ἔλεγε, δὲν εἶμαι πλασμένος γιὰ γραφιάς. Νοιώθω νὰ μὲ τραβᾷ τὸ ἐμπόριο καὶ ὄχι ἡ καρέκλα τοῦ γραφείου». Καὶ ἡ κλίσις του τὸν ὠδήγησε σύντομα εἰς τὴν ἀπόφασίν του. Ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του καὶ χωρὶς χρονοτριβῆν, ἀλλὰ καὶ χωρὶς κανένα ἄλλο ἐφόδιον, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μόρφωσίν του, ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν γενέτειράν του, ἐκεῖ ὅπου ὁ ἰδιορατικὸς του νοῦς ἔβλεπε εὐρὺ τὸ πεδίου δι' ἐμπορικὴν καὶ ἐπιχειρηματικὴν δραστηριότητα. Ἡ ἀρχὴ του, ἐν προκειμένῳ, τὴν ὁποίαν διευτύπωνε μὲ χαρακτηριστικὴν φράσιν ὁ ἴδιος, ἦτο «μεγάλῃ γκιόλα, μεγάλα φάρια», ποὺ σημαίνει «μεγάλος τόπος, μεγάλες ἐλπίδες».

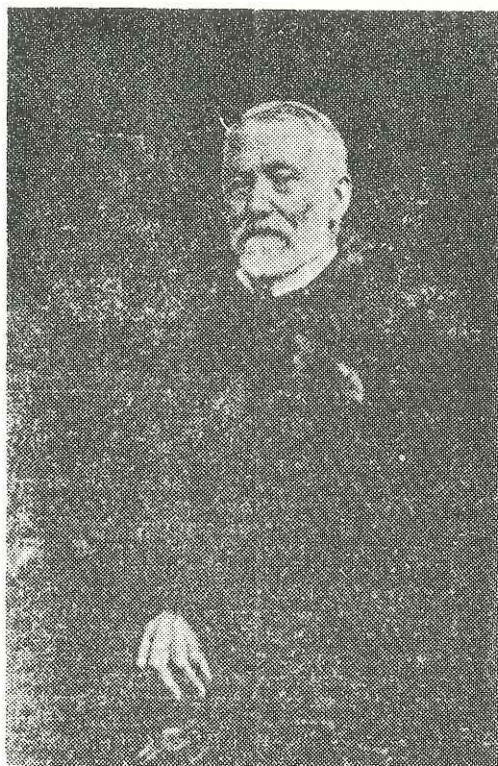
Καὶ αἱ ἐλπίδες, θεθαίως διὰ τὸν Ζαρίφην δὲν ἦτο ἱσχυρὸν νὰ μείνουν μόνον ἐλπίδες, ἀλλὰ σύντομα ἐγιναν πραγματικότης, μεγάλη πραγματικότης.

Ἄπλῶς ὑπάλληλος εἰς τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν μεγάλον Ἐμπορικὸν οἶκον τοῦ Δημητρίου Ζαφειροπούλου, μὲ τὴν ἐργατικότητα, τὴν ἐντιμότητα, τὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν μόρφωσίν του καὶ πρὸ παντὸς τὴν μεθοδικότητα καὶ τὴν ἐκδηλον ὀργανωτικὴν του ἱκανότητα, ὁ Ζαρίφης ἐκέρδισε πολὺ γρήγορα τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ προϊσταμένου του καὶ μάλιστα τόσον ποὺ τοῦ ἔδωσε καὶ τὴν κόρην του διὰ σύζυγον.

Καὶ τότε, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ζαφειροπούλου εἶχον κυριολεκτικῶς καταποντισθῆ, ὁ Ζαρίφης ὄχι μόνον ἴδεν τὰ ἔχασε, ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς ἔδειξε ὅλην τὴν ἐπιχειρηματικὴν του ἱκανότητα. Μορφωμένος καὶ δημιουργικὸς νοῦς, ὅπως ἦτο, κατέστρωσε ἕνα εὐρὺ πρόγραμμα ἐργασίας μὲ τοὺς υἱοὺς τοῦ καταποντισμένου προϊσταμένου του, ἡ προσεκτικὴ καὶ συστηματικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ ὁποίου ἀνέδειξε τὸν Ζαρίφην, καὶ πλησίον του τοὺς υἱοὺς Ζαφειροπούλου, εἰς οἰκονομικοὺς παράγοντας πρώτου μεγέθους, οἱ ὅποιοι ἐγιναν γνωστοὶ καὶ ἐπεβλήθησαν ὄχι μόνον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ὀλόκληρον τὴν Τουρκίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μεγαλύτερα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Εὐρώπης, τὸ Λονδίνον, τὴν Μασσαλίαν, τὴν Ὀδησσόν, τὸ Γαλάτσι κλπ., ὅπου ἐν τῇ μεταξὺ εἶχον ἰδρύσει μεγάλα ὑποκαταστήματα τοῦ ἐμπορικοῦ των οἴκου.

Ἐπὶ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια ὁ Ζαρίφης ἦτο ἡ ψυχὴ κάθε ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐπιδείξας ἰδιαιτέρας ἱκανότητος εἰς τὰ Τραπεζιτικά, τὰ συναλλαγματικά καὶ τὰ δάνεια. Τὰ πλούτη του ἦσαν πλέον ἀμέτρητα· ἀλλὰ καὶ αἱ εὐεργεσίαι του ὄχι ὀλιγώτεραι· καὶ αἱ δωρεαὶ του δι' ἔργα ἐθνικῆς ὠφελείας πραγματικῶς ἡγεμονικαί. Τριάντα χιλιάδες λίρες ἐξώδευε κάθε χρόνο διὰ δωρεὰς εἰς σχολεῖα, εἰς παιδιὰ ποὺ ἐσπούδαζον, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ καύχημα τῆς Θράκης καὶ ἡ δόξα τῆς Ἑλλάδος ὀλοκλήρου, ὁ Γεώργιος Βιζυηνός, εἰς Ἐκκλησίας, εἰς δυστυχεῖς καὶ ἀναξιοπαθοῦσας οἰκογενείας, εἰς

Κοινότητος τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ καὶ τὰ Πατριαρχεῖα. Πλείστα κοινωνοφελῆ διὰ τοὺς ὁμογενεῖς ἰδρύματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ μεγάλα ἔθνικὰ φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος εἰς τὸ Μπαλουκλή Κωνσταντινουπόλεως, εὐηργετήθησαν μὲ γενναιότητα ἀπὸ τὸν Γεώργιον Ζαρίφη. «Κάνε τὸ καλὸ, μὴ κρύβῃς τὰ πλούτη σου, γᾶσαι πλούσιος στήν καρ-

Γεώργιος Ζαρίφης

διὰ καὶ στὸ φτωχὸ ἀνοιχτοχέρης», ἦτο ἡ ἀπαρέγκλιτος ἠθικὴ ἀρχὴ του, τὴν ὁποῖαν ἐφήρμοζε ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς περιπάτους του εἰς τὸν Βόσπορον, δίδων ἀφειδῶς εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. «Παρομιώδης παρέμεινεν ἡ γενναιοδωρία αὐτοῦ πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναξιοπαθοῦντας, οὐχὶ μόνον τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀρμενίους, Ἑβραίους καὶ ἄλλους, διὸ καὶ κατὰ τὸν θάνατόν του (τὸν Μάρτιον τοῦ 1884) ἐθρηγήθη ὡς ἀληθῆς πατὴρ τῶν πτωχῶν», γράφει ὁ Ν. Μοσχόπουλος (1), ὁ δὲ Π. Παπαχριστοδοῦλου, ἀναφερόμενος εἰς τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον καὶ τὰς ἔθνικὰς εὐεργεσίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν ἀπήχησιν τὴν

1) Ν. Μοσχόπουλου, Ζαρίφης Γεώργιος, Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλοσ., τόμ. 11ος σελ. 915.

ὅποιαν εἶχον αὐται εἰς τὸν ἀλύτρωτον Ἑλληνισμόν, σημειῶναι τὰ ἀκόλουθα: «Στὰ χρόνια — καὶ δὲν εἶναι μακρυνὰ — πού τὸ Ἑλληνικὸ Γένος ἀπλωνότανε ἀπὸ τὸ Δούναβη καὶ τὶς ἀκτὲς τῆς Μαυροθάλασσης γύρω ὀλόγυρα ὡς τὴν Κασπία κι' ἀνθοῦσε στὴ σημερινή Βουλγαρία ἔλη ἀπὸ τὴ Βάρνα καὶ τὴ Σόφια κι' ἀπὸ τὸν Πύργο ὡς τὴ Φιλιππούπολη καὶ τὴ Στενίμαχο καὶ φάνταζε στὴ Θράκη ἔλη ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη ὡς τὴν Εἰάνθη κι' ἀπὸ τὶς Σαράντα Ἑκκλησιᾶς ὡς τὴ Ραιδεστό, καὶ λαμποκοποῦσε στὴ Μικρασία..., εἶτε διάβαινες ἀπὸ τὴν Προῦσα, εἶτε περνοῦσε ἀπὸ τὴ Φιλιππούπολη, εἶτε σταματοῦσε στὴν Πόλη, εἶτε στῆς Σμύρνης τὰ σοκάκια, ἕνα ὄνομα ἄκουε γὰ θγαίνῃ ἀπὸ τὰ χεῖλια τῶν Ἑλλήνων μὲ σεβασμό: ΖΑΡΙΦΗΣ. Καὶ τῶνομά του ξεπερνοῦσε καὶ τὰ πῖο μακρυνὰ σύνορα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, γιὰ τὴν τὰ μεγάλα καλὰ πού ἔκαμε στὸ γένος, σκορπῶντας ἀλύπητα τὸ χρῆμα, πού ὁ Θεὸς σὰ βροχή τοῦστελνε στὸ ἐμπόριό του, ξεπερνοῦσαν κι' αὐτὲς τὶς συνηθισμένες καλωσύνες» (2).

Ἡ μεγάλη ἀγάπη καὶ ὁ κύριος στόχος τῶν εὐεργεσιῶν τοῦ Ζαρίφη, ὅπως καὶ τοῦ ἄλλου μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου ἀπὸ τὴν Θράκην, τοῦ Γρηγορίου Μαρασλή, ἦτο ἡ παιδεία. Διὰ τὴν ἱεράν αὐτὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ ὁ Ζαρίφης διέθεσε κατὰ πρόωτον τὰ ἐγγέα δέκατα τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ, τὸ ὅποῖον ἀπῆχτήθη διὰ τὴν ἀνέγερσιν, εἰς τὸ ἱστορικὸν Φανάρι, μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, τῆς γεραρᾶς αὐτῆς διαδόχου τοῦ περιφήμου Βυζαντινοῦ Πανδιδακτηρίου, διὰ γὰ φωτίξῃ πάντα ὡς φάρος τὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων. Ἔργα ἐξ ὀλοκλήρου ἰδικὰ του εἶναι: ἐπίσης τὰ σχολικὰ κτίρια τῶν νηπιαγωγείων τῆς Προῦσης καὶ τῶν Θεραπειῶν. Καὶ τὸ μεγάλο του ἔργο, τὰ περίφημα Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα, τὰ ὅποια ἔδρυσεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν τὸ 1876, προικοδοτήσας αὐτὰ μὲ ἐτησίαν δωρεὰν χιλίων λιρών. Ἀπὸ τὰ Διδασκαλεῖα αὐτὰ ἀπεφοίτων ἐπὶ δεκαετηρίδας οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι, οἱ ὅποιοι μετέδιδον τὸ φῶς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα τῶν σχολείων τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας καὶ γενικώτερον τῆς Θράκης. Διὰ τὸ πόσον πολῦτιμος ὑπῆρξεν ἡ ἐθνικὴ καὶ πνευματικὴ προσφορὰ τῶν ἐν λόγῳ ἀνωτέρας μορφώσεως ἐκπαιδευτηρίων, εὐγλώττως ὁμιλεῖ καὶ σχετικὸν ἀπόσπασμα ἐκ τῆς ἐκθέσεως πεπραγμένων τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφοροδημογεροντίας ἱατροῦ Σωτηρίου Ἀντωνιάδου, κατὰ τὴν τελευταίαν γενικὴν συνέλευσιν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως τῆς 9ης Μαρτίου 1903, τὸ ὅποῖον καὶ παραθέτομεν: «Κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1901, γράφει ὁ ὡς ἄνω Πρόεδρος τῆς Ἐφοροδημογεροντίας, ἐπανηγύρισε ἡ ἡμετέρα κοινότης τὴν εἰκοσιπενταετηρίδα τῶν Ζαρίφειων διδασκαλείων μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἐπισημότητος, ὡς ἤρμωζεν εἰς τὰ εὐεργετικώτατα ταῦτα διὰ τὸν ἀνά τὴν Θράκην Ἑλληνισμόν καθιθρύματα, ἅτινα ἔδρυσεν ἡ φιλογένεια τοῦ μεγάλου τῆς ἡμετέρας

2) Πολ. Παπαχριστοδοῦλου, Πνευματικοὶ Ἄνδρες τοῦ 19' καὶ Κ' αἰῶνος, Ἀθήναι 1966 (Ε.Θ.Μ.), σελ. 74.

κοινότητος εὐεργέτου, τοῦ ἀσιδίου Γεωργίου Ζαρίφη, ὅστις διαφλεγόμενος ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ πυρὸς τῆς φιλοπατρίας ἔγνω νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐθνικὴν ὑπαρξίν καὶ πρόοδον τῶν κατὰ τὴν Θράκην ὁμογενῶν, διὰ τῶν ὁμωνύμων αὐτοῦ διδασκαλείων, ἅτινα ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας ὡς τηλαυγεῖς φάροι ἐξακολουθοῦσι διαδίδοντα τὰ φῶτα τῆς παιδείας μέχρι τῆς τελευταίας καλύβης τῶν Ἑλλήνων καὶ παρέχοντα ἄφθονα τὰ νόματα τῆς προγονικῆς μορφώσεως. Προικοδοτηθέν

Προτομή τοῦ Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γεωργίου Ζαρίφη εἰς τὸ προαύλιον τῆς Ζαριφείου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἀλεξανδρουπόλεως.

τα δ' ἀρμοδίως θέλουσι λειτουργεῖ εἰς τὸ διηγεκὲς καὶ ἐφ' ὅσον ἡ ὑπαρξὶς αὐτῶν μὴ παρακλυθῇ ὑπὸ ἀνωτέρας δυνάμεως καὶ θὰ παρουσιάξωσι πολίτας χρηστοὺς καὶ ἀξίους τῶν ἐλπίδων τοῦ ἴδρυτοῦ αὐτῶν»³⁾. Καὶ τὰ Ζαρίφεια, ὅμως, διδασκαλεῖα, μετὰ τὸ ἀνθελληνικὸν πραξικόπημα τῶν πανσλαυιστῶν τοῦ 1906 εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, εἶχον τὴν ἴδιαν τύχην μὲ τὴν Μαράσλειον Σχολὴν Φιλιππουπόλεως, διὰ τὴν ὁποίαν ἔγινε λόγος εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν.

3) Βλ. Ἀρχεῖον Θρακ. Λογογράφ. καὶ Γλωσσικοῦ Θεσαυροῦ, τόμ. ΣΤ' σελ. 83.

Σήμερα τὰ Ζαρίφεια ζοῦν ἐπανιδρυμένα εἰς τὴν Ἀλεξανδρούπολιν, μετὰ τὴν Ζαρίφειον Παιδαγωγικὴν Ἀκαδημίαν τῆς.

Τὸ εὐεργετικὸν ἔργον τοῦ Ζαρίφη συνεχίσθη καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του, σύμφωνα μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ποὺ ἄφησε εἰς τὴν σύζυγόν του κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς του. Ἔτσι, ἡ χήρα Ζαρίφη, καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς Στέφανος Ζαφειρόπουλος ἱδρυσαν τὸ κεντρικὸν Παρθενγωγεῖον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἠγόρασαν εἰς τὴν Πρίγκηπον τὸ μεγάλο οἰκοδόμημα, ὅπου ἐστεγάζετο μέχρι πρό τινας τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ Συγγρός, ὅπως ἀπλᾶ καὶ ἐπιγραμματικὰ ἔκρινε τὸν Μαρσαλῆν, ὅπως εἶδαμε, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶχε μνημονεύσει προηγουμένως καὶ τὸν Γεώργιον Ζαρίφην, τὸν ὁποῖον εἶχε γνωρίσει πολὺ καλὰ καὶ εἶχε συνδεθῆ μάλιστα διὰ φιλίας μετ' αὐτοῦ. Νὰ τί εἶπε: «Ὁ καθένας ποὺ τὸν γνώρισε ἀπὸ κοντὰ — τὸν Γεώργιον Ζαρίφην — καὶ μπόρεσε νὰ τὸν ἐκτιμῆσῃ μποροῦσε καὶ νὰ θεβαιώσῃ πῶς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε ἀπέραντη καλωσύνη, εἰλικρίνεια, καὶ γενναϊότητα ψυχῆς κι' ἦταν πολὺ σπουδαῖο στοιχεῖο εἰς τὴν Πόλιν, στὸ Λονδίνο καὶ στὴ Μασσαλία» (4).

Ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος εἶναι ἀδελφὸς τῆς συζύγου τοῦ Γ. Ζαρίφη. Κληρονόμος καὶ αὐτὸς τῆς μεγάλης ἀρετῆς τῶν ἐθνικῶν μας εὐεργετῶν, νὰ θεωροῦν ἑαυτοὺς διαχειριστὰς μόνον τοῦ πλοῦτου, ποὺ τοὺς ἐχάρισεν ὁ Θεός, καὶ νὰ διαθέτουν τοῦτον εἰς ἔργα εὐποιίας καὶ πατριωτισμοῦ, εἶδειξε μεγάλην εὐαισθησίαν εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων του καὶ θαυτάτην συνείδησιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα χρέους του. Αἱ δωρεαὶ του πρὸς τὸ Ἔθνος φθάνουν τὸ ἓν ἑκατομμύριον τρακοσίας πενήντα χιλιάδας χρυσὰ φράγκα. Τὸ τεράστιον αὐτὸ χρηματικὸν ποσὸν ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος διέθεσε ἀφ' ἑνὸς μετὰ τὴν ἱδρυσιν μεγάλου Νοσοκομείου εἰς τὴν Μασσαλίαν, διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκεῖ Ἑλληνικῆς κοινότητος, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος διέμεινε, ὡς διευθυντῆς τοῦ ὑποκαταστήματος τῆς Ἐταιρείας «Ζαρίφη - Ζαφειροπούλου», ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν σχολείων, ἐκκλησιῶν, νοσοκομείων, τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἐμπορικῆς Σχολῆς Χάλκης, τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας, τοῦ Ὀρφανοτροφείου Χατζῆ Κώστα, δι' Ἑλληνόπουλα νὰ σπουδάζουν εἰς τὰ Γαλλικὰ σχολεῖα τῆς Μασσαλίας κλπ. Εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν Ἑλλάδος εἶναι ἐπίσης κατατεθειμένη μία μεγάλη περιουσία του δι' ἐθνικοὺς σκοποὺς, τὴν ὅποιαν διαχειρίζεται εἰδικὴ ἐπιτροπή.

Εἰς τὴν διαθήκην του, ὅπως μᾶς γνωρίζει ὁ Πολύδωρος Παπαχριστοδοῦλου, ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος συμβουλεύει τοὺς συμπατριώτας του νὰ ἔχουν τὸ «γνώθι σαυτόν», νὰ ἀγαποῦν τὴν Πατρίδα των, νὰ σπουδάζουν τὴν γλῶσσαν των, νὰ ἀλληλοβοηθοῦνται εἰς τὰ ξένα καὶ νὰ ιστελοῦν τὰ παιδιὰ των νὰ μαθαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν θείαν των γλῶσσαν καὶ νὰ εἶναι ἐνωμένοι (5).

4) Βλ. Πολ. Παπαχριστοδοῦλου, ἔ.ἀ., σελ. 78.

5) ἔ.ἀ., σελ. 90.

Τόσον ὁ Γεώργιος Ζαρίφης, ὅσον καὶ ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος, ἀνήκουν, ὅπως καὶ ὁ Γρηγόριος Μαρασλῆς, εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν μεγάλων ἐκείνων ἀνδρῶν τῆς φυλῆς μας, οἱ ὅποιοι θεωροῦντες τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα καθήκον των ὡς τὸ ὑπέρτατον πάντων καὶ συγχρόνως τὸν πλοῦτον πού τοὺς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς ὡς εὐκαιρίαν δι' ἔργα μᾶλλον παρὰ διὰ ματαίαν ἐπίδειξιν, ὅπως λέγει ὁ Περικλῆς, εἰς τὸν Ἐπιτάφιόν του λόγον, ἄφησαν εἰς τὸ Ἔθνος διὰ τοῦ ἔργου των ὑψηλὰ καὶ αἰῶνια παραδείγματα Ἑλληνικῆς Φιλοπατρίας καὶ ζωντανῆς καὶ ἐμπράκτου χριστιανικῆς ἀγάπης. Ἡ Θράκη πού τοὺς ἐγέννησε εἶναι ὑπερήφανη δι' αὐτούς, ὅπως καὶ δλόκληρον τὸ Ἔθνος, τὸ ὅποιον μεγάλως εὐεργέτησαν.

ΣΑΡΑΝΤΗΣ ΑΡΧΙΓΕΝΗΣ

Ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν παράδειγμα ἑθνικοῦ εὐεργέτου, ὁ ὁποῖος διαθέσας τὴν περιουσίαν του καὶ δι' ἄλλας εὐεργεσίας, ἀλλὰ κυρίως εἰς ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα, πρὸς φωτισμὸν τοῦ Γένους, προσέφερε, μαζὶ μὲ τὸν πλοῦτον του, καὶ ἔλην τὴν ἀγάπην καὶ τὴν συνεχῆ μέριμναν τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου δι' αὐτά, ὡς εὐαίσθητος διδάσκαλος καὶ μέγας ἐπιστήμων πού ὑπῆρξε συγχρόνως ὁ ἴδιος.

Γενέτερα τοῦ Ἀρχιγένη εἶναι ἡ γραφικὴ κωμόπολις τῶν Ἐπιδατῶν ἐπὶ τῆς Προποντιδος, εἰς ἀπόστασιν ἰδέκα περίπου χιλιομέτρων ἀνατολικῶς τῆς Σηλυβρίας, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ὑπήγετο διοικητικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς πρὸ τῆς ἐκκενώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης.

Εἰς ἡλικίαν 12 μόλις ἐτῶν ὁ Σαράντης ἔχασε τὸν πατέρα του, ὁ ὁποῖος ἀδικοσκοτώθηκε ἀπὸ ἕνα ἀλλόθρησκον κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, μέσα εἰς τὸ μικρὸν κατάστημά του, τὸ ὅποιον διετήρει, ὡς ἐμπορευόμενος, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (1).

Ἔτσι ὁ Σαράντης, μικρὸ παιδί ἀκόμη, ἔχει μόνον ἔμεινε χωρὶς τὴν πατρικὴν προστασίαν, ἀλλ' ἔπρεπε ὁ ἴδιος νὰ προστατεύῃ καὶ τὴν οἰκογένειάν του, τὴν χήραν μητέρα του καὶ τὴν μικρὴν του ἀδελφήν, καὶ μάλιστα χωρὶς κανένα οικονομικὸν στήριγμα, ὅτι τὸν φόνον τοῦ πατρὸς του ἠκολούθησε εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἡ διαρπαγὴ τῆς περιουσίας του. Καὶ ἂν εἰς τὸν ἀπορφανισμὸν καὶ τὴν οικονομικὴν ἔνδειαν ἀντιπαραθέσωμεν τώρα τὴν ἐξαιρετικὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἰδιαιτέραν ἀγάπην καὶ τὴν κλίσιν εἰς τὰ γράμματα τοῦ μικροῦ Σαράντη, εὐρυσκόμεθα θεδαίως πρὸ τῆς συγκινητικῆς πάντα περιπτώσεως ἐνὸς δυναμει ταλαντούχου διὰ τὴν ζωὴν νέου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὅμως εἶναι ὑποχρεωμένος ἐκ τῶν πραγμάτων νὰ περιορίσῃ πολὺ τὸν ὀρίζοντα τῶν φιλοδοξιῶν του εἰς αὐτήν, ὅπως ἀκριβῶς συνέδῃ μὲ τὸν μικρὸν Σαράντην, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν ἀρχήν.

1) Βλ. Μιλτ. Σαραντῆ, Σαράντης Ἀρχιγένης, Θρακικά, τόμ. Α' (1928), σελ. 483.

Μαθητής ακόμη του δημοτικού σχολείου, διακρινόμενος ιδιαίτερος διά την επιμέλειαν και την επίδοσιν του εις τὰ μαθήματα, εύρισκεν ὁ Σαράντης τὸν χρόνον διὰ νὰ ἐργάζεται συγχρόνως και νὰ ἐξοικονομῇ τὰ ἐξόδα τῆς οἰκογενείας του. Μετὰ τὸ σχολεῖον του ἔτρεχε εἰς τὴν ἀκρογιαλιὰν τῆς χαρωπῆς κωμοπόλεως τῶν Ἐπιβατῶν και ἐκεῖ ὄχι μόνον ἐδοθηοῦσε τοὺς φαράδες συμμετέχων εἰς ὅλας τὰς φάσεις τῆς σκληρῆς ἐργασίας των, ἀλλ' ἐγένετο συγχρό-

Ὁ Ἀρχιγένης και ἡ σύζυγός του

ως και ὁ μικρὸς σοφὸς διδάσκαλός των, διηγούμενος εἰς αὐτοὺς, κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀναπαύσεώς των, κεφάλαια δλόκληρα ἀπὸ τὰ Ὀρησκευτικὰ και τὴν μακρὰίωνα Ἑλληνικὴν Ἱστορίαν, τὰ ὁποῖα ἐμάθαινε εἰς τὸ σχολεῖον. Ἄς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι τὴν περίοδον ἐκείνην ἀκριβῶς διεδραματίζοντο εἰς τὴν Πελοπόννησον και τὴν Στερεάν τὰ μεγάλα γεγονότα τῆς ἐθνικῆς μας Παλιγγενεσίας και ἡ ἀναφορά, ὡς ἐκ τούτου, ἡ συγκινητικὴ και καταπυκτικὴ, τοῦ μικροῦ, ἀλλ' ἐμπνευσμένου διδασκάλου, εἰς τὸ ἥρωϊκὸν και ἔνδοξον ἐθνικὸν παρελθόν, τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Τροίαν και βραδύτερον ἐναντίον τῶν Περσῶν, τὴν

θριζμδευτικὴν εἰς τὴν Ἀσίαν πορείαν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τὸ ἡρωϊκὸν μεγαλεῖον τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἀπὸ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, ἀναθεὶς μεγάλους πόθους μέσα εἰς τὰ θαλασσοδαρμένα στήθη τῶν ἀπλῶν ἐκείνων ἀνθρώπων.

Τὰς γνώσεις, ὅμως, καὶ τὴν εὐφυΐαν τοῦ μικροῦ ὄρφανοῦ δὲν ἔμεινε νὰ θαυμάζουν μόνον οἱ ταπεινοὶ καὶ καλοκάγαθοι φαράδες τῶν Ἐπιδατῶν. Ἡ ἐξαιρετικὴ ἐπιμέλεια καὶ ἐπίδοσις του, ποὺ τὸν ἔφερναν πρῶτον μεταξὺ τῶν συμμαθητῶν του, προσείλκυσε κάποτε τὴν ἰδιαιτέραν προσοχὴν ἐνὸς ἐμπείρου καὶ ἀνωτέρου μορφώσεως διδασκάλου, τοῦ καθηγητοῦ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς Λογάδης, ὁ ὁποῖος ταξιδεύων ἔτυχε νὰ ἐπισκεφθῆ τὸ σχολεῖον τῶν Ἐπιδατῶν καὶ συγκινηθεὶς ἀπὸ τὴν εὐφυΐαν καὶ τὸ ἦθος τοῦ παιδιοῦ, συνέστησεν εἰς τοὺς διδασκάλου του νὰ φροντίσουν διὰ τὴν συνέχισιν τῶν σπουδῶν των εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν (2).

Ὁ Λογάδης εἶχε προβλέψει τὸ λαμπρὸ μέλλον τοῦ προικισμένου μὲ ἰδιαίτερα πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ προσόντα μαθητοῦ, ἀλλ' ἡ ἀνέχεια καὶ αἱ οἰκογενειακαὶ ὑποχρεώσεις ἠγάγκασαν τὸν Σαράντην, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν του ἐκ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἀντὶ τῶν σπουδῶν νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ναυτικοῦ καὶ προσληφθεὶς ὡς ναυτόπαις εἰς τὸ πλοιάριον ἐνὸς ἐκ τῶν συμπατριωτῶν του ἐταξίδευσεν ἀπὸ τοὺς Ἐπιδατάς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετέφερον καὶ ἐπώλουν διάφορα ἐπιτόπια προϊόντα.

Μίαν, ὅμως, ἡμέραν τὸ πλοιάριον προσωρμίσθη εἰς τὴν Ἐηροκρήνην, ὅπου τότε ἐλειτούργει ἡ Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, ἡ ὁποία βραδύτερον μετεφέρθη εἰς τὸ Φανάρι. Εἰς τὴν Ἐηροκρήνην ἐδίδασκεν ἀκόμη ὁ Λογάδης, ὁ ὁποῖος συναντήσας τυχαίως εἰς τὴν παραλίαν τὸν ναυτόπαιδα τὴν ὥρα Σαράντην τὸν ἀνεγνώρισε καί, μετὰ σύντομον μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν, τὸν ἔπεισε νὰ ἀφήσῃ τὸ καράδι καὶ νὰ συνεχίσῃ τὰς σπουδὰς του εἰς τὴν ὀνομαστὴν Σχολὴν τῆς Ἐηροκρήνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Σαράντης ἐστερεῖτο τῶν ἀπαιτουμένων μέσων τὸν συνέστησεν ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν γνωστὴν διὰ τὴν φιλογένειαν καὶ τὰς φιλανθρωπικὰς τῆς πράξεις οἰκογένειαν τοῦ Χατζῆ - Κώστα, ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν τῆς ὁποίας παρηκολούθησε ὅλα τὰ μαθήματα εἰς τὴν μεγάλην ἐκείνην ἑθνικὴν Σχολὴν τῆς Ἐηροκρήνης, ὅπου καί, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, τοῦ ἐδόθη κατὰ τὴν κρατοῦσαν τότε συνήθειαν, τὸ ἀρχαιοπρεπὲς ἐπίθετον Ἀρχιγένης.

Μετὰ τὸ πέρασ τῶν σπουδῶν του, ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης, ἀποδεικνύων ἐμπράκτως τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὴν οἰκογένειαν, ἡ ὁποία τὸν εὐηργέτησε, εἰργάσθη κατὰ πρῶτον ὡς οἰκοδιδάσκαλος τῶν τέκνων τοῦ Χατζῆ - Κώστα. Ἐν συνεχείᾳ ἐδίδαξεν εἰς τὰ σχολεῖα διαφόρων Κοινοτήτων καὶ τελευταῖον,

2) ἔ. ἀ. Ἐπίσης Πολ. Παπαχριστοδοῦλου πνευματικοὶ ἄνδρες τῆς Θράκης, Ἀθήναι 1966 (Ε.Θ.Μ.) σελ. 87.

ἐπὶ τριετίαν, εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, εἰς τὴν Σχολὴν τῆς ὁποίας ἐδώρησε καὶ τὴν βιβλιοθήκην του, ἀναχωρῶν, τὸ 1836, εἰς ἡλικίαν 27 ἐτῶν, διὰ τὸ Παρίσι, προκειμένου νὰ σπουδάσῃ ἰατρὸς.

Ἐξῆς χρόνια διήρκεσαν αἱ σπουδαί του εἰς τὸ Παρίσι, διὰ τὰς ὁποίας βεβαίως δὲν ἦτο ἰδυνάτων νὰ ἐπαρκέσουν αἱ οἰκονομίαι τῆς μητρὸς του, οὔτε τὰ τυχόν περισσεύματα ἐκ τῆς συντόμου ἄλλωστε διδασκαλικῆς ὑπηρεσίας τοῦ ἰδίου, ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν φίλων, πρὸς τοὺς ὁποίους βραδύτερον ἀναπαέδωσε καὶ πάλιν τὴν εὐεργεσίαν, ὅχι μόνον ἐπεράτωσεν εὐδοκίμως τὰς σπουδὰς του, ἀναγορευθεὶς διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων, ἀλλὰ καὶ ἐτελειοποίησεν αὐτὰς εἰς τὰ καλλίτερα νοσοκομεῖα καὶ ἄλλων εὐρωπαϊκῶν μεγαλοπόλεων τόσον, ὥστε ἐπιστρέψας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἰδιωρίσθη καθηγητῆς τῶν μαθημάτων τῆς Παθολογίας καὶ Χειρουργικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον, τὰ ὅποια ἐδίδαξεν ἐπὶ 25 συναπτά ἔτη, ἐνῶ συγχρόνως, ὡς ἔχων φήμην καὶ ἀξίαν μεγάλου ἐπιστήμονος, ἦτο καὶ ὁ ἰατρὸς τῶν ἀνακτόρων.

Αἱ τιμαὶ ὅμως καὶ ἡ δόξα, ὡς καὶ τὰ ἄφθονα πλούτη, τὰ ὅποια φυσικὸν ἦτο νὰ καρδιζῆ μὲ τὴν ἀναμφισβήτητον ἰκανότητά του καὶ τὰς ἐπιτυχίας του ὡς ἐπιστήμων, ὅχι μόνον δὲν ἐπέπραξαν τὸν ἀδαμάντινον χαρακτήρα τοῦ ὄρφανοῦ τῶν Ἐπιδατῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως ἐγίναν τὰ ἰσχυρὰ μέσα, εἰς τὰ χέρια του, διὰ πλουσιωτάτην φιλανθρωπικὴν καὶ ἐθνωφελῆ ἰδρᾶσιν, εἰς τὴν ὁποίαν τὸν παρῆκει συνεχῶς ἡ θερμὴ φωνὴ τῆς θαυμάσια Ἑλληνοχρυστιανικῆς ψυχῆς του. Ἔτσι ὅχι μόνον παρῆρχεν ἐντελῶς δωρεὰν τὴν ἰατρικὴν του βοήθειαν εἰς τοὺς ἀπόρους ἀσθενεῖς, ἀλλὰ καὶ ἐσκόρπιζε ἀφειδῶς χρηματικὰ βοηθήματα εἰς αὐτοὺς, φροντίζων μάλιστα νὰ μὴ θίγῃ τὴν ἀξιοπρέπειάν των, τοπαθετῶν αὐτὰ ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν των κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του κατ' οἶκον (3).

Φυσικὰ τὰς φιλανθρωπίας του αὐτὰς ὁ Ἀρχιγένης ἐθεώρει ἀπλῶς ὡς ἐκπλήρωσιν ἐνὸς στοιχειώδους καθήκοντος τοῦ Χριστιανοῦ πρὸς τοὺς πάσχοντας καὶ ἐνδεεῖς ἀδελφούς του. Πέραν τούτων ὑψηλότερον καὶ ἐπιτακτικώτερον ἠσθάνετο ἓνα ἄλλο καθήκον, ὡς ἰδιδάσκαλος μάλιστα, πὺ ὑπῆρξεν ὁ ἴδιος καὶ ἐξηκολούθει φυσικὰ νὰ εἶναι, ὑπὸ τὴν ἰδιότητά του τοῦ Πανεπιστημιακοῦ τῶρα καθηγητοῦ ἰατρικῶν μαθημάτων. Ἦτο τὸ ἐθνικόν του ὡς Ἑλληνοσ καθήκον νὰ φροντίσῃ καὶ αὐτός, ὅσον τοῦ ἦτο δυνατόν, διὰ τὴν ἑλληνοπρεπῆ μὀρφωσιν καὶ ἀγωγὴν τῶν νέων τοῦ ὑποδούλου Γένους. Ὁ ἄνθρωπος ἀφήνει εἰς τὴν ζωὴν ὅ,τι κυρίως ἔχει ἡ καρδιά του. Ὅταν ὁ ταπεινὸς καὶ πτωχὸς διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Φιλιππουπόλεως ἐχάριζε, ὅπως εἶδομεν, τὴν βιβλιοθήκην του εἰς τὴν Σχολὴν αὐτῆς, κατὰ τὴν ἀναχώρησίν του δι' ἀνωτέρας σπουδὰς εἰς τὴν Εὐρώπην, δὲν ἦτο δυνατόν ὁ ἴδιος τῶρα, ὡς πανεπιστημιακὸς διδάσκαλος, φημισμένος ἰατρὸς καὶ μὲ πλοῦτον ἄφθονον εἰς τὰ χέρια του, δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ ἀντιληφθῆ ἰσέοντως καὶ νὰ ἐκπληρώσῃ ἀναλόγως

3) ἔ. ἀ., σελ. 488 καὶ σελ. 88 ἀντιστοίχως.

τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέος του, προσερχόμενος γενναιοδῶρως ἄρωγός εἰς τὴν ἱεράν ἔθνικὴν ὑπόθεσιν τοῦ πνευματικοῦ φωτισμοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ φρονηματισμοῦ τῶν τέκνων αὐτῆς.

Εὐτυχῆσας μάλιστα νὰ συνδεθῆ με σύζυγον ὄχι μόνον ἐνάρετον καὶ ἀγαθοεργὸν ἐπίσης, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς καλλιεργημένην καὶ συμμεριζομένην τὰ ἰδανικά του, τὴν ἐκ Φαναρίου Ἑλένην Κωστάκη Φενερλή, εὔρεν εἰς αὐτὴν ὁ Ἀρχιεγένης πολῦτιμον σύμβουλον καὶ συμπαραστάτην θερμόν, διὰ τὴν πραγματοποιήσιν τῶν εὐγενῶν καὶ ὑψηλῶν σκοπῶν του.

Ἔτσι, με τὴν σύμπραξιν καὶ τὴν ὁμόφωνον γνώμην ἐκείνης, ὁ Ἀρχιεγένης ἰδρυσεν εἰς τοὺς Ἐπιβάτας τὸ 1857 κατὰ πρῶτον, τὰ περιώνυμα καταστάγματα Ἀρχιεγενεῖα Διδασκαλεῖα Θηλέων, τὰ ὁποῖα ἐπροικοδόμησε συγχρόνως με ὅλα τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησιν των ἀκίνητα καὶ εἰς μετρητὰ με χρηματικὸν ποσὸν ἀπὸ «δύο χιλιάδας πουργιὰ γροσίων», κατατεθειμένον εἰς τὴν Τράπεζαν, ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὴν διαθήκην του.

Τὸ μεγαλοπρεπές, ἐπὶ μεγάλης δενδροφυτευμένης ἐκτάσεως, διδακτήριον τῶν Ἀρχιγενεῶν κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιήθη ὡς εἶδος Οἰκοκυρικῆς Σχολῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐφοίτων καὶ ἐσιτίζοντο δωρεὰν ἄπορα καὶ ὄρφανά, κατὰ κύριον λόγον, κορίτσια, ἀλλὰ μεταβληθὲν συντόμως εἰς ἀνώτερον ἐκπαιδευτήριον θηλέων ἐλειτούργησε συνεχῶς ὡς τοιοῦτον ἐπὶ ἐξήντα καὶ πλέον ἔτη, μέχρι τοῦ 1922, καὶ ἐχρησίμωσεν, ὅπως γράφει ὁ Μιλιτιάδης Σαραντῆς, «ὡς φυτῶριον τολμηρῶν διδασκαλισσῶν, αἱ ὁποῖαι, ὡς ἄλλαι ἱεραπόστολοι τῆς Ἑλληνικῆς μας γλώσσης καὶ τῶν ἰδανικῶν τῆς φυλῆς, ἐξώρμουν εἰς τὰ δάθη τῆς Ἀνατολῆς, ἵνα διδάξωσι τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τοὺς Ἕλληνας μετ' ἀληθοῦς αὐταπαρνήσεως» (4).

Με πόσῃ χαρὰν καὶ εὐγνωμοσύνην ἐδέχθησαν τὴν μεγάλην εὐεργεσίαν τοῦ Ἀρχιεγένη οἱ συμπατριῶται τοῦ Ἐπιδατηνοῦ, ὡς καὶ οἱ κάτοικοι τῶν πέριξ χωρίων, μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονός: ὅτι τὸν Μάϊον τοῦ 1860, ὅταν ὁ Ἀρχιεγένης με τὸν Πατριάρχην Ἱεροσολύμων Κύριλλον Β' ἀνέβηκαν εἰς τοὺς Ἐπιβάτας, διὰ νὰ παραστοῦν εἰς τὰς πρῶτας ἐξετάσεις τῶν μαθητρῶν τῶν Ἀρχιγενεῶν, προσέτρεξε τόσον πλῆθος ἀπὸ τοὺς Ἐπιβάτας καὶ τὰ περίχωρα, ὥστε διὰ νὰ μὴ κρημισθῆ τυχὸν ἡ μεγάλη αἴθουσα τελετῶν, ἀπὸ τὸ βᾶρος τοῦ πλῆθους, ἐχρειάσθη νὰ τὴν ὑποστηρίξουν. Κατὰ τὴν μεγάλην ὑποδοχὴν, ἡ ὁποία ἐπεφυλάχθη τότε εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν Ἀρχιεγένην, αἱ μαθήτριά ἐψαλαν καὶ τὸ ἐξῆς ἄσμα, τὸ ὁποῖον εἰδικῶς διὰ τὴν περίστασιν συνέθεσε ἡ τότε διδασκαλισσὰ των Κυριακὴ Σακαδάκη, Ἀρσακειάς, διὰ τὸν μέγαν εὐεργέτην τῆς Πατρίδος των:

Ὡς ὁ ἥλιος ποὺ προβαίνει καὶ ζωογονεῖ τὴν γῆν
καὶ θερμαίνει καὶ εὐφραίνει τῶν ἀνθρώπων τὴν ψυχὴν,

4) Μιλτ. Σαραντῆ, ἔ.λ., σελ. 489.

ἦλθεν, ὁ ἡμῶν προστάτης, τῆς Πατρίδος ἢ χαρά,
 κ' ἐπληρώθη ἡ καρδιά μας, ὑπ' ἐλπίδος καὶ χαρᾶς.
 Διαφύλαξον, ὦ Ἄναξ, ἀπὸ πάντων τῶν δεινῶν
 τὸν Σαράντην Ἀρχιγένην καὶ προστάτην τὸν ἐμὸν,
 τῶν Ἐπιδατῶν τὴν δόξαν, τῶν μουσῶν τὸν ἔραστήν
 καὶ τὸν μόνον ἀρχηγέτην, τῆς Σχολῆς τὸν ἰδρυτήν (5).

Ἡ ὑποδειγματικὴ, ὁμῶς, ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ἐπίδωξιν τῆς Ἑλένης Ἀρχιγένη, λειτουργία τῆς Ἀρχιγενείου Σχολῆς θηλέων εἰς τοὺς Ἐπιδάτας, ἐτόνιζεν, ὡς ἦτο φυσικὸν νὰ συμβῆ, τὴν ἔλλειψιν ἀναλόγου ἐκπαιδευτικῆς μονάδος καὶ διὰ τοὺς ἄρρενας τῆς περιοχῆς, ἔλλειψιν τὴν ὁποίαν δὲν ἦτο δυνατόν φυσικὰ νὰ παραβλέψῃ τὸ ἐκλεκτὸν ζεῦγος τῶν εὐεργετῶν. Ἔτσι, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ἀνήγειραν τὸ 1863 κομφότατον γυμνάσιον, πλησίον τῆς Σχολῆς, τιμηθέντα ἐπ' ὀνόματι τῶν 40 Μαρτύρων, διὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸν τῶν τροφίμων τοῦ Παρθεναγωγείου, ὑψώσαν ἐν συνεχείᾳ τὸ 1868 καὶ δύο ἄλλα μεγαλοπρεπῆ καλλιμάρμαρα κτίρια, διὰ τὸ Γυμνάσιον Ἀρρένων. Τὰ δύο νέα κτίρια, κείμενα εἰς ἀπόστασιν 500 περίπου μέτρων ἀπὸ τὸ διδασκαλεῖον θηλέων, ἐντὸς περιφράκτου διὰ τοίχου περιοχῆς 40 στρεμμάτων, καὶ ἐν μέσῳ «παντοίων ὀπωροφόρων δένδρων, φυτῶν καὶ ἀνθῶν, ἀπετέλουν χάριμα ὀφθαλμῶν καὶ πραγματικὸν τέμενος τῶν Μουσῶν καὶ τῆς Σοφίας» (Ἄδαμ. Ταμβακίδης). Τὸ νέον τοῦτο ἐκπαιδευτικὸν ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον προετοίμαζε τοὺς ἄρρενας ἐπίσης διὰ διδασκάλους, ὁ Ἀρχιγένης τὸ ὠνόμασε, πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του, «Ἐλένειον» ὑπὸ τὸν κοινὸν τίτλον «Ἀρχιγένεια Διδασκαλεῖα». Ἐν συνεχείᾳ ἱδρύσε τὸ 1873, ἐντὸς τοῦ περιβάλλοντος τοῦ Διδασκαλείου Θηλέων, τὸ Ἀρχιγένειον Νηπιαγωγεῖον καὶ τὸ Ἀρχιγένειον Ὀρφανοτροφεῖον καὶ ἐν τῷ μεταξῦ δημοτικὴν σχολὴν εἰς τὸ Οἰκονομεῖον, χωρὶς ἐνδεδεικμένον πλησίον τῶν Ἐπιδατῶν (6).

Οὕτω, συμπληρωθέντα καὶ ἐπεκταθέντα τὰ Ἀρχιγένεια, διὰ τῆς σειρᾶς αὐτῆς ὅλης τῶν ἐκπαιδευτικῶν καθιδρυμάτων, κατέστησαν ἡ φωτοδόλος πνευματικὴ ἔστις, ἐκ τῆς ὁποίας λαμβάνοντες, ἐπὶ δεκαετηρίδας ὀλοκλήρους, τὸ καθαρὸν Ἑλληνοχριστιανικὸν φῶς οἱ λειτουργοὶ τῆς Παιδείας, μεταλαμπάδευον τοῦτο ὄχι μόνον εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἀνατολικὴν, τὴν Δυτικὴν καὶ τὴν Βορείαν Θράκην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὸν Πόντον, τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, τὴν Κύπρον καὶ τὴν Αἴγυπτον ἀκόμη, φωτίζοντες ἔτσι, ὡς νέοι προμηθεῖς, τὴν ψυχὴν, τὸ πνεῦμα καὶ προπαντὸς τὴν καρδίαν τοῦ ἀπὸ αἰώνων ἐκτεινομένου εἰς τὰς τρεῖς ἡπείρους Ἑλληνισμοῦ καὶ παρασκευάζοντες τοῦτον διὰ τὴν ἐθνικὴν

5) Βλ. Ἑλλιν. Σταμούλη, Ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην, Ἀθήναι 1956, τόμ. Α', σελ. 362 - 3.

6) Μιλτ. Σαραντή, ἔ.δ., σελ. 489 - 490, Πολ. Παπαχρίστοδοῦλου, ἔ.δ., σελ. 88 καὶ Ἄδαμ. Ταμβακίδου, Ἱστορία τῶν Ἀρχιγενείων ἐν Ἐπιδάταις ἐκπαιδευτηρίων Θρακικῆς, τόμ. Β' (1959), σελ. 377 - 380.

καὶ πολιτιστικὴν του ἀναγέννησιν.

«Ἡ σημασία τῶν Ἀρχιγενεῶν, λέγει ὁ ἐργασθεὶς εἰς αὐτὰ κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1920 - 21 καὶ θραδύτερον Γυμνασιάρχης Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀδαμάντιος Ταμβακίδης, εἶναι τόσον μεγαλυτέρα καὶ ἡ ἔθνικὴ αὐτῶν ὠφέλεια τόσον ἀξιολογωτέρα, καθ' ὅσον, ὡς Διδασκαλεῖον Θηλέων παραγαγὼν ἄφθονον ὕλικὸν ἀμεσώτατα, ὡς ἐκ τῆς φύσεως τοῦ φύλου σχετιζόμενον μὲ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκογένειαν, συνετέλεσεν εἰς τὴν θριαμβευτικὴν πρόδον τοῦ Γένους διὰ τῶν ἀπαιτηταῶν ἰδιοπαρμένων τροφίμων αὐτοῦ καὶ συνδεθὲν μὲ τὸν πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ἐκπολιτιστικὸν παράγοντα, τὴν μητέρα, συνετέλεσε εἰς καιροῦς ἐξόχως σπουδαίους εἰς τὴν ἔθνικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἔθνικὴν προκοπὴν καὶ παρεσκεύασε τὰς μεταγενεστέρας γενεὰς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς μᾶλλον ἰσχυράς, ἀκμαιότερας καὶ καταλλήλως ἐφωδιασμένας» (7), διὰ τὰ μεγάλα πεπρωμένα τοῦ Ἔθνους.

Σήμερον, μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἀπὸ τὸν ἀθηρότατον Ἑλληνομὸν τῆς, δὲν ὑπάρχουν πλέον τὰ ὀνομαστά τῆς Ἀρχιγένεια. Ὑπάρχει μόνον ἡ ἀνάμνησις των καὶ μαζί ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἐλευθεροῦ Ἔθνους διὰ τὸν μέγαν εὐεργέτην, ὁ ὅποιος τόσον πολὺ ἠγάπησε τὸ ἔθνικόν του ἔργον, τὸ ὅποιον εἰς μίαν ὀλόκληρον ζωὴν μὲ τὴν σύζυγόν του ἐδημιούργησε, ὥστε ἀποθνήσκων, τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1874, ὄχι μόνον τὸ μεγαλύτερον μέρος καὶ τῆς ὑπολοίπου περιουσίας του, διὰ τὴν συνέχισιν τῆς λειτουργίας τῶν Ἀρχιγενεῶν του ἄφησε, ἀλλὰ καὶ τὸν νεκρόν του πλησίον αὐτῶν γὰ ἐνταφιασθῆ εἰς τὴν ἀγαπημένην σύζυγόν του ρητὴν ἐντολήν ἔδωσε, περιληφθεῖσαν καὶ εἰς τὴν διαθήκην του, ὡς ἀκολούθως: «Παρακαλῶ τὴν φιλότατην μου σύζυγον γὰ λάβῃ πᾶσαν πρόνοιαν, ὥστε ἡ κηδεῖα μου γὰ γίνῃ ἀπλουστάτη καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς πολυτελείας, γὰ βοθῶσι δὲ τῷ ἀρχιερεὶ Σηλυβρίας γρόσια χίλια. Μετὰ τὴν κηδεῖαν γὰ μετακομισθῆ ὁ νεκρός μου ἐν Ἐπιβάταις καὶ ἐνταφιασθῆ ἐν τῷ κηπαρίῳ ἀπέναντι τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ Ἀρχιγενεῖου Παρθεναγωγείου» (8).

Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ Σαράντης Ἀρχιγένης. Συναθλητῆς καὶ αὐτὸς τῶν μεγάλων Ἑλλήνων εὐεργετῶν εἰς τὸ εὐγενὲς στάδιον τῆς ἔθνικῆς δράσεως καὶ προσφορᾶς, ἄφησε, διὰ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του, φωτεινὸν καὶ αἰώνιον παράδειγμα συνειδήσεως τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα χρέους, ὅπως ἀκριδῶς καὶ οἱ ἄλλοι ἐκ τῆς Θράκης μεγάλοι τοῦ Ἔθνους εὐεργέται, ὁ Γρηγόριος Μαρασλῆς, ὁ Γεώργιος Ζαρίφης καὶ ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος, τοὺς ὁποίους ἐμνημονεύσαμεν προηγουμένως.

Ἡ τετράς τῶν μεγάλων τούτων ἀνδρῶν τοῦ Ἔθνους καταλαμβάνει ἐπαξίως τὴν πρώτην σειρὰν μεταξὺ ὄλων τῶν ἐκ τῆς Θράκης ἔθνικῶν εὐεργετῶν καὶ ἀποτελεῖ τὸ σέμνωμα τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ.

7) ἔ. ἀ., σελ. 372 - 373.

8) Μιλτ. Σαραντῆ, ἔ. ἀ. σελ. 490.

ΑΛΛΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Κλείοντες ἐδῶ τὸ κεφάλαιον περὶ τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν τῆς Θράκης θὰ μνημονεύσωμεν, δι' ὀλίγων, μερικῶς ἀκόμη ἐκ τῶν φιλογενῶν ἐκείνων Θρακῶν, οἱ ὅποιοι, ἐπίσης, ἀνήκουν διὰ τοῦ ἔργου των εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐεργετῶν τῆς Πατρίδος.

Ἐκ τούτων πρῶτον σημειώνομεν τὸν ἐκ τῆς Μακρᾶς Γεφύρας (Οὐζού - Κιοπροῦ) τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καταγόμενον Ἀ γ ρ έ α ν Ν ι κ ο - λ ά ο υ Λ α μ π α ρ ί δ η ν, ὁ ὅποιος, καίτοι ἀγράμματος ὁ ἴδιος, πλουτίσας, ὡς ἔμπορος καπνῶν, εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔπου καὶ διέμεγεν εἰς τὸ Κάϊρον, ἔδαπάνησε καὶ τελικῶς διέθεσε ὅλην τὴν περιουσίαν του, ὑπολογιζομένην εἰς τριάντα περίπου χιλιάδας λίρας Ἀγγλίας, διὰ τὰς ἐκπαιδευτικὰς, κατὰ κύριον λόγον, ἀνάγκας τῆς Ἰδιαιτέρας του Πατρίδος, ἐπιθυμῶν καὶ ἔχων ὡς μόνον τῆς ζωῆς του σκοπὸν, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος εἰς τὴν διαθήκην του, γὰ φανῆ ὠφέλιμος, ὡς καὶ οἱ πρόγονοί του, εἰς τὴν Πατρίδα του Μακρὰν Γέφυραν καὶ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του.

Τὴν εὐεργετικὴν ὑπὲρ τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς γενετήρας του δράσιν ὁ Λαμπαδαρίδης ἤρχισε ἀπὸ τὸ ἔτος 1901 καὶ συνέχισεν αὐτὴν μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάνατα τὸν Ἰούλιον τοῦ 1907, ἄλλοτε ἐνισχύων τὸν προϋπολογισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Μακρᾶς Γεφύρας πρὸς ἀντιμετώπισιν σχολικῶν ἀναγκῶν, ἄλλοτε δὲ συνεισφέρων μὲ γενναϊότητα διὰ τὴν ἀνάγερσιν νέων σχολικῶν κτιρίων.

Ἔτσι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐπιχορηγήσεών του, προσέφερε σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν κατὰ πρῶτον τοῦ διδαστηρίου Ἀρρένων τῆς γενετήρας του, ἐν συνεχείᾳ δὲ διέθεσε τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἑαπάνης διὰ τὴν ἀνάγερσιν εἰς αὐτὴν καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου (1).

Διὰ τὴν φιλογενῆ αὐτὴν δράσιν του ὁ Λαμπαδαρίδης ἀνεκηρύχθη ἐν γενικῇ τῶν συμπατριωτῶν του συνελεύσει, κατὰ τὸ ἔτος 1903, μέγας εὐεργέτης τῆς Κοινότητος Μ. Γεφύρας. Εἰς τοῦτο συνετέλεσε καὶ ἡ ἐπισήμως ἀπὸ μέρους του δοθεῖσα ὑπόσχεσις, ἀνακοινωθεῖσα διὰ στόματος τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γρηγορίου, ὅτι ἀνελάμβανε ἐφεξῆς, διὰ πάντα, τὴν συντήρησιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων τῆς Πατρίδος του, ὑπόσχεσιν τὴν ὅποιαν καὶ πιστῶς ἐτήρησε, ὡς τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὴν διαθήκην του, εἰς τὴν ὅποιαν ἀναφερόμενος εἰς τὸν σκοπὸν του, γὰ φανῆ χρήσιμος εἰς τοὺς ὁμογενεῖς του, καὶ εἰς τὴν ἀξίαν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, ὡς φρουροῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἔθνους εἰς τὸν ἀλύτρωτον Ἑλληνισμὸν, λέγει: «Τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐξεπλήρωσα ἤδη ἐν μέτρῳ τιμῇ

1) Μιλτ. Σαραντῆ, περὶ κληροδοτήματος Ἀνδρέου Λαμπαρίδου, Ἀθήναι: 1966 (Ε.Θ.Μ.), σελ. 8.

καὶ θὰ ἐξακολουθῶ νὰ ἐκπληρῶ ἐν ζωῇ διὰ τῆς διὰ χρηματικῶν ἐπιδομάτων συντηρήσεως τῶν Λαμπαδαριδῶν Ἐκπαιδευτηρίων ἀρρένων καὶ θηλέων τῆς ἰδιαίτερας μου Πατρίδος Οὐζούν - Κιοπρού, τὰ ὁποῖα ἔχω ἤδη προικοδοτήσῃ διὰ κτημάτων προσοδοφόρων ἀγορασθέντων ὑπ' ἐμοῦ καὶ μεταβιβασθέντων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κοινότητα Μακρᾶς Γεφύρας, εἰς τὴν ὁποίαν κατ' ἔτος χορηγῶ περὶ τὰς 160 λίρας πρὸς τὸν ἴδιον σκοπόν. Τὸ ἔργον μου τοῦτο διὰ τῆς παρούσης μου διαθήκης συμπληρῶ καὶ ἐπεκτείνω φρονῶν ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευσις, τῆς ὁποίας ἐστερήθην κατὰ τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν, ἔνεκεν ἔλ-

Ἄνδρας Λαμπαδαρίδης

λείψεως σχολείων ἐν τῇ πατρίδι μου, καὶ αἱ πρακτικαὶ γνώσεις ἐν τῷ βίῳ εἶναι οὐ μόνον ἔθνικαὶ ἀσπίδες τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης, ἀλλὰ καὶ φρουροὶ τῶν ἀπαραγράπτων δικαιωμάτων τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἐν τῷ ὑποδόλῳ «Ἑλληνισμῷ»⁽²⁾.

Ἐν συνεχείᾳ καθορίζων τὴν τελευταίαν θέλησίν του περὶ τῆς μετὰ θά-

2) Βλ. Μ. Σαρκετῆ, Εἰσεργέται Μακρᾶς Γεφύρας, «Θρακικά» τόμ. Γ', σελ. 389 - 390.

νατον διαθέσεως τῆς περιουσίας του, διαλαμβάνει, μεταξύ ἄλλων, τὰ ἀκόλουθα εἰς τὴν διαθήκην του: «Τὰ ἐν Καίρω κτήματά μου ἀφίνω εἰς τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως καὶ διατάσσω νὰ μείνωσι πάντοτε ἀπώλητα, ἐκτὸς ἐὰν ἡ πώλησις αὐτῶν θεωρηθῇ συμφέρουσα ὑπὸ τῶν ἐκτελεστῶν τῆς διαθήκης μου, ὅποτε τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν κτημάτων μου χρήματα νὰ κατατεθῶσι ἐντόκως εἰς οἰανδήποτε μεγάλην Τράπεζαν ἐγκρίνουσι οἱ ἐκτελεσταὶ τῆς διαθήκης μου καὶ ἐκ τῶν τόκων 85% νὰ διατίθενται πρὸς συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν ἐν τῇ πατρίδι μου Μακρᾷ Γεφύρᾳ Λαμπαδαριδεῶν Ἐκπαιδευτηρίων, 10% νὰ μείνη κατατεθειμένον εἰς τὴν ἰδίαν Τράπεζαν, πρὸς αὔξησιν τοῦ κεφαλαίου καὶ 5% νὰ χρησιμοποιεῖ τὸ Οἰκουμηνικὸν Πατριαρχεῖον δι' ἰδίας αὐτοῦ ἀνάγκας».

Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁ Λαμπαδαρίδης ὥρισε νὰ διατεθῇ καὶ ἡ εἰς μετρητὰ ἢ εἰς τίτλους περιουσία του, διὰ τῶν περισσευμάτων δὲ τῶν τόκων καὶ τῶν προσόδων τῶν καταθέσεων καὶ τῆς κτηματικῆς του περιουσίας, ἀφίγει ἐλευθέρους τοὺς ἐκτελεστάς τῆς διαθήκης του νὰ ἰδρῦσουν εἴτε ἐμπορικὴν, εἴτε ἐπαγγελματικὴν Σχολήν, ὡς παράρτημα τῶν φερωνύμων ἐκπαιδευτηρίων του, εἰς τὸ ὅποιον παράρτημα «νὰ φοιτῶσι, ὅπως ὁ ὕδιος λέγει, τὰ ἄπορα ὁμογενῶν παιδία δωρεάν, ὡς καὶ εἰς τὰ Λαμπαδαριδεῖα ἐκπαιδευτήρια παρεχομένων ἐπίσης δωρεάν τῶν διδακτικῶν βιβλίων καὶ ὀργάνων».

Μετὰ τὴν, βάσει τῆς περὶ ἀνταλλαγῆς τῶν πληθυσμῶν γνωστῆς συνθήκης, ἐκκένωσιν τῆς Μ. Γεφύρας ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ τῆς πληθυσμοῦ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1922, ἡ ἐκκαθάρισις τοῦ κληροδοτήματος Λαμπαδαρίδου, ὡς καὶ ὁ τρόπος τῆς διαθέσεως ἔκτοτε τῶν ἐξ αὐτοῦ προσόδων, ἀπετέλεσε θέμα πρὸς τακτοποίησιν τοῦ Ταμείου Ἀνταλλαξίμων, τὸ ὅποιον καὶ προσέβη κατὰ καιροὺς εἰς σχετικὰ ἰδιώματα, ἀλλὰ τὸ θέμα παρουσίασε ἀρκετὰς δυσκολίας, τυπικῆς κυρίως φύσεως, μὲ ἀποτέλεσμα μέχρι πρό τινος νὰ εὑρίσκεται ἐν ἐκκρεμότητι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Μιλτιάδης Σαραντῆς εἰς σχετικὴν ἐπ' αὐτοῦ ἔρευνάν του, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ προτείνει σειρὰν μέτρων, τὰ ὅποια πρέπει νὰ λάβῃ τὸ Ἑλληνικὸν Ταμεῖον Ἀνταλλαξίμων, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰ δικαιώματά του ἐπὶ τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος τοῦ Λαμπαδαρίδου, τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ τέκνου τῆς Θράκης, τοῦ ὁποίου ἐξεδηλώθη ἐμπράκτως ἡ φιλογένεια καὶ ἰδιαιτέρως ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν παιδείαν τῆς πατρίδος του.

Διὰ τὰς ἐθνικὰς των εὐεργεσίας ἰδιαιτέρως ἐπίσης διεκρίθησαν καὶ οἱ ἐκ τοῦ Σαμιμακόβου τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης καταγόμενοι ἀδελφοὶ Εὐνοκράται, ὁ Θεόδωρος, ὁ Πασχάλης, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Ἀθανάσιος, οἱ ὅποιοι ἀποδημήσαντες περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος εἰς τὰς Παραδουναβίους ἡγεμονίας ἐδημιούργησαν ἐκεῖ, διὰ τῆς ἐντίμου ἐργασίας των καὶ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ των πνεύματος, τεραστίαν περιουσίαν. Ἐξ αὐτῶν ὁ Πασχάλης καὶ ὁ Κωνσταντῖνος ἐσπευσαν ἐκ τῶν πρώτων

κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 γὰ καταταγοῦν εἰς τὸν Ἴερον Λόχον καὶ ἐπολέμησαν μὲ μεγάλην γενναϊότητα εἰς τὸ Δραγατσάνι καὶ τὸ Σκουλένι, ὅπου καὶ ἐφονεύθη ὁ Πασχάλης. Εἰς τὸ Ἐθνολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν σώζεται σήμερον ἀκόμη ἡ φωτογραφία τοῦ Κωνσταντίνου, μὲ τὴν μαυρόχρωμη στολὴ τοῦ ἱερολοχίτου, ἡ μάχαιρά του, τὰ δύο πιστόλια μὲ τὴν χρυσοῦν σκανδάλην καὶ λαβήν, καθὼς καὶ ἡ σφραγὶς του. Μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν οἱ ἀδελφοὶ Ξενοκράται διέθεσαν ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν περιουσίαν των, διὰ γὰ βοηθήσουν

Κωνσταντῖνος Ξενοκράτης

εἰς τὴν ἀνέγερσιν ἢ τὴν λειτουργίαν ἱερῶν γαῶν, ἐκπαιδευτηρίων καὶ ἄλλων πνευματικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ἰδιαιτέρως δὲ ἐκ τῶν δωρεῶν των εὐηργετήθησαν ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἡ Ἀδελφότης Ἐηροκρήνης. Δαπάναις τῶν ἰδίων κατὰ κύριον λόγον ἐκτίσθησαν ἐπίσης τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ὁ ἱερός Ναὸς τοῦ Ἀγίου Θεοδώρου τοῦ Στρατηλάτου εἰς τὸ Σαμιμάκοβον, ἔργον δὲ ἐξ ὁλοκλήρου ἰδικῶν των ἦτο τὸ ἐν Βουκουρεστίῳ «Ξενοκράτειον Νοσοκομεῖον», τὸ ὁποῖον ἐλειτούργησε μέχρι τοῦ 1921, ὡς καὶ τὸ «Ξενοκράτειον Παρθεναγωγεῖον»

εἰς τὸ Μεσολόγγιον, τὸ ὁποῖον ἀνήγειραν ἐκεῖ εἰς ἔνδειξιν τοῦ μεγάλου θαυμασμοῦ καὶ σεβασμοῦ των πρὸς τὴν Ἱερὰν Πόλιν τῶν Ἑλλήνων (3).

Ἐπίσης, εἰς τὴν χορείαν τῶν ἐθνικῶν εὐεργετῶν ἐκ Θράκης συγκαταλέγονται ὁ Ἀδριανουπολίτης Χρῆστος Παπαδόπουλος, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἄφησε ὅλην τὴν περιουσίαν του εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του, ὁ Φιλιππουπολίτης Σωτήριος Ἀντωνίου, ὁ ὁποῖος ἐπὶ Ἰωάννου Καποδιστρίου προσέφερεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν ἰσκατῆσσαρας χιλιάδας φιορίνια Αὐγούστης καὶ βραδύτερον ἄλλας δέκα χιλιάδας «πρὸς διατήρησιν», ὅπως ἔγραψεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν Κυβερνήτην, νοσοκομείου καὶ σχολείου εἰς τὴν πρωτεύουσαν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, οἱ Ραιδεστηνοὶ Σταῦρος Γεωργιάδης καὶ Κωνσταντῆ Θεοδωρίδης, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν εἰς τὴν πατρίδα των τὰ ὁμώνυμα διδασκτήρια Ἀρρένων, ὁ πρῶτος, καὶ Θηλέων, ὁ δεύτερος, ὁ Καλλιπολίτης Ἰωακεῖμ Σκαρλατίδης, ὁ ὁποῖος διέθεσεν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν του ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ νοσοκομείου Σμύρνης, ὁ Ἀντώνιος Λεονταρίδης, ἀπὸ τὴν Μαρώνεια, ὁ ὁποῖος διέθεσε χιλίας χρυσᾶς λίρας διὰ τὴν ἀνάγεισιν ἐν Ἀλεξανδρουπόλει τῆς «Λεονταριδεῖου Ἀστικῆς Σχολῆς Ἀρρένων», χρησιμοποιοιμένης μέχρι σήμερον διὰ τὴν στέγασιν τοῦ Γυμνασίου Θηλέων, καὶ κατέλιπε διὰ τῆς διαθήκης του ἑτέρας δύο χιλιάδας λίρας καὶ ἐν ἀκίνητον διὰ τὰ ἔξοδα λειτουργίας τῆς Σχολῆς, ὁ ἐκ Διδυμοτείχου καταγόμενος ἑφοπλιστῆς Εὐγένιος Εὐγγεvidης, ὁ ὁποῖος ἄφησε διὰ τῆς διαθήκης του μέγα μέρος τῆς περιουσίας του, συμπεριλαμβανομένων τῶν εἰσοδημάτων τῶν ὑπερωκεανίων «Ἀτλαντικῶν», «Ὀμηρικῶν» καὶ «Ἰταλίᾶ» τῆς «HOLELINES», διὰ τὴν ἔδρυσιν ἐν Ἀθήναις κοινωφελοῦς ἰδρύματος ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἰδρυμα Εὐγενίδου» — ὅπου καὶ τὸ περίφημον Πλανητάριον Ἀθηνῶν — σκοπὸς τοῦ ὁποῖου εἶναι, ὡς ἀναφέρεται εἰς σχετικὸν δημοσίευμα τοῦ Ἰδρύματος, «ἡ διὰ παντὸς τρόπον καὶ μέσου ἐνίσχυσις τῆς Τεχνικῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι», καὶ ἀκόμη, μεταξὺ πολλῶν ἄλλων (4), ὁ Ἀγγελῆς Βάλλης Καμινάρης καὶ ὁ Βασίλειος Ἐλευθερόπουλος Λογοθέτης, ἀπὸ τοὺς Ἐπιθάτας, ὁ Φώτιος Ἀναστασιάδης, ἀπὸ τὰς Μέτρας, οἱ Καλλιπολίται Γξεφρῆς Ἰωάννου, Νικόλαος Ζωγραφίδης καὶ Δημήτριος καὶ Πηνελόπη Κώστα, ὁ Δημή-

3) Βλ. Θεοδ. Π. Κιακίδου, Ἱστορία Σχημακοβίου καὶ περιχώρων, Θρακικὰ τόμ. 32ος, σελ. 227 - 238. Ἀποστ. Εὐθυμιάδου, Θράκες Ἐθνικοὶ Εὐεργεταί, εἰς Ἀφιέρωμα ἐπὶ τῇ Ἑθνικῇ 150ετηρίδι, Ἀλεξάνδρις 1971, σελ. 328 - 329 καὶ Μνημόσυνα εἰς Γ' τόμον τῶν Θρακικῶν σελ. 393 - 395.

4) Βλ. Θρακικὰ Γ' τόμ. (1932), σελ. 372 - 407. Ἐπίσης Πολ. Παπαχριστοδούλου, τὰ χρόνια τῆς δουλείας στῆ Θράκη, Ἀθήναι 1966 (Ε.Θ.Μ.) σελ. 22 - 24.

τριος Δοδόπουλο», ἀπὸ τὰς Σαράντα Ἐκκλησίας, ὁ Παναγιώτης Στάλιος, ὁ Μιχαήλ Ματσίνης καὶ ὁ Θεόδωρος Ζαλάχας, ἀπὸ τὴν Ἐάνθην, καί, τέλος, ὁ Φιλιππουπολίτης Μιχαήλ Γκιουμουσχερδάγης, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε τὸ καύχημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας, ὅχι μόνον διὰ τὰ πλούτη του καὶ τὰς θωρέας του ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἰσχυρὰν προσωπικότητά του καὶ τὴν πολιτικὴν του δύναμιν, διὰ τῶν ὁποίων, ὅπως εἶδαμεν εἰς τὸ σχετικὸν κεφάλαιον, ἐκράτησεν ἠνωμένον τὸν Ἑλληνισμὸν γύρω του καὶ ἠγωνίσθη σθεναρῶς μετ' αὐτοῦ ὡς δυναμικὸς ἡγέτης του ἐναντίον τῶν ραδιουργιῶν τῶν Βουλγάρων πανσλαβιστῶν κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας εἰς τὴν Βορείαν Θράκην.

Ὅλοι αὐτοὶ οἱ ἐκλεκτοὶ Θράκες, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦ ἔθνικοῦ καὶ κοινωνικοῦ τῶν ἔργου ἔδωσαν ὑψηλὸν παράδειγμα συνειδήσεως τοῦ πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὸν πλησίον χρέους, καταλαμβάνουν βικαίως θέσιν πλησίον τῶν ἡρωϊκῶν καὶ πνευματικῶν μορφῶν τῆς Θράκης καὶ τοποθετοῦνται οὕτω μετ' αὐτῶν εἰς τὸ πάνθεον τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ ἔθνους.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. ΧΑΤΖΗΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Καθηγητοῦ

Σ Α Μ Ο Θ Ρ Α Κ Η

Α'

Ἡ μελέτη αὐτὴ ἀναφέρεται σὲ ἓνα νησί τοῦ Βορείου Αἰγαίου, τὴν ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ. Γράφθηκαν καὶ εἰπώθησαν γι' αὐτὸ πολλὰ καὶ πολλῶν τὴν προσοχὴν ἀπέσπασε κατὰ διαφόρους καιροὺς, καὶ δικῶν μας καὶ ξένων, ἀλλὰ καὶ ἐξέχουσαν σημασίαν πρέπει γὰρ ἔχουν πάντοτε, ὅσα καὶ ἂν εἴπη καὶ γράψῃ κανεὶς. ἀναδιφώντας τὴν φωτεινὴν μας ἀπὸ χιλιετηρίδων ἱστορίαν καὶ φέρνοντας στὸ προσκήνιον παλιὰ μεγαλεῖα καὶ δόξας ἀξέχαστες. Τὰ ὁποῖα ἐννοεῖται κανεὶς οὔτε πρόχειρα μπορεῖ γὰρ τὰ ἔχῃ ἀλλὰ καὶ ἴσως δὲν ἐκέντρισαν καὶ τὴν ἀπασχόλησίν του.

Δὲν εἶναι, ἀλλὰ καὶ δὲν πρέπει γὰρ εἶναι λησμονημένο νησί ἢ Σαμοθράκη. Ὅπως δὲν πρέπει γὰρ νομίζεται οὔτε ἡ Ἰμβρος, οὔτε ἡ Τένεδος, τὰ γειτονικά της. Καὶ αὐτὰ τόσα ἔχουν γὰρ ἀνιστορίσουν μὲ τὴν παράδοσίν τους τὴν ἑλληνικὴν, ἔστω καὶ ἂν ἀνατρέξωμε καὶ μόνο ὡς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Καὶ ἡ Λήμνος ἔχει τὴν σημασίαν της. Διότι, ὅπως μᾶς διασώζει ὁ Αἰσχύλος στὴν τραγωδίαν του «Ἀγαμέμνων» στίχ. 280—315 ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας τῶν Ἑλλήνων Ἀχαιῶν «λαῶν τῆς θαλάσσης» ὅπως τοὺς λέγε τὰ Αἰγυπτιακὰ χειρόγραφα, ἐναντίον τῆς θρυλικῆς Τροίας, μὲ φρυκτωρίας, τηλεγράφησε στὶς Μυκῆνας (ἀνάδοντας φωτιὰς σὲ διάφορα ἐπίκαιρα σημεῖα) τὸ σημαντικὸ γεγονός τῆς ἀλώσεως τῆς Τροίας, ἀπὸ τὸ βουνὸν Ἐρμαῖον τῆς Λήμνου.

Ἐκίνησα μὲ θάσιν τὴν πρόχειρην βιβλιογραφίαν μου, ὅσα βοηθήματα μπόρεσα καὶ συνέλεξα, καὶ κυρίως τὴν ἀτομικὴν μου ἔρευνα — ἀπὸ ἀπλοῦστατο καὶ μόνον ἐνδιαφέρον, γιὰ τὴν ἱστορίαν μας καὶ οὐδὲν πλέον — Καὶ τὴν ἀφορμὴν μοῦ ἔδωσε ἡ παρακάτω ἐπιγραφὴ, ἐντοιχισμένη δεξιὰ μας, ἀνεβαίνοντας τὴν σκάλας στὴ σημερινὴ Ὑποδιοίκησιν Χωροφυλακῆς στὸν νότιο τοῖχον τοῦ Πύργου τῶν Γατελούζων, στὴ σημερινὴ Σαμοθράκην, χτισμένον τὸ 1892.

ΚΑΙ ΤΟΥΤΟΝ ΑΝΗΓΕΙΡΕΝ ΕΚ Ἢ ΒΑΘΡΩΝ ΠΥΡΓΟΝ ΜΕΓΑΣ Ἢ
ΑΡΙΣΤΕΥΣ ΦΙΛΟΠΟΛΙΣ Ἢ ΑΥΘΕΝΤΗΣ ΔΙΝΟΥ ΛΑΜΠΡΑΣ Ἢ ΠΟΛΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕ ΝΗΣΟΥ || ΠΑΛΑΜΗΔΗΣ ΕΝΔΟΞΟΣ || ΓΑΤΕΛΟΥΧΟΣ || ΩΣ
 ΚΑΙ ΤΟΥΤΟΝ ΕΙΨΗΡΕΝ ΕΝ ΧΡΟ || ΝΟΙΣ/ ... ΤΟΝ ΤΕΤΡΑΚΙΣ ΛΣΚΟ ||
 ΟΙΠΗΓΟΥΣΙ ΠΡΟΣ ΤΕ ΕΝΝΑΚΟΣΙ || ΟΙΣ ΚΑΙ ΧΙΛΙΟΙΣ ΕΞΑΚΙΣ
 ΦΕ || ΒΡΟΥΑΡΙΟΝ Ο ΛΑΜΠΡΟΣ ΦΡΟΥ || ΡΙΟΝ ΠΟΛΕΜΙΟΙΣ/.

Πολέμιοι ἐννοοῦνται οἱ λησταὶ πειραταί, οἱ ὁποῖοι ἐλυμαίνοντο ἀπὸ τοῦ 1275 τὴν Σαμοθράκην καὶ τὸ Αἰγαῖον γενικώτερα.

Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτῃ ἀφορᾷ φυσικὰ ἀνανέωσιν τῶν φρουρίων ἀπὸ τὸν Παλαμῆδῃ Διοικητῇ τῆς Αἴγυος (1403—5). Φρούρια στὴν Σαμοθράκῃ, ἱδρύσαν οἱ Γατελοῦζοι τὸν 14ον αἰῶνα (1392) διὰ πρώτην φοράν.

Οἱ Γ α τ ε λ ο ῦ ζ ο ι εἶναι οἱ Ἴταλοι ἡγεμόνες τῆς Μυτιλήνης, εἰς τοὺς ὁποίους ὑπήγοντο ἡ Ἰμβρος, ἡ Ἀῆμος καὶ ἡ Σαμοθράκη. Ὁ οἶκος τοῦ Ἰταλοῦ Φραγκίσκου Γατελοῦζου ἐσθῆθησεν τὸν Ἰωάννη Ε΄ Παλαιολόγο πρὸς μιὰ φιλονεικίαν τοῦ μὲ τὸν Ἰωάννη ΣΤ΄ Καντακουζηνό, εἰς τὸ ποῖός θά γίνῃ αὐτοκράτωρ Κωνσταντινουπόλεως. Ὡς προῖκα ἐπειδὴ ἔπειτα παντρεύηκε τὴν Μαρία, κόρη Ἰωάννου τοῦ Ε΄ πῆρε τὸ νησι Λέσβον καὶ τὴν Αἴγυος ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν του.

Καὶ μετὰ τὸν θάνατό του τὸ 1401 προσετέθησαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ νησιά Ἰμβρος, Θάσος καὶ Σαμοθράκη. Στὴν Μυτιλήνῃ ἡγεμόνευε ὁ υἱὸς τοῦ Γατελοῦζου, Δώρια, ἐνῶ στὴν Αἴγυος καὶ τὰ ἄλλα νησιά ὁ ἀδελφός του ὁ Παλαμῆδης, ὁ ἀνακαινιστὴς τοῦ φρουρίου Σαμοθράκης. Ὅταν τὸ 1457 προσεβλήθη ἡ Σαμοθράκη ἀπὸ τὸν σουλτάνο Μωάμεθ Β΄ τὸν Φατίχ (Πορθητῆς), γιὰ νὰ μεταφερθοῦν ὅλοι οἱ κάτοικοι δι' ἐπικουσμὸν τῆς καταστραφείσης Κωνσταντινουπόλεως, βιαίως, ὁ Δώρια κατέφυγε στὴν Ἀνδριανούπολη. Καὶ ἀφοῦ δὲν μπόρεσε νὰ μεταπεισῇ τὸν σουλτάνο, ἔφυγε στὴν Νάξο, πρὸς τὴν κατεῖχον οἱ Βενετοί.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

Τὸ γενικὸν διάγραμμα ποῦ ἀκολούθησα εἶναι: Ὅργανοίς τῆς Σαμοθράκης ἀπ' τοὺς ἀρχαίους, ἡ Σαμοθράκη σήμερα, τὸ μουσεῖο καὶ ἡ Νίκη τῆς Σαμοθράκης, τὰ ντολιμὲν βραχεῖα ἱστορία, ὁ κατακλυσμὸς καὶ τὰ Ζγόραφα, τὸ λέει ἡ μυθολογία, τὸ λημάνι «Δημήτριος», οἱ μεγάλοι Θεοὶ καὶ τὰ Καθεῖρια μυστήρια, πολίτευμα καὶ ἀποικισμὸς τῆς Σαμοθράκης, τὰ Θέρμα.

REISE AUF DEN INSULEN DES THRAKISCHEN MEEBES
 HANNOBER 1860.

Βασικὸ βιβλίον γιὰ τὴ Σαμοθράκην θεωρῶ ὅτι εἶναι οἱ δύο αὐτοὶ τόμοι τοῦ Κόντζε Αὐγούστου.

Αὐτὸς ἔχει καταγράψει πολλὰ κείμενα καὶ ἔχει ἀσχοληθεῖ κάπως μὲ τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς τότε βέβαια ἀλλὰ καὶ σήμερα ἀκόμη Σαμοθράκης. Νεώτερη ἔρευνα γιὰ τὴ γλῶσσα ἔχει κάνει καὶ ὁ σοφὸς γλωσσολόγος τοῦ

Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, καθηγητής κ. Νικ. Ἀνδριώτης. Καί ἀρκε-
τὲς πληροφορίες μᾶς δίνει ὁ Κόντζε γιὰ τὶς τότε (1873) ἀνασκαφῆς στὴ
Σαμοθράκη.

Πλήρεις πληροφορίες σήμερα, κυρίως γιὰ τὸν χῶρο
ἀνασκαφῶν στὴν Παληάπολη (συμπρόφερε), μᾶς δίνει τὸ βιβλίον τοῦ καθη-
γητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Νέας Υόρκης, Καρόλου Λέμαν,

SAMOTHRACE THE ALTER COUBT BT KABL LEMAN
PANTHEON BOOKS CERIES — 1χ — 4 — II

τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ τὸ ἐρῆ κανεῖς ἐπισκεπτόμενος τὸ μεγάλης σημασίας ἀπὸ
ἀπόψεως ἀρχαιοτήτων μουσεῖο τῆς Σαμοθράκης.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ

Ἡ Σαμοθράκη στοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς εἶναι γνωστὴ μὲ τις ἐξῆς
ὀνομασίες: Σάμος Θρηική ("Ομηρος), Λευκανία (Ἡρακλείδης ἐκ Πίνου),
Σαόνησος (Διόδωρος), Δαρδανία (Παυσανίας), Σάμος, Μελίτη (Στράβων).

Γιὰ κείνον πού ἐπισκέπτεται σήμερα τὴν Σαμοθράκη, διότι τὸ τῶρα μᾶς
ἐνδιαφέρει εἶπαμε, τὸ ΣΗΜΕΡΑ, εἶναι ἓνα νησί μὲ ἀξιοθαύμαστη γραφικό-
τητα καὶ μεγάλης σημασίας ἱστορικὴ τοποθέτηση. Δὲν εἶναι μόνον ζηλευτὸ
μέρος, εἰς τὸ ὁποῖο κανεῖς δρῖσκει τὸν ἀπλοϊκὸ, ἀφελέστατο καὶ γνήσιο Ἑλ-
ληνα ἀπὸ ἐθνικῆς πλευρᾶς, μὲ τὴν ὑποβλητικὴν του στολὴν καὶ τὴν γραφικὴν
νησιώτικην «θράκα» καὶ τὴν ἡμερότητα, ἀλλὰ συγκεντρώνει: τόσα πολλὰ τὰ
χαρίσματα, πού ἢ πέννα δύσκολο θὰ ἦταν νὰ παραστήσῃ στὴν ἀκρίθεια, ἔ-
ναντι τῆς πραγματικότητος, τὴν ὁποία ἀκριθῶς τὸ ἴδιον τὸ μᾶτι προσωπικῶς
θὰ εἶχε νὰ ἀντιληφθῆ καὶ νὰ τοποθετήσῃ, σὲ ἓναν καλῆς πίστεως προσεκ-
τὸ ἐπισκέπτη, πού μπορεῖ πολλὰ νὰ ἀν-λήσῃ καὶ νὰ τὰ εὐχαριστηθῆ καὶ νὰ
τὰ θαυμάσῃ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, πού γράφονται οἱ γραμμῆς αὐτές. Διότι, ἴσως
παρισσότερον ὠραιότερα καὶ ἐξαιρετικῆς σελίδες, θὰ ἔγραψαν καὶ ἄλλοι πα-
λαιότερα. Ἐν τῇ ἀδυναμίᾳ μας ὅμως θὰ προσπαθήσουμε καὶ ἡμεῖς, νὰ δώ-
σουμε λίγες καλῆς γραμμῆς γιὰ κείνους πού ἐνδιαφέρονται: καὶ ἀγαποῦν τὸν
τόπον μας, γενικῶς ἐρα τὴν Ἑλλάδα μας, καὶ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν ἱστο-
ρίαν μας, τὴν τόσο μεγαλειώδη καὶ θαυμασία.

ΜΑΓΕΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΣΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΤΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ
ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΤΑ ΧΙΛΙΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ ΚΑΙ ΧΑΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ

Ἡ Σαμοθράκη εἶναι ἓνα νησί, ὅπως τὸ ξέρουμε, τοῦ Βορείου Αἰγαίου, καὶ
κυρίως ἀνήκει στὸ πασίγνωστο Θρακικὸ Ἀρχιπέλαγος, μὲ τοὺς πολλοὺς ἀνέ-

μους, πού ξεκινούν από την κοιλάδα του Έβρου ποταμού, από τις ανώμαλες καιρικές μεταλλαγές της, πού ξαφνιάζουν πολλές φορές, και πού δημιούργησαν τον περίφημο μύθο του άσκου του Αϊόλου (Όδυσσεΐας Όμήρου, Ραφιδία —Κ—) Θουκυδ. Γ, 88) τόν όποϊον παρέδωσε ό Θεός ιστόν Όδυσσεΐα, άναχωροΰντα για την πολυπόθητη Όθάκη, την Όθάκη του νοσταλγικού ξαναγυρισμού του καθενός μας, ό όποϊος ποθεΐ, «και καπνόν άποθρώσκοντα ίέμενος περ θανέειν ίμεΐρεται», να πολυνοστήση, ύστερα από μακράν σειράν έτών άποδημία στα ξένα μέρη, τά ίσως άφιλόξενα για την κάθε ιδισυγκρασία, τά μέρη της λησιμονιάς, όπως λέει ό Παπαδιαμάντης, ό μεγάλος διηγηματογράφος μας.

Μ ί α έ π ί σ κ ε ψ ι ς σ τ ό ύ π έ ρ ο χ ο Μ ο υ σ ε ΐ ο της κτισμένο με τό ένδιαφέρον του Πανεπιστημίου της Ν. Όόρκης, φροντίδι του καθηγητού άρχαιολόγου Πανεπιστημίου της Ν. Όόρκης, άειμνήστου Καρόλου Λέμαν, θά μας όδηγήση, να μεταφερθούμε, από την Έλληνική άρχαιότητα ως και την έλληνοστική έπαχή και νεοελληνική έπαχή ακόμα, για να μελετήσουμε τά τόσα, μεγίστης αξίας, εύρήματα και έργα σπανίας τέχνης, θαυμασίας και άριστουργηματικής (άνθρωπίνης χειρός θέβαια). — Μερικά τών όποϊων ήδη είχε ανακουνώσει εις τούς σοφούς της Γερμανίας, ό εύρυμαθέστατος Σαμοθρακίτης λόγιος γραμματοδιδάσκαλος στην Κορσική και θαυστόχατος έρευνητής και μελετητής Νικ. Φαρδύς, ό πολυγραφώτατος αυτός και δημιουργικός μέγας άνδρας του τόπου, με τις καινοτομίες του για την νέα έλληνική γλώσσα και ό πολλά μοχθήσας για την γενέτειρά του —ήπότε, και έν συνεχεία, προκάλεσε τις άνασκαφές τών CONZE, RIEMAN, τών Γάλλων έπειτα και του ΚΑΡ. ΛΕΜΑΝ, μέχρι σήμερα.

Η ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Κείνο πού έχει άκουσθεί και προκαλεί συχνά την έρευνα και πολλές φορές συζητήσεις, είναι ή Ν ί κ η τ η ς Σ α μ ο θ ρ ά κ η ς. Πραγματική της φωτογραφία εις τό Μουσείον Λούβρου, τό όποιο και στολίζει σήμερα, βλέπε εις A. MALET — J. ISAAC. L' ORIENT ET LA GRECE σελίς 311 —περίφημο έργο της γλυπτικής ικανότητος της σχολής του μεγάλου Σκόπα. Καλλιτέχνημα γλυφέν εις την Ρόδο τό 305 π.Χ. πρβλ. Όμερολόγια Βρεττου 1903. σελ. 260 1914 σελ. 86. Όπάρχει άντιγλυπτό του μέσα στο Μουσείο της Σαμοθράκης— Τό πρωτότυπο τό μετέφερε στο Λούβρο τό 1863 ό Γάλλος Σαμπουαζώ. Τό άγαλμα ειχε στήσει ό Δημήτριος ό Πολιορκητής εις πρόμνην πλοίου δια να σαλπίζεται ή κατά του Πτολεμαίου νίκη εις την Κύπρον.

Όλλά τουτο άφέρωσε ό Όντίγονος Γονατάς, στους θεούς τών Καθεΐρων Σαμοθράκης, (βλέπε παρακάτω), ως εύχαριστήριο άφέρωμα της κατανική-

σεως εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος τοῦ στόλου τοῦ Βασιλέως Πτολεμαίου Β' τῆς Αἰγύπτου (258 π.Χ.) παρὰ τὴν νῆσον Κῶ.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Ἡ ἱστορία τῆς Σαμοθράκης ἀρχίζει ἀπὸ τὴν Νεολιθική ἐποχή. Μᾶς τὸ πιστοποιοῦν εὐρήματα ντολμέν, τρία τὸν ἀριθμὸν, στὴ θέση Γ ι α λ ὀ μ α ν τ ρ α. Ἐδημοσίευσε τὸ 1929 ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς κ. Νικ. Ἀνδριώτης σχετικᾶ. Αὐτὰ σώζονται ὡς σήμερα καὶ μπορεῖ γὰ τὰ ἐπισκεφθῆ κανεῖς.

Τὸ ἀγαλμα τῆς Νίκης δρέθηκε στὰ 1863 στὸ νησί κατὰ χώραν—Καὶ παριστάνει ἓνα πλοῖο γὰ τρέχη γρήγορα—Ἡ θεὰ—Νίκη κατέρχεται: ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ τὸ ὀδηγεῖ γρήγορα πρὸς τὴν νίκην (ἡ εἰκόνα φέρεται καὶ σὲ νομίσματα) — Τὰ φτερά τῆς φαίνεται γὰ παραστέρουν τὸ πλοῖο — Ἐνῶ ὁ πνέων ἄνεμος κάνει στὴν ἐσθῆτα τῆς σωρείαν πτυχῶν.

ΠΟΤΕ ΑΡΧΙΖΕΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ.

Ὁ Ὅμηρος, Ἰλιάδος Ν, 13 —Ω— 78, 753, ἀναφέρει: «Καὶ γὰρ ὁ (Ποσειδῶν) θαυμάζων ἦστο πτόλεμόν τε μάχην τε, ὕψου ἐπ' ἀκροτάτης κορυφῆς Σάμου ὕλησσης (δασώδης). Ἐρημικῆς ἔνθεν γὰρ ἐφαίνετο πᾶσα μὲν Ἰδη φαίνετο δὲ Πριάμοιο πόλις καὶ νῆες Ἀχαιῶν.

Δηλαδή ὅτι ἐπάνω στὴν κορυφή Φεγγάρι, τοῦ δασώδους νησιοῦ, καθήμενος ὁ προστάτης τῶν κατὰ τῆς Τροίας ἐπιδραμόντων Ἑλλήνων, Ποσειδῶν, παρακολοθεῖ τὰς δυνάμεις τῶν Ἀχαιῶν ἀπὸ μακριά, ἀπὸ τὴν ἀντίπερα καὶ ἐνισχύει τὸ φρόνημα τῶν γενναίων μαχητῶν πολιορκητῶν, ἔτοιμος γ' ἀναταράξῃ θαθεῖά μὲ τὴν τρίαῖνά του τὸ Ἐρημικὸν Πέλαγος τῇ βοήθειά καὶ συνεργεία τοῦ Θεοῦ Αἰόλου, ἀνθ' αὐτὴ ἐπακολουθοῦσε κἄποιο ἀντίθετο ἀποτέλεσμα στὴν ἔκβαση τῆς μάχης (Θουκυδ. Γ, 88).

Τὸ 356 π.Χ. ὁ ρί σ κ ο υ μ ε στὴ Σαμοθράκη τὸν Φίλιππο Β' ἔπως μᾶς τὰ διηγεῖται ὁ Πλούταρχος, τὸ νεαρὸ πριγκιπόπουλο τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας, (Ἄλεξ. 2), τὸ μειράκιον γὰ παραθερίζῃ. Ἐκεῖ ἐρωτεύεται, στὴν «κρουαζιέρα του», τὴν Ἡπειρώτισσα Ὀλυμπιάδα, μεμνημένην στὰ Καθεῖρια μυστήρια. Αὐτὴ εἶναι ὄρφανὴ γονέων. Τὴν ἀγάπησε περιπαθῶς ἀνέπτυξε εἰδυλλίον, ἀφοῦ σὲ εἰδυλλιακὰ μέρη καὶ μαγευτικὰς τοποθεσίας παραθερίζε καὶ ἀποφάσισε γὰ τὴν ζητήσῃ εἰς γάμον. Ἐπεισε τὸν ἀδελφὸς τῆς Ἀρύμβαν. Ὀμιώνυμός του εἶναι καὶ ἓνας θεῖος τῆς Ὀλυμπιάδος, ἀδελφὸς τοῦ πατέρα τῆς, ὁ ἀδελφὸς τῆς εἶναι βασιλεὺς τῶν Μολοσσῶν 390 π.Χ. (Πλούταρχος Ἄλεξ. 2).

Σ τ ο ὕ ς π ε ρ σ ι κ ο ὕ ς π ο λ έ μ ο υ ς, ὅπως μᾶς διηγεῖται ὁ

Ἡρόδοτος «Βιβλ. Η 90, ἔτι τούτων ταῦτα λεγόντων (τῶν Φοινίκων, διότι κατηγορήσαν τοὺς Ἴωνας οἱ Ἀθηναῖοι) ἐνέβαλε νηὶ Ἀττικῇ Σαμοθρηκίῃ νηῦς. Ἦ τε δὴ Ἀττικὴ κατεδύετο, καὶ ἐπιφερομένη Αἰγιναιή νηῦς κατέδυσε τῶν Σαμοθρηκίων τὴν νέα: ἅτε δὲ ἐόντες ἀκογισταὶ οἱ Σαμοθρηκῆες τοὺς ἐπιβάτας ἀπὸ τῆς καταδυσάτης νεὸς βάλλοντες ἀπήραξαν, καὶ ἐπέβησαν τε καὶ ἔσχον αὐτήν», θρίσκομε συμμάχους μὲ τὸν Εἰέρξη τοὺς Σαμοθράκες, τὸ 480 π.Χ.

Διατρέχοντες τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, διαπιστώνουμε νὰ στέλλωνται πολιτικοὶ ἐξόριστοι ὡς κατάδικοι εἰς τὴν Σαμοθράκην. Μᾶς τὰ λέει ὁ Καντακουζηνὸς Α, 470. Λέγεται μάλιστα, ὅτι εἰς τὴν Σαμοθράκην πέθανε καὶ ὁ Θεοφάνης ὁ Ὁμολογητῆς, συγγραφεὺς, χρονογραφίας ἀπὸ (Διοσκλιτιανοῦ μέχρι Μιχαὴλ Ραγκαβῆ (284—813 μ.Χ.) ἴσως κατὰ τὸ 817 μ.Χ. Οἱ Βυζαντινοὶ μᾶς ἔφησαν καὶ 999 ξωκλήσια, ἐγκατεσπαρμένα ὀλόγυρα τοῦ νησιοῦ, σὺν ἀνάμνησιν ἀπ' τὸ πέρασμά τους καὶ σὺν κόρη ὀφθαλμοῦ γιὰ τὴν ἀσθεστενὴ φλόγα νὰ διατηρηθῆ ἢ Ὁρθοδοξία.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν, τὸ 1457, ὁ Ζαγανὸς πασᾶς —Βυζαντινὸς ἐξωμότης— Διοικητῆς Καλλιπόλεως καὶ ἀρχιναύαρχος τοῦ τουρκικοῦ στόλου, προερχόμενος ἀπὸ τὴν Ἰμβρο μαζὶ μὲ τὸν Κριτόβουλο τὸν Ἰμβριο, (Σάθας τουρκοκρατία σελίς 6) συγγραφεὴ τῆς ζωῆς Μωάμεθ Β' τοῦ Φατίχ (διότι ἦταν γιὰ τὸν πατέρα του), μεταφέρει ὅλους τοὺς Σαμοθράκες γιὰ νὰ ἐποιήσῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ σουλτάνου, ὁπότε καὶ ἀνάγκασε, εἶπαμε, τὸν Γατελούζο διοικητῆ τῆς Δωρία, νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Νάξο.

Ἀπ' τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐνετοκρατίας τῶν Γατελούζων μᾶς ἔμειναν γιὰ λείψανα τρεῖς Πύργοι, σὲ διάφορα μέρη, εἰς τὴν Χώρα (πρωτεύουσα κοινότητος), εἰς τὴν Παληάπολιν (ἐξακολουθοῦν οἱ ἀνασκευαὶς τοῦ 1873, 1928 καὶ 1948) καὶ εἰς τὸν Φονῆα.

Η ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ ΤΟ 1821

Φθάνοντας εἰς τὴν μεγάλη ἐθνικὴ ἐξέγερσιν τοῦ 1821 διαπιστώνουμε μὲ λυπηρὰν ἀκρίβειαν, ὅτι τὸ 1823 ὅλοι οἱ Σαμοθράκες μεταφέρονται εἰς τὴν δουλεμπόριον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ ἤδη καμμιά ἑκατοστάρια (ὁ Φίνλεϋ λέει ἐβδουμήντα, Ἱστορία Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως, σελίς 272, καὶ δώδεκα τοὺς ἀποκεφάλισαν) ἔθρησκον τραγικὸν θάνατον εἰς τὸν Ἐφκὰ (ἔφτὰ — ἔφτακόσιοι). Τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν σᾶς τὴν δείχνουν σήμερον καὶ λένε οἱ ντόπιοι ὅτι πῆρε τὸ ὄνομα, διότι ἐφτακόσιοι ἐσφάγησαν, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀναληθές ἴσως, ἂν λάβουμε τὴν ἱστορίαν ὑπ' ὄψει, ὁ Πουκεβίλ τόμος 3 βιβλ. 6 σελίς 465 Κεφ. 7 «Περιγράφει φρικτὰ ὄργια τῶν Τούρκων». Ἄλλοι πάλιν γιὰ ν' ἀποφύγουν τὸ

μένος και την αγριότητα των Τούρκων, ανέθηκαν και κρύφτηκαν στα φιλότερα σημεία και τα δασώδη μέρη του βουνού Φεγγάρι, για να γλυτώσουν και να ξαναπαρουσιαστούν με το γλυκό άγγελμα της ελευθερίας της Ελλάδος (όπως το έκαναν και στον κατακλυσμό που μας ιστορεί ο Διόδωρος).

Να πώς μās τα αφηγήθηκε και ένα σεβάσμιο γεροντάκι τα γεγονότα — ένας ντόπιος πατριώτης, ο Μπάρμπα - Στρατής Μαριμαράς (1958) — τα καταγράφω αυτολεξεί:

«Είχε μάζωξη (πολύ κόσμο) — Μάναμ Κουσιμάκι. Γυέθαν δοσίματα κειν εν' άποχη — Δέν είχαν παράδες και είχαν είδος να δώσουν (στη Σαμοθράκη) — Μπαρουτ. κι σκάγια άπήνησαν. Ταίριασε να βρεθούν και δώδεκα Σ α μ ι ω τ ε ς, (Αυτά γίνονται το 1821) στη Χώρα (πρωτεύουσα). Κι' άπ' άφτυούς, κι' έτσι έμαθαν, άπ' τσι κ υ ν η γ ο ί, ότι έγινε επανάσταση στην Πελοπόννησο. Οί Σαμοθράκες.

«Σφάξε μ' Άγάμ' ν' αγιάσω» λέγαν. Άπ' τον ένθουσιασμό και τον φιλελευθερισμό τους.

Άπ' τον Κοῦκο (τοπωνύμιο) έρριξε ένας σ' έναν Τούρκο, π' ανέβαινε στη Χώρα άπ' την Καμαριώτισσα και τον κατέστρεψε τα δάχτυλα, δέν τον χάλασε (δέν έφονεύθη).

Γυρέθαν μόνο τον τσορμπατζή (πρόεδρο). Κατσίρτσε (έξαφανίστηκε) και πήγε στοῦ Γιάλι. Κρύφκε σ' ένα Βράχο και τον πήγαιναν τροφή.

Έπειδή δέν βρήκαν τον τσορμπατζή, τότε άρχισαν σφαγή. Οί Λιάπηδες σφάζαν τον κόσμο.

Έχει ένα μέρος Μαυρούλι, δώθε άπ' τ' Παληάπολη. Έρχόταν (οί Τούρκοι) για τον τσορμπατζή. Πεντέξη παλληκαράδες έχει στο Μαρούλι κρατησαν τον τουρκικό στρατό.

Έν τῷ μεταξύ παραδόθηκαν κι' οί Σαμιιώτες και τσι σφάζαν. Ο κόσμος σκόρπισε στα θνά και στα κοσόρια (θάση) και διάφορα μέρη, όπου μπορούσε να κρυφτῆ.

Μετά, άπ' το Μαυρούλι, ο τουρκικός στρατός σκόρπισε, για να κάνη έρευνα ν' αποκαλύψουν Έλληνες.

Μετά 3—4 μήνες ένα καράβι γαλλικό μάζεψε τον κόσμο τρομαγμένο. Ο στρατός, σαν είδε κι άποείδε τραβήχτηκε στην Τουρκία. Έρθαν άπ' τῆ Νίμπρο (Ίμβρος) οί Λιάπηδες. Ένα - δύο χρόνια ήρχοντο συνέχεια και παίρναν ζωα κατσίκια, πρόβατα. Είχε πολλά ζωα ῆ Σαμοθράκη. Γδύσαν τον κόσμο.

Όσοι γλύτωνα άπ' τῆ σφαγή τους λεηλατούσαν οί Λιάπηδες. Άπ' τῆν αίτία που δέν θρέθηκε ο τσορμπατζής, μάζεψαν τον κόσμο στον Έφκα (τοπωνύμιο) και τσι σφάζαν. Η Σαμοθράκη δέν πλήρωσε φόρους και εξαφανίστηκε ο τσορμπατζής.

Η Ίμβρος παραδόθηκε και τον πιάσαν το τσορμπατζή μ' άφκε άμανάτ

(ἐνέχυρο) τὴν γυναίκα του, γιὰ νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος.

Οὕτε Ἀλώγια, οὕτε Κουρμπέτι, οὕτε ἄλλα χωριά, τὸ '21 ὑπῆρχε μονάχα ἡ Χώρα, καὶ χωμέν' μέσ' τὰ δάση, ἀπ' τὸ φόβο, ἀπ' τοὶ πειραταὶ.

ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΜΑΡΤΥΡΕΣ

Νάτην κι' ἡ ἱστορία γιὰ τοὶ πέντε μάρτυρες Σαμοθράκης. Τοὺς πῆραν οἱ τουρκοὶ μικρὰ παιδιά, ἡλικίας 3—5 ἐτῶν. Τὰ πῆγαν στὴ Μάκρη. Τὰ μεγάλωσαν. Κονουστήκαν (συνδιελέχθησαν) ἀναμεταξύ πσ' καὶ κατοικητήσαν (τὸ σκάσανε), ὅταν ἄρχαν καιρό. Θὰ ἦταν 20 ἴσως 25 χρονῶν.

Τὸ μάθαν οἱ τουρκοὶ. Ἦρθε στρατός (στὴ Σαμοθράκη). Βάναν γετάλι (κῆρυκα) «ἄνθρωπος ζωντανός, ὄλοι ν' ἄρθουν στὸ χωριό (στὴ Χώρα). Μαζεύτηκαν ὄλοι μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ Ἀγᾶ. Ἔδω κάναμε μιὰ παρένθεση.

Τοὺς 5 μάρτυρας τιμᾶ ὡς τοπικούς ἀγίους ἡ Σαμοθράκη 6 Ἀπριλίου καὶ φάλλεται εἰδικὴ Ἀκολουθία. Τὸ ἀπολυτικίό τους ἔχει ὡς ἐξῆς κατὰ τὸ ὕφος τῆς «θείας πίστεως».

«Πέντε μάρτυρες ἐκ Σαμοθράκης || γόνου πέλοντες καὶ ἐν τῇ Μάκρῃ || τοῦ μαρτυρίου τὸν δρόμον ἀνύσαντες, || καὶ κατασχύναντες πλάνην τὴν θέδηλον, || καὶ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν κηρύξαντες, || Τοὺς τὴν πάμφωτον μνήμην ἡμῶν γεγαίροντας. || λυτρώσασθαι, ἐκ πάσης περιστάσεως.

Συνεχιζοῦμε τὴν ἀφήγησιν τοῦ γέροντος.

Οἱ τρεῖς (ἀπ' τοὺς 5 μάρτυρες) ἦταν ἀπ' τν' ἀπάν' Μεριὰ (χωριό). Πῆγαν νὰ ξεκουραστοῦν στὸ Βλάσι.

Τί συμβαίνει; εἶπε ἕνας. Καὶ τοὺς λέει ἕνας ἄλλος. Ἀναστάσης τὸ ὄνομα, ἄλλοι λὲν Κυριάκος «αὐτὸ εἶναι γιὰ σᾶς». Ἐνας λέει θὰ παραδοθῶ. Ἄρχισε μεταξύ τους λογομαχία.

Ἦρθαν στὸ χωριό (στὴ Χώρα), ἄρχαν καὶ τοὺς ἄλλους δύο. Στὴ θέσῃ πού εἶναι τὸ σημερινὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, ἡ παλαιὰ Ἀστική, ἦταν ἀμαλιά (ἀλώνι) τότε. Μάζεψαν ἐκεῖ τὸν κόσμο, γιὰ ν' ἀναγνωρίσουν τοὺς πέντε (μάρτυρες). Οἱ πέντε ὅμως ἦταν στίς μακρυὲς ἀρέσες (ταράτσες) καὶ παίζαν ἀμάδες καὶ χάντρα (παιχνίδια). Εἶδοποίησαν. «Ἀφήτε τὸν κόσμο, ἔδια (ἔδω) εἴμαστε αὐτοὶ π' γυέθετε (αὐτοὺς πού γυρεύετε)». Πῆγαν οἱ τουρκοὶ καὶ τοὺς συνέλαβαν. Τοὺς πῆραν καὶ τοὺς πῆγαν στὴ Μάκρη τοὶ φόνεψαν. Τὸν ἕνα τὸν χποῦσαν δῶ καὶ κεῖ μὲ τὸ μαχαίρι (μαχαίρι) κι ἔλεγε: «οὐνὰ (ἔδω νὰ) χτύπα, π'νάγυτ' (πού νὰ γυρίσῃ) τοῦ χέρσ' κλουπίσνα, (ὀπισθάγκωνα)». «Χτύπη πνὰ γυτ' τοῦ κφάλσ' κατακέφαλα» ἔλεγε ὁ ἄλλος.

Ὅπως λένε, μέρος ἢ μῆνες, κατέβηκε κερασολένι (οὐράνιο τόξο), τὸ ἅγιο φῶς, καὶ σκέπαξε τὸ μέρος πού τοὶ θάψαν στὴ Μάκρη. Τὰ ὀνόματά τους εἶναι: Μιχαήλ, Γεώργιος, Γεώργιος, Μανουήλ, Θεόδωρος.

Οἱ κάρες τους βρίσκονται στὸν ναὸ τῆς Κοιμήσεως, στῆ Χώρα. Οἱ κάρες τους ἔπιασαν. τοῦ ἐνὸς τούρκου τὸ χέρι πῆγε πίσω, τοῦ ἄλλου τὸ κεφάλι ἀνεστράφη, αὐτῶν ποὺ τοὺς τυράννησαν, ἔπως ἢ παράδοσις μᾶς διέσωσε.

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Καὶ λίγη μυθολογία τὴν ὁποία θγάζουμε ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, Βιβλιοθήκης ἱστορικῆς, βίβλος πέμπτη, κεφάλαια 47, 48 καὶ 49.

Γιὰ τοὺς αὐτόχθονες προελληνικοὺς κατοίκους τῆς Σαμοθράκης κανένα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς δὲν μᾶς παραδίδει στοιχεῖα. Ἔτσι λέει ὁ Διόδωρος. Καὶ εἶναι σωστό. Πιθανὸν γὰ εἶναι Θράκες ἢ ἄλλοι λαοί. Πάντως μάρτυρες τῆς ὑπάρξεώς των εἶναι τὰ διατηρούμενα μέχρι σήμερα τρία ντολμὲν (μεγαλιθικὰ μνημεῖα). Ἐν συνεχείᾳ μᾶς μαρτυρεῖ ὁ Διόδωρος ὅτι σ τ ο ι χ ε ῖ τ α τ ῆ ς ἰ θ ι α ι τ ἔ ρ α ς διαλέκτου τῶν αὐτοχθόνων ἀρχαίων διετηροῦντο εἰς τὶς θυσίαι καὶ τὰ τελούμενα μυστήρια, μέχρι τῆς ἐποχῆς του. Συνεχίζων ἀφηγεῖται ὁ Διόδωρος ὅτι ἔγινε ἕνας μ έ γ α ς κ α τ α κ λ υ σ μ ο ς καὶ μάλιστα πιστεύουν λέει οἱ Σαμοθρακεῖς, ὅτι αὐτὸς ὁ δικὸς τους κατακλισμὸς εἶναι διαφορετικὸς καὶ συνέβη προτιήτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον κατακλισμὸν. Καὶ σ' αὐτὸν τὸν κατακλισμὸν κατεποντίσθη ἡ περιοχὴ τοῦ νησιοῦ ποῦ ὡς σήμερα οἱ κάτοικοι τὴν ξέρουν μὲ τὸ ὄνομα Ζγόραφα. Φαίνεται ἔγινε στὸ σημεῖο ἐκεῖνο μεγάλη καθίζησις ἐδάφους. Ἄλιεῖς λέγει ὁ Διόδωρος, κατὰ καιροὺς ἀπέσπασαν λίθινα κιονόκρανα ἀπὸ τὸν βυθὸν καὶ λείψανα ἀπεκάλυψαν «κατακεκλισμένων οἰκιῶν» καὶ πόλεων. Σπίτια καὶ χαλάσματα, στῆ σημερινῇ θέσῃ Ἁγία Παρασκευή, πέρα ἀπ' τὸν Φονηᾶ, φαίνονται μέσα στῆ θάλασσα σὲ βάθος 50—100 μέτρα.

Ὅσοι ἀπ' τοὺς κατοίκους διασώθηκαν καὶ ἐναπέμειναν κατέφυγαν στοὺς ὑψηλοτέρους τόπους τοῦ νησιοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ὄλο καὶ ἀνέβαιναν τὰ ὕδατα, εὐχήθησαν γιὰ τὴν σωτηρία τους στοὺς ἐγγύριους Θεοὺς. Καὶ ἔδρυσαν ὀλόγυρα τοῦ νησιοῦ βωμούς, δειγμάτων τῆς ἑσσεὶ πρὸς τοὺς Θεοὺς εὐγνωμοσύνης καὶ εὐχαριστίας των γιὰ τὴν σωτηρία «Κύκλω περὶ ἔλγη τὴν γῆσον ἔρους θέσθαι καὶ βωμούς ἰδρύσασθαι, ἐφ' ὧν μέχρι τοῦ νῦν θύειν».

Καὶ λίγη μυθολογία τὴν ὁποίαν θγάζουμε ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, βιβλιοθήκης ἱστορικῆς, βίβλος πέμπτη, κεφάλ. 47, 48 καὶ 49.

Γιὰ τοὺς αὐτόχθονες προελληνικοὺς κατοίκους τῆς Σαμοθράκης κ.λπ..

Συνεχίζει πάλι ὁ Διόδωρος, ὅτι ὁ Σάων, παιδὶ τοῦ Διὸς καὶ κάποιαις Νύμφης ἢ παιδὶ τοῦ Ἐρμοῦ καὶ τῆς Ρήνης, συγκέντρωσε τοὺς ἀνθρώπους, κατατρομαγμένους ἀπὸ τὸ συμβᾶν τοῦ κατακλισμοῦ, «σποράδην οἰκοῦντας» καὶ

τούς έβαλε νόμους, αφού πρώτα τούς χώρισε σέ πέντε φυλές.

Καί έν συνεχεία ό Δίας, τούς υπέδειξε τήν τελετή τών μυστηρίων» εϊς τά όποια ούδεις έπιτρεπόταν νά παρακολουθήση, άν δέν ήταν μυημένος, έπως δείχνει δεξιά στό βάθος, μόλις μπαίνομε στό Μουσείο Σαμοθράκης, (άνεγερθέν δαπάναις του Πανεπιστημίου τής Νέας Υόρκης —1939) μιá έπιγραφή εϊς έλληνικήν καί λατινικήν.

AMYHTON MH EISIENAI DEORUM SACRA
QUI NON ACCEPE RUNT NON INTRANT

Συνεπώς τά έπί μέρους τής τελετής φαίνεται ήταν άπόρρητα.

Έπικράτησε ένωσ ή φήμη ότι έπιφαίνονται οί θεοί καί ότι βοηθοῦν εϊς τούς κινδύνους, παραδόξως καί θαυματουργώς, αυτούς πού τούς έπικαλοῦνται.

Καί φυσικά αυτοί πού τούς έπικαλοῦνται εϊναι καί μυημένοι καί έτσι απολαμβάνουν καί τής Θείας χάριτος τών Μεγάλων Θεών. έπως δισώθη από παραδόσεις.

Καί ότι ακόμα όσοι συμμετείχαν εϊς τά μυστήρια, γίνονταν εύσεδέστατοι καί δικαιότεροι καί κατá πάντα καλύτεροι. Τήν Σαμοθράκη τήν πιστεύουν ώς «Γερά Νήσο». Έτσι τήν ώνόμασε ή Μύρινα, βασίλισσα τών Άμαζόνων. Δισώθη κάποτε εϊς τό νησί τής Σαμοθράκης καί σάν εύχαριστήριο θυσία, τή έδηγία όγείρου της, ίδρυσε δωμους καί έκανε καί μεγαλοπρεπείς θυσίες.

Συνεχίζοντας ακόμα τήν αφήγησί του ό Διόδωρος μς γράφει: ότι οί Άργοναυται, όταν απέπλευσαν από τήν Τροία έφθασαν στήν Σαμοθράκη καί αφιέρωσαν φιάλες, αφού προσευχήθηκαν στους μεγάλους Θεούς. Αύτή ή πληροφορία μς πιστοποιεί καί τόν θαλασσινό δρόμο, πού ακολουθοῦσαν οί προπάτορές μας οί άρχαιοι, στά ταξίδια τους τά υπερπόντια, δάζοντας άντικειμενικό τους στόχο κάποιο λιμάνι, πού θά τούς ήταν όδηγός — καταφύγιο, σέ καιρική όρατότητα, προτού ξεκινήσουν. Ή σέ περίπτωση κακού καιρού ή καιρικής μεταβολής.

Ό Τίτος Λίβιος, Λατίνος Ιστορικός Β. 40, 45, Ε. 6. μιλώντας για τήν Σαμοθράκη αναφέρει ότι εϊχε λιμάνι με τό όνομα «Δημήτριος Λιμνή». Φαίνονται σήμερα τά έχνη του στήν Παληάπολη, ή προκουαία καί οί άρμολ κάτω από τόν Πύργο. (κεφ. 42 παραγ. 25 καί 50 κεφ. 45 παραγ. 5 καί κεφ. 44 παραγ. 45, 46 ΤΙΤΟΣ ΛΙΒΙΟΣ —σελίδες 149, 172, 252, 253, 257).

Έκδ. WEISSENBORN —1870, ό Πλίνιος ένωσ άλλος Λατίνος, στό βιβλίο του «DE RERUM NATURA» Φυσική Ίστορία, τήν Σαμοθράκη τήν γράφει ώς «άλίμενον».

Ο Ι Κ Α Β Ε Ι Ρ Ο Ι

Οἱ μεγάλοι θεοὶ τῆς Σαμοθράκης οἱ Κάβειροι, ὅπως τοὺς λέγανε οἱ ἰθαγενεῖς κάτοικοι τῆς Σαμοθράκης, εἶχαν τὰ ἐξῆς ὀνόματα:

Ἄξιερος, Ἄξιόκερσα, Ἄξιόκερσος, Καδμίλος, δύο δαίμονες.

Κάβειροι (Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης).

Καὶ ἂν πάρουμε τὴν ἑλληνικὴ ἀναλογία ταυτίζονται ὡς ἐξῆς μὲ διαφορετικὰ ὀνόματα.

Ἄξιερος εἶναι ἡ Δήμητρα, ἡ μεγάλη Μήτηρ Θεά.

Ἄξιόκερσα εἶναι ἡ Περσεφόνη.

Ἄξιόκερσος εἶναι ὁ Ἄδης.

Καδμίλος εἶναι ὁ Ἐρμῆς.

Καὶ οἱ δύο δαίμονες Κάβειροι ἀντιστοιχοῦν μὲ τοὺς Διόσκουρους, Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ὅπως μᾶς γράφει καὶ ὁ Τίτος Λίβιος ὅτι τοὺς τιμοῦσαν ὡς προστάτες τῶν ναυτιλιωμένων οἱ Σαμοθρακεῖς, (μὴ ξεχνᾶμε ὅτι ἀπ' ἐκείνη τὴν ἐποχὴ οἱ Ἕλληνες εἶναι θαλασσοκράτορες). Καὶ μάλιστα εἶχαν καὶ τὰ ἀγάλματά τους λέει πάνω σ' ἓνα ἀκρωτήριο τοῦ λιμανιοῦ «Δημήτριος».

Ὡς γιὰ τὸ πολίτευμα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ κατὰστασὴ τῆς Σαμοθράκης τίποτα δὲν διασώθηκε σὲ ἀρχαίους συγγραφεῖς. Μόνον ὁ θαυὸς ἐρευνητῆς καὶ σύγχρονος ἱστορικός Γάλλος Γκλότζ ἀναφέρει τὴν πληροφορία ὅτι ἡ Σαμοθράκη ἀποικίσθηκε κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα π.Χ. ἀπὸ Σαμίους πιθανὸν περὶ τὸ 650 π.Χ..

Ἡ μυστηριακὴ αὐτὴ ἑορθεύει τῶν Καθερίων, ὅπως θὰ ποῦμε καὶ πιὸ κάτω, ἐπικρατοῦσε στὴ Σαμοθράκη προτοῦ ἐμφανισθῆ ὁ Χριστιανισμὸς καὶ μάλιστα γιὰ νὰ εἴμαστε πιὸ συγκεκριμένοι προτοῦ περάσει ἀπὸ τὸ νησί ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ 53 μ.Χ. (πράξ. ἱστ' —II), πηγαίνοντας γιὰ τὴν Καβάλα, γιὰ νὰ φέρῃ τὸ νέο μήνυμα τοῦ Εὐαγγελικοῦ Κηρύγματος, περὶ τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως ἑορθεύειας τοῦ Ἰησοῦ.

Η ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ, ΣΤΑ ΘΕΡΜΑ

Στὰ Θέρμα εἶναι τὰ ἱαματικὰ λουτρά τῆς Σαμοθράκης. Σήμερα, κάθε χρόνο καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴς 20 Μαΐου καὶ πέρα ἢ καλύτερα ἀπὸ τῆς Ἀναλύψεως καὶ ἔπειτα, γιὰ νὰ εἴμαστε πιὸ σαφεῖς, πλήθος κόσμου ταξιδεύει ἀπὸ Ἄλεξ) πολὴ πάσης κατηγορίας καὶ ἀπὸ παντοῦ τῆς Ἑλλάδος προερχόμενοι, γιὰ τὸ μαγευτικὸ τοπίο, τὰ Θέρμα. Γιὰ τὰ θαυματουργὰ ἱαματικὰ λουτρά τοῦ νησιοῦ. Μηδὲ καὶ οἱ Τούρκοι τῆς Κομοτηνῆς ἐξαιροῦνται.

Δὲν ἔχω πρόχειρα τὸ πῶς ἀκριβῶς ἔχουν τὰ συστατικὰ συνθέσεως τῶν ὕδατων, ἀλλὰ μπορῶ, ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως, νὰ πιστοποιήσω ὅτι τὰ ἐπάνω λου-

τρά, γνωστά με τὸ ὄνομα «φαρόθεριμα» εἶναι τὰ ἰδρωδέστερα καὶ ἐπὶ τοῦ ἀσφαλτοῦς ἱαματικά νερά, γιὰ ὅσους κυρίως ὑποφέρουν ἀπὸ ρευματοαρθριτικά κ.λπ.. Δὲν ἀπολείπει φυσικά καὶ τὸ πόσιμο νερό, γιὰ ψαμμίασι, χολολιθίαση, νεφρά, ἄλατα κ.λπ.

Ἄλλὰ τὸ ὠραιότερο ἐξ ὅλων εἶναι ὅτι ὄχι μόνο συνδιάζει κανεὶς εὐχάριστη διαμονὴ καὶ τοποθεσία γραφικὴ, μιὰ ἀντίθεση δουνὸ με θάλασσα, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὴν ἀπόλυτη ἄνεσή του. Βρίσκει ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ λείπει σὲ μιὰ ἐξοχὴ καὶ συνδιάζεται πάντοτε «τὸ τερπνὸν μετὰ τοῦ ὠφελίμου», ὅπως, λέει ἡ κοινὴ παροιμία.

Τοποθεσία ποῦ δὲν πληρώνεται καὶ δὲν ἐξαγοράζεται. Ὅσοι ἐπιθυμοῦν ἀνακούφιση τὴν ἀναζητοῦν ἐπιμόνως. Καὶ ὅσοι γιὰ πρώτη φορά τὴν ἐπισκέφθηκαν τὴν ἐπαμένη χρονιὰ ἔφεραν καὶ τρεῖς φίλους των. Θέλει κανεὶς ὅ,τι φρέσκο, ὑπάρχει. Θέλει λίγη ψυχαγωγία καὶ τὴν ἐκδρομούλα του. Οἱ εὐχάριστες συντροφιές δὲν ἀπολείπουν. Ὅπως καὶ τὰ ἀξιοθέατα τοπωνύμια καὶ οἱ ἱστορικὲς τοποθεσίαι, με τὰ ἀπομεινάρια τῆς Βυζαντινῆς ἢ παλιαστέραις καὶ νεωτέρας περιόδου. Θέλει ὁ εὐθυμὸς τὸν χορὸ του, καὶ τὴν καθημερινὴν ἀπασχόλησι. Τὰ ἔχει ἀφειδῶς καὶ ἀνιδιοτελῶς. Διασκεδάζεται ἢ μοναξιά καὶ ἢ πληξίς ἀπανταχοῦ ἀνέξοδα. Ὅχι μόνον γι' αὐτοῦς, ποῦ κατὰ κάποιο λόγο βρέθηκαν κοντὰ στὰ μπάνια τους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν καθένα, ποῦ εἶναι ἀπλός, ὀνειροπόλος ἐπισκέπτης, θαυμαστής τῆς ὀμορφιάς καὶ τῆς φυσικῆς καλλονῆς. Καὶ τὰ ὅσα γράφονται φυσικά εἶναι λίγα, γιὰ νὰ δώσουν μιὰ εἰκόνα, καὶ ἀπ' ὅσα ὁ ὕδιος κανεὶς με αὐθεντικὴ αὐτοψία θὰ ἀντικρύσῃ καὶ θὰ ἀποκρυσταλλώσῃ σὲ μορφή γνώμης.

Οἱ παραθερισταὶ θὰ εἶναι πάσης κατηγορίας καὶ κοινωνικῆς θέσεως. Καὶ ἡ συρροή γίνεται ὑπὸ τύπον κοσμοπλημμύρας.

Συνάντησις καὶ γνωριμία σὲ σπάνια σύνθεση. Καὶ χωρὶς ὑπερβολῆς. Ὅλοι ἐξ ἴσου σύνταμα γίνονται κοινοὶ καὶ με τὸν καθένα ὀμιλητικοί. Διότι ἡ ὀργιάζουσα φύσις τὸ προκαλεῖ νὰ εἶναι κανεὶς εὐχάριστος στὴν συναστρόφη καὶ ἐντυπωσιακὸς γιὰ τὴν γνωριμία του.

Νὰ πῶς μ' ἓνα ποίημα ἐξωτερικεύει τὸν ἐσωτερικὸ του λυρισμὸ ἓνας περαστικὸς, σὲ ἀκροστιχίδα μάλιστα: (Βατούσης) .

Ρίζε διαβάτη μιὰ ματιὰ
στοῦ πλάτανου τὴ ρίζα
ἓνας λεβέντης με θρακί
πρῶτη φορά τὸν εἶδα
Ἔχει λεβέντικο κορμί,
πάντα χαμογελάει,
σφάζει κατσίκια διαλεχτὰ

και ἔλα τὰ πουλάει.
 Μ' ἀρέσει σὰν χαμογελαῖ,
 ἔχει περίσσια χάρη,
 τὴ μαύρη βράκα πὺ φορᾶ,
 δόστου καὶ τὴν κουνάει.
 Πάρτε κατσίκι διαλεχτό,
 ἀπ' τὸ βουνὸ φερμένο,
 κατσίκι ὀλοκάθαρο
 καὶ μωσχοβολημένο.
 "Ὅλοι πηγαίνουνε σ' αὐτόν,
 γὰ παρουν τὸ ψητό τους
 μὲ τὰ λεφτὰ σὰ χέρια τους,
 μὲ τὸ χαμόγελό του.
 "Υστερα ἀπὸ τὸ πούλημα
 ἔλο χαρὰ γεμάτος
 γιὰ νέα σφάγια τραβᾶ,
 εἰς τὸ βουνό, τρεχάτος.
 Τὰ ξημερώματα ξανά,
 στοῦ πλάτανου τὴ ρίζα,
 φρέσκα κρέατα πωλεῖ,
 ἐρίφια καὶ γίδια.
 Ζήτηση ἔχει περισσὴ
 τὸ τρυφερὸ κατσίκι,
 γιὰτὶ ἢ γίδα ἢ παληὰ
 δὲν θράζει, εἶναι φρίκη.
 "Ἴσως γιὰτ' εἶναι τίμιος,
 γι' αὐτὸ τὸν προτιμοῦνε,
 καὶ νέοι, γέροι, στὸ χωριό,
 ὅλοι τὸν ἀγαποῦνε.
 "Ακούραστος, καὶ πάντοτε
 εἶναι γεμάτος κέφι,
 καὶ προπαντὸς ὅταν τοῦ πῆς
 γὰ κάνη κοκορέτσι.
 Στὰ πεταχτὰ ἔχ' ἔτοιμο,
 τὸν κόπο δέχως φράγκα,
 κι' ὅταν τὸ φέρνει τραγουδᾶ,
 κουνώντας καὶ τὴ βράκα.
 20—8—1959

Ὁ τοπικός εἰδυλλιακὸς χορὸς «γὶ ἄρ» ἀπαλύνει καὶ τὶς πρὸ σκληρῶν καρδιῶν ἄδολα καὶ τιθασσεύει καὶ τὰ πρὸ ἄγρια ἐνστικτα, μὲ τὸν παθητικὸν τοῦ εἰρμὸ καὶ τὶς ἀλλεπάλληλες στροφὰς καὶ τὰ τσακίσματά του. Μέχρι τοῦ σημείου πὺ κανεῖς νὰ ξεχνιέται καὶ ν' ἀφιερώνεται ψυχῇ τε καὶ σώματι στὴ φύση, στὴν ἀπλή, τὴν ἀπονήρευτη καὶ τὴν ἀνεπιτήδευτη.

ΣΑΝ ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ἡ Σαμοθράκη παλαιότερα διατηροῦσε καὶ συντήρησε 70 χιλιάδες κατοίκους, ὅπως λένε. Φαίνεται κάποιος ἄλλοι πόροι θὰ ὑπῆρχαν καὶ σήμερον χάθηκαν, ἄγνωστο γιὰ πρὸ λόγου.

Ἔχει Γυμνάσιο καὶ Ἐκκλησία Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου, ὅπου φυλάγονται ἐπιμελῶς καὶ μὲ πᾶσαν εὐλάβειαν καὶ εὐσέβειαν καὶ οἱ κάρεις τῶν πέντε νεομαρτύρων Σαμοθράκης, πανόμοιον στὸν ἀρχιτεκτονικὸ τῆς ρυθμὸ μὲ τὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸ γὰρ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Κων) πόλεως.

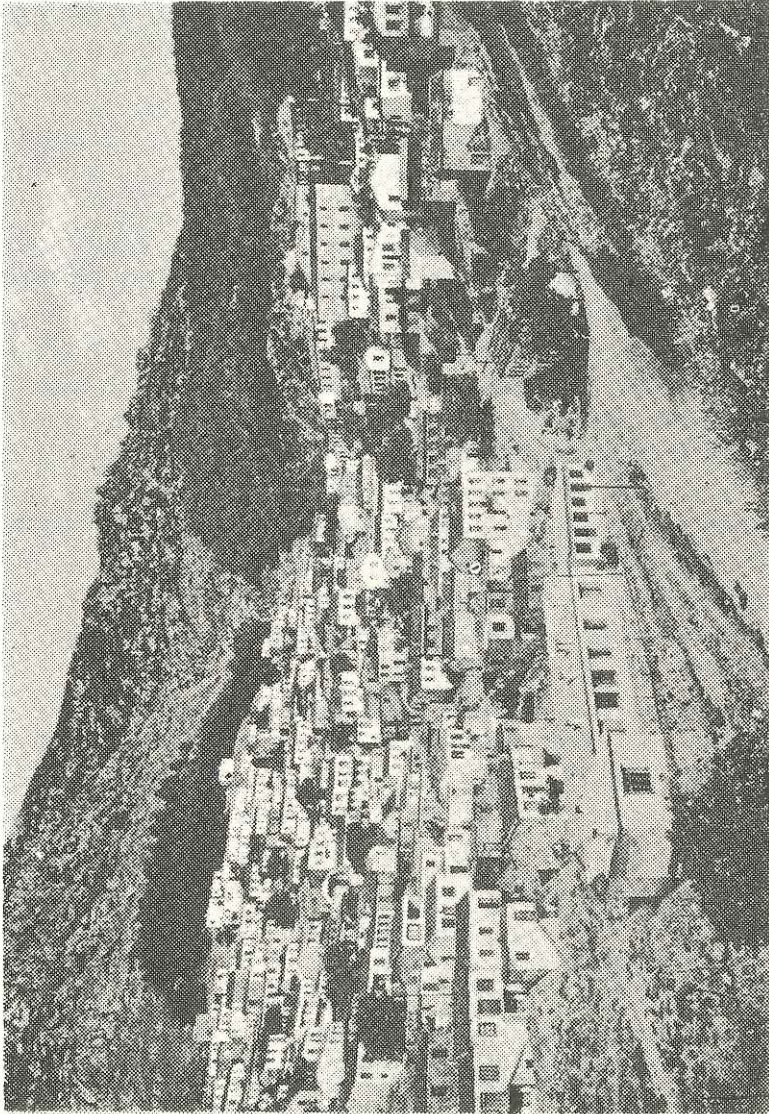
Οἱ κ ἄ τ ο ι κ ο ι εἶναι περὶ τοὺς 5 χιλιάδες σήμερον. Καταγίνονται μὲ ὅ,τι περὶ ἀπ' τὸ χέρι. Εἶναι δὲ τόσο ὑπομονετικοί, φιλήσυχοι, φιλόξενοι καὶ πανέξυπνοι, ὥστε παντοῦ ἔχουν σταδιὸδρομήσει εὐθαρσῶς. Ἀκόμη καὶ στὴν Ἀμερικὴ. Τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια πᾶν ἀπὸ χίλιες ψυχὰς ἔχουν μεταναστεύσει στὴν Γερμανία (Δυτικὴ) καὶ ἔχουν ἀποκατασταθῆ ὑπέροχα καὶ ὑπερηφανεύονται διότι εἶναι Σαμοθρακεῖς.

Σὰς ἀναπτύσσω ἔνα πρόσφατο μικρὸ δείγμα τῆς φιλοπονίας καὶ τῆς προνοητικότητός των. Στὴν νοτιανατολικὴ πλευρᾷ, ὅπου τὸ χωριὸ Λάκωμια, φύτεψαν κοκοῦτσια καὶ ἀνέπτυξαν περίφημες πορτοκαλιὰς Μέρλιγ. Κάτι τὸ ὅποιο καὶ ἡ γεωπονικὴ ἀκόμη δὲν θὰ ερῆ νὰ δώσῃ τὴ λύση τῆς, νομίζω.

Ὁ γ ὕ ρ ο ς τ ο ὕ ν η σ ι ο ὕ: εἶναι ἔνα ἀπὸ τὰ θαυματικώτερα ἐπιτεύγματα τῆς καλοκαιρινῆς περιόδου, γιὰ τοὺς παραθεριστὰς καὶ λουομένους. Κυρίως, ὅχι τόσο γιὰ ν' ἀπολαύσουν μέρη γραφικὰ, ἀλλὰ ν' ἀποθαυμάσουν, πῶς ἀγκιστρώνονται πραγματικὰ στὰ βράχια, στὴ θέση Ἁγκιστρο, τὰ ἄγρια κατοίκια, πὺ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρχαῖοι τὰ θαύμαζαν.

Τὰ ὅσα γράψαμε εἶναι εἰλικρινῆς πρόθεσις καὶ ἀγνότερη διάθεσις. Ἔνας τίμιος ὕμνος, γιὰ ἔναν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ πὺ δὲν ἔσθησε καὶ πολλὰ φέρνει στὴ θύμισί μας.

Τὸ νησί μπορεῖ νὰ ἀλλάξῃ πολλοὺς ἀφέντες. Ἡ θρησκεία τῶν Μεγάλων Θεῶν μπορεῖ νὰ ἔσθησε γιὰ τὸ νησί. Ἀλλὰ κανεῖς δὲν μπόρεσε νὰ ἀλλάξῃ οὔτε τὸν ἔθνησμό, οὔτε καὶ τὸν πολιτισμὸ τὸν ἑλληνικὸ, τὸν ὑπέροχο.

— Σιμφοβόλις —
— Η Χώρα —

B'

1. Τὰ ΜΥΣΤΗΡΙΑ τὰ ΚΑΒΕΙΡΙΑ

Τὰ μυστήρια πού γινόταν στην Σαμοθράκη είναι μία λατρεία τῆς φύσεως, τὴν ὁποία ν Ἐσοποίησαν, μὴ μπαρώντας νὰ δώσουν μὲ τις ἐπιστημονικὲς γνώσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, λύσεις στὶς φυσικὲς δυνάμεις (βλάστησις ἀναπαραγωγή, λουλούδια κ.λπ.) ἢ καὶ στὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα (ἀστραπές, βροντές, σύννεφα, θύελλες, τρικυμίες, κακοκαιρίες κ.λπ.).

Ἔχουν σχέσιν μὲ τὰ Ὀρφικὰ μυστήρια πού τὰ πῆραν ἀπὸ τὴ Μικρὰ Ἀσία, ὅπως πῆραμε ἐμεῖς ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους τὸν Χριστιανισμό.

2. ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

Ἦταν:

1.) Ἡ Μεγάλη Μητέρα—Γῆ. Πού τὴ λέγαν στὴ Μικρὰ Ἀσία Κυβέλη, στὴν Σαμοθράκη Ἀξίερος καὶ στὴν Ἑλλάδα Δήμητρα.

2.) Ὁ Κασμήλορ. Ὁ σύζυγος τῆς θεᾶς τῆς γονιμότητος. Στὴν Ἑλλάδα λέγεται Ἑρμῆς. Γ' αὐτὸ καὶ βλέπουμε σύμβολο κηρύκειο στὶς ἐπιγραφές.

3.) Οἱ Κάθειροι. Δύο γυμνοὶ νέοι, μὲ τὰ ὀνόματα στὴν Ἑλλάδα Διόσκουροι — Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης.

4.) Ἀξιόκερσορ. Ἀξιέρορ — ἡ σύζυγός του ἢ Ἀρμονία. Στὴν Ἑλλάδα λέγονται Ἀθῆς καὶ Περσεφόνη. Οἱ θεοὶ οἱ ὑποχθόνιοι, τοῦ Κάτω Κόσμου.

Συμπέρασμα. Ὑπάρχουν θεοὶ ἀπὸ πάνω μας, θεοὶ στὸν Κάτω Κόσμο καὶ διευθύνουν ὅλη αὐτὴ τὴν ἁρμονία στὴ φύση. Μᾶς παρακολουθοῦν καὶ μᾶς βοηθοῦν.

Τὸ δέος πρὸς τις ἀθάνατες δυνάμεις ἐξαναγκάζει τὸν ἄνθρωπο νὰ λατρεύῃ θεοὺς καὶ νὰ δημιουργήσῃ τελετὲς καὶ Ἀκολουθίες γι' αὐτοὺς.

3. Η ΠΟΜΠΗ

Ὅλη αὐτὴ ἡ μυστηριακὴ τελετουργία, ὅπως τὰ Παναθηναία, ξεκινούσε ἀπὸ τὴν Παλιὰ πόλη, πού βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Πύργο τῆς Παλιὰ πόλης καὶ τὰ τείχη. Περνοῦσε τὴν μεσαία Πύλη ἀπὸ τὰ τείχη, κατέβαινε στὰ Πρωπύλαια, πού εἶναι τὸ μέρος πού φαίνεται κάτω ἀριστερὰ μας ἀνάμεσα νεκρόπολη καὶ τείχη μὲ μιὰ ἀψιδωτὴ καμάρα, γιὰ νὰ φεύγουν τὰ νερά τῆς βροχῆς ἀπὸ τὸν χεῖμαρρο, καὶ κατέληγε στὰ Ἱερά Κτί-

ρια στον ΙΕΡΟ ΧΩΡΟ τῶν κτισμάτων.

Βέβαια γινόνταν ΝΥΧΤΑ μὲ λυχνάρια, ἔλη αὐτὴ ἡ τελετουργία, ὅπως ἡ δική μας ἔξοδος τοῦ ΕΠΙΤΑΦΙΟΥ, καὶ ἐπειδὴ τὴν Ἀκολουθία τὴ λέγανε Ὀργια, ἐνομίσθη, ὅτι, κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν καμάρα, ποὺ τὴ λένε φυλακὴ οἱ Σαμῶθρακες, ὅτι γίνοντο ὡσαύτῃ καὶ πραγματικὰ ὄργια στὸ σκοτάδι, ὅπως τὰ νομίζομε ἡμεῖς σήμερα «τὰ σκάνδαλα».

4. ΟΙ ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙ — ΚΑΒΕΙΡΟΙ

Δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ Θεοὶ—Δημιουργήματα τῶν γαυτιλομένων—Προστάτες τους, ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τους ἦταν γαυτική. Ἐπειδὴ ἡ ζωὴ τους, ἐκεῖνα τὰ χρόνια, ἦταν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον γαυτική, ἔπρεπε καὶ κάποιος θεὸς νὰ τοὺς δίγη καὶ ἰδύναμη καὶ προστασία ἀπὸ τρικυμίες, ναυάγια κ.λπ.. Αὐτοὶ εἶναι οἱ Κάβειροι ἢ ὅπως τοὺς εἶπαν Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης ἢ ὁ ἐλληνικὸς Ποσειδῶνας καὶ στοὺς χριστιανοὺς ἔπειτα ὁ Ἅγιος Νικόλαος. Γιὰ τοὺς Ἀθηναίους εἶναι καὶ ἡ Ἀθηναΐα Πρδλ. «σὺν Ἀθηναΐα καὶ χεῖρα κίνει».

5. ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀπὸ τὴ θάλασσα, στὰ πλατάνια τῆς Παληάπολης, ὅπως βλέπομε ἀκριβῶς στὸ βάθος τοῦ βουνοῦ, ἔχομεν ἀριστερά μας τὸν Πύργο τῆς Παληάπολης, (κάτω ἐδῶ βγῆκε τὸ 53 μ.Χ. γιὰ πρώτη φορά, προσερχόμενος ἀπὸ τὴν Τροία, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος (ΠΡΑΞ. ΙΣΤ') καὶ κήρυξε. Δεξιὰ μας ἀρχίζουν τὰ ΤΕΙΧΗ ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη καὶ φθάνουν ὡς τὸ βουνό.

Στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ πρέπει νὰ εἶχαν τὴν ΑΚΡΟΠΟΛΗ τοὺς οἱ παλαιοὶ κάτοικοι. Ἐδῶ ὁ χώρος ἦταν λιμάνι στὰ παλιὰ χρόνια μὲ τὸ ὄνομα Δημήτριος λιμῆν. Δεξιὰ μας, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, ἔξω ἀπ' τὰ τείχη θρῖσκεται ὁ Ἱερὸς χώρος μὲ τὰ Κτίρια.

Τὸ Ἀνάκτορο.

Τὸ Ἀρσινόειο.

Τὸν Ναὸν τῶν Καβείρων.

Τὸ Θέατρο.

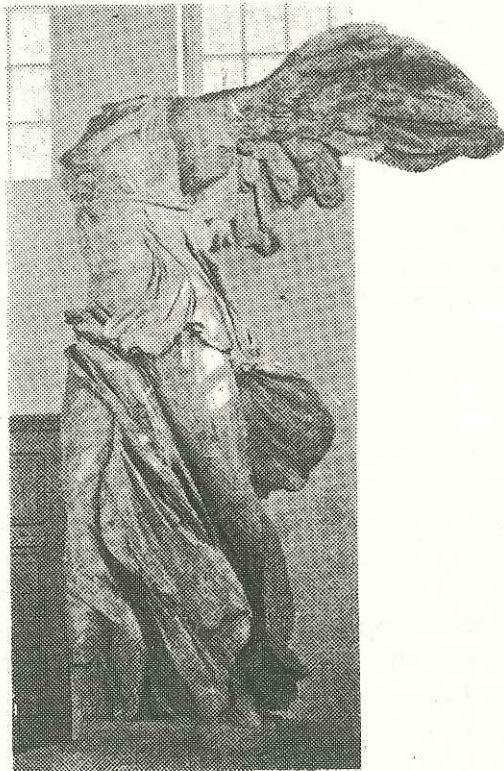
Τὴ Νίκη τῆς Σαμῶθρακης.

Καὶ τὰ Κυκλώπεια τείχη.

6. Η ΙΕΡΗ ΠΟΜΠΗ

Ἄν βρεθοῦμε στὴν ἄλλη περιοχὴ, ἔξω ἀπ' τὰ τείχη δυτικὰ καὶ ἀνεβοῦμε ἀπὸ τὸ Ἀρσινόειο ἀριστερά μας—ἐνα ὁρομάκι

— ὅπως θὰ προχωρήσει γιὰ τὸ Νεὸ τῶν Καβαίρων μὲ τὶς κολόνες, θὰ δοῦμε ἀπὸ τὸ ὕψωμα, ἀκριβῶς ἀπέναντί μας ΤΑ ΤΕΙΧΗ ποὺ ἀνεβαίνουν ὡς τὸ βουνό. Στὴν πιθανὴ ΑΚΡΟΠΟΛΗ τους. Μπροστὰ μας γίνονται ἀνασκαφές καὶ θογγεῖ ἓνα κυκλικὸ κτίριο (ἴσως τὰ Προπύλαια). Κάτω στὴ λάκκα δεξιὰ φαίνεται μιὰ κάμαρα καὶ ἀπὸ πάνω κτισμένες κουφόπετρες. Φαίνεται αὐτὸ τὸ μέρος θὰ εἶχε καὶ κολόνες καὶ θὰ ἦταν ὅπως τὰ Προπύλαια στὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸ περίφημον ἄγαλμα Νίκης τῆς Σαμοθράκης.

Ἐπ' τὰ ἀπέναντι τείχη, πρὸς τὰ δεξιότερα λίγο ὅπως ἀνεβαίνουν αὐτὰ καὶ διευθύνονται πρὸς τὸ βουνό, ὑπάρχει μιὰ μεγάλῃ Πύλη. Ἐκείθεν ἔρχοντο οἱ μύστες τῆς νύχτα, κρατώντας τὰ λυχνάρια τους καὶ ἔρχοντο πρὸς τὰ κτίρια, ἀφοῦ περνοῦσαν πρῶτα ἐπὶ τὰ Προπύλαια, ἐπὶ τὴν κάμαρα, ποὺ φαίνεται ἴσως γέφυρα.

Ἀλλὰ πρέπει τὸ μέρος αὐτὸ νὰ τὸ φαντασθῶμε μὲ κολόνες, (ὅπως εἶναι καὶ τὰ προπύλαια στὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν). γιὰ νὰ τὸ καταλάβουμε.

Ἄπ' τῆ μεσαία πόρτα τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ Ναοῦ τῶν Καθείρων, ἔχει ἓνα δρομάκι καὶ ἀνεβαίνεις ἀριστερὰ γιὰ τὸ ἀπέραντο νεκροταφεῖο.

Ἔχει ἓνα κτίσμα ἐκεῖ πάνω Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ποῦ φαίνεται σὰν παρεκκλήσι. Ἐκεῖ ἀπάνω γίνονται οἱ καινούργιες ἀνασκαφές, ποῦ θρέθηκε τὸ κυκλικὸ κτίριο, καὶ ἀπέναντι στὰ Τείχη, κοντὰ σὲ κάτι μικρὲς ἐλῆες, φαίνεται ἡ Πύλη ἀπ' τὴν ὁποία ἔβγανε ἡ Πομπή καὶ ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο γιὰ κτίρια (τὰ Προπύλαια), ὅπως ἡ πομπὴ τῶν Παγληναίων ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο ἀπὸ τὴν Ἐλευσίνα πρὸς τὰ Προπύλαια τῆς Ἀκρόπολης τῶν Ἀθηναίων.

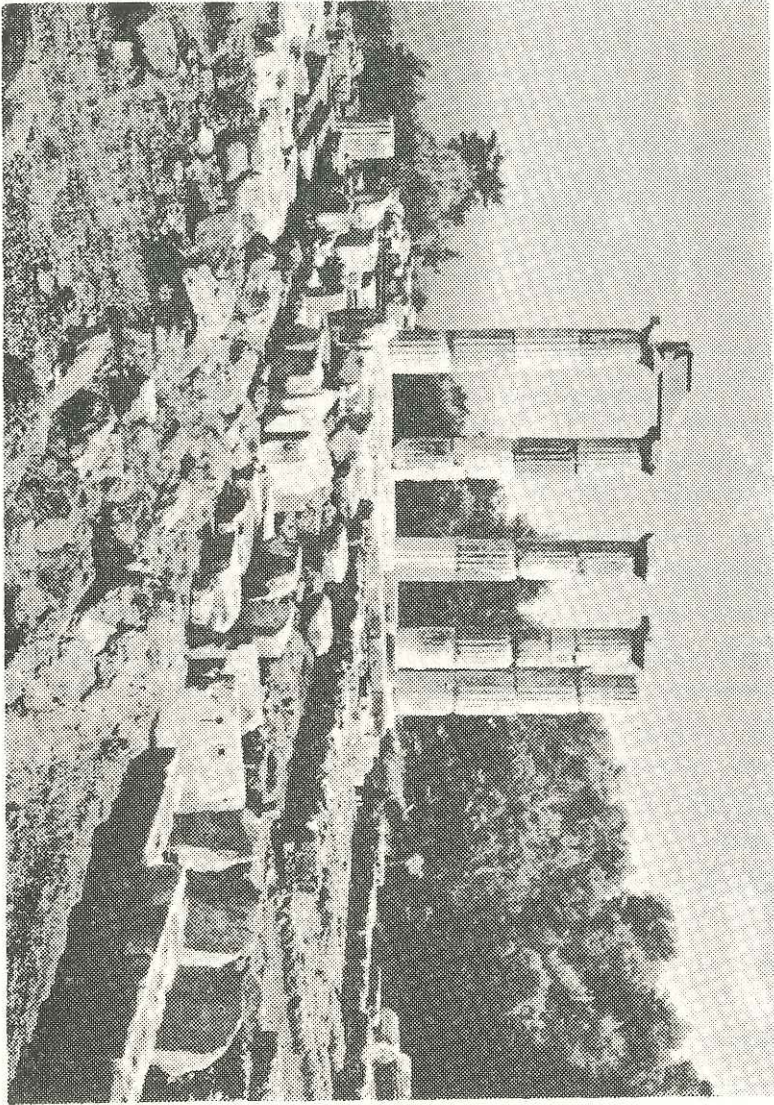
Φωτογραφίες ποῦ μποροῦμε νὰ πάρουμε ἀπ' τὶς Ἀνασκαφές

- 1) Τὸ Ἀνάκτορο τὶς ἐξοχές, τὸ Φοῦρνο, τὴν Ἱερὰ Οἰκία.
- 2) Τὸ Ἀρσινόειο τὴν ἐπιγραφὴ τῆς Ἀρσινόης, τὸ ἐσωτερικὸ, τὰ κυκλώπεια Τείχη, τὸν Ἱερὸ γρανιτένιο δρόμο, τὸ πλακόστρωτο, τὶς σκάλες, τὴν πηγὴ.
- 3) Τὸ Νὰο τῶν Καθείρων τὴν εἴσοδο μὲ τὶς κολόννες, τὸ σκεπασμένον μὲ τὰ κεραμίδια, τὴν καμένη ΕΣΤΙΑ, τὴν ἀψιδωτὴ γωνία — ΚΡΥΠΤΗ —, τὸ μάρμαρο μὲ τὴν τρύπα σὰν μισὸ αὐγὸ, τὶς κολόννες — ἔξω μπροστὰ ἔξω πίσω.
- 4) Τὸν μαρμαρένιο πιάγκο, ποῦ βρίσκεται ἀριστερὰ μας, ἔπως μπαίνομε ἀπ' τὰ κάγκελα στὶς ἀνασκαφές. Ὅπως μπαίνομε γιὰ τὶς ἀνασκαφές, ὅξιά μας, τὰ μάρμαρα ὅλα εἶναι στυλοβάτες, βάσεις δηλαδὴ πάνω στὶς ὁποῖες στηρίζονταν οἱ κολόννες ἀπὸ τὰ διάφορα κτίρια. Φωτογραφία τοῦ Μουσεῖου ἀπὸ τὴ χώρα, φωτογραφία τῆς ἐπιγραφῆς τῶν Γατελούζων καὶ μιὰ ἐπιγραφὴ ποῦ ἔχει πίσω ἀπ' τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας σὲ ἓνα πεταμένο μάρμαρο.

Σημείωσις —

Χωρὶς Χάρτη ποῦ νὰ σὲ κατατοπίζη, δὲν μπορεῖς νὰ προχωρήσης καὶ νὰ μελετήσης τὶς ἀνασκαφές — Γιὰ νὰ καταλάβῃς Ἀρχαιολογία πρέπει νὰ ἔχῃς φαντασίαν — Πρέπει νὰ φέρῃς στὴν φαντασίαν σου, πῶς περίπου εἶναι τὸ ἀρχικὸ σχέδιο γιὰ νὰ τὸ νοιώσης καὶ νὰ τὸ ζήσης τὸ Κτίριο.

Καλύτερα εἶναι νὰ θῆς πρῶτα τὰ Κτίρια ἐπὶ τόπου, καὶ ἔπειτα νὰ πᾶς στὸ μουσεῖο, νὰ θῆς καὶ τὴν ἀναπαράσταση τῶν Κτιρίων καὶ τὰ διάφορα ἀντικείμενα, ποῦ θρέθησαν ἐπὶ τόπου στὶς ἀνασκαφές — Ἔτσι ὅλα τὰ καταλαβαίνεις καλύτερα —

Παλιόπολις — Ναός Κασίτων.

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Χώρας πάνω ἀπ' τὴν πόρτα ἔχει τὴν ἐπιγραφή:

Α + Ω
 Ο Ν Α Ο Σ Ο Υ Τ Ο Σ
 Τ Η Σ Κ Ο Ι Μ Η Σ Ε Ω Σ
 Α Ν Η Γ Ε Ρ Θ Η Ε Κ Β Α Θ Ρ Ω Ν
 Δ Α Π Α Ν Η Τ Η Σ Ἐ Ν
 Τ Α Υ Θ Α Κ Ο Ι Ν Ο
 Τ Η Τ Ο Σ Ε Ν
 Ε Τ Ε Ι 1875

7. ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ

1.) Η ΜΕΓΑΛΗ ΜΗΤΗΡ—Η ΓΗ, ἢ ἔπως τὴν λέγαν ἢ ΜΗΤΕΡΑ τῶν βράχων—Η ΔΗΜΗΤΡΑ— Γι' αὐτὸ καὶ λατρεύουν ἓναν ΙΕΡΟ ΒΡΑΧΟ ποὺ βρίσκεται δεξιὰ μας, κάτω - κάτω στὰ θεμέλια ἔξω τοῦ Ἀρσινοείου. Ἡ θεὰ αὐτὴ ἔχει τὸ ὄνομα ΑΞΙΕΡΟΣ στὴν Σαμοθράκη. Στὴν Μ. Ἀσία Κυβέλη.

Στὴν Ἑλλάδα Δήμητρα, ἔχει καὶ ἄλλα ὀνόματα:

Ἡλέκτρα, Λαμπρή, Στρατηγίδα, Ἡγέτιδα (ἀρχηγίνα).

Ὅπως καὶ ἡ δικὴ μας ἢ Παναγία ἔχει ἓνα σωρὸ ἐπίθετα:

Λαοδηγήτρια, Σκέπουσα, Δακρυρροοῦσα, Γοργοπέγκυος, Παντάνασσα, Ἐκατονταφυλιανή, Καμαριώτισσα κ.λπ.

2.) Ὁ Κ α δ μ ῆ λ ο ς

Ἴδιος μὲ τὸν Ἑρμῆ—θεὸς τῆς γονιμότητος.— Εἶναι ὁ σύζυγος τῆς ΜΗΤΕΡΑΣ ΤΩΝ ΒΡΑΧΩΝ. Σύμβολο ἔχει ἓνα Κηρύκειο μὲ δύο κεφάλια φιδίσινα, ὅπως εἶναι ἡ πατερίτσα τοῦ Δεσπότη,

Ἀΐθουσα Α.: ἀναπαραστάσεις Κτιρίων.

Στὸ βάθος δεξιὰ κολόνα μὲ ἐπιγραφή δίπλα στὴν ἀναστήλωση τοῦ Ἀρσινοείου ἔχει:

Σημείωσις

σ τ ὸ Μ Ο Υ Σ Ε Ι Ο Ν

Ἀΐθουσα Β —

Προθήκη Ι — ἐπάνω ράφι — ἔχει μιὰ γυάλινη δαχτυλιδόπετρα. Ἀνάμεσα σὲ δύο λιοντάρια καὶ κεφάλι κριαριοῦ εἶναι ἡ Μητέρα τῶν βράχων.

Ἀΐθουσα Γ—

Προθήκη ΙΘ — ἐπάνω ράφι — Μὲ τὸ ὄνομά της, στὸν Ἱερὸ Βράχο κάτω ἀπ' τὸ Ἀρσινοεῖο, λάτρευαν καὶ τὴ θεὰ Ἐκάτη ἢ Κηρηθία Ἀφροδίτη.

Πάνω στήν απαγορευτική επιγραφή:

DEORUM SACRA
QUI NON ACCEPE—
RUNT NON INTRANT
AMHTON MH EI
CIENAI

3.) Κ ά θ ε ι ρ ο ι .

Δύο γυμνοί νέοι, όρειχάλκινα αγάλματά τους, με ύψωμένα τὰ χέρια, ύπῆρχαν στήν Ἀνατολική εἴσοδο τοῦ Ναοῦ τῶν Καθεΐρων, ἀπ' τὸ δεξιὸ μᾶς χέρι, καὶ στὸ Ἀνάκτορο, μπροστὰ στὸ φούρνο, ἀπ' τὸ δεξιὸ μᾶς χέρι. Στὴν Ἑλλάδα λέγονται Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης. Προστάτες τῶν ναυτιλομένων.

Σύμβολά τους: ἄστρο, φίδια.

Αἴθουσα Β.

Προσθήκη Ι. Ἐπάνω ράφι φωτογραφία ἀσημένιου δαχτυλιδιοῦ.

4.) Ἄ ξ ι ό κ ε ρ σ ο ς = Ὁ Ἄδης.

Ἄ ξ ι ό κ ε ρ σ α = ἡ Περσεφόνη, λέγεται καὶ Ἀρμονία. Θεοὶ τοῦ κάτω κόσμου.

Σ υ π έ ρ α σ μ α : Ὑπάρχουν θεοὶ στὸν Οὐρανό, ποὺ φτιάξαν ὄλο αὐτὸ τὸ Στερέωμα καὶ τὸ Παρακολουθοῦν μὲ τάξη καὶ Ἀρμονία, Θεοὶ στὸν Ἄδη. Αὐτοὶ διευθύνουν τὶς τύχες μᾶς, τοὺς καιροὺς τῆ βλάστηση κ.λπ. Πρέπει νὰ τοὺς λατρεύουμε ἀπὸ φόβο καὶ σέβας, ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ θεοὶ μᾶς δίνουν ὄλα τὰ καλὰ μᾶς καὶ ζοῦμε καὶ ἔχομε τὴν εὐτυχία μᾶς.

8. Ο Ι Γ Ι Ο Ρ Τ Ε Σ — Τ Α Π Α Ν Η Γ Υ Ρ Ι Α

Γινόταν πάντα νύκτα καὶ στὸ διάστημα ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ἕως τὸν Σεπτέμβριο, ὅπως γίνεται καὶ σήμερα τὸ Πανηγύρι τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς 26 Ἰουλίου στήν Παληάπολη. (χορός, τραγούδια, γλέντια, τσιβιριμὲ—χοχορέτσι) καὶ ἡ γιορτὴ τῆς Παναγίας 15 Αὐγούστου στὰ Θέρμα Πρβλ.

Τὸ Δεκαπενταύγουστο στήν Τῆγο κ.λπ.

Διότι οἱ καιρικὲς συνθήκες (τὰ μελτέμια) δὲν ἐπιτρέπουν νὰ γίνουν σὲ ἄλλες ἐποχὲς αὐτὲς οἱ γιορτὲς.

9. Λ Ι Γ Α Γ Ι Α Τ Η Ν Τ Ε Λ Ε Τ Η Κ Α Ι Τ Ο Υ Σ Μ Υ Σ Τ Ε Σ

Ὅπως οἱ χριστιανοὶ λέγονται μεταξὺ τοῦ Π ι σ τ ο ί, ἔτσι καὶ οἱ μύσται λεγόταν Ε Υ Σ Ε Β Ε Ι Σ.

Αἴθουσα Β.

Προσθήκη 3. Κάτω ράφι. Ἔχει μιὰ στήλη ἀπὸ τὸ Ἄρσινόειο πού τὴν ἀφιέρωσαν Κ υ ξ ι κ η ν ο ι, καὶ φαίνεται αὐτό.

ΚΥΖΙΚΗΝΩΝ ΙΕΡΟΠΟΙΟΙ ΚΑΙ
ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΕΥΣΕΒΕΙΣ
ΕΠΙ ΑΝΤΙΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΕΡΜΑΓΟΡΟΥ
Ι Π Π Α Ρ Χ Ε Ω
Σ Α Μ Ο Θ Ρ Α Κ Ε Σ Ε Π Ι Β Α Σ Ι Λ Ε Ω Σ
ΑΡΙΔΗΜΟΥ
Ι Χ Ο Υ Π Α Ρ Μ Ε Ν Ι Σ Κ Ο Ι Μ Α Ρ Ι Σ Τ Ε Ω
ΕΕΝΟΣ ΦΙΛΟΕΕΝΟΥ...
ΑΙ ΤΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ ΑΣΚΛΗΠΙΑ...ΙΣ
ΑΓΑΛΟΥ ΘΕΡΣΙΩΝ — ΠΡΟΓΕΙΤΗΣ
ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΜΗΝΟΦΙΛΟΥ

Ἡ μ ύ η σ η. Γινόταν ὀπισθεδήποτε.

1) Ἡ σ τ ὸ Ἄ ν ά κ τ ο ρ ο, πού γινόταν καὶ ΕΠΙΔΕΙΞΙΣ συμβόλων μετὰ τὴν σημασία πού εἶχαν, Κηρύκειο, Φίδια, ἄστρα, δαχτυλίδι κέρατο, συμβόλιζαν τὸν Οὐρανὸ καὶ τὴ Γῆ.

Ἡ 2) γινόταν μιὰ ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ἐνὸς ἱεροῦ μύθου, ἰσὴν τὴν ἀρπαγὴ τῆς Περσεφόνης, πού ἔξη μῆνες ἦταν πάνω ἀπὸ τὴ γῆ (λουλούδια, βλάστηση) καὶ ἔξη μῆνες ἦταν κάτω στὸν Ἄδη (πέφτουν τὰ φύλλα, Φθινόπωρο—Χειμῶνας).

Αὐτὸ γινόταν στὸ ἀψιδωτὸ μέρος τοῦ Ναοῦ τῶν Καθεύρων, μετὰ τίς κολόνες. Οἱ τελετές, γινόταν τὴ νύχτα μετὰ δάδες καὶ λυχνάρια.

Αἴθουσα Β.

Προθήκη 1. Χαμηλότερο ράφι.

Αἴθουσα Γ.

Προθήκη 6.

Τ ἡ ν ύ χ τ α κρατοῦσαν ὅλοι στὰ χέρια τους λυχνάρια — ἀπὸ ἓνα κύπελλο — Κήλυκες — Κοῦπες — Κύαθους — καὶ Ψαρόπιατο μαῦρο, γιὰ τὸ Δεῖπνο. Στὸ τέλος τὰ ἔσπαναν. Ἐμεῖς στὴν Ἀνάσταση κρατᾶμε λαμπάδες καὶ Κεριά. Καὶ κόκκινα αὐγά, πού τὰ σπάνουμε.

Τ ἄ λ υ χ ν ἄ ρ ι α εἶχαν μονογράμματα. Ὅπως ἐμεῖς ἔχαμε στὶς εἰκόνες.

Μ Ρ	Θ Ο Υ
Ι Σ	Χ Ρ
Ν Ι	Κ Α

Αἴθουσα Γ.

Προθήκη 6

Προθήκη II.

Δ ε ἰ π ν ο Κάναν μετὰ τὴν Ἱεροτελεστία καὶ τρώγαν τὰ σφαχτά.
Τ ἄ λ υ χ ν ἄ ρ ι α στὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ ἀπὸ πῆλινα γίνηκαν γ υ ἄ λ ι ν α.
Αἴθουσα Γ.

Προθήκη 10—11.

10. Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ — ΑΝ ΓΙΝΟΤΑΝ ΜΥΣΤΗΣ —
χριστιανὸς — ὅπως λέμε—μετὰ τὴ Βάπτισις τοῦ μωροῦ.

Μὲ τὴν ἐπικοινωνία του μὲ τὸν Θεὸ ὁ μύστης, ἐξασφάλιζε τὰ ἐξῆς Π ρ ο
ν ὁ μ ι α.

1) Ἐλπίζε:

Νὰ εὐνοηθῆ ἀπὸ τὴν τύχη.

2) Νὰ προστατεύεται ἀπὸ τοὺς κινδύνους στὴ θάλασσα.

3) Νὰ ἔχη εὐτυχῆ μεταθανάτιο ζωὴ. Ἰβλ. Μουσειο — Αἴθουσα Β. ἀρι-
στερά μας εἶναι ὁ ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ — Ὁ Προστάτης στὴ μετὰ θάνατο ζωὴ — Θά-
πᾶς στὸν παράδεισο. — Ὅπως πιστεύαμε οἱ Χριστιανοί.

Αἴθουσα Α.

ἄγαλμα ἀριστερά μας μπαίγοντας.

4) Αὐτὴ ἡ μύση ἐβελτίωσε ἠθικὰ τὸν ἄνθρωπο.

Φ υ λ α χ τ ἄ.

1) Στὴν ἀρχὴ τῆς τελετουργίας, τοὺς δίδαν ἓνα σ ἄ λ ι κ ὁ κ ι ν ο,
τὸ ὁποῖο δὲν ἐπιστρεφόταν — ζουνάρι—Τὸ ἔδεναν στὴ μέση τους. Καὶ αὐτὸ
προστάτευε κάθε ναυτικὸ καὶ ταξιδιώτη ἀπὸ κινδύνους .

Αἴθουσα Β.

Προθήκη 3. Κάτω ράφι.

2) Ἄλλο φυλαχτὸ ἦταν τ ἄ δ α χ τ υ λ ἰ θ ἰ α ἀπὸ μαγνητισμένα λίθο,
ὅπως βάζουν οἱ μάνες μπλὲ μάτια, γιὰ νὰ μὴ τὰ βασκάνουν τὰ μωρά.

Αὐτὰ εἶχαν θεία δύναμη. (Βρίσκονται τώρα στὴν Αἴθουσα Δ.).

Ἦταν ἄλλοτε στὴν Αἴθουσα Β.

Προθήκη 5.

Προθήκη 9. Τρίτο ράφι.

Προθήκη 1. Πάνω ράφι.

Αἴθουσα Δ.

Προθήκη 1.

11. ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΙΚΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΥΗΣΗ.

Οἱ βαθμοὶ ἦταν δύο.

1) Προπαρασκευὴ

2) Ἐποπτία.

Ἡ Προπαρασκευὴ γινόταν σ' ἓνα μικρὸ δωμάτιο, στὸ Ν. μέρος τοῦ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ, πού τὸ λέγαν ΙΕΡΟΝ ἢ ἴσως —ΙΕΡΑ ΟΙΚΙΑ— στὸ ἄθροισμα τοῦ Ἀνακτόρου στὴν Ν.Α. γωνία ἔχει ἓνα χωριότικο φ ο ὄ ρ ν ο— Ἐκεῖ δίπλα στὰ δεξιὰ μας εἶχε ἓνα π ά γ κ ο.

Αἴθουσα Γ.

Καὶ μπαίνοντας στὶς ἀνασκαφές ἔχει ἓναν ἀριστερὰ μας.

Αἴθουσα Β.

Ἐχει ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ποδάρια τοῦ π ά γ κ ο υ, μὲ λεοντοπόδαρα γὰ πατάνε.

1) Σ' αὐτὸν τὸν πάγκο καθόταν ὁ ἄ ρ χ ο ς. Ἐρχόταν ὁ παπὰς καὶ τοῦ ἔδινε ἓνα λ υ χ ν ά ρ ι καὶ τὸ ζωνάρι τὸ κόκκινο, τὸ σάλι. Ἦταν ὑποχρεωμένος ἕμως γὰ ἔχη μαζί του καὶ ὁ ἴδιος λυχνάρι, Κύπελλα, Κήλικες, Κοῦπες, Κύαθους καὶ Ψαρόπιατο γιὰ τὸ δεῖπνο.

2) Ὁ παπὰς τοῦ φοροῦσε ἓνα λευκὸ χ ι τ ῶ ν α καὶ τὸ κόκκινο σάλι.

Ο ἰ θ ε α τ α ἰ τ ὸ ἔ κ κ λ η σ ῖ α σ μ α

Ὅπως λέμε. Ἐμειναν σὲ μιὰ πελώρια αἴθουσα στὸ Ν. μέρος τοῦ κυρίου, στὴν ΙΕΡΑ ΟΙΚΙΑ, καὶ κάθονταν σὲ ξύλινους πάγκους, γιὰ νὰ παρακολουθοῦν αὐτὰ πού θὰ γινόταν σὲ κέντρο τῆς Αἴθουσας.

Ο ἰ Π ρ ο ν ο μ ῖ ο ὄ χ ο ι. Ὁ Δήμαρχος, ὁ Νομάρχης. Οἱ ἀρχές, ὅπως λέμε, καθόταν σὲ μιὰ ξύ λ ι ν η ἔ ξ έ δ ρ α πού ἦταν στὸ Ἀνάκτορο, κατὰ μῆκος στὴν Α καὶ Β πλευρὰ του.

12. Π ὥ ς γ ι ν ὴ τ α ν ἡ μ ῦ σ η σ τ ἄ Κ α θ ε ῖ ρ ι α μ υ σ τ ῆ ρ ι α—
Π ὥ ς τ ο ὗ ς ἔ θ α ζ α ν μ έ σ α τ ο ὗ ς ὑ π ο ψ η φ ῖ ο υ ς μ ὺ σ τ ε ς.

1) Ἀπὸ τὸν δεξιὸ τοῖχο, τὸ ΑΝΑΚΤΟΡΟ εἶχε τρεῖς πόρτες. Ἀπὸ τὴ μεσαία τοὺς ἔφερναν στὴν ΛΙΘΟΥΣΑ, στὰ δεξιὰ μας, πρὸς τὴν Ν.Α. γωνία, εἶναι ἐκεῖ πού εἶναι ὁ Φ ο ὄ ρ ν ο ς.

Αὐτὴ ἡ πόρτα κάτω στὸ πάτωμα ἔχει μιὰ χ ά λ κ ι ν η θ ά σ η γιὰ νὰ στρίβη ἡ πόρτα.

Φαίνεται ὅτι δίπλα στὸν Φοῦρνο, σ' αὐτὴ τὴ Ν.Α. γωνία θὰ εἶχε μιὰ λεκάνη, γιὰ Ἰ ε ρ ο τ ε λ ε σ τ ῖ α κ α θ α ρ μ ο ὄ, γιὰ τὸν κατηχούμενο. Κάτι θὰ φέλγαν ἐδῶ. Εὐχές ἴσως. Ἐπικλήσεις θεῶν.

2) Ὁ μουούμενος ἀνέβαινε ὕστερα σ' ἓνα κ α τ ῶ φ λ ι καὶ

3) Ἐχυνε κάτω μέσα στὸ π η γ ά δ ι γιὰ νὰ κάνη ΣΠΟΝΔΗ, κάτω στὸν πάτο.

Στὸν πάτο τοῦ πηγαδιοῦ πρέπει νὰ ἔχη μιὰ ἱ ε ρ ῆ π έ τ ρ α, ὅπως εἶναι αὐτὴ ἔξω ἀπ' τὸ Ἀρσινόειο.

4) Σ τ ἦ ν τ ε λ ι κ ῆ φ ἄ σ η: ὁ μυσούμενος στακόταν, ἢ ἴσως καθόταν, σ' ἓνα στρογγυλὸ ξύλινο θάθρο, ἀπέναντι στὴν κυρία εἴσοδο τοῦ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ.

5) Γ ὄ ρ ω π ο υ χ ὄ ρ ε υ α ν.

Γινόταν τελετουργικοί χοροί. Ὅπως κάναμε ἡμεῖς στὸν γάμο τὸ «Ἡσαῖα χόρευε», ἢ ἔπως χορεύουν στὸ ἱερὸ οἱ παπάδες ἔταν γίνεται καμμιὰ χ ε ι ρ ο τ ο γ ί α παπᾶ ἢ διάκου.

6) Μ ε τ ἄ τ ῆ μ ὄ η σ η.

Πλησιάζοντας τὸν μυσούμενο σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς δύο πόρτες, θὰ τοῦ δείχναν τὰ ἱ ε ρ ἄ σ ὺ μ θ ο λ α.

Αἴθουσα Β.

Προθήκη 1. Πάνω ράφι.

Κέρατο, φίδια, ἄστρα ποὺ συμβόλιζαν τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ Πρὸλ. σελ.

18. Σ' αὐτὴ τὴν ΙΕΡΗ ΚΑΜΑΡΑ ΙΕΡΑ ΟΙΚΙΑ.

Σὲ κανέναν δ ἐ ν ἐ π ι τ ρ ε π ὅ τ α ν ἢ εἴσοδος. Ὅπως ἀκριδῶς καὶ στὸ δικό μας ΙΕΡΟ ΒΗΜΑ, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μπαίνει ὅποιοςδήποτε, ἐκτὸς ἀπ' τοὺς παπάδες. ΕΠΙΓΡΑΦΗ.

Βλέπε Αἴθουσα Α.

Δεξιὰ μας στὸ βάθος ἡ μαρμάρινη στήλη.

7) Ὅστερα ὁ μύστης γύριζε π ἰ σ ω σ τ ὸ Ι Ε Ρ Ο καὶ ἔπαιρνε κάτι σὰν ἀντίδρο, σὰν Κοινωνία, ὅπως γίνεται μετὰ τὴ Βάφτιση, ἴσον = Π ε ι σ τ ῆ ρ ι ο, ὅτι μυήθηκε. (ἴσως κανένα δακτυλίδι μὲ μαγικὴ πέτρα, σὰν Χαίμαλι, σὰν φυλαχτό, ὅπως βάζουν «μ ἄ τ ι α» στὰ μωρά, γιὰ νὰ μὴ τὰ δασκάνουν).

13. Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΒΑΘΜΟΣ. Η ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Αὐτὴ ἡ τελετὴ γινόταν στὸν ΝΑΟ τῶν ΚΑΒΕΙΡΩΝ μὲ τὶς Κολόνες. Στὰ Ἐλευσίγια μυστήρια, ὁ πρῶτος μὲ τὸν δεύτερο βαθμὸ, γιὰ νὰ τὸν πάρης, ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἓνας χρόνος. Στὴ Σαμοθράκη δὲν εἶχε καμμιὰ σημασία αὐτό. Μποροῦσε καὶ ἀμέσως καὶ ὅποτεδήποτε νὰ πάρης τὸν δεύτερο βαθμὸ.

Γιὰ νὰ πάρης τὸν δεύτερο βαθμὸ. Ἔβαζαν ἄρους. Κυρίως ἡ ἠθικὴ ἔπαιξε ρόλο. Ἐπρεπε νὰ εἶσαι ἅγιος ἄνθρωπος καὶ πολὺ ἠθικός. Ὁ ὑποψήφιος, ἔξω δεξιὰ μας ἀπὸ τὴν Α. πόρτα τοῦ Ναοῦ τῶν Καβείρων, ἔκαμνε μιὰ Π ρ ο φ ο ρ ι κ ῆ Δ Η Λ Ω Σ Η—Ε Ξ Ο Μ Ο Λ Ο Γ Η Σ Η τῶν Α Μ Α Ρ Τ Ι Ω Ν του.

1) Ἐξω ἀπ' τὸ ΝΑΟ τῶν ΚΑΒΕΙΡΩΝ, ἀπ' τὴν Εἴσοδο τῆς Ἀνατολικῆς πλευρᾶς, δίπλα δεξιὰ μας, ἔχει ἓνα μέρος σκεπασμένο μὲ σανίδια. Εἶχε ἐκεῖ δύο μαρμάρινες πέτρες, σ ἄ ν σ κ α λ ο π ἄ τ ι α. Στὴν μιὰ ἀνέβαινε ὁ ἱερέας καὶ στὴν ἄλλη ὁ κατηχούμενος.

2) Στη μέση είχαν μιὰ ἀναμένη δ α δ α. Φαίνεται ἡ δάση της ἀπὸ κεραμίδια.

Αἴθουσα Β.

Προθήκη 1. Δίπλα στὸ ἄγαλμα τῆς Περσεφόνης.

3) Ὡφειλε νὰ ἐ ξ ο μ ο λ ο γ η θ ῆ τις σοβαρότερες ἁμαρτίες του καὶ ἔπαιρνε ΚΑΘΑΡΣΗ (ἄφεση ἁμαρτιῶν) ἀπὸ κάθε ἐνοχή. Ἴσως γινόταν τελετὴ κ α θ ἄ ρ σ ε ω ς καὶ ἐ ξ α γ γ ι σ μ ο ὦ. Ἴσως Ἰηλαδὴ θὰ φέλναν τίποτε ΕΥΧΕΣ.

Ο ἰ Π α ρ α τ η ρ η τ έ ς. Αὐτοὶ ἦταν μεμνημένοι. Εἶχαν συγκεντρωθεῖ μέσα στὸ κτίριο τοῦ Ναοῦ τῶν Καθεύρων μὲ τις κολόνες. Ὅπωςδήποτε αὐτοὶ θὰ εἶχαν τὸ δευτέρου βαθμοῦ τῆς μυήσεως.

Ἐ π ό π τ α ι. Οἱ παρατηρηταὶ κάθονταν. Εἶχε π ά γ κ ο υ ς στὶς δύο στενὲς πλαϊνὲς πτέρυγες τοῦ Ναοῦ τῶν Καθεύρων, Β καὶ Ν.

Ἡ τ ε λ ε τ ή.

Ὁ μ ύ σ τ η ς ὁδηγεῖτο ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Ναοῦ τῶν Καθεύρων, ἀπ' τὴν κεντρικὴ πόρτα, μέσα στὴν ἐκκλησία.

2) Ἀκολουθοῦσαν ὕστερα δύο διαδοχικὲς Θ υ σ ί ε ς. Αὐτὲς γίνονταν στὴν Κεντρικὴ πτέρυγα τοῦ Ναοῦ, στὸ μεσαῖο κλίτος, ὅπως λέμε. Ἐκεῖ θὰ πρέπει νὰ ὑπῆρχαν δύο ἱερὲς ΕΣΤΙΕΣ. Ἡ μία φαίνεται, σὰν καμίνες πέτρες. Ἡ θέση τῆς ἄλλης ἐστίας πρὸ πέρα, σ' ἓνα ἄδειο μέρος, πού ἔχει τὸ πάτωμα.

3) Τ ἄ θ ύ μ α τ α.

Καὶ τ ἄ σ ύ ν ε ρ γ α τῆς θυσίας τὰ ἔβαζαν ἀπὸ τις δύο πλαϊνὲς πόρτες. Αἴθουσα Γ.

Προθήκη 3.

4) Ὁ μύστης πλησίαζε στὸ π ί σ ω μ έ ρ ο ς τ ο ὦ κ τ ι ρ ί ο υ, γιὰ νὰ δῆ μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια μιὰ Ἀ π ο κ ἄ λ υ ψ η.

5) Ἐκεῖ στὸ ἤ μ : κ υ κ λ ι κ ὸ ἄ ψ ι δ ω τ ὸ ἄκρο, πού ἦταν τὸ ψηλότερο ὁ μύστης ἢ ἓνας ἱερέας, ἀνέβαινε καὶ ἔκαμνε ΣΠΟΝΔΗ, ἔχυνε Ἰηλαδὴ κατὶ ἀπὸ μιὰ Τ ρ ύ π α τοῦ δαπέδου (πάτωμα), σὲ ἓναν πορφυρίτη θράχο. Ἡ τρύπα αὐτὴ μοιάζει σὰν μισὸ αὐγό.

6) Μετὰ ἢ κατὶ θ ἄ ἔ β λ ε π ε ἢ θὰ κατέβαινε ἀπὸ πλαϊνὰ σκαλιὰ σὲ μιὰ Κ ρ ύ π τ η, γιὰ νὰ γίγη ἐκεῖ ἢ Ἀ π ο κ ἄ λ υ ψ η. Ἡ Ἀποκάλυψη ἦταν ὅτι π α ί ζ α ν ε μιὰ ἀ ν α π α ρ ἄ σ τ α σ η. Ἐκαμναν ἓνα σ υ μ β ο λ ι κ ὸ γ ἄ μ ο ἱ ε ρ ὸ γ ἄ μ ο Κ α δ μ ῆ λ ο υ καὶ Ἀ ρ μ ο ν ί α ς ἢ ὅπως θὰ λέγαμε Περσεφόνης καὶ Ἄδη.

Αἴθουσα Γ. Μπροστὰ μας φαίνεται ἓνας π ά γ κ ο ς, προτοῦ μποῦμε:

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς εἰσόδου ὑπάρχουν δ ύ ο π λ ἄ κ ε ς μὲ τις χ ο ρ ε ὦ τ ρ ι ε ς. Φαίνεται νὰ εἶναι ἡ συνέχεια ἀπὸ τὸν ἱερὸ γάμο τοῦ Καδμήλου, ἔχι ἢ ἀριστερὴ ἀλλὰ οἱ δύο δεξιὲς πλάκες.

14. ΤΟ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ

Χτίστηκε γύρω στο 500 π.Χ.. Γινόταν ἐδῶ οἱ τελετές γιὰ τὴν πρώτη μύηση, τὴν Π ρ ο π α ρ α σ κ ε υ ῆ. Σώζεται ἡ Ν. πλευρὰ σὲ ὕψος 4 μ. Στὴ θέση του ἦταν π α λ α ι ὀ τ ε ρ ο ς σ η κ ὸ ς (τετράγωνη ἐκκλησία). Στὰ πόδια του, πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ἀρσινοείου, φαίνονται τὰ θ ε μ ἔ λ ι α ἀπ' τὸν παλιὸ σηκό. Γιὰ νὰ τὸ χτίσουν ἔκοψαν τὴν πλαγιά τοῦ λόφου. Καὶ χτίστηκε ἀπὸ Β.Δ. πρὸς Ν.Α.

Ἐπιχώμα τῶσαν μὲ τείχος τὸ ποτάμι ἀπὸ Ν. πρὸς Β.Δ.

Ἦταν χωμῆνα στὸ χῶμα ἡ Β. ἡ Ν. καὶ Α. πλευρὰ.

Δεύτερος τοίχος Α. καὶ Β. πλευρὰ γιὰ νὰ π ρ ο σ τ α τ ε υ ῆ τὸ κτίριο ἀπὸ τὴν ὑγρασία. Κτίστηκε σὲ ἀπόσταση 50 ἑκατοστά. Καὶ μερικὰ σκαλοπάτια ἀπὸ ἀσβεστόλιθο.

Τὸ σύστημα χτισίματος εἶναι τὸ λ ε σ θ ι α κ ὸ. Ἀνακατεμένες πέτρες.

Ἐνῶ τὸ Κ υ κ λ ὴ π ε ι ο ν εἶναι κατὰ τὸν ἰσοδομικὸ τρόπο.

Σώζονται σήμερα. Ἡ Β.Δ. γωνία. Ἐνας μπρούτζινος δίσκος στὴν ἀριστερὴ θάση, γιὰ τὸ ἀριστερὸ φύλλο τῆς κεντρικῆς πόρτας. Διαστάσεις 27X11,58 μ.

Σκεπή, κεραμίδα, δάπεδο, + χῶμα, ὕψος καὶ παράθυρα, ἄγνωστον, ἴσως 6—8 μ. Τὰ ἀριστερά μας χωρίσματα, οἱ ἐξοχές στὸν ἀνατολικὸ τοίχο δείχνουν πόσα δωμάτια εἶχε τὸ Ἀνάκτορον. Εἶναι τὰ χωρίσματα.

Τὸ πίσω ἱερό. Τὸ Ἅγιο Βῆμα ὅπως λέμε, χωριζόταν μὲ ἓνα τέμπλο, ἀναλημματικὸς τοίχος. Καὶ ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ κεῖ ὑπῆρχαν δύο ἀγάλαματα Καθείρων. Καὶ μετὰ θὰ ἦταν ἡ Εἰσοδος ἀπὸ τὸ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ πρὸς τὴν ΙΕΡΑ ΟΙΚΙΑ. Ἀπὸ πάνω στὸ οἶκημα, εἶναι ἡ ΙΕΡΑ ΟΙΚΙΑ. Στὴν ἱερὰ οἰκία μπαίνομε ἀπὸ τὸ δόρειο τοίχο του ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ φουρνο τοῦ Ἀνακτόρου.

Σκαλοπάτια, δύο πόρτες, ἓνας ὄγκος —δράχος πορφυρίτης μὲ τρύπα γιὰ νὰ μπαίνει δοχάρι.

Ὁ φουρνος στὴν Ν.Α. γωνία. Ἐχει ἓνα στρογγυλὸ πηγάδι γεμισμένο μὲ χῶμα. Στὸν πάτο τοῦ πηγαδιοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχη ἡ ἱερὴ πέτρα, δ πορφυρίτης. Ὅταν κάναν τελετές, σὲ αὐτὸ τὸ πηγάδι: χύναν ΣΗΘΝΔΗ. Κοντὰ στὸν Α. τοίχο ἔχει μὲ στρογγυλὴ ἐξέδρα φαίνεται τὸ καμένο ξύλο.

15. ΙΕΡΑ ΟΙΚΙΑ

Κτίρια ἑλληνοιστικῶν χρόνων. 289—281 π.Χ.. Εἶναι ἓνα κτίριο κολημένο, ἀνάμεσα στὸ λόφο καὶ τὸ Ν. τοίχο τοῦ ΑΝΑΚΤΟΡΟΥ. Ἀπὸ κάτω

εἶχε προηγούμενο κτίριο τοῦ 500 π.Χ.. Ἡ Α. τοῦ ἄκρη εἶναι χωμένη στήν πλαγιά. ΕΙΣΟΔΟ ἔχει ἀπ' τὸ Δ. τοῖχο, ἀπ' τὴν πλευρὰ τοῦ Ἀρσινοείου. Εἶχε εἴσοδο καὶ ἀπ' τὸ Ν. μέρος, ἀνάμεσα γουδάρια καὶ Ἀρσινοείου.

Οἱ τοῖχοι τοῦ ἦταν μὲ ἀσβεστόπετρες. Χρισμένοι μὲ μαρμαρόσκονη (μαρμαροκονίαμα). Εἶχαν ἐντοιχισμένες μύσεις. Ὅπως π.χ. τῶν Κυζικηνῶν, δάπεδο χωματένιο, πάγκοι μαρμάρينوι ὑπῆρχαν κατὰ μῆκος τῶν τοίχων. Ἡ στῆγη ἦταν ξύλινη, μὲ κεραμίδια φαρδεῖά, τετράγωνα. Πρὸλ.

Αἶθουσα Α.

Δεξιὰ μας, στὸ δάθος.

Αἶθουσα Γ., γιὰ πάγκους προθήκη 6 γιὰ τὰ λυχνάρια.

Αἶθουσα Β., προθήκη 2. Τὰ κεραμίδια.

16. ΑΡΣΙΝΟΕΙΟΝ

Τὸ ἀφιέρωσε ἡ Ἀρσινόη, ὡς γυναίκα τοῦ βασιλιᾶ τῆς Θράκης, Λυσιμάχου (289—281 π.Χ.). Ὁ σκοπὸς τοῦ Κτιρίου ἦταν γιὰ θυσίαι καὶ σάν τόπος ποὺ γὰ γίνονται ἐπίσημες συγκεντρώσεις πρεσβευτῶν καὶ ἄλλων ἱερῶν ἀποστολῶν (Ἀμφικτυονίων), κατὰ τὶς ἐτήσιες πανηγυρικὲς τελετὲς τοῦ καλοκαιριοῦ ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ἕως τὸν Σεπτέμβριο. Ἀνάμεσα στήν πόρτα θὰ εἶχε δύο λυχνοστάτες.

Αἶθουσα Β.

Προθήκη Υ.

Ἔχει μιὰ κεραμιδένια θάση.

Ἐπίσης καὶ στὸ κέντρο τοῦ κτιρίου θὰ εἶχε ἓνα λυχνοστάτη.

Μπροστὰ στὸ Β. τοῖχο ἔχει: μιὰ θάση ἀπὸ βωμό. Τὸ κτίριο λέγεται ΘΟΛΟΣ. Διότι εἶναι τὸ μεγαλύτερο στρογγυλὸ κτίριο τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, διαμέτρος 20 μέτρα. Ἔχει θεμέλια γιγάντια ἀπὸ ἀσβεστόλιθο.

Τὰ μάρμαρα ποὺ βλέπομε στή θάση τοῦ τοίχου ὀλόγυρα, εἶναι ἀπὸ τὴν οἰκοδομὴ τὴν ὑπερκείμενη καὶ ἔπεσαν ἀπὸ σεισμό. Ἄν θὰ τὰ τοποθετήσουμε στή θέση τους, τότε τὸ κτίριο θὰ θεῖξῃ ὅλη του τὴ μεγαλοπρέπεια.

Στὴν ὁμορφιά συναγωνίζονταν αὐτὸ καὶ ὁ ΝΑΟΣ τῶν ΚΑΒΕΙΡΩΝ.

Τὰ δύο μεγαλοπρεπέστατα κτίρια.

Αὐτὰ τὰ μάρμαρα εἶναι ἀπὸ τὴ Θάσο, — δάπεδο — χωματένιο, πάγκους ξύλινοὺς εἶχε γύρω - γύρω στοὺς τοίχους.

Διάμετρος — πιάγεται ἀπέξω — 20 μέτρα.

Βάσις τοῦ τοίχου, γύρω - γύρω πλάτος 2,50 μέτρα, τὰ γουδάρια του.

Ἡ Ἀνατολικὴ πλευρά, ἔχει δύο σκαλοπάτια καὶ ἓναν ὀρθοστάτη.

Καὶ βάσταξαν τοίχους μὲ ὕψος 7 μέτρα.

Πάνω στὸν τοῖχο, Εἶχε ταινία μὲ ἀνάγλυφα ἀνθέμια.

Περιγραφή του Ἀρσινόειου.

Γύρω - γύρω τὸ Ἀρσινόειο ἦταν ἓνα στρογγυλὸ ὑπόστεγο οἰκοδόμημα, μὲ παραστάδες (τετράγωνες κολόνες ἀπέξω πού εἶχαν ὕψος 2,85 μέτρα. Οἱ παραστάδες ἄρχιζαν πάνω ἀπ' τὴ ζωφόρο. Τὸ χαμηλότερο μέρος τοῦ ὑποστέγου εἶχε ρόδακες (στόλισμα σὰν χαμομήλι) καὶ δοκράνια (κεφάλια βοδίσια). Τὸ μπροστινὸ μέρος στὴν ΑἸΘΟΥΣΑ Α δεξιὰ μας φαίνεται στὴν ἀναπαράσταση.

Τὸ ἀπὸ μέσα μέρος τοῦ Ἀρσινόειου, φαίνεται στὴν πίσω μεριὰ στὴν ἀναστήλωση.

Αἰθουσα Α. Δεξιὰ μας.

Ἡ μέσα μεριὰ. Ἀπὸ πάνω ἀπ' τὰ Θωράκια, πού εἶχαν ρόδακες καὶ δοκράνια, εἶχε ἡμικίονες κορινθιακούς.

Πάνω ἀπ' τὰ Κιονόκρανα εἶχε Θριγκὸ θωρικὸ. Καὶ χεῖλωμα (ξεχειλωμα πρὸς τὰ ἔξω) ἰωνικό.

Ἡ στέγη. Ἦταν πάνω ἀπὸ τὸ γεῖσον (τὸ ὑπόστεγο πού ἐξεῖχε) καὶ ἡ σίμη (ὕδρορροή).

Εἶχε: Περιπλοκάδες καὶ λεονταρόμορφες ὕδρορροές, γιὰ νὰ τρέχουν ἀπ' τὴ στέγη τὰ νερὰ τῆς βροχῆς. Καὶ ἀνθεμιτοῦς καλυπτῆρες (καλύπτρες πού ἐξεῖχαν σὲ ἀνθέμιο).

Αἰθουσα Α. Τελείως δεξιὰ μας.

Τὰ Κεραμίδια τῆς στέγης ἦταν σὰν λέπια ψαριοῦ.

Ἡ κορυφὴ τῆς στέγης ἦταν στολισμένη μὲ φύλλα δάφνης.

Ἡ κορωνίδα (ἡ κορυφὴ) τῆς στέγης, ἡ καπνοδόχος.

Ἦταν σὰν Παγόδα Κινέζικη, γιὰ νὰ φεύγη ὁ καπνὸς ἀπ' τὶς θύσες.

Ἡ Εἰσόδοσ ἦταν ἀπ' τὸ Ν. μέρος. Πάνω ἀπ' τὴν πόρτα εἶχε τὴν ἐπιγραφὴ τῆς Ἀρσινόης.

Πτολε)	ΜΑΙΟΥ	ΘΥΓΑΤΗΡ
ΘΕΟΙΣ	ΜΕΓΑΛΟΙΣ	
(σὲ δύο σειρές)		

Σὲ δύο σειρές, μὲ μεγάλα, ὠραία γράμματα.

Τὸ ὑπόλοιπο μέρος τῆς ἐπιγραφῆς βρίσκεται στὴν Ἀύλῃ τοῦ Μουσείου, ἀπ' τὴν πλευρὰ πού κἀθετα ὁ φύλακας καὶ πού βρίσκεται τὸ ἐργαστήριον συγκολλήσεων. (ὁ Κοντογιώργης) μέσα στὴν αὐλὴ τοῦ μουσείου, ἔχει τεράστια Κισούπια, Πιθάρια. Ἔχει καὶ ἓνα ἀπὸ ἀλάθαστρο, σὰν αὐτὸ πού ἔχει στὴν Ἀγία Σοφία Κων) πόλεως.

Π α ρ α θ ο λ ή κ τ ί ρ ι ο υ

Πολύ ώραία μπορούμε νὰ παραβάλουμε σήμερα τὸ μνημεῖο τοῦ Λυσι-
κράτους, γιὰ νὰ πάρουμε μιὰ ἐξωτερικὴ ἰδέα, πῶς ἦταν περίπου τὸ Ἄρσινόειο.

Σημειώσεις Ὁ ρ ο λ ο γ ί α Πρὸλ. σελὶς 43.

Θ Ρ Ι Γ Κ Ο Σ

Τὸ μέρος πάνω ἀπὸ τοὺς κίονες. Εἶναι τρία μέρη τριγ—χός
θριγ—χός
θρ:γ—χός

ἐπιστύλιο, τρίγλυφα (ΔΙΑΖΩΜΑ) στέγη με ὑδρορρόη (ΓΕΙΣΩΝ)

ΑΚΡΩΤΗΡΙΑ

- 1) Ἐπιστύλιο, εἶναι ἓνας ὀριζόντιος βουκός πάνω ἀπὸ τοὺς ἄθ-
κ ε ε τῶν κίωνων.
- 2) Ζωφόρος, στὸν Ἰωνικὸ ρυθμὸ ἢ τρίγλυφοὶ καὶ μετόπες
στὸν δωρικὸ ρυθμὸ εἶναι πάνω ἀπ' τὸ ἐπιστύλιο.
- 3) Κορωνίδα, εἶναι ἡ στολισμένη ἄκρη τῆς στέγης ποὺ ἔχει ρό-
δακες καὶ ἀνθέμια.

16. Ο Ι Ε Ρ Ο Σ Χ Ω Ρ Ο Σ

Ἀπ' ἔξω ἀπ' τὸ Ἄρσινόειο δεξιὰ μας, ἄμα κοιτάξῃς κάτω, φαίνεται
μονοκάματη πέτρα, Π ο ρ φ υ ρ ί τ η ς γ α λ α ζ ο π ρ ᾶ σ ι ν ο ς. Εἶναι ὁ Ἴ ε ρ ὸ ς
Β ρ ᾶ χ ο ς ἑξ ἑσ αἰὼν π.Χ..

2) Καὶ παραδίπλα φαίνονται κατ' π λ α κ ᾶ κ ι α ἀπὸ πάτωμα πηγαδιοῦ
(πωρόλιθος). Αὐτὸ τὸ τετράγωνο Φ ρ ῆ α ρ χρησίμευε γιὰ Σ π ο ν δ ῆ ς
στοὺς ὑποθόνιους, στοὺς θεοὺς δηλαδὴ τοῦ Κάτω Κόσμου. Στεκόταν ἓνας ὄρ-
θιος, πατώντας σ' αὐτὲς τίς πλάκες καὶ ἔκαμνε Σ π ο ν δ ῆ (ἔχυνε κατὶ).

3) Ἀριστερὰ του φαίνονται δύο θωμῶν τὰ Θ ε μ ἔ λ ι α.

4) Ὁ Τ ο ἰ χ ο ς ποὺ φαίνεται ἔξω ἀπ' τὸ Ἄρσινόειο, στὰ δεξιὰ μας,
λίγο μακρύτερα, πρὸς τὸ ποτάμι, Νότιο Δυτικά, ἀπὸ πέτρες συγκολλημένες
μὲ ἄμμο, εἶναι τοῦ π ρ ῶ τ ο υ α ἰ ῶ ν ο ς π.Χ.. καὶ χτίστηκε γιὰ νὰ ὑπο-
στηρίξῃ νὰ μὴ πάθῃ τὸ Ἄρσινόειο καμμιά κ α θ ἰ ζ ῆ σ η, ἀπὸ τὰ νερά τοῦ
ποταμοῦ.

5) Τ ᾶ σ κ α λ ι ᾶ ἀπ' τὸ ποτάμι, ἀνέβαζαν στὸ Ἄρσινόειο.

6) Ὑ π ᾶ ρ χ ε ι : καὶ ἄ λ λ ο ς τ ο ἰ χ ο ς, Ν.Α. καὶ Α. ἐπίσης χρεια-
ζόταν γιὰ νὰ μὴ πάθῃ κ α θ ἰ ζ ῆ σ η τὸ Ἄρσινόειο.

17. ΣΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

Αΐθουσα Γ.

Προθήκη 4 και 6, έχει 6 άζα και λυχνάρια που βρέθηκαν στο Ἄρσινόειο.

7) Τά θεμέλια που φαίνονται μέσα στον κύκλο του Ἄρσινοείου είναι από τον άρχαϊκό περίβολο 7ος αἰῶν π.Χ..

8) Κυκλώπεια τείχη, έχει άπ' τήν ανατολική μεριά του Ἄρσινοείου, άπ' τή μέσα μεριά και προχωροῦν. Είναι τῆς 2ας χιλιετηρίδας π.Χ..

Όλο δεξιά άπ' τον Ἱερό Βράχο, πρέπει νά ἦταν: ἕνας στρογγυλός Φοῦργος 6ος αἰῶν π.Χ.. Χρειαζόταν σάν λάκκος, γιά νά χύνεται τὸ αἶμα άπ' τίς θυσίεσ.

Πιὸ πέρα πρέπει νά ἔχη μιὰ πηγὴ νεροῦ (άγίασμα).

ΜΟΥΣΕΙΟΝ

ΑΙΘΟΥΣΑ Β.

Προθήκη 1.

18. Τ Ο Τ Ε Μ Ε Ν Ο Σ

Μέσα 4ου αἰῶνος π.Χ.. Ἦταν ἕνας χώρος με πολλοὺς θωμοὺς και κεῖ μέσα γιγόντουσαν Θυσίεσ. Χῶρος τῶν Θυσιῶν. Είναι τὸ κτίριο, που φαίνονται τὰ θεμέλιά του, μπροστά στίς κολόνεσ του Ναοῦ τῶν Καθεύρων. Είναι ἕνας σηκός (κτίριο) ὀρθογώνιο—μακρόστενο— τὸ μῆκος από Ν.Α. πρὸς Β.Δ. είναι: 24μ., πλάτος 10μ., ὕψος 4μ. Ἔχει μιὰ σκάλα, γι' ν' ανεβῆς. Ἡ ΕΙΣΟΔΟΣ ἦταν άπ' τὸ μέρος που βλέπει πρὸς τὸ Ἄρσινόειο. Τὰ μάρμαρα, που βλέπουμε είναι από τὸ Πρύλο πλαταῖς 10 μ., ὕψος 5μ. Εἶχε Ἰωνικέσ κολόνεσ. Ὁ Ἐχίνοσ ἦταν με φοινικόφυλλα.

Ἐχίνοσ, είναι τὸ προσκέφαλο, πάνω στο ὁποῖο στηρίζεται τὸ κιονόκρανο. Στὸν ἰωνικό ρυθμό, εἶχε δύο ἔλικεσ.

Αΐθουσα Β.

Προθήκη 1.

Ὁ Θριγαός, από τὸ Τάμενος, εἶχε ἐπιστύλιο—ἡ μετόπη— εἶχε διακόσμηση, μπρούτζινα ἀγαλματα, γεισίποδεσ. Είναι ἐξοχέσ άπ' τὰ δοκάρια.

Γεῖσον και ὕδρορρόη, = είναι τ ἀσημερινὰ ὑπόστεγα—μαρκίζα— ἦταν μαζί ἐνωμένα.

Οἱ τοίχοι τοῦ Τεμένουσ, άπ' τήν ἔξω μεριά. Στὸ ὕψος ἐνόσ ἀναστήματος, εἶχαν ζωφόρο, τίς 18 κόρεσ νά χορεύουν. Είναι

οι πλάκες του χοροῦ (δάνειο ἀπ' τὸ Λουδρό) ποὺ βρίσκονται δεξιὰ καὶ ἀριστερά μας, προτοῦ νὰ μποῦμε στὴν ΑΙΘΟΥΣΑ Γ., τοῦ Μουσείου. Εἶναι ὅλες πινασμένες χέρι-χέρι, ἀπ' τὸν καρπὸ, καὶ ὅπως καὶ νὰ τὶς κοιτάξῃς, καὶ ἀπ' τὶς δυὸ μεριές ἔρχονται: χορεύοντας, μὲ κατεύθυνση πρὸς τὴν πόρτα, εἶναι θρησκευτικὸς λειτουργικὸς χορὸς.

Οἱ μουσικοὶ τοῦ χοροῦ, εἶναι μιὰ καθαρίστρια ἰσθὴν ἀριστερὴ πλάκα καὶ ἕνας τυμπανιστὴς (ὁ τέταρτος) καὶ ἕνας αὐλητὴς στὶς δεξιές δύο πλάκες.

ΙΕΡΗ ΕΣΤΙΑ, ὑπῆρχε στὴ μέση τοῦ Τεμένους, δίπλα στὴν ΕΣΤΙΑ, θὰ ὑπῆρχε ἕνα σύμπλεγμα ἄγαλμα Ἄφροδίτη καὶ Πέθος.

Μπροστὰ στὸ Πρόπυλο, ἔχει ἕνα ἴσιωμα. Ἐκεῖ εἶχε ἐξέδρα, γιὰ νὰ ἀπολαμβάνῃς δροσερὸ ἀέρα καὶ νὰ ἀγναντεύῃς καὶ τὴ θάλασσα. Καὶ νὰ θαυμάζῃς καὶ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ Ἀρσινόειου.

Εἶχε καὶ πάγκους, τὸ Τέμενος, μέσα, γιὰ νὰ κάθεται ὁ κόσμος.

Ἡ ὄροφί του —τὸ ταβάνι— (ὅπως ἐμεῖς ἔχομε στὴν ἐκκλησία ζωγραφιές καὶ τὸν Παντοκράτορα) εἶχε προφίλ ἀπὸ ἀγάλματα Θεῶν.

ΑΙΘΟΥΣΑ Β.

Προθήκη 1., μπροστινὴ ὑδρορροή. Στὸ Κέντρο τῆς προθήκης ἔχει ἕνα ὑποστήριγμα γιὰ ἄγαλμα.

Αἴθουσα Γ.

Προθήκη 1 καὶ 3 ἔχει ἀγγεῖα 7ος αἰῶν π.Χ..

19. ΤΟ ΙΕΡΟΝ Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΚΑΒΕΙΡΩΝ

300 π.Χ. Οἰκοδόμημα ποὺ ἰσναγωνίζονται: στὴν ὁμορφιὰ τὸ Ἀρσινόειο.

Τὰ μάρμαρα. —καμὰ 800— πάνω στὰ θεμέλια, εἶναι: ἀπ' τὴν οἰκοδομή. Χρησίμους τὸ κτίριο γιὰ τὴ μύηση στὸν δεῦτερο βαθμὸ στὴν Ἐποπτεία. Δὲν εἶναι: Ναός τοῦ Ποσειδῶνα ὅπως τὸ νόμισε ὁ Κυριάκος, ἀπὸ τὴν Ἀγκόνα τῆς Ἰταλίας, ποὺ ἤρθε τὸ 1444. Ἡ πρόσοψη, εἶχε διπλὴ κιονοστοιχία, 6 κολόνες ἢ πρώτη σειρά καὶ 6 κολόνες ἀπὸ πίσω ἢ δευτέρη σειρά.

Τὸ Ἀέτωμα, τὸ πρῶτο πάνω ἀπ' τὶς κολόνες, ποὺ ἔχουν κάνει ἀναστήλωση, εἶχε ἀγάλματα κία γλυπτά.

Αἴθουσα Β.

Προθήκη 4.

Τὸ ἄλλο Ἀέτωμα, τὸ πίσω, τοῦ ἱεροῦ, δὲν εἶχε γλυπτά. Μάρμαρος 40μ. πλάτος 13μ..

Μπροστὰ στὴν Πρόσοψη ἔχει ἕναν τριγωνικὸ χῶρο.

Ἐδῶ εἶχε θωμό. Τὸ πίσω μέρος, τὸ Νότιο, κοντὰ στὴν ἀψίδα τοῦ Ἱεροῦ. Φαίνεται ἕνας ἀνλημματικὸς τοῖχος, γὰρ ὑποστήριγμα, ἀπὸ πορφύριτη. Καὶ ἕνα περίεργο Κύρτωμα μὲ Σταυρό.

Ἀπὸ κεῖ μπροστὰ ἀπ' τὴ δάση τοῦ Θεάτρου, ἀριστερά σου ὁ δρόμος, ἀνεβάξει στὸ ὕψωμα ἐπάνω, πού θὰ βρῆς τὴ Στέρνα—Δεξάμεν ἢ μέσα στὴν ὁποία ἦταν τὸ καρδί: μὲ τὴ ΝΙΚΗΤΗΣ ΣΑΜΟΘΡΑΚΗΣ.

Δεξιά θὰ δῆς στὸ ὕψωμα, τὸ Πτολεμαίειον.

Στὴν Ἀνατολικὴ πλευρὰ τοῦ Ναοῦ τῶν Καθείδρων δίπλα στὰ θεμέλια, ἔχει ἕναν ὀγκόλιθο μὲ τρύπα, θὰ ἦταν ἴσως στῆριγμα γὰρ λυχνοστάτη. Εἶχε σχῆμα δάδας μὲ φίδι.

Ἀἴθουσα Β.

Προθήκη 1.

Δύο θαθμίδες (σκαλιὰ) πέτρινες, ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ.

Γιὰ νὰ στέκωνται ὁ κατηχούμενος, ἐξομολογούμενος καὶ ὁ ἱερέας.

Τὸ σκεπασμένον μέρος μὲ κεραμίδια.

Εἶναι τὸ μέρος πού γινόταν ἡ προεισαγωγικὴ, γὰρ τὴ μύηση, προφορικὴ δὴ λωση καὶ ἐξομολόγησις τοῦ Κατηχούμενου (κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς δάδας).

Ἐπὶ πρόσοψη. Πάνω ἀπ' τὴς κολόνες εἶχε θριγκὸ δωρικό.

Ἀἴθουσα Α.

Καὶ γέισον, (ὑπόστεγο μὲ λεονταρόμορφες ὑδρορροές). Καὶ ἀπὸ πάνω καλυπτῆρες μὲ φοινικόφυλλα.

Ἀἴθουσα Β.

Προθήκη 4.

Ἐσκεπτή θὰ εἶχε ἀπὸ γύρω - γύρω στολισματὰ, φοινικόφυλλα, κάλυκες καὶ λουλούδια.

Ἀἴθουσα Γ.

Τὸ πάτωμα στίς κολόνες.

Ἦσαν γεμισμένο μὲ σπασμένῃ πέτρα.

Ἀἴθουσα Β.

Προθήκη 1.

Ὁ Πρῶτος τοῖχος τοῦ προνάου —πίσω ἀπ' τὴς κολόνες— ἰσωτερικὰ εἶχε πόρτα μὲ μπρούτζινα στολίδια.

Ἀἴθουσα Γ.

Προθήκη 2.

Κοντὰ ἐκεῖ ἦταν ἡ ΕΠΙΓΡΑΦΗ

DEORUM SACRA

QUI NON ACCEPE —

BUNT NON INTRANT
AMIGHTON MH EI
OYENAI

Αἴθουσα Α.

Δεξιὰ μας στὸ βάθος ἡ κολόνα, οἱ τοῖχοι ἀπ' ἔξω εἶχαν ζω-
γαρφιεῖς, μαῖά γδροῦς. Αὐτὰ τὰ τετράγωνα μάρμαρα ποῦ
βλέπομε ἔδῳ, εἶναι: Ὀοκάρια, ἀπ' τὴν ὄραφή. Τὰ ζῶα τὰ θάζαν μέσα,
γιὰ νὰ τὰ θουσιάσουν, ἀπ' τὶς πλαϊνὲς πόρτες.

Οἱ τοῖχοι ἀπὸ μέσα τοῦ Ναοῦ ἦταν χρωματιστοί, μὲ ἄσπρο,
κόκκινο, πράσινο, κίτρινο, χρώμα (πομπήϊον σύστημα, σὰν τὴν Πομπηία).

Εἶχε πάγκους μὲ νύχια ἀπὸ πόδια λεονταριοῦ.

Αἴθουσα Β.

Στὴ μέση ἔχει ἓνα πόδι ἀπὸ πάγκο.

Στὴ μέση τοῦ Ναοῦ ἔχει ἓνα καμένο ἀσβεστολιθικό
πλαίσιο, ἀπὸ ΕΣΤΙΑ.

Τὸ πίσω μέρος τοῦ Ναοῦ, φαίνεται ἓνα ἀψιδωτὸ ἡμι-
κύκλιο (σὰν τὸ δικό μας ἱερὸ τῆς ἐκκλησίας) 50 π.Χ. θὰ ἦταν Κρύπτη.

Μπροστὰ-μπροστὰ ἔχει ἓνα μεγάλο μάρμαρο μὲ μιὰ τε-
ράστια τρύπα, ποῦ μοιάζει: σὰν τὸ μισὸ αὐγοῦ. Θὰ εἶχε ὀπωσδή-
ποτε καὶ καπάκι ξύλινο αὐτό. Ἀπὸ δῶ χύναν ΣΠΟΝΔΕΣ. Στὸ βάθος
τοῦ πρέπει νὰ ὑπάρχη κανόνας κόκκινος ἱερὸς βράχος, ποῦ πῆγαινε
ἡ Σπονδή.

Εὐλιγὴ σκάλα φαίνεται ὅτι θὰ ὑπῆρχε καὶ κατέβαιναν μύσται στὴν
Κρύπτη.

Ἐκεῖ παίζαν κάποιο δρᾶμα, ποῦ παρακολουθοῦσαν, Περσεφόνη καὶ
Ἄδης ἢ Ἀξιόκερσος, Ἀξιόκερσα, Ἀρμονία, (ὑπόθεση ἀπ' τὴν Ἄνοιξη καὶ ἀπὸ
τὴ βλάστηση στὴ φύση, τὰ λουλούδια κ.λπ.).

20. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Πρὸς σελίδα 34.

Στὴν ἀρχαία ἐποχὴ (ἀρχαϊκὴ) ἔχαμε δύο ρυθμούς: Ἰωνικός —
δωρικός,

Διαφέρουν στοὺς κίονες καὶ στὸν θριγῶ.

Θριγῶς. Εἶναι τὸ ἀνώτερο μέρος τῆς οἰκοδομῆς.

Ἡ δωρικὴ κολόνα ἴδεν ἔχει ξεχωριστὴ βάση, πατάει στὸν στυ-
λοβάτη, ἔχει 16—24 ραβδῶσεις κανονικά ἔχει 20. Λεπτύνει αὐτὴ πρὸς τὰ
πάνω. Ἐχει μιὰ—δύο ἐντομῆς, εἶναι τὸ ὑποτραχήλιο καὶ πάνω
τοῦ ἀρχίζει τὸ Κιονόκρανο.

Αὐτὸ ἔχει δύο μέρη, τὸν ἐχίνο στρογγυλὸ καὶ τὸν ἄθακα.

Πάνω ἀπὸ τὰ Κιονόκρανα. Εἶναι τὰ Ἐπίκρανα ἀλλὰ ὅταν ἔχομε παραστάδες καὶ ὄχι Κίονες.

Τὰ δοκάρια, πού πατᾶνε στὴν κολόνα, λέγονται ἐπιστήλιον.

Ὡστε, ἔχομε:

1) Κολόνα μονοκόμιατη μὲ τὸ Κιονόκρανο.

2) Ἐπιστύλιον, εἶναι τὰ ὀριζόντια τετράπλευρα δοκάρια. Ἀπὸ κάτω ἔχουν πῆχες, τοὺς κανόνες καὶ ξεπετιένται σίσταγόνες.

Τύμπανον, λέγεται τὸ θάθος στὸ Ἀέτωμα, πού ἔχει τὰ γλυπιά.

Σίμη, λέγεται ἡ ὑδρορροή.

Γεῖσον, εἶναι τὸ ὑπόστεγο. Μετὰ τὸ γεῖσον ἔρχεται τὸ Ἀέτωμα καὶ ἡ ὑδρορροή, μὲ τὰ ἀκρωτήρια· στίς δύο ἄκρες.

Ἡ Ἰωνικὴ Κολόνα

ἔχει θάση.

1) Τὸν τροχίλον ἢ σκοτία σὺν κοίλο βαρελάκι.

2) καὶ τὴν σπειρα, σὺν μαξιλάρι.

Τὸ κιονόκρανο τὸ ἰωνικὸ ἔχει ἐχίνο καὶ δύο ἔλικες.

Ζωφόρος, λέγεται τὸ διάζωμα, διότι πολλὲς φορές εἶχε καὶ παραστάσεις. Ἡ Ζωφόρος στὸν Παρθενῶνα εἶναι ἀπ' τὴ μέσα μεριά. Ἀπ' ἔξω δὲν φαίνεται τίποτα.

Γεισῆποδες, λέμε τίς ἄκρες ἀπ' τὰ καθρόνια τῆς στέγης, πού ἐξεῖχον πρὸς τὰ ἔξω καὶ κατέληγαν σὲ ἓνα Ἀνθέμιον (ἀνθεμιωτοί).

Ἀκρωτήρια, εἶναι τὰ ἀγάλματα τῆς Νίκης, πού τὰ ἔστεναν, πάνω, στίς γωνιὰς τῶν Ἀετωμάτων.

ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΑΡΤΥΡΙΚΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

Ἡ ἀνάνδρη, καὶ ἀπάνθρωπη ἐπιδρομὴ ἐναντίον τῆς Κύπρου, ἐκ μέρους τῆς Τουρκίας, καὶ ἡ κατάληψις τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν ταύτης, ὡς καὶ ἡ συστηματικὴ καὶ αἰμοβόρος θηριωδία καὶ γενοκτονία εἰς τὴν ὁποίαν ἐπεδόθη ὁ Τουρκικὸς στρατὸς ὁ ὁποῖος κατέλαβε τὰ αἱματοδαμμένα ἐδάφη της, συνεχλόγησαν θαυτάτα κάθε ἑλληνικὴ ψυχὴν.

Ἡ Ἑταιρία Θρακικῶν Μελετῶν, κατεχομένη ἀπὸ θαυτάτων πόνον διὰ τὴν συνεχιζομένην ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν... Χριστιανικῶν Κρατῶν, Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, ἐγκληματικὴν καὶ αἰμοβόρον θηριωδίαν τῶν... κατακτητῶν Τούρκων τῆς Ἑλληνικῆς Μεγαλονήσου, ἐναντίον ἀόπλων καὶ ἀθῶων κατοίκων της, ἀναμνησκομένη δὲ τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολ. Θράκης, Μ. Ἀσίας καὶ Πόντου ὑπὸ τῶν ἰδίων αἰμοβόρων ἀπογόνων τοῦ Ἀττίλα, συμμετέχει μετὰ θαυτάτης δόξης καὶ ἐθνικοῦ ἄλγους εἰς τὸ δράμα τῶν Κυπρίων προσφύγων καὶ καλεῖ ὅλους τοὺς Θράκας, ἵνα μετάσχωσιν ἐνεργῶς εἰς τὴν Πανελλήνιον σταυροφορίαν διὰ τὴν ἀνακούφισιν καὶ σωτηρίαν τῶν δεινοπαθούτων Κυπρίων προσφύγων.

Δι' ὃ ἡ Ἑταιρία Θρακικῶν Μελετῶν ὑποβάλλει τὴν παράκλησιν, ἰδίως εἰς τὰ μέλη της, ὅπως σπεύσωσι γὰ καταθέσωσιν ἢ ἀποστείλωσι δι' ἐπιταγῆς τὴν ὕλικήν των συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ ἀνωτέρω Ἐθνικοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν Ἑταιρίαν Θρακικῶν Μελετῶν (Γραφεῖα Μητροπόλεως 38, Κοιν Σταματίων Παναγιώτου, Πραγματεὰ τῆς Ἑταιρίας), παρ' οὗ θὰ χορηγηθῇ σχετικὴ διπλότυπος ἀπόδειξις).

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΤΩΝ ΘΡΑΚΩΝ

Μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν σφαγιασθέντων τὸ 1922
καὶ τελετὴ διὰ τὶς «χαμένες» καὶ ἀξέχαστες
Πατρίδες μας.

Τὴν 14ην Ὀκτωβρίου καὶ ὥραν 10.45 π.μ. ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τελετῶν τῆς Ν. Σμύρνης πρωτοβουλία τοῦ Πνευματικοῦ τούτου Σωματείου, καὶ τοῦ Δήμου Ν. Σμύρνης, ἐγένετο Μνημόσυνον ὑπὲρ τῶν σφαγιασθέντων κατὰ τὸ 1922 καὶ μετὰ τὴν Εἰσήγησιν τοῦ Προέδρου τῆς Ἑστίας κ. Π. Χαλδέζου, ὠμίλησαν ὁ Ὑπουργὸς καὶ Ἱστορικὸς Λογοτέχνης κ. Χρ. Σολομωνίδης, ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρίας Θρακικῶν Μελετῶν κ. Δημ. Ι. Μαγκριώτης, ὁ ἐκ Πόντου Καθηγητὴς κ. Σ. Λιανίδης, ὁ Πρόεδρος τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς κ. Ἄλ. Μακρίδης κ.λπ.

Κατωτέρω παραθέτομεν ἀποσπάσματα τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Δημ. Ι. Μαγκριώτη.

«ΧΑΜΕΝΕΣ «Ἡ ΑΞΕΧΑΣΤΕΣ» ΠΑΤΡΙΔΕΣ»

Ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης

Ἵπάρχουν διάχυτοι στὴν Ἱστορίαν τῶν λαῶν καὶ τῶν Ἔθνῶν δύο μεγάλαι πνευματικαὶ δυνάμεις ποὺ ἀντιμάχονται ἢ μία τὴν ἄλλην. Εἶναι δὲ αἱ δυνάμεις αὗται, ἡ ΜΝΗΜΗ καὶ ἡ ΛΗΘΗ.

Ἄλλοίμονον ὅμως εἰς τοὺς λαοὺς ἐκείνους καὶ στὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ δευτέρα, Ἰηλαδὴ ἢ Λήθη, ἐπισκιάζει τὴν πρώτην, δηλαδὴ τὴν Μνήμην.

Τότε παραμελοῦνται ὅλα τὰ μεγάλα Ἐθνικὰ Ἰδανικὰ, τότε λησμονοῦνται αἱ λαμπραὶ σελίδες τῆς Ἐθνικῆς Ἱστορίας. Τότε ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δόξα ἀμυρώνονται.

Διὰ τοῦτο, ἔχομεν ἱερὰν ὑποχρέωσιν, νὰ διατηροῦμεν ἄσβεστη τὴν Μνημοσύνην, ὄχι μόνον τῶν λαμπρῶν καὶ δοξασμένων ἡμερῶν τῆς Πατρίδας μας, ἀλλὰ καὶ τῶν θυσαρῆστων καὶ θλιβερῶν, ποὺ ἔχουν ἐπισκιάσει τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἔθνους μας.

Διατὶ ἄραγε; Διὰ νὰ διδασκώμεθα καὶ νὰ φρονηματιζώμεθα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά. Διὰ νὰ μᾶς διδεται ἢ εὐκαιρία νὰ ἐμβαθύνωμε στὰ αἴτια ποὺ τὰ ἐπροκάλεσαν καὶ ὠδήγησαν στὰ καταστρεπτικὰ αὐτά γεγονότα.

Ἀκόμη δὲ καὶ διὰ τὴν ἀποσοδήσωμε καινούργιες καταστροφές, ἀλλὰ, καὶ ἀφοῦ διδαχθοῦμε ἀπὸ τὰ θλιβερὰ αὐτὰ γεγονότα, νὰ γίνωμε ἱκανοὶ νὰ προσθέσωμε καὶ νέες σελίδες δόξας στὴν πολὺ δόξασμένην Πατρίδα μας.

Αὐτὸς εἶναι ὁ κυριώτερος λόγος ποὺ τελεῖται κατ' ἔτος ἢ σεμνὴ αὐτὴ πάνδημος ἀναμνηστικὴ τελετὴ τῶν ἀξέχαστων Πατρῶν μας.

Κι ἐπειδὴ καταγόμαι ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴν Θράκην θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ εἰπῶ ὀλίγα λόγια διὰ τὸ ἀλησιμόνητο αὐτὸ μαργαριτάρι τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος μας.

Πολλοὶ ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν αἱ Ἐθνικαὶ περιπέτειαι τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, λόγῳ τοῦ ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὸ καίριον σταυροδρόμι, μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Ἀνεκδιήγητα ὑπῆρξαν τὰ θάσανά του. Ληλασῖαι, παντοσευδεῖς καταστροφαί, διωγμοί, αἰχμαλωσίαι, φόνοι, ἀπὸ τοὺς διαφόρους βαρβάρους λαοὺς ποὺ κατὰ καιροὺς εἶχαν ἐπιδράμει ἐναντίον τῆς. Ἐν τούτοις, παρ' ὅλα τὰ θασανιστήρια αὐτὰ ποὺ ὑπέστη ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης διετήρησε πάντοτε ἀκμαῖο καὶ ἀδοῦλωτο τὸ Ἐθνικὸ του φρόνημα.

Ἐπὶ αἰῶνας ὑπῆρξε τὸ προπύργιον τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας καὶ τῆς Βασιλείδος τῶν πόλεων. Οἱ θάρβαροι ἐπιδρομαῖς ποτὲ δὲν κατῴρθωσαν νὰ ἀλλοιώσουν τὸν Ἑλληνικὸν τῆς χαρακτῆρα, παρ' ὅλας τὰς καταπιέσεις καὶ τοὺς διωγμοὺς των.

Μετὰ τὴν Μικρασιατικὴν καταστροφὴν, ἣ ὁποία ἄς τὸ σημειώσωμεν καλὰ, δὲν ἦτο ἀποτέλεσμα ἥττας τοῦ στρατοῦ μας, διότι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐπολέμησε γενναίως, ὡς πάντοτε τὸ πράττει καὶ οὐδέποτε ἐνίκηθη, ἀλλὰ ἦτο ἡ καταστροφὴ αὐτὴ συνέπεια τοῦ καταραμένου διχασμοῦ καὶ τῆς ὑπουλῆς προπαγάνδας ποὺ ἐπροπαγάνδιζε συστηματικῶς καὶ μὲ κάθε μέσον νὰ ρίψουν τὰ ὅπλα οἱ στρατιῶται καὶ νὰ ἐπιστρέψουν «οἰκαδὲ». Μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ Μετώπου καὶ εἰδικώτερον μετὰ τὴν συνθήκην τῶν Μουδανιῶν, ὑπεχρεώθη ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς τῆς Θράκης, ὁ ὁποῖος ἦτο ἔτοιμος νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Βασιλίδαν τῶν πόλεων, καὶ νὰ τὴν καταλάβῃ ὑπεχρεώθη νὰ ὑποχωρήσῃ ἐξ αὐτῆς. Καὶ ἔτσι, διὰ δευτέραν φοράν ἐντὸς μιᾶς 20ετίας, ὁ θασανισμένος Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἐκπατρισθῇ καὶ νὰ καταφύγῃ στὴν μεγάλην μας Μάννα, τὴν Ἑλλάδα μας.

Καὶ ὅπως γράφει διὰ τὸ ξερρίζωμα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, ὁ ἀείμνηστος θάρβος τῆς, ὁ Π. Παπαχριστοδοῦλου, ὁ μεγάλος καὶ ἀγνὸς αὐτὸς Θρακιώτης, εἰς τοὺς Ὀρφικοὺς Δρυμῶνας, μὲ τὸν τίτλον «Ἡ θλιβερὴ πορεία», «...Ἐνας κόσμος ἀμέτρητος ἰστέναξε καὶ θρηγολόγησε καὶ μοιρολόγησε θαιρετά.

Κλάματα, μοιρολόγια, θρηγολογήματα, κατάρες ἀνήκουστες γεμίζουν τὸν ἀέρα, Στιχούργησε ὁ λαὸς μονομιᾶς, ὁ ποιητὴς λαός»...

Καὶ ὁ λαὸς τῆς Θράκης ἐθρήνησε μὲ λαϊκὰ τραγούδια τὸν μέγαν αὐτὸν ξερριζωμόν...

«Ἄρχισε χάρε μ' ἄρχισε καὶ γράφε μὲ μολύδι, γράφε σὲ μελανὸ χαρτὶ τῆ θλιθερῆ μου μοῖρα...».

Ἐπέρασαν ἔκτοτε ἀπὸ τὴν ἀποφράδα ἐκείνην ἡμέραν 50 ὀλόκληρα χρόνια...

Βαρειά, πολὺ βαρειά εἶναι ἡ μνήμη τῆς μαύρης ἐκείνης ἡμέρας ποὺ χιλιάδες ἄνδρες, γέροι, νέοι, γυναῖκες, παιδιὰ, μὲ κάθε μέσον ἔφευγαν σὰν τὰ κυνηγημένα πρόβατα στὴν ἀγκαλιὰ τῆς μεγάλης μας Μάννας.

Γίνεται ἔμως πῶς βαρειὰ καὶ πῶς ἀδάσταχτη ἡ μνήμη τοῦ τραγικοῦ ἐκείνου ξερριζωμοῦ, ὅταν τὸν ξαναζοῦμε καὶ πάλι νοερώς.

Αὐτὴ δὲ ἡ τόσον πιεστικὴ κατάθλιψις τῆς ψυχῆς μας, ποὺ τόσον βαθειὰ τὴν νοιώθουμε ὅλοι μας, μαρτυρεῖ ὀλοφάνερα ὅτι ἡ ματωμένη πληγὴ τοῦ Ἔθνους μας ἀπὸ τὸ θίαιον ἐκεῖνο ξερριζωμα καὶ τὴν τραγικὴ καταστροφή, δὲν ἔχει κλείσει ἀκόμη, μαλονότι ἔχουν περάσει ἔκτοτε 50 χρόνια.

Ἄλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ξεχάσῃ ὁ Θρακιώτης καὶ ὁ Μικρασιάτης γνήσιος Ἕλληγ, τὸν τόπον ὅπου ἐγεννήθηκε καὶ ἐμεγάλωσε; Πῶς εἶναι δυνατόν ν' ἀπαρηθῇ τὴν γλυκειὰ του ἐστία καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων του;

Καὶ νομίζω ὅτι θὰ ἦτο πολὺ ἐπίκαιρον νὰ ἐπαναλάβωμεν τὰ τόσον ἐκφραστικὰ ἐκεῖνα λόγια τοῦ ψαλμωδοῦ, ποὺ ἀναφέρονται στὴν αἰχμαλωσίᾳ τῶν Ἰουδαίων τῆς Βαβυλώνας. «Ὅταν οἱ αἰχμαλωτίσαντες αὐτοὺς τοὺς ἐξήκουσαν λόγους ἀσμάτων καὶ νὰ φάλουν τὴν ὁδὴν τῆς Σιών, τοὺς ἀπαντοῦσαν:

«Πῶς νὰ φάλωμεν τὴν ὁδὴν τοῦ Κυρίου εἰς ξένην χώραν;

«Ἐὰν σὲ λησμονήσῃ Ἱερουσαλήμ, ἅς λησμονήσῃ ἡ δεξιὰ μου.

«Ἄς κολληθῇ ἡ γλῶσσα μου εἰς τὸν οὐρανίσκον μου, ἐὰν δὲν σὲ ἐνθυμηθῶ.

«Ἄν δὲν προτάξω τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς εὐφροσύνης μου.

Ἄλλὰ, μαλονότι οἱ ξερριζωμένοι ἀπὸ τὰ πάτρια ἐδάφη Θρακιῶτες καὶ Μικρασιάται ἀδελφοί μας ἄφισαν ὅλα τ' ἀγαθὰ τους, εἰς τὰς ἐστίας των, ἐν τούτοις ἔμως δὲν ἄφισαν ὀπίσω τους οὔτε τὸ θάρρος τῆς ζωῆς οὔτε τὴν φιλεργία τους, οὔτε τὴ δημιουργικὴ τους φλόγα. Τὰ ἔφεραν ὅλα τὰ πνευματικὰ αὐτὰ ἀγαθὰ τῆς πατρῶας πνευματικῆς κληρονομίας μαζί τους. Καὶ τὰ ἀξιοποίησαν μὲ τὸ παραπάνω.

Ἐφεραν μαζί τους τὰ μεγάλα Ἐθνικὰ καὶ πνευματικὰ Ἰδανικὰ μὲ τὰ ὅποια εἶχαν ζυμωθῇ καὶ εἶχαν μεγαλώσει. Ἐφεραν τὸν πολιτισμὸν τους, τὰ ἀγνά τους ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν φιλοπονία τους, τὴν ζωντάνια τους.

Κι' ἐνῶ ἀκόμη οἱ φλόγες τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔλαμπαν στὸν ὀρίζοντα, κι' ἐνῶ χιλιάδες ἐγκαταλελειμένων νεκρῶν ἔμειναν ἀταμιοι στὰ χέρια τῶν βαρβάρων, κι' ἐνῶ ἀκόμη τὰ θωδάμαξα τῶν Θρακιωτῶν ἐσύροντο μὲ κόπο καὶ μόχθο μέσα στὸν ὁρόμο τῆς προσφυγίας, οἱ ξερριζωμένοι πρόσφυγες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τοῦ Πόντου, μὲ τὴν βοήθειαν καὶ τὴν συμπαράστασι τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ τῆς τότε Ἐπαναστάσεως

τοῦ 1922, ἤρχιζαν τὸ δημιουργικὸν τους ἔργον. Ἐρρίχθησαν μὲ πάθος στὴν ἐργασία τους. Ἐξεχέρσωσαν ἀγριόδουνα καὶ τὰ μετέβαλαν σὲ χωράφια καὶ σὲ ἀνθόκηπους καὶ σὲ καρποφόρα δάση. Μετέβαλαν τοὺς ἄγονους καὶ χέρσους τόπους σὲ πράσινους παραδείσους. Ἀπεξήραναν θάλτους καὶ τέλματα...

Κι' ἔτσι μὲ πάρα πολὺν μόχθον ἐπολλαπλασίασαν τὸν πλοῦτον τῆς καινούργιας των πατρίδος. Ἐγιναν οἱ παράγοντες τῆς σημερινῆς εὐημερίας της. Καὶ ἀνταπέδωκαν πλουσιοπάροχα τὴν στογὴ καὶ τὴν προστασία τοῦ Κράτους μας. Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν ἐργατικότητά των, τὴν εὐψυχίαν των, τὴν δημιουργικὴν των αἰσιοδοξίαν ἢ Ἑλλάς προώδευσεν, ἀνέβηκε τὸ βιωτικὸν της ἐπίπεδον κι' εὐημέρησεν....

Ὁ κόσμος κατάπληκτος ἔβλεπε τὸ θαῦμα αὐτὸ καὶ δὲν ἐπίστευε τὰ μάτια του. Πῶς ἔγιναν ὅλ' αὐτά; Ποῦ ὀφείλεται αὐτὴ ἡ ἀκατάβλητη ζωτικότητα τοῦ ξερριζωμένου Ἑλληνισμοῦ;

Ποῦ ἄλλοῦ; παρὰ εἰς τὴν ἀδούλωτην, τὴν υπερέφανην καὶ γεμάτην ἀπὸ πίστην ψυχὴν, τοῦ Ἑλληνοῦ.

Ἀπὸ τὴν εὐψυχίαν του αὐτῆν, ποῦ εἶναι μία ἀστείρευτη πηγὴ δραστηριότητος, ξεχύνεται ἓνα ὀρμητικὸν ρεῦμα ζωῆς μία ἀκατάβλητη πνοὴ δημιουργίας, μία ἀγωνιστικὴ διάθεσις...

Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδιαν πηγὴν πηγάζει ἐπίσης ἡ θαθεῖα πίστις εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ ἡ ἀσίγαστη ἐλπίδα ὅτι θὰ ἔλθῃ μία ἡμέρα, ποῦ οἱ ξερριζωμένοι ἀπὸ τίς πατρίδες των θὰ ξαναγυρίσουν καὶ πάλιν στὰ μέρη των.

Θὰ μ' ἐρωτήσετε ὁμῶς. Πῶς εἶναι ἰδυνάτον νὰ γίνῃ τὸ ἀπίστευτο αὐτὸ γεγονός, ποῦ φαίνεται ὅσον θαῦμα;

Ναί, εἶναι θαῦμα.

Ἀλλὰ, μήπως καὶ τώρα, στὴν ἐποχὴν μας, δὲν γίνονται θαύματα;

Γίνονται, ἀλλὰ δὲν τὰ βλέπομεν.

Μήπως, ὁ βραχίον τοῦ Κυρίου, ἐσμικρύνθη; Ὁχι, ἀσφαλῶς.

Μήπως ἡ Ἱστορία τοῦ ἔθνους μας δὲν εἶναι κατάσπαρτη ἀπὸ θαύματα;

Ἄν τὸ ἔθνος μας ἐξακολουθῇ νὰ ἐπιζῇ, ἀκόμη δὲ καὶ νὰ μεγαλοουργῇ, ὅστερ' ἀπὸ τόσους αἰῶνας σκλαβιάς, φτώχειας καὶ ἀγῶνων δὲν τὸ ὀφείλει στὸ θαῦμα καὶ στὴν ἄσθεστην πίστιν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν Χριστὸν, ποῦ καίει ἀδιάκαπα στὴν ψυχὴν τοῦ κάθε Ἑλληνοῦ; Εἶναι δὲ πολὺ εὐλογημένη ἡ σπιθαμὴ αὐτῆ τῆς πίστεως, ἡ ὁποία ἀψηφεῖ τίς φρόνιμες συμβουλές τῆς λογικῆς καὶ πιστεύει στὰ ἀδύνατα, στὸ θαῦμα, στὸν Θεόν;

Ἄς μὴ λησμονοῦμε δέ, ὅτι ὅλοι οἱ ἀγῶνες τοῦ ἔθνους μας ἦσαν ἀγῶνες τοῦ πνεύματος ἐναντίον τῆς ὕλης, τοῦ σκότους, τῆς βαρβαρότητος καὶ ὅτι ζοῦμεν σήμερα σὲ μιάν καινούργιαν ἐποχὴν, ὅπου νέοι ὀρίζοντες ἀνοίγονται ἐμπρὸς μας; ὅπου συνεχίζονται μὲν οἱ ἀγῶνες, πλὴν ὁμῶς ἔχουν προσλάβει καινούργια

μαρφήν καὶ διαφορετικὰ μέσα ἐπικρατήσεως, πρὸς τὰ ὁποῖα ὀφείλομεν νὰ προσανατολισθοῦμε.

Διὰ τοῦτο χρειάζεται: περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχὴν, νὰ εἶναι ὁ Ἑλληγισμὸς ἐνωμένος καὶ ἰσχυρὸς, νὰ εἶναι ἐμποτισμένος ἀπὸ τὰ Ἑλληνο - Χριστιανικὰ ἰδεώδη.

ΔΗΜ. Ι. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ

ΤΡΙΣΑΓΙΟΝ

ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΤΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Ἡ ΕΤΑΙΡΙΑ ΘΡΑΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ στίς 5 τοῦ μηνὸς Μαΐου, Κυριακῆ, ἐκέλεσε τοὺς φίλους τῆς ποιήσεως νὰ τιμήσουν τὴ μνήμη τοῦ Θρακιώτη ποιητῆ Γ. Βιζυηνοῦ, στὸν τάφο του, στὸ Α' νεκροταφεῖο τῆς Ἀθήνας.

Καὶ ἔτρεξαν πολλοί. Τὸ τρισάγιο προσφέρθηκε νὰ ψάλλῃ ὁ Εὐαθιώτης Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀνθίμος, ποὺ ἔκανε χρόνια στὴν Καβάλα καὶ τώρα εἶναι στὴ Μητρόπολη τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸν ἐπιμνημόσυνο λόγο τὸν εἶπε ὁ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἑταιρίας κ. Β. Φωτιάδης.

Νὰ τί εἶπε περίπου ὁ κ. Φωτιάδης.

Ἀπὸ τὴ Βιζύη κι' ἐγὼ Γεώργιε Βιζυηνέ, ἀπὸ τὴ Βιζύ, ποὺ πολὺ ἀγάπησες καὶ τραγούδησες νοσταλγικὰ μὲ τὴ Θρακιώτικη λύρα σου, ἦρθα σήμερα στὸν τάφο σου προσκυνητὴς νὰ καταθέσω λίγα λουλούδια τῆς Ἀττικῆς γῆς ποὺ σὲ κράτησε γιὰ πάντα στὴν ἀγκαλιά της. Λίγα λουλούδια ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρίας Θρακικῶν Μελετῶν ποὺ ἀπὸ κάμποσα χρόνια καθιέρωσε τὴ σεμνὴ αὐτὴ θρησκευτικὴ τελετὴ, γιὰ νὰ τιμήσῃ τὴ μνήμη σου, τὴ μνήμη τοῦ μεγάλου Θρακιώτη ποιητῆ, ποὺ κατέλαβε ἐξέχουσα θέση μεταξὺ τῶν κορυφαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων μὲ τὸ πλούσιον σὲ πνευματικὴ ἀκτινοβολία ἔργο του.

Τὸ ἔργο αὐτὸ ἡ ἀδυσώπητη μοῖρα δὲν σ' ἀφῆκε νὰ τὸ ολοκληρώσῃς. Σοῦ στέρησε τὴ ζωὴ στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας σου καὶ τῆς πνευματικῆς σου δημιουργίας, ἀφοῦ πρῶτα ἀχρήστευσε τὸ ρωμαλαῖο μυαλό σου μὲ τὴ σκληρὴ κι' ἀθεράπευτη ἀρρώστεια, ποὺ τελικὰ σὲ ὀδήγησε στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου σου, στὸ Δρομοκαίτειον.

Μὰ κι' ἐκεῖ ἀκόμα στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου, ὅταν ὅπως γράφεις στὸ ποίημά σου, «μέσ' στὰ στήθεια, ἢ συμφορὰ, σὰν τὸ κῆμα πλημμυρᾶ» σ' ἕνα διάλειμμα ἐχεφροσύνης, σὲ μιὰ ἀγαλαμπή, ὅταν μιὰ ἀχτίδα ἀπὸ φῶς φώτισε τὸ σκοτεινισμένο ἀπὸ τὴν ἀνελέγητη ἀρρώστεια μυαλό σου, μπόρεσες νὰ προσθέσῃς ἀκό-

μα ἓνα μαργαριτάρι στήν πλούσια ποιητική σου συλλογή. Ἐγραψες ἓνα ἀπό τὰ ωραιότερα ποιήματά σου, πού μέσα στούς στίχους του πλημμυρίζει ὁ πόνος κι' ὁ σπαραγμός τῆς εὐγενικῆς καί ὑπερευαίσθητης ψυχῆς σου.

«Σάν μ' ἀρπάχτηκε ἡ χαρὰ μέσα σέ μιὰν ὥρα
 μέσ' σ' αὐτὴ τὴ χώρα βλα ἀλλάξαν τώρα.
 Κι' ἀπὸ τότε πού θρηγῶ, τὸ ξανθὸ καὶ γαλανὸ
 καὶ οὐράνιο φῶς μου μετεδλήθη ἐντὸς μου
 κι' ὁ ρυθμὸς τοῦ κόσμου.
 Μέσ' στὰ στήθεια ἡ συμφορὰ σάν τὸ κύμα πλημμυρᾶ
 σέρνω τὸ βαρὺ μου ὄμμα σ' ἓνα μνημια».

Αἰωνία σου ἡ μνήμη Γεώργιε Βιζυηγέ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐγεννήθη εἰς Σουφλί — Θράκης τὸ ἔτος 1897. Ἐφοίτησε ἀρχικῶς εἰς τὸ Γυμνάσιον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἐπεράτωσεν ὅμως τὰς Γυμνασιακὰς του σπουδὰς εἰς τὸ ἐν Θεσσαλονίκῃ Α' Γυμνάσιον Ἀρρένων.

Διορισθεὶς ὡς διδάσκαλος ἐν συνεχείᾳ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τῶν Ἀθηνῶν. Ὑπηρέτησεν ὡς Καθηγητῆς εἰς πλείστας πόλεις τῆς Βορείου Ἑλλάδος, ἐπὶ σειρὰν δὲ ἐτῶν προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸ Β' Γυμνάσιον Θηλέων Θεσσαλονίκης, ἀπ' ὅπου καὶ ἐτερμάτισε κατὰ τὸ ἔτος 1956 τὴν σταδιοδρομίαν του εἰς τὸν Ἐκπαιδευτικὸν Κλάδον.

Ζήσας εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πλέον ταραχώδεις ἐποχὰς τῆς Ἱστορίας, προσέφερε τὰς ὑπηρεσίας του εἰς ὅλους τοὺς Ἐθνικοὺς Ἀγῶνας τῆς Πατρίδος. Ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐφόρσε τὸ τιμημένον χακὶ τοῦ Ἑλληνος Στρατιώτου ἐπὶ 7 ἔτη, ἀπὸ τὸ 1917 καὶ ἐξῆς.

Ὁ δευτέρος Παγκόσμιος πόλεμος τὸν εἶδε πάλιν στρατιώτην καίτοι ἦτο πατὴρ ἑμελοῦς οἰκογενείας, ἠναγκάσθη δὲ λόγῳ εἰσβολῆς τῶν κατακτητῶν (Γερμανοβουλγάρων) νὰ διέλθῃ μὲ τὰ Ἑλληνικὰ στρατεύματα τὰ Τουρκικὰ σύνορα τῆς Θράκης μὲ σκοπὸν τὴν ἔνωσιν των μὲ τὰ ἕτερα Ἑλληνικὰ στρατεύματα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Παραλλήλως μὲ τὸ Ἐκπαιδευτικὸν του ἔργον ἔδρασεν ἐπιφελῶς καὶ εἰς ἄλλους ἐνδιαφέροντας τομεῖς τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος.

Ἡ πηγαία ἀγάπη του πρὸς τὴν Πατρίδα ὥθησεν αὐτὸν νὰ συμπληρώσῃ τὴν πρὸς τὸ Ἔθνος προσφορὰν του διὰ τῆς συγγραφῆς ἀξιολόγων Θρακικῶν μελετῶν καὶ συγγραμμάτων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ ἤδη ἐβραβεύθησαν καὶ κοσμοῦν σήμερον τὰς βιβλιοθήκας τῶν Στρατιωτικῶν Μονάδων, τῶν Σχολείων κ.ἄ.

Λόγῳ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου του τὴν 15ην Δεκεμβρίου 1970 ἐν Θεσσαλονίκῃ, τὸ νέον του σύγγραμμα «ΘΡΑΚΕΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΙ ΑΠΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ (1453) ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ (1821)» παρέμεινε ἡμιτελές, θέλει δὲ συνεχισθῆ ὑπὸ τῶν τέκνων του ἅτινα σήμερον προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν Στρατιωτικὸν — Δικαστικὸν — Ἐκπαιδευτικὸν καὶ Οἰκονομικὸν Τομέα τοῦ Ἔθνους.

Ὁ ἐκλιπὼν ἐτερμάτισε τὸν βίον του τιμήσας τὸ λειτούργημά του, τὴν ὕψηλὴν του ἀποστολὴν ὡς ἐκπαιδευτικοῦ, ὡς χρηστοῦ οἰκογενειάρχου, ὡς Ἑλληνος Πολίτου, ὡς Πνευματικοῦ Ἀνθρώπου καὶ ὡς Ἐθνικοῦ Ἀγωνιστοῦ.

ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

Γεώργιος Εἰδοταθίου.

Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ἐξεδόθησαν
τὰ κάτωθι περὶ Θ Ρ Α Κ Η Σ βιβλία:

- 1) ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΡΑΚΙΚΑ ΑΒΔΗΡΑ. (Ἀρχεῖον Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ τῆς Ἑταιρίας Θρακικῶν Μελετῶν, ἀνάτυπον ὑπ' ἀρ. ΙΙΙ τοῦ ὑπ' ἀρ.θ. 29 τόμου, Ἀθήναι 1963).
- 2) Η ΘΡΑΚΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΜΥΘΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ: (Ἀρχεῖον Λαογραφικοῦ καὶ Γλωσσικοῦ Θησαυροῦ, Ἑταιρίας Θρακικῶν Μελετῶν, ἀνάτυπον τοῦ ὑπ' ἀρ.θ. 31 τόμου, Ἀθήναι 1965).
- 3) Η ΘΡΑΚΗ ΑΠΟ ΤΩΝ ΠΑΝΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΑΥΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ: (46 μ.Χ.) Θεσσαλονίκη, 1966.
- 4) Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΑΤΑΛΑΝΩΝ: Θεσσαλονίκη, 1968.
- 5) ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΘΡΑΚΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ 1821, Θεσσαλονίκη, 1969.

Σημείωσις:

Δι' ἅπαντα τὰ ἀνωτέρω βιβλία ἐγένοντο αἱ καλλίτεροι κριτικαί.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 37ου Τόμου

ΔΗΜ. ΔΙΟΝ. ΖΑΓΚΛΗ Στρατηγῶ ἐ.ἀ.	
Θρακικαὶ Φυλαὶ	1 - 38
ΣΤΙΑΠΩΝΟΣ ΚΥΤΡΙΑΚΙΔΟΥ Καθηγητῶ	
Ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν συγχρόνων Θρακῶν	39 - 52
ΒΑΣΙΛ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ	
Ὁ Ὀρφεὺς καὶ ἡ Θράκη ὡς πνευματικὴ τροφὸς τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος	53 - 65
ΚΩΝΣΤ. ΧΑΣΑΠΗ ἀστρονόμου	
Ὀρφεὺς — ὄρφικὰ ἔπη καὶ ὄρφικοὶ ἔμνοι	66 - 74
ΔΗΜ. Ι. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗ	
Ἡ ἐπιβίωσις τοῦ ξεροζιζωμένου Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης	75 - 78
ΝΙΚ. Κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ τ. Ὑπουργοῦ	
Τὰ Θρακικὰ Ἐπιλήνια	79 - 90
ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ	
Ὁ Ἱπποκράτης καὶ ἡ τρέλλα τοῦ Δημοκρίτου	91 - 106
ΒΑΛΑΣΙΑΣ ΒΑΦΕΙΑΛΟΥ	
Γλωσσάριον τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος Σωζωπόλεως Βορειοανατολικῆς Θράκης	107 - 176
Ὁ ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ	
Διὰ τὸν Θράκα ποιητὴν Γεώργ. Βιζυηνὸν	177 - 178

	ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΕΛΗΣ ὁ Θράξ ποιητής	179 - 180
α)	ΔΗΜ. ΓΡ. ΤΣΑΚΩΝΑ Κοσμοθεωρία τοῦ Γ. Δελῆ	181 - 186
β)	ΧΡΙΣΤΟΥ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ	
	Ὁ ἐρημίτης ποιητής τῆς Κηφισιάς	187 - 192
γ)	ΠΑΝΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ	
	Ὁ ποιητής Γ. Δελῆς ἀπὸ τῆς σκοπιᾶς τῆς νέας γενεᾶς.	193 - 196
	Ἡ πρὸ τῶν καταστροφῶν δύναμις τοῦ Ἑλληνισμοῦ	
	ἐν Ἀνατολικῇ Ρωμυλία	197 - 211

ΕΤΑΓ. ΚΑΜΑΡΙΑΝΑΚΗ Καθηγητοῦ

	Ἐ θ ν ι κ ο ἰ Ε ὑ ε ρ γ έ τ α ι	212 - 235
--	---	-----------

- 1) Γρηγόριος Μαρασλῆς
- 2) Γεώργιος Ζαρίφης καὶ Στέφανος Ζαφειρόπουλος
- 3) Σαράντης Ἀρχιγένης

ΑΛΛΟΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΕΤΕΡΓΕΤΑΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

- 1) Ἀνδρέας Νικ. Λαμπαδαρίδης
- 2) Ἀδελφοὶ Ξενοκράται (Θεόδωρος - Πασχάλης - Κωνσταντῖνος - Ἀθανάσιος).

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Β. ΧΑΤΖΗΦΙΛΙΠΠΙΔΗ Καθηγητοῦ

	Σ α μ ο θ ρ ά η	236 - 272
--	---------------------------	-----------

	Διὰ τὴν μαρτυρικὴν Κύπρον	273 - 274
--	-------------------------------------	-----------

	ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΘΡΑΚΩΝ	275 - 284
--	----------------------------	-----------

- 1) ΧΑΜΕΝΕΣ ἢ ΑΞΕΧΑΣΤΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ
- 2) Τρισάγιον στὸν τάφο τοῦ Βιζυηνοῦ
- 3) Γεώργιος Εὐσταθίου

5000-94

5000-94